ALEXANDRU MARGHILOMAN

Note Politice

VOL . I
1897 – 1915

B U C U R E Ş T I
Editura Institutului de Arte Grafice «EMINESCU» S. A.
Str. Parlamentului, 2

1927

VERSIUNEA V. 1.0

PENTRU CITITOR

Însemnările politice ale lui Alexandru Marghiloman se referă la activitatea sa politică şi la raporturile şi convorbirile ce a avut cu diferite persoane într-o bună parte a strălucitei sale cariere.

Începute la 1897, cu întreruperi mari, aceste note sau însemnări, la început mai mult un „aide-memoire", iau caracterul unui adevărat jurnal după 1912; astfel că perioada de mare însemnătate pentru istoria noastră contemporană dintre 1913–1919, perioadă în care marele bărbat joacă un rol de frunte, este aceea care prezintă o continuitate preţioasă. Toate întrevederile şi conferinţele avute cu personalităţile cu care s-a aflat în legătură, sunt redate cu fidelitate. Ele vor lămuri multe puncte întunecate din istoria anilor din urmă.

Însemnările lui Marghiloman au fost scrise când în româneşte, când în franţuzeşte. Acolo unde textul original era francez, l-am reprodus întocmai în josul paginei, traducându-l însă, spre a urma fără întrerupere textul principal românesc.

După 1919, notele sunt mai rari, răzleţe. Multe lucruri, nerecunoştinţa celor pe care îi salvase în vremuri grele, priveliştea penibilă a frământării şi micimei politicienilor, au ţinut pe omul de Stat într-o rezervă în care numai o fire ca a lui era capabilă să se menţie.

Alexandru Marghiloman avea inenţiunea să revadă şi să redacteze definitiv însemnările sale. Dar închizând ochii– în momentul când venirea lui la cârma ţării, aşteptată şi dorită de toţi, era să se îndeplinească, – ele au rămas în forma în care fuseseră aşternute dintr-o zi pe alta.

În testamentul său a înscris următoarele rânduri: „Am „o serie de caiete în care am notat evenimentele politice „şi faptele istorice la care am luat parte. Însărcinez pe „Octav

George Lecca, pe Panaiti Wyzanti şi pe Mihail „Pherekyde (Pic), să le pună în regulă şi să publice părţile „importante..."

Aşa s-a urmat. Editorii însă n-au abuzat de latitudinea dată lor: cititorul va găsi în întregime notele-memorii ce urmează.

Câteva documente mai însemnate din arhiva Marghiloman, s-au alăturat la sfârşit în anexe.

1897

Duminică, 23 Noiembrie. – Seara la 6 ore am aflat la Club că spre Calea Văcăreşti fusese încăierare mare între evrei şi manifestanţi, provocată de întrunirea studenţilor la Dacia. Bande izolate de manifestanţi, se zice, au spart toate vitrinele, făcând chiar acte de prădăciune în Lipscani şi în Calea Victoriei până la piaţa Teatrului.

Luni, 24 Noiembrie. – Vizitat Lipscanii şi str. Sf. Vineri, unde toate geamurile şi obloanele sunt sfărâmate; Sinagoga, unde un grilaj interior este rupt iar geamurile sparte. N-am putut merge mai departe din cauza lumei care se ţinea după mine. Întâlnit pe Carp cu G. Filipescu: Carp crede că o interpelare trebuie făcută.

Interpelat la Cameră pe Ministrul de Interne Pherekyde. Am spus studenţimii ce socotesc despre ea şi am făcut poliţia direct responsabilă de cele petrecute în ajun. Notez că între alte probe pentru mine, era şi afirmaţia unui corespondent berlinez, care spusese lui Carp că manifestanţii bătuseră un ovrei sub ochii lui, iar că un sergent de uliţă prezent sta cu braţele încrucişate.

Pherekyde răspunde. El inocentează pe studenţi, pe care îi laudă (aplauze entuziaste), legitimează cele petrecute ca o justă reacţiune contra provocărilor evreilor, care: au insultat România prin manifestele lor şi au ţinut întruniri nepermise de Constituţiune! – Camera a împiedicat, închizând discuţia, două obiecţiuni fireşti: De ce nu a dat în judecată pe autorii afiptelor în care se insulta ţara, de ce a permis acele întruniri? – (Nota: întrunirile din Bucureşti ale evreilor s-au ţinut cu autorizaţia poliţiei după cerere făcută formal! Răspunsul a părut uimitor celor care nu erau dinainte hotărâţi a înghiţi tot (Între alte mărgăritare: «Poliţia a fost surprinsă»).

Marti, 25 Noiembrie. – Interpelarea lui Carp la Senat.

Ministrul schimbat cu totul tonul; anunţat chiar că legea Berindei, prilejul întregii încăierări, nici că va avea fiinţă.

Se zice că Regele, foarte nemulţumit de răspunsul lui Pherekyde în Cameră, i-ar fi făcut mustrări, al căror efect s-au văzut în Senat. – Generalul Vlădescu mi-a confirmat că, spre marea lui supărare, Regele n-a aflat de cele petrecute Duminică decât Luni la 10 ore dimineaţa. – Studenţii fulgeră în contra mea şi mă ameninţă cu trăsnetele lor.

Seara, contele Thurn mi-a povestit conversaţia lui Sturdza cu Fonton, care dis-de-dimineaţă ceruse ieri Primului Ministru o întâlnire, pentru a-i înainta cererea de indemnizaţie pentru un supus rus molestat Duminică. Sturdza reîncepând diatribele sale, Fonton i-a tăiat cuvântul: «la question juive m'est absolument indifférente et ne me regarde pas!».[1]

Joi, 27 Noiembrie. – *Regele* m-a primit în audienţă între 2–3. Reţiu punctele următoare:

1) Mare nemulţumire din cauza tulburărilor în contra evreilor: «Crezi că poliţia a fost complice?» – Am indicat motivele care mă făceau să cred cel puţin la destulă prostie din partea prefectului ca să vadă cu ochi binevoitori cele petrecute. Am mai indicat că liberalii aţâţând pe studenţi în chestia naţională şi că aceşti tineri urmând aceiaşi cale în chestiunea decoraţiunei Jeszensky, se găsea poate că ar fi bine să fie îndrumaţi pe o nouă urmă, de data asta împotriva evreilor. – 2) Legea Berindei n-a luat fiinţă. Primul anteproiect fusese oprit de Rege din cauza dispoziţiunii privitoare la evrei. Divulgarea proiectului de lege a mirat mult pe Majestatea Sa, care nu crede pe generalul Budişteanu străin de aceasta. – 3) Aprobarea discursului pronunţat în ajun de Carp la Senat– 4) Aurelianiştii, care nu prea sunt agreaţi, nu pot spera puterea. S-ar pare ca formaţiunea Sturdza să fie ultima acordată liberalilor (cine ştie?). – 5) Grijă mare în ce priveşte direcţia ulterioară a partidului liberal. Regele nu vede cine poate fi viitorul şef al partidului: mare lipsă de oameni! – 6) La afirmaţia mea că

1 Chestiunea evreiască mi-e indiferentă şi nu mă priveşte!

guvernul nu există, Regele zice că a recunoscut slăbiciunea partidului liberal chiar de a doua zi de venirea lui la putere: «Domnul Carp avea dreptate când o spunea!» –.7) «Care sunt raporturile Dv. cu conservatorii?» – Statu quo ante: nimic schimbat în înţelegerea noastră din timpul când formam guvernul. – «Este un punct negru în viitorul partidului conservator: D-l Filipescu, care e totdeauna alături de d-l Fleva când e vorba de făcut agitaţie». – Am fost silit să o recunosc. – 8) Nota hazlie: Domnul Sturdza s-a împăcat cu noi toţi în urma ordinului Regelui. Aceasta a fost condiţia constituirii actualului cabinet– 9) Decoraţia Jeszensky. Regele ar fi şters-o fără niciun fel de explicaţie, dacă ar fi ştiut că «Jeszensky ar fi luat vreo dată cuvântul în contra Românilor». Acuma că decoraţia a fost dată, gălăgia făcută împrejurul afacerii este «puţin demnă de un regat». – Aprobarea «Constituţionalului» care n-a urmat exemplul celorlalte gazete ale opoziţiei.

Vineri, 28 Noiembrie – Maiorescu şi-a dat demisia din rectorat. Demisia este motivată. Temeiul demisiei, certitudinea în fine dobândită de Maiorescu că, cu toate angajamentele luate de studenţi faţă de dânsul, ei nu fac decât ce le cere guvernul, poate poliţia.

Sâmbătă, 29 Noiembrie. – Bietul George Lahovary este ucis în duel de Nicu Filipescu pentru un articol din «L'Indépendanee», care desigur nu merita o întâlnire. – De reţinut strania şedinţă de la Cameră!

Carp m-a întreţinut de o foarte caracteristică manoperă a d-lor Catargi şi Take Ionescu în vederea alegerii unui Vice-Preşedinte la Clubul conservator din Iaşi. Grigore Kogălniceanu pleacă cu două scrisori: una de la Catargi, alta de la Carp, care de vor fi produse vor da de râs.

Marti, 2 Decembrie. – Carp a întrunit Comitetul pentru a delibera asupra situaţiunei făcute Junimiştilor din Iaşi prin alegerea lui Vasile Vlădoianu ca Vice-Preşedinte al Clubului conservator. Toţi, afară de Arion, am opinat pentru retragerea lor din club.

5 Decembrie. – Excelent discurs al lui Maiorescu ieri la Senat, şi mai bun încă al lui Carp azi.

8 Decembrie. – Rezoluţiunea luată privitor la Clubul din Iaşi e mai gravă pentru vechii Conservatori de cum se credea de ei. Sturdza-Skeianu şi Ghika-Budeşti au demisionat, iar Kogălniceanu, noul Preşedinte, a scris la Bucureşti că dacă d-l Catargi nu obţine demisia lui Vasile Vlădoianu pentru a împiedeca retragerea Junimiştilor, se retrage şi dânsul (comunicat).

9 Decembrie. – Carp a venit de dimineaţă să mă vestească că Max Rosetti l-a sondat la Maiorescu dacă aş accepta să apăr pe Filipescu!! A fost de aceiaşi părere cu mine, că nu.

Seara G. Cantacuzino mi-a exprimat toate regretele lui Filipescu pentru atitudinea lui din trecut faţă de mine. – Un frumos discurs al lui Delavrancea la Cameră pentru ruptura cu Sturdza. Aceiaşi notă Xenopol.

10 Decembrie. – Adresa continuă. Aurelian s-a arătat tot Aurelian. A înţepat pe Primul-Ministru, dar a bătut în retragere pe toată linia. Delavrancea a rămas cam în aer. Caracteristic: Lascăr nu va vorbi.

12 Decembrie. –Discuţia generală a Adresei terminată. Take Ionescu a rostit un discurs violent, care în prima lui parte a fost minunat. Palade a găsit o ocaziune neaşteptată de a-l maltrata, recitindu-i discursurile din timpul cândera alături cu dânsul, liberal, – şi de a eschiva discuţiunea asupra chestiunii naţionale. Aurelianiştii au cerut votul cu bile: 38 negre.

1899

4 Aprilie. – Fierbere tot mare. Se zvoneşte (G. Bogdan) că Gr. Kogălniceanu, ca Preşedinte al Clubului conservator Iaşi, ar avea o admirabilă combinaţiune pentru împăciuire. Nu iese nimic la iveală. – Mi se dă un comunicat al «Epocei», cominatoriu pentru Rege (No. 1046–87 cu data de azi). –

Holban asemenea îmi dă numărul «Opiniei» din Iaşi, unde se vede grosolana manoperă a generalului Manu cu proclamarea şefiei lui Cantacuzino. «Opinia» are naivitatea să publice depeşa lui Manu, în care «Comitetul în asistenţa a foarte numeroşi membri şi cu participarea delegaţilor din toate judeţele (n-a fost unul!), a aclamat pe Cantacuzino ca şef al Partidului Conservator», – odată cu depeşa lui Cantacuzino, care foarte naiv spune că Comitetul l-a ales ca Preşedinte al Comitetului executiv!

La înmormântarea lui Catargi, toată asistenţa a subliniat brutalitatea discursului lui Manu, care de două ori a atacat cu vorbe rău sunătoare pe Sturdza prezent. – S-a mai notat că un student macedonean a vorbit ca atare!

De la 6–8 am fost la Clubul Constituţional să mai întăresc pe ai noştri, în special pe Gr. Constantinescu-Severin. Am însărcinat şi pe Hariton să transmită lui Cantacuzino trei lucruri: 1) personal nu sunt în contra fuziunii; 2) prima rătăcire vine de la Take Ionescu, care Miercuri 31 Martie la 11 ore, mi-a exprimat regretele pentru alegerea din ajun la Clubul Conservator şi care mi-a *propus puterea nominală* pentru Cantacuzino şi *puterea reală* pentru Carp; 3) a doua rătăcire vine de la Jacques Lahovary, care în aceiaşi zi la 7 ore seara, la Jockey Club, mi-a propus în numele lui Nicu Filipescu: fuziunea, recunoaşterea şefiei lui Cantacuzino, Ministerul format de Carp *cum va voi,* numai să menajeze şi el pe Conservatori!

După înmormântare, întrunire generală la Clubul Conservator.

5 Aprilie. – Nu mişcă nimic de la Palat şi «Epoca» pierde răbdarea. Această notă, combinată cu discursul generalului Manu la Biserică, ca şi cuvântarea unui student *macedonean,* tot în Biserică, faţă cu tot Corpul diplomatic, dă măsura tactului de care sunt capabili viitorii miniştri conservatori:

«Epoca» (5 Aprilie No1046–87): *((Trădătorul la putere».* «Voinţa Naţională» de Miercuri 31 Martie a publicat următoarea ştire:

«Guvernul şi-a dat demisia. Demisia a fost primită.

«Majestatea Sa Regele va aviza». – După cât se pare, «această ştire e o curată cursă prin care crede să scape «Trădătorul. Afară de câteva «causerii» la Palat, care «au dat aparenţa unei crize, convorbiri fără nicio asemănare cu convorbirile oficiale cu un partid politic, nu «este nimic schimbat şi Trădătorul continuă să stea la «putere, ori se pregăteşte să tragă mai departe sforile «din culise».

10 Aprilie. – După încercarea Giani, – nu se mai ştie cine a fost păcălitul, cine păcălitorul, – s-a compus în fine guvernul. Intrarea lui Fleva a produs efect, dar altul decât acela ce se sconta de născocitorii candidaturii lui. Emil Miclescu a refuzat Lucrările Publice, după cum Gr. Olănescu refuzase Finanţele.

11 Aprilie. – Fost Brăila pentru a întemeia Clubul junimist, apoi Buzău a vedea amici.

16 Aprilie. – Pe drum spre Buzău, Scorţescu mi s-a plâns de preponderenţa dată radicalilor în Moldova: Bădărău ia parte la Consiliile de miniştri; el mi-a spus că fraţii Sculi refuză orice concurs. De la Nicu Bălănescu aflat că Roznovahu refuză participarea. Ştefan Zarifopol mi-a spus că va face opoziţie în Roman!

17 Aprilie. – Emil Teodoru îmi spune că Cantacuzino refuză orice concesiune; admite *să trecem* numai Arion şi eu (!?*)*. Cantacuzino i-ar fi spus să lupte împotriva tuturor, Ionel Grădişteanu însă l-a îndemnat să se alieze cu Păcleanu şi cu Constantinescu; că el a vorbit cu Constantinescu care este fără mari pretenţii şi că acesta i-ar da şi pe Săveanu la Focşani, care cere numai un loc pentru *fiul lui!* Frumos partid conservator! Theodoru a cerut răzgândirea până Mercuri 21 Aprilie.

1900

2 Ianuarie. – Aseară balul Curţii. După supeu, lungă

întreţinere cu *Regele,* care se retrăsese spre colţ pentru a putea vorbi în libertate. În rezumat:

Regrete adânci pentru pierderea lui Ghermani: «Un coup de massue pour moi!». Pentru a doua oară (aluzii la moartea lui Catargi) cade brutal *o combinaţiune* făcută. Ceva mai în urmă, revenit asupra acestui punct că ceruse Cabinetul cu prezenţa lui Ghermani la Finanţe; că Miniştrii răţoindu-se că aceasta ar implica lipsa de încredere în ei, Regele ripostase: «confiance ou non confiance, l'état du pays exige la présence de Ghermani aux Finances!».

Af irmaţiunea că guvernul este aşa de slab, că nu ai decât să *sufli* pe dânsul pentru a-l vedea picând; afir-matiune că administraţia este mult mai rea decât sub Ministerul Sturdza, «ceea ce nu-i puţin de spus, căci bunul Pherekyde la Interne...!».

Nemulţumire adâncă de faptul că influenţa franceză redevine la modă, că ofiţerii iar se trimit în Franţa, etc «Situaţiunea mea e grea; cu d-l Sturdza eram cel puţin liniştit în această privinţă; Franţa ne-a dat totdeauna cu piciorul, etc».

Am pus pe Rege în curent de ce-mi scrisese Carp din Berlin asupra afacerii Hallier. Interes mediocru: Mi-a acordat numai că probabil «Jean Lahovary s'est laissé jouer». Asupra politicii de viitor, temerea că s-a dus timpul lungilor ministere şi că el va fi redus la guverne de un an.

Trebuie unire, pentru că: 1) nu se *pot face alegeri.* Am pledat contrariul, dar repulsia lui şi temerile despre colegiul al treilea mi-au părut pentru moment de neînvins–; 2) Noi înşine nu am fi singuri mai tari–; 3) Nu putem da opt persoane pentru un cabinet. – Am protestat arătând că mai sunt elemente ca Teodor Rosetti în rezervă. – 4 Ar prefera să revină direct la liberali. – Am întâmpinat că sunt şi ei mai slabi, întoarcerea lui Aurelian nedându-le nimica: A convenit aceasta. Am întâmpinat că Generalul Manu va fi obstacolul absolut: «Le général Mano! Le général Mano..., mais son parti n'en veut lui-même pas».

Reproşuri din nou pentru campania din Aprilie trecut: «on ne démolit pas quand on n-a rien à mettre en place!».

Acuzaţia de trădare l-a silit să scrie pe dată scrisoare către Sturdza. «Et tout ça était factice». – Cu toate demonstraţiile mele că era atmosfera aşa, că Aprilie a fost rezultanta unei succesiuni de greşeli, Mitropolitul, etc, – nu a voit să convină de aceasta. Mişcarea aceea a fost o lipsă de încredere într-însul, care pregătise totul ca Sturdza să se retragă la toamnă.

În fine am zis că majoritatea guvernamentalilor era dispusă să adopte unirea, dacă o mână i-ar împinge. «Aşi fi această forţă, dar dacă mi se răspunde prin «non possumus?».

– Azi George Filipescu mi-a vorbit din nou că voieşte şi că trebuie să mă împac cu Nicu Filipescu.

3 Ianuarie. –De dimineaţă G. Filipescu a venit să se plângă de impasul în care l-aşi fi pus prin faptul că, de două ori Nicu Filipescu a venit la Jockey ca să ne întâlnim şi eu n-am ţinut seamă. Noi consideraţiuni asupra avantagiilor împăcăciunii. – La 6 seara tot la Jockey, pe când treceam spre salonul de lectură, G. Filipescu s-a apropiat cu N. Filipescu de mine: «Veneam ca să-ţi mulţumesc, d-le Marghiloman, pentru atitudinea binevoitoare pe care ai avut-o faţă de mine cu prilejul nenorocitului meu duel (Lahovary)». – «Nu amestec niciodată politica cu lucrurile care nu o privesc». («Je ne mêle jamais la politique aux choses qui ne la regardent pas»), am răspuns; ne-am dat mâna şi am trecut.

– Seara prânz la Fonton[2]. Generalul Manu cu d-na. Jacques Lahovary cu d-na, d-na Maurojeny, Kalinderu, d-na Simca Lahovary cu fiul, George Filipescu cu soţia, Nicu Filipescu cu soţia, Argyropol, Prinţul şi Prinţesa Schoenburg, Somov cu soţia, Tresnea-Greceanu. – După masă, Kalinderu mi-a vorbit iarăşi de unire, că trebuie făcută, că Regele o va impune, dar că nu trebuie să se ciocnească de un non-possumus al nostru (aceleaşi vorbe alaltăeri în gura Regelui). Despre Manu aceiaşi opinie, că nu poate duce el situaţiunea.

2 Ministrul Rusiei, – N. Ed.

4 Ianuarie. –Balş mi-a împărtăşit că Zahariad, şeful serviciului portului, era trimis în Danemarca, probabil pentru a vinde draga comandată. Încă o codiţă a afacerii Hallier.

6 Ianuarie. –*Carp* înapoiat din călătorie. La Berlin ca şi la Viena i s-a vorbit de necesitatea de a se revizui Constituţia pentru asigurarea Regenţei, convincţiunea cancelariilor fiind că Prinţesa Maria va împiedeca pe Prinţul Ferdinand de a domni. Goluchowsky l-a autorizat a-i spune că împăratul o doreşte. La Berlin i s-a promis ajutorul câtorva milioane la nevoie.

7 Ianuarie. –Lungă întrevedere cu Carp, pe care l-am pus în curent de ultima convorbire cu Regele.

– La cinci ore, la Clubul Constituţional, Gr. Olănescu ne-a pus în curent cu gravitatea stării lui Cantacuzino care, faţă de dânsul, n-a putut călca drept. În oraş nu se vorbeşte decât de alianţa cu noi, numai nouă nu ne-a vorbit nimeni, absolut nimeni.

8 Ianuarie. – În momentul când se raporta că în ultimul Consiliu, la care a luat parte şi Boerescu, de la care provine informaţia prin A. Filipescu, s-a decis unirea cu noi, se anunţă remanierea ministerială: Manu Interne, Ionescu Finanţe, Istrate Instrucţie, Grădişteanu Lucrări Publice. Puţin succes pentru noul ministru.

Seara discuţie vie: Carp, George Filipescu şi eu la mine acasă. *Carp* foarte amărât a voit să facă cunoscut Regelui în ce dispoziţiuni se află el, în vederea audienţei ce are mâine. În lipsă de şef de partid (Cantacuzino bolnav pleacă), în lipsă de şef de Minister (Manu a declarat pe faţă că nu stă de vorbă), Carp spune lui Filipescu că el nu are cu cine vorbi şi refuză a trata cu N. Filipescu sau Take Ionescu. Dacă Regele îl va însărcina pe el să trateze ca viitor Preşedinte, atunci numai va sta de vorbă. Altfel preferă să se retragă în viaţa privată.

După ieşirea lui Carp am căutat să împac pe Filipescu, speriat.

9 Ianuarie. – Fost *Carp* la mine, la 10. L-am mai înmuiat, o sper cel puţin. Am obţinut să îndulcească ca formă

ultimatul ce voia să-l pună Regelui. Am insinuat că pot trata eu cu cei mai tineri din Guvern. Nu i-a surâs combinaţia.

– La 11 ore venit *Jacques Lahovary.* Pretext cai de cumpărat în Franţa. În fond politică. Propuneri vagi; dificultatea situaţiunei; el pururea partizan al unirii; Take Ionescu sufletul Guvernului; dacă s-ar retrage el, tot Guvernul ar cădea; lucrează a aduce pe Ionescu să ia el înţelegere cu Carp; nevoie de convorbire foarte secretă...

Am întâmpinat că socotesc că Carp va refuza această întrevedere şi că este eroare să se creadă că acceptăm tărăgănirea chestiunei; nu vom accepta decât un buget lucrat de noi. El a ripostat că nu-şi ascund greutatea tratărilor, în lipsă de un şef al lor; că însuşi Take ezită ca să nu aibă aerul că trădează, etc. Nimic precis.

Mai precise unele aprecieri: – «Filipescu mult inferior lui Take; *tot el* ne-a adus pe Grădişteanu... Fleva de la guvern, nu este Fleva din opoziţie; ultimul lui discurs de la Senat a fost nedemn. Manu e un figurant; nu înseamnă nimic-..»

12 Ianuarie. – *George Filipescu* iarăşi m-a întreprins cu necesitatea de a se trata, şi că numai prin mine se putea trata. I-am răspuns că dacă se primeşte să tratez *sans l'aveu de Carp,* pentru a se şti ce se poate obţine sau se cere, sunt gata. – Cerut termen de reflecţiune... adică de a lua noi instrucţiuni de la Nicu Filipescu.

De notat că vorbindu-se despre Panu, dacă l-am primi noi, m-a lăsat să înţeleg că Regele nu l-ar mai refuza şi că poate ar fi necesar. Aceasta coroborează cu grija lui Nicu Filipescu de a răspândi în vileag că nu el s-a opus la intrarea lui Panu în Minister. – De altă parte mişcare printre radicali şi amicii lor.

13 Ianuarie. – G. Filipescu reluat azi dimineaţă convorbirile cu mine în privinţa tratativelor. Am căzut de acord că ar trebui ca chestiunea să fie frământată înainte de a se vorbi cu Carp. Din tabăra conservatoare ar voi să se trateze cu mine. Am arătat că accept «sans l-aveu de Carp», spre a nu referi lui decât dacă îmi par lucrurile acceptabile. Mi-a cerut să se consulte asupra acestui punct cu mandantul lui (N. Filipescu?) La ieşire mă întreabă: «Aţi primi pe Panu

în combinaţiune?» – «Da. Dar cred că s-ar opune Regele. Nu o să ne stricăm rostul sus pentru Panu». – «Nu o să mai fie piedică acuma!»

Sâmbătă, 15 Ianuarie. – La Forestiera, Gr. Filipescu m-a înştiinţat că s-a găsit bine ca să nu-mi vorbească nici Take Ionescu, nici Nicu Filipescu; cel care va trata va fi Olănescu, indicat prin situaţiunea lui.

– Seara la Jockey-Club, la 8 ore, Nicu Filipescu mi-a confirmat însărcinarea lui Olănescu. Am repetat că tratez fără a fi însărcinat de Carp. Ne-am înţeles că nimic nu va transpira şi că orice alte convorbiri cu alţii vor înceta radical spre a nu se zăpăci lumea. Va fi în curent numai Mihai Ghica, care eventual va aduce în străinătate lui Cantacuzino rezultatul.

– La Cameră, Cosăcescu, împins de Panu, m-a abordat ca să afle de la mine: întâi dacă odată uniţi, am alunga pe radicali pentru că sunt radicali; al doilea dacă am accepta pe Panu în caz că l-ar impune conservatorii? I-am dat toate asigurările. El mi-a spus că noua lozincă a lui Panu era cu radicalii să împingă la fuziunea cu junimiştii.

Marti, 17 Ianuarie. – Invitat ieri de Olănescu la consfătuire, ne-am întâlnit în cabinetul lui. I-am pus pe dată în vedere că negociem în nume personal fără mandat de la cineva, în neştiinţa lui Carp şi decis a nu-i comunica ceva decât dacă socotesc că propunerile sunt acceptabile. El mi-a declarat că ştie aceasta şi că a fost însărcinat de Cantacuzino, la plecarea lui, să pregătească un aranjament.

Propunere: Carp cu alţi trei amici în Minister, cu Internele, sub prezidenţia fără portofoliu a lui Cantacuzino, Cluburile rămânând separate deocamdată. Miniştrii conservatori fiind Ionescu, Filipescu, Panu şi Jacques Lahovary. Am propus: Prezidenţia Consiliului pentru Carp cu alte trei portofolii, din care Internele; contopirea Cluburilor pentru unificarea partidului.

Olănescu nu a avut obiecţiuni decât de ordine sentimentală, relative la Cantacuzino. Mai mult, mi s-a părut dispus a susţine propunerea, numai temeri mari despre Doamnele Cantacuzino! La obiecţiunea mea că în orice caz

pentru o remaniere radicală ar fi nevoie de demisia Preşedinteului, el mi-a spus că Regele a dat lui Cantacuzino asigurarea că «cât timp va fi el bine, nu se va gândi la alt Preşedinte» (?).

La ceaiul de seară la Carp, am încercat să vorbesc fără succes de prezidenţia provizorie a lui Cantacuzino.

Mercuri, 18 Ianuarie. –Prânzit la Gr. Filipescu. L-am pus în curent. Motivele contra prezidenţiei Cantacuzino au părut naturale şi acceptabile. Le-am rezumat astfel: guvernul nou nu poate inspira încredere în puterea lui cu un şef slab sau bolnav; Carp nu poate lua răspunderea fără autoritatea necesară; demnitate personală: este inadmisibil ca toţi să poată fi primi miniştri, numai lui Carp să-i trebuiască liziere.

21 Februarie. – La Societatea Forestieră, G. Filipescu mi-a cetit prima pagină a unei scrisori pe care o trimete N. Filipescu unchiului său Gr. Cantacuzino la Viena. Filipescu proclamă absoluta necesitate de a se împăca cu junimiştii! Mi s-a disimulat restul scrisorii.

22 Februarie. – Costinescu a avut alaltăieri audienţă la Rege. Temerile financiare, – «Guvernul actual slab fiindcă nu are curajul să facă economii», –au adus pe Rege, după aprecierea lui Costinescu, să voiască absolut intrarea noastră în guvern, *cu sacrificarea lui Manu,* dar tot cu Cantacuzino Preşedinte nominal. Costinescu găseşte propunerea acceptabilă.

4 Martie. – Prânzit la G. Filipescu. După masă mi-a spus: «Ce păcat că Carp nu primeşte; nu mai e nimic de făcut!» Foarte mirat îi cer o lămurire: «Da, am vorbit cu Carp azi dimineaţăşi mi-a spus că nici nu trebuie să i se propue prezidenţia lui Cantacuzino». Am înţeles că era un pretext şi că conservatorii băteau în retragere; pentru mine este mărturisirea neputinţei lui Nicu Filipescu. Am răspuns: «Asta este un mod de a îngropa chestiunea; se hotărâse alte modalităţi de tractare, să nu mai vorbim de ele!»

5 Martie. – Triandafil a vorbit cu Stirbey şi cu mine pentru afacerile succesorale Stirbey. Vorbind de afacerea Hallier, el ne-a spus: «Am fost înşelat de către Ioan Lahovary. La asta nu mă aşteptam! El mă asigurase că

majoritatea Tribunalului arbitral ar fi compusă de doi Români».

6 Martie. – La Cameră am vestit pe C. Olănescu că deoarece nu am primit niciun răspuns, conchid că negocierile noastre au încetat şi ne reluăm fiecare libertatea de acţiune. – «Am fost de două ori să-l văd pe Cantacuzino şi nici n-am putut să-l găsesc. Libertate reciprocă!»

13 Martie. – Carp mi-a făcut parte de conversaţia cu Pallavicini, [3] care părea însărcinat de Rege să-l sondeze. Pentru Pallavicini, Cantacuzino e sfârşit şi însuşi Regele ar fi observat că este absolut străin de tot ce se petrece. Carp a comunicat motivele pentru care nu poate primi preşidenţia lui Cantacuzino.

18 Mai. – La curse, sub ploaie, *Nicu Filipescu,* cu care nu schimbam des două vorbe, mă abordează pentru a mă întreba când vine Carp. De aci lungi dorinţe de a pune în legătură pe Carp cu Cantacuzino; că dacă Carp ar lua cu binele pe Cantacuzino, acesta s-ar retrage lesne, că combinaţiunea propusă odată de mine lui Olănescu este aceia pentru care lucrează el, etc. Că, în orice caz, nu trebuie făcut lucrul numai dacă nu poate ajunge la vreo ruptură, pentru că aceasta ar fi soluţia cea mai rea. Motivul acţiunei lui G. Filipescu este chestiunea Băncii; el nu voieşte ca Guvernul să cedeze Băncii prelungirea privilegiului, sau atunci să împartă răspunderea cu tot partidul. Filipescu a făcut rezerva că vorbeşte în numele lui personal. Concluzia: să grăbesc sosirea lui Carp. – Cum primisem o scrisoare de la Carp că vine Luni sau Marţi, m-am obligat să-i scriu să vină cu o zi mai devreme.

Mărturisesc că am rămas sub bună impresie şi că socoteam lucrul în fine câştigat.

20 Mai. – Jockey-Club 5 ore. *Nicu Filipescu* mă ia de o parte spre a-mi spune că nu trebuie vorbit cu Carp. Că tot ce mi-a spus la Hipodrom nu mai are actualitate, chestiunea Băncii fiind amânată şi alte lucruri vagi. Am înţeles că Cantacuzino refuză şi că negociatorul meu nu poate nimica.

3 Ministrul Austriei. – N. Ed.

22 Mai. – Am pus în curent pe *Carp.* Nici că se aştepta el la ceva în prezent. Tot în acest sens îmi scrisese acum trei zile. El a văzut pe Sturdza, care i-a făcut propuneri pentru o acţiune comună, propuneri vagi pe care Carp le-a declinat.

– În urma conversaţiunei avute cu A. E. Lahovary, am stat două ore de vorbă cu *Ionel Brătianu* la mine. Brătianu în nume personal (cred însă că cu, ştiinţa lui Sturdza) mi-a propus să reluăm ceea ce tatăl său a căutat să facă cu Carp. El exclude posibilitatea Carp prin conservatori (lucru la care credea acum câteva luni), şi posibilitatea Carp singur. Atunci el ar voi un guvern tare Sturdza-Carp, care ar îndruma la o fuziune ulterioară, dar a cărui ţintă principală ar fi: restabilirea creditului şi finanţelor ţării, şi transformarea radicală a administraţiunei. Câteva puncte a căror precizare am cerut-o eu: nicio atingere de Constituţiune; nicio lăţire de drept de vot, reduceri însemnate la armată, la pensiuni, în slujbe, întărirea comunei. La scăderea şcoalelor superioare, nimic afirmativ ca răspuns. Atingând chestiunea de formă şi de persoane, am arătat obiecţiunile, care ar fi ca d-l Sturdza să fie Preşedinte de Consiliu, şi am indicat că ar trebui constituit un comitet în care Regele să poată alege pe Preşedinte. Brătianu mi-a răspuns că era necesitate de prim ordin să nu se slăbească acum *autoritatea lui Sturdza.* Ca formă tranzacţională am propus ca în caz de reuşită, Regele să *cheme pe amândoi* (cum a făcut la Aprilie trecut pentru Carp şi Cantacuzino) şi între şefi să fie dinainte compus ministerul. Bine înţeles totul *ad referendum* şi din partea lui şi din a mea. Ca lucru în treacăt: Brătianu convins că drapeliştii se întorc la matcă; rezistenţă în privinţa numelui lui Costinescu, pe care l-am indicat eu ca fiind necesar într-o asemenea combinaţie.

Ne vom revedea după ce el va fi luat avizul lui Sturdza.

31 Mai. – Seara, la Capşa, întorcându-mă de la Buzău, *Pallavicini* s-a apropiat de masa mea pentru o lunga conversaţie: Guvernul nu o mai poate duce, cu Generalul Manu nu mai poate fi trai, s-a deschis ochii şi *în străinătate* că un guvern este imposibil cu un om bolnav în cap; că Take Ionescu care credea tot în putinţă, s-a trezit şi el, etc.

Concluziunea lui era că Regele este foarte neliniştit, dar că neapărat va aviza până la toamnă. I-am răspuns că poate la toamnă va fi prea târziu! – I-am făcut o aluzie la perspectiva pusă înainte de presă a unui guvern Carp-Sturdza; Marchizul s-a zburlit «parce que Mr. Carp a toujours été conservateur»![4]

4 Iunie. – Ionel *Brătianu* mi-a adus răspunsul d-lui Sturdza. Sturdza primeşte toate propunerile formulate şi pe care le-a rezumat din nou: Alianţa a două partide, «unirea a două drapeluri» (sic), pentru a scoate ţara din pericolul financiar prin mari reduceri în cheltueli şi pentru a transforma administraţia şi moravurile ei, ceea ce nu poate merge fără *amputaţiuni serioase de persoane.* Brătianu a insistat asupra acestei tăieri a cozilor: de noi nu poate fi vorba, ei recunoscând că nu avem clientelă. s-a vorbit şi despre Panu, în contra căruia nu ar fi decât obiecţiunea că nu trebuie angajament făcut cu dânsul.

Am telegrafiat lui Carp spre a-l vedea.

– Seara prânzind la *G. Filipescu,* cu care am trecut în vedere caraghioslâcul tratărilor cu conservatorii şi mai ales al ultimei tratative a lui Nicu Filipescu, mi-a spus că ştie tot şi că *«femeile* au stricat totul în ultimul moment!» Mi-a deplâns starea partidului în care «o mână *felonă»* strică, în culise, tot ce se hotărăşte. Mi-a mai spus că scăparea situaţiunei financiare nu se poate face decât *par une trève entre les partis!?*[5] (combinaţia Sturdza-Carp ar fi bine venită oare?)

Tot de la el am aflat că Take Ionescu, care zisese lui Costinescu: «să-mi facă numai un semn Regele şi dau Ministerul jos», –a spus un neadevăr, pentru că *semnele* i-au fost făcute, şi nu numai unul!

5 Iunie. – Costinescu mi-a împărtăşit că guvernul nu a găsit un ban şi că toate combinaţiunile care i s-au propus nu sunt lucruri care se pot lua în serios.

Duminică, 11 Iunie, – Avizat de Maiorescu prin telefon

4 Deoarece d-l. Carp a fost mereu conservator!

5 Printr-un armistițiu între părți.

că *Carp* e la Bucureşti, am plecat de noapte din Buzău. Carp fusese chemat de Maiorescu prin telegramă, după cererea lui Nicu Filipescu şi de Teodor Rosetti prin scrisoare, după cererea lui Cantacuzino. Întrevederea a avut loc Sâmbătă la Preşedinteul Consiliului. Carp a rezumat-o pe dată: «nu a ieşit nimic dintr-însa». – *Cantacuzino* a propus facerea unui guvern în comun, Carp a răspuns pe dată că el nu poate intra *cu dânsul* în Minister. La replica lui Cantacuzino că atunci aceasta era o chestiune personală în contra lui, Carp a răspuns: «nimic personal, dar el atacând cu vioiciune afacerea Slatina, împrumutul şi afacerea Hallier, era imposibil să-şi dea singur desminţire acceptând de a figura în guvernul lui». – «Dar acestea sunt personale mie, şi intrând în Minister, d-ta, d-le Carp, nu iei răspunderea trecutului». – «Cu teoria aceasta, eu Carp pot forma un guvern cu Sturdza fără ca d-ta Cantacuzino să ne poţi întreba: *dar cu trădarea* ce s-a făcut, d-le Carp? Aceasta nu se poate!» – Cantacuzino a închis discuţia asupra acestui punct, spuind că amicii săi nu vor accepta probabil ca el să lase preşidenţia nominală a guvernului. Cantacuzino a adăugat că de ce nu ar face Carp *singur* un guvern? – Carp a răspuns că dacă ar fi constrâns la aceasta, nu s-ar da înapoi, dar ar fi două cuvinte pentru care eventualitatea nu i-ar surâde: întâi, el a năzuit pururea să guverneze cu partidul conservator, nu în contra lui; – al doilea, crâmpei de guvern cu Cantacuzino, crâmpei de guvern cu Carp, Regele ar avea lesne tentaţiunea să recurgă la un guvern d-antregul cu Sturdza.

Asupra cheatiunii băncii, Carp a sfătuit pe Cantacuzino să nu primească aranjamentul propus, fiindcă era o pură escrocherie: Banca oferă să cumpere cu biletele ce va putea emite în mai mult după schimbarea raportului între aur şi emisiune! Cantacuzino a răspuns că *nu va face* aranjamentul.

S-au despărţit»... *ad referendum.*

Joi, 15 Iunie. – Fost întâmplător la Bucureşti şi Maiorescu m-a pus în curent de noi demersuri ale lui N. Filipescu, dacă nu am concede ca Take Ionescu să păstreze

Finanţele sau să ia Internele. Maiorescu i-a arătat pentru ce nu crede că se poate acorda. – Am conchis de aci: întâi că Cantacuzino a vorbit cel puţin cu Take Ionescu şi l-a pus în curent cu dorinţa lui Carp de a lua el Finanţele; al doilea că Filipescu se teme ca Take Ionescu, deposedat de portofoliul său fără compensaţia Internelor, să se întoarcă în contra combinaţiunei cu Carp. – Impresia mea este că oamenii aceştia nu ştiu ce voiesc, şi nu ştiu unde merg.

Seara la Club, Olănescu mi-a strecurat: «iar ne-am înecat la mal ca ţiganul». N-am relevat aceasta. Presupun că după ce s-a croit lucrul, cucoanele iar au montat pe bietul Cantacuzino şi l-au răsucit.

21 Iunie. – Pe la 6 ore portarul Jockey-Clubului a întrebat în numele lui Niculae Filipescu la ce ceas mergeam la Club. *Filipescu,* recomandându-mi toată discreţiunea, deoarece nu toţi Miniştrii erau în curent, m-a întrebat precis asupra punctului dacă Cantacuzino cedând, am face fuziunea şi am accepta şefia lui; dacă în fine, ca mângâiere, am fi dispuşi să dăm retragerei sale *glorificaţia* pe care o merită abnegaţia lui. Mi-a destăinuit că au fost foarte surprinşi că la întoarcerea Regelui, Cantacuzino punându-se la dispoziţia lui pentru soluţionarea crizei, Regele i-a zis liniştit ca să continue astfel cum sunt. Mi-a mai spus că sunt semne că Regele ar voi să câştige astfel timp, până se vor pregăti liberalii. La toate chestiunile, pentru a nu lua vreun angajament pe care să nu fiu sigur, am cerut să ne vedem a doua zi la mine ca să pot vorbi cu Maiorescu, care a văzut pe Carp cel din urmă dintre noi.

Joi, 22 Iunie. – Am fost la 8 dimineaţa la Maiorescu şi la 9 jum. am primit pe *N. Filipescu.* Cantacuzino s-a decis să se retragă şi a dat pline puteri lui N. Filipescu (s-a adăugat pe urmă lui şi Alecu Catargi), ca să trateze.

Am convenit împreună: – Carp Preşedinte, cu Ministerul de Finanţe; nu s-a contestat dreptul de alegere a celorlalte trei portofolii. Mai mult, din atribuţiunea celor rezervate conservatorilor, rezulta clar că Internele erau la dispoziţia lui.

Declaraţiune de fuziune sub şefia lui Cantacuzino, care ar

lua preşidenţia Camerii. Statutele Clubului comun rămânând de elaborat în urmă. Am accentuat că nu voiam să se întâmple majoraţiuni ca în 1861.

Un portofoliu însemnat pentru Take Ionescu. Am oferit Externele, care au fost acceptate. N. Filipescu ar intra în Minister, cu ezitaţiune mi-a zis că nu s-ar fi simţit cu aptitudini decât pentru Domenii, dar că ştia că d-l Carp şi-a rezervat acest departament. L-am asigurat că nu, şi am convenit că el Filipescu va lua Domeniile. Fără a se preciza mai departe, am indicat că Carp ar accepta pe Grădişteanu acolo unde este. Nu se va face convenţie eu Banca. Nu se va dizolva Camera.

Am făcut atent că Carp nu va veni decât chemat direct de Cantacuzino. Mâine soseşte Cantacuzino, seara se va şti definitiv ce este şi voi fi avizat imediat.

Insistenţe ca Maiorescu să nu plece. I-am arătat că era inutil, deoarece în 24 ore el era la dispoziţie. – Filipescu a plecat asigurându-mă că lucrul este făcut.

– La 4 ore mi-a venit *Alecu Catargi,* tot ca plenipotenţiar. Am recapitulat cele convenite cu N. Filipescu, el neştiind că era lucrul deja hotărât cu dânsul, şi atunci s-au ridicat nori pentru Interne.

Furăm împreună la *Maiorescu;* din schimbul de cuvinte a rezultat că Carp n-a cerut lui Cantacuzino Internele, dacă nu se indică un Ministru prea tranşant din partea Conservatorilor. Am menţinut clar că N. Filipescu convenise cu mine că Internele erau în lotul lui Carp. Sunt convins că cu puţină dexteritate se va acorda şi acest punct.

A fost şi o notă hazlie. Cu multă dibăcie şi în termeni foarte subţiri, Maiorescu a arătat temerile sale în privinţa înrâurirei «d'une charmante fille» şi în privinţa statorniciei bietului Cantacuzino. Catargiu «s'est porté fort», deoarece avea toate puterile. Rezerve numai în privinţa Internelor.

23 Iunie. – La 10 jumătate noaptea, A. Catargiu îmi telefonează la Buzău că d-l Cantacuzino întăreşte ce fusese convenit şi că mă roagă să iau agrementul definitiv al lui Carp şi să-l aduc Marţi dimineaţa la Bucureşti, când soseşte şi Preşedinteul Consiliului.

26 Iunie. – Am fost ieri la Ţibăneşti. M-am convins că *Carp* regretă că părăsise cererea Internelor şi că ar voi să le aibă în lotul său. Am plecat cu puteri depline şi cu lista următoare: Carp, Finanţe; Take Ionescu, Externe; Filipescu, Domenii; Marghiloman, Interne; Maiorescu, Justiţie; Arion, Instrucţie Publică; Grădişteanu, Lucrări Publice; Lahovary, Război; G. Cantacuzino, Preşedinte de Cameră; Rosetti, Preşedinte de Senat.

– Azi dimineaţă dădusem întâlnire, din Ţibăneşti, lui *Filipescu* la mine acasă.

Am discutat mult chestiunea Internelor. El nu a făcut nicio obiecţiune politică şi ar acorda voios tot, în această privinţă. Se teme numai de Cantacuzino, care a apucat să creadă că Carp i le-a concedat şi care, dacă s-ar reveni asupra acestui punct, şi-ar închipui că deja nu se mai respectă pactul. Filipescu crede că dacă Carp iar arăta că, fără Internele pentru mine, nu se mai combină portofoliurile şi ar lua pe Cantacuzino pe nota sentimentelor, Carp ar obţine concesiunea cerută. Filipescu mai adaugă că Cantacuzino a pus pe Rege în curent şi că Regele l-a felicitat pentru actul *său patriotic:* acest punct împiedică ori ce intransigenţă din partea lui Carp, după părerea mea. Am luat asupra mea să chem pe Carp la Buzău şi de acolo să venim aci dacă se aplanează greutatea.

27 Iunie. – La 5 dimineaţa am luat pe *Carp,* la gara Buzău, m-am explicat cu el, l-am făcut să admită o combinaţie cu Olănescu (neutru) la Interne, şi la 7 am pornit la Bucureşti.

La sosire am aflat că *Take Ionescu* era foarte nemulţumit şi că refuză de a intra în noul Cabinet. Motivul aparent: i s-a cerut să combată *à outrance* pe junimişti în alegeri şi în Parlament; nu poate face parte din primul Cabinet junimist (Loulou Lahovary informator). Motivul real: s-a trecut pe deasupra capului lui în toate tratativele şi simte cât s-a modificat şi cât s-a scăzut poziţia lui.

– La *2½* ore *Carp* a avut întrevederea cu Cantacuzino pentru Interne. *Cantacuzino* a zis că dacă le-ar acorda acuma, ar fi o *capitulaţie;* Carp n-a insistat şi a propus atunci

două liste: una, aceea adusă de mine (26 Iunie); alta modificată, cu mine la Externe şi Take Ionescu la Interne. Aceasta Cantacuzino a primit-o pe dată. Rămânea: 1) Disidenţa Manu; Cantacuzino l-a părăsit cu deplină dezinvoltură. 2) Nemulţumirea Take Ionescu: aceasta a părut mai serioasă, dar Cantacuzino are aerul foarte hotărât a se lipsi de el, dacă părea grea.

Carp consideră Ministerul făcut. Este vorba ca până Sâmbătă sau Luni Cantacuzino să-şi adune Miniştrii, să lichideze situaţia cu Regele şi cu colegii săi.

Carp a avut la Club o întrevedere cu N. Filipescu şi Jacques Lahovary, spre a-i interesa ca dânşii să lucreze la Cantacuzino pentru combinaţia Take Ionescu Externe, Marghiloman Interne, singura în care Take are locul său, dacă l-ar accepta.

Uitam a aminti că între Carp şi Cantacuzino s-a specificat ca un lucru bine înţeles şi înţeles încă de la prima întrevedere că el, Carp, nu poate avea pe Take Ionescu la Interne.[6]

1901

Luni, 29 Ianuarie. – În urma demisiei lui Carp, cu chiu cu vai Cantacuzino a fost însărcinat cu compunerea ministerului. Nu ştiam nimeni în ce condiţiuni. El lăsase o carte la mine. Văzuse pe Arion şi pare-mi-se pe Maiorescu.

– Transmisesem ieri Regelui o depeşă a lui Beldiman privitoare la botezul Prinţului de Anhalt-Dessau; depeşa mi se înapoiază de îndată cu menţiunea bizară scrisă cu creionul de Majestatea Sa: «Monsieur Marghiloman, Lundi 10½ h. au Palais».

Mă duc azi dimineaţă la Palat şi întreb pe aghiotant dacă

6 Pentru restul anului nu sunt alte însemnări. Fuziunea s-a făcut în Iulie. Textul actului de fuziune la Anexe, No. I. – Nota Ed.

nu are un ordin de convocare pentru mine; îmi răspunde că nu, dar că va lua pe dată ordinele Regelui; după două minute sunt introdus, spunându-mi-se: «M. S. a uitat că dorea să vă vorbească pentru botezul de la Dessau; poftiţi sus».

Regele, puţin roşu la chip, îmi spune pe dată: «Este un pretext. Doream să te văd, şi se ştie prea mult tot ce se petrece împrejurul meu şi cine intră şi cine iese! «Am însărcinat pe d-l Cantacuzino cu formarea Ministerului, dar i-am pus ca condiţie absolută să aibă în «Ministerul lui unul sau doi Miniştri junimişti, din acei ieşiţi acuma, sau cel puţin pe d-l Th. Rosetti: *Nu trebuie ca d-l Rosetti să primească».*

Restul întrevederei a fost consacrat mijlocului de a face să parvină Majestăţei Sale rezultatul misiunii mele şi măsurilor de luat ca să nu se ştie nimic de nimeni.

– La 12½ am dat ochi cu *Th. Rosetti* în faţa Ministerului meu. Din primele cuvinte Rosetti mi-a răspuns că nu este nici nebun, nici copil şi că nu va primi cu niciun chip. Am făcut la ora 3 să parvină în forma obişnuită a comunicării de depeşi Majestăţii Sale asigurarea dată de Rosetti. Ministerul Cantacuzino va cădea în apă.

30 Ianuarie. –La Jockey Club, la 5½, *Carp* venind de la Palat ne comunică: «Mâine Consiliu de miniştri». Mare entuziasm. La Club! Scena între Carp şi Majesta-tea Sa a fost mişcătoare. Regele a îmbrăţişat pe Petrake.

1903

28 Noiembrie. – Audienţă la *Rege,* 6 ore seara. Aniversarea Plevnei, felicitări. Regele mulţumit de darul ofiţerilor de geniu.

Regrete că partidul conservator este divizat; nu se poate face nimic statornic cu partide «émiettés»; ar trebui, etc. Răspuns că orice apropiere *în opoziţie* este imposibilă; că ea se poate face numai la putere, când unii pot oferi şi alţii pot primi.

S-a vorbit de primejdia divizării în viitor şi a partidului liberal. Lipsa unui om, care după Sturdza să poată fi «porte-drapeau», căci nu este nevoie de *şefi.* Am răspuns că ţineam ca sigură aceeaşi criză la liberali, pentru viitor, ca la noi.

Uşurinţa lui Jacques Lahovary, aceeaşi azi ca în trecut, când n-a voit să creadă că ofiţerii de cavalerie se rezvrăteau; cum se poate plânge în Senat de raporturi către Rege în afaceri de serviciu, el care îi cerea mereu să aibă un cabinet militar? Tot asemenea, cum critică unele comenzi, când el Lahovary a comandat obuzierele pe care Regele le credea încă inutile? Lahovary ar fi trebuit să stea în armată; lui, Regele cu plăcere i-ar fi dat Statul-major; Sturdza nu a voit.

Sturdza a făcut mult bine şi pus rânduială la Ministerul de război. Partidul liberal evident este slăbit Această slăbiciune provine din cauze însă onorabile. De tot în treacăt aluzie la o combinaţie(?) pentru alegeri. Nu a aprobat articolul lui N. Filipescu asupra mesajului («Epoca» 28 Noiembrie.)

În două rânduri mi-a vorbit cu insistenţă de existenţa *Ocultei;* orice ar zice «L'Indépendance roumaine». Articolul ziarului a fost chiar prilejul primei afirmări că *Ocultă există şi face rău.* Evident că tentativa de amendament a lui Anton Carp, ca Adresa să accentueze nota descentralizatoare a Legii comunale, este inspirată de Ocultă – crede Regele, – dar îndată ce d-l Sturdza s-a arătat rigid, atacul schiţat s-a

evaporat. «Am spus d-lui Sturdza că nu trebuie direcţiune anonimă; dacă d-lor voiesc să guverneze, trebuie să ia răspunderea deschisă a acţiunilor lor». (Impresia că Regele vede bine pe Lascăr şi că îl impune dragostei lui Sturdza).

În afacerea Mândrea, Regele zice că a prevăzut achitarea; că procesul i-a făcut un piedestal în străinătate; că toate ziarele evreieşti, Francfurtul mai ales, l-au înălţat în slavă. Admite că este un domn puţin curat care ar face bine acum să demisioneze.

5 Decembrie. – La Adresă am rostit un lung discurs, clarificând situaţia noastră faţă de Cantacuzinişti şi faţă de partidul liberal.

Carp crede că a lipsit ceva în clarificarea procedeu-rilor noastre faţă de liberali în partea morală. N-am voit dinadins să ating această chestiune pentru a nu ne izbi de N. Filipescu, dacă vorbeam de afacerea Ressu-Robescu. Senat foarte mulţumit.

8 Decembrie. – Înjurături câte vrei de la Cantacuzinişti la adresa mea, şi prin presă şi prin colţuri.

10 Decembrie. – Emanuel Culoglu mi-a afirmat sub taină că, atunci când Pictorian a făcut falsa tragere pentru Stat, a scris lui Palade, care printr-o cartă i-a *mulţumit.* Deci Palade ştia, afirmă Culoglu.

13 Decembrie. – Comitet electoral. Maiorescu foarte elogios pentru discursul meu şi binele politic ce ne-a făcut clarificarea situaţiei.

1904

11 Ianuarie. – Primit în audienţă de către *Regină* pentru Soc. Elisabeta. Regina se ocupă de o instituţie pentru orbi; i-am oferit chiria localului, oricât ar fi. Mi-a arătat o bucurie şi o recunoştinţă mişcătoare. Arătându-mi un tablou pictat de către Prinţesa Victoria-
Melita, fostă Ducesă de Hessa, a insistat asupra marii nenorociri a unei femei care nu mai are cămin, nici patrie. Dacă această femeie ajunge rău, căci este frumoasă şi are temperament, va fi oare de condamnat? Regina o povăţuieşte mult să facă pictură şi să se ocupe de artă. O frază curioasă asupra ereditătii Coburgilor, care o obligă a se uita mult, a observa mult, şi a nu arăta nimic!

Mai mult decât afectuoasă pentru Elisa.

12 Ianuarie. – Audienţă la *Rege* pentru balul Clubului. S-ar părea că dispoziţiunile erau rele de când cu incidentul General Budişteanu. Pentru Club, recomandaţie de a proceda cu mai mult discernământ cu ofiţerii, pentru a nu îngreuna situaţia şefului armatei.

Ca politică: General Manu îmbătrâneşte; păcat că Jacques Lahovary este atât de «încurcă lume», căci e de treabă. – Foarte naturală candidatura lui Delavrancea la Vaslui; Regele crede că Disescu va fi ales la Teleorman, candidatura lui Petraru neplăcută Guvernului (lui Costinescu). – Chemat de Regină, ea mi-a mulţumit din nou pentru orbii săi.

14 Ianuarie. – Ciocnire între Matei Cantacuzino şi Stere în privinţa alegerii de la Iaşi. Cantacuzino ne-a surprins prin teoria sa asupra colegiului III. – Sturdza foarte, foarte blând cu noi.

8 Februarie. – Ieri bal la Jockey-Club. Regele şi Regina au stat până la 3 ore; Prinţul şi Prinţesa până la ziuă. La supeu, fiind lângă Prinţesă, dânsa mi-a spus de D-na Sturdza: «Sunt

mulţumită că n-a venit, nu o iubesc şi nu mă iubeşte. Şi vrea totdeauna să fie a *treia persoană* cu curtea ei». Puţin mai târziu: «Am multă voinţă, am rezistat câteodată doi, trei ani în şir şi numai aşa am învins unele dificultăţi». A se apropia de ceea ce mi-a spus Prinţesa la dânsa, când m-am dus s-o poftesc la bal: «D-l George Filipescu a fost totdeauna foarte bun cu mine, a aplanat multe dificultăţi».

17 Februarie. – D-na Take Ionescu, venind la 12 la balul Clubului, n-a avut loc la masa de onoare; lui Ionescu i-am găsit unul. Era conform deciziei luate cu Manu, ca să luăm câte una din perechile simandicoase, afară de Membrii Comitetului sau Fondatori, cărora s-au rezervat locuri pentru fiecare pereche. Ionescu s-a formalizat. Se vede că Generalul l-a cam trimis să se plimbe. D-na Ionescu însă a rămas la Cotilion, a dansat până la ziuă, a acceptat cadourile Clubului. A doua zi demisie. Demisia apare în «Adevărul» înainte chiar de a ne fi cunoscută. Generalul este însărcinat să explice lucrurile lui Take Ionescu. Vizita Generalului la d-na Ionescu. Seara. «Adevărul» comunică cu italice că d-l Ionescu şi-a retras demisia, după ce d-l General Manu «i-a prezentat *scuzele* întregului Comitet». Nota trece în «Voinţa» şi «L'Indépendance». Nu las să treacă această impertinenţă care ofuscase până şi pe Mişu Rahtivanu; dar ia pe General de unde nu este. Îi scriu. Timp de răzgândire. În fine azi Comitet. Cădem de acord asupra unei notiţe, copiată de Mitilineu, pe care «Adevărul» să o publice ca o rectificare. Generalul duce notiţa lui Ionescu... şi după două ore se găseşte «en bonne place» în «Adevărul». – Al cui este jurnalul?

23 Februarie. – Am avut o lungă consfătuire cu Golescu despre Banca Agricolă. Mi se pare că Take Protopopescu cere pentru ginerele lui, Pietraru, postul de al doilea subdirector la Bancă. Din vorbă în vorbă, Golescu ajunge a-mi revela: că «Pictorian are originalul borderoului, *scris cu mâna lui Sturdza,* pentru tragerea falsă de la 1887 şi că borderoul acesta este în lada lui de fier, acasă». Că Protopopescu a acuzat acuma din nou pe Costinescu (lucru care pe vreme a fost zis de Eminescu în «Timpul») că, trimis

fiind să negocieze cumpărarea titlurilor CFR la Berlin, a speculat asupra lor gros, ştiind că au să fie răscumpărate. Că Protopopescu a convenit că Costinescu, în afacerea fraudelor de la Finanţe, a făcut tot ce i-a stat în putere pentru a descoperi pe Sturdza.

13 Noiembrie. – Carp a fost în audienţă la Prinţul Ferdinand. Din conversaţie n-a ieşit decât următoarea indicaţie: vorbindu-se despre partide şi corupţia care iese din organizaţia lor, Prinţul a zis că este de regretat că tocmai Lascar, care a voit să reacţioneze în contra acestor apucături, să fie victima, dar... va trebui: «biegen oder brechen».[7]) – Concluzia lui Carp: Regele nu va admite sacrificarea lui Costinescu şi a lui Lascar (vezi audienţa la Rege 28 Noiembrie 1903).

17 Noiembrie. – Ieri s-au întrunit Stătescu Prezidenţii Aurelian şi Pherekyde, cu Sturdza. – Se zvonise că a luat parte şi Brătianu cu Costinescu: este inexact.

Azi Pherekyde mi-a spus: «Iese Lascăr, dar rămâne Costinescu; altceva nu este hotărât». – Expresia fusese chiar mai familiară: «mai ţiu pariul că Lascăr nu se întoarce la Forestiera?». Pe de altă parte Lascăr a zis lui Ianovici la Cameră, că el este *sigur* de Costinescu. – În acelaşi timp Brătianu a spus lui Carp că el nu stă în Minister dacă *«nu se clarifică* situaţiunea».

Ar cade sub simţul comun că din punctul de vedere brătienist, *clarificarea* implică anihilarea lui Costinescu.

18 Noiembrie. – Ne-am adunat la 10 ore la Maiorescu pentru Mesagiu şi pentru jurnal. Maiorescu şi Filipescu au insistat pentru a trece ziarul lui Pizani. Am fost pentru conservarea «statului quo». Criza nu s-a dat încă pe faţă.

La Cameră, interesant ce mi-au spus Take Protopopescu şi Pherekyde.

T. Protopopescu: «Nu s-a făcut nimic încă. Se poate să avem o opunere de sus; atunci este bine să ne retragem; vom face tot putinciosul pentru aceasta». Cu această ocazie îmi arată primejdia ce este ca Regele să se amestece în

7 Să se plece sau să plece!

afaceri interne ale partidului: aceasta am simţit şi contam, pe Pherekyde, etc.

Pherekyde: «Nu ştiu ce se va face: alaltăeri, când ne-am întâlnit la Stătescu, Sturdza *a admis retragerea* lui Lascăr; nu a discutat decât modalitatea. Dacă va fi opunere de sus, atunci am spus lui Sturdza: Regele este şeful tării, nu este şeful partidului. Ştiu bine că Sturdza nu are decât o lozincă supremă: *lex, voluntas regis,* dar eu nu admit aceasta, şi pui piciorul în prag».

Părerea mea este că slaba indicaţie dată de cercurile Palatului că Costinescu ar putea fi şeful viitor, a pus în mişcare pe Pherekyde şi probabil pe Stătescu.

20 Noiembrie. – Întâlnit aseară, la Opera, pe *Stere.* După Stere, toate neajunsurile vin de la Rege, care voieşte nu numai să precipite căderea guvernului liberal, dar încă să lase partidul *divizat* în opoziţie, pentru a face lesnicioasă guvernarea viitorului guvern. – Notă documentară dată de Stere: articolul de astă seară din «Adevărul» (articol în care se îmbărbătează Costinescu, ca să reziste Ocultei), este de Lascăr.

– Se comunică în Cameră decesul Prinţului Frederich de Hohenzollern. – Armistiţiu între beligeranţii liberali.

28 Noiembrie. – Ieri dintr-o conversaţie la Cameră Filipescu-Stere, răsare că Stere are certitudinea că Take Ionescu este deja înţeles pentru alegeri (prezidate de Februarişti), cu Lascăr, oriunde; cu Săveanu la Focşani, şi cu Epurescu la Giurgiu. Tot unu şi unu!

Tot ieri Carp a văzut pe Sturdza care i-a spus: «Am să fac şi eu odată ca tine, am să fiu intransigent!»

Şi ca urmare azi, când unii generoşi ca Diamandi, Radovici, au fost să-l vadă şi, la nevoe, să-i spună că ei ar demisiona, Sturdza le-a zis «să vadă dintâi de bugete şi de conventiuni şi că în vacanţele de Crăciun se va gândi el să-i mulţumească».

30 Noiembrie. – Audienţă la M. S., de la 5 jum. la 7 şi trei sferturi. *Regele* foarte închis asupra viitorului. Critică pentru atitudinea, totdeauna aceiaşi, a lui Jacques Lahovary. – N-am mai văzut conservatori (Februarişti) la Iaşi: «D-l

Bădărău nu este un conservator!» – M-a întrebat dacă aveam relaţii cu Take Ionescu. Am răspuns că-l stimam prea puţin pentru aceasta.

Privitor la convenţia cu Germania: cum îi spusesem că General Manu era de părere că partidul liberal trebuia să-şi ia răspunderea votului său, a răspuns: «dacă se întâmplă ceva înainte de Ianuarie, o altă Cameră va fi silită să o voteze».

Puţin la curent cu situaţia din sânul partidului liberal, îşi exagerează încă autoritatea lui Sturdza. Mai puţin războinic în ce priveşte Oculta. – Şi Costinescu i-a spus că el era ţinta urmărită în atacurile contra lui Lascăr; de aici necesitatea de a se solidariza cu Lascăr.

Am găsit pe Rege cam tare de ureche.

2 Decembrie. – Arion raportează întrevederea cu Păcleanu privitor la alegerile viitoare. Vulpoiul bătrân este desigur înţeles deja cu Emil Theodoru. Răsare însă din conversaţie ura lui pentru Anton Carp.

4 Decembrie. – Lungă conversaţie cu *Lascăr* la Cameră, conversaţie provocată de Lascăr pentru a protesta contra învinuirii că el şi Costinescu fac atmosferă pentru Cantacuzinişti. El afirmă că totdeauna a indicat pe Carp şi pe amicii săi ca singurii conservatori trebuind să ia guvernul; că, venirea la putere a lui Take Ionescu ar fi *o calamitate;* că tocmai că a voit să facă printre liberali, ce a făcut printre conservatori, este el astfel hulit; că trebuie să înceteze politica în care se zice *tot pentru partid* şi n-auzi niciodată vorbindu-se *pentru ţară;* că din Septembrie şi-a dat demisia pentru a nu îngreuna situaţia lui Sturdza, în *acord cu care* a făcut tot ce a făcut; că tot atunci a declarat lui Sturdza că nu se puteau face alegeri decât în înţelegere cu junimiştii, lăsându-l pe el să trateze cu noi, etc. – Sub rezerve.

8 Decembrie. – Întrevedere cu C. Iarca la mine acasă. Am convenit de o acţiune comună, cerându-mi el să pun ca un fel de condiţie excluderea lui Pâcleanu, asu-supra atitudinii căruia este edificat. – În ordin general după Iarca: – Lascar un zăpăcit care nu ştie şi nu face nimic; – Brătianu prea

leneş pentru a avea dreptul de a fi şef; – Înclinaţie pentru Costinescu.

9 Decembrie. – Demisia Preşedintelui Pherekyde, a Vice-Preşedinţilor Morţun şi Take Protopopescu. Mare excitaţie în rândul generoşilor. La alegerea altui preşedinte, Şendrea, care în ajun şi faţă cu mine, declarase că nu primeşte, care tot în ajun se dusese la Brătianu să-i declare sponte sua că demisionează din vice-preşidenţie, au iost 69 de abţineri contra 72 voturi exprimate. Biroul însă a proclamat: 70 de voturi pentru, două albe. 59 abţinuţi.

– La 5¾ audienţă, necerută de noi, cu atât mai binevoitoare din partea Reginei, împreună cu nevasta. Nimic mai răsărit. Regina tristă şi preocupată.

10 Decembrie. – Demis vreo 11 membri din comisia bugetară. Repede înlocuire; la limita de voturi; cu Arghir, Stănculeanu, Iuniu Lecca, etc.

14 Decembrie. – Văzut *azi* pe *Crăiniceanu,* numit comandantul Diviziei la Severin, şi aseară pe Culoer. Amândoi spun că starea armatei este de necrezut. În toată garnizoana Craiova nu s-a putut forma un batalion pentru examene de cadre! În audienţa de concediu la Rege, Crăiniceanu i-a amintit că niciunul din angajamentele luate încă din 1896 într-o conferinţă cu Mareşalul Beck, nu s-a îndeplinit. I-a mai spus că lucrările de protecţie de la Cernavoda sunt tot baltă. Amândoi generalii spun că am fi faţă de Bulgaria în stare de vădită inferioritate.

– După demisia lui Costinescu şi a lui Stoicescu, urmând pe acea a lui Lascăr, Sturdza şi-a dat demisia.

N-a putut face nicio comunicare Camerei, pentru că majoritatea se pusese în grevă şi nu completase Camera. Se zice că fără acest incident, Sturdza nu dădea la iveală demisiile şi încerca să ia nu ştiu ce convenţie!

17 Decembrie. – Din toate cele culese de la Radovici, Albu, Dinu Brătianu, Take Protopopescu, tot partidul a simţit mâna Regelui în criza izbucnită şi nu înţelege a se lăsa să fie jucat. N-au însă încredere în Sturdza.

«Oculta» – dacă Ocultă este, – a manevrat de minune. Avem un act *politic.*

21 Decembrie. – Ieri la 4 Sturdza a comunicat Preşedinţilor şi Miniştrilor rămaşi, plus Costinescu, că Regele i-a primit demisia. – La 6 ore, Teodor Rosetti chemat la Palat; ce o fi spus, el ştie; azi dimineaţă însă a spus lui Maiorescu că Regele îl chemase, în substanţă, pentru a-i împărtăşi că trebuie să ia pe Cantacuzino. La 8 Nababul era însărcinat să formeze Cabinetul.

– Azi la 2, *Carp* era poftit la Palat, iar noi ne găseam (Filipescu, Arion, Matei Cantacuzino şi cu mine) la Maiorescu, pentru a afla rostul acestei extraordinare convocări. Am resimţit toţi cu foarte vii iritaţii ironia unei asemenea convocări.

Din fericire, dintr-un început Carp a dat ipocritei consultaţiuni(?) tot înţelesul ei: «Voi putea cu atât mai lesne da avizul meu, cu cât, *totul fiind deja terminat,* nu voi putea fi bănuit că mă ofer».

În rezumat Carp a declarat că politica lui de 30 de ani, de a izgoni de preocupările conducerii consideraţiile *străzii,* a dat faliment, şi că este silit să lase mână liberă amicilor săi, care tocmai îi reproşau această atitudine. A amintit serviciile pe care, cu toate acestea, tocmai această politică a unora, a adus Coroanei în Martie 1888. A arătat M. S. greşeala imensă de a fi concediat pe liberali, greşeală şi faţă de partidul liberal şi faţă de vechii conservatori, care meritau să mai stea câtva în opoziţie.

Filipescu a zis o vorbă nostimă: «Asta nu este un Rege, este un Alexandru Djuvara!»

Mercuri, 22 Decembrie. – Cei dintâi care vin să mă vadă, Many, Paul Theodoru, Filip Corlătescu, îmi spun câtă depresiune a produs procedeul Regelui.

Toată ziua m-am ocupat să redeştept pe amici. La Club vie reacţie. Cei mai nepăsători sunt încinşi: vorba de *obrăznicie* este pe toate buzele.

23 Decembrie. – Dizolvarea. Scrisoare înflăcărată a lui Olănescu. Seara depeşă indignată de la Pop.

1905

Joi, 20 Mai. – La curse. Camerele ţin şedinţe; puţină lume oficială, *Regele* vine la 4 ore şi, singur fiind cu M. S. (n-am mai călcat la Palat de când cu Adresa), vorbirăm şi ceva politică. Am denunţat corupţia generală a administraţiei şi mita care se ia până în anticamerele Miniştrilor, agenţia Găvănescu, etc. – «Oui, je sais. De tous cotés il me revient qu'on vole beaucoup. Ces messieurs ne veulent pas écouter. C'est comme avec la loi du contencieux. Combien m'y suis je opposé? C'est une mauvaise loi. C'est toujours comme ça quand on prend des engagements »[8] Ceva mai pe urmă a doua afirmaţie: că ştie că administraţia este coruptă şi venală!

15 Octombrie. – Bietul Ioan Don vorbindu-mi de afacerile lui, îmi spune că Primăria voind să cumpere un teren, odată al lui şi vecin cu terenul lui, şi stând locului din cauza preţului (4 lei metrul pătrat), Brătescu a luat 1000 lei ca să dea drumul afacerii. Că, după arătările unui domn Circu, Inginer la Primărie, însuşi el Don ar putea vinde locul dând zece mii lei lui Brătescu. Şi că, Cantacuzino neputând da lui Brătescu situaţia politică ce acesta vâna. Primarul, ca să şi-l apropie, îl lasă să-şi facă micile profite de samsar!

– La dejun, Melot mi-a povestit următoarele, jurându-se că sunt singurul, cu Beyens, care cunoaştem afacecerea: sub regimul comunal C. F. Robeseu, neputând urni din loc concesiunea tramvaielor, i s-a sugerat că Robeseu doreşte o mită. După consultaţie cu Directorul Popper, s-a convenit că acesta va merge până la cap, ca să vadă ce se va petrece: primă întrevedere cu D-na D., care spre a convinge pe

8 «Da, ştiu. De pretutindeni aflu că se fură mult. Oamenii aceştia nu vor să asculte. Ca şi cu legea contenciosului. Cât nu m-am opus! E o lege rea. Aşa e totdeauna când se ia un angajament...»

Popper, i-a oferit să-l pună în situaţie de a auzi pe Robescu fixând suma. Adus de Pokorny, Popper a fost disimulat la spatele unei draperii, de unde a auzit pe interlocutorul D-nei D. convenind despre toate. Dar interlocutorul nu era Robeseu, ci Petre Grădişteanu! Cerând timp de reflecţii, s-a mai convenit că Primarul va da prin telefon întâlnire lui Blank, întâlnire care s-a luat, însă la care, evident, Robescu a lipsit. În urmă s-a ştiut că Grădişteanu oferise D-nei Robeseu 30 de mii, dacă trecea concesia. Ar fi fost deci o tentativă pentru a escroca 70 de mii, combinaţia Pokorny - Grădişteanu - D-na D.!

1906

9 Ianuarie. – Carp a fost ales ieri la colegiul II de Cameră din Buzău. Lupta a fost teribilă. Mi s-a arestat în ziua de Bobotează Petre Enescu şi Gh. Atanasiu, doi buni agenţi, alegători la colegiul 2, sub o născocire de crimă de rebeliune; au fost emise 10 mandate neregulate. Pe urmă, Judecătorul de instrucţie Căpitănescu a declarat lui C. Arion că de 6 zile se stăruie ca el să *aresteze* pe Toma Mihăescu! De almintrelea, cu toată acuzaţia de crimă, au fost puşi în libertate a doua zi de vot.

Mi s-au adus doi bătăuşi, amândoi din Teleorman, amândoi găzduiţi la Poliţaiul Jalova. Toate neomeniile şi toate prostiile. Justiţia scârboasă, – afară de Procurorul Slătineanu.

11 Ianuarie. – Din ecourile ce am avut despre audienţa lui Ionel Brătianu la Rege, de conversaţia lui Triandafil cu Regele, ecouri prin Stirbey, ar rezulta că: M. S. nu vede formula după care s-ar putea aduce în guvern junimiştii – şi că M. S. acuză pe Carp de eternă *intransigenţă!*

12 Ianuarie. – *Carp* a fost primit în audienţă de *Rege.* Nicio vorbă de politica noastră internă! Regele şi-a exprimat odată mai mult ura contra Ocultei, – delenda est. – Vorbind de alegerea din Buzău şi întrebând dacă au fost ingerinţe, Carp a insistat mai mult asupra bătăuşilor şi arestărilor ilegale cu mandate în alb. «Y a-t-il eu beaucoup de personnes arrêtées?» – «Deux électeurs et un troisième recherché». – «Deux personnes! Mais ce n'est pas grand' chose»!!

13 Ianuarie. –Interpelarea lui *Carp.* Gândire bună; câteva violenţe subţiri – lui Take Ionescu: «În sferele senine unde se găseşte, Lascăr Catargi va fi aflat cu mirare că şi el este tatăl lui Take». Lui Cantacuzino: «Se vede că prin acest

bocal de cristal (viaţa lui Cantacuzino), pentru că poate este deşert..» Debit slab şi obosit. Şeful are nevoie de puţin antrenament parlamentar.

12 Ianuarie. – Fost [în] audienţă la *Prinţul* Ferdinand. Din înţelegere cu Carp, trebuia, în numele nostru, să atrag atenţia Prinţului asupra problemelor constituţionale pe care le sugeră starea sănătăţii Regelui. Am găsit pe Prinţ foarte fixat asupra drepturilor lui şi asupra textelor. În caz de absenţa Regelui, crede în necesitatea unei delegaţii dată lui. (Exact cererea noastră). Prinţul ar fi arătat Regelui că delegaţia dată Consiliului de Miniştrii nu este în Constituţie. În caz de neputinţă a Regelui, Regenţa dată prin Cameră nu se aplică decât la minoritatea moştenitorului (exact ce cerem noi); «ar *lua* regenţa. Dar nu crede ca un *preşedinte de consiliu* să se gândească a o organiza prin Camere». Asupra corupţiei, i-am arătat că sistemul de a da ceva de ros, pe rând, partidelor, este un pericol. A recunoscut-o. Doreşte să stârpească corupţia „ «*mais il ne faut pas être seul». Re*cunoaşte că numirile de Generali se fac rău şi că armata este în stare deplorabilă, dar «s-au luat măsuri multe» de la discursul lui Filipescu încoace.

20 Ianuarie. – George *Moruzi* mi-a spus la dejun că tatăl său face caz absolut din expulziunea lui Crissoveloni. Ar fi ameninţat pe Nababul cu demisia şi cu organizare de manifestaţie. Regelui i-ar fi spus că nu răspunde de ordine dacă se cruţă Crissoveloni şi. Regele i-ar fi promis expulziunea. La 4 ore George mi-a adus ştirea că Cantacuzino a iscălit referatul şi face chestie ministerială din această expulziune. S-a recunoscut că campania din «Universul» a făcut-o Moruzi pentru a forţa mâna! Jacques şi Jean Lahovary sunt cei care până acuma s-au opus.

5 Martie. – Mai erau două zile de sesiune. Veron de la Forestiera, speriat, vine să-mi povestească că Eyser, directorul nostru pentru Soc. Lotru, a fost telegrafic chemat de Take Ionescu şi că la acesta, acasă, faţă fiind Magheru, N. Albu, Maxim, (aceşti doi reprezentând Lotrul) şi Boambă, Take Ionescu i-a zis: «ori te înţelegi cu «Oltul», – libera trecere prin instalaţiile Lotrului –, ori mâine aduc o lege şi o

trec în două zile, prin care declar Lotrul de domeniu public şi vă iau toate instalaţiile». Rol de Ministru!

10 Martie – Ieşind de la întrunirea Clubului în care Carp şi eu am cerut partizanilor să accepte noi soluţii, *Carp m-a* luat să umblăm şi mi-a povestit următoarele: Alaltăeri, cu ocazia unui schimb de vederi politice asupra situaţiei, Filipescu i-a declarat că el nu mai *poate fi Ministru,* deoarece între Prinţul Ferdinand şi el a fost schimb de scrisori... De altminterea fugise de la întrunire şi s-a ştiut a doua zi, că iarăşi «plecase 3 zile la moşie»: formulă consacrată. Impresie rea în public.

11 Martie. – La 6½ seara primit în audienţă de *Regină.* Vii temeri pentru voiajul de a doua zi al Regelui. Redutabil qvartetul văduvelor care «veulent amuser le roi»! Regina de Saxa, Principesa Antoineta –
malgré son etat. – văduva Prinţului Frederic şi Contesa de Flandra. – Din trecut şi à propos de Candiano: «Le roi ne s'est jamais attaché à personne, ni homme ni femme, la seule personne a laquelle il se soit attaché etait son frere Léopold; comme l'aigle solitaire».

14 Martie. – Aseară adevărată mişcare de stradă. Inepţie sau cursă din partea poliţiei. Cercurile oficiale şi mondene caută să o dea pe spatele nostru. Numai la Teatru 102 răniţi. Darea de seamă a «Universului», perfectă.

24 Mai. – După termene afabile, în care *Regele* mi-a exprimat la curse plăcerea de a mă revedea după aşa mult timp, – am cerut audienţă. Primit două ore trei sferturi. Partea politică a conversaţiei: necesitatea reconstituirii unui partid conservator serios, altfel actualul partid devine un partid *catilinar.* Totul este posibil şi nu ceea ce s-a zis poate fi un obstacol la reconstituire: ce nu s-a zis între Sturdza, Aurelian şi Costinescu; şi nu merge oare bine între ei?

Un sfert de oră s-a vorbit de o conversaţie ce avusesem cu Sturdza. Nu este ceva de făcut în acest sens– mi se spune? Ce partid tare s-ar forma astfel!

Aspră critică pentru legile nesfârşite ce s-au votat. Aceasta deconsideră toată lucrarea parlamentară. Aspră critică pentru «legile personale»: Regele a oprit proiectele

cu noile catedre ce se pregătise. Cantacuzino vrea înainte de toate să scape de Bădărău. Este şi el peste cale de amărât.

Nicu Filipescu n-a fost decorat în următoarele condiţiuni (Ordinul Carol): Regele – nu Miniştrii – a făcut lista; la numele lui Filipescu, Jacques Lahovary a obiectat că era sigur că aceasta va jigni pe Cantacuzino; numai după ce a fost fapt împlinit, Cantacuzino a arătat că nu înţelegea să fie amestecat în aceasta.

S-a vorbit fireşte de «Protestarea» şi de «Adevărul». Am obiectat că: de ce se atribuie lui Filipescu sau lui Carp «Protestarea» şi nu se reproşează guvernului «Adevărul», sau cel puţin lui Take Ionescu «Ştiu, mi s-a răspuns, că «Adevărul» primeşte parale de la Finanţe». Şi mai departe: *«şefii sunt responsabili».*

Despre Take Ionescu: «il aurait dû être bien encadré». S-a vorbit de gheşefturile care se fac. Mi s-a spus: «Ştiu că Dvs. cereţi disoluţia». – S-au făcut consideraţiuni asupra defectului sistemului nostru, care lasă Regelui aparenţa puterii absolute fără avantajele ei: «autrement je m'adresserais au plus capable, à M. Sturdza, à vous.» – Dispreţ pentru convertiţii liberali ca Xenopol, asupra aspiraţiunilor ministeriale ale căruia: «nu devine Ministru cu mine oricine vrea astăzi».

Regele cunoaşte toată afacerea Lotrului şi a făcut aspre observaţii lui Grădişteanu.

Miercuri, 11 Octombrie. – Două vizite politice de încercare. – *Victor Ionescu.* Singurii oameni de viitor la care ţine el: fratele său şi eu. Ce ai zice dacă, la cererea de remaniere, Take ar răspunde: «da, să se facă, dar cu Marghiloman»? Ce ai zice dacă, după înţelegere, Camera ar alege Preşedinte pe Carp? Camera nu trebuie dizolvată; este perfectă şi disciplinată. Cu dânsa «ai fi stăpân!». Concluzii, o întrevedere cu Take, pe care o primesc.

Mihai Cantacuzino: E o neînţelegere între d-ta şi familia noastră (politică şi familie?). Tatăl său îşi dă seama de tot; manifestaţia de la Craiova (bustul lui Take Ionescu) adunarea Olteniei; discursul lui Emil Lahovary etc, a dezgustat pe toţi şi nemulţumit pe Rege. Generalul Manu

chiar el şi-a deschis ochii în sfârşit; e convertit de astă primăvară. E adevărat că Const. Ghica Deleni, că Leoh Ghika, că Emil Lahovary şi unul din Paşcanu sunt câştigaţi de Take, dar nu e pericol de vreun rău. Tatăl său veghează, e sigur de sprijinul Regelui şi doreşte o colaborare cu noi, dar piedica cea mare este Carp. N-are încredere în Carp. Dizolvarea? Cantacuzino s-a gândit la ea. Mă întreabă dacă am găsit cartea tatălui său, depusă seara; el ar dori să vorbească cu mine îndată ce se va întoarce la Bucureşti; el Mişu, mă va înştiinţa. – Nota: tout miel, tout rose... fără Carp.

16 Octombrie. – Prin Stirbey s-a fixat o întâlnire la mine. (Se ştia că în seara de 8 Octombrie sub pretext de curse (Jubileul), Ionescu mă căutase la Jockey; faptul fusese chiar exploatat de «Adevărul»; de unde şi vizita de mai sus a lui Mişu Cantacuzino, care mi-a şi trimis pe urmă numărul ziarului. – Avusesem prin Iunie, la Lăscăruş Catargi, o întrevedere de conciliere cu *Take.* Între altele vărsase tot necazul lui pe Cantacuzino, care trata partidul ca moşia lui, deopotrivă cu Floreşti sau Şoimii, şi care îşi permitea a fi brutal chiar cu unii Miniştri. El îmi spuse că ştie însă să se încovoaie pe 48 de ore la nevoie. Că, după angajamentul de la Constanţa şi depeşa de felicitare a împăratului Germaniei către Deutsche-Bank, – ceea ce făcuse Cantacuzino cu petrolul, era direct dirijat în contra lui. Că legea stupidă şi inaplicabilă a petrolului este opera personală a lui Cantacuzino, pe care o însoţise de o expunere de motive adevărat persiflagiu pentru Jean Lahovary, şi care abia a obţinut modificarea acestei zeflemele. Dinastia devine nesuferită. 16 Prinţi de la Sf. Dumitru! Este omul care te părăseşte mai degrabă; în afacerea iluminatului a fost pe punctul să retragă legea şi el Take a împiedicat lucrul. Ameninţare constantă că bagă în Minister 3 junimişti. Trebuie căutată o altă soluţie. Cu Manu? Nu ar fi serios. Cu Carp? Da. Dar cu revoluţie. El o doreşte, dar nu ştie ce ar face Regele. Se va orienta din partea aceasta? Am reluat firul de la ultima conversaţie pe care a raportat-o, cu atenuări, Regelui. N-a mai găsit pe Rege închis la numele lui

Carp, dar nici nu i-a dat vânt în această direcţie. Cu totul altfel este cu Prinţul Ferdinand. De altminterelea în caz de regenţă sau de nouă domnie, el nu ar consilia pe Suveran să continue cu acest regim.

El crede că are încrederea Regelui şi a Prinţului care, cel puţin cel din urmă, nu pot vedea pe Nabab şi pe ai lui. Deziluzii despre Mişu Cantacuzino. Tot aşa de rău ca şi fratele lui Grigore. Exemplele dinastiei Brătianu, funeste pentru partidul Cantacuzinist visând şi el Dinastie.

El crede în necesitatea unei reconstituiri prin Carp; în caz de înţelegere, fără opoziţie formală din partea Regelui şi dacă M. S. s-ar lăsa să i se facă o dulce violenţă, guvernul ar întâmpina dificultăţi în Cameră: guvernul şi-ar depune mandatul; Regele ar însărcina pe Cantacuzino, căruia el Ionescu i-ar refuza atunci concursul; Coroana s-ar îndrepta către Carp, care ar avea concursul lui şi care ar trebui să ia şi pe Mişu Cantacuzino sau altul ca el în Minister. El găseşte că este o desconsiderare să se alunge Vlădescu, după ce s-a scos Bădărău, adică cei desemnaţi de opoziţie, când o remaniere, fie numai cu doi Miniştri, n-ar avea acest înţeles. El nu se va retrage pentru că, orice ar voi să îndeplinească mai pe urmă, este mai lesnicios dacă stă în Minister. Generalul Manu i-ar fi spus că este îngrijorat de ce se va petrece în partid după moartea lor şi că el vede trei şefi posibili, – deci luptă intestină –, Filipescu, Take şi Mişu Cantacuzino (necuviinţă, zicea Take, de a-l pune pe un rând cu Mişu, şi de care Generalul nici nu-şi da seama)-

17 Octombrie. – La ora 9 seara am avut la d-l *Cantacuzino* o conversaţie de o oră, după cererea transmisă de fiul său Mihai. Ca ton şi ca idei, mi-a vorbit cum s-ar adresa către un prefect al lui care ar cocheta pe la Take Ionescu: şef, acţiunea lui, direcţia lui, va guverna, va pune sfârşit la orice năzuinţe, etc. etc. Ne deschide braţele ca personalităţi care sunt simpatice, dar nu are încredere în Carp. Carp i-a lipsit de cuvânt la 1900. – Dar când l-am întrebat despre soluţie: «Nu ştiu. Când voi socoti eu, şi cum voi crede eu. Nu schimb nimic în guvernul meu, etc. etc». I-am spus şi eu că aşa înţeleasă situaţia, conversaţia aceasta

putea să aibă loc acum doi ani, la venirea la putere, nu azi. El se preocupă de viitor, de ce se va petrece peste un an poate. I-am răspuns şi eu că puteam relua această conversaţie după un an sau doi. Ca pişcătură: «lumea te acuză de a fi devenit takist!». – «Je n'ai aucune proposition à vous faire». – «Ni moi non plus».

22 Octombrie. – Mişu Cantacuzino încearcă să cârpească lucrurile: Eu am îngrozit pe tatăl său vorbind de individualitatea noastră de grup. – Nicio vorbă nu am spus de aşa ceva.

25 Octombrie. – *Stirbey* a văzut pe Take, care ar fi vorbit Duminică cu Regele şi care a ieşit cam defrizat. Rezervat, când s-a vorbit de Carp, – idem când s-a vorbit «atunci» de nevoia de a merge la Sturdza.

Când s-a propus intrarea lui Disescu, în Consiliu aseară, Generalul Manu a sărit în sus când Take a vorbit de bine pe junimişti. A propus Generalul pe Paul Greceanu ca Ministru! Regele bolnav, i s-a părut preocupat *numai* de starea lui proprie. Take are percepţia netă acuma că Regele nu vrea pe Carp, – tot asemenea certitudine că în caz de nouă domnie, Prinţul ia numai pe Carp. Anunţare de mici încăierări la deschiderea Camerei. – Temere ca ulcerele la stomac ale Regelui să nu fie canceroase.

1907

10 Martie. – De ieri se discută, cu ocazia bugetelor, chestiunea revoltei ţărăneşti. Se simte criza guvernamentală în aer: Costinescu anunţase chiar că ei au să formeze până în 24 ore guvernul. De aceea tot discursul lui *Carp,* răspunzând lui Costinescu, a fost un superb rechizitoriu contra liberalilor pe care, prin legile şi literatura lor politică, îi face responsabili. Carp a fost aclamat de majoritate. Toţi takiştii îl proclamau în gura mare şeful partidului conservator. Se credea în public că nu se putea rezolva criza fără ca Carp să fie ascultat de Rege.

– Seara la 7 ore consfătuire la Maiorescu. Filipescu din partea lui Cantacuzino a adus noi propuneri din care se înţelegea că Cantacuzino primeşte toate condiţiunile lui Carp.

După Carp, totul este inutil, «deoarece, după vorba veche a lui Catargiu: «M. S. îşi face formele». Sturdza este sigur deja numit.

12 Martie. – Istoricul crizei făcut mie de Mişu Cantacuzino, care a încercat să mă atragă pentru o concentrare de opoziţie, bineînţeles sub şefia tatălui său.

Vineri 9 Martie a fost consiliu la Palat. Ioan Lahovary şi pe urmă Take Ionescu au ridicat chestiunea retragerii guvernului şi chemării liberalilor. Cantacuzino, foarte mirat, a combătut soluţiunea aceasta; Regele a scos şi o listă de măsuri care trebuiau luate şi pe care Manu şi Cantacuzino le-au combătut, deoarece Miniştrii aveau să propună măsuri, nu Coroana.

După consiliu, Take s-a dus la Costinescu cu care s-a consfătuit două ore. (Notă: Aşa s-ar explica siguranţa cu care Costinescu a anunţat Sâmbătă la Cameră venirea lor). – A doua zi a început în Cameră răspândirea de către Bădărău şi amicii lor, a zvonului că guvernul nu trebuie să mai rămână. Sâmbătă Sturdza a fost chemat la Palat. Duminică

la 12 ore Cantacuzino s-a dus să anunţe Regelui că poate da un guvern cu Carp. Mare încurcătură a Regelui, care a terminat prin a mărturisi oarecare propunere făcută lui Sturdza. La 6, Manu şi Cantacuzino au fost chemaţi împreună, şi amândoi au afirmat, fiecare cu temperamentul lui, că concentrarea era lucru dobândit. Azi în fine Cantacuzino a reînoit declaraţia că ia răspunderea situaţiei: Regele i-a spus că noul Minister va presta jurământ la 5 ore.

De notat că, după ziua teribilă de ieri, unde Teleormanul, Vlaşca şi Mehedinţi au fost prada revoltei, *azi nu era un funcţionar la interne,* pentru că Lunea biurourile se deschid după prânz!

15 Martie. –: De la Interne se dă în vileag că depeşe urgente şi rapoarte de prefecţi au fost găsite de noul regim *nedeschise* de nimeni *de 3 zile!* Căpitanul *Sturdza a* împărtăşit că de 48 de ore se lucrează de Averescu la Război spre a se constitui în fine harta distribuţiunii trupelor, şi încă nu se ştie de rostul a trei batalioane. Incuria lui Manu şi Culcer ar fi fost ceva de nedescris. *Carp a fost chemat de Rege.*

18 Martie. – Azi Serghiescu şi Paul Teodoru, foarte alarmaţi, îmi comunică: au fost la Interne să protesteze contra apucăturilor Prefectului din Covurlui, care impune învoieli din trei una şi un preţ fix de falcă *inferior* celui pe care-l plătesc însuşi arendaşii. Discuţie animată Ministrul: Trebuie să faceţi sacrificiul. – Ei: Să facem, dar ce putem, şi nu impus de administraţie. Ministrul: Nu pot ţine toată armata concentrată ca să vă apere. Ei: Vasăzică să dăm moşiile ţăranilor? Ministrul: Da, ţăranii au să şi le ia! De faţă Em. Cireşanu, Nicolaescu, funcţionari. Nicolaescu a făcut semne Ministrului şi se vede că o telegramă cifrată s-a expediat.

19 Martie. – Primesc de la Gruescu o scrisoare gravă. Am consultat pe Carp care venea să-mi ceară a solicita audienţă la Rege.

– Florescu îmi spune că Duiliu Zamfirescu a spus azi lui Maiorescu că *Giers* a făcut observaţiile guvernului său pentru numirea lui Stere ca prefect la Iaşi, dea-lungul

graniţei Rusiei. Sturdza ar fi răspuns că este ceva cu totul provizoriu.

22 Martie. – Audienţă la *Rege* de la 6¼ – 8¼. Am expus pe lung Regelui pericolele pe care le aduc ţării procedeele revoluţionare ale unor judeţe şi i-am supus circularele d-rului Lupu (Fălciu), Athanasiu (Covurlui) şi Stere (Iaşi), dispoziţiile neîndemânatice ale lui Stoenescu (Ialomiţa) şi Iarca (Buzău). Regele pronunţase numele celor dintâi înainte de a fi vorbit eu, spunându-mi că vorbise de acesta consiliului de miniştri. La fiece piesă din dosar Regele apăsa: «Nu are dreptul s-o facă»; «nu e cu putinţă» etc. Privitor la acestea, MS. mi-a spus că va face tot ce-i stă în putinţă ca să le împiedice; mi-a spus că mi-e recunoscător pentru demersurile mele şi pentru dosar. – Toate hârtiile au fost oprite de Rege.

Asupra afacerii de la Severin, Regele m-a asigurat că e grav, dar că probabil trebuie să fie o explicaţie *«Nu e aşa că crezi şi d-ta* că Averescu e de-asupra oricărei bănueli? Chiar mâine Averescu va fi întrebat». A trebuit să convin că credeam pe Averescu numai indus în eroare de cineva şi că era interesant de ştiut de către cine.

Am supus Regelui proiectul meu de reconstituire a capitalului de exploatare al arendaşilor şi proprietarilor sinistraţi, limitând indemnitatea acordată de Stat la maşinile distruse, hambare şi magazii, grajduri şi animale de muncă. Anuitatea de luat la nevoie din patente şi mai ales dintr-o contribuţie specială asupra comunelor revoltate. Citat exemplul francez – Contrexéville. Regele pare a aproba. Ar fi şi vorbit cu Preşedinteul Consiliului, care a luat angajamentul să studieze chestiunea.

Politică. Noroc că înţelegerea cu Cantacuzino nu s-a realizat: «În Ianuarie aţi fi avut dizolvarea şi ne-am fi găsit în plină revoluţie fără parlament». – Uşurinţa lui Cantacuzino, care a întârziat cu 24 ore constituirea cabinetului Sturdza prin combinaţiuni târzii şi neconfirmate de cei interesaţi, mărind astfel cu 24 de ore intensitatea revoluţiei. D-l Cantacuzino nu mai poate fi decât «un surtout de table».

Trebuie făcută reconstituirea partidului conservator, şi

făcută cu d-l Take Ionescu. – Toată România trebuie refăcută, căci totul s-a înecat. s-a mers *rău* şi *prea* iute cu instrucţia publică şi s-a dat poporului o cultură care nu e încă la îndemâna lui. Trebuie schimbată constituţia administrativă a ţării: înfiinţarea de provincii cu guvernatori serioşi şi de greutate în fruntea lor; Prefecţii n-ar fi decât subprefecţi. Ar trebui o înţelegere între partide pentru revizuirea Constituţiei: dar nu mi s-a vorbit decât *de presă,* care a otrăvit această ţară.

Foarte mulţumit de armată. Lungă telegramă de felicitări în această privinţă de la împăratul Austriei.

25 Martie. – Am căutat să mă informez asupra noului ministru de război (Averescu). E ciudat că numele lui a fost pus înainte de Carp, de o parte, de Take Ionescu, de altă parte; şi că figura în cabinetul Sturdza.

Generalii foarte îndârjiţi contra lui; subalternii îl privesc de capabil, lucrător, dar fără caracter şi arivist. – S-ar părea că Austria ar fi în totul în această alegere (?) şi că Roswadowsky ar fi lucrat mult pentru el. Îmi amintesc că el mi-a vorbit ca de unul din rarii generali la care trebuia să se gândească. – Trebuie să recunoaştem că cele dintâi măsuri ale lui dovedesc energie şi direcţiune.

26 Martie. – Din trei izvoare diferite, aflu că în timpul ultimelor tulburări Austria, sprijinită de Germania, ar fi oferit participarea trupelor ei, – şi că sub imperiul acestei propuneri de o înfăţişare apăsătoare, guvernul a făcut să vorbească tunul şi a luat măsuri expeditive şi sumare.

Am vorbit de aceasta cu Barbu Stirbey, care mi-a răspuns: «Trebuie să fie adevărat, căci Szekuliez mi-a spus că Regele ameninţase cu abdicarea dacă un soldat austriac ar fi trecut graniţa!»

Stirbey a vorbit lui Take Ionescu, rugat de mine. Take, ca preţ al cooperării la proclamaţia lui Carp ca şef, a cerut o garanţie din partea lui Carp în cazul când Cantacuzino ar căuta să-l gonească din partid!?

– Fuziunea a avut loc

– Guvernul liberal a prezentat proiectele lui Comisiei

agrare, la care numai caraghiosul de Dissescu a luat parte.

3 Noiembrie. – D-l *Kalinderu* se anunţă la mine, sub pretext de răspuns la cartea ce depusesem în ajun la el. Convorbire politică: proiectele guvernului nu vor fi votate aşa cum sunt formulate; – Coroana nu vrea atingere de proprietate; ideile ei sunt conservatoare; – el Kalinderu a numărat până la cinci violări ale dreptului de proprietate în legea învoielilor agricole; – manifestul e o *greşeală*; – D-l Sturdza nu va mai îndrăzni să spună (fusese la Sinaia) că legile propuse sunt manifestul; – Regele nu şi-a spus încă cuvântul; – proiectele noastre sunt înţelepte, dar trebuiesc mai bine cunoscute; Kalinderu ar vrea să le aibă negreşit înainte de Miercuri: trebuie să ajungă la Rege; – totuşi o lacună: trebuie o instituţie de credit, care sub *controlul* Statului, să permită ţăranilor să-şi rotunjească pământurile; Coroana ţine la aceasta.

5 Noiembrie. – Trimis Regelui proiectele partidului cu expunerea motivelor de Carp.

12 Noiembrie. – Ministrul Brătianu a făcut două vizite lui Jean Lahovary pentru a găsi un teren de înţelegere cu noi. Lahovary a făcut greşeala să expună o serie de modalităţi, pe când Ministrul nu i-a articulat nimic.

16 Noiembrie. – Stirbey telefonează ca să mă întrebe dacă ştiu că Take Ionescu a avut alaltăeri o întrevedere lungă cu Brătianu şi că trebuie să aibă alta cu Sturdza astăzi. Informat pe Carp spre a vedea dacă îl va pune în curent.

1908

(fără dată):

– Legile agrare liberale.

– Conferinţele de la Interne, pentru a găsi tărâm de înţelegere: Take Ionescu, Filipescu şi eu din partea partidului nostru; Costinescu, Brătianu şi A. Djuvara din partea guvernului.

– Ruptura cu Take Ionescu.

– Banchetul de la Buzău (Mai).

– Congresul nostru (Iunie).

1909

17 Noiembrie. – Întors din Franţa după lipsă de 4 luni, – boală de ochi, – am avut o manifestaţie foarte simpatică la gară. De 48 ore de când sunt în ţară, am putut nota:

Din o conversaţie cu Carp, că Crăiniceanu a consultat, – *întâmplător,* zice Carp, – pe şeful, dacă trebuia să accepte portofoliul oferit de Brătianu şi că Carp n-a voit să-i dea niciun sfat, «neputând lua nici-un angajament pentru viitor». Bănuiam că Crăiniceanu nu s-a simţit asigurat de a fi ministru cu noi, deci a acceptat cu liberalii;

Din o conversaţie cu Tzigara-Samurcaş asupra actelor lui Spiru Haret, că Regele are temere de acesta, că în Iulie i-a zis de el «er ist gefährlich», şi tot în acel timp a exprimat speranţa de a fi scăpat de dânsul la toamnă.

Dintr-o conversaţie cu Procopiu, Brătianu ar fi înduplecat pe generoşi să înghită pe Al. Constantinescu, expunându-le că are nevoie încă de cel puţin un an de guvern pentru ca legile agrare să nu fie anihilate...

17 Noiembrie. – Din «Viitorul» – liberal:

«Note politice. – D. Alexandru Marghiloman s-a reîntors în ţară, în deplină sănătate. Toată lumea politică se bucură din suflet de reintrarea în viaţa publică a acestei distinse personalităţi, care prin strălucitul ei talent şi înalta ei cultură, e una din cele mai frumoase podoabe ale tribunei noastre parlamentare».

19 Noiembrie. – Ieri la Cameră, Saita m-a pus în cunoştinţă de cele petrecute la «Vatra luminoasă»; iscălitura dată de Regina pentru un împrumut în Germania şi obrăznicia împrumutătorilor care veniseră în România să ameninţe cu un proces, dacă Regele nu dădea aprobarea maritală! – Astă seară Rudi Catargi mi-a comunicat că lichidarea a costat pe Rege 650000 lei!

2 Decembrie. – Invitat de *Princesa.* O scrisoare a Reginei dă nota unei părţi din conversaţie. Regele se arătase foarte

aspru pentru Regină; chiar astăzi, când e aţâţat de alţii, (şi se pare că d-na Mavrojeny, din nou foarte în favoare, se însărcinează cu aceasta), îşi petrece noaptea certând pe Regina şi cum are dureri, Regina «qui se complait dans le martyre», îl fricţionează, tace, dar e sleită de puteri. – Confirmarea influenţei «femeii negre» (Doamna E.), care, prin josnice linguşiri şi prin ghicitul în cărţi, are o influenţă reală. Prin horoscoapele ei, Regina a avut un an întreg ideea că va fi regentă, se amesteca în toate şi da ordine Miniştrilor (ministerul Sturdza). – De reamintit că Beldiman de la Berlin, care a venit să mă vadă acum opt zile, mi-a afirmat că preocuparea constantă a lui Büllow era temerea că Regina lua cunoştiinţă şi se amesteca în corespondenţa Regelui.

Asupra educaţiei Prinţului Carol, care «lucrează prea puţin», Regele pare că ar primi să-l trimită în străinătate, dar într-un oraş mic.

Admirabilă în judecata ei, în toate; cu mult tact politic; ştiind să se potrivească necesităţilor; niciodată Prinţesa nu mi-a părut mai stăpână pe ea.

3 Decembrie. – D-abia timpul să vin de la Cotroceni. Audienţa de la 6½ la 8.40. *Regele* foarte binevoitor. Plecând el îmi spune: «en faisant des voeux, vous pour ma sant é et moi pour la vôtre, c’est pour le bien du pays!»

Vorbit de acţiunea lui Haret, – de reaua administraţie; am explicat cât de admirabil era acest partid al lui Carp, care de la 1895 e în opoziţie. Regele a exprimat ideea că s-a greşit despărţindu-se de Take; – mi-a repetat că cei din prejurul lui au influenţă rea şi mijloace imorale, – va reuşi iarăşi în alegerile de la 13 Decembrie; – mi-a cerut în mod special părerea asupra contenciosului administrativ: nemulţumit de cazul Groza şi găsind anarhic că un decret regal poate să fie anulat; – am refăcut toată teoria contenciosului. Împotriva trusturilor şi cartelurilor; admite coborârea unor taxe vamale; se teme de afirmările prea peremptorii ale lui Carp asupra politicii străine în viitorul lui discurs asupra mesajului; – recunoaşte nevoia de a ridica creditele pentru Ministerul de război; – împotriva întregii legiuiri a tocmelilor agricole.

4 Decembrie. – Carp a pronunţat un admirabil discurs-program. Aprobări din partea unor liberali. Fleva e cel dintâi care l-a felicitat!

8 Decembrie. – Atentat contra lui Brătianu. Eram în conferinţă, D. Grecianu, Filipescu, Neniţescu, cu mine, când, la 6 ore, Sfetescu, aproape martor ocular, a venit să-mi anunţe faptul. Credea pe Brătianu ucis. Prevenit Carp. Prima mişcare a lui Filipescu a fost grozava temere ca să nu fie unul din meseriaşi sau din populaţia măruntă făcând politică electorală cu noi. Mi-am dat părerea că trebuie să fie un sindicalist.

9 Decembrie. – Conferinţă dacă trebuie amânată întrunirea noastră de seară. Carp nu vrea să prezideze, dând unei întruniri un caracter pe care nu trebuie să o aibă, când adversarul rănit e condamnat la neputinţă. Întrunirea va avea loc, din moment ce «Viitorul», consultat anume, anunţă pentru mâine întrunirea liberalilor. Rosetti va prezida şi va citi o scrisoare a lui Carp. Discursuri amestecate. – Ca impresie, toţi cei de faţă nu se pot opri de a găsi că atentatul intră în categoria «ale tale dintr-ale tale!» Maiorescu zice: «Gloanţele de ieri au atins mai mult pe Mortzun şi pe D-rul J. Cantacuzino».

– La dejun am pe *C. Diamandy,* sosit de la Sofia. Foarte îngrijorat de anarhia greu de stăpânit. A reproşat adesea lui Brătianu, cu care e foarte legat, lipsa lui «de sentiment d'autorité». Un fel de indolenţă romantică care-şi închipue că «totul se aranjează ca în piesele de teatru».

Detalii destul de interesante asupra nulităţii şi lipsei de educaţie a personalului ministerial din Bulgaria, – asupra a tot putinţei Regelui Ferdinand, nul în ce priveşte administraţia, foarte tare în ce priveşte marea intrigă politică. Cele din urmă neînţelegeri în privinţa lui Rakowsky n-au luat o bună întorsătură decât când Diamandy s-a adresat secretarului Regelui. A doua zi Ministrul de Interne retracta indiscreţiile comise în gazete şi Paprikov (Ministrul de externe) retrăgea atestările traduse pe care voia să le legalizeze şi din care reieşea că pentru Bulgari Rakowsky era român neaoş.

15 Decembrie. – De dimineaţă mi se face cunoscut intrarea neaşteptată a Preşedintelui Camerei (Pherekyde) ca Ministru de Interne şi Preşedinte interimar al Consiliului. – Se dă acestei numiri însemnarea unei lovituri drepte date lui Costinescu: se pare că în Monitor trebuia să apară concediul lui Brătianu, preşidenţia lui Haret şi Internele pentru Costinescu. Ieri seară, târziu, s-a reţinut jurnalul tipărit (afirmarea lui Neniţescu) şi numirea lui Pherekyde era hotărâtă; unii Miniştri nu ştiau nimic şi el depunea jurământul.

Pherekyde împins la putere de generoşi!! Şi Diamandy pe timpuri îl numea «epilepticul de la Interne!»

Felicitat, mi-a răspuns: «nu primesc decât complimente de condoleanţe» – întrebat dacă va executa îndată expulzarea evreilor de la «Adevărul», singura justificare ce se putea da asupra reintrării lui, (două zile înainte ceruse într-o reuniune a majorităţii executarea «Adevărului») – mi-a răspuns că avea mai întâi nevoie să ia în primire serviciile.

18 Decembrie. – Vorbit cu *Pherekyde.* În ce priveşte expulzările anunţate, Ministrul nu cere niciuna, pentru două motive: 1. Redactorul principal, Fagure, e naturalizat (Toată lumea o ştia!) – 2. Se teme de impresiunea, după cazul Rakowsky, produsă în străinătate, Alianţa israelită s-ar mişca!! (De plâns. Dar e dovada evidentă că «non possumus» al lui Costinescu şi Constantinescu e din acelea care nu se zdruncină).

20 Decembrie. – Pierdut colegiul II (Bucureşti) cu 20 voturi. Sindicaliştii votat ca un singur om cu Moruzi. Se afirmă din multe părţi că Poliţia, în special Kotrutz, ne-au luat multe voturi pentru a plăti lui Filipescu înjurătura lui Petrescu, Prefectul Poliţiei.

26 Decembrie. – *Comitet* la d-l Cantacuzino. Carp, Arion, J. Lahovary, Neniţescu, Filipescu, Mihai Cantacuzino şi eu, a discutat atitudinea partidului; chestiunea lăsată pe a doua zi a alegerii de la Iaşi de la 10 Ianuarie viitor. Majoritatea am opinat pentru campanie de întruniri publice. Chestiuni economice: după lungi dezbateri (destinate mai ales să învingă repulsiunea lui Lahovary, totdeauna înclinat să vadă

în toate demagogie), ne-am oprit la decizia în principiu că partidul înţelege să lucreze în vederea scăderii scumpetei actuale a vieţii prin: reducerea tarifului vamal pe unele articole, – constrângere asupra cartelurilor, – organizare de transporturi pentru unele articole de consumaţie. – Am subliniat îndată concluzia: e permis să afirmi în public că partidul ia chestiunea în mână.

31 Decembrie. – Primit în audienţă de *Principele Ferdinand,* foarte prietenos şi călduros în privinţa sănătăţii mele. De notat: «D-l Carp are dreptate! Nimic nu se va îndrepta cât timp nu se va schimba sistemul de administraţie al ţării». – Şi mai departe: «Trebuie să sperăm că rândul oamenilor de treabă va veni şi el». – Despre cei ce înconjoară pe Take: Bădărău, Senopol. Sunt «.....?!!» – «Constituţia pe care o avem nu era făcută pentru noi. Dar nu trebuie atinsă. Nu s-ar putea atinge decât dacă s-ar petrece evenimente atât de importante, încât să nu se mai poată chiar aduce aminte de aceste schimbări».

1910

3 Ianuarie – Convocat clubul şi întrunire publică la Piteşti. Sentimentul general: acţiune contra liberalilor şi discursuri calde.

21 Ianuarie – Zănescu îmi comunică că Banca Comercială Română ajungând să încheie o tranzacţie însemnată cu Statul (afacerea Kirschen-warantele docurilor), în ziua când trebuia să vină afacerea în consiliul de Miniştri, cu 3 ore înainte, Morţun, care *nu este* clientul băncii, s-a prezentat să i se sconteze o poliţă de 8000 lei! Foarte comentat faptul în sfera directoare a băncii.

24 Ianuarie. – Făcut-am o nouă mijlocire în scris, – lucru de care mă ţin de 6 săptămână, – pe lângă Carp, ca să nu facă la legea modificatoare a monopolului vânzării băuturilor spirtoase, declaraţii ostile podgorenilor. Socotim toţi că intervenţia şefului ar fi şi inoportună şi nedreaptă. – Azi sunt întruniri publice la Bucureşti, – şi Take Ionescu trage focuri de artificii la Putna.

29 Ianuarie– Conversaţie Filipescu-Brătianu, căutată de primul ministru, Brătianu: «Eşti rău informat; Regele nu face caz de Take Ionescu; acţiunile acestuia au scăzut mult în străinătate, ceea ce arată clar că nu-l mai susţine; părerea mea e că Regele va căuta să împace pe Carp cu Take Ionescu, ceea ce va fi desigur fără rezultat, şi că apoi Carp va avea puterea fără condiţiuni.» Reproş personal lui Filipescu că nu se duce la Palat.

30 Ianuarie. – Vorbind cu Hamangiu de afacerea Quintescu-Craiova, cum cunoaşte foarte intim pe Ionescu Dolj, magistratul care a prezidat şi care e bănuit fiindcă, se zice, a fost crescut de familia lui Quintescu, Ionescu-Dolj i-a confirmat că Take Ionescu, Xenopol şi Bădărău au fost la el ca să-i smulgă o hotărâre favorabilă lui Quintescu!

Fără dată. – (La mijloc campania noastră de răsturnare)».

20 Mai. – Audienţă foarte prelungită de la 6½ la 9 la *Rege.* Tot timpul politică. Călduroasă bună-voinţă, şi la urmă «Îngrijeşte-te bine, am nevoie de D-ta».

În chestiunea religioasă expus punctul nostru de vedere: Mitropolitul trebuie să-şi păstreze scaunul; episcopul de Roman trebuie împăcat; cu concursul lui, judecată canonică a Sinodului, declarând faptele imputate Primatului absolvite; tranzacţie cu Chiricescu şi Nazarie, inutil loviţi. – «Dar această soluţie, excelentă, cere o schimbare de guvern» – «Cel puţin, răspund, al Ministrului Instrucţiei publice, căci nimeni nu consimte să vorbească cu d-l Haret!».

Pus la curent Regele de acuzările reciproce de plagiat, Mitropolitul cu morala evoluţionistă a unui teolog de la Friburg ân Brisgau, Chiricescu cu viaţa lui Iisus a părintelui Didon, tradusă din ruseşte ca să evite pasagiile catolice; – de nedreptatea făcută lui Nazarie de a i se ridica direcţia religioasă a prinţului Carol, – de insultele nedrepte făcute de Haret lui Sapkirim, – de viaţa foarte demnă a acestui din urmă, etc. Toate punctele necunoscute de Rege.

Asupra chestiunii politice (făgădueli formale făcute lui Carp în Aprilie de Maiorescu la Sinaia), Regele care îşi avea planul făcut (de două ori a revenit asupra enumeraţiei: «care e al treilea motiv?») – mi-a spus aproape textual: «situaţia mea a ajuns foarte grea în urma a trei fapte: dezordinele de pe stradă, presa antidinastică şi indiscreţiile comise». – Lungi dezvoltări. Asupra dezordinelor; am explicat că poliţia din cauza apatiei ei, îşi avea partea de răspundere. Era în număr când banda a trecut în faţa casei Brătianu şi n-a făcut un semn, astfel că agenţii provocatori au avut toată libertatea în faţa casei lui Haret. Observaţia Regelui: crede că au fost agenţi provocatori takişti.

Asupra presei antidinastice, am decimat orice răspundere pentru apariţia «Trăsnetului». Regele mi-a arătat al doilea număr din 16 Mai, de a cărui existenţă nu ştiam nimic. Nu destul dezaprobată de jurnalele noastre! Revenire încăpăţânată asupra chestiunii. Profitat pentru a riposta pentru toate calomniile aruncate contra noastră, a mea în special. Afacerea parastasului ţăranilor; «Lumina»-

Ghimbăşeanu; cărţile poştale primite, etc., opere ale Poliţiei.

Asupra indiscreţiilor, simpla afirmaţie că Grigore, Cantacuzino ar fi pariat la Capşa că puterea ne-ar veni în Septembrie! (ar fi fost de spus altceva asupra acestui lucru!). – În scurt, toate acestea au făcut situaţia faţă de guvern foarte delicată şi a pus pe Rege în obligaţia de a autoriza guvernul să dezmintă. – Trecând apoi la probabilităţile de viitor, Regele vede cam rău situaţia noastră electorală, dacă e înţelegere liberală – takistă. Guvernul nu poate face alegeri; –un guvern Take Ionescu ar fi «o *nenorocire naţională»;* – dacă nu ajungem să avem o treime din Cameră, cum guvernăm?

«Văd situaţia atât de gravă la toamnă, încât nu ştiu de voi putea să-i fac faţă. Sunt în vârstă şi bolnav şi nu voi avea poate puterea să trec asupra acestor greutăţi». În urmă Regele revine asupra acestei idei de abdicare! Am răspuns că nimic nu se prezintă tragic. Dacă nu reuşim, va fi evident că trebuie să ne împăcăm cu Take şi să reconstituim partidul. Dar acest al doilea act nu are de ce să fie jucat înainte.

Singurul lucru de notat încă: «D-l Ionescu ne va combate grozav în alegeri; nu o sută de mii, dar un milion va cheltui, şi ştiu că-l are *şi cine i-l va da»* – Ripostat: Dacă acest om e aşa de periculos şi capabil de aceasta, de ce să-l mărim de pe acum, înainte de alegeri, mergând spre el? Răspunsul mi-a părut că a atins.

21 Mai. – Raportat lui Maiorescu – Cantacuzino – Filipescu convorbirea; decis să nu ţinem întrunire publică religioasă; – scris lui Carp.

31 Mai. – Marius Teodorian venit la mine; tip curios; pretinde a fi pus la cale plângerea a doi preoţi din Teleorman şi apelul la Patriarhie. După el, o împăcare între episcopi s-ar putea face. Dar scandalul religios nu e închis: episcopul de Roman va opri pe preoţi să publice enciclica Sinodului, etc. – Asupra Brătienilor, plin de revelaţii amare şi probabil rău voitoare: «Cui seamănă aşa de răi?». Ion Brătianu ar fi nu numai viclean, dar şi cel mai rău; Vintilă are mai mult caracter şi te poţi încrede în vorba lui; Dinu cel

mai puţin scrupulos; toţi trei «lacomi de bani». Carada era foarte nemulţumit de Ionel de când este şef de partid.

1 Iunie. – Filipescu a văzut pe Take Ionescu, care i-a exprimat dorinţa de a mă vedea pe mine. Ar fi foarte doritor de o înţelegere.

10–12 Iunie. – D-l Bogdan-Piteşti, după ce a căutat să-mi pice la Buzău, s-a înfiinţat azi pentru a pleda nevoia unei înţelegeri cu Take şi a-mi exprima dorinţa lui Take de a mă întâlni. Formula: Take ar accepta guvernul Carp fără mari pretenţii de portofolii; ar lua preşidenţia Camerei; după Carp ar accepta o nouă eventuală şefie Cantacuzino, dar i-ar trebui pe urmă o garanţie a mea, a lui Filipescu şi Gr. Cantacuzino că nu i se va disputa şefia! Bogdan-Piteşti avea aerul de a fi sigur de Filipescu şi Gr. Cantacuzino. – Pentru vizită am declinat orice întrevedere secretă; şi voi vorbi cu Take numai la mine acasă.

13 Iunie. – Sunt zece zile, Vasile Vârnav mi-a arătat, cu mare indignare, un act iscălit de Costinescu. Camera a votat, în ultima zi, un împrumut Craiovei, cu garanţia Statului. Conform împrumutului precedent, noi trebuia să consimţim; Ministrul Costinescu negociase că Banca Agricolă va lua împrumutul pe 94, dar Ministerul şi-l rezervă *pentru casele publice,* primindu-l pe 96. În momentul realizării, Costinescu sub a lui proprie semnătură, ne scrie că va remite titlurile direct Băncii Generale, căreia el a vândut tot împrumutul pe 96, bonificându-ne diferenţa. A doua zi Generala plasa împrumutul pe 98 la casele amice, 5 la sută fără taxă pe cupon, garanţia Statului! Les petits cadeaux entretiennent l'amitié.

15 Iunie. – Carp a fost pe la mine înainte de ai pleca la Vittel. Mi-a declarat că dacă în Septembrie, mult începutul Octombrie, Regele nu s-a ţinut de vorbă şi nu-i dă guvernul, el se retrage în viaţa privată,

7 Iulie. – Verzea din partea Aurel Popovici cu colaboraţia Scurtu, articol reportaj «Seara» pentru a reacţiona contra bunei primiri făcută de presa oficioasă discursului Ştefan Tisza. Cu această ocazie mi-a confirmat, că atunci când Brătianu a dat fonduri lui Mihaly pentru alegerile în

Ungaria, a voit să-i impună ca o parte să meargă şi la Mangra şi, în urma refuzului lui Mihaly, s-a dat bani lui Mangra prin Oncu de la Banca din Arad. (Acest Oncu ar fi un om foarte veros. Vaida a primit reproşuri de la Brătianu că Românii au refuzat candidatura lui Oncu). – Arad şi «Tribuna» sunt centrul şi organul liberalilor noştri în Transilvania.

18 Octombrie. – Audienţă la Sinaia. *Regele* foarte binevoitor. Conversaţia despre viitor, ca cu un membru al unui guvern ce vine.

Despre Take Ionescu: «II barbote en ce moment». Am fost întrebat dacă e exact că am spus la Paris lui Take Ionescu că aveam «făgăduiala Regelui». – La acest neadevăr, am întrebat şi eu dacă este exact că a vorbit cu Take cum că el va avea alegerile după Carp! S-a conchis că erau la mijloc două minciuni: «jusqu'à présent je ne m'étais pas aperçu qu'il rapportait des choses inexactes». (Până acum nu băgasem de seamă că raportează lucruri inexacte).

Despre Stere: Pare cu totul deprimat. Nu se va sparge pactul lui cu Bădărău. Brătianu n-a voit să-l aducă în minister: mai trebuie aşteptat, ar fi zis acesta.

Despre o revizie constituţională: Va fi nevoie să ne gândim într-un viitor şi la aceasta, deoarece colegiile restrânse prea împing la concesiuni electorale incompatibile cu o bună administraţie.

Despre politica externă: Să fim foarte curtenitori cu Rusia şi impasibili faţă de Bulgaria, care nu *caută decât un pretext.* Suntem în prea mare intimitate cu Viena şi Berlin, ca să nu aşteptăm de la dânşii un semn când va trebui să facem *o presiune.*

În întocmirile agrare să fim foarte hotărâţi din partea ţăranilor. M-am pus pe terenul manifestului regal şi am constatat vie satisfacţie.

Schimbarea de regim nu se va face fără ostilitate.

Guvernul este ţinut să declare că rămâne, deoarece altfel ar trebui să plece pe dată. Speră că va fi terminat pentru sărbători.

2 Octombrie. – A doua întrevedere cu d. *Bădărău* la mine.

Takiştii primesc să reintre în partid dacă Carp admite, tratând cu Carp programul următor: Declaraţie că şefia partidului nu poate fi rezervată unui privilegiat prin naştere. – Revizuirea Constituţiei pentru a înscrie în ea: reforma administrativă, – inamovibilitatea, contenciosul, – contopirea colegiului I cu al II, asigurând astfel păturii conducătoare (proprietate şi oraşe) primul pas în conducerea trebilor publice. – Dacă se admite, Takiştii acceptă eliminarea chiar de persoane care «ar rămâne în disponibilitate politică». – Am subliniat oferta de a tăia coada.

29 Octombrie. – Discutat cu Carp, Maiorescu şi Filipescu programul Take Ionescu-Bădărău. – *Carp* nu admite nicio declaraţie pentru şefie, deoarece ar fi să se recunoască, ceea ce e fals, că ar fi existat un privilegiu al naşterei. Nu este Stat în care un talent să fi ajuns mai repede la cele mai înalte trepte politice.

Carp nu admite, la 73 ani trecuţi, să propună el o revizuire a Constituţiei. Cei mai tineri se pot apuca de aceasta: el nu se opune. Dar nu crede lucrul bun. Sufragiul universal n-a dat roade nicăieri. Ar fi chiar mare primejdie a opune un colegiu proprietate – oraş larg, unui colegiu ţărănesc strâmt.

În fond nu doreşte înainte de alegeri o întrevedere sau o înţelegere, spre a nu legitima credinţa că nu se vine la putere fără Take. – Toţi de acord. – Filipescu a propus numai, dacă nu ar fi ceva de făcut cu noua lege administrativă, în sensul contopirii colegiilor I din judeţele unei dregătorii.[9]

30 Octombrie. – Dus la Bădărău răspunsul. El m-a asigurat încă odată că carteluri parţiale nu se pot face cu dânşii. L-am lăsat însă cu uşa deschisă...

27 Noiembrie. – Ieri, Vineri, Lahovary văzut pe Rege. De reţinut, – mi-a încredinţat mie ca absolut secret, – că:

Regele manifestă temerea că dacă Take Ionescu ar fi vreodată şef de guvern, ar putea fi omul Americanilor şi instrumentul lui Rockefeller. Lahovary insistă, asupra

9 Proiectul Carp prevedea împărţirea administrativă în provincii sau dregătorii. – N. Ed.

secretului, pentru că nu vrea să creeze duşmani Regelui. – La o aluzie dacă o persoană mai puţin marcată decât Carp, ar voi să încerce împăcarea cu Takiştii, Lahovary a declarat clar că el nu ar consimţi niciodată să fie aceea, ştiind prin experienţă, de la Manolache Costache până la Florescu, că cel care are puterea reală profită de situaţie şi debarcă, la timp oportun, pe şeful nominal al guvernului.

29–30 Noiembrie. – Carp şi Maiorescu au avut succesiv audienţe. *Maiorescu* are impresia că dificultăţile şi amânările la chemarea noastră sunt opera Regelui, pentru a face să simtă pintenii lui Carp: interviewul de la Viena, ameninţarea retragerii dacă trece 15-Decembrie, etc.

1911

18 Octombrie. – Conferinţă cu Carp, propoziţiuni chestiunea tramvaielor. Matei Cantacuzino, după ce a văzut pe Papadat şi pe Missir, a evitat să mă întâlnească.

După Levy-Strauss, Take Ionescu va căuta să mă vadă. Foarte îndârjit contra Regelui. – Am tratat afacerea tramvaielor.

19 Octombrie. – Timp splendid. – Remis procuri pentru tramvaie lui Achil Levy-Strauss.

23 Octombrie. – Audienţă la Sinaia. Am remis consultaţia şi memoriul meu asupra noilor Statute ale tramvaielor. *Regele* părea zdruncinat şi nu se îngrijea decât de partea politică a chestiunei: o înţelegere ar fi de dorit– Privitor la Vintilă Brătianu: «Acest om e o catastrofă, într-o zi se va petrece ceva între amândoi fraţii». – Despre Take: «neclintit în ce priveşte dizolvarea; ar fi războiul civil».

21 Octombrie. – Făcut vizită Fleva; liberalii ar fi speculând că Regele nu va da legea pentru disolvarea tramvaielor! Fleva absolut dobândit.

22 Octombrie. – *C. Diamandy* luat masa la mine. Mi-a comunicat că a fost la Sofia din partea Regelui: Bulgarii ar acorda o fruntarie naturală Dobrogea, afară de Rusciuk-Varna, pentru a fi liberi să lucreze în cazul nesuccesului Turcilor. Obiectivul lor numai în Macedonia. A comunicat toate acestea lui Maiorescu, lui Brătianu care consimte, şi lui Take Ionescu, foarte bulgarofil.

25 Octombrie. – *Carp* Sinaia; examinarea afacerii tramvaielor. Regele aprobat cele patru puncte principale din Statute; Carp se exprimă liber şi fără contrazicere asupra legii de prezentat pentru lichidare.

26 Octombrie. – *Mihali* cu Verzea venit să mă vadă, motivat cererea protopopului Traian Oprea din Verceţ care venise să ceară 40000 lei din *cotă!* Nicio autorizare a

comitetului; printr-o indiscreţiune a Episcopului Christea, aflase ceva protopopul. Cu această ocazie, lămurit că *Goga* tot încearcă să ştie ceva pentru a juca un rol în comitet. Nesocotitul, pe timpuri se oferise lui Christophi ca să decapiteze pe bătrânii conducători şi Christophi l-a pus la locul lui. Aceasta a fost raportată de Christophi lui Vaida şi Maniu. – Cât despre Mangra, discreditat, el s-a dedat alcoolului.

– Rosenthal mi-a propus în numele lui Take să mă vadă dacă va afla că chestiunea disoluţiei nu este ceva ireductibil? Cred că tot ne vom vedea, după cum Levy Strauss mi-o pronosticase.

1 Noiembrie. – Dejunat la mine Filipescu, Delavrancea, Neniţescu, Cantacuzino. Filipescu, solicitat de Papamihalopol, mi-a cerut să văd pe Bădărău!

5 Noiembrie. – *Barbu Stirbey* vine special în numele Regelui. Regele neliniştit; nu are cu cine vorbi, deoarece Carp îi spune ori că «la question n'existe pas», ori «ça regarde Marghiloman». Aşa de pildă afacerea episcopului de Roman, unde nu admite că mai este o chestiune.

În chestia tramvaielor, evident nu va refuza legea, dar îi este foarte dezagreabil; ar trebui ca chestiunea să se tranşeze *prin justiţie;* că ar trebui ca Marghiloman să-i înlesnească calea, căci puterea are compensaţie şi o mică dare înapoi ar fi posibilitatea de a guverna încă doi ani; că consultaţia germană îl satisface mai mult decât cea franceză; pentru ce Fleva avocat? De ce s-a luat un evreu, Rosenthal?

Stirbey a adăugat să fiu şi eu foarte circumspect; să mă menajez pentru viitor– Olănescu nu este cu noi în afacerea tramvaielor!? (aceiaşi sursă).

– Seara, 9 ore, *Carp* m-a pus la curent cu convorbirea lui din ajun cu Regele. Tot tramvaiul. Regele propus un arbitraj. Carp foarte supărat, declară că el nu acoperă cu onorabilitatea lui «cel mai mare act de *brigandagiu* politic». A pus chiar pe Rege în situaţiune să decidă dacă el trebuie să se retragă.

După dejun schimbare la faţă! Regele cu totul amical, încrezător, vorbind de viitor. Carp, cu aprobarea M.S., ajuns

să declare că monopolizarea vieţii economice de familia Brătianu ar fi un pericol pentru ţară şi pentru Coroană! Prezenţi: Carp, Maiorescu, Filipescu şi cu mine**.**

16 Noiembrie. – Maiorescu îmi comunică din partea lui *Filipescu* că e obligat (?) să numească pe *Averescu* şef de stat-major şi îmi cere să consimt obligând pe Averescu să-mi facă scuze «Toutes compensations par ailleurs!!»

– 4 ore. Delavrancea îmi spune că Filipescu nu crede să poată rămâne la minister fără Averescu.

– 5 ore. Întrunirea majorităţilor. Ion Miclescu pledează pentru Takişti şi pentru revizuire**.**

17 Noiembrie. – 9 ore. Întrevederea la Carp cu *Filipescu.* Am consimţit ca Averescu să se disculpe în faţa lui Maiorescu. Filipescu mulţumeşte cu efuziune. Îmi făgăduieşte oricând reciprocitate; Carp accentuează că are să fie greu, el nefiind expus din partea mea la nimic asemenea...

22 Noiembrie. – *Mitilineu* la Rege: – R. Trebuie împăcare, altfel guvernul e de scurtă durată. – M. În public se crede că aceasta e numai în mâna M. Voastre– R. (în afacerea Averescu): Momentul a fost foarte rău ales.

– Întrunirea takistă. Nivel deprimat (inform. prin Brănişteanu), vorbă de clacă. Nicio hotărâre luată. Bădărău zis cuiva: «hai să mergem la guvern şi să scăpăm de partid».

21 Noiembrie. – *Filipescu* ne-a citit declaraţia ce va face la Cameră cu interpelarea Vasiliu (Averescu. Carp cere să accentueze critica administraţiei din trecut a lui Averescu, eu cer să nu comită greşeala să afirme, cum era în preambul, că Averescu era singurul şef de stat-major!

Maiorescu pus în cunoştinţă de insulta din scrisorile publice ale lui Averescu, recunoaşte că aceasta trebuie şters.

22 Noiembrie. – Verzea îmi aduce un dosar de la Crăiniceanu, raportul lui Minei, etc. *Crăiniceanu* protestează că la Statul major nu ar fi planuri de operaţie, cum pretinde Filipescu. Sunt *trei:* A., A', B., făcute de Crăiniceanu cu baronul Hoetzendorf (azi demisionat). Aceste planuri sunt în mâinile Regelui. Într-unul chiar, Transilvania e admisă ca regiune de retragere şi de aprovizionare: din această cauză

secret.

Mai grav: într-o convorbire de curând cu Aurel Popovici, asupra planului lui Ion Maiorescu, care visase România sub sceptrul austriac, Filipescu se declară gata să-l reia şi însărcinează pe Popovici să-l transmită prin abatele Gallen arhiducelui moştenitor. Din fericire Popovici a refuzat!

25 Noiembrie. – Văzut pe *Stirbey.* În afacerea Averescu nu crede ca Prinţul să fie mulţumit, dar se va arăta mulţumit «I-e tare frică de Regele». – Averesecu a voit să intre în armata rusă când a fost concediat din minister şi nu s-a înţeles asupra gradului.

Tot Stirbey. «Dar tu ce faci? Dacă crezi că durează guvernul, bine; dar de ce toate loviturile să le iei asupra?»

29 Noiembrie. – Discursul Ion Brătianu, – insolent şi foarte slab. Replică fulgerătoare a lui Carp. Zi mare pentru el.

30 Noiembrie. – Discursul meu la Senat în chestia tramvaielor. Mare succes.

– Consiliu la 5 ore. Carp decide să prezinte repede legea tramvaielor, pentru a vedea cât şi până unde Regele ne susţine**.**

6 Decembrie. – Zăpadă, – călduţ, – murdar.

Te-Deum la biserica rusească. După recepţie am fost să mă înscriu la Cotroceni în momentul când *Regele* şi Regina soseau. Reţinut la masă în intimitate (Regele, Regina, Principesele Maria, Elisabeta, Mignon, Ileana Principele Nicolae, d-na Grecianu, d-na Perticari, maior Negri). Am putut vorbi cu Regele:

Regele nu credea în realitatea cifrelor pe care le-am trimis asupra traficului tramvaielor! – Asupra lui Take Ionescu, protestând împotriva aserţiunei sale de a fi insistat pe lângă el pentru împăcare: «mais entrez donc! l-avenir est à vous!» – Asupra întrevederii mele cu Bădărău: D-l Carp poate face o declaraţie: se vântură această chestiune contra noastră; nu ne este frică, dacă partidul simte că ţara îl doreşte, el o va lua înainte;) dar trebuie mai ales să se rezerve autorizaţia Regelui.

8 Decembrie. – Verzea ţine de la Aurel Popovici că

Regele a chemat pe acesta pentru a se edifica asupra certurilor şi atitudinii «Tribunei» din Sibiu. Regele i-ar fi spus că «tot guvernul acesta va pune rânduială morală în ţară!».

9 Decembrie. – Discursul meu în chestia tramvaielor are mare răsunet. Se pare mai bun decât cel din Senat.

10 Decembrie. – Delavrancea complimentează: «ai fost mare!», pentru discursul din ajun.

– Audienţă la Rege. Două ore am examinat toate punctele legii tramvaielor. Nu mi se pare a mai fi nedumerire că dă legea. Discursul din ajun a avut răsunet şi la Palat.

12 Decembrie. – Am dat personal scrisoare pentru un cec de 200.000 lei, pe care Verzea îl va duce la Viena lui Mihali.

– Consiliu de la 5 la 7¾ pentru legea tramvaielor. Aprobat redacţia mea. Rămâne să fac expunerea de motive.

– Regele, la ora de lucru, spus că Sturdza s-a plâns lui cât era de maltratat de Brătianu şi că el l-a îndemnat să-l pună la locul lui**.**

13 Decembrie. – Fălcoyanu a vărsat pe contul meu 200000 lei la Banca agricolă pentru acoperirea ceculuі ce am dat pentru Ardeleni. Mi s-a eliberat chitanţă, dar scrisoarea mea acreditivă a rămas la Banca agricolă.

17 Decembrie. – Legea tramvaielor votată Senat. Regele a dat pe dată sancţiunea. Întrunirea majorităţilor foarte bună; pentru prima dată Filipescu luat pe faţă parte la luptă. – Cea mai bună atmosferă!

18 Decembrie. – Conferinţă Carp. – Prefecţii Mitilineu şi Dristorian. Mitilineu propus a se da direcţiunea unei acţiuni de opus liberalilor, lui Filipescu. Refuz categoric al lui *Carp,* care nu vrea să dea lui F. o putere care să-l pună în alternativa de a se duce el sau de a-l concedia pe dânsul. Crede gelozia lui F. faţă de mine cu totul nebună.

Cu Carp discutat cazul Bădărău. Şeful l-ar accepta în minister, dacă Filipescu nu are obiecţiuni.

– La 5½ *Bădărău.* Declarat că vine în numele lui Take. Condiţiuni de împăcare: să acceptăm revizuirea cu singurul punct ireductibil, contopirea colegiului I cu II. Pe această bază se va accepta terminarea operei legislative până în

Martie - Aprilie. Soluţia supusă de pe acum agrementului Regelui.

În primăvară guvern remaniat pentru a face pregătire de Constituantă; dacă Regele nu acordă, obligaţie de a ne retrage cu toţii ca, în opoziţie, să ne adunăm şi să nu aibă timp Regele să cheme pe liberali.

19 Decembrie. – Scumpa noastră mamă s-a stins astăzi dimineaţă pe neaşteptate, în pace, fără suferinţă. Dormea.

21 Decembrie. – Consfătuire Carp – Filipescu – Eu. Propunerea Bădărău. Carp consimte a se modifica legea electorală dar, ca el să poată face revizuirea, să i se pună descentralizarea *largă* în Constituţie. – Vom reflecta.

22 Decembrie. – Carp – Maiorescu – Filipescu – eu. Carp: După toate reflecţiile, nu este bine ca să dau lui Take revizuirea; această concesie l-ar desemna ca viitor şef al partidului şi aceasta nu voiesc cu niciun chip. Afară numai dacă odată cu pactul revizionist s-ar desemna de pe acum şi viitorul şef.

Filipescu: Ar fi bine să se facă desemnare, dar în cazul de faţă s-ar strica totul cu Take.

Eu: Chestia de şefie ar complica degeaba, cu atât mai mult că nu cred că o revizuire făcută şi în sensul Carp, ar fi o desemnare. Aş dori să înlăturăm orice piedică inutilă pentru a se convinge mai ales Bădărău că Take nu vrea sau nu poate să revină. – Maiorescu: Idem.

Concluzie: Sunt autorizat a răspunde că pot garanta reuşita unor negocieri întrucât nu prezint lucrul ca un răspuns direct al lui Carp.

Am vestit că ştiu că Bădărău *va declina* mai departe tratativele**.**

23 Decembrie. – Theodoru aduce textul depeşei dată de Papamihalopol ieri: «Răspunsul era precis, favorabil. Regrete că a trebuit să pleci. Doresc 6 Ianuarie fii Bucureşti. Nu se vorbeşte cu cealaltă persoană». (Fleva?). Răspuns din Burdujeni: «Aş fi bucuros să fie aşa. Voi fi 5 Ianuarie Bucureşti». (Bădărău).

S-a adeverit că Mercuri, cum era convenit, n-a aşteptat răspuns, că Joi n-a aşteptat telefonul între 12–1, cum era

convenit; că deci Bădărău voieşte, dar nu poate.

27 Decembrie. – *Stirbey* m-a căutat spre a mă lăsa să înţeleg că la Cotroceni ar fi îngrijorare despre Averescu, că el ar căuta să vorbească de rău pe Prinţ; că înainte de reintrarea în graţie a fost la Berlin, unde zilnic vedea pe Kiderlen şi că şi de acolo ar fi venit impunerea**.**

30 Decembrie. – Panaitescu, la raport, mi-a vorbit între altele de Averescu care, prin Strătilescu, organizează sau doreşte să organizeze serviciul său de spionaj pentru ofiţeri, ca să scape de controlul Siguranţei. – Apoi Averescu a trimis circulară ataşaţilor militari pentru ca să nu încerce să aibă informaţii pe altă cale decât prin informaţii directe (gazete, studii de buget, lămuriri prin camarazii lor străini, etc.). Această vizează mai ales pe Dabija, care având serviciu de informaţii, coresponda direct cu Principele regal, care în urmă informa pe Rege.

1912

1 Ianuarie. – După Te-Deum, primire la Palat. Regele, în răspunsul lui, iar mi-a vorbit de îmblânzirea luptelor şi de ameninţările de complicaţii externe. Era vorba să nu fie primire şi Carp crede că a fost primire pentru a avea prilejul speechului ţinut.

– La 4 au fost la mine Filipescu şi Deşliu pentru a-mi comunica că Olănescu a scris lui Deşliu că el demisionează irevocabil din preşidenţia Camerii! De mult nu miroase bine atitudinea lui. Cu două zile înainte mi se raportase, – şi de Prefectul Poliţiei, – că Take Ionescu anunţa că va izbucni o bombă. Nu ignoram legăturile lui Olănescu cu Take. Pretext al retragerii: că s-ar fi discutat în consiliu decoraţii, şi că nu se decorează deputaţii, pentru că se ştia că Olănescu se opune la decorarea lui Fortunescu!

3 Ianuarie. – Împăratul Germaniei a telegrafiat cel dintâi, scurt dar cordial. Regele răspunde lung şi foarte cald. Victor Emanuel telegrafiază separat Regelui şi Reginei; răspunsurile sunt mult mai lungi: «constante et affectueuse amitié» zice V. Em., «l'assurance de mes sentiments les plus tendres sur lesquels tu peux compter en toutes circonstances», răspunde Carol. Împăratul Austriei telegrafiază întâi lung şi foarte cald pentru anul nou şi «geburtstag» al Reginei, care răspunde şi primeşte noua depeşă de mulţumiri. Răspunde foarte amical Regelui care i-a telegrafiat întâi; – Franz-Ferdinand numeşte pe Suverani «Onkel und Tante»; i se răspunde cu dorinţa de a-l avea cu copiii în ţară la noi. – Cu regele Belgiei se exprimă încrederea că vizita acestuia va avea loc.

Depeşi cu Kiderlen, în care se vorbeşte amical de Balta, şi cu Goluchowski.

Cu împăratul Nicolae depeşi fără nimic deosebit ca căldură. Regina Wilhelmina, Regina mama Margareta, Şahul

Persiei, Regele Bulgariei.

– La 8 ore vizita *Carp:* «Le Roi est fou? Il m'a appelé pour me dire qu'il fallait s'entendre avec Take et qu'il accordait la dissolution et que cela devait se faire dans les trois semaines, pour que, les événements extérieurs le trouvent avec le nouveau parlament constitué!» – Carp a pus trei condiţii. Nu cedează nimic în chestia tramvaielor. Trebuie să i se accepte programul de legiuiri. Chestiunile de persoane în minister.

4 Ianuarie. – M. Seulescu îmi face cunoscut printr-o scrisoare a lui Nicuşor Fleva că: martir al partidului... credincios adesea cu preţul sacrificiului repetat al persoanei sale», va sta deoparte; (asemenea Nicuşor Fleva). – Ajutor pentru Olănescu.

– La 5 ore conferinţă la *Maiorescu* cu Carp asupra chestiunei Take Ionescu. – Carp foarte excitat, nu va face nicio concesie nepotrivită cu demnitatea sa; Maiorescu pledând să se acorde tot lui Take. Carp crede sigur că şi de s-ar înţelege cu Take, Regele va face să eşueze combinaţiunea. – Din convorbire rezultă că Regele a indicat lui Maiorescu că ar trebui să părăsesc Internele, poate chiar guvernul – ca Preşedinte al Camerei, – pentru ca, de sigur, să liniştesc pe Brătieni.

5 Ianuarie. – Stirbey la serata Fürstenberg a spus lui Mitilineu, că totul trosneşte şi că noi plecăm.

7 Ianuarie. – Ajunul faimoasei zile care...

Stirbey intră cel dintâi; – după asigurare de devotament personal, îmi reproşează că n-am renunţat la toate, la numirea lui Averescu: Totul e îndreptat împotriva ta şi nu trebuie să pari că ai fost învins» (?) Regele va merge cu guvernul, dacă el e unit, dar sunt doi miniştri care nu m-au susţinut la Rege, Filipescu şi Maiorescu. (Nota: Şi Paul Teodoru a avut aceiaşi impresie pentru Maiorescu; Verzea a tras aceiaşi concluzie dintr-o convorbire a acestuia cu Aurel Popovici). «Desigur se vor gândi să mă sacrifice, şi ar fi o mare pierdere pentru viitorul partidului; trebuie s-o iau înainte şi să le dau cu piciorul...»

– Transmis lui *Carp* aceste observaţii. După el, Maiorescu

nu merge atât de departe, dar Filipescu e în stare să intre într-un minister de concentrare oarecare. Asediul lui e făcut; dacă se face fuziune, va lua Internele pentru o vreme şi-mi va trece Finanţele.

– Regele nu m-a chemat, deşi era natural, mai ales că ieri Filipescu i-a lăsat să înţeleagă că aş fi avut să-i spun ceva.

– *Take Ionescu* a chemat pe Panaitescu pentru a-i cere să ia măsuri, pentru că de la Viena şi de la Paris fusese informat că mâine un atentat cu bombă era organizat contra lui Brătianu de către Reichmann (cel faimos de la Paris) şi de Minna Neuwirth (libertară) cu un oarecare Ştefan Ionescu şi alţii. Se simt de departe invenţiile numitului Bacarjescu (Bakargief), fost indicator al lui Moruzi, căruia i-a mâncat mulţi bani. Luat măsuri. Sala va fi cercetată mâine, dar în prezenţa delegaţilor celor două cluburi din opoziţie: aceşti oameni, dacă s-ar întâmpla ceva, nu vor întârzia să-mi atribuie paternitatea.

– 10 ore seara. Vizita *Bădărău.* Dulceag. Colaborare posibilă. Dacă Carp ia asupra lui restabilirea raporturilor normale cu liberalii, lucrul e făcut! Că judec rău pe Take, care s-a cuminţit mult. Că el, Bădărău, nu vrea mai mult. Ziua de mâine va fi liniştită; simplă manifestare a puterii numărului, fără altă urmare, etc.

8 Ianuarie. – De la 1½ Filipescu vine la mine. Am fost împreună, tot timpul, la Minister. Jean Lahovary mi-a afirmat şi el nevoia unui *bloc* între noi. – Întrunirea foarte numeroasă. La ieşire Brătianu a luat-o prin strada Brezoianu. Take a fost parese cot la cot cu el. Prima ciocnire cu trupa, violentă. Jandarmii au curăţat bine locul. Clubul conservator devastat. – Individul care a tras asupra trupei e un anume Sassu, ex subcomisar de poliţie, din Brăila.

9 Ianuarie. – 11½ audienţă la M. S. *Regele* închis, preocupat (sau arătând că e preocupat), pesimist. Obişnuitele mustrări: ton prea violent al presei, relaţii rupte între şefii de partide, «blestemata» afacere a tramvaielor, «vous savez que tout l'été j'en ai parlé à tout le monde» (vai, o ştiu, şi de-aceia am ajuns aici!); o întrunire va urma alteia; nu se va putea face nimic fără opoziţie; cum să treacă legile

importante; guvernul are răspunderea, etc. etc.

Am ridicat cu vioiciune fiecare acuzare. Am sfârşit prin a declara că, în afacerea tramvaielor eram mulţumiţi de partea noastră, lupta oamenilor cinstiţi împotriva hoţiei; că dacă m-am aruncat cu atâta foc în această luptă am făcut-o puţin şi pentru Rege; că nu puteam admite un singur partid atotputernic prin organizarea lui financiară şi la ordinul unei familii de drept divin, ne având pentru regi decât un respect de ocazie şi înţelegând să impue tuturor voinţa sa. Vorbit cu tărie şi făţiş. Regele a ascultat cu reculegere. Văd că sunt totuşi «sa bête noire» din cauza dificultăţilor.

– 5 ore, Consiliu, *Carp* raportă, – după ce am făcut expunerea întrevederii cu Regele, – că Take Ionescu i-a spus prin Stirbey că condiţiile de pace care i-ar permite să coopereze cu noi, ar fi, în prealabil: 1) Retragerea legii tramvaielor; 2) Scuze lui Brătianu– Indignare, mai ales a lui Lahovary. – Filipescu face prima declaraţie că niciun guvern de tranziţie nu era admisibil; luptă până la sfârşit, dar cu condiţia să facă lui Take Ionescu o punte de aur la momentul dat. – Lahovary declară că nu va primi niciodată să formeze un guvern de tranziţie şi că trebuie să rămânem bloc la guvern ca şi în opoziţie. – Maiorescu în acelaşi sens, cu câteva înţepături pentru Stirbey. – Carp: Dacă Regele îi retrage încrederea, se va retrage, dar va spune pentru ce; îl va înştiinţa că şi el va face ce i se face şi, cu atât mai rău, răspunderea va fi a Majestăţii Sale.

11 Ianuarie. – Audienţă *Carp.* Majestatea Sa «plus franc de collier». Când Carp a vorbit de soluţia tramvaielor, Regele a spus: «Dar Vintilă nu vrea!» – Carp: Dar dacă am datorii, către M. V., nu am niciuna faţă de D. Vintilă Brătianu şi atunci atitudinea mea se va schimba. Dacă guvernul trebuie să cadă din pricina aceasta, nu garantez de atitudinea partidului meu în opoziţie.

Înţepătură împotriva mea, «si fin d'habitude», cărui mi-a lipsit «le doigté». «Chiar dumneata erai pentru o înţelegere». –Da, dar nu ştiam că nu era o situaţie legală şi că tot era contrar legii.

Revine asupra războiului civil – ceea ce indică că şefii

opoziţiei l-au ameninţat cu acesta.

15 Ianuarie. – Mare întrunire a noastră. Lume multă. Linişte perfectă. Filipescu s-a ambalat contra Băncii naţionale; n-a zis o vorbă de Take!

16 Ianuarie. – George Stirbey a venit să-mi vorbească de legea bunurilor de mână moartă. Scrupulele lui de conservator; dar mai ales tortura la care îl supun Dimitrie şi Barbu Stirbey. Barbu vrea să-l aducă să demisioneze, crezând că provoacă căderea guvernului (textual!).

17 Ianuarie – Audienţa la *Rege.* Calm. Vorbit liniştit de situaţie. – Când i-am spus că nu mergem la Take: «mais il est engagé jusqu'au cou». – Reamintit că Barbu Stirbey... sau altul (?) i-a spus mirarea lui Brătianu că l-a putut încurca aşa lesne în afacerile liberalilor. Mărturisire că Brătianu este mai tare şi mai priceput.

«De altfel d. Ionescu era «palid, tras, cu mâna îngheţată; n-a spus nimic; s-a mulţumit să aprobe ceea ce zicea d. Brătianu. Cred că pactul între ei e încheiat asupra revizuirii; dar *nu* mi-au spus un cuvânt; răspunsul meu era gata. Le-am spus că fusesem contra legii (?), clar că am semnat-o pentru că e o afacere şi nu vreau să fiu amestecat în afaceri».

18 Ianuarie. – Treizeci şi ceva de dosare ale revoltei ţăranilor au fost luate de la Ministerul de interne în 1910 de către D. Brătianu, şi Săveanu a dat chitanţă lui Panaitescu pentru ele. Văzut chitanţa.

19 Ianuarie. – Pherekyde delegat de liberali în audienţă, pentru a se plânge de atacurile lui Filipescu privitoare la revolta din 1907. – Ca urmare, un comunicat în toate ziarele lor. Regele nu acceptă să trimită pe miniştrii de la 1907 la Casaţie şi le exprimă mulţumirea lor. Aflat pe urmă că Regele spus lui Pherekyde că pe Ionescu singur nu-l va chema!

22 Ianuarie. – Filipescu replică comunicatului, că fiind şi el tratat de asasin, trimite demisia şi cere să fie dat în judecată de Rege! – La 11½ Carp dus demisia la Palat; regele respins imediat demisia. Seara ediţie specială a «Epocii» pentru a împărtăşi vestea.

Ciudată situaţie pentru M. Sa! Certificat de bună purtare

şi unora şi altora!!

23 Ianuarie. – Mitilineu aflat de la Maiorescu că Regele i-a arătat scrisoarea cancelarului german marcând puţină încredere în guvern şi mai ales pericolul legei bunurilor de mână moartă, care ar putea pune în rea situaţie domeniul Coroanei. – Luând informaţii cu *Rosen,* se pare că toate acestea ar fi sugestiunea lui Kiderlen, a cărui guvernantă (?) fiind la Bucureşti, a pus la cale punerea în scenă cu Take Ionescu.

Neniţescu mă asigură că în timpul şederei lui Take la Berlin, a luat totdeauna masa cu Kiderlen. Tot petrolul. Iată unde a ajuns politica românească!

8 Februarie. – Fost M. Pherekyde pentru a-i cere să fixeze cu Costinescu o întâlnire, având o propunere de făcut. La club spunându-mi că Costinescu nu era acasă, cred că vrea mai întâi să refere lui Brătianu.

– *Carp* la Rege. Asupra chestiunei: Dar crezi, d-le Carp, că guvernul e tare? – Da şi nu. Da, bună administraţie, finanţe bune, popularitate. Nu, fiindcă guvernul nu are încrederea Regelui. – Regele: Cum să am, când Ministrul de interne se amestecă în afacerea tramvaielor, iar cel al războiului face fapte reprobate de orice ţară civilizată?

9 Februarie. – 10 ½ Requiem pentru d'Aerenthal.

– 11½ primit de *Regele,* rece şi ferindu-se. Vorbit de casa Obştei, de afacerea deposedaţilor din Dobrogea, de răscumpărarea tramvaielor, de propunerile mele lui Pherekyde; cerut să se grăbească drepturile politice ale Dobrogei. – Eu nu prea satisfăcut. – Asupra manifestaţiei de ieri Take Ionescu, găsit puţin serioasă; nici nu s-a ostenit s-o vadă.

– La 5 ore, întâlnire cu *Mihai Pherekyde.* Costinescu n-a primit să ia parte, pentru că e o convorbire de avut între Carp - Brătianu; că faţă de injuria, – fierul roşu, – adusă unui întreg partid, nu era posibil să se vorbească de nimic, acuzaţiunea rămânând în picioare. Am mai vorbit de partea tehnică, pe care el nu o cunoaşte sau o cunoaşte din arătările altora. Nicio atingere de luat! Propunerea mea precisă era: S. T. B. renunţă la vechile linii în favoarea

Primăriei, care ar stabili regia, fără putinţă de a le trece altei companii; în faţa acestui gest dezinteresat toată acuzarea de spoliaţiune cade. În cursul convorbirii Pherekyde n-a părăsit nici dreptul la gratuitatea liniilor, nici dreptul la monopol! -

11 Februarie. – Consiliu de miniştri asupra situaţiei generale.

Carp îşi arată voinţa de a lămuri situaţia; dacă conflictul cu justiţia nu se hotăreşte în favoarea noastră, se va retrage cu Filipescu şi Marghiloman şi va pune astfel partidul în stare să dea alt guvern pentru a îmbunătăţi situaţia. Acest guvern, Maiorescu trebuie să-l dea. Partidul va urma astfel viaţa sa de guvernământ.

Filipescu nu ascunde cât de «chic» găseşte propunerea şefului.

12 Februarie. – Consiliu la mine, Lahovary, Arion, Neniţescu, M. Cantacuzino; – Rosenthal şi P. Missir. Convenim că voi face recurs pe baza art 31 & 2 al legii Curţii de Casaţie, contra judecăţii lui Algiu. Maiorescu, care se şi vede preşedinte al Consiliului, n-a venit.

13 Februarie. – Prefectul Poliţiei raportează: Emil Petrescu întâlnind ieri pe căpitan Brezoianu, l-a ameninţat că la întrunirea de la 19 Februarie se vor petrece lucruri grave; că vor merge ei în cap înarmaţi şi că vor trage!

20 Februarie. – Azi a apărut ştirea că liberalii vor face în toată ţara, Joi, întruniri de protest pentru legea de descentralizare.

Cum se face că ieri Regele a comunicat aceasta lui Mitilineu? Observare făcută de însuşi Mitilineu!

22 Februarie. – Revelaţiuni noi în «Adevărul»: execuţii sumare în Olt. Anghel fost Prefect, scrie o scrisoare bizară: Nu ştiu, n-am văzut!

Panaitescu raportează (faţă cu Paul Teodoru) că a văzut ieri pe Anghel, care i-a confirmat că tot ce spune «Adevărul» este exact! –La dejun, căpitan M. Negruzzi, care în 1907 a fost de pază în Olt, spune că execuţiile au fost aşa şi că Anghel, prefect, admira tirul artileriei care prindea din fugă populaţia. A fost un om scăpat, numai fiindcă A. Iliescu a zis

să-l ierte. Deci era de faţă.

24 Februarie. –Audienţa la *Rege.* Fapte mai de seamă: «Dosarele sunt la mine» – «Ar trebui să se întoarcă la Minister, chiar de ar trebui sigilate». –Da, poate mă voi lega chiar eu împrejur cu o sfoară». – «Dar de ce să se creadă că ministerul conservator poate păstra un secret privitor la armată mai puţin bine ca D-l Brătianu?» – «Toate acestea le-a făcut ieşirea D-lui Filipescu!» – «Dar ce pot răspunde unei interpelări?» – «Veţi putea spune că dosarele sunt acolo unde trebuie să fie; oricând pot avea dosare la mine; am dosare de la afacerile străine»!

Asupra legei desecentralizării: Nu o grăbim; chestiunea se va pune la toamnă– «Credeţi? D-l Carp mi-a spus totdeauna că, cu toată precaritatea legii lui, se va reveni la ea. Deci... Când delegaţii anunţaţi vor veni să mă vadă, *nu pot* să le spun că susţin legea, căci sunt contra ei; am ţinut-o la mine patru săptămâni. Nu poate fi aplicată; n-avem cu cine.»

5 Martie – Stere îmi trimite misterios prin Stirbey şi cu mari declaraţii de discreţie, scrisoarea ce la Iunie am scris lui Oncu la Arad! I-am răspuns că scrisoarea mea putea fi divulgată.

Verzea comunică că toată împăcăciunea Vaida - Goga este o comedie, deoarece urmată de descoperiri de abuzuri în sarcina lui Oncu, lui Bocu, lui Şchiopu; toată organizaţia liberalilor în afacerile de dincolo a fost un mare fiasco. Se vede că atunci când Tăzlăoanu (o secătură), unul din membrii juriului, luase angajament formal, a alergat la Pesta să prevină pe Christofi şi să-l roage să scape pe Goga. – «Tribuna» se exofliseşte şi Goga se trage în ţară.

6 Martie. – *Consiliu* ora 10 la Finanţe. – *Filipescu* chemat brusc de Rege ieri seară, raportează că Regele a vrut să răscumpere faptul că 48 de ore mai înainte nu-i vorbise nimic de politică şi i-a spus că în audienţa acordată Vineri lui Take, *a declarat acestuia că nu-i poate încredinţa guvernul.* – Atunci Carp adaugă: «Şi mie mi-a spus că va fi totuşi silit să treacă printr-un guvern Take».

Discuţiune. Filipescu propune sau un guvern tranzitoriu fără Take, sau o retragere violent motivată pe tramvaie şi

dosare. – *Carp* declară că a prevenit pe Rege că după înfăţişarea la Casaţie îl va solicita să avizeze. Regele cere un arbitraj, Carp declară că ar fi admisibil dacă decizia e dinainte convenită, neputând supune cinstea partidelor judecatei unui al treilea. Nu va face zgomot, căci «on ne joue plus les Barbu Catargi vis-à-vis d'un Cuza». – Am propus în acelaşi sens cu Filipescu, dar întârziindu-se votarea bugetelor pentru a nu ajuta jocului Regelui, care mi se pare că-şi are bateriile pregătite.

Lahovary, împotriva oricărei izbucniri violente, crede pe Rege mai puţin favorabil lui Take decât îl arată aparenţele: Regele i-a spus, acum câtva timp, că «speră să nu-şi sfârşească domnia cu ruşinea unui guvern Take». – Carp adaugă că a repetat Regelui: «Tramvaiele sunt o imensă porcărie»; iar Regele: «În politică se mai văd multe altele». – Carp trebuie să vadă astăseară pe Take. Tot consiliul decide că o concentrare nu se poate face decât sub Carp, – sau retragere.

10 Martie. – Lahovary văzut pe *Costinescu.* S-ar admite în principiu arbitraj – *în caz de guvern de tranziţie* (în genul Aurelian); rezervându-se – două puncte, monopolul şi liniile vechi. (Pentru monopol, Costinescu concedat; pentru liniile vechi «nu crede că de astădată se va putea face ceva»).

– La 10 ore seara avut nouă întrevedere, în care Costinescu a zis: «De data aceasta sunteţi pe calea cea bună», însă a pus ca primă condiţie, ecou evident al lui Take Ionescu, abrogarea legii din 1911. – Lahovary răspuns: inutil şi imposibil; inutil pentru că dacă se face un arbitraj, cum ar trebui o lege, aceasta chiar abroga legea 1911.

11 Martie. – Părerea Nicu Filipescu: Liberalii nu pot primi nimic pentru că ar fi «o porcărie» faţă de Take, când el a pus înainte cererile lor.

16 Martie. – S-a respins recursul meu; 20 de minute deliberare; se vede că pledoaria lui Missir a fost dezastruoasă: nu se schimbă în ceva rezultatul.

Seara manifestaţie cu torţe. S-a huiduit la Clubul nostru şi la casele Maiorescu-Mitilineu.

17 Martie. – Carp chemat la 12½ Palat. Regele *sur lit de*

camp: étourdissements, nausées. S-a dat decretul de prelungirea corpurilor legiuitoare până la 7 Aprilie. A dat demisia lui personală; Regele l-a rugat să nu se ştie nimic. (Se va spune însă lui Maiorescu). Pus în curent de tratativele cu liberalii, l-a îndemnat să stăruie în ele. Întrevederea amicală. Nu se va face nimic câteva zile. Să vorbesc eu cu Stirbey a se face presiune la liberali, ca soluţiunea să se dea de partidul conservator.

18 Martie. – *Carp* mi-a vorbit din nou de ceea ce crede el. Dacă se face înţelegere cu liberalii, guvern «de détente», iar la toamnă Brătianu. Are credinţa că Regele nu vrea pe Take Ionescu. – Am pus să-mi precizeze din nou ceea ce trebuie să spun lui Stirbey: Regele îi mandează că interesul liberalilor este chiar ca afacerea tramvaielor să se soluţioneze numai de partidul conservator; de ei sau de complicii (?) lor, nu. Iar el Carp nu-şi schimbă gândul faţă de Take şi primeşte colaborare.

– *Maiorescu,* privitor la un interview atribuit mie în «Minerva»: este nedreptate din partea lui Carp să-l încrimineze; lucru omenesc: tot ce se întâmplă vine de la *fierul roşu* şi de la vorba cu viaţa privată. – Nu crede ca liberalii să accepte o propunere, deoarece ar însemna că ei sacrifică pe Take Ionescu.

– Întrunire la Dacia; nu au lume multă. La ieşire 3–400, mai ales takişti, procesionează cu un cântec nou «trăiască şeful nostru democrat».

19 Martie. – Văzut *Stirbey.* Cere ca Carp să părăsească prevenţiunile ce are contra lui şi să nu se mai lase să fie «montat» de anume persoane. «Je ne peux pas faire de politique à cause de *ma situation personnelle!».*(!) Negocieri rău începute, căci Lahovary va trece drept acel care lucrează pentru un minister al lui, iar Costinescu e *cel mai puţin calificat: «on le tient!».* Are să vorbească prin colţuri, dar nu va îndrăzni să facă niciun gest, niciun pas.

Marti, 20 Martie. – *Barbu Stirbey* însoţit de George, mi-a adus răspunsul liberalilor. Brătianu întâi a ezitat, în urmă, presupun după ce a consultat pe Stirbey şi pe Take, a răspuns că de la hotărârea Curţii de Casaţie, ori care ar fi

guvernul, *tramvaiele nu mai pot avea altă soluţie decât în faţa* Tribunalelor. După dânşii chestiunea e închisă. Conciliere între partide nu poate fi, decât dacă se formează un guvern de *concentrare conservaloare.* – Stirbey adaugă că de ieri Costinescu, care erau cel mai desăvârşit adversar al unui guvern Take Ionescu, a devenit susţinătorul lui cel mai desăvârşit. Stirbey îmi spune că angajamentele între coalizaţi sunt următoarele: Liberalii nu vor încerca timp de un an să răstoarne un guvern Take Ionescu. Take se obligă să rezolve chestiunea tramvaielor; metoda lui este: abrogarea legei din 1911 şi arbitrajul. Brătianu a declarat Regelui că ar ajuta o concentrare conservatoare, chiar cu Carp.

– Ora 4. *Consiliu.* S-a agitat din nou chestiunea Ministerului de împăcare, cu insistenţă din partea lui Filipescu şi Neniţescu ca Carp să-l pretindă de la Rege. M-am unit părerii lor pentru motivul: cum Regele ne-a pretins demersul de conciliere pe lângă liberali, aceasta a mai slăbit formula noastră: guvern tranzitoriu pentru a urmări tranşarea judiciară a afacerii tramvaielor– Lahovary raportează că Costinescu concedase: nu monopol, o rentă de 1.400.000 pentru liniile cele vechi, Kalenderu supra-arbitru, –şi să fie dezavuat imediat după hotărârea curţii.

21 Martie. – *N. Filipescu* alarmat vine la mine şi-mi dă ca sigur că Take Ionescu a făcut propuneri lui Jean Lahovari pentru un guvern de tranziţie, susţinut de el, cu Olănescu, M. Săulescu, guvern care ar face alegerile. Aceasta cadrează cu ceva asemănător spus mie ieri de Stirbey! – N. Filipescu crede că Lahovary s-a lăsat convins şi că e partizan al combinaţiei. Mă roagă să mă duc la Lahovary!!

23 Martie. – La Mitropolie Filipescu m-a rugat să-l însoţesc acasă. M-a luat încă odată în primire pentru a protesta că între dânsul şi mine nu poate să existe un disentiment. L-am făcut să observe că nimic în atitudinea mea n-a putut să acrediteze aceasta, ceea ce a recunoscut şi el. I-am reproşat atacurile lui în contra lui Carp. I-am declarat că sunt înainte de toate anti-liberal şi că subordonez toate eficacităţii luptei în contra liberalilor.

24 Martie. – *Maiorescu* mi-a cerut o întrevedere. Carp l-a pus la curent cu chestia guvernului de împăcare, şi din toată convorbirea lui am înţeles că Regele a vorbit des de aceasta cu dânsul. Mi-a cerut: Acordul meu; dacă trebuie să o facă? Carp indicase deja pe Olănescu la Interne(!), Missir la Culte (armean); Maiorescu cam speriat. Am povăţuit pe Arion la Interne, Th. Rosetti la Finanţe. – Maiorescu crede că viitorul ar fi un triumvirat N. Filipescu, Marghiloman, Take Ionescu. – Regele tulburat de manifestaţia de stradă, de ciomegele aplicate automobilului meu, de proclamarea lui Take de Morţun ca şeful nostru, n-ar mai acorda dizolvarea astăzi.

– Confruntare la Club, Carp, Săulescu şi cu mine. Săulescu a declarat că nu a spus niciodată că aş fi făcut propuneri lui Brătianu. Carp mi-a declarat că are o mare aversiune ca să se înţeleagă cu Take Ionescu şi că nu ştie dacă o va putea face.

25 Martie Paşte. – *Carp* a văzut ieri pe Rege. Sănătatea Regelui proastă, a părăsit patul 2 ore şi au reînceput ameţelile. Mamulea neliniştit, căci a constatat o dificultate de a vorbi. – Ne-am întâlnit la Maiorescu. *Maiorescu* va constitui cabinetul Joi, va presta jurământul Vineri şi va contramanda reuniunea de la 1 Aprilie. După Carp, ministerul ar fi: Th. Rosetti Finanţe, Arion Interne, Misir sau Onciul Instrucţie(?), Pangrati Lucrări publice, Gen. Argetoianu sau Gen. Culcer Război şi Cantacuzino, Neniţescu, Lahovary.

Carp refuză să se explice asupra eventualităţii unei concentrări la toamnă. Stipulat cu Maiorescu rechemarea lui Racowski şi libertatea comerţului cârciumarilor. Cere ca Teodoru şi Mitilineu să stea pe loc.

27 Martie. – Mitilineu mi-a adus la Buzău vestea că Regele ar dori să grăbească numirea noului guvern.

28 Martie. – Regele primeşte pe Giers la ora 6. La ora 8 ia jurământul nouilor Miniştri. A vrut să ascundă faptul chiar Prefectului de poliţie, M. S. temându-se de o manifestaţie. – Take Ionescu, trimite o notă gazetelor lui că «noul cabinet e o bătaie de joc».

29 Martie. – Primit în audienţă de concediu la *Rege.* Timp

de o oră nu a vorbit politică! M-am întrebat dacă nu era de temut o «explozie» pentru Duminică. I-am spus că takiştii singuri nu pot face nimic şi că liberalii ar trebui să se astâmpere: «Cest le, moins qu'il doivent a votre Majesté». Am repetat aceiaşi frază ieşind din cabinetul M. S.

2 Aprilie. – *Carp* pleacă diseară; am fost să iau o înţelegere cu el: «Vei vedea că Maiorescu caută să facă el concentrarea în afară de mine. Eu atunci mă voi retrage în viaţa privată. La urma urmelor dacă este să se dea partidul pe mâna lui Take, să se facă aceasta fără mine».

I-am expus necesitatea unei înţelegeri cu Take, cu atât mai mult că, cu N. Filipescu viaţă normală nu poate fi. – «Da, dar va fi imposibil, pentru că Regele are o profundă antipatie în contra mea!» Prea e Maiorescu mulţumit să fie Preşedinte de Consiliu...

11 Aprilie. – Preşedintele de Consiliu *Maiorescu,* înainte de a merge la Sinaia, a «ţinut» să aibă avizul meu asupra celor ce pot fi puse la cale mâine cu Regele. Se va sili *el* să facă concentrarea. – Cu Carp? – Sper că da. Se va vedea ce crede Regele şi ce vrea Take în această privinţă. Era gata să accepte pe Take la Interne cu alte 3 portofolii. I-am demonstrat că aceasta *nu.* – Atunci 5 portofolii, căci ar fi «mare lucru(?)» să aducă pe Take la renunţarea oricărui program de revizuire! – Dar ar trebui să fie şi Filipescu în combinaţie: un portofoliu pentru dânsul. El Maiorescu s-ar retrage în toate cazurile, iar dacă se face concentrarea *fără* Carp (ipoteză de două ori admisă de Maiorescu), s-ar retrage din politică şi Teodor Rosetti, rămânând a se cerca Cantacuzino sau ştiu eu care altul? (M-am gândit atunci la ipoteza bănuită de Carp: un guvern Filipescu - Take Ionescu, la toamnă, de unde şi grija lui Filipescu să nu se grăbească azi nimic). «In cauda», ce ai zice ca D-ta să stai câtva timp la o parte, leader al majorităţii? – Eu: Asta este o indicaţie a Regelui? – Nu Eu: atunci între Filipescu cu intrigile lui şi Take cu ambiţiile lui, cine apără partidul conservator? – Restul conversaţiei pe acest punct, numai producţie de argumente. (Sunt mai multe zile de când mi se raportează planuri de acestea).

– La 3 ore a venit la mine Mişu Cantacuzino să afle ce se mai face. L-am lăsat să întrevadă combinaţia ce se pune la cale. A sărit în sus la ideea: Take Ionescu la Interne şi guvern fără mine.

– Lupu Costake văzut pe Take, care i-a spus că *ne* vom vedea la Lupu. Când? Este cu ochii asupra lui Filipescu.

17 Aprilie. – Dejun la Primar pentru Roussel.

– Ceai la Lahovary pentru Deschanel.

– Întrevedere cu mine, căutată de *Filipescu.* Despre Carp: nu-i datorează nimic, Carp este debitorul său politic, dar pentru binele partidului n-ar vrea să se strecoare ceva între Carp şi el. – Nu tratează cu Take Ionescu şi cel mai mare rău ar veni din graba ce s-ar pune a face aceasta. – Cere ca acest guvern să se întărească înainte de orice! S-a cerut un guvern de împăcare *care să fie al partidului.* Dacă e vreo schimbare, nu trebuie făcută *decât cu toate puterile* partidului.

19 Aprilie. – *Gen. Argetoianu* a dejunat la mine. Mi-a cerut, el ministru, să-i spui ce se petrece şi să-i explic retragerea noastră, pe care o blamează. Mai bine decât a se face o combinaţie cu Take, ceea ce i-ar da pe mână partidul, ar prefera retragerea.

Stabilit cu el programul primirii mele la Craiova.

– *Rosenthal,* înainte de a vedea pe Arion, al cărui proiect de acţiune nouă de intentat în contra S.T.B. nu îl aprobă, s-a întreţinut despre proces cu R. Manolescu de la Casaţie. Manolescu găseşte salutară frâna ce se impune puterii legislative, dar nu crede că legea mea să fie neconstituţională (?!). În această privinţă, Pantazi a spus lui Rosenthal că a aflat de la Dinu Brătianu că Manolescu ar fi viitorul Ministru de justiţie al lui Take, dar că şi liberalii se gândesc la el!

– Brănişteanu ştie de la Rosen că Kiderlen cade de la putere, chiar împăratul fiind speriat de reacţionarismul lui.

22 Aprilie. – Craiova. Primire numeroasă gară.

23 Aprilie. – CraiovaVizite politice; la 5 întrunire la club: Gen. Argetoianu vorbit cel dintâi. Discursul meu foarte aplaudat; m-am silit sa pun în evidenţă că partidul are sufragiile ţării întregi şi că nu din această parte poate să

vină vreo schimbare; că concentrarea nu se putea face decât fără zăloage, fără prescripţii şi fără schimbare a direcţiunii partidului.

27 Aprilie. – Am stat de vorbă cu *N. Filipescu.* Spre marea mea mirare îmi mărturiseşte că acum trei zile, vorbind cu Take Ionescu, acesta i-ar fi spus că i-aş fi făcut propuneri prin Lupu Costake şi că i-aş fi comunicat prin acesta că el, Filipescu, ar fi acela care a răsturnat guvernul. Acelaşi om i-a propus să fie unul şef, celălalt preşedinte al consiliului, şi că putea să-i facă această propoziţiune fiindcă cu un an *înainte i-aş fi făcut-o chiar eu în aceiaşi termeni!* Mai mult chiar, pretinsa propunere prin Lupu Costake a fost adusă prin Take Ionescu la cunoştinţa Regelui!! – Frumoase elemente de politică sinceră!

28 Aprilie. – Dintr-o convorbire din ajun cu Filipescu, am înţeles toată duplicitatea lui Take Ionescu şi nesfârşita lui intrigă. Un şef ca el nu. – Am să propun lui Carp să se gândească pentru viitor la N. Filipescu şi să-l ia mai aproape de el.

30 Aprilie. – Conferit cu Carp în privinţa lui N. Filipescu. Refuză să se pronunţe asupra desemnării lui, căci dacă ar fi chemat să voteze, ar vota contra. Prea multe intrigi destramă totdeauna oamenii de valoare. Dar Carp primeşte raporturi amicale, care nu depind decât de Filipescu. Vrea să aibă părerea noastră a amândurora. Crede combinaţia posibilă cu el Preşedinte, Take la Interne, Filipescu şi cu mine în guvernPrimeşte în principiu, dar dacă noi refuzăm, va tărăgăna ca să cadă toate la toamnă. – Am îndeplinit misiunea pe lângă Filipescu, care este foarte nedumerit.

5 Mai. – Am văzut pe Maiorescu în chestia rectoratului. Lăsând lui Arion libertatea de a alege între Bogdan (cele mai multe voturi), şi Disescu. Termenii întrebuinţaţi: Bogdan, un fel de spion al lui Haret printre noi; am înţeles că va lua un takist.

Mi-a vorbit el întâi politică, întrebându-mă cu insistenţă dacă plec undeva, având să-mi vorbească, el care «nu vorbeşte uşor».

Nimic în momentul de faţă. Regele a văzut Luni pe Take şi

de data asta i-a vorbit mai ferm, după cât se pare, deoarece s-a acceptat ca până la finele lui August să nu se schimbe nimic. Aceasta este voinţa Regelui (de notat că Regele a telegrafiat *cifrat* lui Maiorescu, ceea ce explică afirmaţia de mai sus).

– Take a convocat pe mâine şefii din provincie: Astă-seară la Iaşi a anunţat prietenilor săi că partidele politice suspendă orice acţiune până la 1 Septembrie (telegramă din «Universul).

11 Mai. – După *conferinţă* cu Arion, Th. Rosetti, Filipescu şi cu mine la George Cantacuzino, unde s-au discutat mijloacele financiare pentru o eventuală opoziţie, am fost la gară să petrec pe *Maiorescu,* care mi-a cerut să fiu în Bucureşti la 15 August când vom avea o convorbire definitivă. Din conferinţele lui cu Take, ar reieşi că Take nu crede în posibilitatea ca Carp să fie şef de guvern, şi că crede util ca eu să nu fac parte din primul cabinet fuzionat.

– Regele acordând colanul (ordinul Carol) lui $Carp_r$ ar fi manifestat temerea ca aceasta să nu fie interpretat ca o amintire de plecare (Bon apôtre!!)

12 Mai. – Verzea a aflat de la Crăiniceanu şi de la Simionescu-Staur că Averescu ar fi expediat generalilor, sub iscălitura sa o copie a unui articol de N. Durnovo în gazeta «Petersburski-Wiedomosti», care pronează alianţa cu România contra Austriei! – Urmarea unei acţiuni similare notată câteva luni în urmă.

13 Iunie. – Mare furie a takiştilor fiindcă nu s-a prezentat Comuna în apelul ei la Curte. Toncescu îmi raportează că, la Palatul Justiţiei, faţă cu Disescu, Take spunea în gura mare că este o înşelătorie; că el avea cuvântul de onoare al lui Maiorescu că totul, până şi Casaţia, vor fi terminate *înainte de 20 Iunie;* că el aşteaptă pe Maiorescu să se explice; el a pierdut partida deoarece s-a încrezut lui Maiorescu; el are zălog şi asupra Regelui şi asupra liberalilor.

– La 4 ore, *Carp* vine cu Miclescu. M-a întrebat din nou ce gând avem faţă de N. Filipescu. I-am declarat categoric că nu sunt candidat de şefie. Atunci, mă autorizã să spui lui N. Filipescu că, dacă se încurcă concentrarea, el se retrage şi

va recomanda pe Filipescu ca succesor al lui. Ştie ce va urma, «de sorte que ce sera une fausse sortie pour toi», dar va fi o perioadă de luptă; «tu îl vei ajuta, ai şi putere de a face sacrificii, Regele va simţi că nu se joacă cu partidul». Din ce în ce mai mult simte ce «porcărie» ar fi fuziunea lui Take.

30 August. – Întoarcere din străinătate. *Amici* mulţi la gară. Convorbirile urmate la mine: Mitilineu, Miclescu, P. Teodoru. Arion nemulţumit de atitudinea lui Filipescu faţă de el şi îngrijat despre Carp, vrea să mă vadă chiar astă seară; Maiorescu revenind asupra argumentelor constituţionale ad hominem, că acelaşi ministru (Carp) care a făcut alegerile nu poate dizolva şi proceda la noi alegeri(!!); Th. Rosetti corect ca şi Cantacuzino faţă de Carp. Regele speriat de eventuala şefie Filipescu dacă Carp s-ar retrage, începe a fi mai blând faţă de Carp şi de mine.

– Seara la 10 a fost *Arion* la mine. Declaraţia lui precisă: nimic nu-l va despărţi de Carp şi de mine; fiinţa lui politică o datoreşte lui Carp; dacă însă s-ar retrage Carp spre a da locul lui Filipescu, el îşi rezervă libertatea de acţiune, se va retrage mai bine din politică. Nu poate urma pe un nebun care nu este altceva decât «insultătorul» cuiva, la un ceas dat.

31 August. – *Carp* nu crede în posibilitatea concentrării, când Take Ionescu ştie cât dispreţ avem pentru el şi când astfel va căuta să-şi ia garanţiile ce nu i se vor putea da.

A dat instrucţia lui Dobrescu să fie sever de tot în afacerea tramvaielor, deoarece fusese convenit că Primăria va avea tot dreptul să se apere.

1 Septembrie. – Prânzit la Capşa cu Arion, Filipescu şi Carp. – O vorbă nostimă a lui *Carp:* Regele ar fi spus lui Filipescu că niciodată nu s-a simţit mai puţin Rege decât în timpul guvernării lui Carp. Carp răspunde: E adevărat, căci niciodată nu s-a purtat mai puţin în Rege decât cu el!

Filipescu a văzut pe Take Ionescu. La condiţiile de excludere puse înainte de acesta, Filipescu a răspuns că aceasta nu se poate, şi că nu o să-l ajutăm noi ca să ne dezbine între noi, ca în urmă să ne elimine în detaliu. I-a

propus o vice-preşidenţie, indicaţie pentru viitor, dar atunci concentrare fără condiţie.

Carp observă că aceasta este un aranjament mai serios decât să i se dea Internele. Şi crede că Regele îl vrea pe el la Interne, fiindcă nu are încredere decât într însul pentru afacerea tramvaielor.

3 Septembrie. – Şeful a fost ieri la Zamora; întrevedere cu *Cantacuzino* şi Maiorescu. Vederile lui pesimiste; pentru el Maiorescu nu mai este decât omul Regelui. Nu este vorba atât de înlăturarea lui Carp, cât este vorba de a mea. Carp declarat că chiar dacă aş consimţi eu, el nu primeşte *nicio* excluziune. Ar părea că Regele cere aceasta pentru că liberalii l-ar fi ameninţat că nu vor lua parte la alegeri în caz contrariu. Aceasta o lasă să se înţeleagă Take Ionescu. Regele ţine a restabili raporturile *«normale»* între partide. Cantacuzino intransigent asupra Internelor date lui Take.

21 Septembrie. – *Diamandi* mă întreabă: Cum se face că nu mobilizăm? Turcii o să creadă că i-am abandonat. Suntem deja destul de certaţi cu Italia, din pricina lui Fasciotti; *Italia era obligată să ne pună la dispoziţie 40.000 oameni.* Tratat vechi, a cărei existenţă o garantează Fasciotti, el l-a văzut!!

22 Septembrie. – *N. Filipescu,* excitat: a văzut pe Rege ieri la Sinaia; crede că situaţia e schimbată; că Regele ar fi oferit lui Brătianu să-i dea puterea cu Take Ionescu, pentru a forma guvernul *tare* impus de împrejurări şi cerut de Brătianu; crede lucrul posibil; pericol grav pentru partid. Propune în acest caz să se dea lui Take portofoliul Internelor şi chiar majoritatea în Cameră, pentru a se evita această eventualitate; să i se lase chiar libertatea să păstreze clubul lui şi mai târziu libertatea pentru fiecare. Trebuie să aducem pe Carp. (Am promis să-i scriu).

– *Brănişteanu* a vorbit cu Take. Părerea lui este că Take ar mai primi fuziunea, şi dacă i s-ar da Internele ar primi toate modalităţile pentru prefecturi şi candidaturi; ar fi uimitor cât de moderat s-ar arăta. Take pe punctul de a conchide o nouă alianţă cu liberalii, ei ar prepara o bombă «asupra politicii străine», crede Brănişteanu.

– Veşti de la Consiliul de miniştri; la 10 seara la D. N. prin

Arion. – Regele mişcător. Partidă mare de jucat şi mai grea ca în 1878. Să se sfârşească tot printr-o conferinţă şi trebuie ca România să ia parte alături de marile Puteri, nu în culise. Această participare trebuie să revină partidului conservator, căci partidul liberal a avut participarea la primul război. (După Arion: nuanţă că partidul liberal ar deveni prea tare). Apel deci la concordie; trebuie concentrarea şi d-l Carp să o realizeze cu orice preţ. Dacă nu, va fi nevoit să cheme la putere o coaliţie Brătianu-Take Ionescu. La sfârşitul consiliului: «dacă d-l Carp nu face concentrarea, atunci trebuie să o faci d-ta, d-le Maiorescu, dar cu Marghiloman şi Filipescu».

Arion a văzut numaidecât pe Take care refuză de a lua o întâlnire sau a sta de vorbă până Marţi. Foarte închis şi foarte enigmatic. Arion presupune că doreşte în prealabil să vadă pe Brătianu.

24 Septembrie. – Am văzut pe *Carp* sosit ieri; întâlnit la dânsul pe Teodor Rosetti. Carp acceptă concentrarea şi internele lui Take; acceptă o reconciliere, *fără retractare* cu Brătianu; m-a însărcinat să spun lui Take că primeşte să aibă convorbire cu el; prea multă vreme pierdută a vorbi cu cei nu pot da o soluţie.

Însărcinat pe Mitilineu. Să spună lui *Take* că aveam o comunicare să-i fac. Take, foarte înţepat, i-a spus că astăzi nu o să vadă pe nimeni iar (mâine pe Maiorescu... şi pe urmă foarte brusc: «Ce caută Carp la Bucureşti? Era vorba să nu vină!»

– Am văzut pe *Maiorescu.* Din convorbire reiese că se teme ca şi mine de reluarea relaţiilor cu Brătianu. Această condiţie a Regelui, urmată de desemnarea subsidiară a lui Maiorescu cu condiţia Filipescu-Marghiloman (dat fiindcă se ştie că nu aş părăsi pe Carp), ar putea să ascundă o manoperă regală pentru a înlătura într-un mod politicos partidul conservator.

25 Septembrie. – Take a văzut ieri la 11 pe Maiorescu; o înţelegere e probabilă. Carp a cerut o audienţă la Rege.

Dis de dimineaţă Căpităneanu mi-a cerut să primesc pe *Take* între 3 şi 4 ore.

Conversaţia prietenească asupra combinaţiei de viitor, dar pe chestiunea prezentă se opreşte la punctul prejudicial: reluarea relaţiilor cu liberalii. – Generalităţi: Carp un om imposibil; Regele o voinţă şovăitoare, pe care rău se face că se pune temei; misterul în politica noastră externă, textul angajamentelor noastre încă necunoscut: un pericol mare; Regele i-ar fi dat la venirea noastră la putere, explicaţii pe care el nu i le-a cerut, etc.

27 Septembrie. – *Carp* revine din Sinaia. Anunţat Regelui că este gata să facă concentrarea, că poate da Internele, dar că vrea lămuriri asupra condiţiei ce i se pune ca partidul liberal să ia parte la alegeri, fierul roşu nu este o insultă; a citit Regelui discursul cu pricina; este gata însă să declare lui Brătianu în prezenţa Regelui, că nu a vizat onorabilitatea lui personală şi să-i întindă mâna. – Regele: nu ştie de se va mulţumi Brătianu, şi el nu se poate expune la un eşec. – Carp: Neapărat, şi lucrul nu se poate face decât dacă s-a negociat şi acceptat. Faţă de partidul liberal nu are nimic de retractat sau de declarat; ar fi să *cumpere* puterea cu părăsirea unei idei fundamentale de politică.

– Carp crede că toată afacerea este un clenci pentru a fi înlăturat. – Acceptă să facă oricine concentrarea, dar el se retrage din viaţa politică.

4 Octombrie. – Cerut întrevedere lui Take Ionescu. A venit la mine. I-am arătat că articolul lui din «La Rouimanie» (No. 4017 din 4 Octombrie) apropiat de comunicatul din «L'Indépendance Roumaine» (No11262 din 4 Octombrie), nu va pune untdelemn pe osii. A declarat că nu a fost nimic concertat, dar că Banu îi comunicase textul liberalilor. El a făcut acest articol pentru a acoperi pe Rege!!, ca să nu fie acuzat că el a impus o împăcare necerută de cei în drept. Am arătat că cel puţin se câştigă un punct; el fiind cel care cere împăcarea, trebuie să găsească şi o formulă pe care să o discutăm. După ce a încercat să se eschiveze, Take a acceptat să vază oficios pe Brătianu, dar să nu spun nimic nimănui. Îmi va răspunde pe seară.

5 Octombrie. – Întâlnire cu Take ora 10. *Take* a văzut pe Brătianu, care i-a zis că nu i s-a propus nimic, nu a avut deci

să refuze nimic. Dacă Take nu are ceva de propus, nu poate da un răspuns. Take indicat pe Iorgu Cantacuzino.

– Comunicat lui *Maiorescu,* care mi-a recitit pasajul din scrisoarea Regelui: «Brătianu mi-a zis că unui guvern Maiorescu nu are nimic de obiectat; un guvern Carp ar fi o declaraţie de războiu». Deci necesitatea, unei împăcări, sau unui alt guvern decât Carp. – Acceptă ca Cantacuzino *oficios* să întreprindă ceva, dar cu niciun chip să nu-l prindă Brătianu cu vreo propunere pe care să-şi plătească luxul să i-o respingă.

Concluzia mea: *Take nu vrea* cu Carp. Maiorescu *ar dori* fără Carp. – Regele a inspirat această îndoită atitudine.

– 7 ore searaCantacuzino a refuzat *categoric* să intervină!!

Sâmbătă, 6 Octombrie. – 12 ore. George Stirbey a alergat la mine să-mi comunice că Duca l-a căutat ca să-i spună că Brătianu n-a cerut nimic şi se miră că se face un guvern fără Carp!! Sugerat ideea ca tot Cantacuzino, ca amic comun, să limpezească acest punct.

– 2 ore. Convocaţi la *Cantacuzino.* Miniştri: Carp, Filipescu, Delavrancea, eu, şi în plus Olănescu şi Greceanu. – Cantacuzino apel pompos la sacrificiu; pentru ca partidul să stea la putere în timpul crizei internaţionale. (Toate refrenurile care se ventilează de 15 zile, plus aluzii la luptele teologice ale Bizanţului faţă de Musulmanii asediatori!)– *Carp:* Persoana mea este un obstacol; fac sacrificiu şi mă dau la o parte; de la Aprilie am prevăzut şi sunt aci amici care o pot afirma (eu), că am anunţat că aşa se va întâmpla. – Olănescu: Fapt nou care trebuie mai întâi adus la cunoştinţa Regelui.

Eu: Iată comunicatul liberal, iată articolul lui Take, iată cuvintele transmise prin Stirbey. Liberalii nu cer nimica de la noi, cine cere atunci? cine minte? Înainte deci de toate, trebuie o nouă mijlocire a cuiva. D-l Cantacuzino, deoarece şi de Stirbey s-a dat numele acesta, ca să vedem limpede în situaţia lui Carp. – Maiorescu: Eu nu mai pot aştepta. Nu cu vorbele lui Duca sau Procopiu se poate amâna o soluţie. Vă cer precis să spuneţi dacă da sau nu facem concentrarea aşa cum se prezintă. – Filipescu: Cine minte? Este cel ce ne

sileşte să facem porcărie. Între partid şi Carp nu ezit şi nu fac porcăria." Fericesc pe d-l Carp: el rămâne curat. – Carp: Mulţumesc şi singura probă de amiciţie ce cer este să nu mă siliţi să impun în public demisia, dacă vă trece prin minte că o puteţi respinge. – Eu: Cer cărţile pe masă. Cine îndepărtează pe Carp? Regele ori Take Ionescu? – Maiorescu: Nu-mi puteţi cere să descoper eu pe Rege. (Aparte, mie: Regele! Nu ţi-a spus Arion că după Consiliu, Ferdinand i-a spus: «Mr. Carp horripile le Roi?» Acesta este preţul menţinerii noastre la guvern).

Mandat lui Filipescu şi mie să continuăm studierea tuturor chestiunilor cu Take! Modalitate care fusese acceptată de Take.

Luni, 8 Octombrie. – Prim conciliabul cu Filipescu. Maiorescu, la *Cantacuzino.* Cantacuzino expus planul conferinţei cu Take: 1) Cinci Miniştri cu două modalităţi, fie Ministru civil la Război, fie Preşedinte de Consiliu fără portofoliu (Maiorescu: «Aceasta ar fi şi cea mai bună, numai să o primească Regele». 2) Sfere de acţiune *neatinse:* Prahova, Ialomiţa, Olt, Muscel, Brăila, Fălciu, Neamţ, Teleorman, Tulcea, Vaslui, Putna, Buzău; abandonate Roman, Tecuci, Mehedinţi, Suceava, Romanaţi. Celelalte de discutat 3) Deputaţi şi Senatori. 4) Preşedinţii Corpurilor Legiuitoare; s-ar putea la extrem abandona Camera. 5) Prefect de poliţie: *nu* Moruzi sau J. Th. Florescu. 6) Primar Bucureşti Grigore Cantacuzino. S-ar inventa ceva pentru Deşliu, dar *nu* Barbu Păltineanu. 7) Împărţirea Comitetului executiv. – Maiorescu: Prealabil «după ce vom fi reconstituit propriul nostru comitet». 8) Fuzionarea cluburilor. – Filipescu: revine cu propunerea de simplă coaliţie; Take mercenar politic: şi cu revizuirea Constituţiei şi contra ei, cu noi ori cu liberalii; se va pune în locul nostru nu dau o para pe garanţia Regelui. Să păstrăm un refugiu: fi-va în guvern Take conciliant? dau şi fuziune şi şefie; nu va fi? păstrez culcuşul. – Maiorescu contra. – Eu: Să – discutăm dintâi cu Take şi pe urmă orientare. – Cantacuzino aprobă.

– Conferinţă 4½ –7½. La cercetarea primei chestiuni, Ministerul, am pus pe dată cererea mea de 5 portofolii ca

din partea lui Take o condescendenţă faţă de partidul îndurerat şi scăzut prin dispariţia lui Carp, ca din partea Regelui un semn de favoare. –*Take* s-a opus, că convenţia ar fi fost patru şi patru. –Eu: obiectat că niciodată Maiorescu nu ne-a spus că concedase acest punct. Soluţia s-a amânat până se va cerceta restul. – Al doilea: Organizaţia de partid. Comitetul clubului pe din două, admis, cu Cantacuzino preşedinte. Comitetul executiv de recompus cu Cantacuzino preşedinte, care va deveni aşa şeful partidului, iar el vice-preşedinte. – Maiorescu: «Nu ar fi bine doi vice-preşedinţi? «– Take: «Eu singur». – Eu: «Nu avem forma aceasta şi nu admit să se închidă locul pentru eventuala revenire a lui Carp. Aşa ne-a fost înţelegerea cu Maiorescu». Discuţie confuză din care ar rezulta că Take se mulţumeşte ca Comitetul Clubului, compus însă atunci de persoane simandicoase, să fie prezidat de Cantacuzino, iar el vice-preşedinte– Deputaţii, Senatorii, pe jumătate, după ce s-ar scade 28 liberali plus *alţi 3* (nu a zis care). –Dat tablou de prefecţii concedaţi şi de prefecţii rezervaţi, cu reciprocitate la Primării, dar rezervă Primăria şi Prefectura în Dolj şi Bucureşti. Prefect Poliţie: Moruzi sau J. Th. Florescu. Primar, cel puţin pe primele 12 luni, Păltineanu. Controverse asupra acestor nume. Păltineanu condiţie sine qua non. Concepţie: Ai voştri din Capitală au mâncat 2 ani, să mănânce şi ai mei! – Chestia tramvaiului îngropată: Eu dau curentul. Voi revoca poate şi legea ta. – Să se dea avocaţilor lui locul şi în alte ministere!

Impresia mea: cucerire. Filipescu dezgustat, gata să rupă.

Marţi, 9 Octombrie. – Acasă, Filipescu îmi propune să pregătim ruptura pe chestia Carp.

– La Maiorescu, N. Filipescu, Take Ionescu şi eu.– *Take:* Nouă dificultate, Palatul de Justiţie revoltat că rămâne Mişu Cantacuzino la Justiţie; trebuie schimbat ca să se dea lui Dissescu sau lui Bădărău (aflat că Dissescu, furios, declarat că nu intră în guvern). Dar acceptă să păstreze pe Mitilineu, dacă nu i se contestă Păltineanu la Primărie. – *Maiorescu:* Inconvenienţa e ca Păltineanu de la Tramvai să ajungă la Primărie. Ce se face cu Cantacuzino care are un fel de

promisiune? –
Take: Nu accept altceva. – Maiorescu: Voi supune Regelui ce este cu cele 5 ministere şi poate şi chestia Primăriei, iar eu te rog să primeşti ce va hotărî el. – Filipescu: Tot se poate admite, dacă tu găseşti formula ca Carp să rămână şi să nu fie partidul îndurerat. – Take: Nu se poate. Cu Carp, peste două luni iar avem *război civil.* Asupra protestării mele, rectificat: război cu liberalii.

Vom pune pe Cantacuzino în curent. La despărţire Maiorescu a aprobat că s-a rezervat asupra numelui lui Carp o portiţă de ieşire *pentru* ruptură.

– La Cantacuzino. Făcut raportul asupra tuturor punctelor, afară de portofoliul justiţiei. La afacerea Primăriei, *Cantacuzino a propus să rupem şi, cu Carp înainte, să trecem mai bine în opoziţie.*

Vineri, 2 Noiembrie.. – *Fasciotti*[10] cerut stăruitor să mă vadă. Urmare, probabil, a conversaţiei de ieri la mine, cu Foa, director la «Tribuna» din Roma. – Asupra trecutului, Fasciotti explică că trebuie să-şi facă meseria şi că a trebuit să raporteze guvernului lui, care era ţinuta presei şi organelor noastre în războiul tripolitan. Mai afirmă că vasele noastre au transportat arme!! –Asupra prezentului: reclamaţia noastră fată de Bulgaria, o judecă el *legitimă,* dar are puţine şanse de a fi admisă mai ales într-o conferinţă; că la o conferinţă care va avea ca bază principiul naţionalităţilor, vom putea vorbi de Cuţovlahi, nu de graniţa noastră; că ar trebui să tratăm *direct* şi că sa teme că am pierdut până acum un timp preţios. – Tot restul: dorinţa de apropiere, etc; regretul lui ca în circumstanţa prezentă, un neam latin să se *simtă umilit.*

Luni, 5 Noiembrie. – *Gr. Cantacuzino* mi-a vorbit despre conflictul dintre tatăl lui cu mine. I-am spus limpede că nu au făcut bine să se poarte politiceşte cum s-a purtat cu mine. – El: Da! tatăl său a avut «des torts», dar şi eu...», etc. Contează pe dreapta mea judecată, etc. Concluzii: nu aprobă pe N. Filipescu în planul lui de a se alege şef; că

10 Ministrul Italiei. – N. Ed.

Cantacuzino tatăl se opune la aceasta; că el personal nu acceptă; că şef rămâne Carp! Să fiu încă odată asigurat că tatăl lui nu acceptă candidatura lui Filipescu. Tot pare că rezerva mea i-a speriat! – Convorbire cu Take: ştirile despre Bulgaria ar fi mai bune; *se poate spera ceva.*

– Primit o scrisoare de la *Beldiman;* nu mai ştie nimic de la Kiderlen, cu care stă prost de tot şi Kiderlen nici nu dă instrucţii lui Waldthausen.[11] După dânsul Germania cochetează cu Bulgaria, şi va sprijini pe Austria să se înţeleagă cu Bulgaria pe spatele Serbiei. Despre noi nu are grijă.

– *Dissescu* a văzut pe Rege; nu este mulţumit de declaraţiile lui Filipescu, care în comunicatul din «Epoca» uită că înainte de toate este Ministru «al Regelui», nu al lui Maiorescu. Adaugă: «nu o să meargă aşa cu colegul nostru, dar o să meargă fără el».

Marti, 6 Noiembrie. – Maiorescu, dimineaţa, la mine acasă: *Filipescu,* sub pretext că Take dezorganizează partidul conservator, a vorbit lui Maiorescu de şefia lui. Maiorescu a răspuns că nu priveşte pe bătrânii partidului chestia, şi că nu este momentul de a ne ocupa de aşa ceva. Crede că după nebunia de la Eforie, de astă-primăvară, chestiunea aceasta de şefie va isprăvi prin a-i rupe gâtul. Vorbe de blam. Confirmat că Hiott şi Deşliu sunt agenţii acestei lucrări. Se gândeşte la viitorul ministru spre a-l înlocui la nevoie. Se teme ca Regele să nu voiască pe Lahovary, ceea ce ar fi o cauză de slăbiciune.

În afacerile externe, recunoscut ceea ce bănuiam, că Seculici a fost la Sofia, dar trimis de Take. Take mai are acolo de agent pe Bourchier, ziarist englez, de la care are ştiri că s-a prins o vorbă. Faptul că s-a anunţat venirea lui Daneff, *după ce s-a vorbit* la Sofia, ar indica că poate ieşi ceva. – De acord convenim că la conferinţă, prima noastră chestie va fi graniţa, nu Macedonenii Români.

Confirmat că Beldiman stă rău cu Kiderlen, dar că acesta budează şi pe Rege, fiindcă a arătat nemulţumire de

11 Ministrul Germaniei la Bucureşti. – N. Ed.

rechemarea lui Rosen. Beţie sau tembelism, Kiderlen-Wächter afectă să lase pe toţi agenţii lui fără instrucţiuni.

– Conversaţie cu *Fürstenberg*[12] despre Kiderlen: «un butor». Certat cu Tchirsky, ambasador german la Viena, n-are raporturi cu dânsul; s-a plâns odată că Berchtold a comunicat lui Tchirsky o ştire ce-i transmisese prin bătrânul Szeczeny, ambasador austriac la Berlin! – *Foarte confidenţial,* despre lucrările noastre cu Bulgaria, crede că Regele nu este exact în curent cu ce ar fi opinia publică română dacă nu s-ar obţine ceva: va fi reacţiune contra lui şi mai ales contra Austriei. De aci grija Ruşilor de a o lua înainte, că dacă avem ceva să li se atribue meritul. Astfel alaltăieri (Duminică), Schebeco i-a anunţat lui că Daneff vine la Bucureşti, cum acesta nu vine cu mâna goală să se ştie că prin Muscali se face aceasta. – Fürstenberg adaugă că Daneff ştie de la Berchtold că Austria încorporează cererea română în propriile ei propuneri. *Insistenţă* asupra temerei de reacţiune contra politicii austro-române. – Culanţa Regelui faţă de Bulgaria îl neliniştеşte; el o atribuie influenţei lui Take, şi ea poate duce la rezultatele negative de care se teme Fürstenberg.

Sâmbătă, 10 Noiembrie. – Întrevederea cu *Mihali,* venit de la Budapesta cu *Vaida;* ei sunt îngrijoraţi de atitudinea lui Goga la întrunirea din Braşov (fondarea teatrului). Direcţiunea partidului hotărâse că deputaţii să provoace o dezbatere la Cameră şi apoi, la nevoie, un manifest pe principiul naţionalităţilor, repus în evidenţă de afacerile din Balcani. Goga vrea un memorandum; intervenţii de la Bucureşti ca împăratul să-l primească; Congres naţional; nu se teme de violenţă şi nu dispreţuieşte rubla rusească (textual) – Alarmă: Dejun la Brătianu, care e calm, conferinţă la 7 la Take. Filipeseu simţind ceva, i-a convocat la dânsul ieri şi în faţa lui Goga a spus că trebuie să ne unim cu Rusia şi să facem iredentism contra Austro-Ungariei. Mihali, foarte mirat, *a refuzat* să ia parte la orice discuţie! S-a rostit foarte clar în privinţa aceasta.

12 Principele de Fürstenberg, ministrul Austro-Ungariei. –N. Ed.

Duminică, 11 Noiembrie. – *Fürstenberg* a dejunat la mine. Îmi spune că Daneff nu va întârzia să vină; că ambasadorul turc la Berlin, care va trece mâine prin Bucureşti şi care va vedea pe Rege, a vorbit cu Berchtold; şi că el Fürstenberg duce diseară Regelui rezumatul declaraţiilor sale: Bulgarii sunt istoviţi, vor pacea. Turcii vor şi ei să isprăvească. Fürstenberg crede că vom obţine prieteneşte concesiuni de la Bulgaria, dacă le uşurăm pacea. În fine, între aliaţi a început ceartă mare; peste trei zile criza cu Serbia va fi la paroxism: Austria îi va pune condiţii. Un port sârbesc e o imposibilitate.

Luni, 12 Noiembrie. – Audienţă la *Rege.* Regele a văzut astăzi pe ambasadorul turc Osman-Nizam, care vine de la Berlin şi Viena. Îl găseşte foarte bine. Din toată conversaţia cu M. S., rezultă că s-ar fi emis ideea că România ar trebui să fie intermediară pentru pace. Acest rol surâde Regelui, dar cu mare discreţie. Bulgarii vor pacea imediată, Turcii ar dori numai preliminări. Regele crede chestiunea aşa de complexă încât vor trebui lungi parlamentari pentru a desăvârşi pacea. Mi se confirmă bănuelile că Regele întrevede posibilitatea de a schimba politica externă. A spus lui Mihali că pentru moment nu trebuie schimbat nimic, dar că viitorul este rezervat şi că chiar dacă va exista o confederaţie balcanică, ar trebui văzut ce va fi, etc. Mi-a spus: «A venit vremea să reformulăm ce vrem în Bulgaria».

Sâmbătă, 24 Noiembrie. – *George Stirbey* îmi comunică că N. Filipescu şi-a dat demisia astăzi lui Maiorescu şi că Maiorescu l-a rugat să mai stea câteva zile pentru a aviza şi a iscăli Mesajul. Acuma îmi explic de ce la Consiliu, sub preşidenţia Regelui, Maiorescu l-a interpelat ca să-şi dea părerea pe o simplă chestiune de vorbă. George Stirbey adaugă că Filipescu şi-a oferit portofoliul lui Barbu Stirbey, care l-a refuzat pentrua recomanda pe Seulescu. G. Stirbey susţine această candidatură şi dezaprobă pe frate-său că nu a primit. – Arion mă face să observ că acelaşi Filipescu îi oferise lui portofoliul său! !

Duminică, 25 Noiembrie. – În *Consiliul* de miniştri s-au fixat astăzi birourile Parlamentului şi adunarea majorităţilor

pentru mâine. Cine trebuie să vorbească? S-a cerut lui Filipescu, care a refuzat: «Un ceas dea rândul am arătat lui Missir tot răul ce cred despre situaţie: cum vreţi ca să vin acuma în public să declar că merg treburile bine – După lungi discuţii se hotărăşte să se amâne adunarea. Colegii vorbesc de lichidare, etc.

– După amiază adunare la *Maiorescu* cu Take, Xenopol şi Filipescu. Riedel e susţinut de Fürstenberg care cere să se dea corp propunerilor oficioase ale luf Riedel. Un program întreg (7 puncte) care echivalează cu *o uniune vamală.* Găsim cu toţii că în împrejurările actuale este un fel de şantaj! Hotărâm să o tărăgănăm cât mai mult.

Discutăm cele patru graniţe studiate de Statul-Major în privinţa Bulgariei.

Maiorescu comunică că Thurn a declarat lui Sasonow că Austria nu putea participa la conferinţa ambasadorilor de la Londra, decât: 1) dacă nu e vorba de un port sârbesc; 2) Conferinţa să nu fie în Paris; 3) Cere în plus ca România să ia parte imediat. – Punctul întâi admis, cu rezerva că nu este vorba de debuşeu comercial recunoscut necesar; punctul doi admis; punctul trei rezerve, că ar fi prematur, că ar da naştere susceptibilităţilor statelor balcanice, dar nu «non possumus».

Luni, 26 Noiembrie. – Prânz la Ministerul afacerilor străine în onoarea lui Daneff. *Daneff* îmi vorbeşte le presupusul împrumut de 500.000.000; eu dezmint. De ţinuta băncilor lor cu capital străin, care toate,ca şi ale noastre, în timpul crizei, caută să trăiască pe spetele ţării. – De două ori în conversaţie a ţinut să repete că Bulgarii nu erau slavi.

Marti, 27 Noiembrie. – Sosirea Marelui Duce Niculae Mihailovici.

Vineri, 7 Decembrie. – Vlădescu îmi comunică că a fost invitat la masă de Deşliu, cu Olănescu, Neniţescu, Greceanu, Săulescu, Bacalbaşa, etc. Propuneri de acţiune contra guvernului – sub formă, mai întâi, a intrării lui Carp în activitate politică; Neniţescu şi Olănescu vor căuta să hotărască pe Carp. – Altă propunere: să se alcătuiască o listă comunală cu Fleva spre a opune listei oficiale. (Aceasta

explică amenințarea de ieri a lui Filipescu).

– Externe: Blondel a adus răspuns că Franța împărtășește ideea ca România să fie chemată la conferința ambasadorilor de la Londra, de câte ori vor fi interese române în joc! – Ambasadorii nu țin conferințe cu protocoale; simple conversațiuni pentru a înlesni găsirea soluțiunilor. A fost una, iar celelalte după Crăciun.

– Conferit cu *Anton Carp* asupra bonurilor de tezaur, emisie propusă de el și de făcut prin grupul Disconto. El ar accepta și tipul 5%; propune ca pentru subscripția în țară să se ceară subscriitorilor diferența la aur. Formal specificat de mine că nu fac nicio propunere și aștept una de la Berlin.

Miercuri, 12 Decembrie. – Carp de la Bancă a venit ă-mi comunice că imediat ce Petersen a sosit la Berlin, a telegrafiat că Salomonsohn a oferit să vină să trateze București afacerea bonurilor de tezaur propusă mie de Banca Națională. Carp propune și redactează răspuns că Salomonsohn nu are ce căuta; ca să facă sindicatul o propunere și dacă o accept eu în principiu, pe urmă se va trata, fie la București, fie aiurea. Cu această ocazie Carp mă îndeamnă să luăm atitudine mai hotărâtă *cu* Bulgaria, căci vom avea tot concursul liberalilor, că Regele trebuie oarecum forțat, cum a fost în 1877 când nu voia să treacă Dunărea, și să nu ezităm chiar față de nevoia unui război.

– Blank mi-a oferit tainic o operație de bonuri de tezaur și pregătirea unui împrumut. I-am răspuns: Aștept propuneri.

– Verzea revine din Transilvania. Văzut pe Mețian (cam zaharisit, dar filo-rus), pe Mihali Mitropolitul, pe Bârsan, pe Frâncu, la Sibiu pe Cosma devenit amic cu Mihali, pe Mihu. În genere poporul devenit filo-rus și așteptând de acolo ajutor. – Sub scutul secretului: Het-zendorf vrea război, Archiducele *nu* (contrar raportului lui Derussi); aceasta ar fi lucrarea lui Hamburger, care s-a strecurat pe lângă el și l-a adus la jocuri de bursă, mai ales grație zgârceniei: Archiducele vrea să câștige avere pentru copiii lui!

Joi, 13 Decembrie. – Cerut lui Maiorescu un consiliu restrâns: Take, Flipescu și eu, pentru chestiuni externe.

Vineri, 14 Decembrie. – Ne-am întâlnit la *Maiorescu*

Take, Filipescu şi cu mine. Am expus: că a sosit momentul să luăm decizii supreme; că dacă se încheie brusc pacea, România nu va mai putea deschide un incident: va avea Europa întreagă în spinare; iar dacă reîncepe războiul, ne va fi greu să cădem în spatele unui popor creştin în luptă cu Turcia. Nu trebuie ca faptul împlinit să ne pună în poziţia de a nu fi în stare nici să acoperim pe Rege, deschis prin mesajul său. Propun deci *o notă* care să fixeze conversaţia, cu toate urmările ei, dacă ni se răspunde prin refuz.

Maiorescu obiectează că lui Mişu i-a făcut cunoscut Daneff că va primi puteri pentru a trata cu el; că Shebeko i-a făcut o comunicare în acest sens. – Răspund că până nu i se va face o notificare de guvern, s-ar putea considera lucrul ca inexistent. – Convenim că lui Ghika i se vor da instrucţiuni ca să aibă confirmare la Sofia. – Suntem de acord că trebuie intrat pe calea decisivă.

Miercuri, 19 Decembrie. – Întrunire la Cantacuzino. Prezenţi: Maiorescu, Filipescu, Mişu Cantacuzino, Th. Rosetti, J. Lahovary, Greceanu, Delavrancea, Vlădescu, Pangrati, Arion, Neniţescu şi eu. – Ca*ntacuzino* cere acţiune energică; notă la toate puterile; pregătirile de război; – *Neniţescu* acelaşi sens.. – *Arion* explică de ce nu s-a mobilizat la declararea crizei balcanice: «N-am ştiut nimica». – *Vlădescu* arată că sunt interese române în sudul peninsulei balcanice; cere să trecem în noua Albanie tot ce se va putea mai mult din ţările locuite de Aromâni. – *Pangrati:* Trebuia mobilizat; acum prea târziu; soldatul nu se va bate pentru pământ în Dobrogea(?!). – *Th. Rosetti,* franc şi deschis contra: nu se joacă viitorul ţării pentru o graniţă în Dobrogea! *Greceanu* constată că atunci când (6 Octombrie) se cerea partidului sacrificiul colaborării, ameninţându-l cu spectrul operei mari care ar fi îndeplinită de liberali, nu se ştia nimica. Merge înainte, dar cere pe Carp în fruntea guvernului! (Lahovary sare în sus). – *Lahovary* crede că nu a făcut nimeni politică de viitor, care era şi trebuia să fie Confederaţia balcanică cu noi; în acest sens să lucrăm. Azi, cum stau lucrurile, evident trebuie pregătiri pentru Dobrogea, deoarece nu am intrat în acţiune

alături de balcanici.

Maiorescu, foarte abil, explică desfăşurarea convorbirilor; explică cum a adus pe Daneff a face el propuneri pentru Dobrogea: era un triumf; nu a articulat decât direct cu Bulgarii ce avem de cerut, spre a cruţa susceptibilităţile lui Ferdinand, ca nu alţii să aibă aerul că-l sugrumă. Crede că tratativele vor dura 2–3 săptămâni; i s-a declarat oficial că Daneff are puteri pentru a trata. Carp la putere ar fi *o provocaţiune* la adresa Rusiei.

Joi, 20 Decembrie. – Convorbire eu Fürstenberg. Afacerile cu Serbia, departe de a fi aranjate; Sârbii n-au declarat nici odată nimic Austriei, dar au dat o asigurare numai Triplei înţelegeri. De altfel, comandantul sârb al Durazului a declarat că Europa toată nu l-ar face să-şi părăsească locul. În plus, Rusia cere Austriei să demobilizeze! «Oare în Septembrie a întrebat cineva pe Rusia de ce mobiliza?» spune Fürstenberg. El e partizan al războiului. Crede că Arhiducele e acuma mai puţin războinic decât înainte.

În aceiaşi seară *Hranilovic* îmi transmite, din ordin, salutul cu totul prietenesc al *Archiducelui* Frantz Ferdinand..., intenţie vădită de a recâştiga audienţa care, fusese propusă şi nu avusese loc. Sunt autorizat la prima trecere prin Viena, să cer prin telefon o audienţă.

Luni, 24 Decembrie. – Filipescu îmi anunţă că şi-a trimis demisia fără dată, ca să fie la dispoziţia lui Maiorescu; şi că pleacă la Smirna şi Constantinopol. Se înăbuşe, nu admite ca Take Ionescu să se substituiască lui Maiorescu în străinătate. – L-am povăţuit să se ducă să se odihnească şi să vorbească în urmă, când se va întoarce.

Sâmbătă, 29 Decembrie. – Am fost primit de *Rege.* Asupra crizei externe: a blamat clevetirile zăpăcitoare ale lui Take în străinătate; asupra afirmaţiei făcută ziarului «Tagblatt» din Berlin, că el cunoştea şi soarta viitoare a Prizrendului şi graniţele viitoare ale Albaniei. Regele a exclamat: «Dar niciun ambasador nu o să mai vrea să stea de vorbă cu el!»

Asupra discursului lui Bădărău că Regele şi Maiorescu ar

fi rugat pe Take Ionescu să plece cât mai repede, Regele îmi spune: «Cum? Eu am cerut d-lui Take Ionescu să nu plece decât după închiderea Camerei şi el mi-a trimis răspuns că dacă mai întârzie n-ar mai găsi pe Kiderlen la Stuttgart!».

Regele priveşte foarte liniştit eventualitatea unui război, regretă că nu suntem în Februarie pentru a avea posibilitatea de a intra imediat în campanie. Găseşte, ca şi mine, pe divizionarii noştri, afară de Cotescu şi Prezan, foarte slabi.

– Ora 3. Întrevedere cu A. Carp de la Banca Naţională. Noi modificări propuse de Disconto. Răspuns definitiv pe Luni.

Duminică, 30 Decembrie. – Noi extravaganţe ale lui Take Ionescu (depeşa Agenţiei Române 29/11 Ianuarie). Am scris pe dată lui Maiorescu următorul bilet: «Scumpe D-le Maiorescu, – Aseară prânz la Fasciotti. Conversaţia nu s-a învârtit decât în jurul intemperenţei de limbă a colegului nostru Take Ionescu. Apreciaţii nu măgulitoare pentru noi.

«Azi găsesc în depeşele Agenţiei enormitatea aci reprodusă. Nu ştiu care plenipotenţiar(?) din lume a dat vreodată în vileag ceea ce are el să propună partenerului cu care tratează. Dar, afacerea Andrinopoli este miezul întregii negocieri ce D-ta urmăreşti; punctul simţitor al situaţiei!!

«După ce Take Ionescu se aşază pe terenul fals care a permis ziarului «Mir» o ripostă atât de victorioasă, iată-l că taie şi puntea sub picioarele D-tale.

«Am prea mult sentimentul responsabilităţii noastre, pentru ca să nu te rog să telegrafiezi colegului nostru să se întoarcă imediat. D-tale îţi este greu să iei această iniţiativă; de aceea te rog şi iar te rog, să o dai toată pe spetele mele.

«Nu poate ieşi de aci, dacă Take Ionescu se supără, decât o criză. Răul ar fi mai mic decât dacă am continua să ne acoperim de ridicol şi să avem toată opinia publică din Occident în contra noastră.

«Sentimentele mele, etc. A. M. – 30 Dec. 1912».

Răspuns. – Luni 31 Decembrie. – «Iubite D-le Marghiloman,

«Iacă telegrama expediată (cifrată) lui Take Ionescu: Excellence Ministre Take Ionesco, Londres, Hotel Ritz. –

«Autorisé par S. M. le Roi, je vous prie rentrer Bucarest. En ce moment votre présence plus utile ici– Maioresco[13]».

13 Excelenţei Ministrului Take Ionescu, Londra, Hotel Ritz
Autorizat de M.S. Regele, vă rog să vă întoarceţi la Bucureşti. În acest moment prezenţa voastră este mai utilă aici. Maiorescu

1913.

9 Ianuarie. – Primul Consiliu după întoarcerea lui Take Ionescu. Dimineaţa văzut pe Filipescu, pe care l-am îndemnat stăruitor să vină, arătându-i că dacă, cum spunea el, voieşte să întrebe pe Take cine i-a dat mandat, eu îl voi susţine. Făgăduise să vină, dar n-a venit! Conversaţia mea cu el mi-a lăsat impresia că nu ar vrea un război deşi recunoaşte că suntem într-o situaţie penibilă. Este, zice, dezgustat de politică; i-am propus atunci să aducem pe liberali, care ei vor face război. Soluţia nu i-a fost pe plac.

Consiliu. Maiorescu făcut atenţi pe miniştri asupra inconvenientului indiscreţiunilor ce se fac; interpelat direct pe Bădărău!

Expunerea situaţiei făcută de Preşedinte.

Take raportat şi opinia ambasadorilor şi dezvelirea conversaţiilor lui cu Daneff mai ales. Puterile nu vor război. Pace, pace».

Eu: Găsesc situaţia rea. Publicul face pe Rege răspunzător. Cei, mai ales, care acreditează zvonul că Regele ştiind că va fi război ruso-austriac la primăvară, menajează armata pentru această eventualitate, îi fac cel mai mare rău. Suntem jucăria legănată de la un grup de puteri la celălalt. Nu iese nimic. Trebuie noi singuri să dezlegăm situaţia noastră, cum au dezlegat-o balcanicii pe a lor. Şi pentru a grăbi soluţia, cer o măsură militară. În orice caz, un consiliu sub preşedinţia Regelui pentru a ne spune fiecare avizul şi a-l cere pe al lui.

S-a luat act şi Maiorescu va cere acest consiliu.

10 Ianuarie– *Maiorescu* cerut să mă vadă, 5½ seara. Arătat întâi noua scrisoare demisie Filipescu pe temeiuri copilăreşti personale faţă de Take. Convenit că se va primi, oferindu-se lui Arion. Să nu vorbească nimeni de aceasta.

Maiorescu încercat să afle până unde merg în părerea

exprimată de mine ieri. Nu spus, dar am înţeles că voia să ştie dacă mă retrag eventual: «Nu ai destulă încredere în mine». Mi-a declarat că el nu a părăsit linia Turtucaia-Balcik. Dacă nu ni se dă ce cerem, nu este mai bine să ne adresăm puterilor? (Aceasta a fost raportat ieri de Take că este sugestia lui Lichnowski la Londra)

Am răspuns că atunci trebuie reacţionat în contra atmosferei în presă făcută de Take, că dărâmarea oferită a fortăreţei de la Silistra ar fi ceva satisfăcător. Am propus ultima concesie: împărţirea, deci neutralizarea Silistrei. Găsit admirabil.

11 Ianuarie. – Audienţă la *Rege*– Am raportat că încasările sunt bune, că petrolul şi zahărul sunt în creştere chiar asupra anului trecut, că vămile au scăzut, ceea ce este un bine, căci nu se exportă aurul nostru.

Am citit scrisoarea lui Vaida, din care rezultă că Mihali şi Branişte vor a se trata mai departe, atingându-se numai tangenţial chestiunea electorală; Maniu voind să pună prejudicial această chestiune. – Regele sfătuieşte să nu rupă, dar să prezinte chestiunea electorală ca un mijloc de a se alege şi de a aduce partidului travaliului (Tisza-Lucacz) contingentul român în parlament. Va interveni chiar la Archiduce. Guvernul actual este cel mai bun ce poate avea România în Ungaria la ceasul de azi.

Ce spuneţi de ce s-a petrecut la Constantinopol? (lovitura de Stat junătă-turcă). – E ceea ce putea să fie mai bine pentru noi, căci vom avea în sfârşit timpul să ne pregătim soluţia noastră.

Am expus toate raţiunile pentru care cer o propunere clară, minimum al revendicărilor noastre cuprinzând Silistra, la care să cerem un răspuns definitiv; în caz de amânare, demonstraţie militară – mobilizare, – iar dacă nu mişcă iar nimic, ocupare şi război. Am răspuns la toate argumentele.

Notez următoarele declaraţii: *) Războiul în acest moment ar fi cea mai mare nebunie. Un război chiar victorios ar aduce un alt război peste trei ani(?) – Ni se recomandă totdeauna să ajungem la o împăcare cu Bulgarii, să ne gândim chiar la confederaţia balcanică. Marele duce Nicolae

mi-a propus-o şi *am zis da, dacă am direcţia ei.* – Eu: Dar oare Bulgarii vor consimţi vreodată? Astăzi mai ales, când cred că pot să-şi râdă de noi? – Desigur nu...

Asupra eventualităţii că noi, siliţi să ne retragem, liberalii vor face război: «Dacă zic eu nu! vor putea să mă detroneze, dar nu vor putea face războiul».

Asupra consiliului: – Mâine nu voi putea să spun nimic; sunt prea multe indiscreţii; fiece lucru se află; pot să discut cu D-ta, – sunteţi partidul conservator, – cu D. Ionescu, celălalt partid, cu Preşedintele, – cu ceilalţi nu.

Am expus soluţia Silistrei mixte. – E o propunere excelentă, dar nu trebuie spusă la nimeni; va fi ieşirea noastră.

La plecare mai puţin rece ca la început. E oare o atitudine pentru ca să împedioe prea multă pornire?

Amuzant: «Am spus D-lui Take Ionescu că nu ar fi trebuit să meargă la Londra...».

Sâmbătă, 12 Ianuarie. – *Consiliu* la Palat; Prinţul Ferdinand de faţă; *Regele* palid, chip ostenit, nemulţumit. – Cuvântarea Regelui: Lucrurile luat nouă întorsătură în urma evenimentelor de la Constantinopol. (Nota: Când s-a convocat, după cererea mea, Consiliul, nimic nu se petrecuse încă!). Nu ştim ce va ieşi: va fi poate din nou război: suntem în drept a cere ca afacerea noastră să fie legată de tratările generale de pace şi ca puterile să rezolve totul deodată. Să se ia trei puteri, spre pildă Rusia, mai ales Rusia, Germania şi Austria şi să li se spună că România are o soluţie. Opinia publică trebuie condusă, iar nu ea să conducă.

Maiorescu expune ce s-a făcut, care sunt instrucţiunile date şi că da, începe o stăruitoare cerere de rezolvare; iar dacă nu se obţine, să se vadă dacă nu este bine cum indică Regele să apelăm la Puteri.

Filipescu: Să se spună lămurit la Sofia ce cerem, iar nu să mai provocăm a ne spune ei ce dau; « à prendre ou à laisser.» – Regele: Atunci, ultimatum? – Filipescu: Da, pentru că altfel era mai bine să nu cerem nimic, deoarece prestigiul ţării e micşorat. Românii din Ardeal, din Basarabia, din

Bucovina, au ochii pe noi; dacă ieşim umiliţi, tot prestigiul cade. *Take Ionescu:* Lungă expunere de ce este foarte greu să poţi cere în plină pace un teritoriu de la un vecin; nu este exemplu în istorie. – Eu: Nizza şi Savoia. – El: Dar Franţa se bătuse pentru Italia la Magenta şi Solferino. – Eu: Noi la Plevna – T. Ionescu: În Dobrogea, la Tulcea, a fost renaşterea bulgară, acolo prima şcoală; e destul de mult să aduci pe Bulgari la o rectificare de frontieră, care implică părăsirea năzuinţelor lor. El e categoric contra războiului; conştiinţa lui nu o permite.

Regele: Un război acum ar fi «la pire folie»; el nu ia răspunderea aceasta; el e un Rege bătrân şi atunci (arătând pe Ferdinand), un altul tânăr ar putea lua răspunderea. – Filipescu explică că nu cere nimic imediat.

Eu: – Tot ce spune Take de trecutul istoric, mă întăreşte în ideea că Bulgaria nu va renunţa real niciodată să ajungă la gurile Dunării. Deci necesitatea unui război, azi sau în viitor apropiat, trebuie examinată în faţă. Cer să ieşim din incertitudine: suntem obosiţi de tergiversările şi minciunile Bulgarilor. Deci: 1) Propun ca în forma ce va crede Ministrul de externe mai bună, să se spună lămurit care este minimul liniei ce cerem. 2) Această linie să se precizeze de Rege, ori de guvern, ca cea mai utilă apărării, dar dacă nu se obţine aceasta, să fie ruptura. 3) Silistra să nu lipsească: raţiune strategică, dar mai ales chestiune de prestigiu, victorie morală.

Dacă nu se răspunde satisfăcător, cu niciun chip să nu recurgem la puteri. Se va ivi desigur lupta de influenţă între Tripla-Entente şi Tripla Alianţă şi atunci noi vom plăti «la casse», deoarece chiar amicii noştri nu vor putea, susţinându-ne, merge până la extrem, deoarece noi nu mergem. Apoi dacă puterile nu ne dau Silistra, pierdem pentru urmaşii noştri beneficiul precedentelor stabilite la 1878 de vorbele lui Waddington şi lui Corti în favoarea României. Propun atunci o manifestaţie militară, care va aduce pe puteri să ia afacerea în mână, nu din interesul nostru, dar din interesul lor de a scăpa pacea generală!

După discuţie, se decide unanim: Acţiune mai energică,

cerându-se un răspuns precis; ordin se va da în acest sens lui Mişu; acest demers se va aduce la cunoştinţa lui Schebeko[14], Fürstenberg şi Waldhausen, iar spre a dubla pe acesta şi lui Beldiman la Berlin.

Dacă nu avem răspuns satisfăcător, se va aviza din nou. – Cornunicatul în acest sens; a fost primită redac-ţiunea mea, îndreptată de Maiorescu.

13 Ianuarie. –10½, Consiliu de Miniştri. Şedinţă penibilă pentru Take Ionescu. Dintr-o depeşă a lui Mişu din 25 Ianuarie, 7 ore 25, de la Londra, rezultă că Take a făcut lui Daneff concesiuni foarte opuse celor ce cerem. Take, încurcat, a explicat cum se face că a vorbit de Cavarna, când noi cerem Balcic. Ar fi părăsit chiar Silistra. Într-un interview de gazetă, – slab desminţit, – ceva cam la fel...

S-a hotărât să se închidă seria nesfârşitelor convorbiri şi Mişu a primit *ordinul să protocoleze* propunerile noastre şi ale lui Daneff. Daneff oferind consemnarea prin scrisoare sau prin proces-verbal, am ales această din urmă soluţie ca să oprim, dacă se poate, ca Daneff să insereze comentarii sau să facă polemică.

Acest demers adus la cunoştinţă lui Schebeko, a lui Fürstenberg şi lui Waldhausen, a fost însoţit de comentariul: «suntem cel din urmă guvern pacific; după noi...»

16 Ianuarie. – La Maiorescu: Filipescu, Mih. Cantacuzino şi cu mine. Explicarea preliminară asupra atitudinii lui Cantacuzen-tatăl, care alarmase pe Maiorescu. (Introducere în materie?).

Chestiunea bulgară: S-a pierdut o lună din vina lui Take Ionescu. Maiorescu a trebuit să spună lui Kalincoff, care raporta o vorbă a lui Take: «Numai eu singur pot să angajez ţara la Bucureşti, d-l Mişu la Londra».

Silistra! Dacă aş cere Silistra Rusiei? Cred că am avea-o îndată. O învoială ne-ar putea da poate o perspectivă pentru Basarabia?. –Noi: Dar ce în schimb? Putem să oferim noi neutralitate în caz de conflict european? – El: Eu nu cred că s-ar cere atâta. Pun o chestiune, căci voi vedea pe Rege astă

14 Ministrul Rusiei. – N. Ed.

seară.» Mai gândiţi-vă încă.

(N-am spus nicio vorbă: pentru mine, e vorba de o sondare cerută de Rege).

18 Ianuarie. – La Consiliu, *Maiorescu* comunicat că s-a încheiat protocolul între Daneff şi Mişu, care se trimite prin poştă; dar cum Daneff a inserat şi diferite comentarii ale lui, acest protocol se va comunica de Rege miniştrilor dacă o va crede M. S. util.

(Am înţeles că Daneff face apreciaţii asupra concesiunilor neautorizate de noi şi făcute de Take I. la Londra).

19 Ianuarie, Sâmbătă. – În «Neue Freie Presse», comunicată de Ciorăneanu, este o depeşă amănunţită asupra protocolului, în care se spune că Daneff se miră de contradicţiile între cererea noastră şi propunerile lui Take Ionescu!

– Azi la Cameră Maiorescu mi-a comunicat două depeşe. Una Beldiman, arătând că la Berlin guvernul semnalează tonul mai ridicat al ambasadorilor ruşi şi o acţiune mai provocatoare a Rusiei; dar *totul la Berlin este gata.*

Alta a lui Nanu, că Sasonow i-ar fi spus că dacă România ar ataca Bulgaria, să se ştie că România pierde pentru multă vreme putinţa de *a-şi ajunge la împlinirea idealului ei naţional.*

Ghika din Sofia concomitent anunţă că pe Gheşov l-a găsit foarte schimbat şi calm, ca şi cum ar fi primit asigurări de undeva (Rusia).

Aceste trei depeşi se ţin minunat...

20 Ianuarie. – Botezul prinţului Mircea. Principele Frederic-Eitel primit aseară 7:20 gara de Nord; este mare, frumos, foarte gentil.

23 Ianuarie. – Interpelaţia Virgil Arion. Maiorescu a venit dimineaţa să se asigure din nou că nu-l părăsesc şi că accept solidaritatea pentru tot ce s-a făcut până azi. Dar am insistat şi s-a angajat că nu primim nimic fără Silistra.

La Cameră a acoperit pe Take, dar a găsit mijloc să-i dea bobârnac cu interviewurile şi mai ales să declare *că nimeni n-a avut mandat să renunţe la Silistra.*

***24* Ianuarie.** – Audienţă la *Rege.* Ceva mai puţin pacifist;

examinat eventualitatea războiului din punct de vedere mai ales al greutăţilor tehnice şi de trai în Dobrogea. – I-am cerut din nou să trimită pe Ca-rol în străinătate: se va duce(?) pe şase luni. Îl trimite peste 15 zile să-l reprezinte la botezul nepotului împăratului: dar să nu se afle încă. – Va vedea pe Brătianu zilele acestea.

25 Ianuarie. – *Maiorescu* cerut să ne explicăm dacă nu este bine să provocăm pe liberali să se rostească în fine. Take I. anunţat că liberalii nu vor lua puterea decât cu condiţia de a revizui Constituţia pentru a face o *nouă lege rurală.* – Prin urmare, – zis lui Maiorescu, – se confirmă cu totul informaţiile ce v-am dat.

Maiorescu: Regele spune că ştie cu precizie că liberalii vor împinge spre război, iar dacă acesta nu se face, va trebui dat ţării o activitate care să facă diversiune: *sufragiul universal şi o expropriere parţială a marii proprietăţi.* – Eu: Convulsie pentru convulsie; cer eu un război care ne poate da cel puţin o satisfacţie naţională.

De aci s-a trecut la afacerile cu Bulgaria. Maiorescu adoptând modul de a vedea al lui Filipescu, propune şi se adoptă se va da ordin la Sofia a se trata repede şi hotărâtor; se va pune Austria în măsură de a arăta *până unde ne susţine.*

(Înţeleg că s-a intrat în faza decisivă după înţelegere cu Regele, la care Maiorescu a fost la 12 ore).

Restul Consiliului: pledoaria lui Take contra războiului.

26 Ianuarie. – Foarte preocupat de noile minciuni comunicate de Bulgari presei franceze («Le Matin»), cum că ei ne-au oferit linia dreaptă de la Silistra la est de Dobrici până la Balcic; fost la Externe. *Maiorescu* mi-a comunicat convorbirea cu *Fürstenberg:* *)Vă cerem să ne spuneţi dacă Austria *îşi însuşeşte* pretenţia noastră, la nevoie redusă la Silistra-Kavarna.

Contele Berchtold a păşit înainte în faţa delegaţiilor: am avut dezavantajul acestei bunăvoinţe, fiindcă de îndată Rusia şi-a retras bunele ei servicii. România nu poate primi mai departe obrăzniciile d-lui Daneff care, într-un protocol dă o dezminţire unui ministru român, când ştia că acest ministru

n-avea puterea să trateze, şi care face o propunere în care omite o propunere anterioară prin mijlocirea ministrului Rusiei, în privinţa Medgidia-Tabiei! – Fürstenberg va comunica îndată guvernului său, dar cere ca Maiorescu să facă şi el o comunicare aliaţilor.

Maiorescu va aduce totul la cunoştinţa miniştrilor noştri.

Regele primeşte perspectivele unui război. – Regele i-a comunicat că Take i-a anunţat demisia sa în caz de război!

1 Februarie. – Dimineaţa, Brănişteanu, cu insistenţă mi-a sugerat să mă văd cu Take, să aplanăm nemulţumirile reciproce ca să-l împiedic de a se da de partea lui Cantacuzino. – Aceasta coroborează ştirea adusă ieri de Mitilineu că Cantacuzinii au devenit pacifici în urma cuceririi lor de Take!!

– *2½* ore. Vizită o oră şi jumătate a lui *Waldhausen,* în urma convorbirii mele de aseară la Vredenburch. Este însărcinat să-mi spună că la Berlin se doreşte pacea, că Europa nu înţelege un război european pentru Silistra. Am obiectat: pentru ce un război european? A mai exprimat convingerea că Bulgaria va da ceva satisfăcător, dacă ea obţine Adrianopol.

Am obiectat că: afacerea noastră trebuie lichidată înainte de rezolvarea crizei balcanice. Am vorbit şi de ultima concesie a împărţirii oraşului Silistra.

2 Februarie. – Întrunire *Maiorescu c*u Filipescu. Brătianu, raportă Maiorescu a comunicat Regelui că trebuie Silistra şi că e gata să ia puterea. Astfel Regele are un minister gata, – deci nu trebuie bruscat nimic şi personal trebuie adus Take Ionescu să accepte o soluţie drastică faţă de Bulgari, ca să nu se retragă după cum a ameninţat.

La Sofia nimic nou, deoarece azi se va putea vorbi. Take I. propus Regelui ca pe lângă Ghika să trimeată la Sofia *şi un om politic* (asemănare cu Londra şi justificare), şi propune pe Lahovary.

3 Februarie. – La 12 ore ne-am găsit la *Maiorescu* cu Take. – Ieri, întrevederea la Sofia a adus: consemnarea în scris a ce oferă Bulgaria: Medgidia-Tabia şi rectificarea printr-un triunghiu, a cărui bază la mare să se coboare până

la Karapcea; la extrem până la Şabla-Burnum.

Ghika declarat că regretă că nu se dă satisfacţie nici la Silistra, nici la Balcic, şi consideră conferinţa virtual închisă. – Cum, în particular declarase că vede că prezenţa lui nu va putea continua la Sofia, Kalnicoff a alergat (11½ ore) speriat la Maiorescu să nu recheme pe Ghika! Schebeko, asemenea îngrijorat vine diseară la Preşedinte.

Noi, în discuţiune. Maiorescu anunţă că crede că *este momentul să chemăm rezervele,* nimic mai mult deocamdată, ca să poată da tărie celor spuse la Sofia. – *Take:* Trebuie schimbat atunci ministerul, fiindcă eu *nu accept* o mobilizare. Dar nu este mobilizare; aşa s-a făcut şi în Austria. – Duce la mobilizare şi la război, şi eu nu intru pe calea aceasta.

Lungă argumentare a lui Maiorescu pentru a indica ca soluţie finală un arbitraj acceptat dinainte de Bulgari. Soluţia convine lui Take, dar fără ameninţare militară. – Eu: Să ne înţelegem asupra ce voim să avem (cu Silistra – Take contestă), şi dacă nu este acord să ne retragem fără a compromite chestiunea, astfel ca urmaşii noştri să o poată dezlega fie şi pe calea armelor.

Ne vom revedea – dar repede – cu secret absolut.

– La 6 văzut la ceaiul S-ta Ecaterina pe *Cantacuzino.* Take nu a raportat exact vorbele lui. El ne-a spus că Take l-a ameninţat cu demisia în caz de război, lucru la care Cantacuzino i-a răspuns cu revoltă; el Cantacuzino a propus *chemarea* de rezerve, fără obiecţiuni din partea acestuia.

4 Februarie. – Întrevedere cu *Take,* Bădărău, la Cameră.

Am încercat să limpezesc situaţia noastră reciprocă: nu caut să readuc pe Carp, nu am nemulţumiri personale; mă simt dezbinat pe chestiunea externă. – Ei: mulţumiţi pe declaraţia mea privitor Carp şi interne. – Am cerut deci chemarea rezervelor ca manifestaţie de unire internă, ca putere de presiune diplomatică în afară. – Take face încă opunere, dar se va gândi. Va fi inutil, deoarece el este sigur că va veni o intervenţie a unor mari puteri!

6 Februarie. – Conversaţie cu *Schebeko,* la ministrul belgian. Am expus toate raţiunile strategice de defensivă

care militează pentru Silistra în partea noastră. El ascultând cu băgare de seamă: «Dar nu se cunoaşte acest punct de vedere şi pretenţia României în acest caz poate fi susţinută prea bine. («Mais on ne connait pas ce point de vue et la prétention roumaine est alors très soutenable»). Articolul meu «Silistra» din «La Politique», a fost reprodus de toate ziarele afară de «La Roumanie»!

7 Februarie. – *Fiupescu* a venit să-mi ceară din nou ca el să demisioneze, pentru ca să poată, – susţinând guvernul, – să înceapă acţiunea de moarte contra lui Take Ionescu.

– La 12 ore la Externe, constat cu Maiorescu că nu putem accepta mediaţiunea fără rezerve.

8 Februarie. – Chemat pentru amiazi la *Rege,* care sărise «Vinerea» mea trecută. *Nicio vorbă* de afacerile noastre din afară. A ascultat numai cu mare atenţie convorbirea mea cu Schebeko.

– 5 ore. *Consiliu.* Maiorescu comunică raportul detaliat al lui *Ghika* asupra faimoasei şedinţe de Sâmbătă 2 Februarie. Foarte interesant. Am însemnat pasajul: «Daneff insinuează că opinia publică românească nu e atât de *sincer* excitată şi Regele, ajutat de spirite clarvăzătoare, ar putea face să triumfe opinia moderată care ar putea menţine bunele raporturi între cele două ţări».

Fără îndoială: atitudinea lui Take I. îşi dă roadele dincolo de Dunăre!

De însemnat că în cele 2 telegrame (din 4 şi 5 Februarie) privitoare la efectul produs la Sofia de propunerea de mediere a puterilor, Ghika raportează: colegul englez Ironside (foarte secret), crede că e o *înşelăciune,* graţie căreia Bulgarii vor câştiga timp; Nekludow – rus – dinpotrivă crede că acceptarea de către Bulgaria presupune consimţimânt la o cesiune; Tainowski şi englezul nu o cred sinceră şi îndeamnă România să impună *termen scurt.* E drept că Schebeko ne previne să ne păzim de optimismul lui Nekludow.

Apoi deliberări. Au vorbit Take, Filipescu şi cu mine. Am regretat încă odată că opunerea lui Take m-a împiedicat Duminică ca să convocam rezervele: acest lucru ar fi dat altă

înfăţişare şi altă accelerare medierii.

Decis: – Primim medierea oferită, referindu-ne la art. 6 din Convenţia de la Haga. Medierea tuturor puterilor. Propuneri la St. Petersburg. Vom cere un termen scurt. – Şi o condiţie: e ultimul nostru act de guvernământ; în caz de nereuşită, ţara va avea de spus ultimul ei cuvânt. Hotărât între noi discreţie absolută.

10 Februarie. – *Maiorescu* mi-a citit nota ce a lăsat fiecăruia din miniştrii celor şase puteri. Din conversaţiile avute cu ei, reiese ceea ce bănuisem, că Sir Edward Grey s-a păcălit şi cu el s-au păcălit şi puterile: el voia arbitraj şi oferind mediere nu şi-a dat seamă că lucrul era definit, – nu cum îl înţelegea el, – de tratatul de la Haga. De altfel încurcătură este chiar, pentru că la Sofia ei au propus mediere cu rezultat obligatoriu, adică un fel de arbitraj impus! – Două zile după prima comunicare Grey, Sir George Barclay[15] a primit o a doua notă cu arbitraj; el s-a dus să se consulte cu Fürstenberg, care l-a disuadat să vorbească de ea, deoarece *se fac puterile de ruşine.*

Regele arătat lui Maiorescu scrisoarea Prinţului Carol, după conversaţia ce a avut cu împăratul Germaniei. Era rezumată în opt puncte. Punctul 6 purta: D. Take Ionescu a făcut foarte rău că a mers la Londra!

...Aprilie. – Convocarea congresului, pe deasupra capului nostru, de Carp**.**

28 Aprilie. – Conversaţie cu *Filipescu* la curse: «Carp nu voieşte să răstoarne guvernul; el ar dori chiar să dureze şi la anul; dar nici eu nu vreau!» – Dar, cum este lucrul acesta, aşa, pe deasupra noastră, deci în contra noastră! – Eroare, Carp voieşte numai să-şi limpezească situaţia faţă de partid. Nu se caută nimic, absolut nimic, în contra voastră. Iar după zece minute tot acolo, Filipescu spunea lui Fürstenberg: «dans dix jours j'aurai f... le gouvernement par terre!!»

10 Mai. – Întrunirea parlamentarilor de la Olănescu.

14 Mai. – Nouă întrunire – fiasco. Demisia lui Carp transmisă lui Ion Lahovary «preşedinte al clubului

15 Ministrul Angliei. (N.Ed.)

conservator».

12 Iunie. – A doua conferinţă la mine. Explicaţiile lui Maiorescu au deşteptat multă atenţiune. S-a insistat asupra nevoii unui program.

13 Iunie. – *Maiorescu* primit trei comunicări: 1) Nanu telegrafiază că a văzut pe Sasonow. Deşi încă bolnav, acesta crede că războiul este inevitabil. A vestit pe Bulgari că în caz de acţiune armată a României, Rusia nu va interveni şi «laissera faire». – Delcassé s-a arătat tot aşa de «pesimist», şi România e «arbitrul situaţiei». – 2) Schebeko comunicat identic, cu adaos că ar trebui să spunem aceasta Bulgariei, bineînţeles nu Serbiei ca să nu devină intransigentă. – 3) Fürstenberg recunoaşte după o depeşă ad-hoc a lui Berchtold, că România are dreptul să-şi ocupe linia frontieră. – Maiorescu pregătit depeşă ca să fie Bulgaria încunoştiinţată că, în caz de război cu Serbia sau Grecia, România va ocupa linia Turtucaia-Balcic. Va depinde de autorizaţia Regelui pe care-l va vedea la 7 ore.

Părerea Maiorescu: Bulgaria a tot tărăgănat ca să-şi pregătească mobilizarea şi a rupt orice alte tratări (ştirea dată de Schebeko). Deci ea ştie că pierde graniţa ce vom lua, – probabil cu credinţă că nu vom merge mai departe. Austria vrea războiul acesta: încredere în superioritatea Bulgariei. – În discuţia cu Schebeko, Maiorescu emis opinia: «Ei speră probabil să reia Salonicul?» Schebeko: «Dar cine îi va lăsa să meargă la Salonic?». (Ils espèrent peut-être reprendre Salonique? – Mais qui les laissera aller à Salonique?).

– Azi dimineaţă! Văzut pe Cristescu venit de la Silistra (Delimitarea celor 3 km. de la Silistra): Neniţescu slab; Culcer calamitate de vorbă; Al. Lahovary superior.

14 Iunie. – Întrebat *Maiorescu* dacă odată cu intrarea în Bulgaria nu formulăm cererea de o Macedonie independentă. Suntem absolut de acord. Îmi comunică că Blondel a cerut azi dimineaţă să mobilizăm pe dată, de frică ca Bulgarii să nu strivească în zece zile pe Serbi. Răspuns că ar fi o pagubă inutilă, deoarece în 5 zile putem fi gata.

Textul depeşei ce era să fie trimisă aseară, modificat în sensul că anunţăm o acţiune militară fără a arăta limita. –

Fürstenberg a arătat lui Maiorescu frica că Take Ionescu a devenit prea mare amic al Rusiei.

– La 12 ore la *Rege.* Vorbim de afacerea balcanică. Regele: Cum se declară război, ocupăm linia noastră, şi din Dobrogea şi prin Turtucaia. Dar tratăm 24 sau 48 ore, cerând: 1) Să ni se recunoască frontiera. 2) Să se ia angajament că nu se va răpi Serbiei altceva decât ce dădea Bulgariei tratatul ei cu Serbia. – Am expus teoria mea cu Macedonia. Regele nu se opune, dar de studiat *cine* ar garanta existenţa ei. Să caute Maiorescu tot ce s-a zis la început de Bulgaria relativ tocmai la autonomia Macedoniei.

– Conferinţă la Cantacuzino, cu mai mulţi parlamentari. Unii pledat călduros necesitatea de a alege un şef. Bună înţelegere. Lupu Costake mi-a confirmat că şi Tutovenii sunt dobândiţi**.**

19 Iunie. – (Guvern naţional? Mobilizare?).

Fost dimineaţă la *Maiorescu* din cauza articolului-manşetă al «Universului». Maiorescu calm, îmi dă desminţirile sau atenuările ce sunt de dat în jurnalele noastre. Îmi comunică: – Depeşa lui Beldiman. Daneff a dat asigurări că a dat ordine precise ca trupele bulgare să nu se dedea la nicio ostilitate. Se consideră la Berlin că şi acesta este unul din mijloacele dilatorii obişnuiteale lui Daneff. – Depeşa din Sofia că Daneff a făcut oficial cunoscut ministrului rus că este gata să meargă la Petersburg.

Atribuind lui Take atmosfera excitată a cercurilor noastre, ajungem a vorbi de zvonul cu cabinet naţional. Maiorescu îmi spune că Brătianu când a fost la 17 Iunie la Rege şi i-a dat un memoriu, ar fi zis că în caz de război partidul liberal este gata să ia participară lui de răspundere. Regele nu ar fi răspuns nimic; nici Maiorescu nu a adăugat ceva. El, Maiorescu admite ideea, deoarece situaţia lui este slăbită de Filipescu şi de tot ce se petrece la Iaşi.

Eu: Nu se poate admite ideea decât dacă la prima ştire a războiului, conservatorii dizidenţi nu dau tot concursul lor şi nu încetează orice polemică.

Supravine *Take* foarte înţepat: suntem în stare de război, trebuie să mobilizăm imediat. – Maiorescu: Nu. Ştirile sunt

altele. Peste o zi, două, se poate; imediat nu, căci putem rămâne caraghioşi şi cauza pagube inutile.

Schimb de vederi asupra ipotezelor. – Se recunoaşte că trebuie când s-o face mobilizare, să mobilizăm toată armata. Trebuie să trecem Dunărea chiar în inima operatiilor.

Dar convenim că se va telegrafia la Sofia, Belgrad, Athena, spre a se şti dacă guvernele respective se consideră în stare de război. De la răspuns va atârna decizia noastră.

– 4½ ore. *Arion, Neniţescu,* excitaţi. Ei cer mobilizare grabnică, altfel vom avea o mişcare a armatei (?!). – Necesitatea unui consiliu de miniştri. Neniţescu foarte aprins.

– Sunt încunoştiintat de Metaxa Doro că Honigmann aduce la «Adevărul» un articol de reportaj (de la Take?), *că până seara ori se face mobilizarea cu un guvern naţional, ori se retrage Take.*

Vestesc pe Maiorescu care se miră, fiind dat tonul conversaţiei de azi dimineaţă – «Adevărul» conţine afectiv că în guvern este divergenţă, Take fiind pentru mobilizare, Maiorescu, Marghiloman şi Cantacuzino contra; că Take va demisiona dacă nu se face mobilizare, etc.

La Capşa ai lui Take fac atmosferă, Xeni în cap. În această direcţie, câţiva obişnuiţi de acolo, cu Emil Sturdza în cap, încep o manifestaţie pe străzi, la legaţia Sârbă.

– *Maiorescu* 6 ore Palat. – Chemat la 8, el îmi spune: Regele liniştit, binevoitor; mobilizarea ar fi ridicolă dacă după opt zile ar trebui să demobilizăm. S-a vorbit cu Take de guvern naţional; nu place Regelui; liberalii ar considera tot partidul în colaborare drept jumătate de guvern, şi ei restul; cea dintâi vorbă ar fi demisia lui Averescu, când el a pregătit toate planurile; Take fricos: aci este cheia atitudinii lui; Regele îl va chema spre a-l muştrului. Mâine la 5 Consiliu la Interne.

Take însă trimis scrisoare pentru a protesta contra articolului din «Adevărul»; că este furios; că va închide uşa şi scara ziariştilor; ca să mă vestească şi pe mine, care cu drept cuvânt trebuie să fiu furios.

20 Iunie. – Mobilizarea. – «La Roumanie» publicat

aseară ediţie specială pentru a dezminţi «Adevărul»!

Azi la 10½ fost la *Maiorescu.* Îmi spune: peste noapte sosit răspuns la întrebarea mea; Bulgaria nu se recunoaşte în stare de război; Daneff reînoit ordinul încetarea ostilităţilor; însă, adaugă Ghika, nu crede nimeni. (Nota: după informaţii precise Daneff va demisiona). Belgrad se declară în stare de război, dar nu va face primul pas pentru a-l declara oficial; Pasici, în termeni politici, exprimă rugăciunea că România nu va abandona Serbia. – Athena recunoaşte că este stare de război şi că el va continua; nu voieşte să ia iniţiativa să-l declare formal până nu se va înţelege cu aliaţii Serbi-Muntenegreni.

La 8 ore Maiorescu trimis Regelui depeşa, exprimând în scris avizul că trebuie făcută mobilizarea. Regele răspuns că de acord în principiu, pregătească tot şi să vină la 12 Palat. Maiorescu găsit în conferinţă pe Rege cu Averescu şi Hârjeu şi Prinţul Ferdinand. Iscălit imediat.

– La 5 *Consiliu.* Aflasem de mare enervare în public. Nepublicându-se decretul, se speculează că mobilizarea nu este reală, că s-a amânat pe 3 zile. «Epoca» violentă; placarde (datorate lui Take Polikrat, se afirmă) aţâţătoare. Altele, de origină liberală, ne acuză de crimă, că vrem să ne aliem cu Bulgaria, etc.

Insist pentru publicarea imediată a decretului. Găsim în el o frază rău redactată punând ca termen de începere data de 23 Iunie, – ceea ce dă un pretext plauzibil agitaţiei. Maiorescu merge Palat şi revine cu decretul corectat. Se face ediţie specială a Monitorului.

Manifestaţie la Palat. Unii poartă banderole cu Jos Austria. Gură mare, nimic serios.

22 Iunie. – Examenul situaţiei cu Maiorescu. Fasciotti cam râios, dar guvernul lui aprobă, bineînţeles nu oficial, atitudinea României. Fürstenberg rezervat, dar dacă Austria ar face piedică la trecerea de arme sau, muniţii, Maiorescu îl va ameninţa pe dată că ne «adresăm», Rusiei. (De faţă era şi Hârjeu). Germania lasă mână liberă: *ne-a transmis,* fără comentarii, *dar ne-a transmis* cererea Greciei către împărat ca România să nu o abandoneze!

Maiorescu (Regele) consideră că avem un mandat tacit de la Europa. – Berlinul sprijină nota generală ca Europa să nu se mai amestece.

23 Iunie. – Mă duc Buzău. Trecut pe la 9 dim. la *Maiorescu* după veşti. Mi se arată (ferindu-ne de Neniţescu prezent) o telegramă din Sofia. Text citat de Maiorescu: Ferdinand caută conversaţie secretă cu Ghika, căruia i-ar fi zis: «Mes ministres sont inintelligents et m'ont trompé!».

Pe drum întâlnit pâlcuri de oameni ducându-se la regimente, voioşi şi cu urale.

24 Iunie. – *Arion* îmi povestea zvârcolirile lui Take pentru un guvern naţional şi ultimul cap de operă: preşidentia gen. Culcer, când soseşte *Take.* Pentru el un guvern naţional este *indispensabil,* fie pentru a decide pretenţiile României, fie pentru a răspunde vreunei propoziţii bulgare, dacă o introduce Austria. Un atare guvern nu se poate cu Maiorescu, pentru că nu-l vor liberalii. De ce nu-l vor? Probabil, – dar nu o spun, – pentru că nu au încredere în el; la 11 Septembrie dacă ar fi ascultat propunerile(?) Bulgarilor, nimic nu ar fi din ce este azi. Pe faţă, pentru că cel mai vechi Preşedinte de consiliu trebuie să fie şef într-un asemenea guvern. Atunci s-a propus şi primit Kalenderu. De ce nu-l vrei tu? Am găsit altă combinaţie: Culcer ministru de război şi Preşedinte de Consiliu, şi *trei* liberali. La aceasta i-am redus. Liberalii ar prefera pe Zosima.

Evident am sărit în sus. Am întrebuinţat vorbele de «nebunie» şi de «frică» (două ore!!). Nu admit decât o formă politică: dacă Regele vrea un guvern naţional, Maiorescu poate lua demisia a trei colegi şi să le ofere liberalilor; aşa se va şti de ţară că greutăţile nu vin de la noi.

Take adaugă: Crede, dar nu ştie, că Regele ar vrea un guvern naţional, pentru, că Regele nu i-a spus-o. – Sfatul meu: Lasă să doarmă toate aceste chestiuni şi când nevoie va fi, Maiorescu să le reia. Pus în curent pe Arion şi Cantacuzino, fără a da numele lui Zosima.

În curs de vorbă, Take Ionescu zice că niciodată şi cu niciun preţ el nu va mai intra în viitor într-un guvern cu Filipescu. Tot asemenea, liberalii nu ar primi un guvern

Hârjeu (pentru că este vorba de un Ministru de război Preşedinte de Consiliu!), pentru că îl cred în mâinele lui Filipescu.

25 Iunie. – Am fost la *Maiorescu* pentru a-i spune ce mi-a comunicat Take Ionescu. L-am conjurat, în interesul ţării, să ia frânele în mână şi să taie pofta lui Take de a enerva acţiunea guvernului şi de a nelinişti pe Rege.

El: Nu am vorbit Regelui şi Regele nu mi-a vorbit; din contra, ca ultimă manifestaţie de încredere mi-a arătat şi planul secret al campaniei. Vom simula trecerea pe un punct, şi vom debarca aiurea (Maiorescu nu mi-a zis unde (spre Corabia?); pretinde că nu a urmat cu interes nefiind competent...) Nu vorbesc Regelui ca să nu dau impresia de disentimente în guvern. Voi sfătui să te cheme pe d-ta să-i vorbeşti. Dacă Regele vrea un guvern naţional, – deşi nu cred că se gândeşte la aşa ceva azi, – şi eu cred că forma acceptabilă ar fi să ofer eu o participaţie lui Brătianu. Maiorescu mai crede că Take Ionescu s-ar putea gândi la un guvern cu Brătianu, în care să prindă şi pe Olănescu sau Greceanu(?). De altă parte trebuie să fie şi alte combinaţii Filipescu-Vintilă(?).

Asupra mobilizării, – când am afirmat eu că ar fi de necrezut să fie înlăturat Maiorescu, când triumfă politica lui şi la ceasul ei, – el îmi face parte de o informaţie «secretisimă»: La 20 Iunie, când a propus mobilizarea, Regele voios spusese «da, acuma este *utilă»;* el care cu 48 ore înainte zisese că «ar fi *ridicol* să mobilizeze pentru a demobiliza».

Revenind asupra acestui punct, îmi comunică: în dimineaţa zilei, din Berlin venise ştirea că Austria mijlocise la împărat ca el să facă presiune că, dacă Austria va aduce propuneri din partea Bulgariei că aceasta ne acordă frontiera, noi să o primim. Berlinul a răspuns că nu se însărcinează cu această misiune şi că România are dreptate să-şi caute satisfacţia ce va voi! – La întrebarea mea „Maiorescu îmi spune că această asigurare a venit parte prin Beldiman, dar mai ales direct la Rege, din Berlin!

Acum se explică şi schimbarea Austriei, şi comunicatul dat

presei ungare şi articolul din «Lokal-Anzeiger». Nu s-a comunicat aceasta lui Take. – Iată comunicatul dat presei ungare: Budapesta, 24 Iunie. «Faţă de ştirile fanteziste şi neliniştitoare în urma; acţiunii militare a României, Ministrul de externe Austro-Ungar a dat ziarului unguresc următorul comunicat:

«Orice îngrijorare exprimată de ziarele ungureşti cu privire la atitudinea României este nefundată. Agitaţia opiniei publice româneşti este lesne de înţeles. Ultimele evenimente au dovedit că se încearcă realizarea unei Bulgarii mari şi România are tot interesul ca să ia o atitudine contrară. Relaţiile dintre România şi Austro-Ungaria n-au fost un moment periclitate. Dacă între România şi Bulgaria a izbucnit un conflict, cauzele nu trebuie căutate în relaţiile dintre Austro-Ungaria şi Bulgaria, ci exclusiv în raporturile dintre România şi Bulgaria. Monarhia îşi dă toată silinţa ca să asigure pentru viitor bune raporturi între România şi Bulgaria, fără a se ajunge la conflicte mai grave».

– În legătură: Dr. Mamulea zis lui Gr. Cantacuzino: «s-a oferit Turtucaia-Balcic şi nu s-a primit!»

– Iată ce publică «Epoca» de azi despre mine: – «Se zice că d-l Marghiloman e pe cale de a părăsi pe d-l Maiorescu. Aceasta nu ne miră; la d-l Marghiloman a ajuns un obicei. Numai contrariul ne-ar fi surprins».

– Prânz de gală pentru *Teodokis.* Conferit cu Maiorescu şi propus alianţă. Maiorescu arată că până nu s-ar schimba unele lucruri cu Macedo-Românii, timpul nu a venit; o alianţă s-ar putea urma numai după o confraternitate de arme. Convenit despre o convenţie militară; un Lt. Colonel de la Stat-Major va pleca mâine cu misiunea la Athena.

– După masă, *Bădărău,* carea deschis vorba (probabil prevenit de *Brănişteanu,* cu care am vorbit azi şi care are mari înclinaţii pentru el), recunoaşte că acţiunea României începe cu maximum de şanse bine aduse de Maiorescu şi dacă guvernul naţional ar fi să fie, el nu se poate face decât sub firma Maiorescu – m-am declarat mulţumit. Am scăpat „dinadins, vorbele de «*nebuniile lu*i Take». Răspunsul lui Brănişteanu a fost tipic: «cum să nu fie şi el (Take) îngrijat,

când liberalii au declarat Regelui că nu mai pot da concurs guvernului». I-am spus că premiza aceasta este falsă.

25 Iunie. – *Take* fost la Maiorescu, exasperat de un articol din «Înainte» şi de altul din «La Politique» contra guvernului naţional, zicând că el va răspunde prin «La Roumanie». Să nu fie el de vină dacă din polemică ar ieşi o criză. Nu Brătianu a cerut guvernul naţional (cum zice «Înainte»), ci el, Take Ionescu; că la dânsul este un caz de conştiinţă, etc.

Maiorescu i-a spus limpede: dacă ai curajul să mergi cu noi, nimeni nu poate cere ceva, şi deci nu articolele de ziare pot înrâuri asupra situaţiei.

Am declarat imediat adevărul: n-am inspirat «Înainte» şi dezaprob termenii ziarului. Cunoşteam sensul articolului lui Ciorăneanu din «La Politique», articol obiectiv şi de doctrină.

– Audienţă la *Rege.* – Regele mi-a arătat ultima depeşă a lui Ghika. Succesele Sârbilor sunt reale, fără a fi aşa de zguduitoare cum se pretinde la Belgrad. Regele Ferdinand s-a întors la Sofia pe neaşteptate şi se zice bolnav. Ministrul rus încredinţat secret lui Ghika, că se va arunca la picioarele Ţarului pentru a impune pace şi că El vrea să facă *«dar»* României linia Turtucaia-Balcic, pe care Austro-Ungaria nu a putut-o obţine, uşurându-se situaţia şi despre Sârbi. (Ghika crede comunicaţia tendenţioasă).

Regele nostru se ocupă de ultimatum (care va fi vag: dezechilibrul în Balcani); regretă că Bulgarii nu şi-au menţinut superioritatea războinică cel puţin până am fi trecut noi Dunărea: afirmă că vrea acuma războiul!

În politică internă; nu se gândeşte la o posibilitate de conlucrare a tutulor partidelor, decât liberalii intrând în cabinetul Maiorescu. Direcţia Maiorescu a fost bună, a reuşit, şi nu vede de ce nu ar continua. Ştie că Take este lesne *impresionabil!*

La **27 Iunie** la 8 ore, trecut în revistă corpul grănicerilor.

– La 9½ m-a chemat *Maiorescu.* Trebuia să preced pe Take. Mi-a arătat două depeşe ale lui Dabija Statului-Major, prevenind că Bulgarii vor implora şi că se va pierde tot

rezultatul mobilizării; că Bulgarii sunt la aman, şi «au pierdut capul». – Regele a scris lui Maiorescu că trebuie transmis Bulgariei declaraţia că vom ocupa fruntaria Turtucaia-Balcic. Regele adaugă: «Vei redacta d-ta mai frumos şi îmi vei aduce depeşa la ora 11».

Maiorescu pregătit textul: întemeiat pe faptul că s-a comunicat la timp că în caz de război vom interveni; că n-am primit răspuns; că a fost război provocat chiar de ei fără observarea regulilor elementare de denunţiaţiune; că deci vom ocupa linia sub rezerva acţiunii noastre ulterioare. – Cum a venit Take, am recitit textul; Take s-a opus la declaraţia finală şi am convenit să declarăm: guvernul a dat ordin armatei sale să intre în Bulgaria. Transmitere subordonată declaraţiei Statului-Major că este gata.

Maiorescu a plecat la Statul-Major, unde a găsit pe Prinţul Ferdinand. După asigurarea lui Averescu că trupele din Dobrogea sunt gata, s-a transmis depeşa la Sofia. O a doua depeşă cere lui Ghika să plece şi să lase Italiei arhiva. Acelaşi ordin lui Pădeanu la Rusciuk.

– Rămas cu *Take* în lungă conversaţie. Ştiu că s-au isprăvit relaţiile lui cu Brătianu: «nici nu poate fi altfel într-un partid în care Vintilă ia «le haut du pavé»! Expunem Coroana la ura liberalilor; de la 1908 liberalii contează că în caz de război, vor participa la putere. – Am obiectat pe dată că Maiorescu este gata să-i poftească, dar ei vor să-l scoată. – Ultima sforţare Th. Rosetti Preşedinte, – Maiorescu Internele, Eu Finanţe sau Război, Costinescu celălalt Minister, lăsat de mine. – Am declarat că orice, fără Maiorescu şef, deschide chestiunea Carp. – Vorbit şi de viitor. Cred îmbunat. Cel puţin Maiorescu a fost mirat de tonul lui la Consiliu, neştiind de unde vine schimbarea.

– La 5½ Consiliu: măsuri financiare, chestiuni de administraţie, convocarea Camerei la 3 Iulie.

– La 7 ore *Maiorescu* a fost la *Schebeko;* i-a cetit depeşa noastră: (*) – «Dar aceasta e războiul, este o ocupaţie: o să se vadă ce va veni în urmă. Tocmai Bulgaria cerea arbitrajul nostru cu concesiunea că convenţia în contra ei e pusă la o parte, şi d-l Sasonow doreşte tocmai ca România să facă

presiune asupra Grecilor şi Sârbilor, pentru ca să consimtă la un armistiţiu. – De 10 ani încoace suntem foarte rău cu Grecia, de curând ne-am plâns în privinţa Macedonenilor, nu avem niciun credit la ei; în ce priveşte pe Sârbi, nu ştiu ce gândeşte Regele, dar eu nu cred să putem face ceva. – Dar în fine ce vrea România? – Mai întâi graniţa noastră strategică; apoi ca nimic să nu mai poată fi decis în Balcani fără noi. – Schebeko plictisit, dar aderând la această parte a declaraţiei.

Mâine Ghika trebuie să plece, căci totul este de temut: starea revoluţionară care autoriză toate precauţiile; Schebeko a recunoscut că era prudent.

Culcer va ataca mâine Silistra.

Ne-am îmbrăţişat: orice s-ar întâmpla, ne-am făcut pe deplin datoria.

28 Iunie. – Telegrama lui Hârjeu urgentă, radiogramă din Silistra, M. S. Regelui:

«Respectuos aduc la cunoştinţa M. V. că astăzi la ora 11 cetatea Silistra a trecut sub sceptrul Regelui Carol I».

– Chemat de *Maiorescu* 8 seara; venea de la Palat. Guvernul naţional căzut definitiv la apă. Brătianu a fost de două ori înainte de amiază la Palat, s-a plâns că Filipescu este ataşat la Statul-Major al Prinţului, iar el la Crăiniceanu. Prinţul a fost la el să-i ofere să-l ia şi pe dânsul, şi a refuzat! Maiorescu a înţeles că a fost ţanţoş şi pretenţios şi că Regele a simţit că o ia prea de sus. A revenit la preşidenţia Kalenderu, când Regele văzuse scrisoarea d-nei Brătianu denunţând că Kalenderu este «un ramolli», care le încurcă treaba la Crucea Roşie. A declarat Kegelui că se retrage în viaţa privată, iar Regele i-a răspuns că nu este momentul să facă chestiuni de persoane, şi a încheiat aci. Guvernul actual a reuşit: să continue liniştit. –Maiorescu terminat exprimând Regelui speranţa că «l'échine de Take se redressera peut-être» (poate spinarea lui Take se va îndrepta).

– Scrisoare de la Take lui Maiorescu, protestând contra prezenţei neaşteptate a lui Filipescu la Silistra. Nu admite un Comandament en chef «ad latera».

29 Iunie. – Văzut trupele de artilerie, Reg. 2 şi 10 şi Reg.

9 Infant. Defilând pe şoseaua Alexandria. La răscrucea unui drum, Brătianu cu general Paraschivescu într-un automobil, în uniformă, asistă la trecere. Filipescu, la Statul-Major al Prinţului în Bucureşti, intră cu generalul Culcer în Silistra, – iar Brătianu, la Stat-Majorul lui Crăiniceanu, la Corabia, primeşte defileul artileriei lângă Comandantul ei... «Doux pays»!

– Ne-am întâlnit Take şi cu mine la *Maiorescu,* convocaţi. De dimineaţă a fost Averescu la Primul Ministru, comunicând că Cristescu întreabă din Belgrad dacă mai mergem înainte, ca să ştie Sârbii ce fac sau să primească armistiţiul? A luat asupră-şi să declare că mergem înainte. Ieri şi alaltăeri diplomaţia rusă făcut mari stăruinţe la Belgrad să facă pe Sârbi a fi moderaţi. Noi am aprobat pe Maiorescu. Seara văzut la Rege telegrama lui Averescu: «Ce era convenit se va urma».

Take comunicat paraponul lui Brătianu. De la început ar fi cerut să fie în marele Stat-Major, iar Prinţul a răspuns că nu este bună prezenţa oamenilor politici; s-a înclinat. Puţin în urmă află că Filipescu a fost primit la acel Stat-Major; prin urmare „el care a împuşcat ţăranii, *nu, da*r Filipescu, care l-a denunţat pentru aceasta în întrunire publică, da! Ne-a confirmat că Prinţul a fost pe urma să ofere lui Brătianu, şi că acesta a refuzat. Recapitulat nemulţumirea contra lui Hârjeu, la spatele căruia Filipescu face ce vrea în armată.

– La ora 6½ convocaţi la Palat, Maiorescu, Ionescu şi cu mine. Conferim în cabinetul de lucru al *Regelui.* Se citesc depeşele. Regele dă importanţă telegramei lui Filaliti despre propunerile ce i-a făcut Pasici: «Legătură cu România, pace tratată direct cu Bulgaria, temere despre Austria».

Take dă seamă de conversaţia avută cu două ore înainte cu Schebeko, de la care a simţit că Rusia nu vrea cu nici un chip război, dar că se teme de trecerea noastră peste Dunăre; nicio vorbă însă clară de vreo opunere. Mai mult, Schebeko a declarat că nici nu cutează să facă României, găsind-o insuficientă, propunerea Bulgariei: Turtucaia-Caliacra (probabil spre a scăpa Dobriciul).

Regele pune chestiunea: 1) Dacă Sârbii cer prea mult,

este temere ca şi Austria să ceară Sangeacul 2) Cum va putea potoli pe Greci, care probabil vor voi litoralul Egeei? Atunci.: ne legăm cu aliaţii, suntem duşi să susţinem cererile lor – nu ne legăm, suntem expuşi să facă ei pacea şi să fim siliţi la demobilizare.

Rostul conferinţei: a rămas *că trecem cât de repede Dunărea* (Luni-Marţi), şi cu declaraţii formale că nu urmărim zdrobirea Bulgariei, ne asigurăm astfel «capul de pod» pentru mişcările ulterioare. Luni se vor remite lui Kalinkoff paşapoartele.

Restul şedinţei consacrate manevrelor lui Filipescu în armată. Regele destul de excitat, spune că a reproşat foarte viu lui Hârjeu şi prezenţa lui şi mai ales a lui Filipescu la Călăraşi, «I-am spus: să-şi deschidă ochii asupra uneltirilor din armată, căci pe el îl fac răspunzător». Când Ministrul i-a supus decretul cu numirea lui Filipescu în Statul Major, Regele a făcut observaţie că ce caută acolo un om politic? Că el Rege nu poate refuza, dar de ce s-a propus, – iar Hârjeu, i-a mulţumit cu efuziune că a semnat...

30 Iunie. – Maiorescu a primit pe *Rahmi-Bey,* fost deputat la Salonic, introdus de Sefa-Bey în numele Marelui Vizir. Au oferit alianţă României pentru a relua Adrianopole. Dacă nu, cel puţin legături pentru viitor. Noi am răspuns că nu putem deschide chestiunea slavismului, pe care ar pune-o o atare perspectivă. Vorbe pentru viitor, da!

2 Iulie. – *Consiliu* la Palat. *Regele* constată că cel puţin până azi, acţiunea României este aprobată de toată Europa. Maiorescu citeşte nota pe care o va transmite la toate puterile, pentru a preciza şi mai clar cererile noastre asupra liniei Turtucaia-Dobrici-Balcic. Destul de lungă discuţiune asupra modului de a formula zona de care avem nevoie, la vest şi sud de linia acestor trei puncte. Rămâne ca după consiliu să precizăm pe hartă.

În ziare apare un fel de comunicat relatând cam tot ce s-a spus în Consiliu şi anunţând că Maiorescu a fost însărcinat *cu* Take Ionescu să redacteze nota. Iar scrisoare de scuze şi de protestări a lui Take către Maiorescu...! – Peste zi, Hârjeu a regulat cu Ionescu să meargă la faţa locului să aleagă

topograficeşte fruntaria.

– Regele a plecat la Corabia. La gară toţi Miniştrii, Regina, Prinţesele. În momentul îmbarcării, Prinţul Ferdinand telegrafiază că podul cel mare a fost aruncat la Corabia în şapte ore jumătate. Regele foarte mulţumit. – În gara Chitila Regele a fost primit cu ovaţiuni de trupele ce treceau.

3 Iulie. – Deschiderea Camerei. Mesajul scurt, considerat de toţi ca foarte demn. – În Cameră, Take Ionescu îmi comunică copia telegramei transmisă de Ferdinand al Bulgariei Regelui nostru[16]. De ce nu s-ar introduce în text telegramele?

La 7 ore când am văzut pe Dickin la banca lui, acesta primise vizita lui Take Ionescu şi cunoştea deja telegrama!!

4 Iulie. – Maiorescu şi Take vin la mine. Hârjeu a adus azi dimineaţă de la Corabia proiectul de răspuns al Regelui[17].

Decidem să telegraflăm Regelui: «Situaţia internaţională ne impune datoria să, rugăm pe M. V. să se reîntoarcă la Bucureşti. În aşteptare, pare oportun ca trupele noastre să înainteze mai încet».

În momentul de a ne despărţi, vine o nouă telegramă rău cifrată, prin care Regele cere să adăogăm o menţiune că nu putem face ceva fără ceilalţi beligeranţi. Adăugăm deci la răspuns: «Marşul armatei nu poate fi oprit decât prin armistiţiul general, hotărât simultan cu plenipotenţiarii păcii şi conchis între cei cinci beligeranţi».

Răspunsul se cifrează la Externe, dar pleacă şi cu automobilul prin maiorul Balif.

– La 7 ore, Schebeko alarmat ca marşul nostru să nu producă căderea dinastiei bulgare; cel puţin să spunem până unde mergem.

– La ora 8 *Maiorescu* îmi arată o telegramă de la Nanu: Sasonov crede că ne-am aliena toată Europa, dacă prin marşul nostru am aduce căderea lui Ferdinand sau strivirea Bulgariei; că nimeni nu ne contestă linia Turtucaia-Dobrici-Balcic (prima oară că Rusia vorbeşte de Dobrici!); că nu ar adimite să le tăiem cablul Varna-Odessa.

16 V. Anexe. Doc. No. IV.
17 V. Anexe. Doc. No. IV b.

Îmi dă originalul scrisorii Regelui de aseară, trimisă de Hârjeu: Îi recomandă ca împreună cu Marghiloman şi Take Ionescu să cercetăm răspunsul de dat. Maiorescu observă: «Prima oară când scrie Regele: Marghiloman şi Take, şi pune pe Marghiloman înainte!»

– Hârjeu mi-a spus că *Regele* a trecut cu automobilul podul; a intrat în Bulgaria, trupele în delir; a fost cu vaporul la Bechet, unde era Prinţul Ferdinand, toată ziua în picioare şi voios.

5 Iulie. – Maiorescu mă vesteşte că telegrama Regelui s-a expediat fără fraza finală privitoare la armistiţiu.

Regele s-a înapoiat – înainte de a ne duce la gară în întâmpinarea lui, *Maiorescu* îmi comunică secret de tot (Take nu va şti), că faţă de Schebeko şi de Fürstenberg a stabilit că situaţia este schimbată. În adevăr, Fürstenberg i-a adus, pentru a se remite Regelui, copie după corespondenţa dintre Viena şi Sofia. – Regele Ferdinand a recurs la Tarnowsky ca să implore pe împăratul Austriei să-i scape dinastia şi să intervină la Români, împăratul a pus să i se răspundă: că vina a tot ce se întâmplă este a Bulgariei, care nu a voit să urmeze sfaturile Austriei de a da de mult României ceea ce cerea; că şi acum sfătuieşte să ofere imediat României linia Turtucaia-Balcic; că, cu Regele Carol trebuie să se ia înţelegere pentru pace. (Aceasta este depeşa agenţiilor anunţând că Berchtold a fost la Ischl, vizită interpretată de presă ca premergătoare demisiei).

Însă, Regele Ferdinand nici în extremis nu s-a decis să fie franc, căci în telegrama transmisă Regelui nostru, după mijlocirea de mai sus, nu pomeneşte de linia noastră!

Miniştrii străini au trebuit să convină că politica bulgară devenea neexplicabilă. Mai mult, Fasciotti a adus din partea lui Ghenadieff, Ministrul Bulgariei, o notă verbală, cu vagi afirmaţiuni de a voi să restabilească raporturile de amiciţie. Guvernul bulgar «étant décidé *d'examiner* (!) avec un large esprit de conciliation, les desiderata territoriaux de la Roumanie et de conclure un acord le plus rapidement possible». Aproape o obrăznicie! S-a oferit prin Rusia linia Turtucaia-Dobrici-Balcic, şi Ghenadieff nici pomeneală nu

face. De pace generală asemenea nimic.

Regele a primit pe dată pe Maiorescu. Nu consideră serioase propunerile prin Fasciotti şi cere să se răspundă fără grabă. – Take, cu care ne vedem la 8 ore, iarăşi «mouche du coche», cere să nu lăsăm pe Fasciotti să accepte, că el cere să menajăm pe Austria(?). El nu ştie despre telegrama Ischl şi fuga la Jockey să comunice lui Fasciotti ce i se va răspunde!!

6 Iulie. – Prin Fasciotti, a doua propunere *Ghenadieff,* înainte de a fi dat lui Fasciotti răspunsul la nota de ieri. După lungi manifestaţii de dorinţă a restabili legăturile de prietenie, şi legând propunerea cu depeşele schimbate între regii noştri, Ghenadieff propune: oferă României teritoriul bulgar la Nord-Est de linia Turtucaia-Balcic. În schimb, neutralitatea României şi ajutorul ei pentru pace cu vecinii. Însă ca primă şi prealabilă condiţie, armata română se va retrage «derrière le Danube». Acest act ar fi de mare însemnătate politică pentru viitor. Restul peltea de protestaţiuni.

– La 6½ convocaţi la *Rege,* Maiorescu, Take şi cu mine. Am adus răspunsul pregătit. – Oferta era deja făcută printr-o putere (Rusia) în numele Bulgariei, dar mai completă, deoarece se preciza punctele Turtucaia-Dobrici-Balcic, la care România a zis clar că trebuie un număr de kilometri la vest şi sud-vest, topograficeşte necesar unei fruntarii. Cererea ca armata română să se retragă dincolo de Dunăre nu poate fi luată în consideraţie. Ea a fost pusă în acţiune pentru a grăbi încheierea păcii între toţi beligeranţii. Dacă Bulgaria este animată de aceeaşi dorinţă, să ne-o spună şi să numească pe dată plenipotenţiarul ei, pentru a se începe tratativele între toţi. România atunci va putea pune în serviciul tuturor «moderatiune şi imparţialitate».

La Rege era o telegramă din Berlin, prin care Jagow a declarat lui Beldiman că la un demers de mijlocire, Germania a declarat că nu se amestecă. Adăugat, fără a căuta să indice ceva României, că crede că dacă cumva s-ar izgoni dinastia lui Ferdinand, aceasta ar fi o greutate.

Regele încă sub efectul priveliştei trupei; a găsit infanterie

care înaintase cu 30 km. în Bulgaria şi îşi făcuse deja retrasamente. Numai graţie avântului oamenilor se poate înţelege aşa repeziciune.

7 Iulie. – Nota de ieri a fost dată azi, – şi apoi comunicată lui Schebeko şi Fürstenberg.

Schebeko a aprobat cu totul; mulţumit că s-a raportat că prima propunere a fost făcută prin ei: ar fi fost mulţumit să se spună chiar numele de Rusia. Sasonoff i-a spus să comunice că Rusia aprobă ca pacea să se discute şi să se încheie la Bucureşti (idem Franţa). Tot el crede, după ştirile lui din Londra, că Austria ar avea alte vederi.

– *Maiorescu* a cules din convorbiri, că ar fi trei curente: 1) Ca pacea să se dezbată între beligeranţi şi să fie semnată la Bucureşti. (Tripla înţelegere, – Germania, – în principiu Serbia); 2) Ca pacea să se facă de Puteri (Austro-Ungaria); 3) Ca Puterile să se înţeleagă ele în prealabil, lăsând pe interesaţi să se adune şi să discute deocamdată (Anglia).

– *Ristici* a adus ştirea că Papricoff, cu col. Romanovsky, precedat de un parlamentar, s-a prezentat la liniile sârbe *pentru a trata.* Sârbii au refuzat chiar de a primi pe ofiţerul parlamentar, deoarece nu avea legitimaţie! Ristici crede că sunt tot manevre bulgare spre a obţine diviziunea adversarilor.

– Statul-major comunică: la Vratza o patrulă clin Reg. 1 Roşiori primită cu focuri, a pierdut 4 oameni (5 Iulie). La o localitate înainte de Ferdinandovo, Divizia 2-a Cavalerie a pierdut un om.

8 Iulie. – Primit o carte de vizită a lui Maiorescu cu următorul cuprins: «Luni 8/21 Iulie 1913, 7 ore dimineaţa– Am primit telegramă directă de la Ghenadieff prin care cere pace şi propune să trimită plenipotenţiari pentru noi, întrebând în ce anume loc».

La ora 10 fiind la *Maiorescu,* mi se comunică şi depeşa *directă* a lui Ghenadieff şi o a doua depeşă a Regelui Ferdinand către Regele nostru. Sunt de faţă Fürstenberg şi Take Ionescu. Vine şi Papadiamandopulo pentru a comunica că Grecia ar dori ca preliminările de pace să se iscălească *pe câmpul de bătaie,* iar pacea să se trateze la Bucureşti.

Maiorescu răspunde că «câmp de bătaie» este *vag,* şi cere să comunice guvernului lui că noi dorim ca totul să se trateze la noi. Grecia vrea să evite orice mijlocire a puterilor: să înţeleagă deci repede că îndată ce vom cade de acord în *cinci,* va fi mai impozabil Europei. – Venind Schebeko, continuăm conversaţia şi Take ameninţă cu reluarea libertăţii noastre de acţiune, căci nu degeaba am trecut cu 300.000 oameni în Balcani. Schebeko are numai o observaţie: depeşele ar da la iveală tot tendinţa Bulgarilor de a se înţelege numai ei cu noi.

– La 12 ore suntem câte trei la Palat. Se fixează că răspunsul va cuprinde: 1) Ţinem că graniţa noastră ne este dobândită, cu complementul că nu se pot ţine fortificaţii la Rusciuc-Şumla şi 20 km. împrejurul Balcicului 2) Idem protocolul cu Macedonia. 3) Armistiţiu se poate trata oriunde vor cere beligeranţii. 4) Odată cu armistiţiul se vor numi plenipotenţiari pentru pace; oferim Bucureşti ca sediu.

– Revenim la 6 la *Rege.* Se mai admite ca să vestim în particular pe Fasciotti, – ca să afle Bulgarii, – că *nu* vom intra în Sofia.

Regele se felicită că suntem liberi de acţiunea noastră; ceea ce nu este avizul ce Brătianu i-a exprimat la Corabia şi după care ar fi trebuit să avem un tratat cu Serbia.

9 Iulie. – Golescu îmi spune că Take profită de situaţia lui pentru a specula la Bursă. Era de faţă Lascar Catargi când ieri, la Capşa, Victor Ionescu, jumătate beat, le-a spus ce rău a făcut Take că nu l-a ascultat şi şi-a vândut «platinele». Se poate face apropiere că la 3 Iulie, Dickin, la Creditul român, era vestit de Take că Regele Ferdinand a cerut direct pacea.

– După ora 5, în mijlocul recepţiei diplomatice la Externe, revine Fasciotti cu o nouă telegramă a *Regelui Ferdinand* (a treia), dată *personal* Ministrului Italian la Sofia (cifrată): «Sa Majesté le Roi de Roumanie, Bucarest. Les attaques continuelles et toujours plus énergiques des armées serbe et grecque qui se sont réunies et qui opèrent avec acharnement contre les forces bulgares, rendent impossible d’attendre les résultats des pourparlers *de paix entamés a Nisch*(?). La situation de la Bulgarie exige que la paix soit

signée au plus tôt *cette nuit,* ou au plus tard demain matin. Je m'adresse à Votre Majesté et à Votre gouvernement d'exercer sa puissante intervention près du Roi et des gouvernements de Serbie, de Grece et de Monténegro, afin que la paix soit signée *au plus tard demain matin».*

Dusă la *Rege* telegrama sus citată, reflecţiunile următoare: «situation de la Bulgarie»? – sa situation personelle? Tot este adevărat ce mi s-a scris din Petersburg că suferă de mania persecuţiei. Aceasta este depeşă de om «affolé»; – nu putem răspunde, când tratăm cu guvernul lui, până ce guvernul nu răspunde.

Regele autorizã pe Maiorescu să telegrafieze la Belgrad, cu copie la Atena, că spre a răspunde dorinţei urgente a Regelui Bulgariei, împuterniceşte pe Colonel Cristescu să se ducă de la Belgrad la Niş pentru a înlesni la nevoie iscălirea măsurilor preliminare militare, cum ar fi o suspensiune de arme sau o ravitaliare.

10 Iulie. – Azi dimineaţă a sosit răspunsul lui *Ghenadieff,* datat de aseară 9 şi 45 Sofia. Direct către Maiorescu şi urgent: «J'ai l'honneur d'accuser réception de la dépêche de votre Excellence, expédiée hier de Bucarest et reçue aujourd'hui (9/22 Juillet) par intermédiaire de S. E. Ministre Italie. Je déclare au nom du gouvernement bulgare que nous sommes d'accord sur les points principaux qui constitueront les bases de la paix et que sur les points secondaires je ne prévois aucune dificulté pour l'entente définitive qui sera établie par le trăité de paix, *soit général soit spécial* entre la Roumanie et la Bulgarie, selon les préférences du Gouvernement royal roumain. Le gouvernement bulgare accepte avec empressement la proposition de V. E. que la discussion des preliminaires de la paix ait lieu à Bucarest et nommera des plénipotentiaires à cet effet, et que les pourparlers militaires, concernant l'armistice et autres points y relatifs, soient terminés à Nisch. La bonne grâce avec laquelle le Gouvernemment roumain a répondu au désir de la Bulgarie de renouveler les anciennes relations d'amitié, les efforts qu'il fait pour accélérer la conclusion de la paix me donnent la confiance que V. E. voudra bien

s'employer à nous aider à atteindre rapidement le but éminamment humanitaire qui est la cession des hostilités. Veuillez agréer, etc. – N. Ghenadieff».

În acelaşi timp „*Filodor* telegrafiază din Atena: «Ministrul Afacerilor Străine, căruia i-am comunicat azi dimineaţă conţinutul telegramei Dvs. cifrate, m-a rugat să aştept răspunsul». (Este copia părţii finale a notei de răspuns de la 8 Iulie comunicată la Belgrad cu îndemn de a se accepta vederile noastre şi cu copie după această din urmă, trimisă şi lui Filodor spre încunoştiinţare şi răspuns). «A dat răspunsul astă-seară. Guvernul grec primeşte reunirea pentru preliminările păcii la Bucureşti. Plenipotenţiarii vor semna şi armistiţiul la Bucureşti, căci guvernul grec ar voi ca armistiţiul şi preliminarea de pace să nu fie semnate separate, dar împreună. Guvernul grec va numi ca delegat pe Panas, fost Ministru la Sofia, şi un militar. Ministrul Afacerilor Străine a adăugat că guvernul grec a primit o comunicare de la Pasici din Belgrad ca doreşte ca Ex. V. să conchidă preliminarea păcii la Bucureşti, cu toate că această propoziţie, adaugă Ministrul Afacerilor străine, nu este conform planului anterior al guvernului grec, care consista a semna preliminările păcii pe câmpul de bătaie şi a veni în urmă la conferinţa din Bucureşti pentru a încheia pacea definitivă. Guvernul grec, de acord cu M. S. Regele, a adoptat părerea dvs. şi a hotărât să trimită delegaţi la Bucureşti, şi nu la Nisch. Numai a adăugat Ministrul, această hotărâre a guvernului grec nu e decât oficioasă, şi doreşte să i se facă cererea într-un mod oficial de a trimite delegaţi la Bucureşti, căci numai atunci va putea răspunde şi el oficial».

La 4 şi 40 *Maiorescu* expediază prin Filodor invitaţia de a se trimite la Bucureşti delegaţi pentru preliminare de pace definitivă. Insistă, având în vedere situaţia gravă din Sofia, să se discute de pe acum la Niş unele măsuri militare prealabile şi urgente. Comunică în plus că Cristescu e la Niş şi că Coandă va sosi mâine acolo.

– *Regele,* din consideraţie pentru Regele Ferdinand, a telegrafiat Regilor Greciei, Muntenegrului şi Serbiei, că

orice nouă vărsare de sânge n-ar putea decât să îngreuneze situaţia.

– Maiorescu, îmi comunică în mare secret, că *Sefa-Bey* a venit să încerce terenul ca să fie admisă şi Turcia să negocieze cu toată lumea la Bucureşti, ca beligerantă! Maiorescu a declinat propoziţia. Repetă că Turcia va avea umilirea să i se ia pentru a doua oară Adrianopole, dar de astădată de către Europa. Dar Regele a telegrafiat Sultanului sfătuindu-l, cum îl mai sfătuise să facă pacea cu Italia, să nu caute să se stabilească în Adrianopole.

– De notat telegrama lui Ghenadieff, care primeşte cu satisfacţie ştirea că România vrea să ia şi ea parte la negocierile militare din Niş.

– Maiorescu îmi arată copia telegramei lui *Murani* (Regele Ferdinand), către un consilier Baschara de la Viena, unde afirmă cu sânge rece nedreptatea ce i-a făcut soarta, că e bine, că dinastia lui n-are să se teamă de nimic! Acelaşi om cerea ca pacea să fie iscălită în 24 de ore, atât de mare era pericolul.

– *Fasciotti m-a* întrebat dacă nu voim să avem mărinimia să lăsăm ca aprovizionarea să se facă prin Varna. Răspuns: Da, dacă această cerere a Bulgariei este făcută prin Legaţiunea italiană. Fasciotti profită de aceasta pentru a insista că dacă vrem să urmăm pe viitor o politică «românească», dacă «avem un ideal naţional», trebuie să fim prieteni cu Bulgarii. – Acelaşi Fasciotti spusese lui Take că el nu iubeşte Austria.

11 Iulie. – Telegrama *Regelui Greciei.* El admite că nu trebuie să se urmărească o prea mare micşorare a Bulgariei, dar nu consimte având în vedere reaua credinţă a Bulgariei, să se iscălească un armistiţiu înainte ca condiţiunile detailate ale păcii să fi fost hotărâte.

– Maiorescu calm; încearcă să reacţioneze în contra nervilor lui Take Ionescu, care acum împreună cu Blondel şi excitându-se unul pe altul, tremură pentru soarta Bulgariei.

Ministrul de Interne îmi cere 30.000 lei, pentru comisia sa, – Păltineanu, Apostolu, Gică Bădescu. Supun cazul lui Maiorescu: «Dar dă-i dracului; scăzut de când cu guvernul

naţional, Take trebuie să-şi plătească oamenii ca să-i ţie!»-

12 Iulie. – Golescu îmi spune: «Noi ne gândim la cele mari şi Take aleargă din om în om ca să aleagă curtieri la bursă pe Th. Bădărău şi pe Victor Filoti!»

D. Solomon de la «Concordia» îmi cade în genunchi pentru sonda lor, pe care nu o pot deschide din opoziţia «Columbiei». Consiliul superior al minelor a opinat pentru; până şi Alecu Constantinescu a intervenit (Solomon zice: l-am interesat să intervină), dar Take şi-a rezervat să rezolve chestiunea!!

Am scris lui Take să se amâne deschiderea creditului, de frica polemicilor ce ar deştepta cheltuiala cu o comisie care nu poate fi decât oficioasă, deoarece armata are administraţie efectivă. – El îmi răspunde insistând. Atât mai rău!

– *Schebeko,* care se vede că nu iartă pe Bulgari, a întrebat dacă suntem siguri de graniţa noastră, deoarece termenii depeşei lui Ghenadieff nu sunt peremtorii. Maiorescu răspunde că are o chezăşie: armata din Balcani. Însă Fasciotti a venit cu declaraţia că Tarnovsky a fost rugat de Ghenadieff să declare Ministrului italian, spre a fi transmis la noi, că tot, absolut tot ce am cerut este acordat, dar cum telegrama lui era deschisă, trebuia pentru opinia publică să răspundă lui Maiorescu în forma în care a răspuns.

– *Maiorescu* îmi spune că ieri, *Take Ionescu* punând înainte situaţiunea în partidul lui, i-a cerut să fie delegat la conferinţă. Maiorescu retranşându-se la spatele preşedinţilor de consultat, a zis că va consulta pe Rege. Azi dimineaţă Take i-a scris că ceea ce i-a cerut aseară este un «sine qua non» pentru dânsul. Dar, de acord cu Regele, s-a convenit că vom fi cei trei miniştri care am fost convocaţi în consiliul restrâns, însă Regele ar dori să alăture şi pe Costinescu.

Am raportat lui Maiorescu spusele lui Toncescu venit de la Orhanie, că la Statul-major Crăiniceanu, Brătianu şi Duca, – acesta ca secretar al Generalului, – sunt factorii cei mari; pe când la Cartierul General, Filipescu face pe Şeful de Stat-Major! Bine că nu avem bătălii!

13 Iulie. – Conferinţă la preşedintele consiliului: Fürstenberg, Barclay, Waldhausen. Se citesc telegrame. Lahovary de la Paris telegrafiază că la Afacerile străine n-au de gând să se amestece în complicaţia turcă Adrianopole: «Que la Bulgarie se débrouille comme elle pourra». – Maiorescu declară că România nu va face pe jandarmul pentru Bulgaria, şi că e treaba marilor Puteri să avizeze; dacă acţiunea lor e sterilă faţă de Turcia, această neputinţă o să aibă o repercuţie pe conferinţa din Bucureşti, căci Grecii se vor simţi fără frână. La aceasta răspunde Barclay: că asupra Greciei se poate acţiona cu mai mare eficacitate!? – Maiorescu invită pe miniştri să confere cu Schebeko, Fasciotti şi ceilalţi, dacă cad de acord să dea aceiaşi inspiraţie guvernelor lor, fiindcă cunosc mai bine chestiunile decât Ambasadorii de la Londra.

– Costinescu a primit cu recunoştinţă, dar a cerut să consulte pe Brătianu; scrisoarea lui a pornit astă-seară.

Take găseşte combinaţia prea meschină pentru el şi cere ca un al doilea takist (Dissescu), săi fie adăugat, – ceea ce face cinci plenipotenţiari! Adineauri, în prezenţa lui Arion şi lui Cantacuzino, a declarat că va lua un concediu pentru a merge la Aix-les-Bains!

Duminică, 14 Iulie. – Maiorescu îmi spune că Take face o concesie: dacă Costinescu acceptă, vom rămâne patru; dacă refuză, cere locul pentru Dissescu.

– Delegaţii bulgari, primiţi la Giurgiu de Iacovache, sosesc ora 2: Tonceff, Ministrul Finanţelor, şef de misiune, General Ficeff şef de Stat-Major, Dr. Ivanciof, vice-preşedintele Sobraniei, Radeff, om politic şi gazetar, Col. Stancioff.

– *Tonceff* a venit să mă vadă. Foarte preocupat să dea asigurări de prietenie pentru viitor. A dorit-o totdeauna: prezida marea Sobranie când s-a oferit în 1886 Coroana Regelui Carol. Papricoff nu o să vină: foarte rusofil. Rusia i-a tras totdeauna pe sfoară. În chestia turcească: Europa ar trebui să ia măsuri; poate mai târziu vor putea Bulgarii, dar astăzi nu pot.

Luni, 15 Iulie. – La ora 9 soseşte răspunsul lui Brătianu; Maiorescu telefonează lui *Costinescu* şi află că pleacă la

Sinaia; Maiorescu aleargă la gară şi îl aduce îndărăt. – Costinescu comunică că Brătianu nu se mai consideră ca şeful partidului şi sfătuieşte pe Costinescu să se concerteze cu ceilalţi pentru a hotărî ce va face. Maiorescu îl conduce la Ferekyde, cerându-i un răspuns pentru ora 12. Răspunsul e negativ: din momentul ce Brătianu a refuzat, niciun liberal nu poate primi. – Vom răbda pe Dissescu, dar de pe acum a fost adăugat Generalul Coandă. Mai târziu, presupun propus de Rege, şi Colonel Cristescu.

– Rugat de Maiorescu, am chemat pe Pizani ca să-l scutur. «Epoca» se va schimba. Blamează pe Filipescu, dar mai ales pe fiul său «copil de clasa treia primară».

– La ora 7 *Generalul Hârjeu* se reîntoarce de la Rege, pe care l-a consultat asupra propunerii făcută de Tonceff şi Stancioff de a se ocupa Vidinul după cererea lor, pentru a evita ororile unei cuceriri de către Sârbi.

Cădem de acord – Take fiind prezent, – să propunem lui Pasici: Să-şi oprească trupele; iar dacă nu, să ocupăm în comun oraşul.

Maiorescu şi cu mine mergem la Pasici; soseşte şi *Ristici:* vor consulta comandamentul superior, şi vor reflecta! (m-aş prinde că vor consulta şi pe Putnic). *Ristici:* vor consulta comandamentul superior, şi vor puteri să trateze cu noi, dar numai ad-referendum cu ceilalţi!

16 Iulie. – Două note, una a lui Take în «Universul», alta a lui Bădărău în «Presa» asupra delegaţiei române. Obraznice şi neexacte!

– *Colonelul Cristescu* raportează: Armata sârbă admirabilă; adevărata conducere o are Col. Pavlovici, tânăr de 39 ani foarte capabil ofiţer de Stat-major. Prinţul moştenitor în fruntea soldaţilor şi mereu la foc; cum a venit Cristescu, s-a anunţat lucrul până la cel din urmă soldat, ceea ce a ridicat mult moralul. Sârbii i-au lăsat direcţia efectivă şi după sfatul lui s-au desprins două divizii din Corp. I la Corpul III, ceea ce a dat putinţă ofensivei care i-a dus dincolo de Cociana. – El afirmă că deşi cer mereu suspensie de arme, Bulgarii atacă cei dintâi: se vede că azi chiar au înfundat divizia care era în observaţie la Vlasino şi ameninţă

linia Uskub-Vrania-Belgrad.

– Arion furios de numirea lui Dissescu şi de a nu fi fost ţinut în curent de nimic; vrea să se retragă imediat după pace.

– Am răfuit pe Take în Consiliu pentru notele de mai sus, şi pentru chipul cum înţelege cenzura când este vorba de colegii lui (afacerea Uhrinowschi, finanţe, rechiziţii în Bulgaria).

17 Iulie. – *Conferinţă* la ora 4. Maiorescu are la dreapta delegaţia bulgară (ordine alfabetică), la stânga delegaţia greacă. Sunt în faţă, la dreapta Take Ionescu, Coandă, delegaţia muntenegreană; la stânga Dissescu, delegaţia sârbă. – Suspensia de arme repede acordată şi redactată, citită de Coandă.

– După conferinţă deliberăm în trei şi pe urmă mergem la Maiorescu să vedem «aide-mémoire» date de Austria şi Rusia.

Rusia: – Malurile amândouă ale Vardarului cu *calea ferată* Serbiei; amândouă malurile Strumei Bulgariei; graniţă, linia despărţitoare a apelor între amândouă văile; Istip Serbiei, probabil şi Koceana şi Strumiţa. – Între Grecia, Serbia şi Bulgaria, graniţa ar porni de la Ghergheli, ar trece valea Strumiţei până la Drama, lăsând Seres şi Drama Greciei. În ce priveşte traseul de la Drama la mare; marile Puteri vor determina linia, fiindcă Grecii nu vor consimţi să piarză Kavala la Bucureşti.

Austria: – Serbia va avea malul drept al Vardarului; malul stâng cu valea Brenicei, Bulgarilor. Bulgaria trebuind să păstreze Cavala, va avea la sud: Struma şi valea Strumei de sus, hotărnicită la sud de la Belagica Pianina până la Vardar, plus coasta de resărit a Cavalei până la Enos. Bulgaria va avea drumul de la Drama trecând prin Seres până la Demirhissar (toată partea cu Struma de sus-valea Strumei este neînţeleasă).

Studiat cu Cristescu dacă Cavala rămânând Greciei, nu este pe Karasu (Mesta) loc pentru cale directă Dedeagatci-Sofia, ca să nu se zică că, cu luarea Cavalei se închide drumul la marea Egeei pentru Bulgari.

– Dimineaţa, Universul, Epoca anunţă demisia lui Brătianu spunând şi ce era în scrisoarea către Costinescu; exact ce raportase Take ieri în Consiliu.

– Conversat seara cu *Blondel.* El îmi explică imediat propunerea lui Schebeko, prin faptul că ar fi existând o asigurare dată de Rusia la Sofia în sensul schimbărilor din timpi apropiaţi, că Cavala nu va fi lăsată Grecilor. Confidenţial, îmi spune Blondel.

18 Iulie. – Iau copie după propunerea Austriei. Se explică ceva din ce părea ieri neînţeles. Nu se explică zănaticia celor din Ball-Platz, care par că nu ştiu măcar că s-a petrecut ceva pe Vardar de o lună încoace!

– 4 ore conferinţă. Se propune de Maiorescu ca cei interesaţi să-şi comunice propunerile lor spre a se uşura lucrarea finală. – Take Ionescu pleacă cu Venizelos.

– 9 ore Externe. Conferim cu *Bulgarii* asupra pretenţiilor noastre. Citesc trei pasagii din depeşa lui Maiorescu din 8/21 Iulie lui Ghenadief, ale cărei puncte de fond au fost primite de acesta, cum ştie Tonceff. Producem harta cu linia aleasă de Institutul nostru geografic. Lăsăm pe Bulgari în salonul cel mare să o studieze.

Peste 20 minute Radeff vine: linia noastră este de natură a întrerupe lucrările conferinţei; cerem încă odată atât cât ne dă linia Turtucaia-Balcic. Da, s-a vorbit de câţiva kilometrii la vest, dar aceasta nu poate da un accesoriu egal cu principalul; ei vor avea nevoie de a referi guvernului lor».

Când vin *Tonceff* şi Fitceff; primul: «Ne vom ţine angajamentul, dar trebuie să măsurăm cât va face; ne vom înţelege negreşit, dar (adresându-se lui Take): care va fi, d-le Take Ionescu atitudinea României în pacea generală?». – Take l-a luat de braţ, s-au retras într-un colţ şi cu Radeff, iar după 30 minute tot continuau conferinţa lor pe şoptite... ferindu-se de noi ceilalţi!

Vineri, 19 Iulie. – Comunicat lui Maiorescu *legătura ce Tonceff vrea să stabilească* între fruntaria noastră şi întreaga chestiune adusă conferinţei. – La 4 când ne revedem, luând ordinele Regelui, ne comunică că chestiunea graniţei se va lăsa exclusiv să o tranşeze militarii noştri cu

militarii Bulgari: aşa va trece pe al doilea plan preocuparea politică. – Se ia întâlnire, între militari, pe mâine 11 ore la externe.

– La conferinţă *Tonceff* ne comunică că aliaţii i-au dat în scris propunerile lor. Nimic alt.

După şedinţă Tonceff îmi arată propunerea: Sârbii linia Strumei, Grecii litoralul de la confluenţa Sarpderii (?) (cred Tapolnica) la cota 1314 (exact 1324) la Strazac la cota 1152 (exact 1200), la Kuzlar (cota 2177) şi coboară la 3 km de Makri. (Ar rămâne Bulgariei numai Dedeagaciul pe o limbă de pământ).

Stau de vorbă lung cu Tonceff şi Ficeff. – Primul: Evocaţia punctului Kavala la o conferinţă europeană; dacă au o hotărâre de principiu în favoarea lor, chiar dacă nu s-ar executa, aceasta ar fi în viitor justificare ca, la prima ocazie, să-şi reia acest port cu armele.

Am obiectat că ar fi mai bine o pace definitivă azi, căutând compensaţii, precum o sumă în bani cu care repede şi-ar putea face cale ferată Filipopole-Stanimaka-Pasmakli-Xanthi şi utilă portului Dedeagaci, rămânând ca din coasta fertilă să ia cât mai mult până aproape de Cavala. – Tonceff îmi cere să repet combinaţia. Fitceff are aerul a intra în aceste vederi.

Vine şi Take Ionescu. Tonceff mai spune că speră să se înţeleagă cu Sârbii: ce, au să se bată Sârbii din nou pentru Grecia? – Răspundem: Atunci cauza Dvs. este câştigată (sunt sceptic). – Pentru a doua oară repetă: Dar dacă armata română se retrage? – Replic: Aceasta nu cred să fie de prevăzut!

– Brănişteanu asupra demisiei lui Brătianu: Fagure a văzut la Costinescu scrisoarea lui Brătianu. Se termină enunţând speranţa că cei patru, – se vede că este un comitet de vacanţă –, se vor fixa asupra lui Pherekyde. Adică: s-a *propus* lui Costinescu (liberalii au zis «lui Brătianu»), Brătianu recomandă pe Pherekyde; evident Costinescu era să răspundă *«negativ»* (aşa era scrisoarea lui către Maiorescu!). – De altfel Anton Carp fiind la mine alaltăieri şi incidental venind vorba de delegaţia la conferinţă: *«Ce? Lui*

Costinescu s-a propus?» – Da, zic eu. – Mirare la el. Tot Anton Carp a recunoscut că, plecând la armată, Brătianu i-a vestit că se va retrage.

20 Iulie. – A treia conferinţă de formă, se negociază. Avut lungă conversaţie cu *Spalaicovici.* El blamează pretenţiile Greciei, ştie că Bulgarii oricând vor cerca cu armele să reia Kavala şi că ar fi bine să se facă presiune asupra Grecilor.

La 5 ore conferim cu *Hârjeu,* pentru frontiera noastră. Dârz, abia îi putem rupe o modificare sub Ecrene şi o burtă, degeaba croită, între Corcut şi Kiczut-Ahmet. Seara la 9 ore delegaţii militari vor termina cu Bulgarii.

Duminică, 21 Iulie. – *Conferinţă definitivă* cu Bulgarii. Discutăm din nou linia. Fitceff, în foarte buni termeni, apără linia lui. Răspund Coandă şi Cristescu. Tonceff mai caută concesii, ca să poată prezintă poporului bulgar un semn de amiciţie a României. – *Maiorescu:* Semnul acesta este că sunt 6 luni de când România şi-a formulat cererea; dacă Daneff înţelegea, multe lucruri triste pentru Bulgaria nu s-ar fi petrecut. Am mobilizat. Opinia politică şi la noi este excitată. Azi însă nu cerem nimic mai mult! Trebuie terminat repede; altceva nu se mai poate.

Bulgarii s-au înclinat.

Pentru şcoli, Tonceff a cerut o declaraţie reciprocă. Maiorescu refuză: este vorba numai de privilegii ce aveau Cuţovlahii în teritoriul *turcesc;* ceea ce nu ar fi cazul în vechile teritorii bulgare şi române. Bulgarii acceptă, dar ca să nu se dea prilej şi aliaţilor de a face aceiaşi cerere, se va regula prin note separate. Se acordă zonă de nefortificare.

– La întoarcere, conversaţie pe bulevard. *Fitceff:* n-a condus el campania a doua, ci Savoff: şcoală rusă; a făcut război de poziţie şi front imens ca în secolul al 18-lea. Dacă se urma război de manevră cu forţele bloc pe un punct, Sârbii şi Grecii erau zdrobiţi; el a cerut schimbarea planului. Dar, cu osebire, Bulgaria n-are oameni de Stat. Politiceşte nu era nimic pregătit, atunci când Daneff dăduse asigurarea că totul era aranjat cu Rusia şi cu România.

Tonceff: Amiciţia Austriei nu se dovedeşte cu niciun

demers; Fürstenberg îi dă asigurări, dar nu vede o presiune. Vrea să ştie, *în viitor, dacă atacă ei pe Greci, ce vom face noi?* Răspund: Sunt sigur că nu vom sări pe ei. Avem graniţa noastră, nu ne trebuie suflete bulgare.

22 Iulie. – Conferinţă la 10 ore. Maiorescu comunică acordul nostru cu Bulgaria. Discursul lui foarte bun, de consultat ulterior.

Se prelungeşte suspensiunea de arme până la 26 Iulie, ora 12 din zi.

După conferinţă, mi se comunică o notă cu creionul a lui Barclay, autorizat, dacă şi alţi colegi o fac, să notifice că Anglia nu se desinteresează de soarta Kavalei ca şi de alte puncte ale conferinţei. – Idem o notă a lui Fürstenberg în acelaşi sens, dar mai accentuată pentru Kavala.

23 Iulie. – La *Maiorescu*: Austria şi-a schimbat atitudinea faţă de Serbia; nu ea ne conduce, ci ea se ia după noi. (Delavrancea prezent). – Prinţul moştenitor german transmis deschis o telegramă lui Martha Bibescu (minunile unei săptămâni de la Kiel!): «Faites à votre guise et fichez-vous des grandes puissances». – Regele ştie de această telegramă.

– La *Rege,* 12 ore: Împăratul Wilhelm telegrafiat cifrat Regelui, felicitându-l pentru succesul politicii lui şi *rugându-l să facă ce o putea pentru Regele Constantin.* În răspunsul lui, Regele atinge şi punctul că a scris şi lui «arme Ferdinand», ale cărui armate nu mai pot face o campanie. – Regele mă însărcinează să comunic lui Fürstenberg că îi pare bine că află că dejunează la mine cu Pasici, şi îl îndeamnă să persiste în politica de apropiere cu Serbia. – Pentru Bulgari: să facă repede pacea, ca Europa să se poată ocupa de Adrianopole: «c'est dans cette dârection que tend toute mon action». – Foarte mulţumit de Maiorescu: «C'est un véritable homme d'Etat comme était Kogalniceano». – Despre Filipescu: nu crede că să mai fie un conservator serios care să poată urma direcţia lui. I-am arătat scrisoarea lui Crăiniceanu, care ar putea reflecta părerea grupului liberal ghemuit la Cartierul lui general. Despre Brătianu nu are grijă, deoarece el l-a sfătuit să fim «magnanimes» cu

Bulgarii. (Maiorescu mi-a adăugat: Brătianu este prins în scris (patru pagini), de aceia şi vrea să se retragă de la şefie).

El a dat ordin personal ca toate gradele militare medicale să se supună lui Cantacuzino pentru combaterea holerei; intendenţei trebuie făcută o anchetă: Culcer, un civil şi Mihăescu de la Curtea de Conturi.

– Primul dejun delegaţilor Pasici, Mih. Cantacuzino, Wyzanty, dreapta mea; General Fitceff, Xenopol, Murgăşanu, stânga; Fürstenberg în faţă, Ristici, Coandă dreapta; N. Politis, Mişu Săulescu stânga. – Cu *Pasici* sensul conversaţiei că: Fürstenberg lucrând la aproprierea cu Serbia, el să-i cedeze Strumitza şi Radoviste. Făgăduit că va căuta o linie mulţumitoare. – Pe *Fürstenberg* l-am pus în curent; cu mine a căutat pe hartă un traseu pentru a aduce pe Greci la concesie; spre a face pe Sârbi să cedeze ceva Bulgariei. Foarte conciliant. Lui Maiorescu zis: Dacă iscălesc Bulgarii, «nous n'allons pas être plus catholiques que le Pape».

– Conferinţă la ora 4. *Maiorescu* foarte hotărât a le cere să ajungem la încheiere.

După conferinţă, Maiorescu îmi spune că înţelege cum Take s-a certat cu Daneff la Londra. S-a apucat să ameninţe pe Sârbi, ceea ce a provocat un incident viu cu Spalaikovici. – El Maiorescu vrea cu orice chip să evite o revizuire a păcii noastre.

– La 8 prânz la *Waldthausen,* Bulgarii, diplomaţi şi eu. Lungă vorbă cu Tonceff. Îmi spune că se va supune; ar vrea să scape ceva; speră că dacă Pasici i-a dat întâlnire la el, Tonceff, mâine, acesta este semn bun. Toate argumentele pe care mi le suflă să le spun lui Venizelos, sunt de un ordin sentimental, inferior: i-o spun. Nu e la înălţime!

Nu tot aşa *Ficeff.* El ştie situaţia exactă a armatelor în prezenţă; nicio luptă nu mai poate fi decisivă. Deci orice continuare ar fi o crimă în contra umanităţii. «Il faut finir», repetă el de două ori.

24 Iulie. – Brănişteanu comunică că *Filipescu* a dat un interview lui Dillon; se declară adversar al guvernului, dar este mulţumit de politica lui: fie noroc, fie pricepere, a servit

foarte bine ţara.

După dejun, Delavrancea, care a văzut ieri pe Filipescu, l-a găsit în dispoziţiuni «să-l săruţi», foarte mulţumit de politica guvernului; el se va abţine de politică şi pe toţi amicii lui îi va trimite la guvern. Sfatul lui Delavrancea: este un *învins,* – aşa impresie face – şi trebuie să-i întinzi mâna.

– Al doilea dejun: Venizelos, Arion, H. Catargi, la dreapta mea; Spalaicovici, Creţeanu, Barbu Catargi la stânga; Blondel în faţă; Col. Stanciof, Delavrancea, dreapta; Căp. Palii, Colonel Cristescu, stânga.

Conversaţie cu Venizelos: trebuie evitată revizuirea de o mare putere; greutăţile lui cu Regele său, care telegrafiază ca răspuns la o depeşă, că atmosfera liniştită de aci nu este aceea a armatei, că «el nu este destul de nebun, pentru că atmosfera taberei...». Sârbii au cedat Strumiţa; ei au nevoie de graniţă strategică pe Mesta până la Kuzlar; toţi împreună putem «mata» marile Puteri. – Am încercat să demonstrez că cu fruntaria propusă de Grecia, Bulgaria nu-şi poate face drumul de fier de la Filipopole la Lagos, deoarece Kuzlar rămâne la 10 km.

Stancioff mi-a mulţumit cu efuziune de atitudinea mea. Îmi spune: «eşti un om subţire în toate».

Blondel îmi repetă ce a zis lui Maiorescu: «Nu mă asociez la niciun demers al colegilor mei pentru a-mi rezerva un drept de revizuire a tratatului de la Bucureşti. Dacă, pentru a uşura iscălitura sa, guvernul român îmi cere o indicaţiune, numai atunci aş face-o. Trebuie ca totul să se isprăvească la Bucureşti». – A adus pe Barclay să-şi retragă nota, astfel că azi nu are decât Austria o notă dată.

– După dejun, la Arion, conversaţie generală politică foarte amicală. Ultimele evenimente foarte favorabile guvernului şi indicatoare pentru mine...

– Conferinţa în loc de ora 4, la 5 ore după cererea lui Venizelos. Ni se comunică oficios că Bulgarii s-au înţeles cu Sârbii, aceştia cedând Strumiţa. – La deschidere, Sava Ivancioff comunică corespondenţa cu Grecia relativă la inexistenţa telegramei grotescă de ieri a Regelui Constantin!!

După comunicarea făcută de Matanovici pentru Bulgaria, *Spalaicovici* dă cunoştinţă de acordul cu Bulgaria. Discurs patetic şi foarte clar, lăsând să se întrevadă viitoarea confederaţie balcanică a lui Maiorescu. Se suspendă şedinţa, Maiorescu refuzând de a o amâna până nu se termină totul.

Tratativele au fost penibile. Cu Bulgarii s-a retras Maiorescu; eu am fost chemat, «iar despre Take a zis: să nu vie şi celălalt că îi ameninţă şi pe ăştia». *Maiorescu* le-a spus: Compătimesc cu d-voastră, sufăr cu d-voastră, dar gândiţi-vă şi la noi , eu cu toată simpatia, mea, dacă nu se face pace, sunt silit să vă fac război (Tonceff în ajun îmi spusese că Maiorescu îl vestise că vom face cauză comună cu aliaţii!).

Atunci reluând harta, am dovedit lui Fitceff (care îmi părea că nu cerea decât să fie convins), că pe valea Mestei nu aveau să facă drum de fier. Cerând deslegarea lui Tonceff, mi-a desenat pe hartă o linie pe culmi, mai redusă decât propusese Grecia (Kuzlar etc.).

Am luat pe *Venizelos.* Tocmai şi Blondel, sosit dinadins, îi predica moderaţia. L-am adus la hartă – mi-a declarat că nu putea părăsi linia pe malul stâng al Mestei, impusă de Rege; că-i trebuia deslegare, etc. – M-am retras pe linia intermediară, şi în cele din urmă Venizelos a convenit că dacă Coandă admite o altă graniţă posibilă, s-ar putea apăra din dosul autorităţii lui Coandă. M-am pus lângă *Coandă* şi călcându-l mereu pe picior, l-am adus să dea linia lui Fitceff. La defileul de la Pietrici nu s-a putut face nimic. Bulgarii au acceptat în fine, dar vor citi o rezervă. Vor cere să fie înserate şi scrisorile lui Schebeko şi a lui Fürstenberg relative la Cavala. Maiorescu propus o redacţie anodină; Radeff a cerut să se facă mai precisă. La 7 şi 30 s-a declarat pacea primită în principiu. Radeff şi Fitceff îmi mulţumesc cu căldură!

Mâine ora 11 semnătura preliminărilor şi armistiţiului.

La ai noştri, la club şi aiurea, mulţumiri, felicitări.

25 Iulie. – Nu se vor semna preliminare de pace. *Maiorescu* anunţă că se va semna pacea, pacea definitivă, nu altceva! Impune din ce în ce mai mult voinţa lui conferinţei

şi ascendentul ce a luat este foarte mare. Politis a zis unui coleg că în toate congresele tot omul, nu ţara, face ceva.

– Al treilea dejun al meu: Tonceff, I. Kalenderu, N. şi E. Lahovary dreapta mea; Panaş, Bădărău, Pic Pherekyde stânga; în faţă Schebeko; Matanovici şi Pisoschi la dreapta, Radeff şi A. G. Florescu la stânga.

– Aflu de la Ch. Pherekyde că Venizelos a fost să vadă pe Mişu Pherekyde: «C'est lui qui doit remplacer Mr. Jean Bratiano».

26 Iulie. – Al patrulea dejun: General Serdar Vucotici, General Hârjeu, J. Filiti, dreapta; Sava Ivancioff, Gr. Cantacuzino, Wyzanti stânga. În faţă Waldhausen cu Col. Smiriantici şi Tresnea-Greceanu dreapta; Col. Kalafatovici cu Brancovan stânga. Invitasem pe D. Ghika (Sofia), dar era lipsă.

– La *conferinţă* (protocolul 9) Politis foarte perfid, deşi ireproşabil ca formă, când a prezentat cererea de despăgubire pentru pagube rezultând din fapte ale armatei «contraires aux usages de la guerre», cerere evident respinsă de Bulgari. – Asupra chestiunii şcoalelor şi cultului, rămase pe mâine, am încercat Take şi cu mine o presiune pe Bulgari (foarte molatică aceea a lui Take.!) N-au voit să cedeze. Venizelos: «Evident, Grecii au biserici splendide şi bogate. Bulgarii nicăieri una ca lumea». Ura şi dispreţul între dânşii e ceva extraordinar! Când în conferinţă, privitor la Creta, Radeff a declarat că ei renunţă la orice pretenţie asupra Cretei (condominium). Din respect şi admiraţie pentru luptele ei contra Turcilor, Venizelos nici nu a mulţumit.

27 Iulie. – Ultima şedinţă a congresului. Mâine la 9 ore întrunire pentru semnătură. Azi dimineaţă, Maiorescu ne comunică nouă Românilor – a primit o depeşă de la Beldiman din Berlin, însărcinat să transmită felicitări guvernului german, care comunică şi declaraţia că ei consideră pacea definitivă, declaraţia Austriei fiind o fişă de consolare pentru Bulgaria[18]. Depeşă de la Paris: Lahovary transmite declaraţia

18 «... pour nous, considérons paix définitive; declara-ion Autriche fiche de consolation pour Bulgarie».

lui Pichon că pacea este definitivă, cu toate stăruinţele contrarie ale lui Isvolski. Se consideră ca pronunţat în acelaşi sens Germania, Italia, probabil şi Anglia, care nu are niciun interes.

Convenţie secretă cu Grecii şi Sârbii de garanţie contra Bulgarilor „dacă ar mişca înainte de execuţia complectă a tratatului. Politis va aduce diseară proiectul.

– Miclescu se face garant de o conversaţie a D-nei Eliza Brătianu, tratând pe Take de canalie şi mincinos şi declarând că va şti să împiedece pe bărbatul ei de a mai continua orice raporturi cu el.

– De la Lupu Costache, alăturata perlă din «Adevărul» de ieri, după încheierea păcii: «Aseară la orele 9½ seara Regele a chemat la Palat pe D-l Take Ionescu. Suveranul a făcut o primire din cele mai mişcătoare şefului conservatorilor democraţi».

– Prânz de 52 tacâmuri la Externe. Miniştrii noştri cu doamnele, delegaţii străini cu tot personalul lor; funcţionarii mari de la Externe. Toastul lui Maiorescu se termină prin declaraţia că s-a născut o nouă *mare putere* (în versiunea oficială va fi ceva mai îndulcit).

Pasici răspunde, spunând că România a câştigat titluri irevocabile la recunoştinţa popoarelor din Balcani, dintâi prin generoasa ei participare la opera emancipării lor şi apoi pentru rolul istoric ce a desăvârşit prin negocierea cea mai eficace în favoarea echilibrului balcanic, care aruncă baze noi pentru prosperitatea viitoare a acestei părţi a Europei, şi adaugă urarea ca România să rămână întotdeauna în capul naţiunilor pe care le reprezentăm, arătându-le calea ordinei, păcii şi a progresului.[19]

Venizelos nu a luat parte la prânz; în ultimul moment s-a

19 Pasitch: «La Roumanie s’est acquis des titres irrévocables à la reconnaissance des peuples balkaniques, d’abord par la généreuse participation a l’oeuvre de leur émancipation et ensuite par le rôle historique qu’elle vient de remplir de la manière la plus efficace en faveur de l’equilibre balkanique, qui jette de nouvelles bases pour la prospérité future de cette partie de l'Europe. Il ajoute le voeu que la Roumanie reste toujours it la tête des nations que nous représentons, en leur montrant le chemin de l'ordre, de la paix et du progrès».

înbolnăvit (a prânzit la Enescu).

28 Iulie. – La 9 ore începem să ne adunăm. Nu s-au terminat scriiturile. Toţi în mare ţinută pentru Tedeum. Eu singur în veston. Se pregătesc condeie; Take are o pană a lui Dillon, un condei al lui Lascăr Catargiu; Dissescu un condei al lui Câmpineanu de la nu ştiu ce eveniment... La 9¾, Maiorescu deschide a 12-a conferinţă. Se iscălesc două protocoale din 26 şi 27 Iunie. La 10 şi un sfert Pisoski citeşte textul definitiv; celelalte patru exemplare se colaţionează de secretar.

Semnăm, fiecare ţară îngrijindu-se de protocolul ei. Semnează Maiorescu, apoi eu, Take, Dissescu, Coandă, Cristescu.

Pecete pun numai şefii de misiuni. Yukotici nu are încă sigiliul lui.

La 11 ore *Venizelos* aduce omagii tactului şi imparţialităţii lui Maiorescu, vorbeşte de «ses conseils éclairés»... «son nom sera prononcé avec profonde reconnaissance et respect par les peuples».

Spalaicovici propune ca după Te-Deum să se înscrie conferinţa in corpore la Palat, ca omagiu pentru Suveranul care a contribuit mai mult la stabilirea păcii.

Discursul lui *Maiorescu* închide conferinţa, care de la 17 la 28 Iulie a desăvârşit opera de pace.

Maiorescu se duce la Palat. Regele îi dă Colanul ordinului Carol I.

– La 12 Te-Deum. Regele, Regina cu automobilul plin de flori, idem Principesa Maria şi Elisabeta. Mitropolia prea mică. Regele, după ce sărută crucea, dă mâna lui Pasici, lui Venizelos, lui Vucotici, foarte amabil lui Fitceff, pe urmă lui Tonceff.

La Palat, foi speciale pentru înscrierea membrilor conferinţei. Şampanie.

– 4¾ consiliu de miniştri la Interne. Se regulează concediile. Maiorescu interim Internele.

Am examinat, în trei, proiectul sub-tratatului de garanţie, până la deplină executare a păcii din Bucureşti, între Grecia, Serbia şi noi– Prânzul la *Palat* strălucit; Regele foarte amabil

cu Miniştrii români; evident foarte graţios cu străinii. Regele îmi spune cât de prevenitor a fost împăratul Wilhelm. Nu numai l-a felicitat, «dar m-a întrebat, dacă vrea să fie revizuit ceva, care ar fi dorinţa mea – *dorinţa mea!*»-

După masă, Radeff îmi spune cât este de fericit de succesul la noi al generalului lor (Fitceff).

Toastul Regelui foarte de sus şi vorbind de unirea puterilor din Balcani.

– Ieri mi-au vorbit Maiorescu şi Take de un credit de 300.000 lei pentru «corupţia albaneză» (candidatura Prinţului de Wied). Maiorescu a refuzat să ia la departamentul lui acest extra!

29 Iulie. – Misiunile sunt la Sinaia. Examinăm cu Maiorescu proiectul de convenţie de garanţie între Grecia, Serbia şi noi, text propus de Politis şi dat lui Take Ionescu «să fie ceva de mâna lui», – pe care Maiorescu vrea să-l aibă.

– Seara banchetul Primăriei. – Fusese invitată Presa; Bogdan-Piteşti se şi prezentase în numele «Serii»; nu-şi găsea sat decât cu tânărul Pake, şi el foarte izolat; faţă de protestările Miniştrilor, Gr. Cantacuzino, după lungă parlamentare, a putut reuşi să-l expulzeze! Nimeni alt, se zicea cu haz, n-ar fi reuşit să-l scoată!

După masă, stând de vorbă cu Carini, aflu că el cunoaşte convenţia care se elaborează!

Take şi anunţă delegaţilor că el consimte la o taxă inter-balcanică poştală de 10 bani de scrisoare! Ştiu că Maiorescu nu este favorabil ideii.

30 Iulie, – Ultimele formalităţi. Semnături, anexe şi protocoale. La 11½ ne luăm rămas bun. Rămân aliaţii şi noi, afară de Coandă şi Cristescu. Hotărâm textul tratatului secret de garanţie până la ratificarea păcii, după formele constituţionale ale Bulgariei. Garanţie militară şi diplomatică. Peste zi iscălim cei patru miniştri români, Pasici, Venizelos şi Vukotici.

– Dejun la Palace-Hotel oferit de Pasici. Pasici singur citeşte un discurs-toast.

După dejun găsesc pe Carini şi îi cer să nu se insiste asupra ştirii date de el lui «Matin» despre acordul secret,

căci vom dezminţi. Aflu că divulgaţia vine de la Venizelos el însuşi. La urmă, Carini a căutat să o dreagă, spunând că a dedus el personal lucrul din vorbele rostite de Venizelos.

Banchet din nou la Liedertafel, dat de Asociaţia Presei.

Vizita făcută la 5 ore la Camera de Comerţ a impresionat pe delegaţi.

21 Iulie.[20] – Dejun Venizelos la Capşa. – Bulgarii au plecat la 3 ore, conduşi de Moruzi şi însoţiţi de Burghelea. Aseară, când ne-am despărţit, am fost acablat de protestaţiile lor de amiciţie. Fitceff, care îmi ceruse ieri portretul meu, mi-a trimis azi pe al lui.

– Părerea lui Panaş asupra Albaniei: «trois ou quatre souverains se succedéront avant de pouvoir prendre pied; qui sera le quatrième, celui-la règnera». – Generalul Hârjău făcut propoziţie dacă s-ar duce în Albania; am înţeles că ar fi în ipoteza Wied ales domnitor.

– *Schebeko* a venit să mă vadă, cu nu ştiu ce reclamaţie rusă de la anii 1848 şi 1853, bani datoraţi de la ocupaţia rusă. Foarte sub formă dubitativă, cererea lui. Despre pacea de aci, m-a felicitat «du grand succès de la Roumanie»; nu crede că vor sta Bulgarii în pace; i s-a spus că ar trebui să se evacueze repede de noi teritoriul, ca nu soldaţii întorşi de la oştire să se apuce de răzbunări şi omoruri «pour les questions de femmes» – I-am spus că vom sta cât va fi necesar ca să protejăm spitalele şi lazaretele în care sunt bolnavi şi holerici ai noştri.

1 August. – Am dus lui *Maiorescu* nota lui Schebeco cu cele 1.400.000 ruble, potcoave de cai morţi. Nu ştie nici el nimica. Din contră ştie că noi avem ceva de cerut de la Sfântu Spiridon, bani popriţi în Rusia. Schebeko speră să treacă la Viena; înainte de plecare ar vrea să reguleze afacerea Spiridoniei; de aci cererea creanţei vechi, de opus ca compensaţie la preţ.

Vorbim de viitor: a propos de interviewul lui Costinescu în «Berliner Tageblatt», şi în care el spune, că la iarnă poate va mai fi un guvern conservator de scurtă durată, dar nu un

20 Cred ca e vorba de 31 Iulie (Nota corectorului).

guvern Take. Maiorescu crede că la Decembrie trebuie să ne retragem; ar fi elegant şi ne-am desface cu bine de o tovărăşie care nu mai poate merge. I s-au propus diferite combinaţii de şefie; el vede într-însele posibilitatea de a mă amâna pe mine şi deaceea cere să rămânem în formă de comitet, numai el va lua concediu şi rămâne să conducem partidul în trei. Am înţeles că el ar dori să dispară în plină apoteoză. Când i-am spus că, în mintea unora, şefia lui subînţelege vice-prezidenţia mea, a zis că în, astă combinaţie ar rămâne poate. Dar îndemnul lui este să aşteptăm toamna.

Mi-a povestit că ducând Regelui decretul cu interimul lui Bădărău, Regele nu l-a acceptat şi a preferat, deoarece se cere un takist, pe Xenopol. Regele i-a spus că la Palat, încercând să consoleze pe Tonceff că Bulgaria primeşte regiunea frumoasă a tutunurilor, Bădărău s-a vârât în conversaţie: «Dar şi noi luăm o frumuseţe de fabrică la Dobrici!» Uimit de atâta lipsă de tact, Regele furios i-ar fi spus: «Tăceţi»! – Motivul dat de Rege este că Bădărău fiind profesor i-ar şedea mai bine la Instrucţie.

– Regele pleacă la Sinaia. Vesel şi bine. Prinţul şi Prinţul Carol pornesc direct de la gară la Cartierul General, în automobil.

La gară Maiorescu îmi spune că, la ora 12 când ieşea de la Palat, Take l-a vestit că dă demisia cu colegii lui takişti, faţă de lipsa de încredere ce-i arată Regele. – Se vor reface decretele şi se vor semna mâine la Sinaia: Bădărău revine la Interne!

Take l-a rugat pe Maiorescu să nu se vorbească în consiliu de Prefectura de Suceava. – I-am vorbit eu; s-a scuzat că nu poate face în câteva ore cât mai stă la Bucureşti, dar că la întoarcere va fi prima numire.

Tot asemenea, el a deschis vorba despre Constanţa: va disolva consiliul liberal care se alege.

Nota: La gară, Take n-a venit la plecarea Regelui.

2 August. – *Blank* a văzut pe Blondel şi a venit la mine. Negocieri pentru împrumut în Franţa. Ar avea tot concursul şi sorţi de reuşită (acordarea cotei), – zice Blondel –, dacă s-ar accepta: 1) Emisia direct şi numai Paris; 2) Angajament

moral să facem comenzi şi în Franţa (marina spre pildă).

Vorbind cu Maiorescu, deoarece doresc să iau avizul Regelui, el îmi spune că trebuie mare circumspecţie ca să nu fie vreo gelozie la Berlin, deoarece e probabil că Regele se va duce la Berlin şi Wilhelm va veni la Bucureşti, *pour sceller la paix.*

Cu această ocazie ne reamintim că şi lui, şi mie, *Regele* ne-a semnalat importanţa articolului de fond din «Neue Freie Presse», care tocmai accentuează că acum la Berlin s-a mutat sediul legăturii cu România.

I-a ieşit cu totul din cap Regelui, Take Ionescu! În ultimul moment, criza cu interimul lui Bădărău l-a dezgustat: «în astfel de momente»!!

4 August. – În alegerea Constanţa (balotaj), am scris lui Bădărău să recheme pe prefect care a dat voturi liberalilor.

5 August. – Rezum în Karlsbad vorbirea cu *Regele* (azi la 11 August). Era ziua de naştere a Prinţului Nicolae. La dejun la Peleş toată Familia regală, afară de Prinţii Ferdinand şi Carol. Prinţul Nicolae a făcut înconjurul mesei ca să închine cu toată lumea.

În audienţă, înainte de masă, am vorbit de încercările de a ne deschide piaţa Parisului: «mais sans conditions d'armes, surtout»; – aprobat a se vorbi de poduri şi de comenzi maritime.

Regele aprobat să deschid credit la portofoliul pentru Senat, dar să dau şi 60.000 lei pentru lucrarea lui Lecomte du Nouy. «Voi face lucrările; le-am iscălit chiar înainte de plecare».

Foarte mulţumit, din nou, de articolele din «Neue Freie Presse», care ar trebui să fie reproduse de presa românească, – mai ales acela care stabileşte că depeşa Regelui Carol «a salvat situaţia». – (Regele în telegrama Lui de mulţumire Împăratului, vorbeşte de probele de amiciţie ce i-a dat în vremurile grele: deci se recunoaşte că Austria nu a părăsit pe România astă iarnă, în favoarea Bulgarilor).

Asupra Albaniei, mirat de ştirea că Sir Edward Grey a zis că Puterile îi vor alege un Principe. Regele îmi spune că cel ce va fi ales de Albanezi va fi ales şi de Puteri, şi că Wied va

avea concursul formal al Italiei şi pe sub mână al Germaniei, care nu-l poate desemna pe faţă.

– După masă la *Maiorescu.* Nu se mai poate continua cu Take. De altfel a căzut în stima *tuturor,* a Regelui, ca şi a străinilor. – Cum se poate să fie în concediu, cu holera şi cu demobilizarea pe braţe? – Îmi cere să viu exact înapoi ca să-mi lase prezidenţia pe 15 zile şi Externele.

– D-na Eliza Brătianu a transmis Regelui o depeşă, denunţându-i că la Măgurele ar veni oameni bolnavi, morţi de foame: preocuparea ca şeful liberalilor să nu fie prea supărat pe Coroană».

– Karlsbad. Am sosit Joi 8 August. Constat că toată lumea îmi face curte, Nemţi şi Francezi. Toţi mă felicită şi vor să afle ceva. – Koch, de care nu mai ştiam de mult nimica, îmi scrie să mă poftească la masă. – Fac cunoştinţa lui Nordheim, evreu, din Hamburg, însă mare amic, de la Gambetta încoace, al tuturor oamenilor politici francezi; bogat, inteligent, foarte cultivat şi călătorit. – Idem cunoştinţa lui Crozier. – Azi iar mă invită Koch şi în cele din urmă vine să mă întreţină de o afacere de bonuri de tezaur de făcut în Anglia. Chilipir nu este – 5% pe 98, cu încă 4½ drept spese şi comision. Termen un an! A doua zi scrisoare de la Koch, oferind serviciile lui pe lângă Baring sau Rotschild. Am păstrat-o ca document.

13 August. – Fac cunoştinţa lui *Clemenceau.* Foarte elogios pentru noi, «mândru» de ce au făcut Românii. Recomandă mare legătură în viitor cu Sârbii şi Grecii, deşi nu crede în fidelitatea acestora. Îmi spune că a vorbit de mine într-un articol privitor la evrei. Luzzati i-a scris că va face el un articol asupra evreilor români, recunoaşte că ce ar fi mai bine ar fi ca nimeni să nu se mai ocupe de această chestiune, ca să avem plăcerea iniţiativei.

14 August. – *Doamna Michel de Giers,* întâlnită la Kaiser-Park, foarte cordială cu Românii: despre toţi are un cuvânt de amintire. Felicitări pentru pace, foarte calde. Felicitări mie personale: «on a beaucoup cité votre nom; quoique pas aux affaires étrangères, on savait que vous étiez le leader (?!)».

– *A. E. Lahovary* revine de la Poincaré cu impresia că acesta ar dori ca un om cu autoritate mare – ca Regele? – să mijlocească o apropiere între Germania şi Franţa. Poincaré crede că toate înarmările germane însemnează că Germania simte că odată nu va putea compta pe Austria în descompunere; atunci părţile germane se vor lipi de Germania, iar ca echilibru Germania ar trebui să restituie Lorena, iar Alsacia să devină Stat independent tampon, ca Elveţia, Luxemburgul,.

– *Fitceff* mă întâmpină. Tot ce s-a întâmplat în Bulgaria e vina Regelui. El din Noiembrie mereu a luptat contra nebuniei Regelui de a intra în Constantinopol. El a sfătuit pacea după Kirkilisse, când a cerut-o Kiamil. El a refuzat să dea ordinul de a ataca Ceatalgea; Sawoff a dat acest ordin. El a părăsit din Februarie direcţia Statului-Major. La început, Daneff vedea ca dânsul; Regele însă l-a întors. Atunci aveau în Macedonia 50.000 oameni şi se putea ocupa tot ce era necesar Bulgariei. Ce s-a întâmplat în urmă, a fost *o nebunie,* pură fantezie a lui Ferdinand.

30 Septembrie. – Iar sunt «la preţ». Moruzi îmi face politeţe peste politeţe, se preface că-mi aduce tot la cunoştinţă; repetă peste tot, că *eu sunt* soarta guvernului, cheia viitorului: «Dacă m-aş împăca cu Take...!»

– Contele de *Waldburg,* însărcinat de afaceri al Germaniei, îmi comunică secret că Germania este neliniştită de starea de spirit a Turciei; marele-Vizir e cuminte, dar partidul războiului poate să biruiască; că de fapt nu se demobilizează şi că prizonierii ce se restituie sunt imediat încorporaţi din nou. Se crede că există un acord cu Bulgaria, căci altminterelea n-ar fi cedat Bulgarii aşa de repede pe toate punctele. – Restul conversaţiei a fost asupra demersurilor prea stăruitoare ale Discontului pe lângă Auswaertiges Amt pentru ca diplomaţii lor să lucreze în favoarea împrumutului.

Rezultă că lui Disconto i-e frică să piardă împrumutul şi că D-l Petersen, vorbind de ruptură, vrea să facă presiune. Petersen mi-a spus că Disconto socoteşte că «le Comptoir d’escomte» va lua o parte din împrumutul său. Înţeleg acum nota gazetelor franceze care acuză o oarecare bancă că ar fi

făcut să nu reuşească combinaţia Paris.

Marti, 29 Octombrie. – J. Th. Florescu, în urma stăruinţelor lui Miclescu şi ale lui Mitilineu ca să-l primesc, îmi face o lungă vizită. Explicaţie asupra acuzaţiei de neonestitate ce i-am adus odinioară (afacerea Staadecker raportată de Făreanu şi afacerea unei expulzări cunoscută şi de Ch. Pherekyde şi pe care Take Ionescu o mărturisise întemeiată). Florescu îmi afirmă că la constituirea actualului guvern Take Ionescu i-a spus că nu l-a făcut Prefect de poliţie din cauza opoziţiei mele (când fusese stipulată o libertate necontrolată de nimeni în fiecare departament!), că personal Take l-a însărcinat să mă atace în afacerea exproprierei casei mele şi l-a complimentat în urmă de discursul ţinut, etc. Adeziune la partidul nostru şi se ţine la dispoziţia mea.

Joi, 31 Octombrie. – Întrevederea cu *Maiorescu.* L'am cercetat în afacerea unei corespondenţe din «Débats», care afirmă că Take Ionescu a avut în Decembrie trecut mandat de la Guvern să ofere un tratat de alianţă Bulgariei; convenim să dau o dezminţire în «La Politique». – Contra părerei lui Maiorescu, am asociat şi pe Filipescu, căruia i-am trimis pe Bastache; el mi-a comunicat un număr al «Epocei» (25 August 1913), în care personal a dat o precedentă desminţire.

Maiorescu îmi aduce aminte că la Palat, fiind la masă lângă Marele Duce Nicolae Mihailovici, acesta zicându-i că România ar trebui să între în blocul balcanic, el a răspuns că trebuie mai întâi aşteptat să se vadă ce iese din această alianţă, pentru că nu o crede durabilă. Se miră de prostia de a afirma o aşa tendinţă, când toată politica «Regelui şi a mea» se sprijină pe discordia probabilă dintre aliaţi.

În ordin intern, va accepta şefia, dar cu comitetul de trei (Arion, Cantacuzino, eu) ca să treacă la mine conducerea efectivă; dar nu trebuie fixată data lichidării, ca Regele să nu rămână la discreţia partidului liberal. Vorbit-am şi de necesitatea unui program.

6 Noiembrie. – Chemat împreună cu Arion la *Principesa.* Era vorba de creditul pentru Cotroceni. În aşteptarea

arhitectului, am luat ceaiul. Principesa, încântătoare, ne-a spus cum avea Regele recurs la dânsa când se întâmplă neînţelegeri cu Prinţul. La rândul lui, când Prinţul are plictiseli: se plimbă, fumează, se învârteşte împrejurul ei şi aşteaptă totdeauna ca nevastă-sa să-l întrebe: «Eh bien, Nando, qu'est ce qu'il y a?» – Acelaşi humor binevoitor pe care l-am mai constatat la Buzău cu prilejul inaugurării alergărilor de acolo (27 Octombre).

La Sinaia, în fiecare moment al zilei, conversaţia Reginei nu se desparte de Albania, splendorile ei, predestinarea unei principese de origină românească să se suie pe tron, etc. Când Prinţesa de Wied pierde răbdarea, se repede la Principesa Maria: «Vreau să vorbesc de câini, de orice, şi să nu mai aud de Albania».

14 Noiembrie. – Comitet central convocat la Club de Lahovary. 23 membrii de faţă; – s-a ales Maiorescu şef al partidului. Virgil Arion, singur, se declară contra, pentrucă şefia aceasta este condamnarea lui Carp şi pregătirea şefiei lui Take. –Au vorbit: Lahovary (e aprinsă şi vie polemică prin istoricul şi imputările adresate celor care atacase în primăvară guvernul); Greceanu, spunând că şefia oferită este necondiţionată; Pangrati, care a condamnat cu severitate luptele injurioase ale unor fruntaşi (privirea lui spunea că mă răzbună de interviewul injurios al lui Filipescu) şi a acceptat cu bucurie şefia; Antonescu, care a felicitat partidul; Săulescu, foarte categoric; am mai vorbit eu şi Arion. Am admis denunţarea, legând-o de programul nostru asupra proprietăţii: dimineaţa apăruse scrisoarea program a lui Take. – Virgil Arion, după cuvântarea mea, a declarat că votează pentru. – Unanimitate.

Filipescu tot Filipescu, a scris o scrisoare amabilă lui Lahovary, declarându-i însă că nu mai face politică, de aceia nu va veni la comitet. Dar ne-a rugat şi pe Lahovary şi pe mine... *să nu i se citească scrisoarea în comitet!!* Face şi nu face... politică.

15 Noiembrie. – Deschiderea Camerei. O apoteoză pentru Rege! Takiştii bine stilaţi, au izbucnit în urale la pasagiul introdus de Rege care vorbeşte de pace între foştii

beligeranţi.

– După şedinţă m-am sfătuit cu Maiorescu asupra scrisorii lui Vaida, chemând pe Verzea în ajutor, deoarece este conflict între Mihali şi Iuliu Maniu. Maiorescu, abţinere. Eu, să vorbim cu Verzea. Aflu că dacă Mihali, Vaida şi Aurel Vlad stau bine, Maniu este plin de datorii (efecte ale destrăbălării unchiului său Coroianu) şi că Maniu a fost ajutat de Mihali din banii ce primeşte din ţară. Sfătuiesc pe Verzea să plece, cu atât mai mult că aflu că Stere se duce acolo.

18 Noiembrie. – Chemat în audienţă la M. S. *Regele.* Vorbit finanţe, buget, «ar ajunge lesne la 700 milioane». Palat, Cameră şi Senat, cheltueli enorme cu care s-ar fi putut face poduri şi şosele, şi pe care trebuie să le avem cel puţin pentru 1916. Risipa cu rechiziţiile cu caii «se vor judeca cei de la intendenţă». Foarte puţină politică, afară că Filipescu iar lucrează în armată şi că Văleanu este omul lui. Aci, mai lung despre Crăiniceanu, «un zăpăcit» care transformase Cartierul lui general «în club politic», şi care tot demisionează şi nu demisionează: *«trebuie mutat».* Nu foarte mulţumit de Averescu. Regele se plânge de indiscreţia graţie căreia nu se mai putea face mişcarea ce proiectase: Averescu la Inspectoratul cavaleriei şi Statul-Major vacant; s-a speriat Hărjeu fiindcă s-a zis că îşi face pentru el un loc.

M-a însărcinat să văd pe Maiorescu să nu iasă clin casă, şi să ţin eu locul lui la prezentarea lui Czernin, Miercuri.

– La Cameră, Take Ionescu: «Ţi-a spus Regele ce mi-a spus mie? Că noi trebuie sa votăm legea de organizare a Dobrogei şi să facem organizarea. Asta nu se poate termina în Decembrie. Deci nu ne putem duce înainte de anul nou...

PS. Conversaţie despre Czernin. A fost mulţumit. Regele de convorbirea cu el şi de scrisoarea Arhiducelui care l-a numit ca persoana lui de încredere şi «care va face ce-i va cere Regele».

20 Noiembrie. – Recepţia oficială a lui Czernin. Am înlocuit pe Maiorescu. – Primit cu o jumătate de oră înainte, am vorbit de criza românească. *Regele* mi-a dat instrucţiuni, pe care le-am trimis lui Verzea. Transcriu textual: «Viu de la primirea la Palat a lui Czernin unde am înlocuit pe

Maiorescu. Înainte de audienţă am putut avea un schimb de vederi provocat de scrisoarea D-tale de Luni. Înainte şi mai presus de toate, trebuie ca unirea şi concordia să fie restabilite. Cu nici un chip să nu se facă o spărtură: pericolul ar fi mare. Apoi, dacă se cere de Români ceva mai mult decât se oferă, nu trebuie ca pretenţiunile să crească în măsură ce se concede ceva, pentru că nu trebuie ca ruptura să vină de la Români. Din sorginte *foarte* autorizată se ştie că în Ungaria s-ar dori, contra voinţei împăratului şi Arhiducelui, ca să nu se ajungă la o înţelegere şi ca vina să fie a Românilor. – Ca să recapitulez: aci se crede că Ungaria ar da, sub presiunea legei lui Appony: doi noi Episcopi din care unul unit, rotunjirea diocezei noului Episcopat, funcţionari români în justiţie şi administraţie, 30 deputaţi. Ar mai fi vorba şi de o subvenţie şcolară cu respectarea programului oficial şi o concesiune cu procesele de presă. Acestea sunt bune de primit şi, da*că se dau realmente,* nu începe să fie respinse.

Chestiunea română a fost examinată şi cu Berlinul , ea este ieşită din cadrul local şi solutiunea ce se va găsi, va fi păzită. Deci înţelepciune».

27 Noiembrie. – Primit de *Rege.* Întâi s-a vorbit de Albania. Fusesem sesizat de Maiorescu ieri după consiliu: doi albanezi din Bucureşti, Zografi şi Vanghele Pandele, denunţase ca aventurier primejdios pe Noga, care se roteşte pe lângă Wied. Din corespondenţa ce mi-a arătat M. S., constat că Prinţul de Wied e bine orientat. Are pe lângă el pe Ecren-Bey, şeful familiei Vlora. Cât pentru Essad-Paşa, el a scris că pune casa şi averea lui la dispoziţia lui Wied. Jagow a comunicat prinţului desemnarea lui de Europa. După sfatul Regelui, el va cere împrumutul, din care 1.000.000 de îndată, pentru a avea ce da «celor care au nevoie».

Vorbit de creditul C. F. Explicat de ce am cerut tot creditul, iar nu să desprindem o parte din el.

Cu această ocazie i-am vorbit de programul nostru şi cum vom fi în curând definitiv constituiţi.

14 Decembrie. – Comitetul executiv aprobat programul cum îl întocmisem, după trei lungi şedinţe. – Maiorescu

admis paragraful conţinând o ameninţare de sancţiune pentru marea proprietate care nu s-ar executa singură. Păreri ale lui Gr. Cantacuzino, C. Arion, Pangrati şi Em. Antonescu. M-am rostit că aceasta era o greşeală.

31 Decembrie. – 6 ore seara. Maiorescu prezentat *demisia* guvernului. Regele: voi chema la 2 Ianuarie pe D-l Brătianu «pentru a-i întări puţin autoritatea printre ai săi». – Dar guvernul nu se va forma decât Sâmbătă 4 Ianuarie.

1914

4 Ianuarie. – Fost să văd pe *Filipescu,* după cum comunicasem lui Maiorescu; şi colaborarea fiind desfăcută i-am cerut să reintre în partid şi comitet; el, reînceput protestările că nu mai face politică şi că este dispus să ne ajute ca simplu cetăţean. Nu mai este *doctrină* în partid, de aceea s-a slăbit acţiunea. El are un jurnal în care se scrie pentru principiile partidului! – La observaţia mea că face mai multă politică decât ori când, răspunde că nu mai face decât două lucruri: jurnalul «un boulet qu'il traîne», și lichidare. Toată discuţia lui era că Maiorescu, de acord cu Regele, vrea să ducă partidul la Take Ionescu. – După ce i-am dovedit toată eroarea lui, a început să vorbească mai cu şir şi să admită chiar posibilitatea de coaliţie locală cu Takiştii. Special s-ar vorbi de Botoşani şi Craiova. – Am reproşat greşeala nouă a recentului articol din «Epoca» contra Regelui. «Dar. Mă rog. Regret că nu pot zice contra lui tot ce aş vrea să zic!» – Mâine ne vom revedea.

– La ora 12 *Regele* m-a primit în cabinetul cel mic de lângă camera de culcare. Regele în civil. Nu înfăţişare prea slăbită. Foarte, foarte graţios cu mine. Regretă convulsiile în care se aruncă ţara. Ar fi trebuit doi-trei ani de linişte absolută. Se putea merge cu Constituţia actuală încă 15 ani. Dar liberalii pretind că schimbarea nu se poate face decât cu mine, care am putere de a domoli patimile. Aprobat eforturile de a readuce pe Filipescu în partid. Nu trebuie lăsat pe dinafară, căci ar fi un punct de sprijin pentru toţi nemulţumiţii: Iorga, socialiştii, Fleva etc.

Două mari chestiuni sunt ameninţătoare: chestiunea Transilvaniei şi chestiunea evreiască. – Am spus Regelui ceea ce îmi scrie Săulescu din Paris despre conversaţia lui cu Cahen d'Anvers. – Nicio vorbă despre Take sau Takişti, despre o colaborare sau fuziune! – Mi-a dat medalia mare

«Avântul Ţării». Mi-a luat amândouă mâinile mulţumindu-mi «pour le service *signalé* que je lui ai rendu», – I-am strâns mâna şi el m-a îmbrăţişat pe obraz. – Chemat la *Regina.* Liberalii nu sunt «en odeur de sainteté». Împunsături la adresa lui Brătianu care este leneş, Anghelescu care şi-a torturat nevasta. Duca care nu are aerul de a semăna cu tatăl său.

– Am fost la *Maiorescu,* care m-a pus în curent cu vizita ce i-a făcut Brătianu la ora 10. Acesta vrea ca fruntaşii opoziţiei să intre în Cameră; nu a lăsat să se înţeleagă că alegerile Constituante vor avea loc înainte de Octombrie. – Despre Take, îmi spune că acesta a scris Regelui pentru nişte decoraţii refuzate, şi propune ca Regele să decoreze «proprio motu» pe Moruzi! Drept răspuns, Regele a dat scrisoarea lui Moruzi. – Maiorescu: «Băiatul inteligent al lui Ghiţă Ion; nimic mai mult!»

5 Ianuarie. – Vine *Filipescu* la mine: explozie de ură contra lui Maiorescu; mişel, mizerabil... izbucnire în plânsete. «Nu mă mai vei vedea într-un comitet, nici într-un partid, nici în Cameră, nici în Senat!» – Va întrebuinţa cât mai are timp sau energie ca să demaşte pe Maiorescu. Aceiaşi furie în contra lui Labovary; nu are nimeni dreptul să-mi ia stima şi consideraţia partidului: am fost atacat neomenesc. – Nu i-am amintit cum m-a atacat în afacerea Ressu şi ce a zis (sau a pus să zică) de mine acum de curând în «Epoca», după «Facla»!! – Va da concurs prin presă, prin manifeste, dar... nu face politică. Va trimite către noi pe cei ce ţin de dânsul.

– După masă, Deşliu: Pe mine mă iubeşte; dacă aş fi eu şeful ar veni, dar cu Maiorescu nu. El era pe lista Miniştrilor, dată de Carp la Aprilie 1912, şi Maiorescu l-a şters pentru a pune pe Pangrati!! (Pentru prima dată când aud de familia asta). Camera de Comerţ (sic) îi va pune candidatura în Bucureşti, şi va avea cele mai multe voturi. La Târgovişte va lupta cu ai noştri.

8 Ianuarie. – Gr. Cantacuzino îmi afirmă că Gr. Filipescu a spus D-nei Cantacuzino că tatăl lui a cerut (sau va cere) 7 locuri în comitetul executiv, din care unul pentru D-rul

Gianni!! – Oamenii lui nu vin pe la noi: Gianni nu a răspuns convocării mele şi nici nu s-a scuzat; Deşliu, după ce a promis să vină la o conferinţă de şefi de culori, a pretins că avea un consiliu de familie; iar Costică Săvulescu m-a întrebat «de ce nu i-a dezlegat d-l Filipescu». – Acelaşi om face pe cel ce ne va da concursul şi pe care politica îl scârbeşte...!

– *Despre Rusia.* La inaugurarea monumentului Marelui Duce Nicolae, în Mai, trebuia să meargă Prinţul Carol. – Subit serbarea a fost fixată la 11 Ianuarie şi Principii noştri din cauza doliului, oarecum dispensaţi. Vorbind de aceasta cu *Waldthausen* (6 Ianuarie) la prânzul Ypersele, el mi-a spus că Schebeko i-a făcut reproşuri fiindcă l-a vestit că Prinţul Carol lua serviciul în armata germană şi a plecat supărat pe el. Este probabil legătură între aceste fapte**.**

10 Ianuarie. – Tot Filipescu. Ieri seară la Jockey aproape decisesem pe Filipescu să reintre în partid şi să ne prezentăm împreună la alegeri în Bucureşti, cu toate consecinţele ce urmează. Amânase răspunsul pe azi dimineaţă, când va veni la mine. La 2 ore, la telefon: inutil tot; să-i spun lui Ion Lahovary că ori unde îl va vedea, îi va da un picior în..., că dacă mai vorbeşte de el *«il arrivera un malheur»;* că nu mai vrea să audă «de ce sale parti»! – Erau Gianni şi N. Lahovary la mine. I-am pus în curent. – Nimic, dar nimic din cele ce s-au zis la comitetul executiv ieri, nu autorizã o nouă supărare.

17 Februarie. – Alegerile s-au încheiat ieri. Am rupt mai multe locuri (18), decât cele ce ne oferise liberalii. Lozinca a fost: la cap mie şi lui *G. Stirbey.*

Prefecţii aveau aerul de a fi deo parte, dar tot personalul şi toată acţiunea la ordinele unui om politic: Costică Iarca, la Buzău; Pietraru la Teleorman; Ghika la Vlaşca; A. Iliescu la Olt, etc, şuruburile strânse; *umplutură* cu grămada, împiedicări de la vot fără ruşine..., şi prin ziare de «grozăvia de la 1911» este vorba...

Takiştii, pe faţă, în solda liberalilor. Pentru Craiova de două ori Prefectul a cerut mână liberă ca să se înţeleagă cu Stirbey pentru a scăpa pe Vernescu; de două ori i s-a

răspuns că trebuie scos Geblescu pentru că «acesta este preţul concursului lui Take la Bucureşti». – La Teleorman Patzuris făcut de două ori voiajul să aducă ordinul lui Take că, cu niciun preţ, să nu ies eu.

La Bucureşti, la balotajul colegiului I Cameră, Takiştii *având lista lor,* spre a reţine pe cei care nu acceptau să voteze pe liberali, au dat voturile lor liberalilor care au avut 80–100 mai mult, tocmai ce au Takiştii mai puţin. Sipsomo a cerut formal lui Jean Manu un vot pentru M. Pherekyde. – Nu poate fi nicio tăgăduială chiar pentru locurile şi colegiile unde nu era cartelul locurilor concedate. – În această perioadă Maiorescu mi-a scris, la 25 Ianuarie, aprobând refuzul de locurile oferite de guvern. – În orice caz, glasul general este că Takismul s-a topit.

18 Februarie. – Filipescu vine de dimineaţă. El, care striga că a fost o greşeală de a prevede în program posibilitatea unei sancţiuni; care acum o săptămână găsea că aceste sancţiuni nu pot fi explicate decât în sensul «fie de avantajare la impozite pentru cultura *intensivă (?),* fie de sancţiuni financiare», – îmi vorbeşte de o tranzacţiune de căutat: să dăm liberalilor posibilitatea de a expropia, odată şi repede, iar ei să ne conceadă neatingerea legei electorale! – Dar bine înţeles, în schimb distrugerea Takismului: «dacă vorbiţi şi cu Take Ionescu, cu noi nu puteţi sta de vorbă!».

Barbu Catargi, pe la 4 ore, se plânge de conversaţiile ce are Filipescu cu liberalii; este gata pe înţelegere, dar să i se dea capul lui Take Ionescu. – O apropiere ciudată de făcut cu ce scrisei mai sus!

– Gr. Ghica-Deleni: Sunt bine cu Porumbaru şi cu Stelian; ei sunt speriaţi de calea pe care a luat-o şeful lor şi caută să aibă cu noi o înţelegere. – Am răspuns că pot vorbi cu mine oricând.

22 Februarie. – Audienţă la *Rege.* Mirat de comunicatul «Viitorului» care anunţă alegerile Constituante primăvara viitoare, reamintim Regelui că părăsind puterea am cerut, pentru motive agricole, alegerile toamna şi că guvernul a dat această asigurare lui Maiorescu, la primul contact ce l-a avut cu Brătianu. De altminterea erau şi vorbele care le propagau

acum în urmă Anghelescu şi Constantinescu.

Regele: Nimica nu-i hotărât; va prezida Miercurea viitoare *primul* consiliu al Miniştrilor lui şi atuncea se vor lua hotărâri (Deci Mesajul de deschidere este opera, personală a lui Brătianu. Stilul dealtminterelea o indica). – Miniştrii i-au spus că disponibilităţile de pământ erau mai mici decât se afirmase. – Neştiinţă absolută asupra procedării şi a îndemnizării de plătit; se va face un împrumut?

Mai clar şi mai orientat pe chestiunea electorală: corupţie la colegiile cele mici, greutate de a guverna din cauza pretenţiilor alegătorilor. – Răspund: Nici unguvern n-a fost stânjenit de către alegători; singur acel al lui Sturdza n-a putut să guverneze; dar greva venea din alt loc (Brătianu).

Regele: Toate ţările merg spre sufragiul universal. *Eu:* Ele caută antidotul lui. – Dar vor fi condiţii, plata impozitelor. – *Eu:* Da, impozitul personal 4 lei. – Va fi cel puţin un colegiu în care guvernul va avea «la main haute, docile...» *Eu:* Până în ziua când îşi va simţi puterea. –*Regele:* Toate astea vor fi explicate şi hotărâte prin *Constituantă.* – *Eu:* Nu, toate astea trebuie spuse acuma, căci acuma va avea Corpul electoral să aleagă. – În două cuvinte: Regele nu ştie decât ceea ce Miniştrii lui i-au spus sau îi vor spune.

Despre Filipescu, regretă cele două interviewuri ale lui şi atitudinea «Epocei», căci, adaugă Regele cu tărie, nu ne vom schimba politica noastră externă şi nu vom rămâne în aer; – *suntem bine* înţeleşi *asupra acestui punct,* nu e aşa?

Mai târziu, vorbind de proiectele de căsătorie ruseşti: Nu mai pot amâna un răspuns; este o insistenţă *«. Pres-que gênante»,* dar nu vom face o politică de familie; alianţă de familie, da, schimbare de politică, nu. – Principii Moştenitori pleacă la 14 Martie la Berlin.

A primit cu neplăcere pe Tardieu, din pricina politicii lui «Le Temps». Franţa este aceia care împinge totdeauna pe Rusia, şi reprezentaţiunile cu prilejiul general Liman sunt opera Franţei. Petersburgul e supărat; continuul amestec al Franţei în chestiunile militare ruseşti. – Împăratul timid, nu spune nici odată Miniştrilor lui ceea ce vorbeşte cu Suveranii, şi adeseori Berlinul a fost mirat de aceasta.

Marele Duce Nicolae Mihailovici este în dizgraţie din cauza cărţii lui asupra lui Alexandru; caracterul lui dealminterelea nu-i place Regelui. – Când Tardieu a spus Regelui că Europa îi datorează lui pacea, Regele a ripostat: «O datorează mai ales împăratului Germaniei»; – «Preparasem dinainte răspunsul»!

Asupra finanţelor: Ce fericire că ai făcut într-un mod aşa dibaci împrumutul şi că nu l-ai făcut în Franţa! Foarte frumoasă operaţie, pentru care te mai felicit încă odată.

23 Februarie. – Mitilineu întors de la Berlin mi-a spus că la Disconto şi Salomonsohn şi Solmsen i-au spus că Berlinul e foarte mirat de numeroasele conferinţe de Francezi iluştri, la Bucureşti.

– Mi s-a mai comunicat că Duca trebuia să prezideze banchetul ce se oferă lui Tardieu (dacă nu este lui Lacour-Gayot). Dar din ordinul lui Brătianu s-a făcut bolnav.

24 Februarie. – Revizuirea. Aflăm că chiar azi dimineaţă se comunică citirile pentru revizuire. Adun comitetul consultativ, care adoptă declaraţia pe care am redactat-o. Iat-o:

«Adânc mirat de precipitaţiunea cu care se fac propunerile de reviziuirea Constituţiunei, trei zile numai după deschiderea Parlamentului şi înainte chiar ca o discuţiune asupra Adresei să fi adus o preciziune a înţelesului şi întinderii ce se caută a se da celor două puncte de căpetenie, care privesc proprietatea şi legea electorală;

«În starea de obscuritate în care s-au făcut alegerile, niciun act sau cuvânt autorizat nelămurind opinia publică asupra intenţiunilor Guvernului care este promotorul cererii de revizuire;

«În vedere că nu se poate schimba într-o grabă absolut incompatibilă cu greutatea problemei, un aşezământ constituţional sub care ţara s-a desvoltat şi a prosperat în timp de 40 ani, – Partidul Conservator declară:

«Că pe cât este de doritor să înlesnească soluţiunea cestiunei agrare, pe atât consideră ca o siluire procedeele care nu sunt de natură a îndruma partidele politice şi opinia publică spre cercetarea liniştită şi documentată a celor mai

bune mijloace de înfăptuire».

Arion dezvoltă această declaraţie la Cameră; dar sosim prea târziu la Senat. – Brătianu, în prima replică, o ia foarte de sus; mai calm însă la a doua replică.

25 Februarie. – La Senat, Comitetul delegaţilor e deja convocat pentru ora 2½!! – Vestesc pe Missir că cer cuvântul la rezumatul şedinţei de ieri. Se zăboveşte pentru a fi aşteptat Brătianu.

Fac declaraţia – răspuns al Ministrului, – iau din nou cuvântul: de astădată Brătianu, foarte blând, afirmă că nu vrea să pripească lucrurile şi că se va discuta *după Adresă.*

Se atribuie atitudinea sa vizitei ce a făcut azi dimineaţă Regelui.

12 Martie. – Rostit discursul meu asupra reviziei. Pentru prima parte, Brătianu nu era de faţă. Misir a provocat o suspendare de şedinţă şi a pornit în grabă pe Morţun ca să-l caute pe primul-ministru. Discursul a avut un răsunet mare chiar asupra majorităţii.

18 Martie. – *M. Pherekyde* îmi propune o întrevedere cu Brătianu pentru a nu a vea aface cu intermediari pentru o înţelegere. Întrevederea ar avea loc la dânsul. Primesc, îl asigur că nicio chestiune personală nici nu mă preocupă şi nici nu se opune la aceasta.

19 Martie. – Mi se propune întrevederea pentru mâine 6 ore şi jumătate. Sunt obligat să cer amânare, căci mă aşteaptă Regele mâine la ora 7.

George Stirbey îmi spune că a găsit pe Rege hotărât de a sacrifica proprietatea; mai puţin partizan de o reformă electorală. I-a spus că, oricât de *penibilă* să fie chestiunea, el găseşte că o întrevedere între Brătianu şi Marghiloman era indispensabilă. Se înţelege de unde vine propunerea Pherekyde.

În vederea acestei întâlniri şi punând pe socoteala vizitei mele la Rege necesitatea de a mă orienta exact, am convocat la 5 pe Filipescu şi pe Lahovary. Am căzut de acord, că putem conceda obligaţia –, pentru un sfert de exemplu – de a da pământ cu sancţiunea *exproprierii individuale,* dar, ca garanţie pentru viitor, abandonarea colegiului unic.

20 Martie. – Pherekyde îmi telefonează că nu ne putem vedea nici mâine nici Sâmbătă, Brătianu având multe comisii.

24 Martie. – Întrevederea cu primul Ministru. El e acela care vorbeşte toată vremea... A se relua altă dată. M. Pherekyde a asistat.

14 Aprilie. – Conferim d-l *Brătianu* şi cu mine la Pherekyde acasă. Toată conversaţia numai asupra legii electorale: Colegiul unic este convingerea lui personală, crede că poate impune reforma, dar nu depinde de el ca revizia să se facă într-o atmosferă de linişte sau de violenţă. Dacă nu ne înţelegem, va fi obligat să facă apel la masele populare. Oarecare întorsături de fraze sunt ameninţări: ruperi adânci; oamenii vor suferi; raporturile ulterioare vor fi foarte grele, etc... – Răspund foarte liniştit că dacă trebuie să înghiţim blocul lui intangibil, mai bine să-l impună prin forţă.

– Semi-mărturisire că mijloacele lipsesc pentru legea agrară: «dificultăţi dar nu imposibilităţi».

În ceea ce priveşte Banca, discuţie admisibilă pentru altă organizare. Ar fi dorit un acord pentru a rezolva chestia petrolului. – A spus râzând: Să reluăm proiectul «României». Câteva cuvinte puţin măgulitoare pentru Take Ionescu.

În rezumat: Nicio înţelegere posibilă; Legea Agrară a trecut pe planul al doilea; Colegiul unic este marele cal de bătaie.

– Interpelat pe Costinescu asupra bugetului. El foarte slab; este sfârşit.

– Ieri la Darvari conversaţie cu *Principesa Maria.* Ea îmi spune: «Că a fost foarte urât să se profite de lipsa ei ca să se încurce lucrurile. Cele ce spune «Facla» de Regină sunt din nenorocire în parte adevărate». «Facla» acuza pe Regină că a rupt căsătoria pentru a favoriza pe nepotul ei din Albania, ca să nu se găsească Românii între necesitatea de a urma alianţa politică cu Grecia şi asistenţa de dat noului Regat. Materie procurată, după cât se zice, de către Ioan Miclescu, care cunoştea cuvintele imprudente rostite de Regină înaintea unor martori.– «Dar am reluat totul în mână şi am

scris eu Diadocului. Elisabeta este mulţumită la dânsa, îşi iubeşte ţara (România); faptul de a o părăsi o costă; aceasta nu este ceva personal în contra Diadocului. Sper că se va face, încet; din nenorocire el nu poate veni acuma la Bucureşti...».

16 Aprilie. – C. Cantacuzino-Paşcanu mi-a cerut o întrevedere cu el la George *Stirbey.* Refrenul lui: Vezi pe Take! De ce nu vorbeşti cu Take! – O să se silească să întâlnesc pe Take la George *Stirbey.* – Crede că poate să afirme că Take n-are niciun aranjament cu liberalii.

– Generalul *Coandă* îmi raportează despre călătoria lui. A văzut pe Talaat, Enver, Marele Vizir, Mareşalul Sanders. Acesta din urmă crede că Enver este «un faux bonhomme», că nu trebuie dată încredere sincerităţii lui fictive; exasperat de starea primitivă a oamenilor; nu au artilerie; se lucrează serios în armată; Turcia *nu poate întreprinde nimic înainte de 18 luni;* nicio putere militară în momentul de faţă; 54 de ofiţeri germani constituie un al doilea Minister. – Toţi Miniştrii se tem de Bulgaria; Talaat crede că Uniunea Sârbilor şi Bulgarilor e posibilă, cum o voi Rusia să se ocupe de aceasta; Ar înclina pentru o alianţă cu Grecia, dacă ar consimţi Grecii să dea Chio şi Mitilena, care fac parte integrantă din Asia mică. Enver a cerut schimbul cu Rodos care face sistem cu Creta. În Grecia, crede că Venizelos poate să primească, odată afacerea Epirului regulată. Armamentul maritim al Turciei o să oblige pe Greci să fie îngăduitori, având în vedere cheltuelile ce le au de făcut pentru a consolida noile lor posesiuni.

La Constantinopol, nota generală: admiraţie fără mărgini pentru Regele nositru şi a se lua «mot d'ordre» de la Bucureşti.

– *Barbu Stirbey* a venit la mine. Pretextul: Petiţia lui Filipescu, ale cărei părţi finale par a conţine o amenintare pentru Rege. Explic că Filipescu înţelege, că dacă nu mai există protecţia legilor în timpul alegerilor, cetăţenii vor fi siliţi să se apere singuri. – Îmi reproşează că în afară de audienţe, nu ţin pe Regele în curent. Brătianu corespunde prin D-na Mavrojeni. Take prin el. EL *nu* serveştedecât pe

Rege şi se oferă pentru a-i duce şi comunicările mele. Nu trebuie ca în faţa Regelui să par că ştiu că el, Barbu, îi raportează: «E nostim; când ştie fiecare că celălalt ştie tot, să se prefacă fiecare că nu ştie ceea ce ştie celălalt!» (O fi oare o aluzie la anume raporturi?)

Am convenit că voi pune în scris tot ce am spus lui Brătianu asupra reviziei, şi tot ce Brătianu mi-a răspuns; căci se poate ca acesta să nu fi raportat exact cuvintele noastre.

19 Aprilie. – întâlnit pe *Take Ionescu, după* propunerea lui Paşcanu, la G. *Stirbey.* Nimic precis; *încă nu* angajat cu Brătianu; ar dori să fie samsarul cinstit, «Regele fiind singurul care mai poate obţine concesiuni de la liberali». – Colegiul Unic este tirania partidelor. Nu trebuie să ne plângem de tirania alegătorului; dar Cluburile politice sunt acelea ce trebuie acuzate. Brătianu este încătuşat în formula sa de Colegiul unic; trebuie să-l ajutăm să se libereze de ea; dacă Brătianu primeşte, el ar primi amestecul colegiilor actuale, cu pluralitate de voturi pentru Colegiul I. Filipescu se va deda la violenţe şi are să-i provoace: – Eu – nu, dar o să tragă o bătaie poliţiei dacă nu se astâmpără.

17 Mai. – Fusesem chemat cu insistenţă la 14 Mai, pentru a prânzi la Buftea cu Principesa Maria. Imposibilitate absolută. Principesa spusese Suzanei (D-na Ivon Marghiloman) că eram «nu un amic», dar un frate.

– Telefonic mă cheamă *Prinţesa* la 11¾, şi mă roagă să mă silesc ca Prinţul Carol să nu lipsească la întrevederea de la Constanţa. Dânsa nu poate să vorbească de aceasta cu Regele, dar Ţarul venind cu toată Familia Sa, ar fi extraordinar să nu se cheme şi Prinţul Carol. Dânsa este trup şi suflet pentru această căsătorie. Brătianu vede ca dânsa. Take e foarte partizan pentru reîntoarcerea sa, dar avem pe Regina în contra noastră din cauza *Albaniei ei.* Regele nu s-a dat un moment pe faţă. Prinţul Ferdinand şovăie din cauza Germaniei. Trebuie lucrat fără ca să se simtă că şi dânsa e amestecată. – Asupra interpelării mele: Nu se poate zice că voinţa Regelui să fie slăbită, dar sunt lucruri care se încurcă, şi acţiunea directă a cuiva care îl

vede des. – Regina are influenţă asupra lui. – Căsătoria greacă se va face, acum când Elisabeta, *care nu-şi iubeşte decât frumuseţea, este în alt mediu.* Când va vedea pe Prinţul în alte condiţii, iubitor şi făcându-i curte, are să primească această tămâie şi restul va veni singur. – Râzând apoi Prinţesa îmi spune: că Regina în timpul unei citiri, ca ieşind dintr-un vis îi comunica că probabil Elisabeta are o iubire nefericită pentru Bulgarul (pe care nu l-a văzut niciodată!). – N-a avut niciodată vreun conflict cu Regina, fiindcă nu are nicio ambiţie personală, dar dacă va fi vorba de copiii mei, am să-i apăr şi «va fi războiul».

– Regina e contra ambelor căsătorii; – Principesa Maria n-are decât o temere: Chestiunea de sănătate; acea boală a sistemului vascular al Ţareviciului trece prin femei şi nu loveşte niciodată decât pe bărbaţi. Principesa Heinrich de Prusia a transmis-o băeţilor săi şi unul din ei a şi murit.

N-am fost întotdeauna uniţi în căsătoria noastră, – divergenţe de gusturi –, dar în chestiunile de familie sau de interes suntem totdeauna de aceaşi părere, ceea ce este o mare putere...

4 Iunie. – În ajunul alegerilor sezisasem Comitetul Consultativ de demisia lui Maiorescu; a fost înţeles între noi că nu o vom divulga. Mi se pare că aceasta a fost o eroare: Am fi avut un succes electoral şi mai mare. Am reluat convorbirea acum 4 zile. Arion afirmând că alegerea nu se va putea face decât între mine, Lahovary şi Filipescu, Lahovary a zis: «Eu nu am nicio pretenţie», şi Filipescu a reînnoit declaraţia lui că nu putea şi nu voia să fie şef m-am opus la o desemnare imediată ca condescendenţă pentru Lahovary, sub pretextul lipsei lui Grădişteanu şi a lui Vlădescu.

– Astăzi ora 10 Adunarea *Comitetului* Executiv. Toată lumea a venit. Lipsă numai Vlădescu, de negăsit. Au vorbit: Ion Lahovary, Deşliu care a propus oficial *numirea mea,* Greceanu, *G. Stirbey* (foarte bine), cei doi Cantacuzino, Filipescu, Ionel Grădişteanu. – Unanimitate, – cald şi mişcător! –

5 Iunie. – Deschiderea Parlamentului. Discursul Tronului nu vorbeşte decât de reforme, – foarte vag – şi de două ori

de înţelegere.

A. Constantinescu «Sper că sunteţi mulţumiţi de Mesaj» – Eu: «Dacă voi sunteţi mulţumiţi, ce să zicem noi? c'est un lâchage! noi, încântaţi».

Liberalii, Takiştii, Brătianu mă felicită. Take vorbeşte în vecinătatea mea. Nici ziua bună nu mi-a dat.

6 Iunie. – Am cerut audienţă azi dimineaţă. Am şi fost primit la 6. Atâta prevenienţă m-a mişcat. *Regele* mi-a ţinut mâna în amândouă mâinile lui, un timp prelungit: «Te felicit din toată inima pentru alegerea D-tale, dar mă felicit mai ales pe mine». – La plecare: «Ai toată încrederea mea, toată, dar – cu un gest energic – trebuie să fii şef!» – Se vorbeşte de Filipescu, mai mult timp. M-a pus în curent de ce se vorbise cu Sasonow. În chestiunea internă va trebui găsită o înţelegere: «veţi găsi cu) D-l Brătianu şi D-l Take Ionescu, o formulă», – singura dată când a pronunţat numele lui Take.

10 Iulie. – Notă austriacă. Primul ei efect e de, a produce mirare. *Porumbaru* a vorbit cu Czernin la ora 4 la Sinaia, şi Czernin i-a spus că instrucţia va mai ţine încă două zile; la ora 6 ducea nota Regelui! Şi Porumbaru îmi povesteşte chiar dânsul cu naivitate păţania lui.

13 Iulie Mă reîntorc de la Buzău. Nota de răspuns a lui Pasici foarte corectă şi dibace. O spun în «La Politique» (Czernin s-a plâns mie de tonul gazetei). Blondel se agită foarte mult, a perorat la Jockey Club în sensul că ar fi trebuit ca imediat noi să ne punem din partea Sârbilor. Pretutindeni face pe agentul provocator.

– Primesc vizita lui *Porumbaru.* Îmi spune că nota a fost *probabil* supusă prealabil Germaniei! – Relativ la incidentele noastre de fruntarii cu Bulgaria: «Sunt aproape aplanate; unii(?) vedeau într- însele mâna rusească; alţii mâna austriaca. I se pare că Germania merge de nevoie. Cine ştie dacă nu are să sune şi ceasul nostru cu Transilvania!»

Cum Blondel spusese «Aţi ştiut să cereţi concursul Sârbilor şi Grecilor în diferendul vostru de fruntarii cu Bulgarii», – am întrebat pe Porumbaru seara, dacă era adevărat; mi-a răspuns că se sugerase numai aliaţilor o declaraţie. Omul acesta (Blondel) e limbut şi gaffeur».

Sinaia, 15 Iulie. – Lungă întreţinere cu C*zemin.* Foarte «gentleman vorbind deschis cu mine. Punctul lor de vedere: Că este vital pentru dânşii să extirpeze pan-serbismul pentru a dovedi oamenilor că ţara lor nu a intrat în lichidare. – Foarte mulţumit când i-am spus că, pentru mine, un tratat trebuie să fie respectat, dar cum să evităm conflictul eventual cu tratatul de la Bucureşti. – El: Nu vom lua niciun sat Sârbilor, şi dacă sunteţi aliaţii noştri, interesele voastre sunt şi ale noastre. – Am insistat pe acest punct: Integritatea teritorială a Serbiei.– El: Fără ca să fiu Ministrul afacerilor străine, sunt sigur că n-o să vrea nimeni să modifice harta.

16 Iulie. – Audienţă la *Rege.* Regele examinează trei chestiuni: 1) Starea opiniei publice şi armatei: anti-austriacă. 2) Să mergem alături de Austria? Rusia este în stare să răstoarne guvernul bulgar şi să atragă Bulgaria în partea ei: Prinşi între două focuri, coasta maritimă deschisă şi Constanţa pierdută. – 3) Să mergem în contra ei: Onoarea te opreşte: Tratatul de la 1884, încă minimum pe 3 ani în vigoare. – Regele îmi arată confidenţial, telegrama personală prin care împăratul îi comunică declaraţia de război şi face apel la vechea lui prietenie pentru a spera că va aproba această crudă extremitate la care s-a hotărât; – şi a doua telegramă, a Ţarului, care şi el îi invocă prietenia pentru a *colabora* pentru menţinerea păcii dacă e posibilă. Acest adaus «dacă e posibil», nu-i place Regelui. –

Îmi arată în sfârşit telegrama lui Diamandi adresată lui Porumbaru, spunând că Ambasada Germaniei la Petersburg neagă că nota austriacă ar fi fost făcută *sub autoritatea* guvernului german, care nu i-a cunoscut textul decât odată cu celelalte puteri. – Ţinem punctul acesta ca important. (Am avut în această privinţă o controversă cu Vredenburch care crede, ca şi Presa, că nota a fost discutată şi *întărită* la Berlin).

Asupra propunerii mele, dacă chestia Transilvaniei e destul de coaptă ca să riscăm totul pentru tot, Regele nu crede (e şi părerea mea). Ea va fi coaptă peste 20 ani şi va veni la sigur, fiindcă Austria tot se va disloca din cauza Ungariei.

Asupra reconstituirii blocului balcanic: Lipsă de vreme; Grecii nu vor ceda Cavala; şi poate aceasta ar întări prea mult pe Slavi.

Foarte indecis, foarte îngrijat, Regele îmi cere să nu mă depărtez de Sinaia, dorind a mă revedea după ce va conferi cu câţiva oameni politici cu greutate din toate partidele.

Punctul lui actual de vedere: O victorie repede a Austriei; pacea imediată; *dar înainte, – Austria să facă Rusiei declaraţiunea pe care ne-a făcut-o nouă, că integritatea Serbiei nu este ameninţată.*

Semnalez Regelui insuficienţa lui Porumbaru (ar fi nevoie, zice El, să fie chemat aci şi fixat pe lângă Brătianu), *şi* acea a lui Corbescu la Politie.

– Seara *Pohlevshy* îmi arată o telegramă de comunicat lui Brătianu, că guvernul rus nu primeşte «z*drobirea»* Serbiei.

17 Iulie. – Ziua toată strecurată în alternative de speranţă că se va putea realiza localizarea.

Duc pe Poklevsky la Bucureşti; – seara, târziu, îmi comunică că Rusia *nu ne cere decât neutralitate;* mă conjură să lucrez în acest sens (2 noaptea).

18 Iulie. – Blondel, înmuiat, nu mai predică decât neutralitatea, nu mai se agită pentru ca să sărim în ajutorul Serbiei.

Începe a se simţi că liberalii nu mai lucrează în sensul rusesc.

19 Iulie. – Scrisesem lui Brătianu împotriva menţinerii trupelor în serviciul tramvaielor, contra greviştilor. La 5½ sunt vestit telefonic că Luni 21 Iulie, ora 5, va avea loc un Consiliu de Miniştri cu toţi şefii de partide şi notabilităţi politice; se hotărăsc două persoane: indic pe Lahovary şi îmi rezerv a doua persoană, căci telegrafiasem încă din ajun lui Filipescu.

– 15 minute mai târziu după această convocare primesc: «Sper că vei fi Luni la Sinaia pentru consfătuirea despre care am vorbit. – Carol».

Telegrafiez din nou urgent lui Filipescu.

20 Iulie, Sinaia. – Vorbesc cu Lahovary, care este foarte anti-austriac; convoc pe Grădişteanu. – La Sinaia toată

lumea în contra intrării în acţiune şi mai ales alături de Austria. – *Poklevsky* vine la mine la 8 seara. Abătut. Nu crede că să se fi început acţiunea fără o asigurare din partea Angliei. Ne cere neutralitatea în schimbul ori căror alte avantaje. Guvernul Naţional Bulgar este o garanţie că nu se va merge contra lor. – Germania a declarat formal război Rusiei: Aceasta este prima veste care se află când sosesc aici.

21 Iulie. – La dejun, Ministrul Anghelescu comunică *că Italia a declarat neutralitatea!*

– *Carp* îmi expune sistemul lui: Război imediat, noi alături de Austria. Tripla înţelegere e sigură, să biruiască; Italia va merge pentru a lua Tunisia; noi vom lua Basarabia de Sud, Austria cea de Nord cu cheia Hotinului, pentru a fi doi spre a o apăra.

– Se anunţase că Costinescu, partizan al Rusiei, îşi dăduse demisia. Întreb pe Procopiu şi printr însul aflu că Brătianu temporizează. O oră mai târziu ştiu că Liberalii vor propune neutralitatea. – Telegramă de la Filipescu – 2 Aug. stil nou, Duminică, de la Baden-Baden: Am primit astăzi telegrama, imposibil să sosesc mâine. Dacă nevoie pornesc cu prima ocazie (?!).

– *Consiliul de Coroană*– Un grup numeros, emoţionat, ne vede pornind spre Castel. Toţi, suntem foarte mişcaţi. Ţinem şedinţa în sala de muzică a Reginei. Prinţul Ferdinand stă în faţa Regelui. Tratatele pe masă, Regele ia la dreapta sa pe Rosetti, la stânga pe Carp; Prinţul, pe Brătianu la dreapta, pe mine la stânga. Take a luat cu dânsul pe C. Cantacuzino şi pe Disescu– Disescu şi Morţun iau note complete.

Regele citeşte declaraţia Sa: «Pentru prima dată întrebuinţez cu dvs. Limba franceză, care redă mai bine nuanţele («va fi publicată», ne spune Regele mai târziu, în cabinetul său). «Nu trebuie să facem politică de sentimente. Neutralitatea este o soluţie rea, care va face ca România să piardă înalta situaţie pe care a câştigat-o. A merge cu Rusia ar fi contra sentimentelor unanime ale ţării. – Să ne pronunţăm numaidecât în favoarea Germaniei şi Austriei, cu care ne leagă un tratat, este ceea ce ne dictează interesele

viitorului. Va urma onoare şi profit».

Tăcere generală.

Regele dă cuvântul lui Rosetti: «Cei tineri, arătând pe Brătianu, ar trebui să vorbească cei dintâi». Brătianu doreşte să vorbească după opoziţie. – *Rosetti* se execută; doreşte ca ţara să nu caute să joace roluri care nu sunt pe măsura ei şi să se astâmpere.

– *Carp,* pornit, emoţionat: «Război imediat, trebuie ajutat Germanismul să zdrobească Slavismul. Românii din Transilvania ne îngrijorează puţin: au manifestat ei oare dorinţa de a fi încorporaţi? Cei dintâi care vor trage asupra noastră dacă urmărim altă politică, vor fi *regimentele române.* Regele a vorbit limbajul datoriei şi onoarei; trebuie să-l urmăm. Avem un tratat, România trebuie să-şi ţină angajamentele».

Eu: Cer a fi fixat asupra rolului Italiei. – Preşedintele citeşte telegrama, sosită atunci, confirmând că sfârşitul Consiliului de ieri, pe care nu-l prinsesem decât incomplet. – Văzând unanimitatea în contra acţiunii imediate, *Regele* a spus, arătând textul declaraţiei sale: cu Austria. (Regele mă corectează: «cu Germania...») – cu Germania, primul rezultat este că trebuie să renunţăm la tratatul de la Bucureşti; îl primesc dar trebuie să se ştie că aceasta vasăzică prietenie cu Bulgaria şi mărirea Bulgariei în Macedonia şi poate chiar la Cavala. Bulgaria vrea să fie plătită şi trebuie să ne schimbăm puşca de umăr. Un efect admisibil, dar care va mări preveţiile opiniei publice. Este apoi părăsirea, pentru foarte multă vreme, a ideii românismului în Austria şi alte locuri. – Rămâne şansa de a fi cu învingătorii: aceasta prevalează. Defecţiunea Italiei însă o ştirbeşte şi deocamdată se poate admite o îndoială.

2) Să mergem cu Ruşii. Pericolul moral e prea mare; nimenea nu o doreşte. Nu o povăţuiesc.

Atuncea... neutralitate. Este ea oare posibilă? Rusia o cere şi va respecta-o. N-are interes să ne arunce de partea cealaltă. Austria? Nici ea nu o să vrea să ne indispună, căci de altminterelea trebuie să fie destul de mulţumită că îi lăsăm disponibile corpurile pe care ar trebui să ni le opună.

– Este oare soluţia onorabilă? desigur că da. «Casus foederis» nu există. Dacă s-ar putea interpreta că intrigi ursite pe teritoriul unui vecin echivalează unei agresiuni de Stat la Stat, atunci s-ar putea zice într-o zi, că din cauza Ligii atacăm Austro-Ungaria. De altminterelea Italia, mai intim legată şi mai veche aliată, nu judecă că există pentru ea «casus belli». Să ne armăm spre a ne păzi graniţele şi atâta tot pentru moment.

Take Ionescu se raliază cu totul la părerea mea. Aliaţi, nu am fost consultaţi înainte de a se trimite nota, care era un ultimatum de război; asociaţi, dar oameni liberi, nu putem fi târâţi prin voinţa unui singur aliat. – Este în orice caz pierderea tratatului de la Bucureşti; posibil, dar acest tratat nu ne poate dicta hotărârea noastră în acest moment.

Brătianu, foarte confuz, uitând părţile unei expuneri pe care o enunţase, vine la concluzia: «Să ne armăm, să preparăm opinia publică, să nu ne declarăm neutri dar în stare de apărare a graniţelor noastre» (dau rezumatul cu care sfârşeşte, după dialoguri şi întreruperi). În acest răstimp *el prepară* opinia publică.

Carp combate cu vehemenţă. Opinia publică nu este cum o credem noi (?), sentimentul public e acela pe care îl exprimă el.

Ion Lahovary, – Tratatul de la Bucureşti şi confederaţia balcanică: «Nu omor Români pentru ca Austria să facă o Bulgarie mare în paguba unei mici Serbii».

– *Ion Grădişteanu* şi *Pherekide,* mai afirmativ decât Brătianu; contra –; *Costinescu,* foarte categoric: *contra Rusiei,* dar zicând că astăzi a merge alături cu Austria, ar fi a dezlănţui războiul civil.

– *Carp* ne apostrofează *că abandonăm pe Rege! c*ă-l silim să-şi calce cuvântul.

Eu: În toată conştiinţa mea şi pe onoarea mea, cred că cuvântul Regelui nu este angajat. Din contră, procedând astfel cum procedăm, acoperim pe Rege. Dacă am ieşi de aci cu războiul, toată lumea ar zice: «Acesta e războiul Regelui!» şi nu o vreau. La cea dintâi înfrângere, Regele ar fi acela care ar fi atăcat. Dacă noi, oamenii politici, preparăm

opinia publică, când vom declara războiul, noi vom fi răspunzători. Aşa înţeleg eu să servesc pe Rege.

Aprobare generală. *Morţun* manifestează viu.

La ieşire – *Carp*: «Nu te felicit pentru primul tău act de şef al partidului conservator». – *Eu:* Fiecare cu sentimentul lui de datorie şi de răspundere. – *El:* «Mâine Regele va abdica!!»

La ora 8¼ seara, Brătianu, Take Ionescu, Pherekyde şi cu mine, trecem la *Rege.*

Schimb de vederi. Spun lui Brătianu: Dacă notele D-tale conţin un angajament, intră în război şi noi te vom susţine. Dealtminterelea am vestit într-un colţ pe Prinţul Ferdinand, că e treaba liberalilor să se pronunţe, şi că nici Take nici eu nu voim să le lăsăm posibilitatea să joace un rol dublu: Cu Germania la Rege, cu Rusia la Bucureşti.

Regele: Sunt Rege constituţional şi nu voi declara Eu singur războiul.

Redactăm împreună notele şi comunicatele. Notele Berlin şi Viena lasă să întrevadă acţiunea noastră ulterioară, decurgând din o atitudine care *ajută* Austria în momentul de faţă.

Seara 9½ în timpul mesei, Czernin destul de mulţumit; Germanii, îmbufnaţi; Poklevsky foarte îngrijorat, dar nu încă disperat.

Societatea noastră românească: foarte bucuroasă, mă felicită.

Se răspândeşte zvonul că Poincaré ar fi fost asasinat.

22 Iulie. – *Radef,* în momentul când plecam, mă ia de-o parte pentru a-mi spune că vine de la Rusciuk unde a fost să vorbească cu Consiliul de Miniştri. «Nu vreau să joc rolul d-lui Kalincoff; pot să-mi îndeplinesc misiunea?» – Mergi înainte! i s-a răspuns. – Se duce la Brătianu şi îi declară că Bulgaria vrea prietenia României. Ea va respecta noua graniţă, şi va înainta în Macedonia; credincioasă Austriei, prietenă cu România. – I-am spus că la Consiliul de ieri aşa considerasem şi eu situaţia. – Guvernul nu s-a schimbat. (Poklevsky îmi spusese contrariul; vorbise de rusofilii care vor intra în cabinet). E fals că Ratko Dimitrief vine de la

Petersburg pentru a căuta să răstoarne guvernul.

– M-am reîntors la Bucureşti. Vorbind cu *M. Pherekyde,* el mă ajută să reconstitui un incident de la sfârşitul Consiliului de ieri, pe care nu-l prinsesem decât incomplet. – Văzând unanimitatea contra acţiunii imediate, *Regele* a spus, arătând textul declaraţiei sale: «Acesta este testamentul meu politic la care nu renunţ; nepotul meu îl va urma». Pe aceste cuvinte s-a bazat Carp ca să vorbească de abdicare.

23 Iulie. – Alaltăeri la Prinţesa Maria, Alteţa Sa îmi spusese: «D-l *Take Ionescu* vede tot negru; este sfârşitul generaţiei noastre (?) şi ruina României!»

Sipsomo şi Charles Lahovary îmi spusese că Take era într-o stare neexplicabilă de surescitaţie şi de descurajare. – Azi aflu prin Iancu Bacalbaşa, că Grey spusese lui Take că România, ca toate Statele mici, trebuia să dispară! De aci istericale...

– *Legaţia Franceză* îmi comunică telefonic că Germania a violat Belgia şi trupele au trecut pe acolo în Eranţa!

24 Iulie. – D-l *Brătianu* vine la 9¾ la mine, mă pune în curent de cum s-au făcut comunicările după Consiliul de Luni la Castel. – La prima conversaţie, răceală; Czernin şi Waldliausen vor referi. – A doua comunicare de la Czernin la Brătianu: S-a încheiat o legătură cu Bulgaria, care va fi amică cu România «câtă vreme vom fi prieteni». Toată ziua de Marţi îngrijorare şi hotărâre de a limpezi pe dată dacă azi, aşa cum ne găsim, suntem prieteni». – Miercuri 23, întâlnire la Czernin unde Brătianu găseşte şi pe Waldhausen; amândoi solemni: «Guvernele lor iau act cu plăcere de faptul că guvernul român se *dezinteresează de tratatul de la Bucureşti* şi că măsurile ce ia sunt o indicaţie că România rămâne aliata lor».

Din toată conversaţia următoare înţeleg că Brătianu rămâne orientat spre tripla alianţă; va mobiliza încet pentru a da spiritelor timpul de a evolua şi a le pregăti; speră o victorie germană, pentru a ne întoarce. De altă parte Diamandy vine personal la Bucureşti cu propuneri importante de la Sasonoff. – Îmi confirmă tratatul dintre Bulgaria şi Germania. – Turcia, era şi ea pe punctul de a

iscăli, dar probabil declaraţia de război a Angliei o va pune pe gânduri. «Cu oameni hotărâţi, Turcia poate juca un rol dezlănţuind un război sfânt în lumea musulmană».

Brătianu ar mai fi atins lui Czernin necesitatea de a se declara ceva în favoarea Transilvaniei. – I-a spus din nou că a reproşat Austriei, de a nu fi ţinut seamă că el Brătianu a vestit-o că orice agresiune contra Serbiei era un «casus belli» cu Rusia. (Conversaţia lui cu Sasonoff).

Grecia îl strânge cu uşa. A propus o cooperaţie a statelor noastre majoare – şi o armată comună în Serbia pentru a păzi frontiera de comitagii bulgari. S-a răspuns prin negativă, propunerile implicând o atitudine ostilă contra Austriei.

25 Iulie. – Filipescu îmi transmisese următoarea telegramă din Baden-Baden, 2 August sn. (Duminică), primită Luni la Sinaia, deci cu comunicaţie care implică că prima mea depeşă de Joi sosise la timp: «Am primit astăzi telegrama, imposibil de a sosi mâine. Dacă pot, voi porni la prima ocazie». Am înţeles că nu voia să vină în ţară. – Azi vine tânărul Filipescu care îmi explică că tatăl său este bolnav, că ar fi de cea mai imperioasă necesitate, după ce a făcut 15 zile cură să împlinească cel puţin 30 zile; mă roagă să nu-l chem... – După două ore Gr. Cantacuzino: «Special vin să-ţi comunic că aflu de la d-na Blaremberg că Flipescu, greu bolnav de inimă, e considerat ca pierdut; a avut continuu sincope, a încercat să se întoarcă, nevasta a luptat din toate puterile să-l împiedice; doctorul ar fi declarat că poate muri pe drum»(?)

27 Iulie. – Am fost ales ieri preşedintele Crucei Roşii; m-am dus la Sinaia să mă prezint Reginei. Din conversaţia mea de ieri cu D-na Poenaru, înţelesesem că Reginei îi era necaz că Prinţesa ia prea multă iniţiativă în operele care sunt proprii ale ei. – Am fost primit la 7½; un sfert de oră mai târziu vine şi Regele şi stăm de vorbă în trei.

Regina singură: Consiliul de Luni a fost foarte frumos; Regele mulţumit că are astfel de oameni pentru a-i consulta. «Ce aş fi făcut, mi-a spus El, dacă s-ar fi dezbinat şi ce răspundere dacă aş fi fost silit să aleg între una sau cealaltă

părere!»

Regina adaugă: Nu mi-a plăcut tonul celor două telegrame ale împăraţilor; aşa se scrie *Regelui meu?*

– Convorbire în trei. *Regele* calm: Presupuneri asupra sorţii războiului în favoarea Germaniei şi nimic mai mult. Asupra vorbelor despre abdicare: «Eu? dar am expus pur şi simplu cele trei ipoteze».

Convingerea mea se întăreşte că Regele nu a fost nemulţumit de soluţia adoptată de noi.

Regele mi-a spus pozitiv că *s-a telegrafiat* de la Petersburg propuneri de alianţă, garantându-se *integralitatea* graniţelor de astăzi: aceiaşi formulă ca în 1876. – Am obiectat: Dar Diamandy n-a sosit încă? – Regele: s-a telegrafiat. Nu se propune un tratat acelora care mai au unul, şi Rusia trebuie să ştie că avem un tratat!

– M-a reţinut la masă seara. – La masă general Mavrocordat cu D-na şi D-na N. Ghika.

După masă Principele cu Principesa şi Prinţesa Mignon. Conversaţie liniştită; se vorbeşte de Crucea Roşie. Regina anunţă ceea ce s-a hotărât între noi, că dă delegaţie Prinţesei. Prinţul cere să aibe pe Barbu Stirbey la Cartierul General: Este un om cu care mă pot înţelege!!

30 Iulie. – Întrevedere la Predeal cu D-na Câmpineanu; măgulită de vizita mea. Ambele Cruci Roşii vor fraterniza!

– La 5½ în camera mea la Hotel, conferinţa cu *Brătianu,* care verifică minuţios dacă nu se ascultă la uşi!

«O parte din colegii mei vor să accelereze măsurile militare, dar Diamandy soseşte peste două zile şi coincidenţa mobilizării ar avea un înţeles pe care vreau să-l evit. – Celor cinci zile de mobilizare, vor urma 20 zile de concentrare a trupelor; atuncea va veni criza şi tot sper până în acel moment o bună victorie a Germanilor.

– Tot mai vine Diamandy? întreb eu. *Nu vi s-au telegrafiat* propunerile de alianţă (ştiri de la Rege)? – Nu, le aduce Diamandy (?). Dacă propun o alianţă, ce răspund? – Eu: Spuneţi clar că avem un tratat – El: Eu nu vorbesc de tratat; Berlinul şi Viena nu l-au divulgat, nu-l divulg nici eu.

Altă chestiune: Bulgaria tot este un punct de întrebare. Cu

toate asigurările Germaniei şi Austriei, el nu crede că a semnat.

A intra în contra Austriei ar fi o «felonie», pe care el nu o va comite. A vorbit cu mai mulţi ofiţeri şi speră într-o schimbare, dar foarte mică, a opiniei publice. – Nu convoacă Camerele, pentru că nu ştie ce pot zice Iorga, Jean Miclescu şi «mon» G. Diamandy.

31 Iulie. – Ieri *Lahovary* m-a conjurat să nu susţin sforţările Regelui de a ne face să rupem neutralitatea. Aflu că Marie Mavrocordat i-a spus că Regele este tot pentru o acţiune! Această Doamnă îmi spusese mie la Sinaia, Duminică, că are să fie pe dată un nou Consiliu de Coroană! De aci alarma ce găsisem.

Lahovary recunoaşte însă că nu putem sili pe Rege să devină un Bernadotte şi să meargă contra Germaniei. – Insistenţe pentru blocul Balcanic.

– Tot ieri, *Neniţescu:* «Ai o putere colosală; nu o pierde; trebuie să mergem cu tripla alianţă; nu mă supără Transilvania, pentru că pangermanismul lui Wilhelm va disloca el Austria; viitorul vrea să ne lipim de Germania».

– Azi, *Virgil Arion,* venit dinadins la mine să-mi spună că trebuie să mergem cu Austria; el din Ligă, afirmă că acolo este viitorul;. «se şi vede, am tăcut mereu».

– *Delavrancea*: ar vrea să vadă pe Germania cu «burta în sus», dar nu face sentiment mai departe.

– Am certat rău pe Herescu, care în adevăr a repezit pe Vaida pentru scrisoarea lui de loialism austriac. Herescu mai catolic decât Papa. – Nostim: Pentru Herescu, interviewul lui Vaida a fost dictat de Stere care vine de la Viena; pentru Delavrancea, el i-a fost smuls probabil prin ameninţarea procesului de înaltă trădare ce i s-a făcut. Brătianu îmi spusese ieri: *Noi* i-am cerut ieri o declaraţie aşa!!

– Ziarele reproduc declaraţia lui *Take* din «La Roumanie». Anunţată de «Universul» şi reprodusă de «L'Indépendance»(!) că trebuie neutralitate *definitivă şi loială.* (Cum se potriveşte această atitudine a ziarului lui Brătianu cu vorbele lui de ieri?) Aceasta se traduce de «Facla» şi de unii liberali: Brătianu şi Take sunt contra

Regelui; Marghiloman pentru.

«Facla» adaugă că voi fi zdrobit: Am anunţat prin Stoeanovici lui Cocea că i-am tăiat subvenţia, acum trei zile. «Tout s'explique!».

Duminică, **3 August.** – Găsesc în curierul meu scrisori de ameninţare pentru «servilismul meu faţă de Rege», două fiind cu ameninţări de moarte şi pentru Rege. Le-am dat lui Morţun prin Mitilineu.

Luni, 4 August. – *Bărbulescu* îmi raportează: «În sferele Băncii Naţionale, Ioan Cantacuzino a afirmat că Diamandy a adus din Petersburg propunerea cedării imediate a Basarabiei de nord în schimbul unei alianţe imediate, plus Transilvania şi Bucovina garantate în caz de victorie». Al. Rioşanu îmi repetă acelaşi lucru cu sancţiunea «ca Regele să abdice dacă nu voeşte să primească», cuvinte rostite de Dr. Danielopol, ale cărui legaturi sunt cunoscute. Aceasta este tema nouă a campaniei în contra Regelui! Am pus o notă în această privinţă în «La Politique».

Miercuri, 6 August. – Sinaia. Mă cheamă *Prinţesa* «Ce pot povăţui pe Prinţ să facă în momentul de faţă, pentru ca să devină popular în armată»(?!) – Am să mă gândesc. Indic că Prinţul are un mic avantaj: «Se crede despre el că este mai puţin partizan al Austriei ca Regele în acest moment». – «În definitiv, eu îl cred mai germanic ca Regele!». – «Aceasta nu se ştie», răspund eu.

Toată lumea mă tratează foarte amical. Prinţul, – care s-a întors acuma din Bucureşti – Principii Ni-colae şi Carol, care vin rând pe rând, măresc un cerc foarte intim. S-a făcut 7½ (de la 5½), când mi se dă voie să mă retrag.

– *Czernin* se plânge de tonul «Independenţei» şi de atitudinea guvernului. «Dacă d-l Brătianu e contra noastră, să o spună şi să se ştie!»

– La 7½ vine *Brătianu* de la Predeal să mă vadă. Ne întâlnim în apartamentul lui Antonescu: Diamandy nu a adus nimic scris: «tot ce ţi-am spus săptămâna trecută (şi nu-mi spusese nimic!): alianţă iar ca preţ Transilvania şi Bucovina». «Ce garanţie?» întreb eu, pentru a controla cuvintele rostite de Blondel la Bucureşti. «Garanţia Franţei

şi a Angliei, dar aceasta o spune numai Poklevsky». (N-a dat voie lui Diamandy să apară în Sinaia afară de vizita făcută lui Poklevsky, nici Regele nu l-a văzut). Am răspuns: «Dă-mi voe să iau notă şi cer ca semn de amiciţie, dat fiind atitudinea noastră de neutri, a nu se da un răspuns în momentul acesta.

Lucrează pentru a schimba starea de spirite în armată. Nu poate să spună nimic celorlalţi miniştri. Cu Costinescu a avut totdeauna frecături pentru chestiunile externe. Acest spirit de revoltă şi acţiune urmărită în contra Regelui, l-au făcut să declare deunăzi că nu poate merge mai departe de ceeace propusese. Trăsnetul pe care îl speră din partea Germaniei, întârzie să vină. Ştirile din Franţa sunt tendenţioase şi telegramele lui Lahovary s-ar zice că sunt redactate de Doumergue. Vizita lui Talaat îl plictiseşte mult; de asemenea şi Zaimis, Grecul care vine. Se va căuta o înţelegere de neutralitate: dar poţi să stai de vorbă cu Turcii? Cine poate obliga pe guvernul turc? Bulgarii, nu sunt siguri nici într-un sens nici în celălalt. La propunerile bulgăreşti s-a răspuns numai să declare ei că consideră ca o mişcare amicală din partea României, dacă aceasta se dezinteresează de ceea ce vor să facă în Macedonia. – Vizita lui Neniţescu: Ar trebui să iau afacerea în mână, să mobilizez şi să tranşez la vreme afacerea în folosul Germaniei.

– La Palat, declaraţiile lui Take au fost considerate ca un act de lipsă de curaj.

12 August. – Sinaia, în parc convorbire cu *Diamandy* de la Petersburg. Convine că declaraţiile de neutralitate ale lui Take, primite cu prea mare grabă de către gazetele liberale, au făcut mare rău. La Petersburg se crede sau se arată că se crede că neutralitatea noastră este câştigată. Diamandy crede că trecerea din starea de fapt actuală la declaraţia formală de neutralitate mai poate fi obiect de discuţie şi de avantagii de câştigat. Sugerează să reluăm în gazete chestia Basarabiei, care este proclamată la Petersburg «moartă şi îngropată».

– *N. Filipescu* primeşte soluţia consiliului de Coroană; crede în succesul definitiv franco-rus; a văzut la Berlin textul declaraţiei făcute de Rege în Consiliu; are să se ducă să se

înscrie la Palat, cu toate că jurase că niciodată nu o să mai vadă «pe acest om» (Regele).

14 August. – Iancu Bacalbaşa îmi raportează că Teodorescu, directorul fabricii de tutun, a comunicat Consiliului Regiei că *A. Constantinescu,* vizitând fabrica, ar fi spus în gura mare: «De trei săptămâni ne sâcâie Regele pentru ca să intrăm în acţiune; noi i-am răspuns: cu un alt guvern se poate, cu noi nu!». Aceasta se petrecea ieri!! Este acelaşi ministru care la Palace la Sinaia a pretins că Regina i-ar fi spus *plângând*. – «Să salvăm sărmana Germanie». Regina mi-a spus răzând: «Mai întâi nu plâng niciodată; al doilea, *noi* să scăpăm Germania?!».

– Întrevedere cu D-l *Brătianu* la ora 7 seara. Foarte amărât de incidentul cu trenul care transporta nemţi la Giurgiu pentru Constantinopol. O fi oare un schimb pentru vasele germane? El crede că sunt technicieni şi ochitori pentru forturile Constantinopol. Un comunicat va apare pentru a închide cestiunea. În plus, «Independenţa» are ordin să dea la cap acelora, care fără să se informeze, excită lumea în contra guvernului. Confirmare a informaţiei mele că fiul Coandă a fost noaptea şi a luat numărul vagoanelor, numele comisarului de poliţie prezent, etc. Pascal Toncescu e acela care a descoperit vagoanele în gara Sinaia, care a asmuţit pe Hiotu şi pe ceilalţi, care a telefonat la Bucureşti. (Notă).

– Am comunicat avizul meu asupra warantelor de cereale, de considerat că o încasare metalică, pentru a mări puterea de emisiune a Băncii Naţionale, mai bine decât a permite o emitere nelimitată. S-a luat act. Consultaţie dacă se poate convoca Camera. Sunt pentru negativă, dacă guvernul nu poate accepta o dezbatere pe politica generală. Asupra cuvintelor neserioase ale lui A. Constantinescu: «Este influenţa lui Take Ionescu!».

Deploră atitudinea Generalului Iarca, cu toate angajamentele luate de el. Nu îşi ţine făgăduiala «fiindcă spiritele i-au spus că victoria va fi a Ruşilor». – Eu: Luaţi-i comanda. – El: N-aş putea să o fac decât în momentul mobilizării; starea de asediu o să închidă gurile. Îngrijat în

ce priveşte pe Generalul Coandă.

Peste 30–40 de zile: criza. Va trebui să luăm o hotărâre! Vor fi 600.000 de oameni sub arme. Multe mai lipsesc încă armatei. Hotărât că trebuie să rechem pe Mihail (fratele meu), şi pe Cantacuzino.

Pentru mine, nu încape niciun dubiu: Brătianu este fixat în sensul Germaniei. Se teme de înfrângeri, inevitabile la început, pe frontiera rusească.

– *Adina Stirbey,* ca urmare la convorbirile şi demersurile spre a procura puţini bani lui G. Miclescu (Takistul), care ajunsese să nu mai aibă ce mânca, îmi spune la biserică a doua zi: să nu mai dau urmare, căci Miclescu i-a declarat că *«le Creusot» pusese 50.000 franci la dispoziţia lui!* Adina crede ca şi mine că nu este lucru curat. Până acum ea îl apăra.

15 August. – *Take* o ia de foarte sus. Într-un comunicat în privinţa trenului german, vorbeşte de monstruoasa violare a regulilor de lealitate (am textul românesc), şi ameninţă că va face să se *sfârşească imediat* concordia ce domneşte între noi. Paladinul neutralităţii «lui»!

– La afacerile străine, Pisoski îmi semnalează pericolul propagandei ce se face şi prostia Austriecilor care nu se încumetă să plătească gazetele, când «Universul» a fost luat numai pentru 50.000 franci. Contele Czekowits a plecat certat cu Czernin, tocmai pentru că acesta voia să organizeze propagandă în stil mare. A trecut acum prin Bucureşti după o misiune la Varşovia (?). Pisoski crede că Miclescu, ca mulţi alţii, a încasat.

Din aceiaşi sursă: Stere, care a spus lui Filipescu că acest guvern este gelatinos, a fost să-l vadă pe Brătianu şi l-a ameninţat, dacă nu intră alături de Austria.

– De la Dr. *Dinu Brătianu*: presă rea şi ameninţări pentru mine. Presupus că împing pe Brătianu. Ion Cantacuzino literalmente nebun în francofilia lui acută; Mihail Pherekyde ţine de rău pe Brătianu: îl presupune accesibil argumentelor ruseşti. Un Francez, negustor de microscoape a declarat la laboratorul lui Cantacuzino că Franţa şi Rusia o să ceară României să-şi fixeze atitudinea (?!)

16 August. – Primit la *Regina* la ora 7*;* lungă conversaţie. Arătat carte poştală de propagandă anti-austriacă desemnată de către Rapineau (Alex. Ghika) şi răspândită de către Agenţia Blondel. Nu crede că Italia va comite felonia să meargă cu Franţa. Arătat cartea «ad usum Delphini», gândiri în toate limbile, scrise pentru Prinţul Carol la majoritatea lui. Cred ca am înţeles că Regele aştepta o acţiune apropiată: a nu se pierde minutul cel bun.

– Întorcându-mă am găsit pe Toncescu, pe care l-am spălat sdravăn pe cap, în fata lui Bărdescu şi Vulturescu, pentru articolele lui din «Facla», care cer capul Regelui şi înjură în mod sistematic şi pe şeful partidului. Vulturescu îmi raportează tot binele ce spune D-na Sturza de mine şi toate încurajările ei pentru ca să menţin linia mea de conduită. Vasiliu, şeful de cabinet al lui Brătianu, afirmă că un ofiţer român a fost trimes să vadă artileria grea nemţească, la Liège. Sunt mortiere, încărcături la 350 kgr. care distrug lucrări de beton armat cu 50 la sută mai tari ca blindajele forturilor franceze. Ofiţerii nu le cunoşteau, şi, prima oară, au fost servite de ingineri de la Krupp.

– Convorbire cu *Czernin.* Îmi vorbeşte de intrarea probabilă a lui Stere în guvern, şi mă întreabă noutăţi. Îi spun că *ar trebui ca Austro-Ungaria să facă un act politic pentru Transilvania, în acest mod ne-ar fi lucrarea uşurată.* El mă întreabă: o cereţi ca şef de partid? – Eu: Aş primi să fac războiul numai dacă s-ar acorda Transilvănenilor libertăţile politice şi administrative care li se datoresc şi numai dacă mi se dau asigurări că se gândeşte cineva să se constitue brâul de State tampon despre care se vorbeşte. – Cereţi-mi-o, D-l Brătianu şi cu Dta, şi imediat o solicit de la împăratul meu».

17 August. – Dejun Zamora: şi aci atmosferă încărcată; acelaşi curent anti-german; contagiune mai mult ca reflecţiune.

– Ultima stare sufletească a lui Filipescu: Este evident că trebuie luată o hotărâre; dar ce bine ar fi dacă am putea să ne înţelegem cu Italia şi să cădem amândoi în spinarea Austriei.

– *Arion* a văzut pe *Fasciotti* supărat: a făcut o propunere Regelui, zice el. Şi aceasta a ajuns la o indiscreţie; ar fi spus că Italia ar putea să intre dacă ar vedea ce-ar câştiga: aşteptat deci propuneri. Regele, sau că n-a înţeles, sau pentru un alt motiv, pur şi aimplu a vestit Berlinul că Italia, cu niciun preţ, n-ar intra în război alături de triplice. – Cum Fasciotti e foarte anti-austriac, ştirea trebuie luată sub beneficiu de inventar. Acelaşi fapt l-ar fi împărtăşit şi Generalului Cristescu, tot Fasciotti, care evident doreşte să fie răspândit

18 August. – *Brătianu* crede că ştirile de la Lemberg sunt proaste; – îngrijat, – *nu crede că poate face ceva în momentul de faţă.* A aştepta? dubiu din partea Filipescu. – Îi spun numaidecât că eu nu-l împing! Asupra întrevederii cu Czernin: Dar nu fac altceva, şi scrisoarea lui Tisza e dovada de aceasta. (Scrisoarea platonică, declaraţie de prietenie care a trecut neobservată). – Eu: Ar fi vorba de ceva mai precis, de un statut politic şi administrativ de cerut de la Austria, dar aceasta ar egala cu o legătură şi din partea noastră. – La aceasta mi-a răspuns: că nu poate merge mai departe în momentul de faţă.

În fond, Brătianu este un om şovăitor şi care justifică aprecierea lui Costinescu, exprimată alaltăieri lui Arion: «Nu ştie ce vrea, nu ştie unde merge».

19 August. – Bucureşti. Haosul obişnuit: Argetoianu pretinde că cu ocazia Comitetului convocat mâine, patrioţii de la Capşa vor să manifesteze la mine. Am refuzat să avizez Poliţia.

– Teodoru îmi raportează că Generalul Bogdan, seara la 11 pe terasa de la Capşa, făcea trecătorilor pe o hartă demonstraţia succeselor franco-ruseşti!! – Vulturescu ştie de la deputatul Simionescu, că Generalul Iarca continuă să dăscălească pe fiecare ofiţer în contra Ungurilor. – *Ataşatul militar austriac* îmi vorbeşte de disperarea Bucovinenilor. – Landsturm, – care au avut pierderi mari la Cernăuţi, când au văzut că fraţii români nu le vin în ajutor. Această intrare în materie ascundea o propunere directă. L-am trimis imediat la d-l Brătianu: De datoria Guvernului să ia o deciziune. – Îmi

confirmă victoria germană la Czetelburg, înaintarea lor proprie la Lublin. Atacul de la Lemberg nu-i nelinişteşte, căci bătălia decisivă este la Nord; cât despre Cernăuţi, este un colţ unde nu se petrece nimic; chiar pierderea oraşului nu ar avea nicio importanţă.

20 August. – În cursul dimineţii, printre mai multe scrisori cu ameninţări de moarte, una este adusă de un comisionar. Trimit imediat după el şi avizez poliţia care descoperă pe autor: este un tânăr din banda sportivilor de la Turful Român pe care-l patronează G. Moruzi. Colaboratori toţi gălăgioşi şi toate haimanalele în solda Rusiei care salvează patria la Capşa. – O manifestaţie anunţată în contra mea, în timpul Comitetului, nu se arată.

– *Comitet.* Toţi prezenţi, împreună şi cu Olănescu, din partea căruia este prima manifestare de adeziune la direcţia mea. Se vorbeşte colosal de mult. – Ion Lahovary abundent şi des. Cel mai filo-francez din toţi, mergând până la colaborare cu Rusia, el, care îmi spusese mie că ar fi necinstit şi că nu putem face pe Rege sa joace rolul lui Bernadotte. – Filipescu cuminte şi deferent pentru Rege! El tot mai crede în triumful Franţei. – Grădişteanu vrea să pornească în război, dacă Bulgaria atacă pe Serbia!... – Neniţescu, cu curaj şi pe faţă, germanofil. – Delavrancea crede că Germania va fi redusă prin foamete. – Arion doreşte să ne legăm de soarta Italiei. – Vlădescu, oportunist dar cuminte, nu vrea să rămânem fără prieteni. – Din nou Filipescu, care se resemnează la o Bulgarie mai mare ce se va face fatal, sau prin Germania victorioasă, sau prin sistemul celălalt care va acorda Macedonia din momentul când Serbia ar lua Bosnia-Hertzegovina. – Într-un cuvânt, toţi de părere să dăm impresia unităţii, să ne supraveghem gazetele, să stăm în strictă imparţialitate!

Se acceptă comunicatul următor propus de mine: – «Comitetul executiv în *unanimitate* a luat decizia următoare:

«Niciun fapt nou neproducându-se care să justifice o schimbare în atitudinea României, astfel cum a fost fixată în Consiliul de Coroană de la 21 Iulie, partidul conservator stăruie fără şovăire în această atitudine. – Faţă de această

hotărâre şi, fiindcă mai presus de orice consideraţiune sunt interesele ţării, el sfătuieşte pe membrii săi să păstreze o nepărtinire desăvârşită în aprecierea faptelor şi în discuţiunea situaţiunilor».

– «Dreptatea» lui Pake publicase la ora 11 o ediţie specială pe care s-a aruncat publicul, anunţând o dare de seamă fantezistă a Comitetului nostru, care s-ar fi terminat printr-o retragere a mea. – De altfel Comitetul s-a întrunit la 11½. – Pe de altă parte, Brănişteanu îmi raportează că Take l-a chemat la telefon de la Sinaia, şi că era foarte mirat să afle că totul s-a petrecut în cea mai perfectă linişte. – Încă o corabie care s-a înecat. – La Club, Deşliu mă felicită: «Ai fost superb»!!

21 August. – Linişte; şedinţa comitetului de ieri a pus multe lucruri la punct. – Am văzut pe gazetari. Petrovici de la Iaşi va începe să vorbească Moldovenilor de Basarabia. – Săulescu îmi raportează că Regele e foarte mulţumit de mine.

Barbu Catargi, cu totul schimbat, va urma linia mea de conduită. Nu mai există niciun dacă... El îmi aduce o corespondenţă intimă cu Stere, care în 1906 a primit 180.000 lei de la Cantacuzino pentru o acţiune în Basarabia, unde a cumpărat o imprimerie şi publică o gazetă.

Tot el a afirmat lui Filipescu (şi aceasta a fost spus ieri în Comitet), că Brătianu l-a trimis acum în urmă în Transilvania pentru a provoca demonstraţii de loialism al Românilor. – Pentru un agent secret, sub toate guvernele, e cam puţin discret. – Tânărul care vroia să mă ucidă (scrisoarea anonimă) mi-a fost adus de inspectorul Rafael. L-am batjocorit cum trebuie şi am cerut să i se dea drumul.

23 August, Sinaia. – Chemat, la 7½ la Castel. *Regele* îmi arată telegrama care a primit-o acum de la împăratul Wilhelm («este un secret, nici d-l Brătianu nu a văzut-o încă»): armata rusească a străpuns liniile austriece (bătălia de la Lemberg) şi a anihilat rezultatele obţinute de armatele germane în Apus. Este puhoiul rusesc pătrunzând în Europa şi dominând Balcanii; *România poate juca acuma rolul cel mare ce l-a jucat la Plevna;* etc.

Regele, pentru a câştiga timp, a răspuns că era convins de fapt, dar ar avea nevoie de un guvern care să vrea să-l înţeleagă. Opinia publică este surescitată nu numai din cauza Transilvaniei, dar mai ales din cauza tuturor nedibăciilor Austriei, de un an şi jumătate încoace, şi de dorinţa ei de a anula pacea de la Bucureşti. Se va putea poate reacţiona, dar va trebui vreme multă şi bani.

După această discuţie, Regele crede că peste 20–25 de zile va trebui să luăm o hotărâre; ocazie unică, intervenţia română restabileşte soarta armelor; Regele personal se însărcinează să justifice împăratului Nicolae această schimbare: «Aliatul este ameninţat acuma în integritatea lui teritorială; un alt aliat trebuie să-i vie în ajutor». – *Eu:* Italia? Mulţi din ai noştri se gândesc a se solidariza cu ea; şi dacă intră Italia în contra Austriei? – *Regele:* «Puteţi să-mi tăiaţi amândouă mâinile dacă, *afară de o revoluţie,* Italia se declară în contra foştilor ei aliaţi».

Vorbim de atitudinea lui Fasciotti, care se plânge că a făcut o propunere la începutul războiului, propunere care nu a izbutit decât la o «indiscreţie: Regele a informat Berlinul că Italia nu va intra cu niciun chip. – E absolut fals, zice Regele. E prea de tot să se mai spună astfel de lucruri. Fasciotti este adevăratul evreu răutăcios: adevărat Levantin.

– *Eu:* Dar guvernul? El trebuie să meargă. – *Regele:* D-l Brătianu ar dori-o, dar se teme de partidul lui. M-a pus să vorbesc cu D-l Costinescu: D-l Costinescu nu face nicio obiecţiune, dar se teme de Ruşi: «Nu mi-e frică de Ruşi, mie; este colosul cu picioare de pământ». – Atunci, spun eu, ar trebui ca Austria să facă ceva pentru opinia publică: Un statut pentru Transilvania şi cedarea Bucovinei româneşti cu mormântul lui Ştefan cel Mare. – *Regele:* Tocmai mă gândeam la această parte a Bucovinei şi nu îndrăzneam să spun, ca să nu am aerul că fac un şantaj. Pentru Statut, poate e prea mult. Dar ar trebui să se acorde ceea ce Românii au cerut în tratările lor cu Tisza. – *Eu:* Ar trebui să cerem mai mult, ca să obţinem tocmai ce ne trebuie. – *Regele:* Dar aceasta este o chestie internă. – *Eu:* Discutând convenţia militară, am cere garanţii serioase.

Restul întrevederii: Filipescu foarte important în momentul de faţă. – Take Ionescu criticat de către Bădărău: îi este frică. – Chemat pe Virgil Arion pentru a-i mulţumi de declaraţia Ligii. – Articolul lui Mehedinţi găsit foarte bun. – Cerut să-L văd mai des.

24 August. – Văzut *Waldburg,* ca să nu vorbesc cu Waldhausen, a cărui pricepere e într-adevăr înceată. – Îi vorbesc de sacrificiile pe care trebuie să le facă Austria, – (dar le strigăm tot timpul acest lucru, întocmai ca pentru Italia!): – statut politic şi Bucovina românească, pentru a evita loviturile Rusiei care, având-o ocupată, ar putea prea bine să ne-o ofere dintr-un moment într-altul. – El: Ne lovim tot timpul de încăpăţânarea bătrânului împărat; ar trebui ca o depeşă a împăratului nostru, să-i deschidă de-a dreptul ochii. – De aceea vă vorbesc şi nu spun nimic Contelui Czernin.

– Întreprins pe *Filipescu,* nu prea recalcitrant. Să se trateze, să se ceară cât mai mult, şi în 7–8 zile se va vedea; atunci se va putea decide (în fond cred că speră încă o victorie franceză). – Aceia care, ca Gărleşteanu, Virgil Arion, l-au văzut în urmă, l-au găsit accesibil ideei mele.

26 August. – *Waldburg* (în Bucureşti) vine sa mă vadă, ca să precizăm bine ce s-ar putea face despre Transilvania şi Bucovina. El pretinde că a telegrafiat.

– Şi pe când se fac astfel de sforţări, N. Filipescu vine la Bucureşti – nu mă vede; nici fiul său, care se anunţase la mine, – iar «Epoca» de azi vorbeşte tocmai de aceste propuneri ce-i comunicasem, «compensaţii» morale în Ardeal şi *foarte slabe* teritoriale în Bucovina. Bineînţeles că în eventualitatea victoriei ni se spune că ni se va mai da... «de la alţii».

Aşa se vorbeşte de Basarabia, şi cu aşa elemente trebuie România să-şi croiască un drum spre viitor!

28 August. – *Mihali* vine să mă vadă. A fost primit alaltăieri de Rege cu Episcopul Hoszu. Înspăimântat de ce aude şi ce vede prin Bucureşti; nu mai puţin mărturiseşte că în Transilvania populaţia este supra-excitată, că Ruşii sunt aşteptaţi ca nişte mântuitori, că comunitatea de religie joacă

un rol hotărâtor. Un moşneag i-a spus: Am 4 feciori la armată, dar să dea Dumnezeu să fie bătuţi. – Azi încă în Cluj, auzit Unguri zicând: Un regiment român a fost nimicit de Ruşi; să piară toţi, numai să scăpăm de fantoma iredentistă!

Mihali: De la moartea lui Frantz-Ferdinand nu mai avem pe nimeni, nu mai avem nicio speranţă; nu se mai poate războ în intriganţii din jurul împăratului, care sunt aşa de puternici, încât Montenuovo, atât de crud cu Arhiducele Frantz-Ferdinand, şi după moarte, căci l-a ascuns ca pe un păcătos noaptea – a fost totuşi mulţumit de împărat. N-a putut pătrunde la coşciug, şi fără Barow coroana Comitetului Naţional nu putea fi depusă! După Mihali, dacă nu ar fi temeri ca ţara să se pericliteze, ocuparea Transilvaniei este visul tuturor. Ei! acolo, – masa greu de stăpânit, – preferă să îi ia Ruşii dacă nu vin Românii.

– Dejun la mine *Mihali* şi *Hoszu.* – Scrisoarea lui Mihali a fost spontanee; el regretă că Vaida a mers prea departe cu ceea ce a scris, fără să se consulte cu dânsul. (Nota: Brătianu îmi spusese că ei liberalii au inspirat această de a doua scrisoare!). – Mulţumiţi de acţiunea lui Stere printre ei. – După dejun m-am închis cu Hoszui şi cu Mihali, le-am expus conversaţia cu Waldburg: Statut pentru Ardeal, – rectificări în Bucovina. Pentru Statut oamenii transportaţi de bucurie.

– Hoszu: Cum nu ne-am gândit noi la asta? – Mihali: Ce ne sfătuieşte d-l Brătianu, ca noi acuma să ne tocmim din nou cu Ungaria; nu se poate; patriotism condiţionat ar fi o notă foarte rea pentru viitor; de altfel Comitetul s-ar diviza, deoarece sunt unii care cred că vine armata română. – Amândoi: Aceasta este singura procedură; lucrul să vină prin GermaniaÎn orice caz «nimic care să pericliteze România; noi vom mai îndura ce vom îndura, dar România să nu fie ştirbită». – Hoszu nu-şi închipuia că preocuparea de Transilvania ţine atâta loc în inima Românilor.

– *Brătianu* vine să mă vadă. Ar vrea să convoace Camera, dar numai dacă are încredinţare că nu se vor pune întrebări de politică externă. Legi financiare, de justiţie şi stare de asediu. Îi voi da răspunsul, după ce voi vedea pe Filipescu şi

Lahovary.

30 August, Sinaia. – Dejun la Pelişor. *Prinţul* foarte îngrijat de ce se petrece în armată. Îşi propune să ia comanda, în caz de mobilizare, lui Iarca şi lui Georgescu «qui crache la bêtise»; – are în vedere pe Zottu pentru una din armate.

– 5 ore, *Brătianu.* Felicitări de ziua mea!!...

Pentru Parlament îi spun nota personală a lui Filipescu, contra lui cu starea de asediu, mai ales dacă nu se abandonează revizuirea legii electorale. De reţinut răspunsul: «Dacă se sporeşte teritoriul nostru spre Est *cum o dorim d-ta şi cu mine,* e de înţeles că încorporarea acestei noi populaţiuni, implică schimbarea proiectelor noastre; dacă se sporeşte spre Vest, cum vor alţii, cine va putea refuza drepturi care se cer astăzi de la Unguri? – Nu ar vrea să convoace Parlamentul, decât după ce ar veni ştirea aşteptată a unui succes german... – Tot un «coup de tonnerre» care să-i dea o directivă şi afară şi în ţară.

– Seara, inevitabilul Toncescu comunică omenirii un triumf zdrobitor al armatei franceze, recucerirea Maubeugului(!?) şi zdrobirea armatei lui Auffenburg în Galiţia. Tobe şi surle; agitaţie de nebuni...

1 Septembrie. – *Principii* cu Principesa Elisabeta, Prinţii Carol şi Nicolae, în plus Simky (D-na Simona Lahovary) şi George Stirbey, vin să petreacă la Buzău. – Principesa şi suita pleacă la ora 5. Principele rămâne şi inspectează trupele a doua zi; sugerez ideea de a pofti seara la masă pe Generali, toţi Coloneii, Prefectul şi Primarul. – Mică înţepătură filorusă (privitor la mezelicuri) din partea Princesei. Conversaţie în urmă, la Hipodrom, pentru căile de urmat spre a mări popularitatea Prinţului în armată; povăţuiesc vizită trupelor, camaraderie. – Prinţul neutru bine înţeles, nu contra Germaniei; Prinţesa îmi spusese că începuse o oarecare lucrare. –Aflând că Iarca lasă să se subînţeleagă că declaraţiile lui anti-austriace se inspirau de la Prinţ şi că aproape nu-l dezminţise Prinţul: «Foarte bine; lasă să zică!».

2 Septembrie. – Abia întors de la Buzău, *Mitilineu* îmi

raportează tot ce se petrecuse în ajun. «Epoca» şi «Adevărul» anunţând în litere mari că Filipescu, la Sinaia, se pronunţase pentru o acţiune imediată, – bineînţeles în contra Austriei, – i se preparase o manifestaţie la sosire. Public numeros pentru a aclama pe marele patriot; cortegiu cu automobilul lui în cap; fiul său, fraţii Sturdza, Niculescu Ianca ca escortă; discurs rostit de Take Policrat la sosire, oprire la statuia lui Mihai Viteazul! Aproximativ, 2–3000 persoane («douăzeci mii» pentru «Independenţa»). De altminterelea, din acest punct de vedere, Morţun a declarat lui Mitilineu: «Ca Român aceasta nu-mi displace». Sosirea la Bucureşti ar fi fost precedată de o întrevedere cu Take Ionescu. Toncescu pretinde că s-ar fi examinat în detaliu constituirea unui guvern naţional şi *ipoteza unei Regenţe!* (deci abdicarea Regelui şi renunţarea Prinţului Ferdinand!) Mitilineu îmi dă detalii de toată campania care se duce în contra mea şi de intensitatea curentului în contra Austriei. Deputaţi şi senatori liberali s-ar fi dus în întâmpinarea lui Filipescu la Ploieşti. – *Mehedinţi* venise dinadins la Buzău ca să-mi vorbească de aceasta. Şi el crede că s-a dezlănţuit un curent teribil chiar şi în armată. – *Miclescu* îmi spune că ştie de la Filipescu cum că are asigurarea că Brătianu ar afirma că până în 10 zile va aduce pe Rege să accepte perspectiva unei acţiuni în contra Austriei!!

3 Septembrie. – Am primit pe Gr. Cantacuzino, Neniţescu, Virgil Arion, Costică Arion, Lichtenstadt, Brancovan, Paul Theodoru, Mitilineu, Argetoianu.

Se pare că *Filipescu pretinde* că fără ştirea lui a fost împins de către fiul său şi de Hiotu, care au dat gazetelor opiniunea emisă de dânsul în intimitate la Capşa, despre utilitatea intrării în acţiune; că, mai ales a «îndurat» o manifestaţie pe care nu o dorise; că nu înţelege să se separe de mine. Argetoianu pretinde că acum e foarte plictisit că s-a pretat la această mişcare, zicând că a primit de la Costinescu asigurarea că Brătianu se făcea tare să schimbe părerea Regelui.

Este evident că Costinescu a făcut sforţări pentru a-l reţine şi că împreună au redactat o telegramă pentru gazete,

ceea ce nu l-a împiedecat să plece, pretextând că ar avea un act urgent de notariat de făcut. O comedie întreagă!

Virgil Arion: A nu se ceda cu niciun preţ şi a rămâne în linia hotărâtă. – Costică Arion: Blamează pe Filipescu. A dezminţit (vom vedea cum), interviewul pe care i-l atribuie «Evenimentul». Nu prea sunt limpezi explicaţiile lui Arion... – Gr. Cantacuzino: O culme! din întâmplare se afla în acelaşi tren şi a fost luat în manifestaţie. – Dar, Mitilineu l-a văzut părăsindu-şi soţia la masă la Athénée-Palace pentru a alerga la gară; şi «Seara» arată cum mulţimea aclama pe «GrCantacuzino şi Filipescu!».

Un detaliu nostim: Filipescu trebuia să plece de la Sinaia cu trenul de zi; la Ploieşti, mulţime: D-na Filipescu se arată la fereastra vagonului şi anunţă că soţul ei *este reţinut la Palat.* (De altminterelea am citit-o în toate gazetele!). Porneşte cu trenul următor, şi bineînţeles manifestaţia se face după ce Filipescu «a fost la Palat»!

Notă generală a convorbirilor mele: Există sigur duplicitate din partea lui Brătianu, în atitudinea lui. Se pare (după spusele lui Filipescu) că a avut un Consiliu la Sinaia şi că Miniştrii în unanimitate au fost pentru războiul cu Austria, afară de Brătianu care ar fi cerut răgaz... Toţi? chiar filogermanul Antonescu? a fost întrebarea ironică. Pe cine vor să înşele?

4 Septembrie. – Comitet. Toţi prezenţi, afară de Delavrancea şi Cantacuzino, încă pe drum spre ţară.

Înainte de şedinţă, *Filipescu:* Trebuie să ştii că eu am vorbit în parc, într-un cerc intim, despre o acţiune devenită necesară şi că fiul meu şi Toncescu au telefonat «Epocei» ştirea care a provocat manifestaţia. Nu-i mai puteam dezavua!? – Eu: Expun că declaraţia, întrupată în manifestaţia lui Filipescu, împacă în parte şi acţiunea partidului şi cer ca Comitetul să declare ce vrea. – *Lahovary:* Regretă manifestaţii în momente aşa de grave . – *Filipescu:* A fost prostie din partea mea. – *Lahovary:* Tot asemenea regretă declaraţia de la statuia lui Mihai Viteazul: Carol Regele tuturor Românilor. – *Filipescu:* Ruşii nu s-au supărat... – *Lahovary*: Nimic decisiv în războiul de faţă, şi ar

fi o greşeală să ne grăbim. Aceiaşi părere are Brătianu cu care a vorbit, şi ştie că Regele se cantonează în neutralitate. Rusofilismul arătat de public este rău, pentru că Rusia capătă impresia că ne va avea pe ieftin. Nu intrăm în Tripla-Înţelegere fără garanţii şi atunci, fireşte, orice manifestaţie este astăzi funestă.

Filipescu: Amicii lui Brătianu îl denunţă ca «Neamţ», şi unanimitatea consiliului este contra lui. M-aş uşura dacă aş afla că ţara este liberă pe destinele ei *când va fi ceasul.* Nu putem sta neutri, etern. Este sau nu ceasul? Lucru secundar. Să cerem Regelui să se supună hotărârii, deoarece condiţiile se schimbă pe fiecare oră. Nu ne mai putem teme de Austria: armata ei e dislocată şi îi putea da lovitura de graţie.

Grădişteanu: Manifestaţiile sunt rele: ele provin din nedumerire. Este momentul să luăm atitudine; să ne înţelegem cu celelalte partide; să ne înţelegem pe urmă cu Regele; să tratăm în fine cu Tripla Înţelegere (!!)

Arion: Avem un incident – acţiunea lui Filipescu, bună şi pe care o aprob; şi trei chestiuni: Chestiunea 1) Mă tem de Brătianu, prea viclean; 2) Neutralitatea este exclusă; 3) Regele, care primează şi neutralitatea şi acţiunea imediată: El a zis lui Dissescu că acţiunea ar fi şi felonie şi dezonoare.

Să ne înţelegem asupra două puncte: Nu mai stăm în neutralitate şi hotărâm că în orice caz nu putem merge cu Germania. Şi atunci să cerem guvern naţional şi să facem presiune asupra Regelui: *Mai bine abdicare* a Regelui, decât neutralitate sine qua non...

Filipescu. – Nu trebuie cerut guvern naţional. Prefer stabilirea punctelor propuse de Arion, şi *atunci guvernul Brătianu dispare* (le bout de l'oreille!...).

– *Grădişteanu*: Adoptă părerea lui Arion. Regele s-a înşelat deja în aprecierile lui asupra rezultatelor militare şi de aceea a dispărut încrederea într-însul. Ţara este gata pe revoluţie, cu deosebire dacă s-ar aplica legea stării de asediu.

– *Neniţescu:* Nu vede graba Ar fi o greşeală deoarece nimic hotărâtor nu s-a petrecut. Nu exclude posibilitatea de a merge cu Germania. Bulgaria trebuie să ne preocupe. Cere guvern naţional.

– *Olănescu:* Neutralitatea nu poate fi eternă. Să ieşim din ea la prima ocazie; aparţine conducătorilor să o prinză şi să ia garanţii. În mişcările de stradă sunt mulţi agenţi plătiţi. Nu cred ca Regele, văzând o mişcare unanimă, să persiste în sentimente personale. Nu voi merge niciodată contra franco-ruşilor. Ar fi o crimă de neam: Nu sacrific 3–4.000.000 de Români pentru 6–700.000 din Basarabia.

– *Neniţescu:* Dar dacă învinge Germania? refuzaţi Basarabia? – *Lahovary şi Grădişteanu:* Refuzăm; am fi sclavii Austriei! – *Filipescu:* Nu refuz. – *Arion:* Nu se poate accepta două ipoteze: Basarabia ori Ardealul; nu mai poate fi vorba atunci decât de Ardeal sau de neutralitate absolută.

– *Eu: Cer să se ştie că dacă circumstanţele sunt astăzi aşa că pot căpăta certitudinea morală că mergând în contra Austriei nu suntem bătuţi şi putem păstra Transilvania, merg şi contra Austriei. Necesitatea de a ne creşte, vine din instinctul de conservaţie: popoarele mici pier. Deci iau Românii de unde pot. De aci atitudinea de azi, cu un picior în Ardeal, cu unul în Basarabia. Evident că aceasta nu mai poate ţine mult, dar venit-a momentul? Nu. Armata austriacă este intactă şi sorţii de victoria Germaniei sunt cel puţini egali cu ai Franţei. Pe urmă:* 1) *Care sunt propunerile Rusiei? Eu ştiu că şi-a rezervat Dardanelele; Marea Neagră, – lac Rus! –* 2) *Garanţia Angliei? Blondel a promis-o, dar cine a vorbit cu Anglia*? 3) *Bulgaria, cine ştie dacă nu ne muşcă când vom ataca pe Austria?* 4) *Italia. Dacă atacăm pe Austria, ea dă Italiei Trentinul. Nu ar fi teribil ca ea să fie într-un alt sens decât noi? Elucidarea acestor puncte este primordială. Sunt deci pentru amânarea oricărei acţiuni imediate.*

După câteva observaţiunL Filipescu îmi spune că toate s-ar potoli dacă s-ar simţi că eventual Regele nu s-ar opune să adopte părerea mea. Aşteptare, iar la primul eveniment militar nouă consfătuire. Voi pune pe Rege în curent şi voi sonda.

5 Septembrie, Sinaia. – *Filipescu* revine asupra propoziţiei lui de ieri, pe care nu am notat-o, că ar trebui să văd pe Costinescu. Este gata să meargă în contra lui

Brătianu, dacă simte că nu sunt câştigat în sensul german. De asemenea să nu rup cu Take Ionescu, «pe care ar trebui să-l ei în guvernul d-tale». Tot ecoul: Costinescu - Take Ionescu - Filipescu!

– Audienţă la *Rege.* Expui cât de gravă este situaţia şi pornirea adâncă. Repet de două ori, cele 4 puncte: 1) Verificarea propoziţiunilor ruseşti 2) Verificarea garanţiei Angliei. 3) Intenţiile eventuale ale Italiei. 4) Ce va face Bulgaria? Trebuie ca guvernul să studieze aceste chestiuni, fiindcă dacă mai survine o nouă înfrângere austriacă, opinia surescitată va împinge la război, şi terenul trebuie aă fie preparat.

Pentru No. 1, Regele: Nimic precis în propunerea rusească, o singură dată formulată la începutul lui August. «Ţara locuită cu majoritate de Români». Trebuia să se trimeată o hartă anexă până în *3 zile,* dar n-a sosit niciodată. Şi pentru Bucovina, o menţiune vagă. Comunic informaţia dată de Lupu Costache, pe care o ţine de la un ataşat la Legaţia din Petersburg: Ruşii îşi rezervă ocuparea Dardanelelor şi consimţimântul nostru anticipat. Crede faptul posibil; nicio altă orientare. Pentru No. 2 crede ca şi mine că Anglia nu urmăreşte dezmembrarea Austriei. Nu cunoaşte acest punct; se vede că Regele nu a admis până astăzi eventualitatea pe care o supun şi n-a studiat-o.

Pentru No. 3, este absolut sigur că Italia nu va mişca cu niciun preţ. «Am văzut doar declaraţiile formale ale Regelui; un Rege nu poate minţi». Pentru No. 4, crede că la prima mişcare în contra Austriei, Bulgaria ne va ataca. În orice caz va vorbi guvernului.

La întrebarea mea precisă: Dar în sfârşit, dacă evenimentele ar fi de aşa natură încât să nu rămâe decât o singură perspectivă, Transilvania? «Trebuie să se aibă încredere în Mine!».

Convins de succesul final al Germaniei; marea bătălie care se dă în Franţa va avea un mare rezultat: o armată întreagă va fi tăiată! În Austria o să se treacă la ofensivă, căci au sosit 4–500.000 Germani.

Vorbind de v. Bussche, noul Ministru German: «Nu ştiu

cine e; are încrederea împăratului şi e foarte deştept». Pun pe Rege în curent cu convorbirea mea cu Waldburg, care sunt sigur că a telegrafiat împăratului. Regele scoate o telegramă «aceasta e numai pentru d-ta», în care i se anunţă că Bussche va trece prin Viena - Budapesta şi va aduce fără îndoială propuneri pentru Transilvania şi Bucovina. (Am simţit o mare bucurie!). Era Vineri: «Nu voi primi pe Ministru decât mâine seară, n-am vrut să arăt o prea mare grabă şi doream să am vremea să reflectez».

Întrebat de Comitet: – Pentru Filipescu: aş fi curios să ştiu ce figură va face când va da ochi cu mine, când ştiu ceea ce mi-a spus atunci când l-am văzut, cu câteva zile înainte de manifestaţia lui din Bucureşti! Pentru Grădişteanu: «este un imbecil». Pentru Arion: Se miră de puţina lui tărie de caracter. Se miră de asemenea de atitudinea lui Take Ionescu, care nu mai procede decât prin afirmaţii: Austria se dislocă; Austria n-are armată; Anglia trebuie să triumfe. «Dar, d-le Ionescu: am şi eu informaţiile mele!» Nu-i nimic: nu se poate discuta cu el. Am mai vorbit de o gazetă neutră, care ar putea să lămurească opinia publică.

6 Septembrie. – Noul Ministru german von Bussche vine să mă vadă: Inteligent, simpatic, discret. Vrea să reacţioneze în contra presei rele ce are în momentul de faţă Germania. Îmi confirmă că are propuneri din partea Ungariei, dar le rezervă, căci vrea să le comunice întâi Regelui.

– Şi *Filipescu* a avut vizita lui, l-a găsit foarte bine. El i-a spus: «Nu vei schimba nimica în ţara românească, câtă vreme Ungurii nu vor fi acordat libertăţi Românilor din Transilvania!» (Notez aceste cuvinte rostite la un ceai oferit de mine).

– Seara la Athénée Palace, d-l Blondel şi-a permis astfel de cuvinte şi pe un astfel de ton, asupra mea şi asupra guvernului încât Mitilineu a fost silit să intervie. În urmă Blondel a încercat să o scalde.

– *George Mavrocordat* (complet nebun) a povestit că Bussche cerând audienţă la Castel, amenințase pe Generalul Mavrocordat cu 500.000 Nemţi care ne-ar pedepsi dacă am intra în Transilvania. Numaidecât număr special al «Faclei»,

în care la aceste cuvinte mai erau adăugate şi alte insanităţi. Din această cauză Pascal Toncescu şi Plagino vorbesc să pălmuiască pe von Bussche!

7 Septembrie. –Morţun îmi telefonează şi Panaitescu mă vesteşte că Ghika-Rapineau şi banda lui vor să organizeze manifestaţii în contra mea la curse, şi că vor să mă lovească! Nu s-a petrecut, nimic. Poliţie numeroasă.

8 Septembrie. – *Brănişteanu* deploră acţiunea lui Take Ionescu. «Universul» de ieri şi «Adevărul» de azi dimineaţă mă denunţă ca câştigat de politica Austriei; este convins că i s-a pus fonduri la dispoziţie, că ziarele «La Roumanie» şi «Naţiunea» au renăscut din cenuşa lor şi că «Adevărul» şi «Universul» au fost cumpărate prin (Take I.) el.

– Am primit pe d-l *Povolni,* corespondent de gazete italiene. El mă asigură că în Italia poporul nu vrea război şi că armata nu e gata; că San-Giuliano este prieten hotărât al triplicei; şi că s-a pus botniţă lătrătorilor care făceau francofilism.

9 Septembrie. – Vizita lui *Brătianu.* Se plânge de mişcarea rusofilă care îi strică toate negociaţiunile. Pentru ultima propunere a fost *să stăm neutri,* iar ca preţ să ne dea, la împărţirea pradei, părţile din Austria în majoritate locuite de Români. El a cerut să i se dea în scris şi pe această bază a plecat să negocieze Diamandy.

Acuma după ce a simţit Rusia «că ne poate avea mai ieftin», propunerea ultimă este să intrăm în acţiune, ocupaţia să se facă conform nevoilor militare, neimplicând distribuţia teritoriilor care s-ar face pe urmă, conform situaţiunei etnografice. Aceasta s-a făcut sub copie de depeşă a lui Sasonow către Poklevsky.

În privinţa garanţiei Angliei, nu s-a rostit. E convins însă că Ministrul de aci ar face-o de i s-ar cere. Dar ştie că faţă de Anglia trebuie o imensă circumspecţie. Îşi aduce aminte când, cu ocazia Bosniei (1909), el ceruse şi Cuningham-Green dăduse asigurarea unei garanţii că nu se va vorbi de regiunea Dunării, declaraţie dată de toate puterile. Anglia a refuzat-o fiindcă «Anglia nu se duce la o conferinţă cu cărţile ei pe masă».

Despre Bulgaria, orice declaraţie ar face, ar trebui confirmată printr-o garanţie. Radeff a fost să-l vadă. Anunţat şi împins de Poklevsky – (până aci îl împingea Czernin!) – numai ca să-i spună că în toate doreşte ca Bulgaria să fie alături de România; iar Poklevsky se aştepta să-i spună că dacă mergem cu Rusia, vin şi ei cu noi! Brătianu confirmă că şlepuri austriace se adună în porturile bulgare; că un vapor austriac se înarmează cu tunuri în port bulgar; că toată Dunărea este ţărmurită cu tunuri şi că totul indică că ne vor ataca în România mică, dacă mişcăm în sus pe valea Oltului. Vorbeşte cu Fasciotti şi au luat angajamentul de a-şi comunica tot. Îi va comunica propunerea rusă.

Ştie de atitudinea lui Costinescu; a ameninţat pe Miniştrii de retragere. *Nu cutează* să ceară starea de asediu. Amână Camerele până o veni ştirea unui succes german...

Vizita *Bussche,* vorbim de presă şi de multe alte elemente de agitaţie... În propunerile privitoare la Transilvania, a discutat o jumătate de oră cu Brătianu asupra procedurii. Tisza cere să i se trimită un om de încredere al Regelui şi al lui Brătianu. Brătianu vrea să se trateze cu Mihali şi Maniu. Cum Tisza face rezerve pentru Maniu, ar trebui ca acesta să vină să ia instrucţiuni de la Brătianu: Aşa ar mulţumi în parte şi pe Tisza (Pentru ce această rezervă din partea lui Brătianu? Fire-ar un indiciu că nu vrea să accentueze ceva despre Austria? Acelaşi lucru fusese propus lui Mihali ştiu că el a refuzat: «Fidelitate condiţionată» (?)

Diamandy şi Istrate (trimişi în Italia de Filipescu), nu au fost primiţi de San Giuliano. Aşa i s-a telegrafiat din Roma. O depeşă confidenţială îl vesteşte că Germanii nu vor da nicio ştire, orice ar vesti Francezii, pentru a nu compromite mişcarea decisivă a armatei.

– 8 ore seara. Intru la Jockey. Salut pe Gen. Bogdan, pe care îl întâlnesc pe scară, cu Leonte junior. Nu-mi răspunde. Îi cer o explicaţie, de ce nu mă salută? «Ce n’est pas nécessaire». Constitui martori pe General Culcer şi Mitilineu. Bogdan este din politicaştrii de la Capşa, care «îşi rupe sabia» dar nu merge cu Austria! Sistemul intimidării.

10 Septembrie. – Afacerea mea cu Generalul Bogdan s-a

terminat cu exprimarea de regrete; martorii lui, M. Pherekyde şi Gen. Coandă, l-au blamat.

– La 9 jum. seara, *Mehedinţi* mă vesteşte că lumea şcoalelor, profesori şi oameni politici, pregătesc pentru Vineri seara o manifestaţie: «va trece apa peste zăgaze». Mă conjură ca mâine la comitet să nu dau impresia de germanofilie!

11 Septembrie. – Înainte de comitet, *M. Săulescu* îmi spune că a avut o scenă cu Filipescu. L-a găsit conferind cu hărţi deschise, ca un Ministru de război, cu trei colonei, dintre care Col. Lupescu. I-a afirmat că trebuie cu orice chip intrat în Transilvania.

«Epoca» atacă pe Brătianu şi afirmă că în Consiliul de Miniştri a rămas singur.

– *Brănişteanu:* D-l Take Ionescu a pierdut minţile: vorbeşte acuma de Regenţă cu Prinţul Niculae ca Rege – evident el ca Regent. Aceasta mi-a spus-o Blank!

Notă. – *Mitilineu* raportează că în faimoasa întrevedere N. Filipescu - Take Ionescu se vorbise, după spusele lui Pascal Toncescu, de Regenţă. Mai târziu cam pe la 8 Septembrie, fiul Filipescu venise să protesteze că el, Grigore, n-a vorbit de aşa ceva cu Take.

Şedinţa Comitetului. Evident Lahovary în mare întârziere pentru credit fonciar. Raportat conversaţia cu Regele şi cu Brătianu. Insist, fără a cita, că noile propuneri ruse implică acţiunea armatei noastre, nu în Transilvania, ci în Galiţia sau Polonia.

Filipescu: Brătianu minte şi o pot proba. S-a sfârşit cu neutralitatea. *Despre Bulgaria avem, toată garanţia,* o spune Panafieu, ministrul Franţei la Sofia; o spune Derussi; o spune Radeff (vezi mai jos). Trebuie imediat o acţiune.

Lahovary: Nu mă arunc în aventuri fără alte informaţiuni. Nu strada va indica politica externă. Rusia a oferit neutralitate plătită la sfârşit în caz de succes al ei. A început mişcarea, Rusia n-a mai dat declaraţia... – *Grădişteanu*. – N-a acceptat declaraţia, fiindcă voia să ne ducă cu Germania. – *Lahovary:* Nici eu nu acceptam. – *Filipescu:* Miniştrii spun că Brătianu a minţit. – *Lahovary:* Singuri nu o să facem război,

deci inutil de a ataca pe Brătianu. Nu vedem limpede în situaţia beligeranţilor; nu ies deci din neutralitate. Dar Regele? La confiance ne se commande pas, dar trebuie să-l acoperim. Vreau preciziuni: *Tratat* cu Rusia, Franţa şi Anglia, Tratat cu Bulgaria: Nu afirmările lui Radeff. Nu fac deci nicio declaraţie de ieşire din neutralitate.

Grădişteanu: Situaţia nu se mai poate prelungi. De o parte stă opinia publică, de alta Regele ajutat de Brătianu, şi încă nu pe faţă. Brătianu a tăinuit propuneri privitoare la neutralitate. Răspuns n-a dat. Poklevsky i-a spus, la 6 Sept că Brătianu nu i-a cerut nicio precizare. *Derussi mi-a declarat să nu avem grije de Bulgari.* Brătianu nu prepară pe Rege. Să-l silim, ori să facă ce trebuie, ori să se demaşte.

Filipescu. – Înainte de Consiliul de Coroană. Brătianu era gata să meargă cu Austria fără altă pregătire. Omul acesta vrea să distrugă partidul conservator. A violat Constituţia. Ne minte mereu. *Să plece de la putere.* Văd că a vorbit cu mai mulţi de propuneri de neutralitate: el inventă aceasta pentru a mă acuza pe mine că stric negocierile. Să intrăm în război hic et nunc. Cruț pe Rege, dar Eegina şi rudele ei se *pot duce;* să ştie Regele că dacă învinge Franţa şi noi nu avem nimica, revoluţia îl va alunga. Ofiţerii consultaţi de mine (Lupescu?), mi-au declarat că trebuie să intrăm imediat! Sunt 4.000.000 de Români care au nevoie de noi: să riscăm!

C. Arion: Este mulţumit de răspunsul dat de Rege. Să fim înţelepţi. O criză de Tron ar fi un mare pericol. Regele domină toată chestiunea: Să iei azi o decizie, ar fi să treci peste capul Lui. Brătianu este incapabil dacă crede că se mai poate trata neutralitatea. Dar nici nu putem hotărî de azi pe mâine. Italia nu se leagă cu noi. (Ultima conversaţie cu Fasciotti).

Vlădescu: Ori guvernul să ia o normă hotărâtă, ori să se facă un guvern naţional.

– La 5 am văzut, după cererea lui, pe *Radeff:* Nu trebuie să existe vreun echivoc. Nimenea nu m-a făcut să întrevăd că România ar putea ieşi din neutralitate. Nicio întrebare nu mi-a fost pusă pe acest subiect. Unui coleg, care m-a

întrebat dacă am merge în contra Rusiei, i-am răspuns că nu; căci fiind neutru, nu pot să răspund altminterelea. Adaug că guvernul meu a făcut totdeauna declaraţie de prietenie României şi a exprimat dorinţa de a-şi coordona mişcările cu România, convins fiind că România va rămâne credincioasă prieteniilor sale. Nimic în guvernul nostru nu îmi indică că ar vrea să schimbe atitudinea sa de prietenie cu Germania şi Austria. Suntem ameninţaţi cu răzbunarea Rusiei: M-aş teme tot atâta de o răzbunare a Germaniei. Opoziţia noastră n-a cerut decât un lucru, să negociem neutralitatea cu Rusia; nimic mai mult şi guvernul nostru n-a voit.

– Notă. Azi dimineaţă chiar Take Ionescu a trimis ziarului «La Roumanie» următoarea telegramă: Sinaia No-3635–23: «Publicaţi în capul informaţiilor şi rugaţi pe «Adevărul» să reproducă: Atacurile «Universului» în contra Bulgariei sunt contrarii intereselor ţării. Suntem mâhniţi să vedem o gazetă populară să deservească până în halul acesta ţara. Bulgaria a dat în toată criza actuală dovezi de prietenia şi cuminţenia ei. – Take Ionescu».

12 Septembrie – Metaxa Doro vine de la Ministerul de război; S-a schimbat atmosfera: Generalul *Iliescu* spune ofiţerilor că sunt singurul om care vede limpede; că nu trebuie încă să ieşim din neutralitate; nu suntem gata pentru o campanie de iarnă.

– Continuarea Comitetului. – *Greceanu:* Să avem sânge rece. Refuz încrederea Regelui: s-a înşelat la Consiliul de Coroană, crezând în victoria Germanilor. O refuz guvernului: Brătianu a scăpat ocazia de a avea neutralitatea contractuală plătită cu teritoriu. Nu putem primi moţiunea lui Grădişteanu de a declara că ieşim din neutralitate: *Să răsturnăm guvernul,* «atitudinea şovăitoare a guvernului e o primejdie pentru ţară şi Tron şi-i retragem concursul nostru».

M. Cantacuzino: La 12 August s. n. Rusia şi Franţa au făcut propunere precisă, ca în schimbul concursului nostru să ne garanteze teritoriul şi câştigurile de făcut... – *Lahovary:* Deci la o epocă unde nu era nimic limpede: Abia începuse Liège; cine ar fi luat atunci răspunderea

războiului? – *M. Cantacuzino:* Nu accept formula Greceanu, luptă de partid. Trebuie guvern naţional, *care să pregătească ieşirea din neutralitate.* Acesta va putea surmonta şi repulsia Regelui.

Filipescu: Nu admite moţiunea Greceanu, deoarece implică că o chestiune internă trece în primul plan(?). Guvern detestabil. A paralizat orice activitate la Ministerul de război, a violat Constituţia. *Înfrăţire sub Brătianu nu poate fi,* trebuie firma unui bătrân. (Asta nu este politică internă ?!). Toată chestiunea diplomatică este «une vaste fumisterie», inventată de Brătianu. Retragerea Regelui ar fi un incident regretabil, dar plecarea dinastiei o catastrofă. Regina face un şantaj când ne ameninţă cu aceasta. Ne-a făcut de râs cu rudele ei. Să ştie toţi că nu se mai joacă şi că i-am trata ca trădători. Dacă eram hotărâţi, azi guvernul era căzut. Acum, prea târziu. Împăcarea s-a făcut în minister. *În partidul conservator nu mai am încredere. Eu voi merge cu opinia publică.* – (Notă: Combinaţia Costinescu - Take Ionescu-Filipescu a plesnit!).

Delavrancea: Nu mă opresc la opiniunea publică aparentă, dar cei mici vor să meargă peste Carpaţi. Trebuie să mergem cu Tripla Înţelegere. Să nu se mai zică că şeful nostru şi noi ne opunem. Să activăm atitudinea noastră, ca să se ştie că Regele nu mai are alţi oameni la care să fie scăparea. Propunerea Cantacuzino este bună, ca să acţionăm asupra Regelui şi asupra opiniei publice; trebuie o declaraţie. – Citeşte textul redactat de Filipescu:

«Partidul Conservator crede că în împrejurările actuale şi faţă de desfăşurarea evenimentelor la graniţa noastră, neutralitatea nu mai corespunde intereselor Ţării şi a Neamului. El socoteşte că a sosit momentul unei acţiuni efective pentru apărarea acestor interese şi împlinirea năzuinţelor ţării».

Eu: *Grădişteanu şi Lahovary ştiu că în Consiliul de Coroană am combătut părerea lui Carp, tocmai pentru că implica părăsirea ideii naţionale. Admit deci atitudinea ostilă Austriei, lucrul s-a limpezit în precedentul Comitet, dar nu fără pregătire. Filipescu cere război, «hic et nunv». Textual.*

Dar Bulgaria? Filipescu a afirmat că Radeff a declarat că Bulgaria nu va mişca. Raportez textual ce mi-a spus Radeff. (Face mare impresie). Grădişteanu a dat aceiaşi asigurare de la Derussi dar Derussi chemat de mine astăzi, mi-a spus că a dat o simplă «impresie». El nu a putut vorbi în struna aceasta la Sofia, guvernul nedându-i instrucţiuni cum că am ieşit din neutralitate. Convins că Bulgarii doresc din toate puterile vreo acţiune, ca să scape de coşmarul că vom fi jandarmi în Balcani. Evident că ne vor ataca dacă avem eşecuri Cred că vor cere o rectificare, cu restituirea Dobriciului.

Aci. După un viu schimb de întreruperi cu Lahovary, Filipescu se scoală şi pleacă. Neniţescu, Delavrancea, Deşliu caută să-l aducă înapoi. Nimeni nu-l urmează.

Eu: *Cu Italia? Arion a raportat că Fasciotti nu se leagă. La Roma, Istrati şi G. Diamandy nu au fost primiţi de San-Giuliano, şi aceasta s-a comunicat Germaniei O ştiu de la Bussche. (Face senzaţie). Dacă atacăm, joacă casus foederis din tratatul Triplei-alianţe; dacă Italia are tentaţia să-l aplice, ce ne facem?*

Propunerea rusă: Ştiu coloneii cu care s-a sfătuit Filipescu că nu este vorba să trecem în Transilvania amică, dar să ne batem, unde nevoie ar fi, în Galiţia, poate în Polonia? Cum stăm cu comandele? – Produc licitaţia 1 Septembrie pentru lipsurile arsenalului: nicio ofertă. La 9 Septembrie se dă comanda: 9.500 şei 22.000 hamuri, 125.000 cartuşiere. La 30 Septembrie se cere 100.000 raniţe, 100.000 bidoane, etc. Nu sunt mantale; cojoace acum se fac. Şi plecăm la 4–500 klm. de ţară?

Deci, pregătiri şi tratate, cum a propus Lahovary. Aceasta implică consimţământul Regelui. Peste Rege nu trec. Cu vacanţa Tronului, anarhie în partide, război nu se face. Regele trebuie convins. Grădişteanu vrea schimbarea la faţă în opt zile? Dar Regele crede că bătălia ce se dă în Franţa are să fie spre succesul german. Să vedem rezultatul şi pe urmă să pretindem ceva, dacă este altfel. Nu decapitez pe Brătianu şi nu merg la coaliţie numai cu o jumătate din partidul liberal. Nu accept moţiunea care mi-ar lega,

mâinile, dacă sunt mâine la putere. Bunul simţ cere să nu fim încătuşaţi de declaraţii scrise.

Accept să insist la Rege, accept să sugerez ideea unui guvern de coaliţie pentru a aşterne pregătirea ieşirii din neutralitate şi pentru a astâmpăra opinia publică.

Tot comitetul să asociază şi se face un comunicat, în care se vorbeşte numai de «limpezire grabnică a chestiunilor la ordinea zilei».

După comitet, Arion a ţinut să-mi dea noi asigurări şi certificat de admiraţie pentru expozeul meu.

– *Brănişţemu* îmi comunică că Brătianu a domolit pe ai săi, ameninţându-i că dacă se retrage el, recomandă Regelui pe conservatori şi va combate orice guvern în care ar intra Costinescu sau oricare alt liberal. Răspunderea că nu-şi îndeplineşte partidul misiunea şi că nu se vor face reformele, să cadă asupra celor care nu-l urmează!

– *Derussi,* la dejun, îmi comunică confidenţial o depeşă a lui Gurănescu (secretar la Sofia). Fitcheff, care va juca din ce în ce un rol mai mare, i-a declarat că-şi va regula mişcările după Italia; iar că Anglia face deja demersuri amicale urmărind întărirea Statelor mici, cari, grupate, vor servi de stavilă Rusiei– *Stirbey* vine la mine la *3½* trimis de *Brătianu,* care, neputând să vină să mă vază *mă înştiinţează că aseară prin Poklevshy, şi azi direct de la Sasonov, se propune României parte din Transilvania şi din Bucovina în schimbul neutralităţii.* Îl îndemn să accepte să trateze. – În caz de prăbuşirea Austriei nu crede nici el că Regele va fi intransigent. – Se va convoca Consiliul de Coroană probabil Miercuri.

Argetoianu cunoştea ceva, dar spune că Blondel, întrebat pe dată de Filipescu, ar fi declarat că Franţa nu va susţine o asemenea propunere.

– *Ataşatul militar* austriac: «Mai este ceva în România pentru noi?» – Îl asigur că nu plecăm încă în război, dar trebuie neapărat să se facă ceva pentru Transilvania. – «Dar ce propuneţi Dv?» – Eu: «Germania o ştie şi guvernul Dv. deasemenea; dar grăbiţi-vă!». – «Am să vorbesc pe dată cu Czernin».

– D-l von *Bussche* vine la 1½ la mine. A făcut propuneri lui Brătianu; crede că ceea ce oferă Tisza este mai mult decât s-ar fi putut spera; e treaba d-lui Brătianu să vă comunice propunerile lui. Brătianu a spus că rău orientat pe chestiunea de acolo, Transilvănenii sunt acei care trebuie să-şi exprime opiniunea în privinţa aceasta (?)...

Îmi spune că instrucţiile lui îi obligă să spună oricăror persoane, că faptul de a ataca Austria este un război şi cu Germania.

Un submarin german a fost până în nordul Angliei ca să observe flota englezească. Ar fi putut să torpileze, dar a fost reţinut de teama că nu va putea raporta informaţiile culese! Fiecare unitate germană trăeşte cu ideea de a pieri, dar a nu se preda!

15 Septembrie. – *Brătianu* mă pune în curent de starea negociaţiunilor cu Poklevsky. După ce i-a vorbit de o acţiune comună, sub garanţia Franţei şi Angliei, i-a spus că Sasonow telegrafiază că părerea lui *personală* ar fi să se mulţumească şi cu *neutralitatea* noastră, acceptând ca în caz de succes să ni se recunoască dreptul de a cere Transilvania (tăcere despre Bucovina). Acesta este sensul exact a ce mi-a transmis prin Stirbey. El, Brătianu arătându-se foarte mulţumit că Sasonow vorbeşte ca om de Stat, care cunoaşte greutăţile noastre. Orientarea a fost pe dată indicată lui Diamandi, ca să lucreze la Petersburg. A doua zi, fie intriga lui Blondel, fie altceva (când a plecat Joi Filipescu de la comitet, s-a raportat că el având vânt de această propunere, s-a dus la Blondel, care ar fi zis «jamais!»), retractare; el a întârziat depeşile lui Poklevsky, până ce a putut răspunde Diamandi cu o propunere fermă, care a şi venit, dar în care se vorbea de pline puteri pentru a semna. Brătianu a răspuns că nu se poate semna azi vreun tratat, dar iscăleşte ca Preşedinte de Consiliu sub a lui răspundere. – Astăzi în fine Poklevsky a adus o propunere directă, bineînţeles numai din partea Rusiei: neutralitate, plătită în caz de succes prin toate ţinuturile române din Ungaria şi *Austria,* deci şi Bucovina. Brătianu îmi încredinţează aceasta ca un secret pe care nu-l va destăinui Regelui, pentru ca, dacă este cu

putinţă să mergem mai târziu «alături de Austria, ceea ce rămâne dorinţa lui ascunsă, dar absolută», lucrul să poată fi făcut printr-o schimbare de guvern.

Sunt autorizat a pregăti pe amicii mei în forma următoare, sub dictarea lui: «Este (posibilitate de a avea din partea Rusiei o declaraţie, că, dacă păstrăm neutralitatea, în caz de victorie Rusia ne recunoaşte dreptul de a ne anexa tot ceea ce este locuit de Români?».

Consiliul de Coroană va avea de ţintă o declarare de neutralitate.

Va vesti pe Germani, deoarece acesta este mijlocul de a stinge acţiunea în contra Regelui. El, Brătianu, oricât de înaintate ar fi ideile lui, consideră că republica ar fi o calamitate pentru ţară. Regele nu este membrul, dar *fundatorul* unei dinastii l

Ar dori să cheme pe Iorga la Consiliul de Coroană. Nu este refractar ideii unui guvern de coaliţie, dar crede că aceasta ar trebui rezervat pentru momentul când «vom intra în acţiune». – Eu nu am insistat de loc. – Tot el: «Aud că marea dorinţă a lui Filipescu ar fi să ia el Ministerul de război. Fiind date sentimentele lui Filipescu faţă de Rege, cred că aceasta ar fi o mare primejdie».

– Seara, soră-mea mi-a spus că, de la o doamnă care nu minte, ştie că *Argetoianu* vorbeşte că Filipescu este adevăratul partid conservator, iar Marghiloman ori va face ce-i cerem, ori îl vom debarca.

16 Septembrie. – Bussebe vine să mă vadă înainte de a se duce la Sinaia astăzi. Caută orientare despre ce este la Sinaia; ştie ceva de propunerea rusă: în ce formă se va răspunde? – Eu: «Nu ştiu nicio preciziune; D-l Brătianu nu m-a vestit încă». – Insist că după ce ne vom fi declarat neutri, Austria să facă ceva pentru autonomia Transilvaniei. Eu, chiar dacă s-ar putea determina un curent favorabil Austriei, nu intru într-un guvern în acest sens, dacă nu se acordă ceea ce am cerut prin Waldburg.

Bussche: Sunt hotărât să vorbesc tare şi voi vorbi: cred că după Consiliul de Coroana se va face ceva. Ştiu că Dr. Toma Ionescu a primit un telefon de la frate-său, să fie mai

rezervat «fiindcă Francezii fac prostii». Ştiu că d-ta ai povăţuit să se amâne puţin Consiliul de Coroană şi că Regele a urmat părerea d-tale.

– Am văzut pe *Arion* şi pe Mișu Cantacuzino şi le-am comunicat propunerile ruseşti, în redacţia hotărâtă cu Brătianu. Le-am cerut discreţia absolută: aceasta e important! – Arion mi-a vorbit de Take, zicându-mi să stau de vorbă cu el. Cantacuzino mi-a recomandat de două ori ca terorizat, sa văd pe Filipescu.

– Dr. *Dinu Brătianu* raportează: O bancă mare (Generala, fără îndoială), propune avocatului Moscuna să se ducă cu liberă trecere, pe toate fronturile războiului şi să raporteze exact tot ce a constatat. Desigur pentru a restabili adevărul, împotriva tuturor deformaţiunilor ruseşti, asupra faptelor războiului – Am povăţuit să primească. – Mai raportează că Dr. Danielopol afirmă că banii au fost daţi lui Take Ionescu prin Dickin!!

– *Stirbey,* câteva clipe mai târziu, îmi spune ca Petersen afirmă că registrele Dickin ar spune sumele ce Take Ionescu a încasat... (?!) Tot Stirbey mă roagă, când voi vedea pe Principesa, să-i demonstrez că dacă se afirmă solidaritatea întregii Dinastii, se va putea, scăpa situaţiunea Coroanei. Prinţul, foarte loial, nu admite să se servească decât de oameni corecţi; Regele este pedepsit că a primit şi oameni dubioşi ca Take Ionescu.

Grigore Filipescu la Pipe-Line, unde este impiegat, vorbeşte să omoare pe Rege dacă nu-l omoară tatăl său! Isterie.

– Am văzut pe Filipescu la Jokey şi i-am comunicat propunerea rusească. Se îndoieşte că s-ar putea realiza. Până la noi dispoziţiuni, îl găsesc liniştit.

17 Septembrie. – Şedinţa Comitetului are ca introducţiune o notă dictată (Metaxa-Doro) de Take Ionescu în «Dimineaţa»: «Conflictul dintre şef şi fruntaşii partidului conservator se agravează din ce în ce mai mult».

Lahovary, de plano, începe chestiunea Dinastiei: «Regina face un şantaj infam; nu a iertat că Moştenitorul nu a ieşit din pântecele ei; vrea, abdicând Regele, să-i ia pe toţi.

Prinţul, cu lăcrămi în ochi a vorbit cu Marta Bibescu şi cu nevasta mea: este extraordinar de turburat. Criza dinastică deschisă în toată gravitatea ei. Avem pe Prinţesa spre noi. Regina: dragostea pe buze, egoism profund în inimă...» – *Eu:* Dar, cum vine azi chestiunea asta? – *Lahovary:* s-a pus Regelui chestiunea de mai multe persoane şi El vorbeşte de abdicare. (Nota: Mi-a spus că Brătianu l-a înştiinţat ieri; înţeleg că Brătianu a vroit să facă presiune). – *Vlădescu:* Cer preciziuni. A vorbit Regele? – *Mişu Cantacuzino:* Am găsit pe Princesa foarte emoţionată. Atitudinea Reginei este cum a spus-o Lahovary. Prinţul foarte pornit în sensul Regelui: respectul cuvântului şi pericolul slav. Nu poate răspunde dacă Ferdinand va renunţa la Tron; nu ştie: ce să zică. Dar ecoul conversaţiei a fost: Nimic de făcut cu Cantacuzino. Este de o încăpăţânare extraordinară». –*Filipescu:* Prinţesa spune: Cât îl am lângă mine, il ţin; dar în momentul de faţă, îmi scapă». – *General Argetoianu*. – Nu mai admite neutralitatea.

Arion: Ce s-a stabilit în primul Consiliu de Coroană, este mereu de revăzut. S-a zis atunci: Imposibil de a merge cu Austria şi Germania. Lucrul este şi mai clar astăzi, când a intrat în foc un sentiment naţional. Nu este însă conflict între Ţară şi Tron. Chestiunea este ori cum inoportună, tratatul nu ne leagă nici chiar moraliceşte. Regele, da, are o legătură morală. Dar când se va produce momentul acţiunii, Regele poate va abdica, dar poate va da El decretul de mobilizare. Deci acţiune pe lângă Rege; dar aceasta se poate face numai de un guvern naţional. Un *aşa guvern ar însemna ieşire din neutralitate.* (Arion mi-a spus pe urmă că având o conversaţie cu Take, acesta ar fi exprimat dorinţa de a vorbi cu mine. A indicat că ceruse lui Toma Ionescu să se domolească. Arion crede că şi Take şi Costinescu, înmuiaţi. De aci atitudinea mai conciliantă a lui Filipescu). Mai trebuie şi o înţelegere între partide.

Mişu Cantacuzino: Nu se ia nicio deciziune. Nu trebuie pierdut momentul. Nu este exact ce se zice de unii foarte sus puşi (Eu), că mai târziu vom fi mai la pret, deoarece dacă lupta va fi lungă între Germania şi Franţa, ea se va tranşa

mult mai repede între Austria şi Rusia(?). Să grăbim luarea garanţiilor care să ne permită intrarea repede în acţiune. (Omul acesta s-a plimbat toată primăvara şi toată vara; este de 15 zile în ţară!!). Sunt foarte, foarte îngrijorat că se pierde timpul. Ar fi liniştitor dacă *s-ar şti* că partidul conservator are o ideie hotărâtă. Guvernul n-a ştiut să prindă momentul: indolenţă, incapacitate. Trebuie guvern naţional. – *Greceanu:* Să fim de acord. Suntem uniţi, dar trebuie să se dea ceva publicității.

Eu: Am convenit să ne întrunim mereu ca să ne ţinem în curent, nu ca să dăm hotărâri, încă şi mai puţin să le facem cunoscute publicului. Am avut un mandat la Rege, l-am îndeplinit; mi se cere o accentuare: o voi face. Dar pe urmă? Nu cumva o să începem, cu strada, o răsturnare? Garanţiile cerute, le poate lua un guvern. Noi nu. Deci nimeni nu ne poate face «complicii» guvernului, cum zicea Greceanu. Numai cu trei factori bine uniţi, Regele, guvernul şi partidul Conservator, se poate face operă mare. Guvern Naţional? Brătianu îl acceptă, dar dacă îl cer eu, trebuie să primesc condiţiile lui; îl cere el trebuie să primească pe ale mele.

Filipescu: Sunt mici neînţelegeri între noi, dar explicabile. Guvernul tărăgăneşte. Pretinde că are tot felul de propuneri. Consiliul de Coroană este inutil, aproape primejdios (aceiaşi părere Olănescu, Arion, Lahovary). *Dacă aş şti că Germania triumfează, v-aş ruga în genunchi să nu ieşiţi din neutralitate.* Dar cred contrariul şi cred că intervenţia noastră poate hotărî victoria. – *Eu:* Dar Bulgaria? – *Filipescu:* Evident că trebuie un tratat cu Bulgaria, chiar participarea ei. O singură divizie bulgară ar ajunge. Să vindem neutralitatea noastră, cum se ventilează de unii? E bine, ca document la mână, dar politica de chilipir nu este bine să fie politică definitivă. Ea nu va avea garanţia Angliei, care poate, pe urmă, să pună înainte integritatea Ungariei. Un bacşiş nu se poate da la şase milioane de români: ar fi chiar act de vasalitate către Rusia. – *Greceanu:* Asta nu este argument. Rusia n-a creat ea Bulgaria? – *Filipescu:* Trebuie acţiune ca să iei parte la conferinţă.

18 Septembrie. – Tot comitet. – *Olănescu:* Suntem de

acord asupra principiului, nu asupra procedeului. Vrem să ieşim din neutralitate şi să mergem spre ideal. Dar n-am spus nimic publicului, pentru că nu ştim dacă este momentul şi dacă s-a făcut pregătirea necesară diplomatică: 1) Guvernul tratat-a cu cancelariile? 2) Regele dat-a un răspuns clar, deoarece timpul poate trece? Sunt convins că nu. S-a pus categoric întrebarea Regelui? Şi atunci am şti dacă este o cestiune dinastică. Un aghiotant regal mi-a spus că *niciodată* nu vom intra în război cu Austria. Iar Brătianu lucrează în sens opus. Radu Rosetti are să publice o broşură inspirată şi plătită de Brătianu. O ştiu direct. Aceasta turbură, şi nu trebuie să lucrăm aşa ca să ne dăm gata liberalilor.

Hotărâre: *nu de dat în vileag.* Şeful va declara ferm că va trebui ieşit din neutralitate şi pregătit terenul. Regele «mis en demeure» va declara dacă acceptă sau abdică. – *Lahovary:* Trebuie însă să fim «gardès à carreau» despre Ferdinand.

General Argetoianu: Colaborarea cu Take m-a gonit din politică. Megalomania germană a adus nenorocirea generală. Puteam merge cu Austria, dacă ar fi fost sorţi, dar victoria este imposibilă. Chiar Regele nu mai susţine aceasta. Neutralitate? Nu, când este în joc viaţa neamului. Promisiunea de a ni se da ceva, nu face parale, trebuie sacrificii. Deci acţiune. Guvern slab şi demagogic: trebuie deci guvern al celor două partide istorice. El ar putea face dulce violenţă Regelui, care nu va abdica.

Grădişteanu: Chestiuni de formă şi de cuviinţă nu ne lasă să luăm din loc. Decisesem să ieşim din expectativă şi aceasta să fie comunicat aiurea. De aci echivoc. Presa conservatoare, anume unele ziare, măresc echivocul. Deci dacă guvernul crede că nu trebuie încă să ieşim din neutralitate, să-l răsturnăm. Iar Regele, ori să se înduplece, ori să spună limpede. Trebuie procedat hotărât, şi ca să nu mai distilăm considerante dinastice, să punem hotărârea noastră în scris. S-o comunicăm guvernului, pe urmă răsturnare. Iar Regelui să-i cerem să se pună în capul Ţării; altfel nu-l va urma nimeni!

Delavrancea: Ezitarea în aceste momente epocale ar fi o crimă. Ţara are dreptate în contra ezitărilor noastre. Dacă Regele s-ar duce după Wilhelm şi Frantz-Iosef, aceasta ar însemna o felonie. Dacă *ambele* partide ar zice: nu este ezitare între norocul ţării şi abdicare, Regele nu ar abdica. Trebuie dat un semn ţării, o formulă scrisă dusă la cunoştinţa partidului liberal, şi dacă va refuza, dată publicităţii.

Lahovary: Sentimentul naţional evident este că nu mai trebuie pierdută ocazia. Înainte de toate să acoperim pe Rege şi să nu plece Dinastia. Criză nu poate fi cu Regele, decât atunci când interesul vital al Ţării va fi evident; trebuie atunci ca soarta armelor să fie mai decisă şi să avem garanţii că acţiunea noastră poate avea şanse. Sentimentul naţional nu cunoaşte momentul; acesta trebuie rezervat oamenilor politici. Exemplu: al doilea război balcanic şi istoria Cretei, dovedesc că sentimentul naţional fără pregătire poate duce la o catastrofă.

Vlădescu: Nu pun în discuţie pe Rege. Îl cred înainte de toate Regele României. Guvernul, slab, nu poate lumina situaţia. Propune moţiune să se iasă din neutralitate, luându-se garanţiile necesare.

Eu: Am vorbit Regelui de Transilvania, nouă zile înainte de Consiliul de Coroană. Ce să facem discursuri, ca şi când aş fi singurul care rămâne de convins. Primul mandat l-am îndeplinit şi cu guvernul şi cu Regele. Guvernul mi-a zis că tratează cu o putere şi că-i trebuie timp şi linişte: m-am închinat. Regelui i-am raportat că s-ar linişti opinia publică, dacă ar fi convinsă că nu ar fi eventual ireductibil: A răspuns să avem încredere. Nu refuz să fac şi accentuarea. Dar dacă guvernul nu admite ieşirea din neutralitate? Faceţi revoluţie? Dacă Regele îţi ripostează că are un guvern cu care s-a înţeles? Faci răsturnare? Înţelept nu este să iei atitudini. Moţiune scrisă nu primesc, că doar am memorie. Publicaţii, cu niciun chip. Un partid nu-şi poate lega acţiunea lui, pentru când va fi guvern. Să fim, noi înţeleşi între noi, nimic alt (Apăr pe Rege şi reduc telegrama lui către împăratul Wilhelm, cu rezervele făcute faţă de Austria).

Filipescu: Regele, care nu are nicio calitate de suflet sau de inimă, este în momentul de faţă de plâns, dar nu este de recomandat pentru că nu este Român. Suntem singura ţară care nu voim să riscăm. Brătianu este *germanofil,* a trimis pe Stere în Ardeal ca să-i domolească (Ardealul). Stelian a zis, – o afirm eu, – că dacă s-ar cerceta acţiunea lui diplomatică, s-ar găsi acte de trădare. Trebuia făcut guvern cu altul şi acel guvern putea fi un guvern naţional *sub o firmă conservatoare.* (Nota: Minciună. Era firma Costinescu: el singur a spus-o!). Un Consiliu de Coroană nu este bun. Asupra unui guvern de coaliţie, acord să-l sugerăm Regelui, *sub forma că guvernul Brătianu este prea slab* pentru a face faţă greutăţilor momentului.

– La ora 3 *Bussche* aflat că vizita lui Costinescu la Principesa Maria nu a dat ce aştepta el şi că astfel Costinescu a făcut o nouă supunere lui Brătianu. A spus lui Mavrocordat ceea ce i se imputase la venirea lui în ţară şi Mavrocordat a recunoscut că ştirea era falsă.

– 8 ore, *Brătianu:* Obosit şi enervat. Nu a încheiat nimic încă cu Rusia, sunt intrigi; Poklevsky a voit să-l vadă, l-a amânat pe mâine, tot de teama intrigilor şi din Franţa şi de la noi. – După conversaţie cu Take Ionescu, mă consultă dacă trebuie să avem Consiliu de coroană, ori un sfat fără Rege, ori o simplă declaraţie: «Şefii de partid recunosc că actualmente nu este loc de a se ţine un Consiliu de Coroană, nefiind necesară schimbarea în politica ţării»; – eu optez pentru Consiliu, ori pentru comunicat. Afirmă că Take primeşte redacţia. I-am spus cât se bate în cap cu rezoluţia adoptată de comitetul meu. Enervat: «Să ia ei puterea! nu pot să fac altceva!» – Mă roagă să văd întâi pe Filipescu. Faptul că Take a primit, va atârna în cumpănă şi la el.

– La *Filipescu.* Primeşte formula. Insist ca să fie publicată şi în «Epoca»: de acord. Simplă rezervă: să nu se creadă că este ceva definitiv. Dar momentul schimbării? – *Eu:* Ce ne vor sfătui întâmplările. – *El:* Dacă n-ar fi Bulgaria! Dar Christescu, care a fost la mine, mi-a spus: Acum opt zile era un moment bun, bine înţeles numai dacă am fi fost siguri că nu ne atacă Bulgaria. – Deci Filipescu nu mai are siguranţa

ce afişa la ultimul Consiliu!

– Acum trei zile Barbu Stirbey îmi arată în «Adevărul» o scrisoare de intrigă între Prinţesa Maria şi Regina, semnată «O românCă»; se atribuie D-nei Perticari. – Azi *Delavrancea,* în plin Comitet, raportează că Max Rosetti ştie de la generalul Perticari că Prinţul Carol ar fi spus că el nu va abandona ţara, chiar rămânând simplu ofiţer. Prinţul ţine să se ştie aceasta. – Vorbind şi de aceasta cu D-l Brătianu, el îmi zice că nu este prima manoperă a lui Perticari: «ce sont les Davila!!».

19 Septembrie. – La 12 conferinţă la mine cu *Take Ionescu* şi *Brătianu.* – Brătianu, foarte sensibil la articolul din «Epoca» al lui Argetoianu contra lui Take: «Am văzut ieri de trei ori pe Filipescu şi aşa puţin cadrează cu ceea ce mi-a spus!» Asupra mobilelor lui Nicu Filipescu, Brătianu face aluzie la reforme, repetând că nu se gândeşte la ele, căci altele vor fi dacă, anexăm Transilvania (ideie altă dată dezvoltată către mine), altele dacă Basarabia. – Take: *Anexarea Transilvaniei însemnează sufragiu universal şi emanciparea în bloc a ovreilor*. În Transilvania colegiul I ar fi al proprietarilor, toţi unguri; colegiul II al Saşilor şi Secuilor. Bine înţeles, Take ne-a vorbit de Anglia, de Goeschen, de ce i-a spus Lichnowsky la Londra, cum în ultima oră acesta credea încă că Anglia nu mişcă, pe când el, Take, ştia contrariul; că Italia va intra în luptă, dar tot va lua, deşi alături de Francezi, Tunisia, dar nu Bizerte!, etc.

La protocol, absolut nicio discuţie. – Eu am opus că impietăm asupra atribuţiunilor Coroanei, de unde fraza finală că se va supune avizul nostru Regelui. Am cerut ca vorba «actualmente» să fie schimbată, pentru a da un caracter provizoriu înţelegerii.

– *Filipescu* îmi propusese prin scrisoare o formulă, găsită rea de Arion şi de Cantacuzino...: «având un schimb de vederi asupra situaţiei externe, am ajuns la un ac*ord deplin şi* socotesc că un Consiliu de Coroană nu este pentru moment necesar». I-am dus comunicatul pentru ca, semnat de el, să se dea la «Epoca».

Am profitat, faţă de Delavrancea, să mă explic cu el. Când

m-am plâns uşor de prea frecventele conversaţii cu Take, am avut în vedere cât a profitat Take şi de dânsul şi de ziarele afiliate ca să se impună: Iacă-l iar «de pair» cu şefii ceilalţi.

– Fost Arion, Grădişteanu, Misu Cantacuzino:, telefonat Delavrancea, Lahovary Sinaia. În principiu acceptanţi. Cer însă accentuarea provizoratului.

– Domnul de *Bussche* aduce ştirea că Blondel a ridicat de la Banca Naţională cinci milioane, de la Banca Comercială două milioane aur şi că se teme că ele sunt destinate unei acţiuni în, armată.

– *Arion* îmi certifică că Poklevsky are dese întrevederi cu Victor Ionescu şi merge la dânsul. Victor Ionescu ar fi şi zis în public: «sunt autorizat de Poklevsky să declar că are garanţia Angliei şi a Franţei!!»

20 Septembrie. – Audienţă la Sinaia. *Regele* tot bolnav, crize noaptea, va începe injecţii de morfină. Îmi mulţumeşte cu efuziune – «recunoştinţa mea» – pentru serviciul adus, speră că va reveni puţină linişte în spirite. – După ce i-am povestit toate cele petrecute, comitet, conferinţă, comunicat, îi atrag atenţia foarte serios asupra faptului că trebuie să privească şi necesitatea eventuală a unei politici anti-austriace, şi că ar fi revoluţie dacă ţara n-ar avea nimic odată criza terminată. Regele nu zice nu; dar ar fi o preparaţie întreagă de făcut şi pretexte de găsit. Îi semnalez că Austria este vinovată faţă de noi, din momentul când a atacat Serbia care era, pentru a zice astfel, sub tutela noastră, de la tratatul de la Bucureşti încoace. – Regele pare a aproba. – Odată pe această cale, zic că atunci nimic nu mai poate să autorizeze aceste clevetiri de abdicare. Fondator al unei dinastii, el nu poate abdica. – Regele: Şi d-l Carp mi-a spus că trebuie să fac front şi că singură o revoluţie ar putea să mă răstoarne, dacă s-ar îndrăzni să se facă una. Regele, pe jumătate surâzând, găseşte că tot nu trebuie lucrurile să meargă aşa departe. În această privinţă, Regelui îi pare rău că nu mai este Consiliu de Coroană; ar fi făcut declaraţii în genul acesta: «înţeleg sentimentul general şi aş fi fost fericit să mă asociez lui» (copiez cu creionul fraza, cu autorizarea de a raporta). «Dar trebuie să fie cunoscute toate pericolele

ce prezintă în acest moment», etc.

În definitiv, din tot tonul reiese că Regele nu va fi ireductibil când va veni momentul. Adaug că Regele nu crede că va veni Franz-Iosef luând ca pretext sănătatea Regelui, i-a telegrafiat că starea armatei *e peste aşteptările sale:* «Nu ar telegrafia direct un ne-adevăr». Germania a întreit numărul corpurilor ei de armată: 69 în momentul de faţă. În Anglia, crede Regele, începe oboseala şi opinia publică se emoţionează că se întrebuinţează armata aiurea decât în Anglia sau în colonii. Sir Edgar Grey; Lloyd George, un pornit ca Filipescu al nostru.

Regele foarte nemulţumit de articolul lui Dissescu asupra abdicării unui rege constituţional şi adânc edificat pe socoteala lui Take. «Filipescu iar l-a repus pe picioare».

Citit cu Regele tratatul nostru şi copiat preambulul şi art 2: « Înaltele părţi contractante îşi făgăduiesc că nu vor intra în nicio alianţă *sau angajament* îndreptat contra unuia din statele lor. Se angajează la o politică prietenească şi la un ajutor mutual». – Mă opresc asupra acestei fraze. Regele: O declaraţie a Rusiei nu este un angajament contra! (Regele oare nu ştia că Brătianu avea de gând să iscălească o convenţie secretă?)– *Art. 2.* «Dacă România fără nicio provocare din partea ei, ar fi atacată, Austria este ţinută să-i vie în ajutor şi să o ajute *în timp util».* Tratatul mai era în vigoare până în 1913, când Maiorescu l-a reînnoit.

Plecând după dejun, Regele îmi mulţumeşte încă odată pentru patriotismul meu, iar Regina mi-a spus «Fii blagoslovit!».

– Seara *Czernin* mă felicită. – Eu îi spun: *Şi acum faceţi repede ceva pentru Transilvania; aveţi timp.* Am repetat expres aceiaşi recomandaţie lui Bussche ieri, după comunicat.

22 Septembrie. – Am văzut pe Olănescu, Mişu Cantacuzino, ca să le comunic convorbirea cu Regele. Ieri idem Arion. – Filodor soseşte de la Atena. Acolo francofilism absolut. Chiar Regele, mâhnit de atitudinea împăratului şi ministrului german, care a rostit cuvinte de ameninţare, a trecut, de partea lui Venizelos, devotat Franţei. Motive

sentimentale: Franţa, Rusia, Anglia au favorizat situaţia Greciei şi în prezent conflictul Epirul – Albania. Grecia ar dori un tratat cu noi. Ar fi puţin eficace pentru a stăpâni eventual Bulgaria în conflict cu noi: 1) N-are nicio dorinţă ca facă război. 2) N-are nici armată, nici bani.

24 Septembrie. – Stirbey: pacea cu Costinescu nu e reală şi a reînceput intrigile sale.

– Grădişteanu şi Vlădescu, puşi în curent de întrevederea mea cu Regele. Grădişteanu mulţumit, dacă înţelegerea despre care i s-a vorbit cu Rusia este într-adevăr încheiată.

Neniţescu: Sekuliez a spus în faţa sa: «Eu nu cred ceea ce mi s-a afirmat că Take Ionescu a primit bani de la Rusia, dar în ceea ce priveşte pe Niki Xenopol şi Dissescu, sunt absolut convins!!» Neniţescu îmi spune: dacă la pace nici un rezultat decisiv, România şi Italia ar trebui ca împreună să facă războiu Austriei separată de Triplice!?

– Violent articol în «Epoca», spunând că violăm neutralitatea dând benzină Germaniei; iar «Adevărul» atacă pe Rege pe motiv că el ar fi negociat cu un ofiţer german această favoare. Mitilineu îmi raportează că tot Pascal Toncescu e acela care a venit cu această scornitură de la Sinaia.Toncescu pretinde că a căpătat încrederea a doi tineri ofiţeri germani pe care i-a făcut să vorbească!

– Seara vin la mine Roselius şi Hildebrandt. Amândoi mari cumpărători pentru Germania. *Hildebrandt* făcea de mult afaceri mari de mazăre în ţară. Şi unul şi altul au dat câte 25.000 lei pentru Crucea Roşie. Îmi vorbesc de strania interdicţiune, fără de veste decretată de Costinescu, de a nu se mai exporta grâu şi fasole. Graţie lor grâul era la 2000 lei vagonul, iar fasolea ajunsă la 25 lei, a căzut la 16 şi mai jos.

În cursul conversaţiei aflu confirmarea veştii ce se răspândise că brusca conversiune a lui Take, care trecuse de la război la armistiţiu şi neutralitate, era datorită unor *interese materiale* ale celor din jurul lui. Hildebrandt îmi spune că are cu Cincu un contract 500 vagoane grâu a 2000 lei, – lui i-a dat preţul cel mai mare, – livrabil până la 5 Decembrie. *Iar dacă grâul poate ajunge în Germania, va avea de fiecare vagon încă o mie de lei!!* Hildebrand adaugă

că ştia că influenţa lui Cincu va putea fi hotărâtoare, pentru a aduce pe Take să nu mai împingă la război!

De notat că deodată Toma Ionescu a fost potolit cu telefonul de Take, când cu manifestaţiile de studenţi. El singur a mărturisit-o la Creditul român.

25 Septembrie. – Sinaia. Dejunat la Pelişor. *Prinţii* se invită la dejun la mine pentru curse, Duminica viitoare. Conversaţie particulară, în apartamentul lui, cu Prinţul Ferdinand. S-a plâns de presă, – articol-ordură din «Adevărul». I-am povestit afacerea Hildebrandt – Cincu – Take Ionescu: o cunoştea!... De două ori mi-a spus cât este de trist că aşa este nivelul nostru! Dezgust pentru Take Ionescu. Mare stimă pentru Carp. Nemulţumit că «Lokal-Anzeiger» a putut spune că s-ar fi rostit El că renunţă la Tron dacă abdică Regele. Aprobă, deşi este cam excesivă, broşura «În niciun chip cu Rusia», pe care i-a trimis-o maiorul Rosetti.

Cu *Prinţesa* pe urmă, faţă fiind Barbu Stirbey, ne-am sfătuit de Crucea Roşie, dar am vorbit şi politică. Am găsit ocazie să spui că numai solidaritatea între toţi membrii Familiei Regale poate întări situaţia. – Ea mi-a răspuns că Regina a stricat mult – Eu: Am atras. Atenţia Regelui. – Ea: N-am vorbit de 20 zile cu Regele, vorbit «sèrieusement». Începe a face pe Ferdinand să «înţeleagă», – «dar trebuie mers încet, căci nu poţi să-l faci să admită decât un oarecare număr de adevăruri, într-o singură dată».

Impresia: Nicio intransigenţă la Prinţul Ferdinand, dacă s-ar ivi necesitate de altă orientare politică externă.

– La 8 ore seara, ieşind din audienţă de la Rege, *Radeff* îmi spune: «Ce aflu aici? (de la cine? de la Rege?) că încheiaţi un aranjament cu Rusia? E foarte periculos! – Eu: răspuns evaziv.

27 Septembrie. Moartea Regelui. – La 8 ore feciorul ciocăneşte cu insistenţă la uşă. Deschid. Palid, îmi spune: «S-a telefonat de la Sinaia că Regele Carol a murit!» Încremenesc. Telefonez imediat lui Filipescu: rece şi îmbufnat, pricep că din nou este pornit.

La 9 şi ¾ şedinţă între Arion, Filipescu, Grădişteanu şi M.

Cantacuzino. Filipescu furios îmi declară net că este adâncă divergenţă între noi. Eu răspund: Nu e nevoie să mă faci atent, am ochi şi urechi. – Toată gama: ura mea în contra lui Take, care permite lui Brătianu să se servească de el(?), orbirea mea pentru Brătianu; părtinirea mea germană; ziarul «Înainte»; benzina: «pariez că Rusiei nu-i dai» (se va vedea mai jos tâlcul acestei întrebări). Dar mai mult, trebuie să declarăm războiul, căci acum intervenţia noastră *poate să hotărască victoria!* Pentru aceasta împrejurare găsesc, el şi cu Grădişteanu că avem 700.000 oameni!

Răspuns violent din parte-mi. Se conchide asupra propunerii lui Arion, că ar fi de dorit să se alcătuiască un guvern numai de conservatori şi liberali!?

– Chemat Ia *Consiliul* de miniştri; în afară de miniştri, erau Take Ionescu, Pherekyde şi Misir, preşedinţii Corpurilor legiuitoare, Stelian, Vintilă Brătianu, Primarul. Se hotărăşte împreună decretul de convocare pentru jurământ, Brătianu nevoind să-l amâne 24 ore, şi toate detaliile ceremoniei, cum şi proclamarea.

Brătianu smerit, Costinescu grav, miniştrii aferaţi Stelian «encombrant». Destul cinism în general. Stelian afirmă că Frantz-Iosef se îmbată cu şampanie în toate serile şi că atuncea i se smulg iscălituri! Take Ionescu găseşte că trebuie inconştienţă pentru a dezlănţui un astfel de război, iar Morţun adaugă că Wilhelm este acela care este inconştient!

– Primit vizita lui *Bussche,* care pleacă Sinaia. Mă întreabă dacă este adevărat că s-a hotărât că nimic nu se va schimba în politica ţării. Pun lucrurile la punct asupra celor hotărâte în Consiliu. Vorbim de benzină, şi numai atunci înţeleg cuvintele lui Filipescu: Ruşii se gândesc să acapareze producţia românească şi s-o transporte în Rusia, pentru a face dificultăţi Germaniei.

– *Seulescu* a primit dis-de-dimineaţă propuneri de la Fleva ca să proclamăm republica, căci altminterelea o va proclama Take! În timpul zilei a cutreierat redacţiile (Brănişteanu), pentru a vedea dacă nu se gândeşte nimeni a face revoluţia visată!

– Telegrafiat *Reginei Elisabeta:*

«Ţara pierde pe Întemeietorul. Durerea ei este făcută ca să poată înţelege durerea Voastră. În aceste crunte clipe, Majestatea Voastră va primi ca, cu adâncă smerenie să mă închin înaintea Ei şi să rog pe D-zeu să-I dea puterea de a îndura şi curajul de a-şi aminti că tot de la Dânsa se mai aşteaptă auguste alinări şi poveţe materne».

Regelui:

«În numele partidului Conservator, pun la picioarele Voastre expresiunea durerei obşteşti şi adânc săpată în inimile noastre. Devotamentul, prinosul de muncă, spiritul de sacrificiu, stăpânirea de sine ce oamenii politici din această ţară vor putea pune în, serviciul Coroanei, dragostea respectuoasă cu care vor puntea încuraja pe Regele Ferdinand şi pe Regina Maria, sunt opera Regelui înţelept şi luminat care s-a dus. În binecuvântarea lui de către un neam întreg, intră tot atâta recunoştinţă cât încap şi speranţe. Să trăiţi, Sire, Dumnezeu să ajute paşii Voştri şi să hărăzească numai bine Familiei Regale».

– Văzut la ora 7 pe *Costinescu:* tratativele avute cu dânsul nu sunt ceea ce Filipescu a raportat. A primit ideea unui guvern naţional sub preşidenţia celui mai vechi şef de partid. I s-a răspuns că aceasta era desemnarea lui Brătianu şi că Filipescu nu o s-o primească niciodată. I s-a propus lui preşedinţia şi a refuzat categoric: 1) Fiindcă această notă personală ar ştirbi autoritatea guvernului său; 2) Fiindcă aceasta ar fi rupt în două partidul liberal, şi Brătianu e acela care, cu toate că a făcut câteva greşeli, este cel mai iubit şi cel care ar fi avut majoritatea partidului pentru el. Liberalii se ceartă, ne-am certat adeseori, mi-am dat demisia. Şi Brătianu şi-a dat-o, dar tot ne înţelegem. Niciodată să nu contaţi pe mine pentru o sciziune în partid.

El vrea o înţelegere cu Bulgaria, chiar cu preţul să-i redăm o porţiune din ceea ce i-am luat. – Fac pe dată rezerva mea. Trebuie să ne procurăm la Londra garanţia căci Ruşii făgăduiesc toate, dar nu respectă nici măcar un înscris; la Londra, căci Anglia, e aceea care va dicta pacea. – Mai vrea încă prin emisari siguri să lucreze opinia publică din Franţa

şi Anglia, ca să pregătească terenul pentru momentul păcii şi să oprim ca Ungaria să o facă. «Va fi lung, foarte lung, şi Brătianu trebuie silit să lucreze în acest sens. Nicio idee de o acţiune apropiată: nu suntem gata nici politiceşte, nici milităreşte».

28 Septembrie. Dimineaţa, lungă şi călduroasă telegramă de condoleanţă de la Venizelos. – Merg la gară cu miniştri, în întâmpinarea Familiei Regale. Se mai află la gară: Pherekyde şi Misir şi d-nele Brătianu, Costinescu, V. Antonescu, D-na Mavrodi sosind în acest moment din Moldova. Durerea este întipărită pe faţa lui Ferdinand. Ochii Principesei Elisabeta foarte roşii. La descinderea din tren, mare emoţie generală. Multe pleoape ude; d-na Brătianu plânge.

Toatălumea pleacă repede pentru a sosi la Mitropolie înaintea Regelui. Trăsurile Curţii foarte simplu cernite, niciun gala. – La biserică Corpul diplomatic: Blondel, Poklevsky, Barclay, Strihou, în grup; cu Ristici în spatele lor, ţin capul liniei; în urmă Vredenburch; Fasciotti. Apoi Bussche şi Czernin cu ataşaţii lor militari.

La gară, povestisem cuvintele mizerabile ale lui Toncescu asupra morţii Regelui; într-un colţ în trei, *Missir* protestează cu indignare şi povesteşte cum în ajun a dat peste nas lui Blondel la club; Pherekyde declară că ceea ce face Toma Ionescu în momentul de faţă este «o infamie!»

29 Septembrie. – Pregătiri de doliu; corpul Regelui se aduce astăzi, trece pe dinaintea casei mele.

– *Von Bussche* mă vede; doreşte să ştie ce este cu Costinescu; îi spun ceea ce se cuvine, că nici el nu visează aventuri imediate. Îmi spune că ştie cu siguranţă, ceea ce s-a spus: – *«Noul Rege* va merge, sau vom avea pentru Dânsul un Serajevo»! Zice că s-a raportat aceasta şi lui Brătianu.

De apropiat depeşa D-nei Truhanowa, care de la plecarea ei are continuu cu Poklevsky corespondenţe în termeni convenţi. Depeşa ei de ieri ziceai «Moscova felicită schimbarea pe care o speră excelentă. Nataşea»

– La Sinaia, tentativele ademenitoare asupra persoanelor politice, (special am fost obiectul lor), confirmate de Barbu

Catargi, cu care am vorbit întâmplător chiar acum.

– *Mihali,* vizită lungă. Nu mai are niciun fel de încredere în Tisza. La întoarcerea lor din turneu din ţară, atât au găsit el şi cu Hoszu pe Tisza de îngâmfat şi drămuitor, că Hoszu ieşind, a zis lui Mihali: «nu este nimic de făcut; sabia mai poate ceva!!».

Mihali afirmă că toată lumea a pierdut orice încredere; că Ungurii însăşi murmură; că pe Tisza îl aşteaptă ori cuţitul ori o revoluţie: nu se consultă cu nimeni, şi singur face şi hotărăşte. Păsuiri mari în armată: Ungurii la jandarmerie, ceilalţi la graniţă; armata nu se bate; este voioasă când capătă o rană ca să scape; în Ardeal oamenii zic că nu le pasă să-i ia Ruşii «că vor avea aceiaşi lege»! Şi azi procesele de presă nu sunt stinse! Tisza vrea să dea cu linguriţa, – o proclamaţie garantând limba în justiţie şi administraţie şi schimbarea legii Appony; iar *dacă intrăm în acţiune,* ar vorbi de modificarea legii electorale. Şi încă Mihali spune că tot nu se ţine de cuvânt!

Foarte perplex, voi vorbi hotărât lui Bussche.

– Depeşa de condoleanţe a Ţarului[21] este pur politică, a lui Wilhelm pur amicală.

Marţi, 30 Septembrie. – Înmormântarea Regelui. Exactitudine şi serviciul de ordine destul de bune. Au urmat toată vremea N. Filipescu şi Toma Ionescu, care salutase moartea Regelui cu atâta necuviinţă.

– Am vorbit la gară cu Pherekyde. Predică răbdarea; să nu se precipite nimica, Brătianu să se ţie în contact permanent cu ceilalţi şefi de partide. În contra oricărei sciziuni în partid; deci nimic în contra lui Brătianu.

– Un mic incident: Ypersele de Strihou,[22] care primise o acreditivă specială (necomunicată la timp, îmi spune Porumbaru}, voia să aibă un loc afară din rândurile corpului diplomatic. Nu s-a dat satisfacere cererii lui, după ce a fost consultat Regele în timpul parcursului.

– La intrarea în Palat, în capul scării, cele două Regine.

21 V. Anexe, No. V.

22 Ministrul Belgiei.

Sunt primul căruia Regina Elisabeta i-a întins cu grabă mâna. Şi Culcer, care fusese şi el tratat de ambele Regine cu o specială simpatie, a fost foarte mişcat de aceasta.

– Fac atent pe Stirbey că veteranii au făcut mare impresie în cortegiu, şi că Regele ar trebui să aibă un gest binevoitor în privinţa lor.

1 Octombrie. – Costică *Arion* îmi raportează cuvintele aproape de ură ale fiului Filipescu în contra mea. Afară de prostiile privitoare la Consiliul de Coroană pentru care aşi fi vestit prea târziu pe tatăl său! acuzaţiunea că într-un guvern naţional, Take Ionescu ar pune ca condiţie ca Filipescu să aibă războiul, pe când eu n-aş vrea să fac aceasta!! De satisfacţiile noastre de amor propriu sau de ambiţiile noastre personale este vorba acum!... Nenorocită ţară, care poate fi agitată, în astfel de momente, de astfel de mentalităţi.

– Stirbey îmi spune că Regele apreciază ideea despre veterani şi cere o formulă. Îmi cere părerea dacă trebuie să rămână pe lângă Rege, căruia i-a dat demisia, demisie respinsă.

– Tzigara îmi cere o rectificare, în «La Politique», în privinţa interpretării false a unei telegrame a împăratului Austriei, care servise «Adevărului» pentru a ataca pe Regina Elisabeta.

– G Stroici şi N. Ghika îmi cer să persist în linia mea de conduită şi să nu cer un guvern naţional, să ne rezervăm şi să fac apel la marele comitet dacă comitetul consultativ mă plictiseşte.

2 Octombrie. – Corpul Regelui a fost expus până la orele 3 dimineaţaMulţimea n-a încetat de a defila. Ultima zi eram la Palat la orele 8 ¾; oficiul religios foarte frumos, bine ordonat, cor foarte bun. La orele 7 avusese loc o slujbă catolică. – Printre Corpul diplomatic, Prinţul de *Wedel,* trimis special de la Berlin; i-am făcut cunoştinţa; îşi reamintea multe nume româneşti de la războiul 77–78. – La gară aflăm că fraţii Buxton, sosiţi din Bulgaria unde căutaseră un nou bloc balcanic creştin, au fost victimele unei tentative de asasinat din partea unui Albanez; grav răniţi. – De abia urcaţi în tren (Primul ministru invitase în vagonul

lui, afară de Take şi de mine, pe Lahovary, Arion şi Nacu), Take Ionescu exclamă: «L-au asasinat ticăloşii!» – Cine ei? – Cine, decât Austriacii? – După aceasta vine în vorbă numele lui Czernin şi ne mai stăpânindu-mă, interpelez; foarte viu pe Take cum poate să presupună că un om ca Czernin să fie acuzat de un lucru ca acesta. «Mai întâi nu Austriacii sunt cei care au făcut Sarajevo», adaug eu. Take pretinde că Czernin a vrut să corupă pe Fermo cu 20.000 lei. I-am spus modul meu de a gândi asupra gazetarilor vânduţi străinilor şi care au pretenţia să ne conducă!

– La Curtea-de-Argeş vreme frumoasă, privelişte plăcută, munţii din fund plini de zăpadă, mulţime smerită. Măreaţă trecerea sicriului sub domul de steaguri plecate. La întoarcere, în sala gării, Regele şi Regina dau mâna cu toţi asistenţii; îşi fac de pe acum foarte bine meseria de Regi. Strângerea de mână cu Culcer foarte lungă: a fost observată. Aceasta mă bucură.

Vineri, 3 Octombrie. – Primesc vizita matinală a lui *Bussche,* care afirmă că d. Schebeko a adus mulţi bani şi că Banca Generală a cumpărat 5.000.000 ruble pentru armata din Polonia. Şi n-ar fi decât o slabă fracţiune a conţinutului valizelor lui Schebeko! Va aduce acest fapt la cunoştinţa lui Brătianu. – În cursul zilei s-a vorbit la mine (Bărbulescu), că această operaţie e deja cunoscută în oraş! (A se vedea mai jos).

Lui Bussche îi vorbesc iar de Transilvania, de procesele nestinse, de dorinţa lui Tisza de a proceda la concesii în doze prea mici, de subordonarea participării noastre active la darea unei legi electorale. – El îmi răspunde: Nu, tot va fi acordat în acelaşi timp, cred că pot să vă afirm că în ziua când vom relua Lembergul, guvernul va da Transilvaniei totul, deodată. Prinţul de Wedel se reîntoarce prin Viena, pentru a mai influenţa pe Împărat.

– Vizita lui *Poklevsky,* cerută de el. Ne explicăm asupra faptelor şi spuselor lui Blondel, pe care Poklevsky le critică discret şi foarte curtenitor. Îi spun modul meu de a gândi asupra lui Toncescu, Victor Ionescu şi alţii. Teza mea: sunt o ţară mică; nu pot să alerg după aventuri şi mai ales să rămân

fără sprijin. Dacă Germanii învinș, sau dacă lupta rămâne fără rezultat, sunt două ipoteze în care situaţia mea este rea, în caz când prin procedarea noastră greşită ne-am înstrăinat Germania. Rămâne ipoteza unui succes rus: Țin mult ca Poklevsky să ştie că sunt cel dintâi care am pledat faţă de defunctul Rege necesitatea de a ţine seama şi de această politică. Îi destăinuesc tot ce lăsase să se înţeleagă Regele, că această politică putea eventual să fie politica lui.

Poklevsky procedează prin întrebări: Recunoşti că dacă suntem învingători, idealul vostru naţional se realizează mai lesne? Că orice bun Român trebuie deci să dorească victoria noastră? Că atunci, dacă avem o victorie mare (în Polonia, trebuie să intraţi în acţiune, pentru a precipita prăbuşirea Austriei?

Anglia garantează tot, fiindcă s-a angajat să susţină politica noastră de *naţionalităţi* (dar Basarabia?..). – Eu: Dar dacă menţinerea Austriei este un punct al politicii ei, pentru a contra-balansa hegemonia Dv? – El: Dar Dv. statele celelalte, cu Ungaria, veţi forma această contrabalansare. (Notez contradicţia e vorba de Ungaria, şi ei i se ia Transilvania?). – Vorbesc de Dardanele. – El: Dacă Turcia se astâmpără, va rămâne la Dardanele, dar dacă ne declară război, ceea ce poate să ne stânjenească foarte mult şi pe noi şi pe Englezi, vor fi goniţi şi se va găsi *un regim internaţional de stabilit acolo.* Turcia nu vrea să facă război şi noi evităm orice motiv.

Plecând: Suntem bine înţeleşi pe cele trei puncte? Întrebat despre înaintarea convorbirilor asupra neutralităţii: «Da, neutralitatea care implică însă acţiune ulterioară, fiindcă *trebuie să ocupaţi* ceea ce vi se va cuveni, lucru ce nu ar mai putea avea loc când totul va fi sfârşit». Cu precizie, îmi spune: «cum vom avea o victorie în Polonia, trebuie să intraţi».

4 Octombrie. – Comitet. Filipescu lipsă. Delavrancea mă asigură că a intrat în cuşcă: El nu are nimic cu mine, dar nu vrea să depărtez pe Take, inamicul comun fiind Brătianu. Nu avem altă grijă.!

La comitet se discută un guvern naţional. Explic clar că nu

îl doresc şi nu îl propun. Lahoavary aceiaşi părere. – Grădişteanu îl vrea pentru că nu are încredere în chipul cum Brătianu conduce politica externă; Arion, pentru că se teme de agitaţiune, şi numai un guvern naţional o poate domoli: *Să îndrumăm* pe Rege, însă abţinere, dacă nu s-ar da partidului partea ce i se cuvine. Olănescu, aceiaşi părere, lăsându-i-se şefului sarcina dozajului şi nici un demers de care el să se găsească legat.

În particular, Arion: «Cu niciun chip Take la externe; dacă le vrea Brătianu, tu la război».

5 Octombrie. – *Beldiman* de la Berlin, a venit cu Wedel. Vede pe Rege la *2½* . Asupra Bulgariei: Are o convenţie scrisă cu Germania, de asemenea există un tratat secret între Germania şi Turcia. Beldiman a telegrafiat-o guvernului, şi Regele avea cunoştinţă de o clauză care obligă pe Bulgari a nu face nicio agresiune în contra «prietenilor» Germaniei. Alias: suntem garantaţi ca aliaţi; iar nu ca adversari. Va da această indicaţie şi lui Filipescu (a se vedea mai jos).

– Victor Antonescu a venit să mă consulte în privinţa taxelor succesorale regale. Sunt de părere a le reduce la minim şi a le încasa.

6 Octombrie. – *Grigore Cantacuzino* vine să-mi vorbească mai mult de afacerea «Minervei». Pretinde că voia să vândă o parte din acţiunile lui unor români; restul în opţiune. A renunţat la toată afacerea: mare merit! – Foarte supărat de nota «Epocii»; profită pentru a-mi spune că manifestaţia lui Filipescu din Septembrie era pregătită de Filipescu, care pe drum i-a spus că totul era gata pentru război şi că trebuia numai să mi se forţeze mâna. Aşa numai l-a decis pe dânsul (La Comitet Filipescu aruncase toată vina pe fiul său!!).

– Deşliu. Dezolat de ce simte la Filipescu. Nu vrea cu niciun chip dezbinarea. Însă să stărui ca Filipescu să aibă Războiul într-un guvern naţional.

– *Vaida* cu Goldiş, Neniţescu şi cu un al patrulea, vin după informaţii: Românii n-au nicio încredere în Tisza; Ungurii nu pot concepe nimic care să nu fie îndreptat contra României. Germania doară să scape Austria, care este osândită pieirii,

căci niciun soldat nu s-a dus la război decât cu nădejdea de a fi bătut!

– D. Vsèvelod de *Sfatkorsky,* introdus de Poklevsky. Reprezentant al agenţiei telegrafice din Petrograd. Nota dominantă: Să nu fie prea târziu; dacă ne-am hotărî numai după o victorie rusă! (accentuarea conversaţiei cu Poklevsky). Acţiunea noastră ar atrage după dânsa şi pe Italia; Italia n-a mişcat pentru că nu şi-a complectat artileria!! Grieful ei în contra Austriei: a determinat război, când putea să facă ca 50.000 oameni din armata ei să rămână în Lybia.

Marti, 7 Octombrie – *Beldiman* despre Bulgaria. Am reluat împreună conversaţia despre politica generală. Îmi dă câteva texte ale telegramelor lui: «20 Iulie. Guvernul bulgar a reiterat asigurarea de a merge cu Tripla Alianţă. Dă asigurare că nu are nicio veleitate contra noilor noastre provincii şi guvernul german poate da garanţie în această privinţă».

«21 Iulie. Alianţa cu Turcia încheiată. Înţelegerea turcă-bulgară pregătită sub auspiciile germane. Convenţiunea germano-austro-bulgară conţine clauză specială de garanţie pentru noi. Această clauză a fost adusă la cunoştinţa Regelui prin legaţia germană din Bucureşti».

«27 Iulie. Rechemarea lui Derussi a fost provocată din Berlin. El tot ameninţa Sofia cu menţinerea păcii din Bucureşti, pe când se negocia în Germania ca Bulgaria să-şi ia compensaţiile în Macedonia».

«28 Iulie. Se semnalează din Berlin că Manu propune o declaraţie de neutralitate comună Turciei şi Greciei!»

«9 August. S-a încheiat convenţia turco-bulgară.

– Am sondat pe *Bussche* asupra punctului dacă este adevărat că Germania ne-ar opune «un prea târziu», dacă ne-am decide numai după o victorie a lor. – Niciodată. Şi a făcut chiar atent pe prinţul de Wedel să nu mai pună insistenţe. – I-am obiectat că tocmai din conversaţia lui cu Carp, Carp a tras concluzia aceasta. – Bussche: *Wedel a fost numai un soldat grăbit, care nici nu a avut instrucţiuni speciale.*

– La orele 6, *Brătianu.* Ar dori să constituie guvern naţional, dacă nu ar vedea greutăţi mari. Vine să mă consulte, deoarece nu ar da sfat Regelui dacă ar simţi că sunt divergenţe. Numai greutatea internă l-ar împinge. – Amintesc că el însuşi rezerva un guvern naţional pentru momentul acţiunii. – Da, dar avem un Rege nou şi care nu poate da guvernului autoritatea ce putea câştiga de la fostul Rege. – Eu: Acesta nu este suficient pentru a crea un precedent şi pentru a slei orice rezervă. – Examinând mai de aproape, recunoaşte că dacă Filipescu nu are Războiul, – «şi eu nu i-l dau», că dacă nu este acţiune, se sparge guvernul. – «Ce ne rămâne pe urmă, zic eu; Bagdat de la Casaţie?...»

Va vedea pe Pherekyde şi pe Take; dacă majoritatea este pentru un asemenea guvern, ne vom revedea; dacă nu, convenim să spunem că nu ne-am întâlnit. – Mi-a mărturisit că ordinele lui sunt nesocotite şi că vagoane ce *el* credea expediate, au fost împiedicate...

Azi a avut prima conversaţie politică cu noul Rege.

8 Octombrie. – Moartea lui Sturdza. Regele a fost la 11 ore la casa mortuară, Regina la 4 ore. Eu bine primit de fiul şi de văduva.

Joi, 9 Octombrie. – Un comunicat de azi dimineaţă anunţă că Regele, după ce a consultat Preşedinţii Camerei şi Senatului, a respins demisia cabinetului. – Îngropat guvernul naţional.

– Suntem convocaţi la Palat, eu la orele 4, Take la orele 7. *Regele* cordial, lungă strângere de mână prietenească. Îl felicit şi îi urez ca puţin din norocul Regelui Carol, adăugat la tăria lui personală, să-i permită să facă lucruri mari.

Asupra politicii interne, a cunoscut conversaţia mea cu Brătianu şi a împărtăşit părerea că un guvern naţional trebuia rezervat pentru momentul când va fi o acţiune de întreprins. Speră că liniştea se va menţine. – Insinuez că aprecierea de a şti pe Rege mai puţin îndurător decât Regele Carol şi că ar putea să lovească, a contribuit la această atmosferă. – Râde cu poftă şi spune că aceasta trebuie rezervat pentru când va fi necesar. – Îi raportez cuvântul lui Bussche, că doi oameni se tem: Take şi Mille– îmi răspunde

tot râzând că lui Mille nu-i face cinstea să se ocupe de dânsul decât când, din întâmplare, îl citeşte. Nu adaugă nimic pentru Take; dar în urmă îmi repetă de două ori: «Ce păcat pentru un om aşa de strălucitor».

Este în curent cu o mulţime de fapte mărunte, ca telegrama rău-voitoare pentru Austria făcută de un poliţai Dobias; şi văd în el un om care ar dori să i se simtă mai mult autoritatea. Nu admite ca fiecare om politic să-şi creeze dreptul de a face politica lui personală cu străinătatea. În opoziţie da, fiind că este o armă în contra guvernului; dar la putere, în sânul aceluiaşi partid?... Din nenorocire, exemplul rău a fost dat anul trecut, de d-l Take Ionescu, cu interviewurile şi manifestaţiile lui. – Pentru un moment, o adevărată groază de Take!

Plecând, îmi mulţumeşte călduros că dau concurs guvernului său. Afirmaţie constantă: *Nu este nimic, nimic schimbat!*

O anecdotă: «Cogălniceanu este primul român pe care l-am cunoscut. Într-o zi, la bunicul meu mi se spune că o să prânzim cu un român... Uu român? Ce reprezenta asta?... Soseşte un domn gros, cu ochelari, pe o căldură îngrozitoare, îmbrăcat cu un frac, un pantalon de nankin, o jiletcă la fel şi o pălărie de paie enormă. Cât n-am râs, noi copiii, de el!... Nu puteam să bănuiesc atunci cât de inteligent şi cât de instruit era.

– La ieşire, colonelul *Paul Angelescu* caută să-mi demonstreze pe hartă că situaţia Ruşilor este admirabilă, că au restabilit un front de bătaie drept şi bine calculat, că Germania este în rea postură, – dar că noi trebuie să aşteptăm şi mai ales să *nu admitem ca teren de luptă, decât în Transilvania platoul de sus al Tisei!*

10 Octombrie. – Bussche îmi aduce mai multe tăieturi din gazete şi îmi spune că articolul semnat de Fermo, în «Universul» de ieri, cu o mulţime de detalii false care au supărat grozav pe Brătianu, este furnizat de Alex. Constantinescu. A regăsit în el o frază pe care Costinescu a spus-o textual lui Bussche! (acum înţeleg aluzia Regelui pentru oamenii care au fiecare politica lor externă!).

Îmi mai povesteşte un fapt foarte curios. Privitor la medicamente de cumpărat, căpitanul Coandă (un fost marinar, fost subprefect takist), a căutat să convingă Consulatul german că erau patru milioane de cumpărături de făcut, dar că două milioane erau de împărţit, drept comision. I-am *spus* că nu poate fi decât o cursă pentru un şantaj.

– *Argetoianu* mă vesteşte că suntem în ajunul unei spărturi în partid, că Filipescu era pe punctul de a face un partid cu Take. Motivele lui: 1) Atitudinea gazetelor mele. 2) N-am raportat fidel Regelui ceea ce eram însărcinat să-i spun. 3) Prea menajez pe Brătianu.

11 Octombrie. – Comitet. Se anunţase că o să se facă gol împrejurul meu. Toţi au venit. A trebuit să refac istoricul convorbirilor mele (urmarea şedinţelor noastre) cu Regele Carol, pentru a ataca eu pe acei ce se tem de infidelitatea memoriei mele sau că atitudinea mea ar fi dubioasă. Pe urmă am povestit întrevederea mea cu Regele Ferdinand, insistând asupra acestei fraze: «nu este nimica schimbat».

În timpul discuţiei, *Filipescu a afirmat că se semnase cu Rusia;* deci nu se mai poate primi nimic de la Germania, nici muniţii, nici medicamente: «nu mai primesc nimic de la ei, nu le mai dau nimic». –*Lahovary* obiectează că tratatele sunt secrete şi că se comit indiscreţii faţă de Filipescu căci, cunoscându-i temperamentul, se face dinadins ca să le divulge. – *Olănescu:* Partidul Conservator nu poate merge decât în o singură direcţie. Guvernul să trateze în acest sens, căci altminterelea nu o să mai aibă sprijinul nostru. Dacă armata nu este gata, cum era gata la epoca Consiliului de Coroană?

Vlădescu, mai cuminte, nu cere nicio comunicare: Dacă s-a semnat ceva cu Rusia, nu s-a făcut decât cu consimţământul şefului nostru şi este nedrept să se spună că totul a fost făcut de Brătianu. – Tot restul convorbirii fără însemnătate şi ne-am despărţit într-o atmosferă bună.

Am vorbit în urmă cu *Greceanu,* care blamează atitudinea lui Filipescu, care vrea să ne readucă la Take Ionescu. În «Evenimentul» de a doua zi, a avut de altminterelea o ieşire

violentă, reamintind discursul lui Filipescu cu «Şloim cu aere de Cezar».

12 Octombrie. – Lungă întrevedere cu *Maiorescu.* Este foarte mişcător, greu atins: boală de cord pe care o suportă cu stoicism. Nu e blând cu unii contimporani. «Take: Canalie! Filipescu: canalie; – dar canalie şi Carp(?) dacă a putut face ce s-a făcut la Olănescu. – Îmi povesteşte cum, cu Regele Carol, a pregătit preşidenţia mea: «să fie la direcţie un om cum se cade». A găsit bună soluţia de a prepara pe George Ştirbey.

În trecut, câtă vreme a trebuit, câtă răbdare ca Regele Carol să-l vadă cu ochi mai blânzi. Fusese doi ani în şir amicul foarte inteligentei D-nă X. Dânsa n-a iertat niciodată recăsătoria lui Maiorescu şi l-a ponegrit mereu pe lângă Rege.

13 Octombrie. – Colonelul *Rudeanu* vine din Germania. Ştie că toată lumea acolo se aşteaptă la un război de cel puţin încă un an. Este şi el convins de izbânda finală. În Franţa, «coup nul»; pe Ruşi însă îi vor topi. În Germania abia ştie lumea ce atitudine ciudată avem. La Viena, ministrul de război Krobatin l-a întrebat pe faţă dacă armele şi muniţiile ce ei ne-au dat, ne vor servi contra lor!?

Un căpitan şi un inginer de la CF. R. au fost în Rusia spre a cerceta ceea ce el Rudeanu ştia mai înainte, dacă uzinele de acolo ne pot fabrica arme şi muniţii. Niciuna nu ne poate face, neavând utilaj pe calibrul nostru, şi nici nu vor, pentru că a lucra pe două calibre, ar fi o micşorare cu mare procent a producţiei lor. Altă sursă de alimentare nu avem decât Germania şi Austria. Se va cerceta în America. Un mit: fabricile lor nu sunt montate pe piciorul necesar; şi cât timp ar trebui pentru noi?

«Nu avem muniţii pentru un război care ar trece de trei luni, trei luni şi jumătate. Un tun trage 200 lovituri pe zi; cu bătălii de 6, 7 zile cum sunt astăzi, se duce deodată tot ce avem de tun: 1200 obuze!. Putem fabrica 200.000 cartuşe pe zi, ceea ce nu face un cartuş de puşcă. Avem astăzi abia 820 cartuşe de puşcă. Germania ne-a dat acum 90.000 proiectile de tun». Colonelul Rudeanu este categoric contra războiului

alături de Rusia.

14 Octombrie. – D-l *George Spies,* capul exploatărilor de cărbuni din Donetz, german, dar născut la Moscova. Inteligent şi interesant. Francezii nu vor fi învinşi, dar Ruşii desigur. Calitatea ofiţerului rus rea, afară de cei din gardă şi câţiva din regimentele de cavalerie. În societate, nu sunt primiţi ofiţerii de infanterie ca în alte ţări, nici subofiţerii, care sunt de aceiaşi treaptă socială. Anul trecut, Ţarul a vrut să treacă în revistă flota mării Negre; vasele însă n-au putut ieşi din port din lipsă de cărbuni. Diplomaţia germană sub rolul ei! N-a ştiut ce reforme se operau în armata rusească şi guvernul n-a fost informat că Rusia îşi începuse mobilizarea încă din primăvara trecută.

18 Octombrie. – În seara de 16, la club, s-a aflat de la Poklevsky că flota turcească atacase în Marea Neagră iar în ziua de 17 s-a răspândit ştirea că Giers îşi ceruse paşapoartele.

– *Bussche* mi-a adus o notiţă asupra presupusei origini a conflictului: «Întâlnirea în Marea Neagră a fost provocată, după ştirile primite din Berlin, de flota rusească care a voit să împiedice escadra turcească sa iasă clin Bosfor, fapt pe care «Tribuna» îl anunţa de la Roma la 26 Octombre (deci patruzeci şi opt ore înainte). Se pare că Franţa vrea să pretindă la Bucureşti, din cauza incidentului turco-rus, o deciziune pentru sau contra Triplei-Înţelegeri». Această intrare provoacă şi participarea Persiei căreia acum în urmă Rusia i-a trimis o notă mai aspră ca aceea a Austriei către Sârbi. Crede că obiectul este Egiptul şi petrolurile din Chat-el-arab, plătite 2 milioane de lire de Anglia. Ceea ce ar fi o stânjenire mare pentru flota ei».

Am exprimat părerea că intrarea Bulgariei, atacând Serbia, ar fi pentru noi o mare dificultate. – El nu spune nimic (am înţeles că nu vrea să se angajeze), dar îmi comunică că este şi părerea lui Beldiman. Nu ştie nimic de măcelurile imputate Austriacilor în Bucovina, dar primarul din Cernăuţi, un român, vrea să vină să facă o conferinţă la noi.

În Franţa, Germanii au mare Speranţă de a sparge frontul

de-a lungul malului mării, pentru a înconjura aripa stângă franţuzească. Mari forţe acolo. A comunicat Regelui ştirea despre a ceste succese pregătite, adusă de un curier de cabinet.

Dissescu s-a vândut Directorului unei instituţii de credit, pe care nu-l poate numi şi căruia Dissescu se oferise pentru o consultaţie juridică. Directorul i-a obiectat că aceasta era imposibil din momentul ce dânsul scria mereu în contra Germaniei. – Ce are aface! A fost răspunsul – şi Dissescu şi-a avut consultaţia...

Notă. Brănişteanu mi-a spus că faptul era exact şi că Pierre Solomon făcuse afacerea. Brănişteanu adaugă: este în stare să reînceapă, căci onorariile au fost moderate!

20 Octombrie. – *Czernin:* Un comunicat dezminţind atrocităţile imputate Austriacilor în Bucovina, fără rezultat, căci gazetele nu l-au reprodus. (Primarul clin Cernăuţi, român, este aci; va vedea pe oamenii politici şi va căuta să fie interviewat) Tisza prepară concesiuni pentru români, dar se teme (Czernin) că nu vor fi suficiente; situaţia internă foarte delicată pentru el. Dacă aş putea să mă duc. Să-l văd la Budapesta, desigur că aş smulge ceva mai mult! (Am refuzat să mă angajez pe această cale). –Tânărul Ioan Sturdza i-a scris o scrisoare de injurii; a cerut guvernului lui autorizaţia de a se bate, însă i-a fost refuzată. A avizat guvernul. Dacă scrisoarea va fi publicată, nu se va plânge justiţiei, dar cere ca gazetele noastre să-l apere. – Am revenit la leit-motivul meu; cerând din nou acordarea drepturilor Românilor.

– Am primit pe *E. Susermann* corespondent şef al ziarului «Lokal-Anzeiger» din Berlin (oficios). Crede că Bulgarii nu se vor mişca. Bussche i-a spus că în călătoriile lui în Argentina şi în toate celelalte ţări ce a cutreierat, multe feluri de oameni a văzut, dar niciodată nimic asemănat ca Take Ionescu şi Dissescu.

Am văzut pe *Roesler,* director – al soc. Vega, Concordia, Credit petrolifer Guvernul a acordat 22 vagoane benzolină pentru 22 vagoane muniţii; în curând al doilea schimb de aceeiaşi cantitate; dar nu se mai poate merge aşa şi va opri

fabricaţia. Toate rezervoarele sunt pline, benzina se evaporează şi pierderile sunt prea mari. (Nazarie îmi spusese acelaşi lucru). Piedicile lui Costinescu n-au niciun sens sau... au prea mult sens. Roesler îmi spune că pentru automobilele militare, au tot ce le trebuie încă pentru un an de zile şi că nu Germania are să sufere. De altminteri, pentru locomoţiunea în oraşe, au produse noi. Vagoanele de muniţii pentru Turcia au fost oprite contra voinţei lui Brătianu, ele au reluat drumul spre Austria.

– *Marius Teodorian,* privitor la Anglia, îmi spune că Brătianu, care are telegramele de pe atunci, dar al căror cifră e pierdută, poate confirma că după San-Stefano, Carada a fost însărcinat să trateze cu Anglia ca să ne întoarcem în contra Rusiei şi că era lucru hotărât în principiu; când Anglia a putut cumpăra Cipru de la Turci (Iunie 1878), ea ne-a părăsit. Am fost siliţi atunci să primim condiţiile Ruşilor. El ţine ca autentice spusele lui de la Carada. (Maiorescu mi-a povestit de atunci, că Witte încurajase pe Brătianu să reziste până în momentul când Anglia a putut lua Cipru).

– *Regina Elisabeta* pleacă mâine cu Principesa Elisabeta, la Curtea de Argeş. Am scris astăzi de dimineaţă şi am fost primit astă-seară la *7½.* La sfârşitul audienţei mele, radioasă apariţie a Reginei *Maria* cu fiica sa. Câte-şi trele slăbite, obosite; Regina Maria splendidă, în doliu; tot aşa simplă şi prietenoasă ca în trecut.

Despre rezultatul întreţinerii mele cu Regele: «Regele e bucuros că v-a găsit tot aşa de hotărât ca şi în trecut. Este deziluzionat în ce priveşte pe Take, dar decepţia lui cea mai mare a fost Costinescu. Nu se putea dumiri şi căuta motivele acţiunii lui». – Am înţeles că Regina Elisabeta primea ca verosimile motivele cele mai rele; dar Regele Carol le primea oare şi el? Regele Ferdinand, foarte concentrat, nu vorbeşte; nimeni nu ia cunoştinţă de telegrame afară de el.

– *Giers* a sosit astă-noapte cu toată ambasada lui de la Constantinopol. Primul lui interview nu caută deloc să separe acţiunea flotei turceşti de acţiunea guvernului. A venit să mă vadă tocmai în momentul când plecam la palat.

Am luat întâlnire pentru Miercuri dimineaţa.

21 Octombrie. – *Bussche* ţine să mă vestească prin scrisoare specială, că ambasadorii Italiei la Viena şi Berlin au ţinut să declare că, cu toată intervenţia Turciei, Italia va rămâne neutră şi ţine să continue relaţiile ei amicale.

– La 5½ văzut pe *Brătianu.* Aranjamentul lui cu Rusia: Declaraţia rusească, *despre care a dat act de primire,* că Rusia *ne recunoaşte dreptul să ocupăm ţările locuite în majoritate de Români în Austro-Ungaria şi că dă garanţia ei «diplomatică» pentru integritatea teritoriului nostru.* Pentru dânsul şi pentru a salva toate alternativele, nu trebuie să cunosc această învoială, *iar Regele nu o cunoaşte(?)*

Asupra garanţiei, este o scrisoare. Poklevsky dorise să definească bine că această garanţie nu implica un concurs armat, – ceea ce a şi fost recunoscut, – şi că România se obliga să nu mai lase să treacă şi să nu mai furnizeze oarecare lucruri, – ceea ce a fost refuzat. Scrisoarea a zăbovit 48 ore înainte de a se reîntoarce în forma concedată de Brătianu. Trebuie adăugat că în toate conversaţiile lui cu Poklevsky şi acum cu Giers, la toate propunerile de a retroceda Bulgariei o parte din ceea ce-i luasem, a tăiat-o scurt: Aceasta este o graniţă indispensabilă. Se poate trăi fără Transilvania; fără Dobrogea însă nu! Făgăduiala de mici restituiri teritoriale oarecari, ar face să nască la Bulgari speranţe nerealizabile.

Asupra Bucovinei, consulul Georgescu, care i-a părut a fi parţial: «Je suis d'ailleurs desservi un peu partout». Au fost executaţi oameni care au pactizat cu Ruşii, dar nu crede că e vorba de un sistem de cruzimi. Preocupat de agitaţiile care se organizează: «Mai mult mă tem de cei dinăuntru, decât de acei de dincolo de graniţă».

Giers i-a vorbit de o înţelegere sârbo-greco-bulgară: Blocul. (Aceiaşi teză susţinută de Giers lui Lahovary, şi în vederile lui Lahovary). Brătianu refuză de a face orice propunere Bulgariei, pe care nu poate să conteze, este treaba celor trei Puteri să prepare, dacă pot, o apropiere. Interesele bulgare i se par mai conciliabile cu gruparea contrarie, care le lasă mână liberă asupra Macedoniei şi a

Cavalei.

Grădişteanu lucrează cu oarecari Români din Transilvania, Goga în cap, pentru o acţiune. Se vorbeşte şi de o gazetă: «Dar, zic eu, Goga e al d-tale?» – «Mi-a scăpat; e în sânul lui Take Ionescu în momentul de faţă».

Răceală între Rudi Catargi şi Poklevsky. Se pare că oarecari fonduri încredinţate lui Rudi de către Poklevsky n-ar fi sosit la destinaţia lor. Rugăciunea de a verifica faptul la Club.

Îi pare rău că n-a pus să se voteze starea de asediu când am vorbit de ea la Sinaia.

22 Octombrie. – *Giers* vine să mă vază, pleacă diseară: este «simplu particular şi tot ceea ce spune are un caracter personal». Admite că acest război trebuie să dea un rezultat; un rezultat nul ar fi un dezastru pentru omenirea toată; deci toate elementele care por să-l determine, trebuie să intervină. – Eu: Dar Bulgaria? – Înţelegeţi-vă cu dânsa. – Uşor de spus, dar sunt convins că din Iulie are un acord semnat cu Turcia. – Ştii ce valorează aceste acorduri! Un altul poate să-l înlocuiască. *Să nu se facă un munte din acel petic de hârtie!* – Ca al doilea război balcanic, răspund eu, şi râdem amândoi. – Eu: Nu cred ca guvernul să se încreadă în guvernul bulgar, pentru a-i face propuneri, de care s-ar servi pe lângă alte puteri. – El: Însărcinaţi prieteni să facă propuneri; prieteni se găsesc, dar trebuie să le daţi acest mandat... Războiul cu Turcia va cauza pentru moment pagube economice Rusiei, căci Rusia va hotărî, când va crede de cuviinţă, acţiunea militară necesară contra Turciei; dar Rusia suferă destul de închiderea Dardanelelor. «Credeţi-mă, grăbiţi-vă». (Foarte grăbit, ceva mai surd, fără mare grijă să mă convingă, declarând că nu-mi cunoaşte opiniile).

Uitasem un detaliu: «Într-un război ca acesta, aşa de lung, pentru a intra în acţiune ar trebui să ai plămâni buni», am spus eu. – Giers, înţelegând imediat că este vorba de muniţii, a răspuns: «aceşti plămâni vi se pot da» «Eroare, zic eu: fabricile dv. n-au sculele necesare nouă şi nu ne pot aproviziona». – Este totdeauna mijloc de a căuta mai departe

şi de a-şi procura necesarul... – Uşor de zis, gândii în mine însumi. – Concluzie: Intraţi, vom vedea în urmă.

– *Beldiman* pleacă mâine la Berlin. Convins că mergem la criza pe care ne-o prepară «triumviratul Costinescu-Take-Filipescu. Costinescu a tratat direct, cu Sefa-Bey şi când a fost vorba să se scrie ceva, indice lămurit slăbiciunea concepţiunei omului de afaceri care vrea să joace rol de om de stat.

– *Czernin*. – Peste două sau trei zile va fi ceva pentru Români. Nu ştiu dacă va fi suficient; nu cunosc detaliile.

totul s-a evaporat. Îmi povesteşte acest lucru ca să-mi

24 Octombrie. – Agitaţiile reîncep. Mille în gazetele lui, fraţii Sturza, Giani cu o placardă, convoacă «cetăţenii» să manifesteze în numele lui Nicu Filipescu la Poenaru-Bordea, Anghel Atanasiu, Bărbătescu. Am chemat pe Poenaru şi Nicu Lahovary ca să-i fac atenţi. Prefectul de poliţie a venit să mă întrebe ce doresc să facă: îi pun casa mea la dispoziţie dacă are nevoie de ea, dar eu personal n-am nevoie de protecţie.

statuia lui Mihai Viteazul. Agenţii de propagandă:

– *De Bussche:* Radeff i-a raportat conversaţia sa cu Brătianu, care s-ar rezuma în aceste puncte: 1) Brătianu retrage declaraţia lui anterioară, că România ar fi indiferentă unei agresiuni a Bulgariei în contra Salinei. 2) *El fiind ministru, România nu va ataca Austria.*

Bussche mă întreabă dacă este adevărat că s-a iscălit sau tratat ceva cu Rusia, încă pe când trăia Regele Carol. Declar că nu ştiu nimic, afară de ce se vorbise vara trecută la Petersburg despre o combinaţie de neutralitate, şi că la moartea Regelui nimic nu fusese hotărât. Ca şef al opoziţiei nu vreau să întreb, ca să-mi rezerv libertatea mea de acţiune ulterioară.

– Am dejunat cu *Mişu Cantacuzino* şi Brâncoveanu pentru a vorbi politică. Cantacuzino: eterna lui cerere de a face cu orice preţ un guvern naţional pentru a controla pe Brătianu, şi tonul gazetelor mele care trădează dorinţa mea de a vedea Germania învingătoare. – Brâncoveanu cere şi dânsul mai multă neutralitate din parte-mi, ca să aducem în partid o unire care ar izola pe Filipescu. Lungă conversaţie mai mult

amicală.

– Dr. Dinu Brătianu. Raportează că Dr. Romalo, îra faţa lui Teohari şi Toma Ionescu, a spus că Regina Maria se schimbă la faţă graţie vizitelor frecvente ale lui Seculici şi ale lui Petersen(?!). Şi vorbeşte aşa un om din intimitatea Curţii!!... În contrazicere cu această informaţie, Kiriacescu mi-aduce la cunoştinţă că, din ordinul Regelui şi la cererea Reginei, i se vor trimite Ei copie de pe telegrame, şi că Regina ar fi fost bucuroasă să citească că s-a început bombardarea Dardanelelor. Iată două contribuţii la anecdotă, pe cât de precise pe-atât de bizare.

– Manifestaţia lui Nicu Filipescu a fost! Copilărească. Cinci, şase sute de tineri conduşi de bătrânul Cocea şi alţii– După ce a conferit cu Fleva şi Costinescu (raport al lui Milicescu, care era prezent la Fleva), Filipescu s-a întors la dânsul pentru a vorbi «mulţimii»: vrea să se bată numai decât şi să nu mai amâne trei ani de zile soluţia Transilvaniei. (Vericeanu-îmi raportează că deunăzi el a condus pe Filipescu la Take Ionescu şi Neniţescu şi că era de faţă când colonelul Lupescu îi spunea că trebuie să întârzie ora intrării în război!!).

Vineri, 24 Octombrie. – Comitet, provocat de cererea de interpelare a lui I. Grădişteanu. – *Grădişteanu:* Politica lui Brătianu corespunde din ce în ce mai puţin dorinţei ţării. Nu discut dacă azi trebuie să intrăm în război, dar guvernul nu ia nicio îndrumare spre ieşirea din neutralitate. Aşa, se dă paşapoarte ofiţerilor de rezervă şi se desconcentrează trupele. România dezarmată poate fi oricând paralizată în concentrarea corpurilor I şi IV. Presa guvernului exagerează importanţa Turciei şi descurajează publicul. Guvernul ne face şi pe noi părtaşi, cum a fost cu un articol al «Viitorului»! – *Eu:* Nu este tocmai aşa articolul «Viitorului»! – *Grădişteanu:* Ziarele «La Politique» şi «Înainte» îndreptăţesc pe guvern să ne declare solidari. Eu nu mai pot sta în nemişcare faţă de guvern şi propun o acţiune de răsturnare. Încep printr-o interpelare. (Cules lucruri ca: «atitutinea enigmatică şi echivocă care seamănă a abdicare!... Moment unic... Nu intrare criminală»».).

Lahovary: Desconcentrarea? Era utilă. Bulgarii la 1912 au desconcentrat în preziua războiului. Tonul ziarelor? Polemică de care nu ne spălăm sufletul nici în zilele cele mai grele. Nu voim întărirea Austriei. Evident. Dar aşa, azi ne decidem? Între ideal şi existenţă să nu alegem: «Qui s'en va chercher la laine revient tondu!» În caz de dezastru, nu avem nicio milă de aşteptat. Graba lui Cleon a precipitat ruina Atenei lui Pericle. Bulgaria e legată cu Turcia de a doua zi de la pacea din Bucureşti. Ori când, Tripla Înţelegere ne datoreşte recunoştinţă: Unde era ea dacă mergeam cu Germania? Să nu se uite că, ca armament, suntem blocaţi. Să ne aruncăm azi, *ar fi o crimă!*

Filipescu: O singură crimă ar fi, să lăsăm să treacă războiul şi să intervenim prea târziu. Armata nu este ca să stea la pândă. Avem şase milioane şi jumătate de oameni de cucerit. Când Germania va fi cauzat dezechilibru, când se va fi stins Românismul, nu va mai fi nimic de făcut. Înţelegerea cu Bulgaria este posibilă, dar Brătianu nu vrea să trateze cu Bulgaria. Brătianu a dezorganizat armata, diluând în ea brigăzile de rezervă şi reducând astfel armele. Am devenit apendice al partidului liberal şi mereu ni se spune că am aprobat tot. Eu nu vreau să fiu germanofil şi am o singură politică, am făcut-o şi o voi continua mâine.

Cantacuzino: Unitatea de vederi a încetat. Căzusem de acord asupra luării de garanţii ca să ieşim din neutralitate şi asupra necesităţii unui guvern naţional, în care *să fie mai ales* reprezentat partidul conservator. Deci presa partidului trebuie pusă în concordanţă cu prima decizie, iar intrarea Turciei justifică a doua decizie... – Filipescu. Nu poţi cere guvern naţional; nu *începe decât răsturnare.*

Arion: Interpelarea lui Grădişteanu răstoarnă toată politica de până astăzi. Filipescu vrea să formeze un partid naţional... – *Filipescu:* Dacă... – *Lahovary:* Dacă nu ne supunem părerii d-tale. – *Arion:* Vasăzică o spargere a partidului conservator. Să răsturnăm pe Brătianu? Nu cumva îi va lua succesiunea partidul naţional? Deci, ce se poate cere este un guvern naţional. Nu ne putem mişca, decât după ce se va elucida cu Bulgaria: Asta nu o poate face

Brătianu.

Neniţescu: Astăzi suntem toţi de o singură părere, deşi pentru mine triumful Rusiei este o nelinişte de fiecare moment. Intrarea în acţiune este grăbită. Mergem la istovire generală şi intrarea ar fi azi o mare primejdie. Evident nu accept o neutralitate finală şi deci concediu ofiţerilor de rezervă nu se poate da. Se impune un guvern comun al liberalilor cu conservatorii.

(Şedinţa continuă mâine, Olănescu se aplică mai mult pentru amânare).

– De Bussche îmi scrie că bombardarea portului de rezbel Yarmouth, fără ca flota să-l poată apăra, este fără precedent. (De unde au ieşit vasele germane care au bombardat?).

25 Octombrie. – Continuarea Comitetului. – *Greceanu* Defecţiunile sunt inadmisibile. Nu admitem spre pildă demisia Deşliu: dezerţiune. Noi am decis: Ieşire din neutralitate... – *Neniţescu*. – Acum? Am diferit pururea asupra momentului... – *Greceanu:* Brătianu este incapabil. Nu este complicitate să-l lăsăm să dăinuiască? Să luăm poziţie ostilă şi dacă punem pe Rege să cheme pe şeful nostru, vom aviza. Am decis să mergem cu Tripla Înţelegere... – *Lahovary:* Când şi în ce moment? – *Greceanu:* Din acea zi presa noastră trebuia să ia poziţiune... – *Lahovary:* Presa guvernului luat-a poziţiune? – *Greceanu:* – De ce să nu ştie ţara că avem o singură părere? Aceste puncte să se aducă de şeful nostru la îndeplinire.

Vlădescu: Suntem mai frământaţi decât membrii guvernului. Cauza: slăbiciunea guvernului şi lipsa lui de direcţie. Ieşirea repede din neutralitate nu o cred necesară, dar pregătirea armatei să nu fie neglijată. De ce se dă concediu ofiţerilor în rezervă? În neutralitatea lui, guvernul n-a fost imparţial. Guvern naţional? Primejdie: dacă nu se înţeleg, ce devine Statul? *Un guvern de colaborare liberal-conservator ar avea şi autoritate şi putinţă de a lucra.* – *Neniţescu:* În audienţa de ieri, la Rege, a examinat această ipoteză. Regele a făcut o singură obiecţiune: Să nu uzăm toate rezervele.

Delavrancea: Interpelarea este bună şi el va face una

similară la Cameră. Ce, dacă cade Brătianu, iar avem o criză dinastică? Convenţia lui Brătianu cu Rusia este o infamie. Suntem «călăii» celor de dincolo. Pe Români îi cunosc după cocardele tricolore ce i-au silit să poarte şi îi bat cu bice speciale! Manifestaţia făcută lui Filipescu a fost la locul ei. «Epoca» ne salvează ce a mai rămas ca popularitate. Interpelările vor ţine loc de declaraţii de retragere de încredere. – *Neniţescu:* Ele vor împiedica orice formare a unui guvern conservator-liberal.

Olănescu: Interpelarea, ca şi declaraţia lui Filipescu, mi-au făcut plăcere: Sunt expresia opiniei publice. Dar să pornim aşa, cu Bulgaria la spate, *ar fi o nebunie.* Guvernul însă vrea să înăbuşe opinia publică şi aceasta justifică cele două acte ce am aprobat. Evident, mă unesc cu opinia lui Neniţescu. Proces ziarului «La Politique». Aluzia Ţarului, în manifestul lui, la Dardanele, este numai ca să încingă poporul lui: *De ce să o releveze ziarul nostru(!!)* Interpelarea va fi oportună dacă nu se reuşeşte să se facă un guvern liberal-conservator– *Lahovary:* Un asemenea guvern va avea aceleaşi greutăţi, şi ne-am uza degeaba. – *Arion:* Primesc opinia lui Neniţescu.

Eu: *Mezelicul cu presa noastră: cu lupa se caută puncte de critică. Articolele asupra neutralităţii Italiei, dovedite azi atât de întemeiate? Răspuns la zvonurile puse în circulaţie că Italia mobilizează şi că era pe punctul de a face război Austriei. Articolele cu Turcia? Răspuns la atmosfera ce se crea că intrarea ei nu înseamnă nimic şi că era forţată, nu voluntară. Ce? Nu mai ai dreptul să vorbeşti de testamentul lui Petru cel Mare? Eu, când se vor face acordurile cu Rusia*$_r$ *nu vreau să mi se zică pentru Dardanele ce mi s-a zis pentru Basarabia: «Nimeni n-a vorbit la Dv.» – Germanofilia mea? Nu fac lui Filipescu sau altuia ruşinea să-i opun rusofilismul lui. Eu sunt Român!... Cu cât s-o desena mai mult direcţia spre Tripla Înţelegere, va fi mai preţios să se creadă că nu suntem toţi, «pieds et poings liés» către Rusia. Nu dezaprob guvernul că nu tratează cu Bulgaria: Nu poate, şi nu trebuie. Aduc conversaţia lui Giers. Spun ce legături, încă din Iulie şi August, s-au format între Bulgaria, Turcia şi Germania,*

legături indirect recunoscute de Giers, «petice de hârtie». Deci teren nepregătit. – Armata neîndestul dotată cu muniţii. Nu încep atunci cu niciun chip război imediat. Timp avem. Să se uite cei grăbiţi: Câţi oameni se bat, şi ce rezultat s-a *obţinut. Atunci pentru ce răsturnarea lui Brătianu? Dacă retrag sprijinul: Ori Brătianu se testează cu Take, convine cuiva aceasta? Ori Brătianu se retrage, cu dreptul legitim de a ne împiedica şi el să trăim. Deci interpelări nu primesc, şi rog să se renunţe la ele, mai ales cu comentariul că vor ţine loc de declaraţii de ruptură. Eu fac acorduri, şi alţii le desfac? Să mergem la comitetul cel mare şi să limpezim. Gata să-i dau lui Filipescu, Delavrancea, Grădişteanu, direcţia, dar cu răspunderea lor, nu cu a mea.* Guvern naţional? *Nu l-am putut propune pentru că, şi la 4 Septembrie şi la 11 Septembrie, Filipescu a declarat: «nimic cu Brătianu». Azi întreb din nou: Guvern de colaborare primeşte el cu Brătianu?*

Neniţescu: Primeşti, D-le? Intri în asemenea combinaţii? – *Filipescu:* Nu am încredere în Brătianu: Oricine altul din anturajul lui. Sperăm să ne debarasăm de acest sectar primejdios pentru ţară şi pentru partidul conservator.

Eu: Vedeţi atunci, de ce, înţelepţeşte, nu am intrat în combinaţie de guvern naţional? – De politica lui, de partid naţional, osândit să fie instrumentul cuiva, nu mă tem. El poate mult însă în partid; afară, nu. Raţiunea să-l îndemne a sta la locul lui.

Cantacuzino, Arion, Neniţescu insistă ca Filipescu să declare limpede dacă primeşte. – *Filipescu:* «comme pis aller» acceptă.

Se redactează un comunicat la 2½ ore, şi Filipescu este silit de mine să pună viza pentru a se publica în «Epoca»; comunicatul vorbeşte de *unanimitate!*

Duminică, 26 Octombrie. – Audienţă la *Regina Maria.* Primit la 11 ore dimineaţa. Amabilă, mai puţin surâzătoare, destul de gravă. Politică: A nu ne mişca, război destul de apropiat. Regele n-a iubit niciodată Austria. A refuzat cea dintâi doică eventual angajată pentru Carol, fiindcă era unguroaică. A fost furios că şi-ar închipui cineva că poate Ea

să facă altă politică decât bărbatul ei. Transilvania? Evident, dar cum să trăim acest vis în momentele astea, a spus ea lui Take Ionescu care îi vorbea de aceasta? Regele va avea voinţă, ca toţi oamenii care iau o decizie încet. – Am vorbit de combinaţia ieşită din comitetul nostru «fără Take Ionescu bine înţeles?» (Surâsul, era el o ironie sau o aprobare?)

– *Neniţescu* vorbind de conversaţia ce a avut cu Regele, care pare că admite combinaţia liberalo-conservatoare, îmi spune că Regele a adăugat imediat: Ministerul de război lui Filipescu, nu!

– Seara aflu, că cu toate cele hotărâte ieri, Filipescu a fost la întrunirea Dr. J. Cantacuzino şi că a intrat în Comitet Naţional de acţiune imediată, – nu se zice: *militară,* – cu Delavrancea, Grădişteanu, Niki Xenopol(!), Fleva, Toma Ionescu, Istrati. – Melicescu îmi spune că el e acela care a împăcat pe Fleva cu Take Ionescu!!

Luni, 27 Octombrie. – *De Bussche* îmi spune: Radeff a văzut pe Brătianu, care i-a declarat: 1) România nu mai poate acum să se dezintereseze dacă Bulgaria ar ataca Sârbia; 2) Niciodată, el fiind ministru, România nu va ataca Austria. A crezut că era interesant să-mi raporteze aceste cuvinte, dat fiind că Radeff e demn de încredere.

– La 4½ mă întâlnesc în secret cu *Brătianu,* acasă la Mitilineu. Simt imediat că acţiunea faimosului Comitet Naţional l-a speriat, fiindcă i se telefonase la Florica că hotărâsem în comitetul nostru ieşirea din neutralitate. – În cursul conversaţiei am aflat că Take se pronunţase şi el în contra unui guvern naţional, fiindcă publicul ar fi crezut într-o mobilizare imediată. În plus îmi destăinueşte, sub secret, că Filipescu... – se opreşte şi reia: mi s-a propus un guvern Brătianu-Take Ionescu-Filipescu!! Filipescu este, pentru dânsul, o absolută enigmă. Ar primi combinaţia liberalo-conservatoare, dar ce să facă cu Filipescu? Găseşte şi el că combinaţia ar avea mai multe avantagii decât dezavantagii. Dar ar trebui să se lase să întrevadă şi lui Take Ionescu o perspectivă de viitor. Nu vede posibilitatea unei campanii înainte de primăvară, şi aceasta numai dacă am fi siliţi. Are să ţie un consiliu ca să lege şi pe Costinescu, «care e foarte

mult lucrat de alţii», la deciziunea: nu război imediat – După ce i-am spus că am expus comitetului meu, că dacă ar fi atacat, el putea sau să se unească cu Take, sau să cedeze locul, – mi-a răspuns: combinaţia cu Take, asta niciodată; să cedez locul, da, dar cu dreptul absolut să trag eu la răspundere pe cei ce m-au răsturnat! (deci, tocmai ce prevăzusem eu). A răspuns lui Giers, care oferea, să trateze pentru România cu Bulgaria: Asta, nu. Regulează D-ta afacerile între Sârbi şi Bulgari; voi regula eu, pe urmă, afacerile noastre cu Bulgaria. A vorbi cu Radeff este să vrei să prinzi văzduhul cu mâna. De altminterelea isprăveşte prin a mărturisi că amiciţia lor este de partea Austriei. – La despărţire a repetat că aranjamentul nostru se poate face, dar ne înţelegem că nu ne-am întâlnit, ca să pot avea mână liberă către ai mei.

– Peste zi, *Arion,* scandalizat de acţiunea lui Take, aprobă convocarea comitetului executiv, pentru a clarifica situaţia. Mă duc la Mişu Cantacuzino şi îi spun că sunt obligat să convoc Comitetul executiv.

28 Octombrie. – Am găsit aseară o scrisoare de la Istrati, cerându-mi o întrevedere în numele Comitetului lui (Comitet Naţional). Îi primesc la ora 11. Vin: Istrati şi I. Cantacuzino. În urmă Grădişteanu şi Fleva; Filipescu... nicăieri. Îl aşteptam, i se telefonează: Filipescu răspunde, dar cum i se spune că Istrati vrea să-i vorbească... nu mai e nimeni. Această comedie ţine câteva minute. Istrati afirmă că se înţelesese cu Filipescu chiar dimineaţa.

Istrati, căruia i se dă cuvântul, face un discurs lung: Guvernul nu dă impresia că vom ieşi vreodată din neutralitate («că nu suntem înşelaţi», adaugă Cantacuzino) şi a fost parţial în această neutralitate: benzină, grâu, aur pentru Turcia, muniţii Bulgariei; vor să ia măsuri în contra acestei rele voinţe, etc. Un guvern naţional ar fi oprit toate acestea. De ce se lasă să treacă în Austria ziarul «Ziua», când gazetele noastre nu sunt primite? – Eu: Ce doriţi de la mine? – Să ne ajutaţi. Cel puţin o conferinţă permanentă de trei şefi să controleze guvernul.

Răspund, în substanţă, că ar trebui să se adreseze lui

Brătianu pentru toate aceste critici; probabil, el va arăta motivele lui. Guvern naţional, chiar Take l-a declinat. Conferinţă, cât veţi vrea, dar Take să isprăvească mai întâi cu clevetirile lui sistematice în contra şefului partidului conservator. – Delegaţia doreşte să mai mă vadă: – «Cât veţi voi, atâta vreme cât nu vor fi mişcări de stradă; altfel nu vă mai primesc». – Protestează că ar fi pentru războiul imediat – *Eu:* D. Grădişteanu este de altă părere. – În rezumat: Vorbe goale, rău informaţi, nu par a fi hotărâţi a merge imediat. N-ar fi oare lipsa lui Filipescu?

29 Octombrie. – Delegaţia a fost la Take Ionescu, de astă dată *cu Filipescu.* «Universul» constată că au fost de acord în toate punctele.

– Văzut pe Lahovary, Neniţescu, Olănescu, şi fără obiecţiuni, le-am comunicat că voi convoca Comitetul executiv, de urgenţă. Arion şi G. Stirbey au fost printre cei dintâi pentru a propune această convocare. Am anunţat alaltăeri seară pe Mişu Cantacuzino.

Vineri, 31 Octombrie. – Monitorul publică astăzi decretul interzicând exportul de grâu, dar Finanţele de fapt îl interzisese de o lună. Fiecare vagon a devenit obiect de misiţie. Mihai, fratele meu, vorbea de casa Dreyfus, care oferea 600.000 lei, dar căreia i se cere un milion! – Ion St. Brătianu s-a plâns lui Ciorăneanu (Kiriacescu mi-a spus-o) că el, spunând lui Costinescu că câştigă 15.000 lei pentru ieşirea unor vagoane, «pungaşul» de Costinescu dă drumul la altele şi la ale lui nu. – Golescu îmi scrie de o afacere cu 600 vagoane fasole, în care un Dr. Sofronie, tovarăş cu un fiu Costinescu, are o primă de 300.000 lei.

– *Grigore Cantacuzino* foarte deprimat: Alţii care nu fac sacrificii, au avut situaţii politice şi el nu a avut: aşa, Delavrancea; iar «idiotul» de Deşliu face parte dintr-un Comitet din care el nu face parte. Cu vânzarea «Minervei», amicii şi presa noastră nu l-au aprobat. Se întreabă, mai ales că în partid sunt zbuciume continue cauzate de Filipescu, dacă nu ar fi mai bine să se retragă din viaţa politică. Recunoaşte că eu l-am acoperit şi că am fost perfect cu dânsul. – L-am îmbărbătat, va veni mâine la comitet. – Gr.

Duca, venind în acest răstimp, găseşte că partea reproşabilă este: când manifestezi sgomotos ca francofil, să-ţi vinzi jurnalul la adversari.

1 Noiembrie. – Comitet executiv. Mulţi de faţă. Lipseşte Meissner, care nu a primit convocare. Din judeţe lipseşte Leon Bogdan.

Deschid şedinţa, arătând că am convocat comitetul pentru a limpezi situaţia creată de participarea lui Filipescu la «Acţiunea Naţională», a cărei legătură solemnă nu poate însemna decât război imediat. Să se spună clar de Comitet dacă este pentru război imediat; dacă nu, să se ştie că nu avem nicio solidaritate de partid cu Acţiunea. – Replică Filipescu, că din toate partidele numai noi ne-am războit contra Acţiunii Naţionale. – Răspund eu că nu văd acolo, din alte partide, oameni de importanţa politică a lor noştri, şi că s-a produs faptul a doua zi după ce un comunicat afirmase că s-au luat de noi rezoluţiuni: de aci unele echivocuri ce trebuie să dispară în public.

Lahovary: Chestiunea războiului nu se poate tranşa nici cu pasiune, nici cu iluzii. Nu dau la o parte factorii responsabili, de care râde «Epoca». Acţiune da, dar când şi cum? Eterna divergenţă între noi, începând de la manifestaţia de la 1 Septembrie. Se cere a se lua Austriei 200.000 km. p. Aceasta nu se ia fără gravă înfrângere. Unde este ea? Dorim şi simţim la fel: temperamentul însă nu trebuie să înlocuiască raţiunea. – *Mişu Cantacuzino:* Putem ajunge la soluţie satisfăcătoare, dacă Comitetul a fost convocat pentru a degaja acţiunea partidului de acţiunea lui Filipescu. El mi-a declarat că: «fac aceasta pe seama mea». Aiurea pot exista divergenţe asupra mijloacelor de a face ca România să iasă mărită: Când să ieşim din rezervă? Ce garanţie să luăm? Să discutăm în vileag, nu putem; elementele sunt în mâna guvernului. Dar guvernul poate avea încrederea noastră? Nu. Slab, n-a făcut pregătire. Deci, schimbarea guvernului. – *Lahovary* – Să faci alegeri? – *Cantacuzino:* Nu, şi aci mă deosebesc de Filipescu; Brătianu un rău necesar; îl primesc, dar încadrat. Partidul nostru să fie rezerva ţării. Cer guvern naţional chiar prezidat de Brătianu. – *Eu:* Cum mai suntem

atunci rezervă?

Arion: aprobă convocarea Comitetului executiv. O lămurire era necesară. Filipescu merge pe seama lui? Să o spună, altfel Acţiunea Naţională ar fi pe seama partidului. Trebuie să dispară acuzaţia de filogermani. Dacă Acţiunea Naţională nu este intrarea în război, ce este? Tot ce am hotărât noi, cum că nu putem sta la infinit în neutralitate, s-a adus la cunoştinţa Regelui Carol. Dar pentru azi? Filipescu zice da, pentru că altfel ne batem peste doi, trei ani. Atunci trebuie să schimbi guvernul; mergi la Dacia şi pe stradă? Te baţi cu soldaţii români înainte de a te bate cu cei unguri? În Marghiloman nu ai încredere, pe Brătianu nu-l vrei, ce pui în loc? – Cere moţiune de încredere în şef!...

Neniţescu: Românii devin odioşi şi într-o parte şi în alta, pentru că nicăieri nu se face în stradă politică externă. Guvern naţional cu Take, după ce s-a rostit cum s-a rostit? Atunci a născut ideea: guvern de două partide. Dar trebuie atunci «partid» şi noi suntem divizaţi. Filipescu nu vrea ce vrea Marghiloman. – *Filipescu:* De două luni s-a hotărât şi nu s-a făcut nimic... – *Neniţescu:* Acum abia s-a hotărât aceasta. Acţiunea comună a două partide este o necesitate, (aprobări). – *Greceanu:* Nu apăr Acţiunea Naţională şi prezenţa lui Filipescu acolo o regret. Dar trebuie să se ştie hotărât, că nu mai dăm concurs guvernului. – *Grădişteanu:* Sunt divergenţe între unanimitatea comitetului consultativ şi D-l Marghiloman. Unii din noi ne-am orientat de la început în favoarea Triplei Înţelegeri. Deci ori război alături de ea, ori neutralitate, în caz de înfrângere a ei. Guvernul şi alţi dintre noi au politica de a merge alături de învingători, oricare ar fi: asta nu primim. Nu s-a adus la îndeplinire cererea guvernului naţional; nu vreau, fără voia mea, să fac politică austrofilă. – Lahovary, Arion, protestări vii. – *Ion Miclescu:* Nu vreau ca neutralitatea să fie un şiretlic ca să aruncăm latinitatea noastră în braţele germanismului. *Unire cu Take Ionescu!* – *Emanoil Antonescu:* Divagaţii şi obrăznicii, terminând cu cinci injocţiuni scrise.

Delavrancea: Acţiunea Naţională nu este demonstraţia în favoarea unui şef sau în contra altui şef. La Acţiunea

Naţională stăm pentru că acolo se plămădeşte întregirea neamului. Războiul ei este un război de rasă şi la lacul mediteranean trebuie să fie numai elementul greco-latin(!!). Am început să credem că milioanele germane pot cumpăra suflete de Români.

Filipescu «Ne mişcăm contra Acţiunei Naţionale: diversiune în favoarea guvernului! Este exact: 1) că nu avem năzuinţe decât într-o direcţie; 2) că trebuie să înceteze neutralitatea; 3) că trebuie să înceteze încrederea necondiţionată în guvern. *Nu m-a interesat Macedonia: nu mă interesează Basarabia!* Strada, în regim constituţional, a jucat un mare rol. Suntem ingraţi când defăimăm strada ca un excelent mijloc. Sunt din cei «cu Transilvania şi cu strada». «Strada nu-mi pute, dar te trăsneşte duhoarea din unele anticamere. Strada a văzut totdeauna drept. Costinescu singur a avut o politică admirabilă: Nouă ni se cere prudenţă, iar lui nu-i este frică să vorbească pe faţă». Proces cu «Înainte» şi «La Politique». Nu s-a tratat cu Bulgaria: Abia acum se vorbeşte cu ea. «Armata este gata. Ce aşteaptă? O nouă victorie franţuzească sau rusă va face acţiunea noastră inutilă. Loviţi-ne! Veţi face ca viespea; ea răneşte, dar piere».

G. Stirbey: Convocarea comitetului, excelent precedent. Massa partidului se asociază astfel la definirea politicii partidului. Suntem acum de acord; dar se putea vedea «acţiune» fără război? S-a pus chestiunea Dardanelelor: problemă economică de cea mai mare valoare. Putem s-o ignorăm? Marea Mediterană latină? Dar România e pe Marea Neagră. Numai factorii responsabili pot rezolva chestiunile.

Mehedinţi: Comitetele nu pot tranşa politica externă, cum nu o pot hotărî un sinod sau o cameră de comerţ. D-l Filipescu a zis să vorbim principii; dar se impun rezerve: Această rezervă să o observăm în discuţia noastră – *Virgil Arion*: Politica partidului este îndrumată în sensul de a asigura *revendicările* ţării. De ce se adună atunci toate calomniile pentru a se arunca şefului?

Eu: Cuvântările de ieri şi de azi, dovedesc cât de

întemeiată a fost această convocare. Lumina s-a făcut. Nu mai vrea nimeni război imediat. Eram întemeiat citind legământul luat *înaintea Ţării* de membrii Acţiunii Naţionale şi cunoscând sentimentele lui Nicu Filipescu, să cred că acţiunea de acolo însemna intrarea în campanie. La 1 Septembrie manifestaţii, după declaraţia din «Epoca» că voeşte intrare în contra Austriei; la 11 Septembrie cere în comitet «hic et nunc»; în ziua morţii Regelui: război, pentru că acuma intervenţia noastră poate decide victoria; la 23 Septembrie, manifestaţie la statuia lui Mihai Viteazul cu declaraţie categorică. Cum noi, în comitet, mereu declarasem că nu este momentul, mi-am zis că Filipescu s-a dus la Acţiunea Naţională ca să aibă ecou. Azi se declară contrariul: atât mai bine! Dar se făcea mişcare pe seamă personală. Cine ştia aceasta, când organizaţia electorală din Capitală pregătea manifestaţia? Am chemat pe un şef de culoare, ca să-l fac atent: Deşliu a demisionat, pentru că dăduse el ordine contrare! Deci trebuia să degajez partidul. De acord suntem toţi: neutralitate indefinită nu se poate. Trebuie să fim de acord şi asupra altui punct. Numai factorii responsabili Rege, guvern, stat-major, şefii de partide organizate oficial, pot alege momentul. Vă temeţi că se va afla că sunt divergenţe? Eu mă îngrijesc că aceste divergenţe există! În privinţa războiului, le-aţi văzut. În privinţa celor dinăuntru, tot asemenea. Gfuvern naţional? Am motive serioase de a nu admite bunătatea soluţiei. Oferit de mine, trebuie să-i accept modalităţile oricare ar fi, şi apoi, eu calific pe democraţi drept egali ai noştri!? Dar cum să o fac când ştiu pe Filipescu absolut contra soluţiei? El nu acceptă pe Brătianu. Este atunci posibil să propun ceva D-lui Brătianu? Să mergem la altul din liberali? Nu m-am pretat la combinaţii care puteau fi intrigă în contra şefului liberalilor.
– *Filipescu:* Te-ai lăudat că ai scăpat guvernul d-lui Brătianu.
– *Eu:* Lahovary ți-a spus odată de ce să răsturnăm pe Brătianu, că doar nu o să faci război fără liberali? Criticaţi pe miniştri? Eu nu pot imita. Când îi voi ataca, trebuie să fie prezenţi ca să-mi răspundă. Să manifest încredere? Iar nu este rolul meu. Să votăm că retragem încrederea? Aceasta

nu este acţiune serioasă de partid. Atunci? Să accepte toată lumea disciplina de partid. Se pot duce înainte la Acţiunea Naţională amicii noştri, pe răspunderea lor; orice energie cheltuiesc acolo este o forţă care o iau partidului lor.

Lahovary citeşte moţiunea. – *Arion* voieşte să introducă o notă de iminenţă în ieşirea din neutralitate. Se respinge. *Cantacuzino* o notă de defienţă pentru liberali: nu primesc eu. *Filipescu* critică că dacă se aprobă hotărârile comitetului consultativ, nu se ştie care! *Paul Greceanu* citeşte atunci că s-a notat în proces-verbal accentuarea făcută de Mişu Cantacuzino în privinţa pregătire! De a se ieşi din neutralitate şi a neîncrederii în guvern. *Filipescu* nu mai face obiecţie.

3 Noiembrie. – *Czernin,* încurcat de reportajele gazetelor takiste, vine să se informeze asupra deciziunilor comitetului. – Czernin: Atunci toată lumea vrea război şi desigur contra noastră? – *Eu:* Nu vă ascund că cei ce nu gândesc astfel suntem puţin numeroşi, – Czernin: Dar cum un popor atât de inteligent nu-şi înţelege mai bine interesele? – *Eu:* Cum Ungurii n-au înţeles că trebuiau să uşureze această situaţie? – Czernin: Cui o spuneţi?...

Czernin se plânge *de slăbiciunea de neiertat* a acestui guvern. Costinescu face orice negociere imposibilă, iar când vorbeşti cu d-l Brătianu, te trimite la d-l Costinescu. Acum vrea să închidă frontiera. Aceasta va produce o foarte mare tensiune. S-a refuzat tranzitul a 200 vagoane le muniţii turceşti; Berlinul ne-a cerut atunci să reţinem cele 180 vagoane de muniţii ale D-vs. Cum să dăm acelor care vorbesc că se vor bate, ne spune Germania, când nu putem să dăm prietenilor care se bat pentru noi? – A câştiga timp, e sigura mea concluzie.

– *Brănişteanu* mă informează că Germanii au în vedere ipoteza că putem merge în contra lor şi nu se ştie dacă nu ne vor obliga să clarificăm situaţia. Sforţările clin Serbia sunt făcute tocmai ca să apere o linie Semendria-Niş-Sofia, pentru a putea corespunde cu Turcii.

– *M. Pherekyde* a vânat ieri cu Regele, care a blamat mult pe Nicu Filipescu. Forma raţionamentului lui este

interesantă: «De ce agitaţie când suntem toţi de acord (?!). Filipescu vrea să-şi planteze copacii într-o pădure deasă!».

4 Noiembrie. – D-l Psihas, ministrul grec, mi-a făcut o lungă vizită. Nimic precis ca conversaţie. Recunoaşte că chestia Dardanelelor e capitală.

– *Meissner,* a vrut să vină la comitet; nemulţumit că Greceanu m-a oprit să-l chem din nou. Departe de ce bănuiam, este foarte categoric în contra lui Filipescu. Cu privire la manifestaţia de la 1 Septembrie, a văzut pe Filipescu şi l-a găsit emoţionat până la lacrimi, zicând: «nu credeam că voi trăi vreodată asemenea clipe». – Farsă sau sugestiune?

– *Argetoianu* blamează pe Filipescu. Nu crede în o acţiune serioasă. Este împins de fiul său, care probabil a găsit şi titlul «Acţiunea Naţională» – «Action Française». Niciun sens, din moment ce există un curent puternic. Război imediat, imposibil.

– Seara Nicu Lahovary a primit o comunicare de la *Filipescu,* însărcinându-l să-mi spună că primeşte să intre într-un guvern liberal-conservator: «Vei vedea că nu se va face». Dubiu care pare a se raporta la lipsa mea de sinceritate de a voi să o fac. – Spun lui Lahovary: «Adu-mi mâine pe Filipescu să vorbim înaintea d-tale şi să mă pun imediat în campanie». – Rea influenţă a lui Hiott şi a lui Grigore Filipescu. Acest tânăr voia să dovedească lui Lahovary că tatăl său nu putea să primească să intre, dacă n-ar desemna şi el un al doilea ministru, ca să nu se afle izolat! ! Se pare că răspunsul: Costinescu şi Constantinescu vor fi totdeauna de partea lui, l-a hotărât să telefoneze.

– Ernest Cananău îmi spune că la Palatul Justiţiei, Dissescu i-a vorbit de o fuziune a conservatorilor cu democraţii *sub direcţia mea.* Am răspuns lui Cananău că era un simplu acces de ramoliseală.

5 Noiembrie. – Filipescu n-a venit. – M. Teodorian, ştie de mult de la Vladimir Ghika, foarte pornit în contra mea, – că *«Tripla Înţelegere»,* aşa poreclită de el, – era făcută între Take-Costinescu-Filipescu.

– *Neniţescu* a vorbit cu Mişu Cantacuzino. Suntem de

acord că acesta se prosteşte din zi în zi; el crede în această privinţă băutura are rolul ei. Cantacuzino nu va urma pe Filipescu şi nu va merge nici odată la Take, dar se teme de germanofilsmul meu, iar dacă conduc partidul în ceasta direcţie, mai bine se retrage din viaţa politică. Neniţescu crede că siguranţa partidului vrea ca Filipescu să fie alungat. El rămâne mai antirus ca niciodată. Îi comunic că dacă e vorba să semnăm vreodată alături de Rusia, eu mai bine părăsesc direcţia partidului.

Dr. *Bernfeld-Burnea* vine din Viena. A văzut acolo pe Aurel Popovici, pe Aurel Onciul. Acesta ar fi zis că Bucovinenii nu cer anexiunea cu România; e în stare să scoale 20.000 oameni ca să protesteze contra acestei pretenţiuni. Aurel Popovici absolut opus intrării României în Transilvania.

– *Poklevsky,* astă-seară la A. Darvari, ştia că se va închide graniţa spre Austria mâine: «în mod provizoriu şi pentru a obţine ceva».

6 Noiembrie. – Azi dimineaţă gazetele, cu «Dimineaţa» în cap, anunţă că guvernul închide graniţa de nord. Poklevsky o anunţase aseară. – Pe de altă parte asupra victoriei Germanilor la Kutno, «L'Indépendance Roumaine» caută să scadă importanţa ei în aşa chip în cât «Dimineaţa» reproduce articolul întreg în litere mari, iar «Viitorul» cu litere de afiş anunţă că armata germană se retrage din Flandra! Ce însemnează asta? Eternul dublu joc al lui Brătianu?

– Von *Bussche* se plânge de şicanele şi de veştile false ale lui Costinescu. Dezminte că cineva vreodată ar fi tratat cu dânsul sau cu Legaţiunea sa, schimb de benzină pentru muniţii şi că benzina ar fi plecat, dar că muniţiile ar fi fost oprite. – *Nicu Lahovary* este silit să mărturisească că Filipescu n-a vrut să vină să vorbească cu mine, dar că dă «cuvântul lui de cinste» că ar intra într-un guvern mixt dacă s-ar reuşi să fie alcătuit. – Eu: Să tratez eu, iar dânsul să meargă la Dacia?!

7 Noiembrie. – Azi dimineaţă interview al lui Costinescu în «Viitorul», destul de accentuat în contra Austriei, care pare a fi denunţată că ar reţine puştile la Steyr şi muniţiile

nemţeşti.

– Revăzut pe I. Lahovary, Arion, Cantacuzino, Neniţescu. Le pun două întrebări:

1) Sunt ei de părere să întreb guvernul ce rost are această atitudine şi dacă este vreo schimbare în politica externă? – *Lahovary* a văzut pe Brătianu, care pentru prima oară i-a spus că putea să facă concesiune în partea Cadrilaterului. Nicio grabă şi hotărât a aştepta primăvara. – *Neniţescu:* Dar atunci Brătianu dacă nu face război, cel puţin să pună rânduială în guvern. – *Lahovary:* Ieşirea lui Costinescu pregăteşte poate o acţiune militară, dacă Bulgarii atacă Serbia. – *Arion:* Tot acţiunea Take Ionescu - Costinescu este aceasta, şi poate chiar Filipescu. Presupune că s-ar vrea ca să fie forţat Brătianu să se pronunţe. Toţi conchid ca trebuie să cerem lămuriri guvernului.

2) În faţa atitudinii lui Filipescu, pot eu sa mai vorbesc de guvern de două partide? Refuz să-l propun lui Brătianu. Dar dacă Brătianu o propune, chiar fără Filipescu, pot să intru pe această cale? – *Neniţescu:* Guvern naţional, adică de trei partide, imposibil. Prezenţa lui Take ar fi ruptura cu Germania şi Austria. Este mare nevoie pentru ţară, să se constituiască un guvern cu două partide şi nu-mi pasă dacă nu intră Filipescu în el! – *Lahovary:* Lăsaţi guvernul să-şi urmeze singur calea, aceasta este cel mai cuminte lucru. O ruptură cu Filipescu, care este cu desăvârşire pornit, nu-l supără, chiar o doreşte. Deci, dacă se cere formarea unui guvern fără el, nu văd nicio obiecţiune. – *Arion:* Recunoaşte că atitudinea lui Filipescu face imposibilă orice propunere din partea noastră. Merge până la ruptura cu Filipescu dacă ni se propune un guvern de două partide. Cer cu insistenţă lui *Cantacuzino* să se pronunţe: Se codeşte. Nu va merge niciodată cu Filipescu spre Take Ionescu, dar nu poate primi ca Filipescu să fie aruncat afară. Dacă va fi o propunere, «vom vorbi din nou». – *Eu:* Nu sunt ostil nimănui şi mai bine îmi convine această opoziţie a lui Cantacuzino, care mă pune la adăpost de necesitatea de a vorbi de un guvern a cărui formă de coaliţie îmi displace. Dar să fie constatat că dificultatea nu vine din partea mea, şi Cantacuzino să nu se

mai plângă de nerealizarea celor ce hotărăşte comitetul. – Lahovary, Arion, Neniţescu, interpelează pe Cantacuzino. Lahovary îi spune «eşti fermecat»! – Arion trage concluzia: Niciun demers pe această a doua chestiune.

8 Noiembrie. – *Bussche* îmi afirmă că Bulgarii nu vor ataca pe Sârbi. Asupra chestiei Transilvaniei îmi repetă că chiar el a arătat că, atâta vreme cât nu se vor formula legile, nu se va crede în realizarea făgăduielilor lui Tisza, şi că cele 18 puncte cerute de către Români în conferinţele de anul trecut, ar trebui integral concedate.

– «Dardanelele», un editorial, marcă proprie a lui Take Ionescu, în «La Roumanie», tratează de slabi la minte pe cei care se mai pot preocupa de regimul viitor al Dardanelelor! !

9 Noiembrie. – Filipescu s-a dus la întrunirea Acţiunii Naţionale, la Dacia. Mille şi Nicu Xenopol au vorbit, iar Filipescu a prezentat moţiunea de simpatie pentru Tripla Înţelegere şi de solidaritate cu Serbia. Multă lume, tineretul din şcoli şi norodul Takist. După întrunire procesiune cu steagurile «Legiunii Ardelenilor» în cap; ciocnire cu poliţia în dreptul clubului conservator; câteva capete sparte. La întoarcere manifestanţii au spart geamurile la clubul liberal şi la «Minerva».

– În acest timp *Primul ministru* era la mine. Nu ştiam nimic despre manifestaţie. Îl întreb în privinţa negocierilor lui, şi îi arăt mirarea mea de interviewul lui Costinescu. Îmi răspunde că a suprimat el *un cuvânt prea aspru* din acel interview, punând această suprimare pe socoteala unei greşeli de tipar (deci a cunoscut interviewul înainte de publicare!!); că nu ignorează acţiunea divergentă a ministrului lui şi că o atribuie lucrăturii lui Filipescu... (Eu: Lui Take Ionescu, care îl vede mereu!), dar că nu poate face nimic pentru a nu înăspri lucrurile, fiindcă Costinescu tot rămâne partizan al neutralităţii până la primăvară. – De două ori l-am făcut atent de slăbiciunea pe care o dădea guvernului atitudinea lui Costinescu: «nu pot să fac mai mult», mi-a răspuns el fiecare dată.

Asupra negocierii: Tripla Înţelegere a lucrat mereu la Sofia şi Belgrad; totul a eşuat prin refuzul peremtoriu al

Sârbilor de a ceda pe chestia Macedoniei. Grecia, încă mai intransigentă: a ameninţat pe Serbia că se separă de ea, dacă aceasta înclină să facă prea multe concesii Bulgariei. De altminterea Grecia a oferit direct României o alianţă în contra Bulgariei, punând 300.000 oameni (am dori să-i vedem?) la dispoziţia ei. Aşa că reconstituţia blocului balcanic nu a înaintat cu un pas. Dar Brătianu este preocupat de succesele Austriacilor. Crede că Austriacii ar dori să se pună în contact cu Bulgarii pentru a grăbi intrarea lor. Se teme de aceasta, fiindcă noi am fi tăiaţi de la mare. Brătianu adaugă, că afară de chestia bulgară, el spune totdeauna la ai lui că nu se mişcă până ce Italia nu se va declara, şi crede că Italia se înfundă în misterul ei şi că Fasciotti şi-a schimbat tonul şi nu se mai agită. Dacă am înţeles bine: Bulgaria şi Italia sunt cele două note pe care el execută variaţii pentru a câştiga vreme. Asupra orientării definitive, încep a crede că nu mai este foarte intransigent! – Oare Regele şi-a schimbat părerea? Niciun răspuns precis; aprecierea lui e că nu. – Asupra parlamentului: Nu ar vrea discuţie la mesaj. Îmi cere concursul pentru a vota 2.500.000 lista civilă, 300.000 Reginei Elisabeta şi actuala listă civilă menţinută pentru Prinţul Moştenitor. – Înţeleg că consiliul nu-l încurajează pentru a cere legea stării de asediu. – I-am arătat turburările care le aduc în afaceri măsurile prohibitive ale lui Costinescu, mai ales că comunicatul anunţă aprobarea lor de către consiliu; i-am reamintit art. 7 convenţia 5-a de la Haga; se declară neputincios. – Am avut grijă să nu mai vorbesc de un guvern de coaliţie, dar el m-a întrebat dacă eram mulţumit de şedinţa comitetului. I-am răspuns afirmativ, şi i-am reamintit că, vestit de soluţiile anterioare ale comitetului consultativ, nu era deloc de mirare ca printr-un subterfugiu, Filipescu să fi căutat să le dea în vileag. Îmi spune să bag de seamă la Cantacuzino. Take Ionescu caută să-l convingă că ar putea să facă fuziunea sub direcţiunea lui Cantacuzino. – Eu: Nu-i atât de prost ca să înghită astfel de gogoşi.

11 Noiembrie. – Faranga vine de la Filipescu. El se aranjează ca să aibă delegaţia în Comitetul executiv. Declară

că urmează pe şef; fidelitate în prezent şi viitor. I s-a comunicat că întrunirea de Duminica viitoare va fi fără delegaţi; căci pe urmă ce ar mai avea? – Asta a fost întâmpinarea lui *Fleva,* care a spus lui Filipescu: «Aş vrea să văd alături pe d-l Take Ionescu, nu numai articolele lui».

– *Paul Greceanu* vrea să-mi explice interviewul ce a dat la «Dimineaţa» şi pe care i l-a amenajat Polizu. Îmi spune că Nicu Polizu face pe subţirele; dar e absolut omul lui Filipescu. (Îmi aduc aminte că Polizu, rudă cu Costinescu, era citat de acesta ca martor al declaraţiunilor ce ar fi făcut, când i s-a propus preşedinţia unui guvern naţional!!) – Esenţial este că: Greceanu când a dat lui Filipescu copie după două hotărâri ale comitetului consultativ, cu menţiunea «pentru d-ta personal», a doua zi se găseau în «Dimineaţa» şi în «Epoca»! Greceanu nu urmează şi dezaprobă pe Filipescu.

– Grigore Cantacuzino, despre dificultăţile ce a avut cu redacţia «Minervei»: i-au fost organizate de Filipescu, prin redactorul lui Cristodorescu.

De Bussche îmi confirmă ceea ce îmi spusese ieri Barbu Stirbey, că Costinescu face dificultăţi pentru lista civilă a Regelui. (Barbu îmi adăugase că nu crede pe Costinescu destul de vulgar ca să-şi închipuiască că va aduce pe Rege la vederile lui, oferindu-i o compensaţie la lista civilă!!)

O depeşă interceptată dă ştirea că acţiunea Turciei aduce mari neliniştiri Angliei. La 30 km. de Suez Turcii au avut un avantaj. – I s-a telegrafiat că Sonino a dat din nou formală declaraţie *că Italia nu se interesează de formaţia unui nou bloc balcanic.* Cade teza recentă a Triplei Înţelegeri la noi în ţară. – Să nu se ocupe guvernul de o cale la mare, deoarece ne vor da ei Germanii *tot* ce ne-ar fi necesar, dar să nu mai fie şicanele ce se fac continuu. – Radeff ar fi spus, nu ca de la guvernul lui, că sunt cercuri neliniştite dacă Austria ar intra în Macedonia; el, Bussche, obiectat că trebuie să fie date asigurări de Austria: în orice caz aveţi asigurarea Germaniei. – Vorbim de faimosul «Drang nach Salonik». El asigură că este o pură năzuinţă de a avea drumul de fier din Bosnia legat cu Salonic. – Vorbim şi de Dardanele. Când Arion i-a

spus că Anglia va îngriji de Dardanele, el i-a atras atenţia asupra declaraţiei din «Observer», care recunoaşte dreptul Rusiei de a lua Constantinopol. Ieri cu Brătianu, acesta mi-a spus că Diamandi l-a întrebat dacă trebuie să trateze chestiunea. El i-a răspuns: Nu, ar fi prematur. În caz de victorie germană, are cine să îngrijească; în caz că trebuie să vorbim de pe acum, dăm indicaţie că ne-am hotărât.

– *Mitilineu* ştie de la Hiott că Filipescu are să someze pe Take Ionescu să se declare pe faţă la Acţiunea Naţională, ori o rupe(?)

– Se face mare caz de prânzul lui Victor Ionescu, la care Poklevsky a luat parte. Mi-aduc aminte că aseară la club Poklevsky a zis, cam în zeflemea, că n-a jucat Duminică, pentru că a fost «avec tous les Ionesco et des dames russes».

12 Noiembrie. – Paul Teodoru, faţă de Mişu Săulescu, Ciorăneanu, I. Bacalbaşa, îmi vorbeşte de vagoanele de grâu ale lui Cincu, faimoasele, asupra cărora ar câştiga 1000 lei de fiecare, supliment de preţ. Dacă pot ieşi. Se confirmă deci ce mi-a destăinuit Hildenbrandt. Când a interpelat Teodoru pe Cincu, acesta a mărturisit că a vândut câteva sute peste 2000, şi era foarte încurcat la răspuns. Astăzi, asupra stăruinţelor lui Cincu pentru exportul acestora, Morţun a zis lui Teodoru: «Cum se poate ca Cincu să-mi ceară aşa ceva».

– Nicu Lahovary, foarte aferat, mă sondează dacă cumva am consimţit eu ca să nu fie discuţie la mesaj; că aceasta ar indispune pe Filipescu. Nu spune că şi pe Mişu Cantacuzino, – ceea ce ştiu eu. La urmă face apel la fibra mea patriotică, ca să adun un guvern în care şi-ar avea locul şi Take şi Nicu Filipescu, cu *declaraţie* că până la primăvară va fi linişte absolută şi că toată lumea va tace. Mari stăruinţe, dar să fie înainte de Duminică, ca să se poată degaja «şi dânşii»... Am înţeles!

13 Noiembrie. – Mihali îşi ia ziuă bună, pleacă diseară. Ce să spună lui Tisza, care l-a însărcinat să-mi ceară părerea asupra promisiunilor făcute Românilor? – *Eu: Mare decepţiune! Şi apoi nu mai crede nimeni. Nici legile nu s-au arătat, ca să putem judeca de realitatea şi eficacitatea lucrului, nici măcar un manifest al împăratului, ca să se ştie*

că reforma nu este atârnată de o fluctuaţie politică. – Mihali: El este orbit, tot crede că România nu poate face altă politică fără a se sinucide. – Eu: Spune-i: Cine a putut împiedeca pe un om de a se sinucide? Din o sută de Români, nouăzeci şi nouă sunt hotărâţi contra Austriei. Înnăuntru nu au dat o reformă, în afară nu au căpătat o victorie; pe ce se mai poate sprijini o atitudine amicală? – Mihali: foarte de acord, aşa îi va vorbi.

– *Arion* şi Cantacuzino au văzut pe Rege; şi unul şi altul i-a vorbit de slăbiciunea guvernului. Regele li s-a părut voios, nu intimidat de Acţiunea Naţională şi câştigat eventual numai unei idei de guvern naţional, nu de două partide.

14 Noiembrie. – Audienţă la *Rege.* Arăt cât de mult libertatea lăsată d-lui Costinescu de a ataca pe Austriaci şi pe Unguri în interviewuri şi acte, cum şi manşetele şi tonul «Viitorului», mă fac să presupun o schimbare în orientarea guvernului, şi cer explicaţii. – Regele: D-l Brătianu «suferă» de acţiunile d-lui Costinescu, dar crede că păstrându-l, îl ţine mai bine decât dacă l-ar da afară. Nimic nu e schimbat; D-l Brătianu păstrează aceiaşi linie. Asupra Acţiunii Naţionale: «E mai rău ca o copilărie». Regele ştie că copiii de şcoală care au manifestat, au primit bani şi Morţun i-a spus că ştia şi el aceasta. Morţun i-a declarat că, chiar dacă l-ar scoate din minister, dacă reîncep, va pune mâna pe zece dintre ei şi va pune să-i bată. Asupra guvernului naţional (n-a vorbit de loc de un guvern de două partide): dacă Take Ionescu sau Filipescu ar intra într-un guvern, n-ar fi o declaraţie de război din partea noastră, *dar «ceilalţi» ar fi aceia care vor lua-o înaintea noastră.* Despre muniţii: N-avem cu ce duce războiul nici *două luni(?).* A spus-o lui Mişu Cantacuzino. De altfel n-a înţeles cum voia Cantacuzino să între imediat într-un guvern cu Brătianu, şi să fie rezerva viitorului! Convins că guvernul ar trebui să facă act de autoritate şi să treacă legea stărei de asediu. Mişu Cantacuzino este contra! – Eu: Ce are aface, dacă eu convin. – Regele: A! Ai sprijinit-o? (aceasta cu insistentă ca un lucru de reţinut).

Impresia generală: Regele nu prea e îngrijorat ca să iîntre în miezul lucrurilor; încrezător în Brătianu. Mi-a spus chiar:

«D-l Costinescu a fost prea susţinut de Rege; a fost susţinut chiar în contra lui Brătianu», aceasta pe un ton şi cu un semn al degetului prin care îşi făcea un reproş. Lipsă de stimă pentru fiii Costinescu: termeni vagi, dar indicând-o clar.

Sâmbătă, 15 Noiembrie. – Deschiderea Camerei. Regele citeşte Mesagiul fără ifos în articulare, se înşală de vorbă: *pregătit* pentru *pregetat.* Regele Carol n-ar fi făcut această greşeală. Regele a păstrat uniforma de general de cavalerie. – *Cantacuzino* îmi spune că Filipescu ar accepta să nu fie discuţie la Mesaj dacă, în declaraţia noastră, nu am arăta încredere în guvern şi l-am lăsa să facă interpelări nu asupra politicei externe. – Întreb, care? Spre pildă asupra politicii financiare şi economice. – Mişu Cantacuzino: Am obiectat că nu putea să fie atunci vorba şi de politica externă. – Eu (în mine însumi): rost de declaraţiuni pentru Costinescu! Dr. Cosma, Luca Elefterescu, Ernest Cănănău, protestări de fidelitate. Luca contra Cantacuzino.

– *Barbu Stirbey* mă vesteşte la ieşirea de la Cameră, că în câmpul Actiunii Naţionale circulă două veşti: Că se va căuta să fiu alungat; şi că peste 10 zile Ruşii vor pune guvernul în obligaţiunea de a se pronunţa, cerând libera trecere pentru trupele lor spre Serbia şi Dunăre! – Asupra acestui de al doilea punct, povăţuiesc pe Barbu că trebuie să vestească pe Rege.

Pentru Carp, acest prilej de a limpezi situaţia ar fi un noroc. Pentru Bussche, care părea a cunoaşte această eventualitate: ar fi o violare de neutralitate, acolo unde suntem stăpâni pe ambele maluri ale Dunărei. *Acesta este punctul de vedere la Berlin şi l-a comunicat guvernului.*

Duminică, 16 Noiembrie. – Conferinţa parlamentarilor. La ora 10½ deputaţii şi senatorii conservatori. Absenţi câţiva mărunţi din judeţe şi Maiorescu. La ordinea zilei probabila cerere a guvernului de a nu discuta Adresa. Cu toată bâzâiala Filipescu şi Grădişteanu, cădem de acord să se urmeze conform precedentului din 1912 Decembrie, când ou criza balcanică. Dar dezbatere animată, pasionată asupra fondului dintre Filipescu şi mine! Eternele lui recriminări, cu

eterna prefăcătorie; întrerupţii violente cu Lahovary. Dezaprobare aproape generală; Luca Elefterescu, Cosma, Michiu, Teleman, Iorgulescu nu se jenează să protesteze, iar Crupenschi îi spune verde că Takiştii merg acum cu «girul» lui Filipescu. La fine Filipescu foarte «petit garçon», îmi anunţă că la Dacia va face un discurs blând de tot.

– Întrunirea la Dacia este prezidată de Delavrancea, iar la 5½ manifestaţia de acolo vine de sparge geamurile la mine şi bate pe sergentul meu. Iar bow-windowul de sticlă este găurit de o piatră. Se vede că Fermo era în capul cortegiului. Sergentul a apostrofat chiar pe «Tânărul» cel cu scrisoarea anonimă de ameninţare de moarte. La plecare se sparge geamurile automobilului d-rului Popovici şi se manifestează la legaţia franceză. «Viitorul» spune că aceiaşi manifestaţie de simpatie s-a făcut şi la Take Ionescu.

– Muniţiile: Colonelul *Rudeanu* e trimis de Generalul Iliescu: în Italia (cartuşe), Elveţia (alamă şi plumb) şi în Franţa (de ce?). I se ataşează pe Grigore Filipescu şi G. V. Bibescu. Iarăşi se întreabă el: de ce? Asupra proiectilelor germane, sosite fără focoase, el care le-a recepţionat, spune că focoasele sunt ambalate aparte, ca şi tuburile sau însuşi proiectilul. Cum aşteptam 190 vagoane şi n-au sosit decât 39, este clar că lăzile se vor completa unele prin altele. *Dar focoasele se pot fabrica* şi chiar se fabrică acum în ţară. Deci toată larma de azi a «Epocii», cade. – *El:* Mă mir că Germanii dau şi atâta, când aţâţi oameni împing în contra lor! De ce nu se vorbeşte de Franţa? Ne-au oprit. Trei baterii de 105, gata încărcate pentru plecare; ne-au oprit 10.500 proiectile artilerie de munte, gata şi *inutilizabile* de ei.

Luni, 17 Noiembrie. – Vin să protesteze pentru ce s-a petrecut ieri: Bărdescu, Paul Teodoru, Faranga, Ieşenii toţi din Parlament, Argetoianu, generalul Cocea, Cogălniceanu, Delavrancea, căruia îi pun în vedere că trebuie să se retragă de la Acţiunea Naţională:

– *Brătianu* recunoaşte că cele de ieri trebuie să fie coadă takistă; mă roagă să nu vorbesc că căpitanul Libert n-a vrut să vină repede cu soldaţi, ca să nu se acrediteze că politia e de vină. Îi atrag atenţia că dacă nu se armează va fi

debordat. Tot nu îndrăzneşte. La plecare, îi fac semn «mâna mai tare». El: «Să iei puterea şi la rândul meu să-ţi fac acelaşi semn!».

Se teme că în scurt timp va avea loc o înaintare din partea Rusiei şi violenţele din tară le pune în legătură cu aceasta. Ca precauţie a şi spus la Petersburg că nu e gata. Foarte îngrijorat, nu ştie dacă ajunge în primăvară cu bine! – Despre Bulgari, Tripla Înţelegere a voit să interprete declaraţia lui Radoslavof în sensul lor şi s-au prezentat la el să ia act. Radoslavof nici la atâta n-a consimţit, şi sub cuvânt că Tripla nu propune nimic în prezent pentru Macedonia, va trebui să se consulte cu Regele, cu colegii: «fin de non recevoir». De altă parte s-a interceptat o telegramă a biroului presei din Sofia către agenţiile străine, vorbind de exodul musulmanilor din Quadrilater, de femei violate, o întreagă atmosferă de ură contra noastră. Iar Filipescu şi Grădişteanu se miră că nu s-a regulat nimic cu Bulgaria.

– Filipescu îmi scrie ca să convoc pe parlamentari. Scrisoare ciudată: «Domnul meu...», adresă, fără nicio aluzie la calitatea pentru care se adresează mie. Explicaţie: Cantacuzino şi Argetoianu spun că el vrea să lămurească că afacerea de ieri este pusă la cale de Poliţie...

19 Noiembrie. – Reuniunea parlamentarilor. – *Filipescu:* Trebuie încadrată negativitatea discuţiei la Adresă printr-un atac pozitiv în contra guvernului, care a suprimat posibilitatea de întruniri publice, închiriind Dacia lui Dona şi «a fost incapabil să risipească resturile unei întruniri publice». Poliţia este singura vinovată de ceea ce s-a petrecut la casa lui Marghiloman.

Trebuie dat fiinţă deciziunei ieşirii din neutralitate. Nu primeşte dilema «în opt zile ori nimic», căci nu se poate asista indiferent la zdrobirea armatelor sârbeşti. Marţi seara, 18 Noiembrie, *Poklevsky* mi-a comunicat la club, că Ristici a fost la 5½ la Brătianu ca să-i spună că Serbia nu mai putea ţine, că se retrage din Belgrad şi că părăseşte linia Dunării. Exortaţii să nu-i lăsăm să fie zdrobiţi şi să povăţuiesc lui Brătianu o imediată intervenire. Examen prealabil al chestiei Dardanelelor? «O nedibăcie!» –

Lahovary: Toate acestea privesc pe Acţiunea Naţională, care nu este partidul conservator. Nu voim să fim opriţi de aceasta într-o acţiune provocată de ea. – *Arion:* Dardanelele? Dar ele sunt de cel mai viu interes pentru noi. Chiar dacă aş interpela, nu pe incidentele de Duminică, dar pe libertatea întrunirilor publice, aş fi solidar cu Acţiunea Naţională, şi asta nu o vreau. – *Luca Elefterescu:* Violent şi dârz. S-a strigat «jos Marghiloman» şi n-ai protestat, ce zice atunci provincia? (aplauze); *Deşliu* demisionează: imediat se spune că nu aprobă politica şefului. – *Deşliu:* Este inexact! – *Ion Miclescu:* Acţiunea Naţională poate să fie bună. Unii din conservatori au luat contact cu poporul, care clocoteşte, dar să ne lase pe noi la o parte. Nu vom interpela. De ce să cerem liberalilor socoteli care s-ar putea cere altora? – *Deşliu*. – A refuzat să facă parte din Acţiunea Naţională, dar nu o blamează. Toată lumea dezaprobă manifestaţia de Duminică. –*G. Stirbey:* Dardanelele sunt o chestiune eminamente principială. Acţiunea Naţională este considerată de toată lumea ca îndreptată contra şefului nostru. Din ea s-au întărit însă Brătianu şi Take Ionescu. Tineretul nu mai vrea disensiuni în partid. – *Argetoianu*. – Este de părerea lui Stirbey şi Luca Elefterescu. – *Brancovan:* Deşi partizan al Triplei Înţelegeri, nu admite ca Acţiunea Naţională să ne implice. Când s-a votat de Comitet ieşire din neutralitate, aceasta a însemnat încordată pregătire ca să profităm de prima ocazie, nu cum cere Acţiunea Naţională ca să ieşim mai repede. – *Mironescu:* Apel la înţelegere; sătui de convulsiuni interne. Nota generală agresivă contra lui Filipescu. – *Eu:* Ieşirea din neutralitate a fost totdeauna condiţionată de negocieri şi fapte care nu s-au terminat. Neîncrederea în guvern nu a însemnat răsturnare, ci aducerea lui la un control prin guvernare în doi; lucru pururea împiedicat de condiţiile puse de Filipescu sau de faptele lui, cum spre pildă intrarea lui în Acţiunea Naţională 24 de ore după ce convenisem altceva. Nu fac responsabili pe conservatori de ce s-a petrecut la mine; dar nu este poliţia, ci Acţiunea Patriotică care face parte din Acţiunea Naţională. Filipescu să înceteze cu acţiunea vrăjmaşă; va fi

nevoie, în curând, de toate forţele întrunite. Deci, nu interpelăm; Filipescu va face ce va voi. (aplauze).

21 Noiembrie. – *Poklevsky* îmi face o lungă vizită. Teza lui: Dacă renunţaţi la Transilvania, staţi neutri; dacă voiţi îndeplinirea idealului naţional, este momentul de a intra. Grecia oferă 80.000 oameni pentru a ocupa Macedonia şi a face disponibilă armata sârbească care se află acolo. Cere însă garanţie: de la Tripla Înţelegere; de la D-vs. în contra Bulgariei, dacă Bulgaria o atacă. Convingeţi pe Brătianu să se angajeze. – Eu: Am să văd pe Brătianu, dar dacă nu este de aceiaşi părere, n-am să fac nici o acţiune şi nici o manifestaţie în contra guvernului pe acest motiv.

22 Noiembrie. – *D-l Charles Rivet* de la «Le Temps» din Paris, împins de Blondel, arătase ostilitate în contra mea; nu voise să mă intervieweze. Îi explic toate motivele care porunceau neutralitatea şi atitudinea mea. «Este un punct de vedere foarte fondat; zice el, şi nu e deloc ce mi se spusese».

– *Bussche* a cerut să mă vadă: Germania va da tot ce vom voi, muniţii şi altele, dacă d-l Costinescu părăseşte finanţele: procedeele lui sunt insultătoare. În ce priveşte amestecul Greciei: Radeff are să vă spună că dacă Grecii intră în Macedonia, Bulgarii îi vor ataca. Ştie că încă de Miercuri dimineaţă sugerasem lui Czernin să facă declaraţie că Austria va lăsa totdeauna deschisă linia Salonic şi a susţinut acest demers şi la Berlin. Bussche îmi confirmă că Czernin a primit răspunsul în sensul ca să declare liberă pentru noi linia Niş-Salonic.

– Prinţul *Trubetzkoi,* noul ministru al Rusiei în Serbia, mic, grăsuliu, încet, vorba cam greoaie, aer profesor, spune că mă cunoaşte şi a mai fost la mine (?): – Sunt două acţiuni de dus: sau de a obliga pe Bulgari să lase pe Greci să meargă în ajutorul Sârbilor; sau pe cale de concesiuni, pe care le crede el mai uşoare, a smulge Grecilor şi Sârbilor un aranjament de trei state balcanice. – Eu: Orice participare a României la o acţiune diplomatică este subordonată la două consideraţiuni, de la care guvernul nu poate să se sustragă: 1) România nu poate intra într-un război lung; 2) România,

din momentul ce a avut un tratat şi deci o prietenie pronunţată cu Austria şi Germania, nu poate face nimic care *într-un mod prematur* ar hotărî intenţiunea ei de a se pronunţa pentru una sau cealaltă parte.

– La ora 5 *Radeff* îmi spune că n-a fost niciodată o propunere concretă făcută la Sofia. Guvernul Bulgar declară că nici n-a existat vreun subiect de negociere. În caz când s-ar cere o declaraţie ceea ce priveşte intrarea Grecilor în acţiune, crede că guvernul şi-ar rezerva răspunsul. De ce această preocupare în ceea ce priveşte drumul Salonicului, când România poate să treacă tot ce doreşte prin Bulgaria; el este gata să dea această asigurare. Se plânge de piedicile ce se pun tranzitului pentru Bulgaria, care nu mai poate primi nici un fel de mărfuri sau produse din Europa centrală; va trimite în această privinţă o notă de protestare şi o scrisoare particulară lui Brătianu. – În Macedonia nu sunt decât trei regimente sârbeşti! Proba: comitagiii au lucrat o zi întreagă la distrugerea podului de la Demir-Kapa, fără a fi supăraţi.

– *Carp* şi Dr. Dinu Brătianu, scandalizaţi de două amănunte ridicole. Czernin a povestit lui Carp că Brătianu i-ar fi spus: «Luarea Belgradului de D-v. A complicat foarte mult situaţia mea internă». Czernin i-ar fi răspuns că nu putea să se lase să fie bătuţi pentru a-i uşura lui situaţia internă! – *Dr. Brătianu* ştie că la Al. Constantinescu s-au întrunit Dr. Ion Cantacuzino şi Dr. Costinescu (despre care se zice că va pleca la Bordeaux pentru a face propagandă românească), cu Colescu de la Statistică, şi că desenau pe hartă şi discutau ceea ce era să se ceară din teritoriul unguresc. Chiar Cantacuzino ar fi recunoscut cât de grotescă era această cercetare.

23 Noiembrie. – *Preşedintele Consiliului* îmi spune că din primul moment când, în cursul săptămânii, Poklevsky i-a spus că Grecia oferă o acţiune militară în Macedonia, dacă România o garantează în contra Bulgariei, a răspuns imediat că nu. Nu vrea să facă nimic care să aducă România să intre în război, înainte ca să-i vie ora. Astăzi s-au dus la dânsul împreună Poklevsky, Blondel şi Barclay. El: «Oare ar fi

Barclay mai puţin prost decât se zice? N-a deschis gura, dar surâdea ironic de câte ori se înămoleau colegii săi». Brătianu are impresia că Anglia menajează pe Bulgari. Propunere: România să se asocieze cu Tripla Înţelegere pentru a face presiune la *Sofia* spre a obţine neutralitatea Bulgariei dacă Grecii intră în acţiune. *A refuzat,* fiindcă nu vrea să dea el semnalul unei rupturi cu Bulgaria. – Poklevsky ar fi adăugat: «Dar aţi promis o porţiune a noului teritoriu; este începutul unei acţiuni de presiune asupra Bulgariei!». – Brătianu: «N-am promis aceasta niciodată, am zis că dacă aranjezi d-ta afacerea Macedoniei, România va şti să facă o concesiune, pentru a nu împiedica rezultatul». Blondel a recunoscut spusele mele ca exacte. – Dar drumul către mare o să vă fie tăiat! – Îl voi deschide cu forţa, la nevoie, când voi intra în acţiune.

În oraş impresiunea este că eşecul Triplei Înţelegeri este datorat, faptului că miniştrii lor nu sunt la înălţime. – Brătianu, între prima conversaţie cu Poklevsky şi acest demers colectiv, a cerut lămuriri la Atena şi i s-a răspuns că Venizelos ar fi vorbit de acţiune defensivă comună(?) şi că ar fi exprimat dorinţa unei colaborări cu Bulgaria!

24 Noiembrie. – *Waldburg* îmi aduce ştirea căderii Lodzului, deci succes al ofensivei germane în Polonia; şi copie după o telegramă confidenţială din Berlin: secretarul general de Martino a declarat ambasadorului german la Roma că zvonurile că s-ar discuta o înţelegere între Italia, Grecia şi România, sau de un amestec al Italiei în formaţiunea Blocului balcanic, nu erau întemeiate pe nimic.

– Seara am fost poftit la un prânz la Capşa de către *Bussche,* cu mareşalul von der Goltz, care trecea spre Constantinopol, Czernin, generalul Culcer şi personalul Legaţiei. *Goltz* pretinde că luarea Lodzului este de o mare importanţă, căci va obliga armatele ruseşti să se retragă spre a se reface. Este un adevărat tip de german, voinic, păr des, mâncând şi bând bine, potolit şi blând. Excelentă memorie. Nu a povestit decât episoade din Belgia, pe care o guverna încă acum 10 zile.

25 Noiembrie. – Comitet cerut de *Grădişteanu:* Succesul

Austriei pe valea Moravei este încercuirea noastră, pierderea unui aliat preţios(?) şi liberarea unei armate austriece. Grecia cerând garanţia noastră, va merge cu atât mai mult înainte cu cât Bulgaria vrea să stea neutră şi nu are muniţii. Cer ca partidul să declare că nu va lăsa să i se taie linia mării. – *M. Cantacuzino:* Grija ce aveam ca tergiversările guvernului să nu ne expună ca neutralitatea noastră să fie definitivă, se atenuează, de când s-a aflat încheierea unui act cu Rusia şi conversaţii cu Italia. Evenimentele din Serbia dau din nou loc la îngrijorare: Liberarea unei armate, aprovizionarea Bulgariei, putinţa de a fi atacaţi pe trei laturi. Ca să nu ajungem astfel la «spectrul neutralităţei forţate», trebuie *în orice chip* să împiedicăm zdrobirea Serbiei. Să intervenim cu vigoare ca Tripla Înţelegere să poată dobândi colaborarea Bulgariei. La caz contrariu să dăm garanţia că vom ataca Bulgaria, dacă ea atacă Grecia. –*Lahovary:* Exclud orice sentimentalism: Acţiunea noastră este subordonată, nu dragostei, dar *putinţei* de a realiza idealul. - Greşeală dacă intram în acţiune la 2 Septembrie când Germanii erau la porţile Parisului. Azi desinatu-s-a norocul? Suntem oare garantaţi contra Bulgariei? Când voi afla că Bulgaria a atacat Serbia, plec imediat. Dar azi, aruncând pe Bulgari în braţele Germaniei, am să lupt cu 700.000 Turco-Bulgari. Încercuirea devine imediată: De ce s-o pripesc? – *Arion:* Ideea de neutralitate a evoluat mult la noi; nu mai învederăm posibilitea unui atac decât numai în contra Austriei. Aceasta înseamnă ieşire din neutralitate. Grădişteanu întreabă «dacă acum este momentul?» Nici Costinescu nu o crede. El singur zice: ar fi să cădem în cursă, aşa cum s-a tratat chestiunea de Tripla Înţelegere. Nu intru nici eu în acţiune – *Eu:* Explic cum nu e nimic direct, nici precis de la Venizelos. Ni se cere să servim, dând o declaraţie imprudentă, de pârghie, ca să se forţeze mâna Greciei. – *Filipescu:* Totul este un echivoc. Ce ni se cere este o *simplă vorbă* la Sofia *Eu:* O vorbă diplomatică, care să indice că am rupt definitiv cu Germania; asta nu. – Nu s-a luat nicio decizie cu toată stăruinţa lui Filipescu de a se hotărî o interpelare. Am zis că-i voi mai

convoca.
– Prinţul Carol a luat parte la şedinţă în Senat. Preşedintele Missir s-a încurcat în ceremonialul lui. Drept este, că şi aşa local! Regina foarte aplaudată. Prinţul s-a prezentat de minune, vioi, graţios; a rostit foarte bine discursul lui.

– Mareşalul *von der Goltz* ia ceaiul la mine cu Bussche. Îi cer informaţii asupra armatei turceşti. După el s-a lucrat cu silinţă; sferele de sus au supravegheat. Sunt 91 ofiţeri germani, odinioară nu aveau ce lucra, acum nu le ajunge ziua. Trei corpuri: 1, 2 şi 3 sunt în Europa; fiecare corp a trei divizii, de câte 24 la 30 mii oameni fiecare; trei corpuri adică: 9, 10, 11 în Caucaz. Cele de la mijloc ca rezervă în Asia Mică, putând merge oriunde; restul Siria şi spre Egipt. În genere armata mult mai activă, nefiind ca în trecut pironită în Macedonia, în Tesalia şi în Albania.

«Acţiunea» şi «Adevărul» mă înjură că am prânzit cu Bussche şi Goltz. Moravuri! Culcer observă că altui general îi era permis să prânzească cu Trubetzkoy!

26 Noiembrie. – O scrisoare anonimă, plecată de la Capşa, mă vesteşte că Filipescu şi Grădişteanu au pus la cale o moţiune în favoarea Serbiei. Au adunat alte 12 semnături şi au să o citească în Senat. Nimic nu mi s-a comunicat; o lovitură cu două înţelesuri: politică externă şi şefia. Nu se ţine şedinţă, Grădişteanu protestează. Mă întâlnesc la ieşire cu Cantacuzino, care îmi confirmă că unii au comis greşeala de a iscăli. (Pe mine însă, el care ştia, nu m-a avizat!) Senatul este în vacanţă pe două zile.

27 Noiembrie. – Iau avizul lui Lahovary şi convoc parlamentarii pe mâine.

28 Noiembrie. – Ziarele confirmă o victorie miraculoasă sârbă. Ei erau îngenunchiaţi şi disperarea lor(?) alimenta toată campania războinicilor; ei sunt triumfătorii de astăzi. Aşa se înfăţişează situaţia acum.

«Epoca», ca să taie puntea sub picioarele semnatarilor moţiunii, o publică astăzi. În cap: Argetoianu, care la conferinţa de aseară încerca să-mi dovedească că este un fleac; Calimaki, care este la Paris…

– Întrunirea parlamentarilor. – *Eu:* Expun ce s-a petrecut

cu moţiunea. Care ar fi fost situaţia mea la citirea ei cum ea pune din nou chestiunea războiului imediat şi de ce este atunci nevoie de o clarificare. Moţiunea nu putea avea rezultat practic faţă de guvern, dar avea un rezultat: acela de a da în vileag disensiunile din partid. – *Grădişteanu:* Explică importanţa strategică a chestiunii; cere să intrăm în Banat. Nu i se poate opune o decizie a Comitetului executiv, deoarece numai pieziş el a avut să rezolve chestiunea neutralităţii ţării. – *Lahovary:* Se ridică cu putere contra persistenţei unora de a ne face solidari cu Acţiunea Naţională şi de a ne târî la război. Incident viu între el şi Filipescu. – *Filipescu:* Recapitulaţia tuturor griefelor: n-am voit să interpelăm; «Înainte»; agenţii electorali împiedicaţi de a face propagandă; prânzul Bussche; partidul decide una, eu fac alta, etc.; dar mărturiseşte că şi el o *lună întreagă* a fost aplecat spre Germania. – *Eu:* Se pune din nou în discuţie politica externă a partidului? Voi convoca Comitetul executiv; ce va decide el, va fi legea partidului. Lumină mai multă în ce se petrece. Orice soluţie, oricât de absurdă, este mai bună decât ce se vede în rândurile noastre. La Senat, nu s-a propus moţiunea. E drept că «Dimineaţa» a publicat că am făcut «rugăminte stăruitoare să se amâne!!».

Demetru Greceanu şi *Brâncoveanu* îmi cer să reînnoiesc declaraţiile făcute, că primesc punctul de vedere al partidului în chestiunea naţională, fiindcă în acest mod se va găsi Filipescu izolat. Blamează lovitura cu moţiunea, a cărei gravitate o înţeleg numai acum. Îngăduitori. – Am mai văzut pe Gr. Cantacuzino, care-l blamează pe frate-său. Maimarolo, încrezător. Ovid Burcă credincios, dar foarte naţionalist.

– Ziaristul profesor *Rocques,* care soseşte din Serbia, a dejunat la mine. El crede că nu va hotărî victoria înaintarea rusească, dar că şi aliaţii o vor câştiga în apus. Îşi dă seama de greşelile Franţei în privinţa noastră; nu se ştia de tratatul nostru, care, evident, explică rezerva noastră. În Serbia mare oboseală. Cu îngrijirea care se dă răniţilor, cărora le lipsesc de toate, chiar şi paie, din alţi Europeni ar muri două treimi.

– *Von Bussche:* Telegramele Hetzberger care dau un buletin zilnic, vorbesc de noul tun care a bombardat Furnes de aşa departe, încât nu a fost posibil să i se repereze poziţiunea.

D Costinescu se astâmpără, fiindcă ştie că am *fotografia unor oarecari documente* şi că mai pot avea şi altele (eu n-am insistat). Încă de curând, pentru 40 vagoane de fasole de la Piatra, a căror ieşire era autorizată, nu s-a putut mişca nimic până nu s-a dat una mie lei de vagon d-rului Costinescu. De asemenea a trebuit să se dea unor funcţionari 3–4 sute lei de vagon, pentru nişte piei din Bulgaria, care de săptămâni aveau autorizare de ieşire.

– Informaţie dată de Ambasada Germaniei la Atena, controlată prin înştiinţările identice transmise lui Radef: Când s-a vorbit lui Venizelos de a se mişca, el a răspuns: 1. Tratatul nostru nu mă obligă să atac Austria. 2. Casa este goală. 3. Ar trebui mari compensaţii teritoriale pentru Grecia. Nu e ceea ce ni se spunea nouă!

Duminică, 30 Noiembrie. – Bărdescu a vorbit cu Filipescu Miercuri la Senat, înaintea lui Mişu Cantacuzino şi Grădişteanu. Filipescu: «Oricine şef, nu Marghiloman».

G. Aslan, Furtunescu, Rachtivan au venit la mine spre a se orienta. Absolut în contra uneltirilor lui Filipescu.

Marți, 2 Decembrie. – Încercasem ieri să fac să se amâne prânzul pe care trebuia să-l prezidez la Cercul de studii. -A venit însă *Argetoianu* să mă roage să nu-l amân. Conta chiar pe declaraţiile mele ca să se facă lumină şi să dejoace intrigile lui Filipescu. Mi-a declarat – şi a repetat-o înaintea lui Wyzanti, că nu va urma pe Filipescu şi că este din aceia care vor să-l izoleze. Tot soiul de protestări: că se va face golul, etc»..

La banchet peste o sută de oaspeţi. A fost nevoie să se adauge mese. Se vede clar, că organizatorii desfăşurase multă stăruinţă. Discursul meu a fost clar şi cald. S-au aplaudat foarte mult pasagiile patriotice. Va risipi oare el norii? Gongopol(!) şi Metaxa Doro m-au însoţit la ieşire pentru a putea reconstitui textul.

Miercuri, 3 Decembrie. – Czernin a venit să mă vadă. -

Nici un cuvânt relativ la discursul meu. M-a rugat numai să intervin pe lângă Bussche pentru ca «Ziua» să nu mai atace pe Costinescu; mi-a semnalat un articol din «L'Indépendance», care tocmai relevase aceste atacuri. El cel dintâi mi-a vorbit de reluarea Belgradului de către Sârbi; Belgradul a fost părăsit de ei fără luptă. Mare greşeală că au celebrat ca o victorie prima ocupaţie a Belgradului. Pentru dânsul, nu mai aveau armată la Belgrad; a cincea armată a generalului de Frank trebuie să fi fost transportată în Transilvania, dincolo de Carpaţi, unde atacă pe Ruşi de la sud la nord, înaintea Cracoviei, spre Vistula.

– Maiorescu, care a combătut pe Filipescu și care a văzut ieri pe Greceanu şi pe Mişu Cantacuzino, trimite o scrisoare de adeziune pentru Comitetul executiv de mâine. «Nu politică gălăgioasă».

Joi, 4 Decembrie. – Comitetul executiv. Mulţi veniţi din provincie. Leon Bogdan cu o declaraţie deja scrisă contra oricărei sciziuni; Peride şi Aslan cu moţiuni foarte precise. – *Eu*: Explic incidentul cu moţiunea. Cred că politica ne era clar orientată prin deciziunea Comitetului de la 1 Noiembrie., din care rezulta: 1. Că neutralitatea nu este definitivă, dar comitetul a aprobat propunerea mea, că numai factorii răspunzători au calitate pentru a decide intrarea în acţiune; 2. Că toată lumea ştie că înainte de toate era vorba că prin intrarea în acţiune, nu se înţelege alături de Dubla alianţă. Atât. Am practicat şi practic această politică şi numai o inimiciţie poate suspecta intenţiunile mele. Deci pe faţă, fiecare cu răspunderea lui, va hotărî dacă este mulţumit de această directivă conform cu decizia Consiliului de Coroană, – sau voieşte altă directivă, aceia a lui Filipescu, care cere acţiune imediată sau cel puţin declaraţii de până acuma că ne dăm în partea Triplei Înţelegeri, ceeace echivalează cu Războiul imediat. – *Filipescu* se declară mulţumit. – *Lahovary:* Pururea lupta între temperament şi raţiune, încolo acord asupra fondului. Cei nerăbdători să aibă acuma încredere. – *C. Arion:* Partidul reia unitatea lui graţie lui Marghiloman şi Filipescu. Destulă speculă a fost din partea negustorilor de vorbe şi falsilor

profesori de patriotism. N-am ştiut să dăm destulă încredere lui Marghiloman. Cred că am terminat cu zilele negre. Citeşte moţiunea: «Comitetul Executiv al partidului conservator, ascultând expunerea făcută de Preşedintele său, care corespunde cu totul năzuinţelor partidului lui şi sentimentul Ţării, arată deplină încredere în direcţiunea «dată de şeful său».

Grădişteanu: Retrage moţiunea anunţată la Senat 1. Nu mai are prilej; 2. Nu auzisem până astăzi o declaraţie a d-lui Marghiloman. –*Filipescu:* Discuţia este terminată; nuanţele de care a vorbit d-l Lahovary poate că există şi astăzi, dar fără asperitate. Cred războiul necesar şi nu avem să ne călăuzim cum se desemnează lucrurile, după cum vrea Lahovary. Nimeni nu poate câştiga cât noi: deci să facem ca victoria să fie determinată de noi. Regele Carol a zis: Felonie dacă nu ne ţinem de convenţia cu Austria. Ce este dacă nu ne ţinem de aceia ce avem cu Serbia? Guvernul a declarat că se dezinteresează de ea. Dar noi Conservatorii? Să nu ezităm a ne arunca în curentul cel mare al opiniei publice. - *Eu:* Se vorbeşte de încredere, iată cum înţeleg să o primesc: 1. Nu ne conducem de opinia publică, ne vom călăuzi de raţiune. 2. Factorii răspunzători ai Ţării vor decide cu noi orice acţiune; nu partidele izolate. 3. Nu admitem nicio declaraţie oficială, indicând o alianţă sau o alipire cu un grup de puteri. Acceptă aceasta şi Filipescu? – *Filipescu:* Să fiu franc. Am din sorginte sigură un termen oficial indicat. Dacă la acea epocă nu se îndeplineşte, eu, chiar dându-mi demisia din partid, *voi căuta prin toate mijloacele să dezlănţuiesc războiul.* Moţiunea se votează în unanimitate.

Conversaţii particulare: Guvernul (Anghelescu-Duca) ar fi lăsat să se înţeleagă că în primele zile din Februarie se va decide lucrul.

Vineri, 5 Decembrie. – Profitând de nu ştiu ce reportaj, Filipescu îmi scrie că «Epoca» va da adevărata versiune asupra celor petrecute la Comitet. Evident tendenţios. Răspund că era mai bine să se înţeleagă cu mine; dar să las ziarele să spună ce vor.

– *Bussche:* A venit sa mă vază îngrijat: «Trebuie să

câştigăm timp», este răspunsul meu, şi mai ales vedeţi de învingeţi!...

– *Dr. Vecerdea,* introdus prin avizare telefonică de Verzea, îmi face o lungă vizită. Din partea lui *Mihali,* trebuie să-mi spună că Tisza îmi transmite răspunsul că nu se poate acorda ce cerem pentru Români! În Ardeal fuge lumea de armată; însuşi un nepot al lui, avocat, după ce a fost pe front, se sfătuia cu dânsul ca să dezerteze... Am dat D-rului Vecerdea ţigarete şi 200 coroane pentru Crăciunul ortodox în spitalele militare din Braşov.

Sâmbătă, 6 Decembrie. – *Brătianu:* Nimica nou cu Bulgarii; insinuările gazetelor anunţând o aranjare, nu sunt întemeiate pe nimica. Am spus mereu domnilor de la Tripla Înţelegere, să aranjeze ei afacerea cu Macedonia şi apoi să vorbească cu mine. În ce priveşte Italia, nimic nou; Fasciotti are chiar aerul să fie mai tăcut ca niciodată.

Luni, 8 Decembrie. – *Victor Antonescu* mi-aduce textul legilor de circumstanţă ce se vor propune. Asupra lui Costinescu: A refuzat primăvara trecută să trateze un împrumut în Franţa, propus de Comptoir d'Escompte şi Raphaël Levy. Antonescu făcea sforţări în vederea legilor agrare, şi Costinescu l-a bruscat oferindu-i portofoliul lui. Şi el se întreabă cum, mai ales după ce a spus în Consiliul de Coroană: «nimic cu Rusia»!, cum a devenit subit rusofil. Antonescu confirmă că Costinescu era înţeles cu Filipescu şi Take Ionescu; este singurul care se opune să se voteze legea de stare de asediu.

Miercuri, 10 Decembrie. – Regele n-a fost la vânătoarea lui Carp, după ce primise invitaţia şi lista invitaţilor. «Adevărul» îl amenințase din cauza prezenţei lui Bussche!! Bussche ar fi relevat faptul. Se zice că guvernul ar fi făcut presiune asupra Regelui: aceasta a fost transmis din partea sa lui Carp. De ce se angajase?

Joi, 11 Decembrie, – Prânz cu *Regele* la Buftea, invitat cu menţiunea «din partea M. S. Regina», d-nul şi d-na H. Catargi, d-na S. Lahovary şi Nanu. Regele mi-a spus că trebuie să ne regulăm paşii după Italia. Văzuse pe Filipescu peste zi, care «cuminte» recunoscuse că nu trebuia să ne

mişcăm având Bulgaria în spate.

Sâmbătă, 13 Decembrie. –Adresa Senat. *Dissescu* profită de declaraţia «tăcerea se impune» pentru ca «în conştiinţa lui de senator» să laude Acţiunea Naţională , să mă cuprindă în «unitatea» ce ea a stabilit în suflete; să proclame *durerea* lui de a cuprinde şi pe Germania în resentimentele contra Austriei; să dezvăluie că atunci când a scris la venirea lui Berchtold în ţară, numai Vintilă Brătianu i-a scris pentru a-l felicita.

– A. *Constantinescu:* Conversaţie în cabinetul Preşedintelui. Aflu că există o convenţie cu Italia ca niciuna să nu intre în acţiune înainte de a vesti pe cealaltă, *Brătianu nu mi-a spus nimica despre aceasta.*

Marti, 16 Decembrie. – *Lupu Costache* îmi povesteşte că Regele primise invitaţia la vânătoare, după ce i s-a spus că Czernin nu era invitat, însă ştiind că Bussche și Vredenburch erau să fie chemaţi. Luase înţelegere să plece Sâmbătă când, dimineaţa, vine Stirbey să comunice că guvernul atrăsese atenţia asupra comentariilor ce se vor produce. I s-a cerut lui Carp să amâne. Carp a refuzat, iar cum el nu descoperă Coroana, Regele n-are decât să fie bolnav. Regina ar fi spus, faţă de o cumnată a lui Carp, enormitatea că Domnul de Bussche nu avea decât să nu meargă. Lupu, – adică Carp, – dă mare importanţă acestei vorbe care dezvăluie acţiunea Reginei.

– Aflu că se negociază un împrumut pe bonuri de tezaur de 200 milioane în Anglia. Ne marcăm...

18 Decembrie. – Comitet Consultativ. Toată lumea de faţă, afară de Filipescu. Afaceri curente şi agenţi. – Deşliu, devenit orator, vorbeşte toată vremea. Cu evenimentele care se pregătesc, vechile partide au să dispară , nu se mai poate menţine legea noastră electorală; vom merge la colegiu unic, şi poate chiar mai departe, fonograful lui Take, de pe acum! Cotizaţii pentru agenţi. Th. Rosetti dă o mie lei, Deşliu... trei sute!

22 Decembrie. – Filipescu a refuzat să subscrie pentru agenţi, care «lui» *nu-i fac nicio treabă.* (Se vede că nu s-au întrebuinţat destul pentru Acţiunea Naţională!).

23 Decembrie. – *Von Bussche* mi-aduce câteva notiţe. Unul din subsecretarii de stat, prietenul lui personal, îi scrie că Hindenburg n-are nicio îndoială de o victorie definitivă asupra Ruşilor. «D-nul Costinescu este mai prudent, ca un om care ştie că se cunosc unele lucruri...»

– Vorbind de Franţa, Bussche îmi spune că ştiind ce interese a nutrit totdeauna împăratul pentru ea, dacă ar vrea Franţa o pace cu Germania i s-ar face concesiuni şi i s-ar procura o pace «agreabilă».

26 Decembrie. – *Czernin* se reîntoarce de la Viena; a fost la cartierul general în Silezia. N-a putut da asigurări că România rămâne neutră şi natural se întăreşte Transilvania de trupe (până aci se opusese), trupe care se iau din linia de front, slăbindu-l. – «Ce vrei? Ne vom apăra până la ultimul cartuş! Se înşală cei ce cred că va fi plimbare prin Bulgaria!». Ar fi bucuros ca ideea mea de a se trimite în Italia un om sigur, cu greutate, să fie adusă la îndeplinire, fiindcă este convins că opinia italiană nu e aceia a lui Fasciotti. I-aduc însă aminte că au comis faţă de Italia aceleaşi greşeli ca faţă de Români, şi că i-au transformat în iredentişti.

– Colonel *Rudeanu:* a avut în Italia 50 milioane cartuşe, cupru, mercur, într-un cuvânt tot ce cerea arsenalul. Miniştrii au început prin a da autorizaţia, şi în urmă i-au refuzat-o. S-a dus direct la Rege (cu tot avizul contrariu al lui Ghika), care l-a primit imediat. Regele a chemat pe Salandra la palat şi direct i-a dat ordin să acorde tot. Spontaneitate sau înscenare? Salandra i-a declarat că Italia împărtăşea punctul de vedere românesc(?). De ce, întreabă Regele, nu se face un aranjament? Salandra răspunde: «nu putem începe noi». Salandra n-a destăinuit decât un lucru, anume că ţări italiene nu sunt altele decât acelea încorporate în Austro-Ungaria; şi că deci nu va fi nici o greutate să atragi poporul în contra lor. Este evident că jumătate din populaţie nu vrea războiul. – Emisarii noştri Diamandi şi Istrate sunt, după o scrisoare primită de Rudeanu, ocupaţi la cafeneaua «Colomia» a face politică de gazetari.

În Franţa, Poincaré i-a pus, lui militar, ca primă chestie:

«Când România va intra şi ea în acţiune?» A ştiut să înlăture întrebarea. A cumpărat plumb; pentru rest Millerand a dat asigurări. – Dintr-o ofertă făcută de către directorul armamentului din Viena, Rudeanu conchide că în Austria lipseşte arama. Rudeanu crede că o acţiune Italo-Română ar fi decisivă în oricare direcţie – Îmi reamintesc în această privinţă că Fasciotti mi-a spus la 1 Ianuarie al lor, că Italia făcând mari cheltueli şi că creditul din Lybia fiind încă neacoperit, niciun guvern nu putea cere 3 miliarde fără scuza unui război.

Miercuri, 31 Decembrie. – Am văzut pe *Stirbey.* Şi el este mirat de prezenţa lui A. E. Lahovary la banchetul dat lui Diamandy la Paris. Regele tot ferm. Am insistat ca să transmită Regelui, pe care îl vede astăzi la ora 4, din partea mea, absoluta necesitate ca doi oameni siguri să fie trimişi la Roma şi la Londra. La Roma, pentru ca să ne înţelegem şi ca să nu fim izolaţi; la Londra, ca să ne cunoaştem perspectivele, dacă din întâmplare s-ar căuta să se menţie integritatea Ungariei. - Din ambele părţi pot să rezulte ştiri preţioase pentru linia de urmat. - Este de părerea mea, dar insistă ca să trimit memoriu scris Regelui.

1915.

2 Ianuarie. – Von Bussche a venit să mă roage să nu publicăm nimic în privinţa contractului de benzină făcut cu Blondel, Barclay şi Poklevsky, a cărui copie o am, fiindcă Germania a făcut prin intermediarul lui Spiess un aranjament comercial (sic) cu Costinescu... Cu ce preţ?

3 Ianuarie. – Avut pe *Batzaria* la dejun. Primul lucru ce mi-a spus este că la Constantinopol se repeta că cu bani ses poate obţine ori şi ce la noi! La Constantinopole!... Prezenţi Ion Bacalbaşa şi Col. Stavrescu. – Asupra afacerilor turceşti: Enver e generalisim. Acum este în Caucaz. El voia să concentreze toate sforţările spre a ataca pe Ruşi. Expediţia asupra Egiptului hotărâtă în contra părerii lui.

5 Ianuarie. – Am prânzit la Cotroceni cu Regele, Regina, Prinţul Carol, Prinţesa Elisabeta, Prinţul Nicolae şi Prinţesa Maria. – *Regele* foarte intim şi foarte amabil. După masă, Regele mă ia de brat şi vorbim în intimitate, pe când se adună câţiva invitaţi pentru, muzică (Enescu, Cella Delavrancea). – Regele nu se teme de nimic pentru Februarie. Situaţia o să se destindă. Guvernul va avea mai multă vigoare; a promis-o Brătianu. Regele cunoaşte traficurile lui Costinescu şi ale fiului său; a dat un frecuş D-rului Costinescu. Toată politica financiară, o mare eroare: Am procedat în aşa mod că nu mai avem decât inamici. – A. Constantinescu, n-a fost în tot timpul prânzului decât «porcul»; Regele a trimis după un calendar în care este un portret caraghios al lui: «aşa e că e bine?» –Numirea generalului Constantinescu la Banca Naţională este o ruşine: «nu va putea niciodată să facă acolo atâtea câte a făcut în viaţă; două zile am reţinut decretul». Regele Carol se convinsese în ultimele timpuri, că Saligny era un om incorect, şi aceasta l-a mâhnit. El şi Constantinescu la Bancă! – Are în sertarul lui «Merite Sanitare» care le ţine de o lună: Doamna Basset. De acum încolo va trebui un raport

motivat pentru fiecare decoraţie. (Să vedem!) – Interviewurile lui Gr. Diamandi sunt nebunie curată şi D-l A. Lahovary va trebui să primească o lecţie: «Am să pui pe Porumbaru să i-o dea: parcă ar fi ministrul Franţei, nu al României!» – Nici o încredere în d-l Grhica de la Roma: «E un francofil». Îi reamintesc că Maiorescu îl aprecia: «Adevărat? lucrul mă miră». – «Manu nu e rău; am văzut de la el rapoarte pline de bun simţ!» Cum va trece criza, va exploda bomba pentru traficanţi. Va începe cu pescăriile când vor voi să le arendeze; este o chestiune socială şi voi refuza legea!(?). – Speră că va putea relua influenţa asupra lui Take: «L-am poftit la masă ca pe d-ta, ca să nu fie gelos». – Mă povăţuieşte să nu-l mai atac prin gazete; la aceasta Take va fi sensibil. – Un secret, care nu va fi destăinuit decât lui Take: Regele a scris Regelui Italiei pentru a-l întreba dacă nu trebuie reluată convorbirea din Septembrie şi pentru a verifica spusele lui Fasciotti (Italia nu poate primi un port sârbesc pe Adriatica!). Regele dă mare importanţă răspunsului lui Victor Emanuel: este tovărăşia pe care o recomandă în orice ocazie. – Întreprinderea în contra Serbiei va produce la noi neajunsuri; Arhiducele Eugeniu este om capabil. Predecesorul lui, Potiorek, un nebun pe care l-aş fi pus în o casă de sănătate; în 10 zile oamenii lui adeseori n-au primit decât o pâine; Sârbii n-au avut decât să-i culeagă.

7 Ianuarie. – Mehedinţi nu ştie cum să se scape de solicitările lui Nicu Filipescu, care ar dori să se strecoare la «Duminica Poporului»!

– Von dem *Bussche* îmi face o comunicare pe care o va face Regelui, dar poate nu lui Brătianu: Germania trimite trupe în Transilvania pentru a acoperi pe Austriaci în contra noastră. (După mine, aceasta este o precauţie cuminte în vederea Ungurilor, care se gândesc la o pace separată!). – Va ceti Regelui un raport detaliat asupra armatei ruseşti, care a şi pierdut 85 din 45 mii ofiţeri din serviciul activ, Rusia neavând ofiţeri de rezervă.

Se negociază prin Spies schimburi comerciale, cu Costinescu. Argetoianu, întrebând pe Costinescu dacă poate să lipsească o lună, ministrul i-a răspuns că şi mai mult.

Bussche are acelaşi ecou din cercul Costinescu.

9 Ianuarie. – *Fasciotti* declară: trebuie să se ştie bine că România nu poate să tragă după ea într-o acţiune pe Italia, aşa cum pare că se crede aici. – Eu: Numai contrariul poate fi adevărat. – Fasciotti: Nu vrem să tragem pe România după noi! Ar fi dorit să dea o dezminţire lui Lorand, când a afirmat ca peste trei luni Italia va intra; dar o dezminţire ar fi putut să aibă şi altă însemnătate şi a fost silit să tacă. Lorand trebuie să fi frecventat pe republicani, care sunt vreo 7–8 la Cameră, şi ei vor războiul. Socialiştii Bissolatti merg cu guvernul; socialiştii Turatti vor neutralitatea cu avantagii, ceilalţi toţi vor pace. Deci este o eroare de a spune că Italia este pentru război. Am dat Francezilor gratis, tot ce au putut dori; neatacându-i au putut transporta trupele din Africa şi face faţă în Franţa. De acum încolo orice serviciu cere compensaţii. Suntem gata, dar aşteptăm ca împrejurările să fi modificat echilibrul în care se află adversarii. Aşa în caz de atac şi de zdrobire a Sârbilor, *nu trebuie ca România să mişte, căci noi nu o vom urma.* Acum o lună, când cu Valievo, am mai spus aceasta guvernului şi am vestit şi pe Poklevsky că nu voi îndemna guvernul român să intre. – În cursul convorbirii, Fasciotti mi-a spus că Italia are absolută nevoie de Triest şi de Istria; că de la Dante, graniţele ei sunt Varul şi golful de Quarnero; că Austriacii pot lua chiar o parte a Albaniei şi să-şi facă chiar o altă bază militară maritimă; că peste 35 de ani aceste ţări vor fi devenite slave şi că este grabă. Trentinul nu poate fi deznaţionalizat şi peste o sută de ani tot Italian va fi! Italia îşi are căile libere, fiindcă tratatul din 1882 este numai defensiv şi conceput în sensul de statu-quo: or războiul tinde a schimba statul-quo, deci caduc. Expusese acest punct de vedere Regelui Carol, care îi tăiase puntea de sub el la Berlin, lăsând să se creadă că România nu se va mişca fiindcă Italia «declarase» că nu se va mişca. Când s-a declarat războiul, Italia a lăsat să se înţeleagă că ar putea, la ocazie, să dea ajutor aliaţilor săi, *«dar că n-a venit nicio propunere”.* Eu: Poate să-i convie oare Italiei, ca Serbia să aibă un port la Adriatica? Admite ea ca Slavii să se instaleze pe această mare? – Fasciotti: s-au şi

instalat. Chiar la Triest, graţie Austriacilor, Slavii îneacă pe Italieni şi chiar Serbia este şi ea acolo, prin Muntenegru: Chestie de bani numai, spre a se uni. În rezumat: la începutul convorbirii, prudent, foarte partizan al neutralităţii, la urmă anti-austriac.

– Seton Watson *(Scotus Viator)* şi *G. Trevelyan* au venit să mă vadă. Le-am vorbit numai de Dardanele şi de necesitatea ca Londra să dea asigurări, că pentru ea integritatea Ungariei nu este program categoric.

13 Ianuarie. – *Mehedinţi* a aflat de la d. Răducan tripotagii ale lui Costinescu cu exportul şi că propuneri au fost făcute şi lui Fotin Enescu. – Honigman răspândeşte ştirea că guvernul pregăteşte legea stării de asediu. Acesta ar fi oare sensul vorbelor Regelui că guvernul a promis vigoare mai multă? – Am primit pe d-l Schreiner, reprezentant al presei asociate americane.

16 Ianuarie. – O mişcare de trupe a avut loc spre Ghimeş; trupele de acoperire au fost expediate în valea Prahovei. Văzând pe Stirbey, i-am spus cât de mirat am fost ca Brătianu să nu-mi fi spus nimic, măcar ca să se contrabalanseze toată gălăgia pe care Nicu Filipescu a făcut-o cu această ocazie.

17 Ianuarie. – D-l *Brătianu* a venit numai decât să mă vadă, Stirbey comunicându-i mirarea mea exprimată ieri. Nimic nou în politica străină. Grecii au sondat dacă am fi dispuşi să întreprindem ceva în favoarea Sârbilor. Brătianu i-a răspuns că nu voia să zică sau să facă nimic care ar putea să altereze bunele lui raporturi cu Bulgaria. Declaraţiile care i le-a făcut Fasciotti sunt identice cu acelea pe care mi le-a făcut mie. Regele Italiei a răspuns scrisorii Regelui nostru: «nimic precis». Trimiterea trupelor pe fruntarii are de scop şi să-şi acopere răspunderea, având în vedere forţele mari concentrate pe Carpaţi, şi să liniştească opinia publică, şi ca să tacă alarmiştii, – căci Austriacii *au avut nedibăcia* să lase să se înţeleagă că trupele germane din Transilvania erau un avertisment pentru noi. A vestit pe Costinescu că el Brătianu nu intră în acţiune şi Costinescu i-a răspuns că nici el nu o doreşte în momentul de faţă. – Am înştiinţat pe Brătianu că

se petreceau lucruri ruşinoase la Ministerul de finanţe şi că aceste traficări erau o pată pentru guvernul lui: «Să trec eu numai de greutăţile zilei de azi! Vom vedea în urmă..!»

– Von dem Bussche vrea să oprească publicaţia articolului gazetei «Kreuz» care ne ameninţă. *Are încredere* în Brătianu.

20 Ianuarie. – Czernin reîntors de la Viena încântat. Are încredere: afacerile militare au luat foarte bună întorsătură. Îmi face declaraţie «oficială» ca şef de partid, că niciun soldat german sau austriac n-a fost mişcat în contra României. Mişcarea de trupe semnalată, şi care a motivat o oprire a circulaţiei pe C. F. R., face parte dintr-o operaţie de război care interesează Galiţia. – Foarte naiv, Porumbaru fiind bolnav, Czernin îmi spune că ar dori să fiu eu ministru de externe şi mă întreabă dacă vreau să accept portofoliul! Refuz, bine înţeles...

23 Ianuarie. – «Epoca» trece peste Carpaţi. Ieri m-a înjurat pe mine, într-un articol pe care Crăciun îl proclama ca fiind scris de Filipescu («sclivisit, cută la pantaloni, cărarea bine făcută», etc).

25 Ianuarie. – *G. Stirbey* a fost Sâmbătă seara 24 Ianuarie, ora 6½, la Vredenburch, martorul involuntar al unei întrevederi secrete între Poklevsky şi Czernin. Întrevederea a ţinut 10–15 minute. Crede că Vredenburch a asistat ca al treilea.

27 Ianuarie. – De *Bussche* mi-aduce plângeri contra procedeelor lui Costinescu, care s-a lăudat că va plictisi Germania. E vorba de o limitare specială de 50 vagoane de fiecare exportator, care a fost făcută dinadins nominală pentru a opri pe Hildebrandt să facă expedierea. A văzut pe Vredenburch, şi după tonul răspunsurilor lui am înţeles că nu avea cunoştinţă de întrevederea de Sâmbătă între Czernin şi Poklevsky**.**

28 Ianuarie. – Colonelul *Mircescu,* ataşatul nostru militar la Berlin, a fost luni întregi la linia de foc pe ambele fronturi. Armata germană va avea 91 corpuri. Cea rusă nu se bate, batalioane întregi se predau. Infanteria franceză nu ştie să dea cu puşca; artileria excepţională, sperie pe Germani.

Împăratul, încrezător, crede că lucrurile s-au calmat în România: «D-l Filipescu şi-a scurtat galopul». – Mircescu constată că se înşală. El crede că Germania *va cere participarea noastră la război;* ea poate aduce pacea. Falkenhein, când era ministru de război, i-a spus că dacă nu facem nimic, nu vom avea nimic. Când s-a vorbit de Transilvania, el a ripostat că «suntem în măsură să dictăm în Austria şi diplomaticeşte; să se spună ce cerem». El a raportat din primele zile ale lui Noiembrie aceasta, personal d-lui Brătianu „şi nu crede că s-a făcut ceva; de două ori colonelul a întrebat dacă s-a făcut vreun demers. – Părerea lui Mircescu este că în Rusia, până într-o lună, prin mişcarea ce dirijează Ludendorf în direcţia Stanislau-Varşovia, va reuşi să alunge pe Ruşi pe Vistula, unde Germanii se vor ţine pe urmă în defensivă. Vor cere participarea noastră. Italienii s-au înţeles desigur cu Germanii, şi când a mers Burian la Cartierul general, desigur s-a cedat Trentinul; d-abia în Ianuarie şi-a făcut apariţia la Cartierul general ataşatul militar italian, deşi fusese poftit demult. Ştirea înţelegerii i-a fost confirmată de şeful biroului infanteriei Stat-Major din Elveţia. Ce răspuns trebuie să ducă el la Berlin? – «Eu cu Rusia nu merg; nu pot însă reacţiona în sensul unei acţiuni eu Germania, decât dacă se acordă cererile Transilvaniei şi se cedează Bucovina». – Mircescu crede că toate incoerenţele ce a văzut la Filipescu, sunt opera fiului lui.

31 Ianuarie. – *Poklevshy* a plecat subit ieri. Mie mi-a spus că absenţa va fi scurtă: trei-patru săptămâni. Comentarii destule: Că este rechemat; că are mare interese băneşti compromise prin împedicarea comerţului de alcool; că va izbucni ceva la noi, etc. Bussche spune că Brătianu s-a arătat foarte îngrijat de această plecare. – La Sofia un atentat cu bombe; ştirea ar fi deşteptat noi temeri la Brătianu. Take Ionescu ar fi zis că lucrul va avea rezultate sau un ecou. (Kiriacescu).

3 Februarie. – *Delavrancea* a venit să-mi facă o vizită neaşteptată. L-am întrebat, foarte inocent, ce se mai petrece la Acţiunea. El: «Credem că va trebui să mişcăm cu Italia». – Eu: Suntem perfect de acord. –Toată conversaţia s-a învârtit

pe această temă. Oare de ce a venit el? Ca să nu piardă contactul, ca Greceanu, care a venit Sâmbătă în acest scop? Sau trimis oare ca paravan, dacă este adevărat că Take şi Filipescu pregătesc o lovitură? – Take şi Filipescu i-au spus că Poklevsky se va întoarce.

– *Czernin* îmi vorbeşte de detectivi unguri care, de acord cu Siguranţa noastră, supraveghează cinci Ruşi sosiţi la Bucureşti cu intenţia probabilă de a comite un atentat sau în contra lui Brătianu, sau în contra mea, sau în contra lui Bussche, sau a lui Czernin. O gazetă («Ardealul») denunţă pe unul din ei. Îmi cere să-l «scap de indiscreţie». Îmi vorbeşte iar de boala lui Porumbaru, de retragerea lui apropiată şi insistă, – cu ce titlu, Doamne!... – să primesc a intra în Cabinet! Mă povăţuieşte să mă feresc de Vasilco, dacă se prezintă la mine. În această privinţă, se arată îngrijat de «propunerile» (?!) pe care le face C. Cogălniceanu. (Presupun că are cunoştinţă de propunerile atribuite lui Vasilco, care ar vorbi de cedarea Bucovinei României).

– Von dem *Bussche* crede că Blondel va fi rechemat. Îmi aduce broşura ministrului Hellferich asupra originii războiului. A văzut pe Rege, pe care l-a găsit liniştit şi căruia i-a spus din nou că promisiunile în favoarea Ardelenilor erau nu numai promisiuni făcute de Tisza, dar promisiuni şi ale Germaniei. Regele i-a spus că după dânsul va vedea pe Teodor Mihali.

4 Februarie. – Generalul *Cristescu,* mânat de dorinţa de a nu mă lăsa să cred că mă ocoleşte, a venit să mă vadă. Între Stat-major şi Ministerul de război nicio legătură. Tunurile duse pe văile Oituzului, Buzău, Prahova şi luate de la Nămoloasa, s-au pus fără ştirea Statului-major; ordine din Minister şi date de maiorul Sârbu. – Cer informaţii asupra unor ofiţeri: Strătilescu, un fleac; Răşcanu, bun, şi de viitor; General Panaitescu, cult şi onorabil; Sârbu, bun, dar face totul în Minister. – Când a vorbit cu Take de manifestaţiile ce le făceau prin Septembrie ofiţerii, Take i-a aprobat: «bine fac că mai intimidează pe Rege!». – Ministrul de război suferă de hipertrofia secretarului general. – A spus Regelui Carol

că, dacă nu survin lucruri ce el nu cunoaşte, Germanii nu pot fi bătuţi. Azi el crede că Ruşii nu pot înfrânge pe germani, din cauza marii diferenţe de calitate a trupelor respective.

– *G. Stirbey* mă roagă din partea lui Brătianu să nu ridic eu chestiunea transporturilor contra lui Costinescu, spre a nu-i face greutăţi. – Eu: Cred că s-a observat că în ajun tocmai, nu am asistat la interpelarea Enăşescu în Senat.

10 Februarie. – *Dobrovici,* de la Finanţe, interogat: nu se ştie nimic la finanţe despre împrumutul în Anglia. Cât? cum? la ce casă? Dintr-o depeşă cu indicaţie: Ba... se crede că este Barning Brothers. O telegramă particulară a lui Costinescu, – şi Banque des Pays-Bas a primit 6 milioane. De la cine? Comptoir d'Escompte pentru A. Em. Lahovary a primit 2 milioane, pe o scrisoare invitând casa M. Blank să plătească în «contul bonurilor de tezaur *depuse»* şi casa Blank a confirmat; dar în Minister nu sunt urme de vreun depozit făcut. «Schweizerische Vereins Bank» din Zürich a primit asemenea 2 milioane din Londra. Unde s-au tipărit bonurile? cine le-a iscălit? Nicio împuternicire nu s-a dat prin Consiliul de miniştri. Mirare: s-a dat cu împrumut Casei rurale (prin Cameră) 1 şi ½ milion cu 4½ la sută, iar Statul trăieşte pe împrumuturi cu media de 5,75%!

– *Dinu Arion* m-a căutat de două ori. Din sorginte absolut de netăgăduit ştie că Arghirescu, vrăşmaş de moarte cu generalul Iliescu, s-a împăcat cu el; că sunt dese conferinţe la Iliescu sau la maiorul R. Rosetti (cumnatul lui Brătianu) cu Răşcanu, Paul Angelescu, maior Balif, Lupescu, Strătilescu. Ia parte şi Panaitescu de la Siguranţă. Însuşi Blank ar fi exprimat groaza că se lucrează ceva în armată.

Miercuri, 11 Februarie. – Recepţie la Mişu Cantacuzino în onoarea generalului *Pau*. În conversaţia ce am avut cu el, s-a exprimat cu deferență asupra armatei germane: «dar tot au încercat să ne distrugă, bizuindu-se mai ales pe disensiunile noastre interne», când i-am spus că din războiul acesta rezulta mai ales că două ţări nu puteau să fie distruse: Franţa şi Germania. Am insinuat că după război, dacă s-ar putea face o apropiere între ele, ar fi o binefacere pentru toată Europa; –El: «Nu gândesc în teorie ca

heghemoniile să fie un bine; prea influenţează în detaliu organismele(?). De altminterea nu mai am opinii politice». – Eu: Din fericire, căci aşa aveţi vreme să vă gândiţi şi să filozofaţi atât de bine. Apoi am vorbit de unii prieteni comuni din Paris.

M-am retras pentru a face loc lui *Take Ionescu,* care se învârtea împrejur nerăbdător ca să fie prezentat. Imediat a început Take să povestească recepţia lui la împăratul Wilhelm, masa ce i s-a dat, cuvintele de spirit ale împăratului. – «Aţi observat? nu poţi să spui un cuvânt: vorbeşte toată vremea». – «Mă iertaţi. Zice Pau, am văzut de două ori pe împărat şi *cu El* am putut vorbi». – Sărmanul general nu mai putea să zică un cuvânt. Take a povestit cum el cel dintâi a ştiut că Anglia va face războiul. (Ceea ce ne povestise lui Brătianu şi mie când ne-am întrunit în Septembrie pentru comunicat), etc. – Ce memorie prodigioasă! zice Ch. Lahovary, a reţinut tot dintr-un lung articol pe care l-a trimis mai deunăzi unei reviste!

Generalul mi-a spus că, după dânsul, războiul va fi *foarte lung.*

12 Februarie. – *Von Bussche,* moderat în ceea ce priveşte recepţia făcută lui Pau, se plânge că Costinescu reţine, cu tot anganjamentul contrariu, arama care vine pentru ei din Bulgaria: Germanii vor fi siliţi să demonteze uzinele din Belgia şi din Franţa de nord; să se ştie aceasta de guvern.

– *Djavid Bey* vine să mă vadă; pleacă diseară la Viena şi Berlin. Foarte inteligent. Nu contează decât ca demonstraţie pe atacul de la Suez, cu toate că sunt 150 mii de Sirieni. Presa franţuzească este toată de cumpărat; aurul englezesc a inundat-o; când s-a făcut împrumutul turcesc, Djavid i-a dat 3 milioane. Toată lumea a luat, afară de Jaures, Clemenceau şi «Echo de Paris» !

– Audienţa la Rege, de la 5½ la 7. Vorbim de Pau. A încercat să vorbească politică şi Regele i-a răspuns: «Voi veghia ca la sfârşit (sau spre sfârşit) ţara Mea să-şi tragă foloasele». În ce priveşte războiul: Cum se poate (privitor la a doua înfrângere mazuriană) ca Ruşii să se mai ducă să pună piciorul acolo unde au mai căzut o dată? – Pau: Sunt

fatalităţi!!

Vorbesc Regelui de finanţe. Îi povestesc tot ce ştiu de operaţia de necrezut cu bonurile de tezaur şi îl fac atent asupra marelui interes ce un astfel de ministru are ca războiul să şteargă, cu incendiul lui, toate urmele. Regele zice: Ai dreptate. (La începutul conversaţiei pronunţasem liniştit cuvintele: pirateriile d-lui Costinescu).

Povestesc apoi că Take Ionescu a spus lui Lexis Catargi, care pleca la Paris, că era înţeles în toate cu Brătianu; că Filipescu afirma că are asigurarea lui Brătianu că la 15 Martie vom intra în campanie; că la corpul al IV-lea şefii vestesc pe ofiţeri că vom pleca dintr-un minut în altul; că tunurile de la Nămoloasa, fără ştiinţa Statului Major, au fost luate, etc. Este oare o simplă atitudine pentru ca să se creadă contrariul? – Regele: Cred că da, afară dacă nu este o tactică meşteşugită pentru a duce Coroana la alternativa de a declara războiul, sau... («sau, ce?»), – zice Regele cu vioiciune, încruntându-se ca şi cum ar avea o amintire din zvonurile de abdicare din Septembrie... – Eu: Sau de a primi demisiunea cabinetului care a descoperit pe Maiestatea Voastră. – Regele îmi mulţumeşte şi adaugă: «Să facem războiul în momentul de faţă, dar să fim sinceri, unde am ataca? În Transilvania? Pentru a avea pe Bulgari în spate şi pe Germanii din Bucovina în flanc?» – Vorbim de Bucovina şi de Trentin, care se pare că a fost trecut pe sub nasul Italienilor şi apoi retras. «Dacă intră Italia, zice Regele, va fi fatal să intrăm şi noi». – Regele adoptă o formulă cuminte a lui Mitică Moruzi: Trebuie ca ţăranul să ştie că Regele *se ocupă* de chestia naţională (este oare o aluzie la trecut?) şi va merge apoi ori şi unde i se va cere. «Un lucru adevărat» această formulă!

Regele găseşte că Bussche, cu drept cuvânt, era nemulţumit că s-au pus drapele pe străzi pentru sosirea lui Pau. Poliţia e vinovată. Regele a interzis Curţii să primească invitaţia la prânzul lui Take Ionescu pentru Pau. El avusese îndrăzneala să invite pe toată lumea. S-a pretextat doliu. În privinţa gazetei pe care vrea să o întemeieze Carp: Domnul Carp are dreptul să aibă gazeta lui, cum are şi Take Ionescu

pe a lui. Regele aprobă (fără ca eu să-i fi vorbit) că am cruţat pe Costinescu: «sunt lucruri care eşti silit să le înghiţi»). Costinescu acuză pe Morandini de necinste: «Trebuie să fie un cadavru între ei».

Sâmbătă, 14 Februarie. *Brătianu:* Nimic nou. Bulgaria din ce în ce mai austriacă; Italia poate mai mult în partea cealaltă; dacă Italia iese în contra Germaniei, suntem desigur târâţi. Crede că criza va fi la finele lui Aprilie, când Anglia îşi va termina pregătirile. (După mine tonul general nu este cald pentru Germania, pare că se simte o clătinare).

Evident pentru el, că dacă se forţează Dardanelele... – Eu: Filipescu spune că ţi-ai luat angajamentul pentru o acţiune în Martie. – El: Date fixe am refuzat totdeauna... (deci a schimbat perspectiva de acţiune pe care se bizuie Filipescu). Are să prezinte în ultima oră autorizaţia legii de asediu şi îmi cere să nu vorbesc nimănui. Este în buni termeni cu Take, iar Filipescu este ocupat în contra lui. A insistat din nou să las pe Costinescu în pace cu chestiunea transporturilor, cum îmi ceruse prin George Stirbey acum o lună.

Luni, 16 Februarie. – *Marinkovici,* noul ministru al Serbiei, încearcă să pătrundă, zice el, gândul partidului conservator, care având gloria tratatului de la Bucureşti, ar trebui cel dintâi să se gândească a-i salva ideile. – I-am explicat paradoxul situaţiei: Iubim Franţa şi ne temem de aspiraţiile Rusiei. Am avut cele mai bune raporturi cu Germania şi există o criză permanentă cu Austria. Lămuresc cu precizie temerile mele în ce priveşte Dardanelele şi garanţiile pentru ce am putea să ocupăm, garanţii care numai Anglia trebuie să ni le dea şi pe care nu putem să ne ducem să i le cerem, garanţii care singure, dacă împrejurările ar fi favorabile mi-ar îngădui să merg îi sensul Triplei Înţelegeri. Profit de ocazie ca să arăt ce tulburare aruncă în spirite indiscreţiile şi faptele unor miniştri antantişti; îi arăt afişul cu faimoasa telegramă rusească (Patria). – Marinkovici recunoaşte dreptatea ce am. I s-a spus cu totul altceva: că toate garanţiile existau. El însuşi de-abia poate să stea de vorbă cu Poklevsky.

Când i-am expus că fără aceste elemente, România nu

putea intra şi că în ultimă analiză ar trebui să restrângă legăturile cu Italia, am constatat numaidecât o vie opoziţie. Italia este adversara «sa». Am înţeles-o imediat. Aceasta confirmă tot ce simţisem din rezistenţa Italiei la instalarea Sârbilor pe Adriatica. – Forma raţionamentului lui: ceea ce poate Italia să revendice, e puţin; ceea ce România trebuie să revendice, este mult; deci nu există nicio identitate de interese. Iar Serbia şi România au inamicul lor comun la nord: Maghiarul, etc. Toată argumentaţia tinde a ne despărţi de partida legată cu Italia. Este un om agreabil în discuţie şi, reprezentând un Stat foarte mic, n-are de cât o încredere mediocră în Statele mari.

– Vericeanu (până la ce punct pot avea încredere în el?) îmi afirmă că ministrul *Antonescu* i-a spus, V. Antonescu de la Buzău fiind faţă, că Sir Edward Grey a întrebat pe Danielopol dacă Diamandi era autorizat să vorbească cum vorbeşte: «Este o greşeală, aveţi atâtea interese cu Germania încât trebuie să o menajaţi până la ultima oră. Trebuie să fiţi cu totul gata, şi fără ea nu puteţi fi gata».

21 Februarie. –Von dem *Bussche* îmi anunţă că Costinescu a avut o conferinţă cu chimistul lui şi cu Salladin (niciun alt director de societate german, olandez sau român) şi au hotărât ca să scadă toleranţa benzinei în petrol lampant de la 10 la 2 ½%. Aceasta pentru că crede că petrolul actual poate servi la automobile. Ce se face cu stokul aprovizionat? Când un ministru zice că ar vrea să vadă: «toţi Nemţii crăpând de foame», aceasta nu este neutralitate! Am să dau la Berlin avizul, să nu se mai cumpere *nimic* în România. La Berlin, sinceritatea d-lui Brătianu este îndoielnică; încep să mă îndoiesc şi eu de ea. Aşa am să le spun toate, d-lui Brătianu».

– *Czernin* a venit să-mi facă *o mare rugăciune.* Maiorescu are să vină să mă consulte dacă trebuie, cum este rugat, să confirme dezminţirea dată de Fürstenberg lui Take Ionescu. (Dezminţire dată în «La Po-litique»).

Cu ocazia asta, vorbim de Trentin şi de Bucovina; îi arăt pericolul de a deschide perspective de care nu te ţii. Îmi răspunde că nu poate *vinde* Românilor sau Italienilor pe

oamenii care se bat aşa de bine pentru Monarhie! – Tot aceiaşi mentalitate!

22 Februarie. – Două conferinţe cu deputatul *Şerban Voila* din Făgăraş. El vine des prin ţară. Acum în urmă se îngrijeşte de porumb pentru ţărănimea lor. Am prins şi la el ce am simţit la Mihali: O adâncă decepţie despre starea noastră. Pe dr. Anghelescu l-a văzut de nenumărate ori şi ceea ce «la noi» s-ar fi regulat în 40 minute, «la D-voastră» nu s-a regulat nici după 40 de zile. (Chestiunea vagoanelor de porumb care s-au şi încins pe drum). – Vorbim de bombardarea Dardanelelor. El: «Dacă se aşază Ruşii la Constantinopole, mai bine să rămânem noi Unguri!» Poporul s-a slăbit, iar el, Şerban, este protivnic lărgirii votului cum îl cere. Azi chiar nu mai este un singur Român sigur de cercul lui; cu votul universal, vor vota notarul şi primarul. Popimea, de când cu congresul, este de tot în mâna guvernului.

– *Fasciotti* vine la mine şi-i comunic demisia lui Venizelos, pe care o află cu surprindere: «Aceasta este revoluţia, şi Dinastia este în rea situaţie». Pentru el Regele Constantin nu este inteligent şi este gelos de Venizelos. Fasciotti îmi comunică ca o certitudine că Bulgarii nu mai fac manevre de primăvară, şi renunţă la mobilizare. Pentru el nu se poate ca Ruşii să fie lăsaţi singuri la Constantinopole. Eu: obiectez declaraţiile din Duma... «dar Sasonov n-a fost aşa de precis», şi fraza din «Ruskoje Slowo»: «nici protectorat, nici regim internaţional»... – El: «Gazetele! Dealtminterea Englezii vor ocupa, şi ocupantul va avea şi el cuvântul lui de spus. Germania nu are oameni şi face politică proastă de tot. De ce a împins pe Turci la război? De ce ne-au făcut şi nouă încurcătura asta»? (Găsesc adorabilă forma aceasta critică: se vede că tot îl supără bombardarea Dardanelejor!). «Dardanelele se vor lua, şi nu greu. Marina italiană a studiat chestiunea când eram noi în război cu Turcii şi dacă nu am atacat Constantinopole, este că ne angajasem să limităm războiul în Africa». Austria n-a voit niciodată să se înţeleagă cu Italia asupra compensaţiilor; tratatul este pe baza ca orice sporire austriacă să fie compensată Italiei, dar se înţelege că numai acolo unde poate avea contact. Deci

perspectiva despre Istria şi coasta Adriatică! Desigur are să fie revoluţie la Constantinopol. Băncile s-au şi mutat la Konia! Recriminări contra Regelui Carol; nu-i mai puteai comunica nimic pentru că era transmis la Berlin! El a comunicat Regelui Carol, *cinci zile* înainte de Consiliul de Coroană neutralitatea Italiei iar Regele, *palid,* a făcut sforţări pe lângă el. La toate confidenţele lui Fasciotti, mă mărgineam să-i afirm tot dorinţa unei strânse legături cu Italia. A blamat manifestaţia făcută lui Pau şi îmi confirmă că nu a voit să apară nicăieri unde s-a organizat ceva pentru Pau. – Concluzie: Nu ştie nimic despre atitudinea Italiei faţă de bombardarea Dardanelelor.

23 Februarie. – Maiorescu dă în «La Politique» nota ce i-a fost solicitată de Czernin în afacerea Fürstenberg.

– Take Ionescu. A transmis lui Talaat-Bey o depeşă, îndemnându-l să facă pace separată cu Tripla Înţelegere. Aflu aceasta prin Kiriacescu; iar *von Bussche* mi-o confirmă, ştiută de el din Constantinopol. Aceasta zice el, după îndemnul lui Poklevsky, deoarece Blondel crede pe Talaat accesibil banilor francezi. Şi aceştia sunt oamenii care duc campanie pe tema conversaţiei mele cu Pau, «bateau monté» de Blondel! Bussche afirmă că Blondel a dat nota la «Adevărul».

– Von Bussche. Ora 6: În afară de cele de mai sus, i-am spus şi eu: Să admitem că forţarea Dardanelelor dă greş, sau că se amână până ce se obţine un nou succes german; vă întreb, ce se dă poporului român? Să-i vorbim numai de Dardanele? El ştie că în Transilvania nu s-a făcut nimic, iar acuma este moda de a zice că Austria nu dă nimic. Ce facem cu Bucovina? Ţi-am atras atenţia asupra Italiei, care ne poate trage şi pe noi; acesta este al doilea punct capital. –El: «La aceasta mă gândesc în tot momentul şi am scris în nenumărate rânduri; dar pot să te asigur că atitudinea Austriei nu va fi ceea ce se spune că este». Insist că, cu mâna goală nu se poate spera ceva.

24 Februarie. – Vizita părintelui *Lucaci.* Degeaba îmi spune el că pe vremuri a ascultat de poveţele mele: nu l-am văzut niciodată. Cap gros de călugăr «pape-lard», fumând cu

beatitudine ţigara, ochi rotunzi şi lesne umezi. Pe de departe mă întreabă cum pot fi în contra lor. Îi reamintesc că tocmai din August tratez fără mare succes, – dar dacă vreau Transilvania, este ca să o păstrez, fiindcă, dacă congresul nu ne-o va lăsa este o nebunie să începem: ori Anglia admite ea amputaţia Ungariei? – El: Ungaria este oblăduită peste tot de Ovrei, şi la Londra graţie Rothschildzilor ei sunt în bună situaţie. Mai mult chiar, pe când călătorea spre Italia, a făcut cunoştinţă pe vapor cu fraţii Buxton, care luându-l drept un preot austriac, i-au spus că nici o dată Englitera nu va permite să se atingă de Ungaria. Englitera contează pe Ungaria fiindcă are 20 milioane şi fiindcă religia ei o va despărţi totdeauna de Rusia, pe când Românii sunt puţini la număr şi de aceeaşi religie cu Rusia. Când împăratul s-a dus la Constanţa, a spus: «Mă duc la coreligionarii mei». Cum au aflat fraţii Buxton că Lucaci era Român, au evitat ori ce conversaţie ulterioară, iar la Roma s-au sustras, de la orice întâlnire. Am rugat pe Lucaci să judece el dacă am dreptate când în toate împrejurările cer totdeauna garanţia Angliei! – Lucaci mi-a mai încredinţat, – speră că nu va avea să-şi regrete «sinceritatea» – că fiind de curând primit la Regina Maria, Dânsa a manifestat o mare bucurie de eventuala cădere a Dardanelelor, fiindcă cu ele va cădea şi pretextul de rezistenţă a oamenilor politici care sunt adversarii acţiunii!?). Părintele Lucaci admite că trebuie aşteptat. «Va trebui să luăm oameni din Ardeal, pentru a învăţa pe Români să fie *discreţi».*

26 Februarie– *Mihaly:* Acum începe tragedia. În 15 zile un milion de Români nu au ce mânca. Analiza vorbirii lui: Aţi ameţit pe Români şi aţi deşteptat suspiciunea Ungurilor, flăcăii sunt duşi în Germania şi în Polonia, iar celor de acasă Statul nu le dă nimica. Nu ne luaţi, pentru că nu ajută timpul? Să rămâie zis, că cel puţin ne-aţi hrănit *pe bani!* Când Mihaly a dus lui Tisza ştiinţa că România rămâne neutră, a văzut bine pe chipul lui că el nu mai crede; nu mai au nimica de aşteptat de la el. Dacă este hrană, ea se duce la Saşii lor. «Chiar dacă intraţi, încă trebuie să ne găsiţi vii!» Mihaly mai raportează că nu au văzut cu ochi buni

amestecul Crucii Roşii române pentru corespondenţa prizonierilor; nu este numai gelozie, dar calcul. Ungurii ţin ca cei prinşi să nu se ştie de urma lor, să se socotească pierduţi: aşa alţii nu se vor preda lesne; din contră, ei ţin ca Ruşii prizonieri să dea numele, să primească bani, să scrie că este bine de ei, pentru ca alţi Ruşi să fie îndemnaţi să se predea. Eu i-am spus că din Viena mi s-a scris chiar, că ei au organizat serviciul lor şi că Crucea Roşie Română i-ar încurca! În ţinutul lui, boii sunt 2400 lei perechea, vaca 500.

– Marius Teodorian a îndemnat pe Lucaci să vină la mine, însă, – după propria sa mărturisire, – l-au oprit mereu Filipescu şi Delavrancea să dea ochi cu mine. Lucaci este în luptă cu Arhiepiscopul Netzhammer. Acesta este minat la Roma şi de Vladimir Ghika, şi atacat aici de «Epoca».

– Răvăşel de la *Maiorescu,* care a văzut alaltăieri pe Rege: «Impresia mea este identică cu a D-tale: aceiaşi nehotărâre şi... Italia».

– La 5½ *Ciorăneanu* telefonează că Costinescu a demisionat din Cameră chiar, scriind demisia faţă de 30 deputaţi. În Cameră se dăduse la o parte un proiect de prohibiţie a orzului, mazării şi secarei, după o hotărâre a Consiliului de miniştri, ca inutil, deoarece un Decret Regal este suficient. Deputaţii amici ai lui Costinescu şi Iorga, devenit foarte belicos de când a intrat la Liga Culturală, devenită Naţională, au cerut votarea legii cu accentuare că numai intervenţii «dubioase» mijlocise retragerea legii. Evident că se denunţă o manoperă a Germaniei. Costinescu, ca demonstraţie în acest sens, s-a grăbit să accedeze. Brătianu însă a tăiat scurt şi a telefonat la Senat să se citească Mesajul de închidere. Costinescu a încercat o surpriză şi tot el demisionează. Să-l vedem pe Brătianu dacă este om, ori un «compère».

27 Februarie. – *Șeulescu* primit ieri de Rege, nu este mulţumit. Lipsă de hotărâre. Singurul punct serios despre Dardanele; nu putem începe nimic fără garanţii serioase, foarte serioase.

– *Bussche* vine de la Barbu Stirbey. I-a spus ca «dacă Costinescu rămâne în guvern, el crede că nu are altceva de

făcut decât să plece!» A văzut pe Rege; nu are impresie bună. I-a lăsat copie după raportul Legaţiei lor din Atena; că a găsit pe Rege, după rezolvarea crizei, «încrezător în sine» şi mulţumit. (Ştiu de la Gr. Stirbey că Bussche a făcut reflecţia că Regele nu arăta vreo satisfacţie sau aprobare. Nimic!).

Bussche a arătat încă Regelui o telegramă, că Italia a dat din nou asigurare că nu va mişca. Ştie că azi chiar, prin Mavrocordat din Viena, guvernul a fost avizat de această rezoluţiune. Atitudinea Italiei, combinată cu a Greciei, poate avea înrâurire şi aici.

28 Februarie. – *Czernin,* radios, vine să mă vadă de dimineaţă: «Sper că nu mai aveţi temeri în ceea ce priveşte Italia»? Are el ştiri directe de la Viena? Are probabil cunoştinţă de telegrama lui Mavrocordat. Gazetele de altfel au telegrame în care este vorba de negociaţii austro-italiene. Czernin este şi el foarte neîncrezător în curajul şi voinţa Regelui. Credea că tinereţea lui va fi o garanţie.

– *Barbu Stirbey* este rugat de mine să comunice lui Brătianu că dacă Costinescu, fiind vinovat, reintră în guvern, reiau libertatea mea de acţiune faţă de el şi voi da în vileag toate traficările lui. Barbu a avut la masă alaltăieri pe generalul Paget, Poklevsky, Ypersele-Strihou. Paget a zis în tren d-nei S. Lahovary. «Mi s-a recomandat să fiu cu băgare de seamă în această casă, căci nu ne-ar fi prietenă». Acelaşi ar fi spus: «Englezii nu sunt grăbiţi deloc, aveţi vreme!»

Mihail Pherekyde a spus *fratelui* meu (Mihail Marghiloman): Este imposibil de a prevede o acţiune alături de Austria; dacă ieşim din neutralitate, în ori ce caz nu înainte de 6 săptămâni, nu suntem gata şi va fi numai pentru patru luni. *Avem garanţii scrise* ale Angliei pentru tot ce vom ocupa în Ungaria, şi se tratează pentru Dardanele. Fratele meu îmi recomandă să verific aceste două puncte, căci Brătianu mi-a ascuns desigur adevărul.

1 Martie. – Demisia Costinescu retrasă. G. Stirbey. Care îmi comunică această veste, consideră că faptul este pentru Brătianu o mare pierdere de prestigiu. Comunicatul oficial e dibaci: se explică o neînţelegere şi se prezintă scuze

Camerei, al cărei vot a rămas în aer.

2 Martie. – *Bussche* s-a întâlnit cu Brătianu: Dl Costinescu este inamicul declarat al Germaniei; reintrarea sa în guvern înseamnă oare, cum se crede la Berlin, că Preşedintele s-ar ralia la modul lui de a vedea? Reintră el cu o mai mare libertate de acţiune decât în trecut? Brătianu roagă pe ministru să-i dea la Berlin asigurarea că sentimentele sale pentru Germania nu s-au schimbat. Are dificultăţi interne, care nu-i dau voie întotdeauna să facă ceea ce ar trebui. Interdicţia articolelor desemnate de Costinescu se va face prin decret, dar numai pentru timpul semănatului, spre a vedea ce este necesar pentru sămânţă. Morţun a spus lui Bussche că dacă ar lăsa pe Costinescu să plece, aceasta ar însemna peste două luni un guvern Costinescu-Take-Filipescu.

– *Kali Bey,* preşedintele Camerei Otomane, trece prin Bucureşti în drum spre Viena şi Berlin. Vine să mă vază. Foarte încrezător: Turcia va rezista cu îndârjire; guvernul este bloc şi ţara renovată; ar trebui trei sute de mii de oameni pentru a încerca o debarcare utilă; chiar dacă ar cădea Constantinopol, tot s-ar apăra Turcii pe Bosfor. S-au luat precauţii şi au preparat retragerea guvernului la Konia (informaţia lui Fasciotti era deci exactă). Dar rezistă de 25 de zile la bombardament şi aliaţii mai sunt încă afară, la Kumkale, fort vechi şi tunuri de 25 ani! Telegrama lui Take Ionescu către Talaat, vorbind de prietenie veche şi rugându-l stăruitor să facă pacea cu Tripla Înţelegere, a sosit în acelaşi timp cu o telegramă trimisă de la Atena Sultanului, prin prinţul Sabbah-Eddin şi cu propunerile unui emisar englez la Constantinopol. Telegrama lui Take era deci rezultatul unui plan concertat al căruia, el, era simplu executor.

– *Povolni* pleacă în Italia. Are un interview al lui Filipescu, care «nu va face plăcere Italienilor». Crăciun i-a destăinuit că era o campanie preparată în contra mea. Povolni a discutat cu Filipescu, care nu admite că se poate avea un dubiu asupra victoriei finale a Triplei Înţelegeri. Asupra Italiei a notat acest pasaj delicios: – Filipescu: Fasciotti nu lucrează sincer, reîncepe să descurajeze lumea, afirmând

neutralitatea ţării sale, ceea ce este în contra voinţei guvernului său, care este gata să facă războiul. – Povolni: Credeam că ştiu că Fasciotti a făcut această comunicare din ordinul guvernului său! – Filipescu: Adevărat? Sunt încântat de aceasta, căci arată cât este de hotărât guvernul italian dacă spune o minciună ca să înşele pe Nemţi!

3 Martie. – Domnul de *Bussche* se plânge că Brătianu a *promis formal* Berlinului, *o neutralitate binevoitoare,* care dealtminterea trebuia de la sine să decurgă din tratatul nostru de alianţă, şi cu toate asta n-am observat-o pe Dunăre. Dardanelele pot rezista, dar nu trebuie ca muniţiile să lipsească. S-a lăsat să treacă un tren de muniţii pentru România. Însoţit de un al doilea tren pentru Turcia: acesta din urmă, probabil, după indicaţiile lui Iliescu – n-a ieşit din ţară. Or, şi Regele şi Brătianu au spus că vor închide ochii. «Situaţia e *gravă* şi *urgentă».* Germania cere să se lase să mai treacă 200 vagoane pentru Turcia, şi vor mai lăsa să mai între 100 vagoane pentru noi. Totul este în Austria. «Aceasta are cea mai mare importanţă pentru relaţiile noastre viitoare. Germania nu va face nici o obiecţiune dacă se va lăsa libera trecere muniţiilor Sârbilor şi Ruşilor». Mare insistenţă să vorbesc cu Brătianu.

– *Maiorescu* a venit să-mi spună că trebuie neapărat să fac acest demers şi că să vorbesc şi în numeje lui. Ar fi o nebunie să supărăm Germania. Putem să ne certăm cât *om* vrea cu Ungaria, dar să nu ne punem rău cu Germania care mâine poate fi prietena Rusiei în contra Angliei. Maiorescu revine asupra conversaţiei lui cu Regele (a se vedea 26 Februarie). Regele pare a fi în altă atmosferă decât acum câteva luni. Atunci, războiul era o nebunie; ne-am acoperi de ridicol, ţinând numai două luni. Astăzi, Regele nu protestează decât în contra celor care fixează un termen oarecare. (Acelaşi limbagiu şi aceleaşi reticenţe ca şi Brătianu). O ideie însă foarte înrădăcinată: Italia ne va trage după ea. Este oare o fineţe ştiind că Itaflia poate nu va intra? Există un tratat şi ar fi o felonie, spune Maiorescu. Maiorescu zicând că ar trebui să se trimită cineva la Roma.

Regele i-a răspuns că a scris, dar că Victor Emanuel nu se dă pe faţă. Are să-i trimită un om sigur. Bussche se teme, – zice Maiorescu – să nu fie Mişu. Maiorescu mai e încredinţat că există chiar o convenţie cu Italia în privinţa Trentinului şi în plus Savoia, cceea ce ar da un sens particular toastului lui Lavriano la banchetul oferit lui Salandra: «Şi înainte Savoia!» A fost consultat şi de Rege şi de Regină dacă Costinescu trebuia scos afară şi Maiorescu a răspuns că Brătianu este destul de fin ca să ştie dacă partidul poate sau nu suporta o criză. Maiorescu este liniştitor: neutralitate prelungită.

– *Artoianu,* întors de la Roma, este convins că Italia va intra; Sonino, Salandra au lăsat să se înţeleagă. De Martini a spus-o clar. (Ştiu că Martini a arătat şi altor persoane această convingere). Dar vor să facă războiul pentru a marca rolul lor de mare putere(?). Arhiducele a oferit Trentinul, în schimbul a 150 milioane valoarea fortificaţiilor, şi Germania compensează Austria în Silezia; dar ambele cer demobilizarea imediată pentru a libera trupele numeroase ce se găsesc pe graniţa italiană. Această condiţie nu va fi primită. Giolitti este uzat şi discreditat. Italia nu va face un pas înainte de Iulie; speră să aibă insulele turceşti din Asia, ceva în Siria şi o rectificare spre Tunis.

Se dezinterasează de Dardanele, dar este jignită că niciunul din ambele grupe nu a vestit-o. Nu admite alt concurent în Adriatica, decât Austria. (Atuncea cum se înţelege cu tripla?). Germania, în defensivă, este neînduplecată, chiar dacă toţi neutrii ar ataca-o, dar nu ştie cum va lega data de 15 Iunie, tesrmenul aprovizionării ei, cu noua recoltă, 15 August. Începe să dorească pacea. *Dacă am intra în Austria, am fi zdrobiţi, într-atâta s-au armat.* De astă iarnă încoace, Austria a pus pe picior 3 milioane de oameni, bine preparaţi.

4 Martie. – *La Brătianu.* Îi expun, după notele mele, conversaţia cu de Bussche, şi îi spun părerea lui Maiorescu. El: Am declarat expres o neutralitate binevoitoare, nimic altceva decât declaraţiile de la Sinaia (îmi reamintesc că eu am îmblânzit formula pe care Brătianu o redactase, în sensul

unui angajament cu termen scurt). Vagoanele de muniţii sunt un schimb convenit cu alte obiecte prohibite. Mereu am refuzat trecerea muniţiilor. (Dar eu îmi aduc aminte că în Septembrie, Brătianu s-a plăsn și mie că muniţiile pe care le credea el demult tranzitate, fuseseră oprite). N-a spus niciodată că va închide ochii, dar a, spus că este presupus că nimic nu i-a fost adus la cunoştinţă de către Bussche. El ar fi repetat că era imposibil ca muniţiile să poată trece. Se teme că Bulgaria l-ar denunţa: Aceasta s-a mai petrecut, fără motiv, cu Radoslavof. Are, *pe mare,* muniţii franţuzeşti şi italieneşti pentru 50 milioane, şi la prima indiscreţie aliaţii le-ar opri. A făcut până acum pentru Germania tot ce se putea face, prin faptul că nu a atacat Austro-Ungaria. Raporturile intime cu Italia vor face că atitudinea ei va influenţa desigur asupra atitudinii noastre. Nu cunoaşte aranjamentul aliaţilor în ceea ce priveşte Constantinopole şi preferă desigur, ca Europa să sosească acolo înaintea Rusiei. Martie, în tot cazul, trebuie să treacă în linişte: «Nu sunt din acei care fixează termene şi umblă cu calendarul».

Tonul general: prost, după părerea mea. Pornirea în favoarea Triplei Înţelegeri ese la iveală. (Între altele: «succesele militare nu sunt aşa de strălucite cum se zice»...). Şi faimosul termen: Aprilie, care revine mereu la francofili, are semnificarea lui. Întrebat asupra garanţiei *scrise* date de Anglia, nimic alt decât telegrama divulgată că Anglia va favoriza aspiraţiile naţionale ale României.

În ceea ce priveşte pe Costinescu, a fost silit să-l reia, căci de altfel peste o lună am fi avut guvernul(?) trinităţii (sic) Filipescu-Take Ionescu-Costinescu. Pentru alegerea lui Teodor Rosetti la Suceava: nu ştie ce se face acolo, dar Teodor Rosetti n-ar avea şanse după câte i-a spus Ghiţescu.

5 Martie. – Lui *Bussche* îi spun ceea ce pot, adică, dificultăţile interne arătate de Brătianu. Am grijă însă să nu suflu nimic de muniţiile noastre.

Bussche: Deci negativa pe toată linia. Dacă Dardanelele cad din lipsă de muniţii, va fi pentru *foarte multă vreme* ceartă mare între Germania şi România. De ce se ocupă d-l Brătianu de luna Martie: oare după aa va veni acţiunea? Eu:

Nu, presupun că el speră vreun eveniment fericit: «trăsnetul» (reamintindu-mi expresia favorită de odinioară a lui Brătianu). Bussche *hotărât* asigurat în ceea ce priveşte Italia. Nu crede un cuvânt din tot ce se spune despre Bulgaria. Chiar Ghenadief atât de josnic, nu s-a schimbat. Dacă survine vreo schimbare de guvern, poate să se întâmple ceva, dar nu înainte.

– De aseară Take a început să răspândească fel de fel de zvonuri despre Bulgaria: Guvern naţional, mobilizare, s-a vorbit chiar de asasinarea regelui Ferdinand. Nimic nu confirmă aceasta, afară de tonul dubios al gazetelor liberale.

– Seara *Marinkovici* îmi destăinuieşte că la prânzul în onoarea lui Paget la Sofia, Dobrovitz, secretarul Regelui, a închinat pentru triumful aliaţilor; că totul este convenit şi că s-a dat Bulgarilor linia Enos-Midia; că toate acestea au fost telegrafiate agenţiei româneşti, că copia era făcută şi că guvernul nostru a oprit totul! Marinkovici vorbise mult, la club, cu Ionaş Grădişteanu şi Filipescu!) – Eu: Nu prea cred, dar trebuie să aşteptăm. – El: Acum două zile totul era a la «hausse» (?!), astăzi este la «baisse».

– *Brănişteanu* îmi anunţă că cuvântul de ordine general la «Acţiunea Naţională» este că atunci când se va forma un guvern naţional, trebuie ca Marghiloman să fie exclus. Când mă gândesc că sunt tocmai şase zile de când Marinkovici îmi spunea la Club, că constituirea unui guvern naţional este iminentă şi sigură şi că trebuie să bag de seamă ca să nu se facă fără mine. Deci toţi aceştia: Miniştrii străini, Takiştii, Filipescanii, «Adevărul», mişună împreună.

6 Martie. – Campanie intensă în contra mea în «Adevărul» şi «Acţiunea». «Le Temps» din Paris îmi soseşte cu un articol de fond injurios pentru mine.

7 Martie. – Von *Bussche* îmi spune că crede că Brătianu se schimbă la faţă şi că motivul este că a aflat, din sursă romanească pe care nu o poate trăda, că Franţa şi Anglia au dat asigurarea că nu primesc ca Constantinopol să fie al Ruşilor. În cel mai bun caz li s-ar da Scutari, şi s-ar stabili un regim internaţional cu guvernator englez. – El: «Se uită ce valorează internaţionalizarea Suezului, făgăduită de Anglia».

– Nici o reflecţie din partea mea. Măcar de-ar fi adevărat!... Asupra Bulgariei: Crede că nu se va întâmpla nimic. Ştie din sorginte Savoff (mareşal al Curţii) că guvernul Radoslavoff e statornic pe poziţia lui.

9 Martie. – D-l *Henry Klepatsky* de la «Jurnalul oficial rus», introdus de Poklevsky. Singurul lucru interesant care mi-l spune e că nu se crede în Rusia că aliaţii vor lăsa Constantinopole Ruşilor şi dacă se spune că-l vor avea, această versiune e numai pentru popor! (N-o fi oare o lecţie dictată de Poklevsky special pentru, mine?) Crede că Bulgarii, împinşi de gelozie, vor intra numai pentru a ţine cumpăna Grecilor. Aceeiaşi notă a conversaţiei avută aseară cu Marinkovici. I-am spus, răspunzând la un chestionar, şi notez pentru a nu mai avea neajunsuri din cauza ziariştilor de rea credinţă: -*Susţin guvernul, şi când va da semnalul sau mă va consulta, crezând momentul oportun, voi merge. Sper că va fi cât mai târziu posibil: întâi pentru a cruţa puterile, care sunt limitate; şi apoi pentru a termina pregătirea noastră. Al doilea punct capital: Insist pentru o înţelegere serioasă cu Italia, pentru a nu ajunge la o situaţie paradoxală, noi într-un sens, ei sau neutri sau în sensul celălalt.*

– *Neniţescu* îmi citeşte un curier al lui Beldiman. Scrisori de la Jagow şi de la Burian, şi trei scrisori ale lui Burian către Brătianu. Ambii miniştri vorbesc de decepţiile care le pricinuiesc România. Amândoi povăţuiesc acţiunea cât mai poate fi utilă. Jagow (4/17 Febr.). Zice: Atunci Germania va *garanta,* la pace, Basarabia dinainte de 1812. – Burian (25/10 Mar.): Austro-Ungaria va *insista* pentru obţinerea Basarabiei. Niciun cuvânt despre Bucovina sau Transilvania. Beldiman adaugă că, într-o conversaţie foarte intimă, s-a indicat posibilitatea rectificării frontariei Bucovinei, mai ales pentru Suceava! Scrisorile către Brătianu sunt violente rechizitorii în contra lui, fiindcă primeşte să fie guvernat de o opinie publică lucrată de franco-ruşi. În două rânduri vorbind de Costinescu, pomeneşte de «profesiunea de straşnici patrioţi, foarte lucrativă» şi, de cei «cari îşi umplu pungile prin tot felul de speculaţiuni inavuabile». Pentru el,

înţelegerea cu Italia este făcută, «Italia, care s-a slujit de România pe care o ştia la discreţia ei, în cazul când ar fi mers contra Austriei». – Concluzia lui Neniţescu: Chiar în sistemul german neutralitatea ar fi o sinucidere. Neniţescu a aflat de la nepotul lui, care şi el o ştia de la Prinţul Carol că *Paget* cerut ca un element românesc, ori care ar fi, să ia parte la ocuparea Constantinopolului, fiindcă aliaţii nu vor să-l lase Ruşilor: De aci evoluţiunea foarte sigură a Regelui.

A se compara ceea ce mi-a spus Bussche la 7 Martie. O fi aceeiaşi sursă?

10 Martie. – *Czernin* protestează în privinţa incidentului O. Cogălniceanu-Sturdza-Cazimir. Nici nu cunoaşte pe Cogălniceanu. Aceşti domni pot să-şi spargă, capul, dar pe el să-l lase în pace.

– *Psychas.* Limbaj dulceag, crede că Grecia va temporiza. Guvernul lui Gunaris cuprinde personalităţi serioase. Dardanelele cauzează neliniște. Ar trebui ca aliaţii să garanteze ceva. Venizelos propusese lui Brătianu să le provoace. Brătianu ar fi răspuns că chestiunea nu e actuală şi că *ar putea să provoace dificultăţi între* aliaţi(?). – (Este oare treaba noastră să ne îngrijim de aceasta?)

– *J. Lahovary* mă vesteşte că am să fiu obiectul unui asalt; că s-au *făcut demersuri pe lângă dânsul pentru ca să primească succesiunea mea;* că i s-a vorbit de disidenţă. Pe toate chestiile cădem de acord: 1) Dacă Bulgaria va merge ea întâi în contra Turciei; 2) Asupra legăturilor cu Italia; 3) Asupra prelungirii neutralității cât se va putea mai mult.

– Pare că atacurile presei în contra mea ar descreşte.

11 Martie. –*Bussche.* Eu: mă mir că generalul Pau fiind de ieri în Bucureşti, trece neobservat. – Bussche îmi spune că i-a destăinuit Morţun că Brătianu a trimis răspuns lui Filipescu, că la cel mai mic incident va proclama starea de asediu. De aci această liniște absolută. Mult ar dori să ştie privitor la Paget, dacă a vorbit la Curte despre Dardanele.

31 Martie. – Cineva ducându-se la anticarul Pascu Finkelştein, acesta i-a propus să-i procure prin Radu Costinescu vagoane pentru porumb, dar trebuia ca numărul vagoanelor să fie mare. Pascu este însărcinat de R.

Costinescu să-i găsească amatori, dar secreţi. Fiul lui Costinescu a câştigat cu acest mic joc cinci sute mii lei şi această cifră i s-a aruncat ca o mustrare când căuta să se tocmească asupra preţului unui obiect.

– *Brănişteanu* despre Filipescu: El era la mine la 27 Septembrie când s-a anunţat moartea Regelui; Filipescu a înjurat memoria Regelui în modul cel mai grosolan aceasta înaintea mai multor martori. A doua zi a urmat sicriul cu pălăria în mână, de la Băneasa la Palat. Brănişteanu se afla deunăzi la «Adevărul» când a venit Filipescu să ia ceaiul, deşi Filipescu e acela care a fost sufletul campaniei societăţii *Ica* în contra lui Mille.

– Aflu că Jechewski, corespondent agenţiei Westnik, a telegrafiat că ancheta asupra ororilor din Bucovina, pe care o publică «Universul», a fost făcută sub auspiciile mele, dar cu banii lui Czernin. – Vorbesc imediat cu *Poklevsky;* are aerul să discute cu mine ordinele anchetei pentru a justifica pe agentul lui. În cursul conversaţiei noastre, constat că ştie: ce mi-a spus Lucaci referitor la fraţii Buxton, ce am spus eu lui Marinkovici de garanţiile englezeşti, etc. Dar mai important, cerându-mi să fac mai simpatic tonul gazetelor mele, îmi repetă de două ori că *«intimitatea noastră de vine din zi în zi mai mare. Vedeţi atitudinea lui Brătianu».* În urmă, venind vorba de diferendul meu cu dezminţirea dată lui Barclay, îmi spune că Barclay a primit ordin de la guvernul lui să liniştească prin toate mijloacele posibile, România, şi că Anglia favorizează aspiraţiunile ei. Barclay a făcut «tot ce a putut». Această afirmaţiune subliniată de un râs ironic. – De, Anglia alergând aşa după România!...

14 Martie. – *Von der Goltz* a sosit ieri; a văzut pe Rege, pe Brătianu, şi de la mine se duce la Carp şi la Maiorescu: Regele, nimic afirmativ; în momentul de faţă nu poate să spună nimic... – *Bussche:* Ca acum 6 luni! – Mareşalul este foarte încrezător, nu mai recunoaşte Turcia: elan, uniune, curaj, cu totul alt spirit decât în războiul balcanic. Armata numără un milion două sute de mii oameni şi trupe bune. Mai este o rezervă de 500 mii oameni care au mai fost în război. – Bussche: Deci, la nevoie, un milion şapte sute

patruzeci mii de oameni. – Von der Goltz (doritor de exactitudine): Nu. Sunt şi lipsuri, dar un milion şase sute de mii bine armaţi. Muniţii suficiente; dar dacă vor să mai importe, este că se gândesc la viitor; au cu ce suporta 4–5 atacuri, dar războiul va fi foarte lung şi cu toate că se fabrică foarte mult, mai lipseşte Turciei material brut: de aici necesitatea de a deschide graniţa. Pe celelalte fronturi, mareşalul doreşte atacuri cât mai dese pe tot frontul: căci cel care atacă, pierde cei mai mulţi oameni. Sultanul i-a spus: «Mi s-a oferit o pace separată. Eu rămân fidel aliaţilor mei». E vorba de oferta lui Sabah-Eddin.

16 Martie. – Agitaţii la club în rândurile Poklevsky, Blondel, Psicha, Marinkovici. Nu ştiu cauza; n-o fi oare declaraţia de neutralitate aşa de fermă şi clară a lui Radoslavoff la închiderea Camerei?

17 Martie *Bussche* îmi spune că Diamandy a sosit în ţară. De ce? «A declarat la Petrograd că peste trei, patru săptămâni, România va intra în război în contra noastră. Am adus faptul la cunoştinţa Regelui». (Nu pare de altminterea îngrijat pentru Brătianu). – *Czernin* îmi vorbeşte de discursul lui Ion Lahovary. Găsesc acest pretext pentru a-i spune cât de grea ei situaţia când eşti cu mâinile goale în ceea ce priveşte Transilvania. Se plânge că la «Alhambra» se insultă Austria şi Germania într-o revistă. A vorbit cu Regele care a luat notă, dar revista continuă. Dacă nici Regele nu poate nimic...!

– *Marinkovici,* sub pretextul de a mă întreba ce este adevărat cu ştirile că peste trei-patru săptămâni declarăm războiul, se plânge că Brătianu este *foarte rece* de câtăva vreme. De aci critică atitudinea opoziţiei care nu atacă niciodată pe guvern. Filipescu i-ar fi declarat că are încredere în Brătianu, dar dacă nimic nu mişcă... Blondel este foarte stăruitor şi agitat: deci nu tot aşa de încrezător ca Filipescu. – Declaraţia lui Radoslavoff nu înseamnă nimic; *«este un şantaj».* Vrea să facă războiul dar rămânând la putere, iar Ruşii care sunt duşmănoşi nu-l vreau. Radoslavoff a şi pus pe Radeff să inrtervie aici în favoarea lui. (Notă: Nu zicea deunăzi «Adevărul» că Tripla Înţelegere nu va primi pe

Marghiloman într-un guvern naţional!). – Revine des asupra confederaţiei balcanice: Ar trebui preparată acum. – Asupra situaţiei generale, recunosc că dacă intră Bulgaria nu putem să nu intrăm şi noi. – El: Dar aceasta este un cerc vicios. Totuşi este foarte liniştit, satisfăcut că m-a auzit spunând aceasta.

– *Tzigara* îmi comunică ca Regina Elisabeta este ferm convinsă că Regele Ferdinand nu se va mişca: El lasă să vorbească toate, dar rămâne ferm. Regina Maria se agită, foarte engleză; dar nu are influenţă asupra Regelui: suprafaţă, nimic mai mult. Din cercurile cele mai intime, ştie că Brătianu nu va face războiul; este o agitaţie ce nu prinde asupra ţării, care e calmă (?!).

18 Martie. – Am cerut o audienţă la *Regina Maria* pentru Crucea Roşie; în realitate pentru a vorbi politică cu Dânsa, lucru ce am spus imediat Majestăţiei Sale. – Regina crede că vom intra desigur în război alături cu Tripla Înţelegere. Era odinioară foarte sinceră pentru neutralitate, iar soră-Sa şi mătuşa-Sa din Rusia o ţineau de rău fiindcă «nu era ortodoxă». A vorbit cu Englezii (Paget şi aghiotantul lui, «mai deştept» ca bătrânul general), şi de atunci şi-a format convingerea că trebuie să mergem cu Anglia şi să ne legăm de ea; nu de Rusia, de care Reginei i-e frică, grozav de frică: Regina a repetat-o de două ori. A scris Regelui George, căci se dorea o scrisoare de la Dânsa; a scris ca femeie, ca Românca, explicând ce dorea şi temerile ce avea. Este sigură acum, că ţara nu primeşte o acţiune alături de Germania, deci o altă acţiune; dar trebuie «dată otrava picătură cu picătură spre *a nu omorî* (sic)pe omul acesta». (Deci Regele rezistă şi rămâne ferm, în sensul informaţiei de mai sus). – Regina: Cred ca ei s-au înţeles fără Regele şi când momentul va fi venit, Regele se va găsi în faţa unui fapt îndeplinit – Eu: Când la înmormântarea Regelui Carol, d-l Brătianu a conchis ceva ce Regele era presupus că nu ştie, am crezut totdeauna că Majestatea Sa ştia şi se prefăcea că nu ştie. – Regina: Şi Ferdinand în scrisorile ce le scrie fraţilor Săi, lasă o portiţă întredeschisă.

Strâng de mai aproape chestia Dardanelelor. – Regina:

Englitera n-a promis nimic Ruşilor dar pentru a avea un punct de sprijin, ar dori să împingă România ca şi Bulgaria înainte, pentru a putea spune că obligaţia de a proteja aceste popoare mici nu-i îngăduie să părăsească Constantinopole, şi ar trebui ca Românii să meargă cei dintâi pentru ca să li se dea lor pasul asupra Bulgarilor. – De aici înainte expunere confuză: «Românii vor fi lângă soldaţii englezi dacă Englezii pot, după cum spun, să ia Strâmtorile». (Această presupune: forţarea Dardanelelor şi intrarea în acţiune a Românilor). «O dată strâmtorile trecute Românii ar ataca în Transilvania aripa dreaptă austriacă, şi Ruşii ar putea înainta». Dar trebuie aşteptată şi Italia, căci e foarte puţin probabil că ea e definitiv gata. Urmarea conversaţiei pare a admite, ca o a doua condiţie, intrarea şi concursul Italiei.

Plec liniştit: nu e nimic urgent!

22 Martie. – Paștele. – G. Stirbey şi Brancovan au convocat ieri câţiva prieteni pentru a strânge rândurile împrejurul meu. – Atitudinea ciudată la Argetoianu, care în ajun declarase la mine, că între Filipescu şi mine el va părăsi pe Filipescu. – Nici atitudinea lui Paul Greceanu nu am găsit-o foarte clară; el a spus că Filipescu punea ca prolog la orice discuţie decapitarea mea. Lui Argetoianu i-a spus: ca Kitchener, voi lupta zece ani pentru aceasta (sic). Noua idee fixă a d-lor Take şi Filipescu: Congresul de pace (când?), la care trebuie ca ei doi să reprezinte ţara. Ce caraghioslâc!

23 Martie. – *Bussche* a văzut Vineri pe Brătianu, care i-a spus că în Aprilie şi Mai contează pe o acalmie în țară!! Şi Radeff l-a asigurat că Radoslavoff era hotărât pentru neutralitate; mai mult în partea celor două împărăţii. Goltz se întoarce mâine. Îmi spune că va da o masă cu Morţun, dar că o să-mi scutească supărarea de a mă pofti din nou: Cunoaşte plictiselile ce am avut pentru întâia lui invitaţie.

24 Martie. – Întrunire conservatoare la Clubul din Craiova. *Argetoianu* spune în public că chiar Filipescu a fost vara trecută partizan al unei acţiuni alături cu Germania. «Dimineaţa» a redat acest pasaj «tale quale»; Argetoianu a pus să-l şteargă din darea de seamă a «Universului». Dar în

ajun spusese acelaşi lucru lui Barnovsky şi lui Dinu Arion; cel dintâi a adăugat că a avut impresia că o va spune a doua zi la Craiova!

25 Martie. – Adunarea Acţiunii Naţionale la Craiova. *Filipescu* ia cuvântul ca să mă denunţe că dacă mi-ar fi primit propunerea făcută în Septembrie, am combate astăzi alături de Unguri; a adăugat la aceasta cuvinte binevoitoare la adresa mea... (Face aluzie la conversaţia noastră din 24 August).

Se întâmplă că *Cociaş,* venit la mine ca să-mi vorbească de alegerea din Tulcea, îmi reaminteşte că la Sinaia Filipescu admitea eventualitatea unei acţiuni alături de Germania, şi că Barbu Catargi îşi reaminteşte şi el în ce dispoziţii favorabile era atunci Filipescu!!

Take Ionescu, pentru prima dată afirmativ, a declarat: ca «factor responsabil, afirm că ceasul a sosit». A vorbit pe urmă de intrare în Budapesta.

27 Martie. – Dintr-o conversaţie cu de *Bussche,* coroborată cu ce mi-a spus Brănişteanu, care a văzut alaltăieri pe von der Goltz, întors din Constantinopole, rezulta că mareşalul, care a vizitat ambele cartiere generale, a făcut călătoria spre a hotărî trimiterea muniţiilor necesare celor 500 mii oameni pe care Turcia îi mai poate furniza. Berlinul va da armele şi muniţiile. Se pare deci că Serbia va fi atacată cu puteri mari: întâi pentru a opri aprovizionarea ei; al doilea pentru a deschide calea Constantinopolului. Incidentele sârbo-bulgare din ultimele zile ar putea fi un preludiu. Mareşalul este mulţumit şi încrezător.

– În Carpaţi, mari concentrări germane; a fost trimis acolo excelentul general von Marwitz. Iacovake a văzut la Solnoc vânători saxoni. Toate acestea sunt cu două scopuri: noi şi Rusia...

– În conversaţia avută cu von der Goltz, *Regina* Maria i-a vorbit mai ales de durerea de a vedea o ură durabilă domnind între Germania şi Anglia. Terminând, Regina i-a spus: «Şi dacă ieşim din neutralitate, am mare speranţă că va fi alături de D-v. – Reginele mint la fel ca oamenii politici...

30 Martie. – Miclescu, dintr-o confidenţă a lui Diamandi, sosit de la Petersburg, ştie că intrăm peste trei săptămâni, iar Dr. Dinu Brătianu a aflat că la Statul-Major se prepară o convenţie militară cu Rusia. Însărcinez pe G. Stirbey să vadă pe Brătianu, pe motiv că trebuie să vestesc pe fratele meu în timp util. – Seara, Diamandi, la club, se vâră în toate colţurile cu Filipescu; cere să mă vadă, dar nu fixează întâlnirea.

– După o telegramă la Londra, se varsă 500 mii livre aur la Banca Naţională şi guvernul anunţă consiliul de direcţie că Disconto a cerut «având în vedere împrejurările *politice,* acoperire de 12 milioane, credit deschis» şi că a avut imediat cu ce face faţă (Murgăşanu). Acesta este, desigur, vărsământul de mai sus, despre care aflasem prin Dobrovici. – La toate aceste simptome se mai adaugă demersul foarte neliniştit al lui Arthur Rosenberg: în lumea de afaceri, procuristul lui Roselius ar fi spus că trebuie lichidat tot.

31 Martie. – Efectele discursului de la T. Măgurele: Paul Greceanu, foarte încrezător, vine la mine cu Brâncovanu şi Argetoianu şi insistă să stăm de vorbă cu ei în vederea unei împăcări cu Filipescu.

– Domnul Claude *Anet* vine în numele gazetei «Petit Parisien». Nu e deloc gazetar: totul e bine, totul reuşeşte, i s-a spus totul. Bombardarea Dardanelelor a fost un eşec; dar va începe cu 300 mii oameni; *Bulgaria va intra:* toţi oamenii politici i-au spus-o şi Preşedintele consiliului l-a autorizat s-o telegrafieze la Paris. (Un ecou al cuvintelor sale se găseşte într’nn reportaj din «Viitorul»). «Corabia ia apă peste tot şi Germania va fi sdrobită; o să ne coste mult, şi sunt fericit când mă gândesc că aceşti oameni vor lucra în fine pentru noi!»

1 Aprilie. – Costică *Arion* a văzut pe Filipescu, care cere pur şi simplu să părăsesc direcţia partidului; la rigoare pot rămâne şef, dar nu pot intra în guvernul naţional– «Adevărul» de astăzi dimineaţa redă această ideie: Costinescu, Take Ionescu şi N. Filipescu declară că nu primesc a intra în guvern lângă mine şi Stelian va face aceiaşi declaraţie!

– *G. Stirbey* a văzut astăzi dimineaţă pe Brătianu cum îl rugasem eu: inutil de a telegrafia fratelui meu să se întoarcă. «Nu se tratează o convenţie militară, deoarece nu s-a schimbat nimic, altfel te vestea. *Numai dezvoltări noi; niciun fapt precis*» (sic).

– D-l Frédéric *Jenny,* corespondent al ziarului «Le Temps». Conversaţie generală. Aceiaşi impresie asupra Bulgariei, de unde vine, şi pricep că el este acela care a dat lui Mavrodi reportajul «Viitorului», pe care l-am văzut ieri. Conversaţie în sensul că trebuie să fim prudenţi şi răbdători, având în vedere poziţiunea noastră geografică. Mi-a pus câteva întrebări, dar după învoiala că îmi va supune poimâine textul redactării lui.

– Lungă convorbire cu Brâncovan şi Argetoianu, care pledează împăcarea cu Filipescu. Primesc explicaţie, dar nu voi lua nicio iniţiativă. În acest timp «Epoca» îmi trage un articol: ideea proprietăţei şi naţionalisuiul, baza ori cărui conservatism, periclitează cu mine.

2 Aprilie. – Domnul *Bussche* îmi aduce vestea că Tittoni, care a fost la Roma, a povăţuit pe guvernul său să nu se încurce cu Tripla Înţelegere: «din cauza stării în care se află Franţa», îmi manifest mirarea de această schimbare în ideile lui Tittoni. – I se telegrafiază de la Berlin că succesul german din Carpaţi, dobândit de generalul Lissingen, este mai important decât se credea şi că Ruşii au fost siliţi să ia trupe din Polonia de nord şi corpul concentrat la Odessa (se zicea pentru o debarcare), spre a le trimite în Carpaţi. – A văzut pe Rege şi l-a întrebat asupra zvonurilor de mobilizare: «Niciun gând de aşa ceva, a spus Regele, şi nimic nu se va mişca în România». El şi Czernin au fost turburaţi că se dau vagoane Rusiei: se vopseşte pe ele, în momentul de faţă, armele Rusiei. Brătianu a spus că nu ştia nimic, iar Morţun că aceste vagoane erau destinate să aducă grâul cumpărat în Rusia (vagoane închise puse pe platforme!)

Am o explicaţie cu ministrul în privinţa atitudinii mai rezervate a partidului: Individual, pot puţin, ca şef de partid, mult; deci necesitate să nu las partidul să se fărâmiţeze.

– C. Stoianovici îmi confirmă că 20 lucrători ruşi, sub o

direcţie militară, neintrând în contact cu nimeni, vopsesc 150 de vagoane pentru Rusia. Se dau în schimbul a 12 mii cai, pe care Rusia ni-i predă(?). (Cifra mi se pare exagerată). Vagoanele vor servi pentru transportul trupelor pe versantul de răsărit al Carpaţilor. Stoianovici îşi exprimă opinia: Nouă înşelătorie a lui Brătianu ca să nu intre: «v-am dat întregul concurs, deci...»

6 Aprilie. – *Stirbey* vine din partea Regelui (nu trebuie să indic această sursă), ca să mă vestească de ceea ce se petrece în partidul conservator. Filipescu lucrează din răsputeri, împreună cu Mişu Cantacuzino, să adune voturi pentru a mă răsturna, pe motiv că nu pot face parte dintr-un guvern naţional, fiindcă Take Ionescu şi Costinescu se opun la aceasta; iar Costinescu se însărcinează să ceară constituirea guvernului naţional. Îl întreb noutăţi despre Rege. – El: Regele a fost sentimentaliceşte foarte lovit, când s-a convins ca nu va mai fi posibilitate de-a ajuta pe Germani. Ce vrei? Nu se poate să ne punem de partea învinsului, – dar bine înţeles tot mai depinde încă de evenimente, *mai ales de Italia.*

– Domnul *Klein,* de la «Neue Freie Presse», recunoaşte că Ungaria nu are oameni politici; că Burian şi Tisza nu sunt decât nişte încăpăţânaţi. Acum 10 zile Prinţii de Pless şi de Oldenburg au venit la Viena pentru a propune, pace separată din partea Rusiei (?), ceea ce indică că toate nu prea merg bine pentru Tripla Înţelegere. Pentru Serbia nu se stipula decât menţinerea dinastiei Karagheorghevici (palavre). – Armatele din Carpaţi sunt comandate de: Borovici, Lissingen, Pflantzer-Baltin şi Bohn-Ermolli.

9 Aprilie. – De *Bussche* îmi spune că ţine din sursele cele mai autorizate că Take Ionescu a spus lui Bădărău cum că Brătianu i-a afirmat că în chestiile naţionale *nu va consulta pe Rege, dar îl va pune înaintea unui fapt îndeplinit.* (Involuntar fac o apropiere cu convorbirea avută cu Regina). – De altminterea S. Borş de la Tulcea, chemat de M. Cantacuzino pentru a semna moţiunea contra mea, îmi repetă că tema Cantacuzino este: Trebuie înlăturat Marghiloman, fiindcă este ultimul sprijin al Regelui; va putea

apoi fi adus Regele la o capitulare şi la declararea războiului.

– *Argetoianu* vine să-mi declare că va urma pe Filipescu şi că ruptura este inevitabilă. Aceasta este primul semn aparent al intrigilor care de mai bine de o lună se deapănă în contra mea. Îi reamintesc că în ziua de Vinerea mare, faţă fiind şi Dinu Arion, mi-a făcut o declaraţie exact contrarie! I. Miclescu, care într-un mod vag mi-a spus lucruri vagi, isprăveşte, după dejun, prin a-mi declara: Că dacă rămân numai *zece* împrejurul meu, el va fi printre ei! Şi eu ştiu că ceilalţi contează pe el.

– *Victor Antonescu,* în numele lui Brătianu, doreşte să mă informeze de ceea ce se petrece. Brătianu ar fi spus: «Partidul conservator cu nebunul în cap ar fi o nenorocire publică». El nu vrea să fie la discreţia trinităţii: Take Ionescu-Costinescu-Filipescu. Se căieşte că n-a primit demisia lui Costinescu; dar dacă suflă, la prima dificultate îl aruncă afară(?!) – Mai interesantă este afirmaţia: «Intră Italia în scurt timp, Intră!»

– *Barbu Catargi* îmi arată o scrisoare de la fratele său; Tittoni de-abia întors la Roma. A telefonat lui Lahovary: «Acţiunea militară a Italiei este hotărâtă». Cum se împacă cu ceea ce ştie Bussche asupra sfaturilor date de Tittoni la Roma?

10 Aprilie. – Ministrul Serbiei *Marincovici* vine la informaţii. În cursul lungii convorbiri, exprimă multă nemulţumire în contra Rusiei şi se miră că ne alipim Italiei, care se serveşte de noi dar care nu ne va servi; *Italia tratează la Petrograd şi Ruşii sunt în stare să-i dea Dalmaţia:* «Aceasta niciodată; preferăm să nu ne schimbăm stăpânul!» Preconizează politica de strânsă legătură sârbo-română, care ne poate aduce mai târziu la Confederaţia balcanică. Se plânge că guvernul a renegat tratatul de la Bucureşti, singură şi excelentă bază. Se miră că Brătianu, care trimite mereu pe Sârbi şi pe Bulgari să se înţeleagă pe baza tratatului din 1912, uită sau ignorează că acest tratat conţinea o clauză formală în *contra* României şi reluarea Dobrogei în favoarea, Bulgariei!

– Iancu Mitilineu raportează că printre şefii inventaţi de

Nicu Filipescu se află şi Pop de la Băseşti, pe care l-a propus şi lui Nicu Ghika!

13 Aprilie. – Am convocat *comitetul;* 28 membrii prezenţi: Titu Maiorescu, Th. Rosetti, I. Lahovary, C. Arion, D. Neniţescu, D. Greceanu, M. Vlădescu, Iacob Negruţi, Sava Şomănescu, General Tell, Gr. Cantacuzino, I. Miclescu, S. Mehedinţi, M. Rachtivan, D. Dobrescu, C. Meisner, A. Teleman, K. Gheorghiade, N. Maimarolu, P. Teodoru, I. Mitilineu, Col. Obedenaru, B. Catargi, G. Aslan, G. Stirbey. – Expun situaţia creată de uneltirile lui Filipescu, altoită pe campania de presă cunoscută. – Neniţescu nu mai vrea continuarea echivocului, – Greceanu atribuie situaţia faptului că nu s-a vrut să se divulge deciziile comitetului consultativ! – Generalul Tell vrea declaraţie publică că am fi pentru un război şi numai în contra Ungurilor. – I. Miclescu declară pe faţă că nu este o chestie de politică externă, dar o simplă chestie de persoane: pentru a o calma, ar trebui ca şeful să primească un consiliu de doi să guverneze cu el! – Replic imediat ca dacă am demeritat, trebuie să dispar, dar în caz contrariu nu văd de ce aş primi o curatelă. – *Maiorescu:* «Marghiloman a avut dreptate să o scalde. Este o nebunie ca un partid în opoziţie să ia poziţie în contra unei puteri, când nu e el acela care conduce afacerile; a înlocui pe Marghiloman cu Filipescu, ar fi să ne declarăm pentru război. Trebuie să fim liberi să facem orice politică» – Lahovary protestează; nu este decât o singură politică: Tripla Înţelegere. Critică gazetele noastre care au provocat această criză. – Arion, cu vigoare, cere convocarea comitetului executiv şi clarificare. – Th. Rosetti preferă să se expatrieze decât să ne vază intrând în aventuri. – Vlădescu, în numele său şi al lui Greceanu, constată că politica mea este aceea a majorităţii partidului şi crede că dacă aş desemna prieteni pentru a sta de vorbă cu Filipescu, am ajunge la o înţelegere. – Fac istoricul complet, începând cu moţiunea din 12 Septembrie, şi, ca concluzie, primesc să-i desemnez pe ei doi cu Arion. – În momentul de faţă cred că pot avea 34 de glasuri din comitet.

14 Aprilie. – Arion dimineaţa Greceanu şi Vlădescu după

masă, îmi aduc soluţia Filipescu: Un comitet de trei: Lahovary, Filipescu. Eu. – întreb: «Cu cine va vorbi Coroana»? – Cu D-ta, zice Vlădescu; cu Lahovary, zice Greceanu. – «Vasăzică nu cu Filipescu; înţelegeţi că nu va putea merge?» Refuz categoric. Greceanu insistă să văd pe Lahovary, care este favorabil!

15 Aprilie. – *Czernin,* foarte neliniştit, se informează despre ce se va întâmpla. Vorbim mai ales de Italia: n-are informaţii directe, dar trimiţând pe Czaky, acesta s-a întors convins că Burian se înţelege cu Italia. «Dacă Italia se declară neutră şi dacă retragem trupele numeroase care se află pe graniţa italiană, mai poate România să intre în contra noastră?» – Eu: Sunt convins că da, dacă cad Dardanelele. – El: Am intima convingere că Italia se înţelege cu noi şi că suntem departe de căderea Constantinopolului!

– Lupu Costache mi-a spus că a auzit pe Poklevsky spunând lucruri foarte aspre în contra lui Marincovici şi a Serbiei.

– Am văzut pe Neniţescu şi I. Lahovary pentru a ne înţelege pentru convocarea Comitetului executiv. Lahovary pledează teza sacrificiului care m-ar mări şi a Comitetului de trei, care ar împiedica partidul să se disloce. Refuz categoric. Are la 3½ o întâlnire cu Filipescu.

17 Aprilie. – De două zile încoace, agitaţie straşnică. – Ieri, două fapte caracteristice. Văzusem pe *Vlădescu:* pentru el ceea ce agită pe Cantacuzino este rivalitatea «în futurum» a lui G. Stirbey la direcţia partidului şi grija, în formaţia actuală, de a nu avea un loc în guvernul naţional! – *Cantacuzino* vine la 3, în defensivă şi plin de reticenţe. Îmi spune în substanţă că Filipescu dorea un comitet consultativ. Îi expun inconvenientele şi propun să vorbim între 5, 6 de chestiunile în curs; trebuie să-mi dea răspunsul sau la Club sau prin telefon. – După plecarea lui îmi telefonează Lahovary să merg la ora 6 la dânsul acasă, ca să întâlnesc? Pe Filipescu! Găsesc pe Grădişteanu şi pe *Filipescu.* Acesta din urmă vorbeşte ca să vorbească; simţi că nu se dă pe faţă: Am format un triumvirat cu Take şi Brătianu; am oprit căderea lui Brătianu în Septembrie; tramvaiele; am oprit

agenţii să lucreze pentru acţiunea naţională; el este acela care mi-a dat internele în 1911. etc. Îmi anunţă pompos *că Regele primeşte războiul; că Italia a semnat cu Tripla Înţelegere; că noi am semnat cu Italia;* că într-un consiliu de război Regele a declarat că se va bate pe două fronturi. – Îi răspund imediat: «Atunci de ce te agiţi atâta, dacă totul merge aşa de bine?». Era să ne despărţim, la ora 8, şi conveneam pro forma pentru o a doua întâlnire, când se anunţă: «Domnul Crăciun cu convocările! » Tablou!... – Lahovary pricepe numaidecât indelicateţa procedeului: Pe când Filipescu mă făcea să-mi pierd vremea, în spatele meu se pregătea lovitura! Aceşti domni au convocat un consiliu consultativ (ceea ce n-au dreptul să facă) pentru mâine dimineaţă la M. Cantacuzino. Anunţ că voi convoca pentru Luni Comitetul executiv.

18 Aprilie. – *Czernin* vine să-mi comunice că după ce au trecut acum 15 zile, o perioadă critică, negocierile cu Italia sunt în bună cale. Se doreşte, în schimbul sacrificiilor prezente, o alianţă pe viitor şi mai fermă ca în trecut.

– Mică murdărie: M. Cantacuzino alege pe ascuns pe Toncescu ca delegat al Prahovei, pentru a avea două voturi mai mult.

20 Aprilie. – Lungă şedinţă a Comitetului executiv, de la 10 la 1 şi de la 3½ la 8½. Discursul lui Filipescu: veninos, rău, lung studiat; acela al lui Cantacuzino: pompos şi neajungând măcar să fie mişcător. Trec sub tăcere pe domnul Emanoil Antonescu. Pe Ionaş Grădişteanu şi pe Delavrancea, fără niciun miez. – Din partea noastră Maiorescu, Arion, Lahovary. Prin cereri de prioritate se ajunge a se vota întâi moţiunea de încredere, – 32 voturi contra 26. Am acceptat fără discuţie delegaţiile date pe ascuns Prahovei, Ialomiţei, Brăila (Faranga a fost demis) şi mai ales a numitului Tudor de la Botoşani. C. Hiott, retras de doi ani, şi-a refăcut apariţia: cinci voturi pe care le fac cadou. Pariano a votat, cu toate că este dezavuat de unanimitatea comitetului din Constanţa. Bine înţeles că cei mai excitaţi şi recalcitranţi din toţi sunt: Delavrancea, Ionaş şi Argetoianu.

21 Aprilie. – Bussche şi Czernin vor să mă vadă. Amân convorbirea. Cam prea mult zel. Bussche de altfel mi-a trimis ieri, în plin comitet, telegrama lui, anunţându-mi ruptura frontului rus la Tarnopol. Apropos plin de farmec într-un comitet unde Filipescu zicea că un vot de încredere ar fi «victoria Germanilor».

– *G. Stirbey* îmi anunţă din partea Regelui că Italia a făgăduit Triplei Înţelegeri că va intra în acţiune la sfârşitul lunii Mai s. n. Regele are vestea direct de la Victor Emmanuel. Brătianu nu şi-a dat încă consimţământul acţiunei noastre; negociază pentru garanţia graniţelor noastre viitoare. Regele e trist; Stirbey sugerează să-i scriu o scrisoare de îmbărbătare. Se vorbeşte de «momente tragice». Regele mă vesteşte pentru a vedea ce atitudine am de luat. Aceasta înseamnă pentru noi războiul peste o lună!

– Făgăduisem să merg astăzi dimineaţă la *Bussche;* mă duc la el la 3½. Mă întreabă să-i dau amănunte de cele petrecute ieri. Îmi arată telegrame asupra succeselor spre Libau-Riga. La rândul meu îl întreb cum merg lucrurile cu Italia; după o scrisoare veche de 5 zile, crede că cu toate marile pretenţii italiene, dificultăţile simt învinse. A întrebat ieri pe Brătianu, «care nu ştie nimic nou», dar care i-a reînnoit apreciaţiunea că intrarea Italienilor ar împinge mult pe Români, ceea ce nu vasăzică că ar fi suficient ca să între România în război. El ar fi răspuns că România *face rău să-şi lege soarta* de aceea a Italiei. – Bussche mă întreabă ce gândesc eu: Îi spun că nimenea nu poate fi destul de tare pentru a rezista, dacă se hotăreşte Italia. – Bussche: Mai ar fi oare vreme de a înlătura intrarea, oferind de exemplu Bucovina? – Eu: Nu ştiu dar în adevăr nu cred că ţara ar mai primi. – Trebuie să ducă Regelui mâine, o scrisoare; va vorbi cu Majestatea Sa. Nu-i cer să-mi repete ceea ce-i va spune Regele. – Bussche crede că va fi trimis Goluchowsky la Roma, Austriacii judecând că Macchio nu mai este destul de maleabil spre a negocia.

– La ieşire mă întâlnesc cu Mitică *Moruzi.* Ţine să mă petreacă acasă. Mă întreabă dacă este adevărat că Italia a semnat, căci i s-a dat războiul ca sigur; Corpul al 4-lea se

reîntoarce la 26. – Îi răspund că bine se face luându-se măsuri, fiindcă cred că Italia lasă să moară negocierile cu Austria.

– Am cerut lui Greceanu şi lui Brâncovanu să se silească să obţină de la revoltaţii partidului să acorde *o lună* de linişte.

– *Stirbey* mă cheamă la telefon la ora 8 seara. Mi se recomandă cel mai mare secret, mai ales în ceea ce priveşte pe Bussche; el crede că există *un acord* semnat, îl fac atent că Brâncovanu ştie tot sau aproape tot, asemenea şi M. Cantacuzino, presupun de la izvorul Blondel; că şi I. Lahovary mi-a vorbit în detaliu: izvor Giers. Mi se răspunde că totul este ca «eu» să nu confirm nimic.

– *Czernin* îmi spune că operaţia din Galiţia pare a fi o *mare victorie,* a cărei însemnătate nu se poate încă evalua. Îmi reînnoieşte siguranţa lui că se aranjează lucrurile cu Italia. Nu exprim niciun dubiu. Nevasta lui va veni peste câteva zile, să se instaleze la Sinaia... Îi spui că voi fi mulţumit să-i prezint omagiile mele. Îmi cere referinţe asupra lui Kogălniceanu; îl povăţuiesc să nu aibă raporturi cu el. Czernin se miră că tocmai acest domn, pe care nu-l cunoaşte, merge vorbind în dreapta şi în stânga şi intră mereu la Afacerile străine din Viena. Îmi reamintesc de o conversaţie de acum vreo săptămână în care K. mi-a repetat cuvinte de ameninţare pronunţate de Tchirsky, ambasadorul german de la Viena. La aceasta Czernin îmi răspunde că se prea poate ca Tchirsky să le fi spus, fiindcă aşa e el: Nu ştie nimic şi o ia de sus. Va povesti aceasta lui Bussche, fără să arate de la cine o ştie.

– *G. Stirbey* îmi spune că Brătianu *este foarte îngrijat.* Se teme oare de un ultimatum german? (Mă gândesc la conversaţia notată mai sus). Sau succesul neaşteptat al Germanilor îi strică combinaţiile? Această informaţie dă o însemnătate specială convorbirei telefonice de aseară.

23 Aprilie. – La curse, un individ, Ion Chirilă, zicându-şi avocat la Cluj, mă interpelează mojiceşte asupra chestiunii Ardealului. Se pare că banda Sturdza-Cazimir ar fi strigat c-ar fi trebuit să fiu bătut. Acest Chirilă, îmi spune inspectorul

Pop, a fost în serviciul Siguranţei, primit după insistenţele lui Goga; revocat pe ziua de 10 Februarie pentru beţie obişnuită şi scandaluri prin cârciumi; după votul legii străinilor a optat; iar după 15 zile a vrut să-şi retragă opţiunea şi a obţinut un bilet de liberă petrecere ca străin, pentru a se sustrage unui eventual serviciu militar! După tentativă, s-a dus repede la berăria Căpitanu, împreună cu Sturdza, pentru a căuta pe Dr. Giani ca să aibă o întrevedere cu el şi Nicu Popovici. (Văzut de Kiriacescu).

24 Aprilie. – Quatorul Filipescu-Grădişteanu-Delavrancea şi M. Cantacuzino convoacă alegători şi membrii clubului, pentru Duminică la club, vrea să pună mâna pe club! Iată la ce se gândesc marii noştri patrioţi în asemenea momente!... Filipescu publică o scrisoare ca să anunţe ţării că Italia a iscălit înţelegerea cu Tripla Înţelegere. Italienii care voiau să ţie secrete convorbirile lor, trebuie să se bucure! Am ştiut prin Grigore Cantacuzino că Blondel este acela care a dat această asigurare, după o telegramă de la Petersbug.

25 Aprilie. – *Djavid-Bey,* reîntors de la Berlin, este impresionat de organizarea şi puterea economică germană şi de imensul avânt al populaţiei. În privinţa Italiei, Berlinul e pesimist, dar Viena optimistă; Germanii însă convinşi că pot bate şi pe Italieni. Djavid îmi vorbea de intrarea bulgaro-greaoă, care evident va face mai mult rău Turciei decât Germaniei. Tirpitz i-a spus, având înaintea lui hărţile noi ale Constantinopolului că ştiinţificeşte era o imposibilitate să fie luat prin mare. Pentru o armată de uscat e posibil, dar trebuie puteri foarte mari.

– *Bussche* mă vesteşte că Take Ionescu răspândeşte zvonul că aş căuta prin declaraţii şi prin interviewuri să-mi schimb orientarea. (Presupun că e vorba de jurnalul «Le Temps» care nu mi-a publicat declaraţia). – Reamintesc lui Bussche că-i anunţasem interviewul. De asemenea că schimbarea tonului articolelor din «La Politique» are de scop, dacă e posibil, să readucă liniştea în partid. – A văzut pe Rege, l-a găsit mai ferm şi mai liber în opiniile lui. S-a vorbit de greutăţi; Regele: Sunt făcute ca să fie învinse! Crede şi El, că situaţia cu Italia este turbure.

26 Aprilie. – Întrunirea Filipescu-Cantacuzino la clubul conservator, cu o moţiune care nu conchide la nimic pe faţă, şi în care proclamaţia lui Filipescu ca şef de către Delavrancea, după impresia generală, a fost un fiasco. – La curse, grupul Filipescu nu avea deloc aerul victorios. *Regina* a venit la curse şi s-a preumblat, însoţită de mine, prin tot pesagiul. – Aceasta s-a considerat ca o manifestaţie, a raportat Kiriacescu. La urcarea înapoi în tribună, Filipescu grup cu Deşliu, Many, Hiott, – nu mai mi-aduc aminte al cincilea, i-au ţinut calea; Regina a salutat, a dat mâna lui Filipescu, şi a trecut înainte.

27 Aprilie. – Dr. Dinu Brătianu comunică că, *M. Pherekyde* i-a spus că este în toate de acord cu Brătianu în momentul de faţă...; că Brătianu acum vede altminterea de cum vedea acum 6 luni; că este evident că dacă Italia intră în acţiune, România va rămâne liberă să *aştepte* şi să-şi *aleagă* momentul.

– Lungă vizită a lui *Maiorescu,* care îmi arată încă o dată satisfacţia lui pentru ţinuta mea, – foarte de sus – la Comitet şi dispreţul lui pentru vulgaritatea şi micimea lui M. Cantacuzino. E convins că Italia va mai reflecta şi că nu trebuie să ne luăm după ea.

29 Aprilie. – *Mitilineu* a auzit la Banca Românească pe Vintilă Brătianu spunând că fratele său este foarte stânjenit în tratativele cu Rusia prin concesiunile ce Filipescu şi Take Ionescu fac mereu Rusiei.

– Seara *Jean Lahovary* îmi comunică propunerile ce i-a făcut Emanoil Antonescu (nu a zis: din partea lui Filipescu, dar aşa a înţeles), de a fuziona cu Take Ionescu sub direcţia lui Lahovary! Am simţit că aceasta făcuse impresie asupra lui Lahovary. El voise la un moment dat să ceară o întrevedere lui Take Ionescu pentru a-i demonstra că aşa continuând lucrurile, Brătianu nu are nevoie de guvern naţional. Referitor la guvern naţional, l-am întrebat dacă ar fi de luat Filipescu «en tiers», evident pe lângă Lahovary şi mine. – Mi-a răspuns: Cu niciun preţ, ar fi un pericol, ar face ce-a făcut lui Maiorescu în momentele cele mai critice.

30 Aprilie. – Filipescu, prin convocări făcute la 12 pentru

ora 5, constituie peste capul lui Lahovary, preşedinte al clubului, un comitet executiv de Ilfov, pentru a da o delegaţie lui Many.

– Bussche îmi trimite un extract semnificativ din la «Stampa», referitor la acţiunea lui Giolitti şi îmi comunică că Czernin are veşti mai bune de negocierile cu Italia.

1 Mai. – Lovitură de teatru. *Demisia cabinetului Salandra.* Prietenii lui Filipescu, consternaţi, au dispărut. De altminterelea şi «Epoca» şi «Dimineaţa» au articole zicând că din partea Rusiei nu avem toate garanţiile, nici tot ce se aştepta.

– Ştirile din Galiţia sunt fulgerătoare. Ruşii au dat înapoi cu 150 klm. şi tot frontul se clatină. Armata lui Ratco Dimitrieff, dislocată.

Se înţelege că acum Italienii stau pe gânduri. Aceasta este părerea pe care o exprim lui Vredenburch. Nu conchid încă la o înţelegere cu Austria, dar numai la nevoia de timp pentru a aştepta.

2 **Mai.** – *Marinkovici* se plânge de procedeele puţin amicale ale României către Serbia. Vrea BanatuL Rusia nu poate sacrifica complet Serbia: Putnik este din Banat; Versecz este teritoriu sârbesc. Timişoara în 1848 a fost recunoscută prin rescript imperial, ducat sârb. Brătianu a declarat lui Poklevsky că mai bine îşi dă demisia, decât să cedeze pe chestia Banatului. Marinkovici mă întreabă făţiş dacă eu sunt sau nu prieten al Serbiei. (O fi crezut oare la lovitura demisiei?).

– Seara, pe balconul clubului, după un prânz bun stropit cu şampanie, Barclay, Poklevsky şi Blondel discută cu glas atât de ridicat încât de la masa mea de bridge am auzit crâmpeie. Barclay, cu obstinaţia omului cam ameţit, repeta mereu: «Brătianu nu e prost... nu va spune asta»! – Poklevsky găsea pretenţiile româneşti exagerate: «Asta este tiranie, nu mai este colaborare. Ei câştigă teritorii imense, fiindcă noi ne-am omorât oamenii; ne vom lipsi de ei»!

3 Mai. – *T. Mihaly,* înspăimântat de ceea ce se petrece cu porumbul. Au fost 30 vagoane pentru Transilvania care are nevoie de 3 mii! Politica sălbatică proclamată de Filipescu:

dacă se flămânzeşte Ardealul, el se va revolta în contra Ungurilor şi atunci se va putea interveni! Dar cu cine să faci această revoltă: cu femei şi cu infirmi! – Ciurcu de la Viena i-a spus că, trimis de către primarul Weisskirehen, a obţinut 2 mii de vagoane de făină, dar că a fost silit să dea 2 milioane D-rului Costinescu şi fratelui lui Radovici. Un ţăran, Munteanu din Poiana Sibiului, la Bucureşti de multă vreme a rugat pe Mihaly să-i ajute să iasă din România cu porumbul lui şi jură că nici o dată nu va mai pune piciorul aci, căci prea mult l-au furat din toate părţile! Mă roagă să spun Regelui că România a pierdut mai mult de jumătate din creditul ei în ochii Ardelenilor. Se pune în faţă ţinuta Ungurilor, care dau vagoane şi se îndatorează a nu rechiziţiona ceea ce va veni pentru Români şi a nu aplica preţuri maximale!

– *Regele* vine la curse, vorbeşte foarte mult cu mine. A văzut pe Filipescu, pe care l-a găsit foarte liniştit. – Eu: Furiile lui sunt totdeauna simulate... – Regele i-a reproşat ceea ce se petrece în partid; un partid aşa de divizat nu mai poate inspira încredere Coroanei. În acest moment mai ales este mai mult decât regretabil. Fără partide tari n-avem şalele destul de solide pentru ca să facem faţă situaţiei. De două ori a făcut aceleaşi observaţii. Filipescu a recunoscut că înfrângerea Ruşilor în Galiţia e cea mai mare din câte au suferit. – Regele crede că Italia va fi bătută. (Se ştia din ajun că Salandra este menţinut la guvern): îşi pune mâna în foc. Nu trebuie să ne grăbim, dar să aşteptăm criza; ea nu poate trece fără foloase pentru România. – Eu: Mai ales că, la timp ne putem tot atât de bine înţelege şi la răsărit, Transilvania fiind destinată să ne revie. – Regele: Este fatal. Într-un viitor apropiat Transilvania ne este destinată.

Am reprodus frazele principale. Impresia mea este: speranţă secretă că nu vom intra în contra Puterilor Centrale, dar că o admite în principiu.

9 Mai. – Lahovary şi D. Greceanu vin la ora 3. După timide încercări să mă aducă la directoratul în trei, *Lahovary* îmi expune o nouă propoziţie pe care Greceanu este autorizat să o facă şi interpelează pe Greceanu: «Nu-i aşa?

este din partea lui Filipescu?» – «Da». – Ar fi vorba ca să mă retrag şi, pentru împăciuire, s-ar accepta preşedinţia lui Maiorescu. În contra şefiei lui Filipescu am o opunere peremtorie, căci ea ar semnifica o schimbare de politică; la şefia lui Maiorescu n-am nimic de obiectat, fiind triumful politicii mele proprii.

La ora 8½ Greceanu îmi raportează că Maiorescu îşi rezervă răspunsul până Luni. Ceea ce nu opreşte pe Argetoianu să anunţe la Club, că Maiorescu a primit, şi încă pe baza unei intrări imediate în campanie, şi că eu sunt demisionar! (Barbu Catargi).

– *Bussche* îmi vorbeşte de negocierile cu Rusia şi îmi spune că Brătianu i-a afirmat, uitându-se drept în ochii lui, «că nu negociază!» Să fie lăsat să lucreze şi va ajunge să menţie neutralitatea.

Italia a pornit în război. Nu a declarat război Germaniei. În general: nemulţumiri şi lipsă de simpatie pentru Italia. S-a servit de noi, a pretins totdeauna că ne are cu ea; ceea ce ar fi supărat şi pe Rege şi pe Brătianu. Degeaba ţipă «La Roumanie»: *«Eviva Italia-»:* n-are ecou.

10 Mai. – Domnul Pisani îmi trimite martori pe Nicu Filipescu şi Kalimaki; cel dintâi nu are aerul să bănuiască că, moralmente, nu poate servi în contra mea. Încredinţez afacerea mea lui M. Pherekyde şi lui I. Mitilineu.

– La paradă nu era vorba decât de retragerea mea(?). *Regele,* la curse, foarte, foarte afectuos, îmi ţine multă vreme mâna, pe când îi povestesc cele întâmplate. – *Maiorescu,* la 9 dimineaţa, vine să-mi spună că am făcut bine că nu am refuzat net, pentru a-l menaja pe Lahovary la care simte veleităţi de măriri. El ar fi răspuns printr-un refuz categoric, dacă nu ar fi avut aceleaşi scrupule. Va căuta mâine, când îşi va da răspunsul, să convingă pe Lahovary de răul care face dedându-se la astfel de manopere. (Primesc prin poştă o propunere de la Filipescu de a întruni *Congresul,* – scrisoarea scrisă de Crăciun!).

11 Mai. – Filipescu a trimis lui Greceanu, la Iaşi, cam următoarea telegramă: «Ai plecat şi m-ai lăsat în încurcătură. Proprietarul casacei a convins pe părintele

literaturii că trebuie să refuze». (Mitilineu-
Corbescu). – Brănişteanu a văzut pe Maiorescu care a refuzat, dar s-a întors cu impresia că Lahovary mă părăsea şi se gândea el la direcţia partidului.

– La ora 6 vine *Brancovanu* şi-mi povesteşte că a fost întrunire la Filipescu şi că toată lumea a recunoscut că a fost o nebunie de a se gândi la Maiorescu (!!) şi că trebuie oferită direcţia lui Lahovary. Lahovary, prevenit de M. Cantacuzino, primeşte. El, Brancovan, vine să facă apel la mine. Din momentul în care primisem pe Maiorescu, de ce nu l-aş primi pe Lahovary; şi partidul, unit, ar putea exercita o presiune asupra lui Brătianu, care prea a rămas fără control. Refuz categoric: Lahovary ar fi o jucărie în mâinile lui Filipescu şi de altfel n-am nicio vină faţă de partid pentru ca să capitulez. Prefer a înfrunta o decapitare, sau în comitetul executiv, sau în Congres. O luptă bărbătească, nu o strangulare de scapet prin culoaruri. – Dar atuncea, îmi spunea Brancovan drept răspuns, va fi putinţă pentru Filipescu să ia partidul şi ar fi... un mare rău!

La 8½ Brancovan îmi spune că a fost la Lahovary, care nu numai că primeşte, dar are o poftă nebună de a fi şef. Răspund: Când Lahovary va voi să-mi vorbească direct, voi discuta cu el.

– *Bussche* la ora 10 seara. – Oare este adevărat că guvernul a terminat aseară negocierile cu Rusia? Ştire din izvor foarte bun. – Eu: Nu ştiu nimic şi nu cred nimic. – El: Aceasta mi-a asigurat-o şi Morţun. Dar dacă Rusia ar primi, deodată, propunerile române? Morţun: Tot ar mai rămâne Bulgaria, sau altceva! (Mi se pare că-şi ascund jocul. Azi dimineaţă «Dimineaţa» zicea că Tripla Înţelegere nu va mai face nicio propunere şi că va aştepta ca România să reia convorbirea!) – Eu: Dar Austria? Nicio propunere, când se vede că a făcut propuneri Italiei? – El: Cred sigur că da, dar este un secret absolut.

Îmi arată o scrisoare de la Cartierul general, unde se consideră rezistenţa rusească ca sfârşită. Oamenii încep să lipsească. Adaugă: Ar fi o nebunie să vă declaraţi *în acest moment!*

12 Mai. – *Maiorescu* îmi comunică convorbirea sa cu Lahovary. Simţind că Lahovary, care i-a explicat foarte pe lung consideraţiile lui politice, anunţând triumful Triplei Înţelegeri după intrarea Italiei, îşi va pune candidatura, Maiorescu i-a declarat pe faţă că e hotărât să combată orice schimbare în direcţia partidului. Lahovary i-a destăinuit chiar că liberalii aveau încredere în el.

– Întâlnesc pe *Brătianu* la d-na Cantacuzino (Crucea Roşie): «Ce noutăţi?». – «Ce ştiţi prin gazete; am să te văd mâine, dacă nu sunt la ţară. Am văzut pe cei doi (gazetele: Take şi Filipescu)».

– La ieşire, *A. Constantinescu:* «Dar ce vor iar prietenii tăi?» – «Să mă dea peste cap pentru a putea face presiune asupra guvernului, pe care îl acuză că nu face Rusiei concesiunile necesare». –El: «Ar fi de datoria lor să nu o spună, chiar dacă s-ar ajunge la obligaţia de a se da ceva. Pot ei să facă ce vor vrea, pe Brătianu dintr-ale lui nu-l poate scoate nimeni».

13 Mai. – Iar vine Czernin la informaţii; îi repet că nu ştiu nimic. Şi profit ca să-i spun: «Dar D-v.? Nu faceţi nicio ofertă României?». –El: «Pentru neutralitate, niciuna: dacă România vrea să intre, altă socoteală, după cum o ştiţi de multă vreme». (Basarabia). – Eu: Nu e vorba de asta! Aţi intrat cu Italia pe calea concesiunilor teritoriale, şi pericolul era mai mic– El: Dacă se fac oferte şi Brătianu refuză să trateze, se strică tot, aşa că prefer să nu sugerez nimic. – Eu: V-aţi gândit că dacă intră România în război, Constantinopol e pierdut? Aceasta ar însemna rivalitatea Rusiei; o armată nouă care se poate organiza dincolo de Niemen. – El: s-ar oferi în Bucovina, dar nimic în Ungaria; este imposibil. – Eu: Ceilalţi ne-ar lăsa să luăm tot, acolo!

La sfârşitul convorbirii, aflând că trebuie să văd pe Brătianu, mă roagă, dacă simt că Brătianu ar accepta să stea de vorbă în vederea unei acţiuni comune, că ar putea... – Eu: Ar trebui să fie o propunere foarte însemnată: altfel ce guvern ar îndrăzni să se mişte?

– 3 ore. Comitet consultativ la Lahovary. *Lahovary* declară că nu mai poate să mă susţie; că o dată Italia intrată,

acţiunea României devine *iminentă* şi că trebuie un partid unit pentru ca să aibă autoritate în acţiunea sa. – După ce am primit propunerea unui Congres, în care o mare proporţie este pentru mine, mi se scoate o propunere de a convoca din nou comitetul executiv (M. Cantacuzino adaugă că poate congresul ar fi inutil!); şi apoi o propunere de a coopta pe Lucasievici şi Dr. N. Tomescu. M-am păcălit ca un copil convocând comitetul pentru a discuta oportunitatea congresului; trebuia să-l convoc «de plano». – Luni 18. Comitet; Marţi, congres– Lahovary m-a părăsit cu totul, şi Vlădescu, după ce a votat cooptările, îmi propune să alegem pe Andreescu la C.–Lung, pentru a anula în parte aceste cooptări! Câtă murdărie şi câtă trădare!!...

14 Mai. – *Bussche* confirmă succesul la est de Przemiszl. Deschid chestiunea propunerilor: «Vor fi». Reamintesc că dacă nu sunt *foarte atrăgătoare,* e mai bine să nu se facă. Dacă lucrul este serios, să nu se piardă din vedere că, se joacă o partidă hotărâtoare pentru Austro-Ungaria. Simt că el nu mai are încredere în Brătianu.

– Primul ministru n-a dat semn de viaţă. Spun lui G. Stirbey că găsesc straniu să nu mi se vorbească nimic de situaţie.

– Seara zvon de la legaţia sârbească: *Brătianu* n-ar vedea cu ochi răi venirea lui Lahovary (chiar el se lăuda lui Maiorescu că Brătianu avea încredere în el); Marghiloman este foarte bine văzut de Curte şi Regele, care nu vrea războiul, îl ţine în rezervă dacă Brătianu vrea să-i forţeze mâna. Având la conservatori pe Lahovary, partizan subit al războiului, el este liber să se joace de-a demisia fără teamă. Aceasta este interesant de reţinut.

– Conferinţă cu câţiva prieteni politici asupra situaţiei. Maiorescu: *Paul Greceanu,* care trece drept partizan al lui Lahovary, a declarat că împărtăşeşte modul de a vedea al lui Lahovary în politica externă, dar, pe de altă parte, cum simte că ceea ce se face nu este lucru cinstit, rămâne fidel lui Marghiloman.

– Mille a divorţat de Acţiunea Naţională. El atacă pe Rege pe tema că a benchetuit (aiurea vorbeşte de chef) cu Czernin

şi Bussche la Copăceni, în ajunul zilei de 10 Mai. De fapt, s-a aflat că acum vreo 10 zile Regina le-a arătat grădina Sa, moştenită de la Gh. Filipescu.

– Pe de altă parte, guvernul nu proiectează să interzică întrunirea sub cerul liber din Cişmigiu, Duminica viitoare, pentru a manifesta în favoarea Italiei. Această întrunire a fost anunţată de gazete în acelaşi timp cu primirea lui Take şi lui Filipescu, Luni, la Brătianu. Prin «La Politique» am întrebat dacă erau relaţii «de cauză la efect»? Cocăneanu, inspector administrativ, (om de casă al lui Brătianu, a spus în faţa lui Paul Teodoru că Brătianu trimisese pe aceşti domni la plimbare... (?!)

15 Mai. – *Czernin* a văzut pe Brătianu. La primul cuvânt de acţiune comună în schimbul compensaţii, Brătianu a declinat net orice conversaţie. Dar ar fi întrebat: «ce oferiţi în schimbul neutralităţii?»... Convorbire, pe care Czernin de astă dată, a refuzat să o susţie. Czernin este de părere că Brătianu ar dori să obţie concesii fără să rişte nimic: «ca în 1913; dar nu se câştigă de două ori în viaţă lotul cel mare». – Czernin îmi spune că trebuie să se formuleze ce s-ar vrea ca preţ al colaborării şi că se va răspunde imediat, da sau ba. A lăsat să se înţeleagă, după multe reticenţe, că în plus de Bucovina, s-ar mai putea avea ceva. Îmi cere să sondez pe Brătianu, ceea ce refuz. Nu sunt măcar sigur că voi vedea pe Brătianu.

– Preparăm congresul. Mult devotament la Barbu Catargi.

16 Mai. – Din nou îmi vorbeşte *Bussche* de propunerile posibile austriace: Bucovina României, iar Transilvania principat independent, depinzând de Viena, ca înainte de 1687. Îl fac atent cât de puţin e aceasta, având în vedere perspectivele cu care suntem ademeniţi de aiurea, şi ce teribil lucru poate fi, mai ales pentru Constantinopole: dacă intrăm. Îmi răspunde că toate acestea trebuie să fi fost cântărite la Berlin. Mă întreabă pentru prima dată, ce gândesc de Bulgaria? Teamă?...

– Atrag încă o dată atenţia lui *G. Stirbey,* cât de ciudată este tăcerea lui Brătianu, care nu mă ţine în curent cu nimica. Stirbey tace. Presupun că e cel puţin de părerea mea

şi că împărtăşeşte poate bănuelile mele despre mica înţelegere Brătianu-Lahovary.

– Asupra manifestaţiei de mâine, Teodorian raportează că Hurmuz ţine din anturajul Băncii că, atunci când Take Ionescu şi Filipescu s-au dus la Brătianu, i-au cerut, în numele Acţiunii, autorizarea de a organiza această manifestaţie şi autorizarea le-a fost dată. (Aveam dreptate când ziceam în «La Politique»: «Relaţii de la cauze la efecte!) Teodorian ştie că agenţii liberali aleargă în culoarea de albastru pentru a aduna contra-semnături de la aceia care au votat pentru mine moţiunea de încredere.

18 Mai. – Comitet executiv. O ignominie: Au adus şi pe Pariano, demis de chiar comitetul lui, pe C. Colibăşanu, pe care nu l-a ales nimeni, şi pe Pompiliu Vlădescu, delegatul lui Emanoil Antonescu, singur. Mă las înşelat şi admit şi pe Lucasievitz şi pe Tomescu şi chiar pe Mani, cei doi dintâi impuşi de comitetul executiv, ultimul emanaţia comitetului executiv de Ilfov. Imediat, asupra alegerii atât de clară şi legală a lui Titu Cananău, începe chestiunea politică. Lahovary declară că mă părăseşte şi Vlădescu face la fel. În mijlocul gălăgiei şi apostrofelor violente (generalul Argetoianu a uitat buna cuviinţă până în a zice lui Maiorescu c-ar fi făcut mai bine să rămâie profesor decât să facă politică, aşa încât chiar Luca Elefterescu cel dintâi l-a scuturat), se pune chestiunea de încredere: Cer atunci să fie votată sau de către comitetul care a ţinut şedinţă la 20 Aprilie, – aş fi avut 32 voturi contra 31 – sau să se valideze toate alegerile, aceşti domni voind să pună la socoteală pe cei trei adăugaţi în şedinţa plenară de la 19 Aprilie, ceea ce le-ar da 34 voturi contra 32. Ei nu acceptă, ridic şedinţa. Semnăm un proces-verbal în 32, plus Titu Cananău, J. Goilav, Ghiţescu şi Zănoagă, legalitatea alegerii cărora n-a fost contestată. – Rămaşi singuri, ei declară vacantă preşedinţia şi însărcinează pe I. Lahovary cu direcţia provizorie.

19 Mai. – Congresul. Ceea ce a fost congresul... a, se citi notele stenografice ale lui Stahl. Filipescu, îngrozit, când voind să se impună, a fost huiduit cum niciodată nimeni n-a

fost huiduit. Grigore Cantacuzino pretinde că a vrut să mă lovească cu bastonul, dar el şi dr. Giani l-au reţinut. Calimaky a primit de la Nicu Doiciu un pumn magistral. – Fratele meu a adus propuneri de pace. După ce am conferit cu Maiorescu, am declarat că dacă se ţine congresul şi dacă avem majoritatea, am să propun în urmă un «partaj» cu Lahovary. Conferinţă în patru. *Maiorescu* merge cam departe, voind să încredinţeze comitetului regularea ulterioară a înţelegerii. Răspund: Voiam să deschid congresul şi să cedez prezidenţia lui Maiorescu; vom persista la această soluţie. – Ei: Dar atunci, şi Olănescu îl va propune pe Maiorescu. – Eu: Se va anunţa că o moţiune, cu 200 de iscălituri, este depusă... – Ei: Nu se va ceti textul... – Maiorescu: Voi spune că va fi cunoscut prin procesul-verbal. – Eu: În urmă voi anunţa că voi face propuneri pentru *colaborarea* cu Lahovary. – Filipescu: Da, asta este o noutate şi nu ar trebui precizat nimic... – Lahovary: Ba tocmai e nevoie de această precizie. – Eu: Desigur, căci o dată cu d. Lahovary, înţeleg din observaţia lui Filipescu, că ar trebui consultaţi şi ceilalţi. – Lahovary: Dacă nu mai aveţi încredere în mine... – Filipescu nu mai rezistă şi cheamă pe membrii lor din comitetul consultativ spre a delibera. – Am avut buna idee să spun că comitetul executiv nu putea să rămână cum este.

După congres, nedumerire; unii mulţumiţi, majoritatea iritată de gestul meu. Arion, în special, supărat şi neadmiţând formula de împărţirea şefiei. Ca şi Aslan$_r$ Meissner şi Mehedinţi.

La 3½ scriu lui Lahovary, rugându-l să-mi dea o întâlnire, pentru a examina împreună chestiunile care pot aduce cel mai curând realizarea declaraţiilor făcute la congres. În loc de a răspunde, duce scrisoarea mea lui Maiorescu, care mi-o restitue. – La 8½ Maiorescu vine la mine. Lahovary şi Filipescu au fost la el; sunt nemulţumiţi de declaraţia făcută în congres şi ar voi ca mâine, în comitet, să se reguleze tot. Dar cum? a spus el, în statute nu se vorbeşte de doi şefi. – Ei au propus ca eu să demisionez mai întâi şi apoi să se aleagă. – El: Un fel de *colaborare* cum a fost guvernul meu? – Eu:

Demisiunea mea? Asta nu se poate. – El: Atunci ruptura. Doamne...! –Eu: Avem de vorbit de comitetul executiv, de organizaţiile din Capitală, de politica externă. Forma se va găsi pe urmă. – El: Îi voi scrie mâine, să stea de vorbă cu D-ta.

31 Mai. – *Von dem Bussche,* aflând probabil de la Lupu Kostache că văzusem pe Brătianu, mă întreabă în ce stare de spirit l-am găsit, sora sa spunându-i că-l văzuse neliniştit. Vorbim imediat de ofertele de făcut, nu pentru acţiune, dar pentru o stare intermediară: o neutralitate, care ar rezerva o acţiune eventuală, dacă e posibilă. –El: Îi este frică de un refuz al lui Brătianu. – Eu: Ce are a face, dacă trebuie să intervie o soluţie brutală zilele acestea, într-un sens sau celălalt? – N-a spus Brătianu lui Czernin, în treacăt, căci în treacăt se şoptesc lucrurile esenţiale: «dar pentru neutralitatea mea ce-mi daţi?» – El: Czernin a înţeles că niciodată Brătianu nu va admite o acţiune ulterioară şi de aceia a tăiat-o scurt. (Nota: Czernin a spus lui Maiorescu că *n-are încredere* în Brătianu). – Eu: Din toată conversaţia mea de ieri a ieşit impresiunea că Brătianu ar fi încântat să aibă un câştig fără a trage sabia, «exact ca Maiorescu în 1913». – Trebuie să se înţeleagă că Brătianu nu poate face propuneri. Să i se facă; nu este om să le speculeze dincolo, ca să obţie mai mult. Trebuie grabă însă, ca să nu existe un fapt îndeplinit, militar sau politic, care să facă poziţia mai grea. - Bussche îmi mulţumeşte; zice că mai are de vorbit cu *cineva* şi de aceea este ţinut la atâta discreţie (!?); că acesta este şi modul lui de a vedea şi că va lucra în aşa mod, încât se va face presiune desigur asupra Austriei, după ce va veda întâi pe Brătianu. E mulţumit mai ales că Brătianu este susceptibil de a primi soluţia intermediară.

1 Iunie. – *Czernin* este mulţumit de situaţia generală. Reîncep insistenţele mele pentru propunerile de făcut. – Pentru neutralitate: imposibil, nimic!» – Eu: «Este neîncrederea D-v. faţă de Brătianu care vă face să vorbiţi aşa, o ştiu (prin Maiorescu), dar nu aveţi dreptate». – El: «Dacă suntem bătuţi, România tot se va arunca asupra noastră». – Eu: «România poate să facă ca să nu fiţi bătuţi şi

ca Constantinopolul să nu cază. V-am prevenit la timp că Italia vă părăseşte, şi aţi manifestat totdeauna o încredere absolută în părerea contrarie». –El: «Mă arătam mai încrezător decât eram...». – Eu: «Băgaţi de seamă şi nu vă lăsaţi orbiţi de succesul din Galiţia!»

– *Barbu Catargi* îmi spune în faţa lui Mehedinţi, că a petrecut seara de ieri cu colonelul Semenow, care era mereu cu paharul în mână, şi că Semenow ar fi spus clar că trebuie răsturnat Regele şi pus Prinţul Carol; că numai atunci se va putea intra în acţiune. (A se apropria de cuvintele ţinute în Rusia, raportate de M. Săulescu, de mai toţi oamenii politici: Regele Ferdinand catolic, în dezacord cu poporul său «pravoslavnic», şi că trebuie să se scape de el).

2 Iunie. – Astă-seară «L'Indépendance» şi «Viitorul» atacă Acţiunea Naţională, iar «Epoca» cu «Dimineaţa» ameninţă pe Brătianu. «Epoca» spune limpede că Brătianu i-a minţit (pe Filipescu şi ai lui). Articole isterice.

Aceste ameninţări vin tocmai când o depeşă anunţă că Mackensen a bătut din nou pe Ruşi şi le-a luat 16 mii oameni.

6 Iunie. – Văd pe *Bussche* la club şi-l întreb ce mai e nou? El îmi răspunde că, văzând pe Brătianu, nu l-a întrebat nimic dar i-a povestit versiunea publică asupra negocierilor lui Poklevsky: acceptarea propunerilor ruseşti, acţiunea rămânând subordonată înţelegerei statelor-majoare. Brătianu a răspuns: *ca să fie înţelegere între statele-majore, ar trebui să fie acord diplomatic, şi acest acord nu există.*

7 Iunie. – *Czernin* îmi aduce raportul unui agent al lor, că un preot transilvănean, Imbronie, 26 str. Cobălcescu, este aprins peste măsură şi s-a declarat gata să mă ucidă. –Mi s-a spus ieri că la Filipescu este o continuă defilare de refugiaţi şi că el îi excită în contra mea. – L-am întrebat din nou dacă au de gând să se încreadă numai în steaua lor şi dacă nu se gândeau să facă propuneri. El mi-a răspuns întâi, că la ce servesc concesii teritoriale pentru neutralitate, căci dacă sunt bătuţi, cu toată neutralitatea, România se va năpusti asupra lor. – Eu: Tot neîncrederea D-tale în Brătianu. – El: Nu, dar Brătianu de câte ori îi vorbesc îmi spune să mă uit la

opinia publică, şi nu face absolut nimic pentru a o schimba. – Eu: Este cu mâinile goale! –El: Şi dacă facem o pace separată cu Rusia? România ar putea obţine tot: 48 de ore mai târziu n-ar mai avea nimic. – Revenind la punctul de plecare, el: îmi frământ creierii; poate D-ta vei găsi mai uşor o formulă: *Să se dea României* (nu simplă promisiune) *Bucovina românească* (mai târziu n-a mai fost vorba de partea românească), *ca aceasta să fie pentru opinia publică. Dar să fie bine înţeles între Rege, guvern şi D-ta că, în mod secret, sunteţi angajaţi să intraţi într-un timp hotărât în contra Rusiei.* Caută şi D-ta formula. În această direcţie se poate lucra...

Răspund: Sper să văd pe Rege şi dacă găsesc ceva. Am să vă spun. Rezerv numai decât chestia Transilvaniei, zicându-i: doreşti un sistem de alianţă bazat pe prietenie, cu această latinitate, certată cu D-v. Şi nemulţumită? Oare e posibil?

8 Iunie. – *Neniţescu* are convingerea că se tratează cu Germanii. Este de părere că momentul a venit să iau poliţie într-un mod hotărât şi să avizez pe Rege şi pe Brătianu de necesitatea de a ne orienta definitiv în contra Rusiei.

– Un apel al «Uniunii Românilor» (Mândrescu) adoptat de Acţiunea Naţională, convoacă pe cetăţeni la un mare meeting pentru ziua de 14 la Arenele Romane, pentru a manifesta *în favoarea războiului imediat, alaiuri de Tripla Înţelegere!* (Aceasta tocmai în momentul când aliaţii sunt la porţile Lembergului).

9 Iunie. – Întors de la Berlin, *Halil-Bey* vine să mă vadă, însoţit de Sefa Bey. Vorbim de propunerile ce ar trebui să le facă Austria. Ştie că Germanii ar fi dispuşi; dar Austriacii n-au încredere. Tot aceiaşi teamă: dacă dau Bucovina şi dacă în urmă sunt bătuţi ce siguranţă ar fi pentru ei? –Eu: România nu poate, fiind un stat mic, să-şi permită să trădeze legătura făcută. – Dar dacă se dau avantagii pentru neutralitatea binevoitoare, şi Bulgarii au să ceară avantaje? De pe acum ne cer şi nouă şi D-v. Nu ştiu dacă am putea noi să concedăm ceva. – Restul lungii conversaţii urmează asupra aceluiaşi subiect. Insist asupra nevoii, mai ales de a alimenta Turcia cu muniţii şi de a scăpa Constantinopole.

Deci, sacrificii serioase ale Austriei pentru România.

– *N. Ioanid,* fost deputat la Slatina, venind din Sofia, a văzut acolo pe miniştrii Radoslavoff, Tonceff şi Apostoloff. Toţi i-au spus că România va servi de regulator Bulgariei(?). Un general i-a afirmat că a ataca astăzi Constantinopole prin Ceatalgea, este o imposibilitate strategică, atât de bine este fortificat. Poporul, filorus. Toată lumea în contra dinastiei. Ioanid e mirat de faptul că toţi oamenii politici se ocupau mai ales de ceea ce fac sau gândesc eu. Radef n-are niciun credit.

Miercuri, 10 iunie. – Întreb pe *Bussche* să-mi spună sincer dacă se tratează sau nu. El, după ezitare: Da, dar nu trebuie să o afle cineva; căci numai noi Germanii tratăm. – Îl pun în curent cu propunerile lui Czernin: imposibil să atac pe Brătianu, dacă nu ştiu nimic asupra intenţiilor pentru drepturile politice ale Românilor. – El: Da, vor fi acordate. Mă sfătuieşte să văd pe Brătianu, *fără întârziere.* (Oare lucrurile n-ar merge bine?) Îmi anunţă că legaţiunea austriacă i-a telefonat că Lembergul a căzut ieri la ora 7. Halil-Bey i-a spus că se vor reîncepe atacurile în contra Serbiei; el nu ştie nimic.

– Pic Pherekyde vine în fugă de la mama sa; *Mihail Pherekyde,* indignat, a lăsat să scape că Poklevsky a povestit lui Brătianu cum că Lahovary a fost la el ca să-i declare că: poate să conteze pe sprijinul lui şi pe acela al lui Take şi Filipescu. Cum e vorba de pretenţiile României, în contra cărora Rusia ridică fel de fel de obiecţiuni este în adevăr puţin românesc! Şi îmi reamintesc că, ieşind de la Crucea roşie, Al. Constantinescu, chiar el. Găsea că atitudinea acestor domni, care criticau guvernul în loc să-l susţină faţă de diplomaţii Triplei Înţelegeri, era puţin patriotică!

Joi, 11 Iunie. – *Czemin* vine sub pretextul să mă invite la conferinţa ce o va ţine Randa cu ajutorul hărţilor, pentru a explica grandioasa operaţie militară care a adus reluarea Lembergului. Vorbim din nou de propunerile de făcut României. A văzut ieri pe Brătianu, care se plimbă în lung şi în larg şi nu vorbeşte decât de răspunderea lui. Czernin mi-a explicat că, în interesul României n-ar trebui să piardă toate

ocaziile. Pentru el, Brătianu *nu vrea* să facă nimica. Discutăm: 1) Nu poate îi vorba de Bucovina românească; ne trebuie tot, împreună cu Cernăuţi. El: Chestii de detalii; nu sunt bine orientat, dar desigur, ne vom înţelege. – 2) Quid cu Transilvania, cu care nu pot merge în necunoscut? – El: Toate acestea sunt fără valoare, căci cine ar putea face atâtea concesii, dacă e vorba numai de neutralitate? Eu: Ţi-am spus, Maiorescu ţi-a spus şi el: Trebuie o situaţie intermediară: neutralitatea *binevoitoare* şi ocupaţia Bucovinei conduc la război. – *El: Ce garanţii?* – Eu: Regele, oamenii politici. –El: Când momentul va fi venit, Brătianu n-are decât să spună: nu pot, şi farsa e jucată. – Eu: România poate rămâne neutră, dar nu poate face o murdărie, pe care numai statelor mari le dă mâna să şi-o permită. –El: Formulează D-ta, fără iscălitură, un program, un «tiro memoria» (sic) şi să avem o bază de studii. – Cer câteva zile, deoarece trebuie să vorbesc cu prietenii, ca partidul să nu se găsească legat.

– *Bussche* aştepta în salon: Ai văzut pe Brătianu? – Nu; Ştiam(?) că trebuia să primească pe Czernin ieri, şi am evitat coincidenţa. – El: Este grabă, căci trebuie să-l văd diseară şi ar trebui ca D-ta să fi vorbit cu el înainte. – Eu: Foarte bine, dar n-am nimic precis şi n-ar trebui ca Austria să se îmbete de speranţe. Aveţi succese mari, dar frontul rusesc nu e rupt. Mai trebuie să vorbesc cu prietenii mei, căci dacă este un program de propus prin noi, acesta ar trage după sine şi un memorandum către Rege, etc.

O oră mai târziu, primesc un bilet de la Bussche prin care mă roagă să nu întârzii de a vedea pe Brătianu, căci şi el are o telegramă să-i aducă. Să-l văd eu înainte, să caut a alcătui un program. Şi în post scriptum: «Este pericol de a mai aştepta» (?!)

– *Brătianu,* 11 ore la Interne: «Te vei împăca cu Filipescu»? – Protestez. – El, râzând: «Te iartă pe D-ta; mă atacă pe mine». «L-a luat apa rău pe Lahovary; nu se potriveşte cu ce-mi spunea mie». «Dispretuiesc mai puţin pe cei care fac agitaţiile naţionale, pentru bani, decât pe cei care le fac pentru situaţiuni politice şi pentru consideraţiuni

personale».

Abordez chestia străină: Din convorbirile mele Duminică, cu Czernin, ar rezulta că s-ar gândi la concesii şi teritoriale şi naţionaliste în vederea unei neutralităţi binevoitoare, care ne-ar duce mai târziu la acţiune. Expun: Bucovina, drepturi politice şi statut în Transilvania şi probabil libertatea Dunării la Porţile-de-fier. – El: Neutralitatea binevoitoare, adică trecerea munţilor, ar trebui schimbat ceva, prea e greu. Vezi ce s-a întâmplat pentru câteva vagoane. De altminterea sunt dispus să menţin neutralitatea *cât voi putea,* chiar fără alte condiţii. Bucovina? Nu ţi-o lasă Ruşii. – Eu: Nu înţeleg; evident că ar trebui să o ocupăm din momentul ce a redevenit austriacă; Austria v-a cedat-o. – Drepturi Transilvănenilor? Mă tem *că aceasta nu va produce niciun efect în România.* Statut? El îi va diviza: unii din ei s-ar pune bine cu Ungurii în contra celorlalţi (!?) – Eu: Eşti sigur D-ta că Românii diriguitori de acolo vor anexiunea? Atât li s-a împuiat capul, încât satele tot aşteaptă sosirea noastră. Conducătorii lor, Mihaly şi Hoszu mai ales, îmi păreau că găsesc că un statut ar fi «pământul făgăduinţei». – El: N-am aceiaşi părere... (aceasta spus fără convingere), şi Ungurii nici nu s-au gândit la o amnistie; ce facem cu atâta lume ale cărei bunuri sunt confiscate? Acesta e elementul care se agită... Mi-ar trebui, pentru aici, *o rectificare de graniţă* în Transilvania. – Eu: Ce înţelegi prin aceasta? – El: Cred că o ştii: Haţeg-Caransebeş, acest bloc atât de compact românesc! – Cine poate da aceasta pentru neutralitate? Atunci «mai bine mi-ar conveni acţiunea cu aceste concesiuni»!

(Toată convorbirea aceasta trădează nehotărâre: vrea concesiuni mari pentru neutralitate şi adaugă «voi păstra-o cu orice preţ şi cât mai mult cu putinţă». Cere concesii teritoriale spre Severin, şi nu se ocupă de restul populaţiei române! Impresia mea: Nu vrea să se angajeze).

Am obiectat: Dar dacă Rusia încheie pace separată? – Aceasta e exclus! – Şi dacă Rusia vă face toate concesiunile şi vă dăruieşte tot Banatul? – El: Nu e posibil din cauza Serbiei!

Când ne-am despărţit, am hotărât să propunem amnistia Austriacilor. Constat că Brătianu părea foarte turburat.

12 Iunie. – *Virgil Arion* ar dori să se ia poziţie. Stere gata să ajute acţiunea. Vorbim de modul cel mai bun de a pune chestia Transilvaniei pe care o urcă până la Barnuţiu, care n-a vorbit niciodată decât de «libertate naţională». Este de altminterelea în cadrul legii naţionalităţilor din 1868. Ceea ce trebuie, este o libertate etnică.

La dânsul la începutul războiului, de faţă fiind Lucaci, Goldiş, Vaida şi Vlad, ei au spus clar: «Dacă ne puteţi lua pe toţi, bine; dar să nu luaţi numai pe unii, fiindcă pierim cu toţii». Aceasta nu prea cadrează cu *rectificarea* lui Brătianu!

– *Bussche* a văzut ieri pe Brătianu şi nu e deloc mulţumit, căci acesta i-a vorbit de *neutralitatea actuală.* Bussche i-a arătat o telegramă din Berlin prin care se declară că situaţia militară şi politică actuală permite a se da asigurări că se poate apăra România şi că ar fi dispuşi să o facă. Aceasta ar fi avut aerul să influenţeze pe Brătianu. – Ştiu, a zis Bussche, că aţi exprimat preferinţe pentru un regim mixt la Dardanele. – Brătianu: Cel mai bun regim pentru noi este regimul turcesc. – Bussche a oferit atunci ca fortificaţiile Dardanelor să fie astfel dispuse, şi aceasta este studiat şi găsit posibil încât comerţul român să nu sufere niciodată. – Asupra regimului Transilvaniei, Regele trebuie să fi primit astăzi punctele concedate: «În caz de cooperaţiune, se poate obţine încă mai mult». – Insinuez: Serbia nemulţumită, ce acces la mare i se poate da? Poate că dezlipind-o, s-ar putea forma un bloc balcanic util. – El: Numai un semn şi pot primi ordinul să tratez cu ea!

– Am convocat pe *Verzea,* pentru orientarea asupra Transilvaniei. E o nebunie de a cere teritoriu: este imposibilitate: şi apoi dacă s-ar lua trei comitate, spre Banat, ar fi să se deznaţionalizeze tot restul, proporţia Românilor scăzând prea mult. Verzea a văzut pe Popovici, ministrul Sandor, a conferit cu Vaida, Vlad: ştie că statele-majore germane şi austriace au făcut presiuni. Pretenţiile româneşti, formulate de Aurel Popovici de acord cu Maniu, care fiind soldat trebuia să tacă, sunt: Autonomie provincială

pentru Românii din Transilvania şi Ungaria, la fel cu Croaţia, Slavonia; o Cameră (dietă) pentru legislaţia provinciei, Românii fiind mai numeroşi decât Croaţii; o reprezentare proporţională numărului lor în Camera din Budapesta. Autonomia financiară pentru afacerile de competenţă; ca garanţie imediată, un comisar reprezentant al guvernului central pentru comitatele române, şi un ministru fără portofoliu la Budapesta, dar amândoi luaţi printre oamenii partidului naţional; garanţii serioase pentru autonomia provincială.

13 Iunie. – *Mihaly* îmi vine pe neaşteptate. El crede că pentru moment este imposibil să ne gândim la luarea Transilvaniei; el nu împărtăşeşte preveţiunea lui Goldiş şi crede că cele trei sau patru comitate ar pune restul ceva mai mult sub influenţa secretă a României(?). El nu crede ca Ungurii să primească cererile formulate la Viena, şi al căror text îl cunoaşte: «dacă s-ar obţine, nu s-ar putea spera nimic mai mult».

14 Iunie. – Moartea subită a lui Lahovary. Vestit la ora 9½ de Herescu. Sunt cel dintâi care sosesc la casa mortuară şi care mă ocup de familie, răspândită în lumea toată.

– Faimosul meeting de la arenele romane, semnalat ca trebuind să schimbe mersul lucrurilor, a fost un fiasco. Filipescu n-a asistat: Blondel îi face, la Jockey-Club, vii mustrări. Deşliu a reacţionat, scuzându-l din cauza doliului lui Lahovary (moft); Blondel: «În astfel de împrejurări nu există niciun doliu!» Mitilineu, Dobrescu, etc. sunt scandalizaţi!! – Potopul care a căzut pe la ora 5 a schimbat întrunirea într-o fugă generală.

15 Iunie. – Întrunirea privitoare la Club; în majoritate părerea este contrarie oricărei soluţii care ar provoca un scandal.

– La amiază am conferinţă intimă la Neniţescu cu Arion. Expun eventualul program: Bucovina, autonomia Transilvaniei, Porţile de fier. Suntem de acord asupra necesităţii de a atrage atenţia Regelui că este vreme ca guvernul să se ocupe şi cu această latură a chestiunii.

– Chemat telefonic la *Regina* la ora 4½ – *Regele* vine să-mi

vorbească în salonaşul Reginei, câteva minute după sosirea mea, apoi mă roagă să-l însoţesc în biroul lui. Expun Regelui convorbirile ce am avut. Părerea mea este că ar trebui în curând să se ia o hotărâre, căci dacă s-ar termina criza fără ca România să fi câştigat ceva, răspunderea ar cade asupra Coroanei. – Regele e de acord cu mine. Vorbind de Bucovina, Regele îmi spune că Poklevsky i-ar fi obiectat că la Cernăuţi nu sunt decât foarte puţini Români; Regele a răspuns: «Puţini Români, dar sunt încă mai puţin Ruşi şi majoritate de ovrei; Cernăuţii însă este un centru de cultură religioasă preţios pentru Români». – N-am ascuns Regelui că Mihaly nu credea ca Ungurii să concedeze autonomia. Concluzia a fost: D-l Brătianu a fost foarte dibaci; el şi-a făcut reputaţia că e lipsit de voinţă, trebuie ca cunoscuta energie a Regelui să-i dea curajul de a examina problema, văzută din punctul de vedere al puterilor centrale. – N-am obţinut niciun răspuns precis, dar Regele m-a ascultat cu bunăvoinţă. Sentimentele proprii ale Regelui se manifestă prin detalii. Când el a reproşat lui Take Ionescu atitudinea sa, i-a spus:, «Fără unirea tuturor, cum vreţi să putem vreodată să ne realizăm idealul naţional?» Cu Take aşa trebuie să vorbesc, adaugă Regele. – Vorbesc de influenţa rusească care s-ar exercita asupra noastră în caz de victorie şi pe care o găsesc eu dizolvantă pentru tânăra noastră societate. – «Înspăimântătoare!» zice Regele.

De asemenea când spun că, cu toate rezervele pe care le presupunem, în caz când aliaţii ar lua Constantinopole, ei ar fi siliţi să-l cedeze Ruşilor, Regele zice că aceasta ar fi un mare pericol! Asupra perspectivei unei schimbări de front: «Ce va spune opoziţia Filipesco-takistă». – Emit părerea că Take poate fi convertit. – Regele zice: «Filipescu este un nebun, dar îl cred de bună credinţă; iar celălalt este de rea credinţă!» – Eu: «El va evolua tocmai din această cauză». – Regele este aspru pentru Lahovary: era o păpuşă în mâinele celorlalţi. Regele a exprimat reaua opinie ce Lahovary o avea asupra lor: cel dintâi este un isteric, iar cel de-al doilea un om fără caracter. Asupra Ardelenilor, Regele spune: «Le-am dat nas cu toţii». Costinescu este cu totul schimbat; el a spus

Regelui: «Când vom face războiul, nu va fi nici de dragul Ruşilor, nici pentru *aşa zişii* fraţi din Ardeal!»

Sfârşitul foartei lungi audienţe a fost: «Partidul conservator crede că M. S. trebuie să atragă atenţia primului ministru că este acuma de datoria sa să aibă în vedere şi această latură a problemei».

16 Iunie. – N-am putut să ascund d-lui de *Bussche* că văzusem pe Rege. Nu i-am spus aproape nimic din convorbirea avută. – El îmi povesteşte că a văzut pe Brătianu, pe care l-a găsit în mai bune dispoziţii, dar că i-e «puţin cam frică». El a comunicat lui Brătianu că Germania oferea *o asistenţă militară efectivă,* baterii de campanie şi artilerie grea. Bethmann-Hollweg i-a comunicat că dacă am proceda repede, am avea şi Cernăuţii şi autonomia Transilvaniei. Vorbesc de Porţile-de-fier: el crede că aceasta va fi uşor şi că de asemenea s-ar suprima Comisiunea dunăreană.

– M-am abţinut de a asista la înmormântarea lui Lahovary, în urma demersului făcut pe lângă Mitilineu de către George Valentin Bibescu asistat de Mavrocordat, cum că ar fi neplăcut familiei dacă aş lua cuvântul la înmormântare (Mavrocordato nu aproba acest demers; el împreună cu fiul său au depus imediat cărţile la mine). Take şi Filipescu au ţinut câte un discurs: Take pentru a vorbi ca un şef care salută pe alt şef. Mândrescu, bădăran, a făcut acţiune de naţionalism; guvernul şiret n-a luat deloc cuvântul: Pherekyde a salutat pe deputat şi Missir pe fostul preşedinte al Senatului.

– *Czernin* dorind să mă vadă, am fost eu la dânsul pentru a-i explica că nu-mi era posibil să formulez un program (vezi 11 Iunie). Ar fi necuviincios fată de guvernul ţării. – El îmi citeşte atunci unele condiţii pe care i le comunică Tisza. Aş dori să le studiez cu de-amănuntul; mi le va trimite. El insistă că oferind lui Brătianu Bucovina românească, această ofertă nu era valabilă decât timp de o lună, şi Brătianu a luat simplu act de dânsa. Trebuie să ştiu că acest termen de o lună nu va fi prelungit. Deci pe la jumătatea lunii Iulie trebuie o concluzie. – Îl fac atent că în caz de acord trebuie

ca puterile centrale să se înţeleagă cu Bulgaria. – Sub ce formă? A împinge pe Bulgari asupra Macedoniei? – Nu, dar un corp de armată cooperând cu Turcii. – Soluţie posibilă.

– Henri Catargi îmi comunică că Luni seară Regele s-a îmbolnăvit şi a fost chemat Buicliu; noaptea, târziu îmi dă veşti mai bune.

17 Iunie. – Primesc textul franţuzesc ale formulelor lui Tisza. Vorbesc imediat despre aceasta cu *Mihaly.* El îmi spune că aceste propuneri sunt cuvânt cu cuvânt aceleaşi care li se făcuse lor după începutul războiului, departe de a semăna cu ce s-a discutat la Viena cu Aurel Popovici, Maniu şi Vaida. El nu este mirat de aceasta; Tisza, în scrisoarea lui către Hoszu, rostise ameninţări în contra acelora care credeau că vor putea tranşa, la Viena chestiunile ungureşti. De altfel Appony a ţinut de curând la Braşov un astfel de limbagiu, încât nu se mai poate spera nimic din partea Ungurilor.

Scriu imediat lui *Cszrnin* că niciun Român nu poate vedea în aceste propuneri un ajutor pentru dificultăţile problemei. Ministrul îmi comunică imediat că îmi va da răspunsul peste câteva zile.

– Am o convorbire cu *Neniţescu,* care se oferă să meargă la Berlin şi căruia îi expun ultimele incidente care aduc o oprire în tratative: «dar chestiunea Transilvaniei poate ea să ne facă să negăm evidenţa? Ruşii sunt bătuţi, nu se poate mai bătuţi: şi noi să rămânem cu braţele încrucişate?»

– Nicu Filipescu este proclamat *şef* de către fracţiunea comitetului executiv care l-a urmat. Se trec ca prezente persoane care, ca Ion Miclescu, Emandy, Nicu Lahovary, sunt lipsă din Bucureşti. Nimic în discursuri nu mai miroase a praf de puşcă. Nu mai e vorbă, de intrarea imediată în acţiune a României! Farsă în toată goliciunea ei.

20 Iunie. – «Epoca» nu mai înjură şi nu mai este războinică, iar Penciulescu cutreieră mahalale, luând iscălituri pe tema: «nu mai facem război».

– *Povolny* a văzut şi pe Poklevsky şi pe Blondel. A venit ieri şi pe la mine. Poklevsky apără pe Brătianu şi are încredere în el. Blondel, din contra, fulgeră. Tot ce se pune înainte,

sunt simple *pretexte* ale Românilor ca să nu se bată: «Au muniţii pentru două luni, se va vedea în urmă!» – Foarte mulţumim! – Povolny confirmă tensiunea între Poklevsky şi Blondel după cele aflate de la Sârbi.

21 Iunie. – *Bussche* îmi spune la curse, că propunerile făcute de Czernin nu sunt ultimele. În curând se va avea un text satisfăcător. După informaţiunile luate la Sofia: este inexact că Bulgaria stă de vorbă cu Serbia.

22 Iunie. – Arion şi Neniţescu au o conferinţă cu mine. *Neniţescu* insistă pentru ca să iau poziţie. Pentru dânsul, chiar fără nimic pentru Transilvania, nu se poate sacrifica Bucovina şi Basarabia. *Arion* e şi el de aceeaşi părere, dar întreabă: «Ce poate face Marghiloman mai mult decât a făcut?» – Vom urma mâine.

– Metaxa Doro raportează că fiul Filipescu a aflat de la tatăl său că generalul *Iliescu* i-ar fi spus că de-abia avem 200.000 de proiectile mai mult, ca înainte. La care Filipescu ar fi răspuns că tocmai voia să atace pe Brătianu pentru că a păstrat atâta vreme contractele pregătite. (Este probabil că pe aceste date s-a bazat Filipescu la întrunirea Acţiunii Naţionale la Dacia, când a zis că nu suntem mai pregătiţi acum decât eram în Septembrie, la luarea Lembergului).

25 Iunie. – *Sefa-Bey* vine să-mi vorbească de Crucea Roşie. Vorbim şi de Constantinopol şi îi spun cât depinde soluţia Dardanelelor, în ceea ce ne priveşte pe noi, de concesiunile ce ni se vor face în Transilvania. Am găsit totdeauna pe Sefa-Bey foarte pornit în contra Ungurilor, «prea proşti pentru a înţelege!» – Îl întreb» cum stau tratativele lor cu Bulgaria? El îmi răspunde: «Nu ştiu nimic, nu sunt ţinut în curent cu nimic. O fi lene? Sau alte motive...? Ştiu că lucrurile nu mergeau, prea bine. Dar cred că s-au îndreptat».

– Ieri *Georges Stirbey* a exclamat: «Din cauza Transilvaniei n-o să ne oprim pe drum şi să pierdem totul!» – Şi Grigore Cantacuzino a vorbit de posibilitatea de a trata cu Puterile Centrale; el nu este departe de a primi o completă schimbare de front

27 Iunie - Vorbesc cu d-l de *Bussche,* care ar fi formula

acceptabilă: cedarea imediată a Bucovinei; această condiţie ar mulţumi pe Românii din Transilvania şi ar fi anunţată de către un manifest imperial, căci în acest mod ar fi un angajament şi al Coroanei şi nu numai al guvernului. În schimb: am lăsa liberă trecerea muniţiilor, am păstra o neutralitate binevoitoare şi am încheia un tratat secret asupra unei acţiuni militare ulterioare.

– Asupra audienţei lui *Bădărău,* Blumenfeld raportează că Regele, speriat de zăpăceala partidelor, ar fi declarat că va fi obligat să guverneze cu individualităţi. Pentru el, Regele are voinţă de fier. Bădărău cere a nu fi părăsit, având în vedere că s-a făcut din el ţapul ispăşitor.

30 Iunie. – *Arion* a vorbit la curse cu Regele. El a reţinut mai ales aprecierea Regelui asupra politicii de făcut: «Mă tem ca d-l Brătianu să nu fi rămas tot în aceeaşi direcţie. (Tripla Înţelegere)».

2 Iulie. – Tot în privinţa negocierilor, *Bussche* îmi spune că Ungurii ar acorda şi abrogarea legilor Appony. El va sugera ca Budapesta să înceapă prin a publica decrete asupra concesiunilor de făcut Românilor. E foarte liniştit asupra Constantinopolului. Îl întreb dacă aş putea să lipsesc vreo 15 zile ca să merg la Karlsbad, sau de este vreo grabă? El îmi răspunde că nu e nicio grabă.

3 Iulie. – Mă duc la Curtea de Argeş. *Regina Elisabeta* mă primeşte înainte de dejun şi mă reţine până la ora 6 seara; nu vorbim decât politică. Regina îmi spune despre Regele Carol că şi după moartea lui avea un corp de tânăr. Regele Ferdinand avea o adevărată adoraţie pentru unchiul său; de câte ori poate, reciteşte el notele şi impresiile scrise de Regele Carol, spre a se inspira. Regina Elisabeta este de părere că Regina Maria nu are nicio influentă asupra soţului ei. Foarte blândă, foarte liniştită, are o vorbă duioasă când o întreb dacă va merge la Sinaia: «Eu aş dori, mai ales dacă e cald, dar nu aş vrea să aduc Regelui nici umbra unui neajuns: deci nu depinde decât de el». – (Ştiu ca Brătianu împiedică pe Rege să se instaleze la Sinaia ca să nu se presupună că există vreo apropiere de Puterile Centrale!!).

5–6 Iulie. – Repaus la Buzău. *Mitilineu* vine să mă vadă; îl

sondez şi-l găsesc refractar în principiu, unei acţiuni alături de Germania. «Ce ar zice Ţarul?»

8 Iulie. – *Grigore Golescu,* nemulţumit de situaţia economică, revoltat de traficul ce se face cu recolta, este fervent partizan al unei acţiuni alături de Puterile Centrale. Stere a vorbit cu dânsul după audienţa sa. Pentru Stere, Regele este «o cârpă». Cum Bădărău a ieşit de la Rege cu o impresie absolut opusă, probabil că Regele se descoperă mai mult sau mai puţin, după persoana cu care vorbeşte.

9 Iulie. –Ieşind de la *Brătianu,* Czernin vine la mine. El i-a reamintit că peste 4 zile termenul pentru Bucovina expiră, şi că după aceasta cade şi oferta făcută de el. – Brătianu ar fi răspuns: «Dar Ruşii nu sunt încă bătuţi!» – *Czernin* îmi spune că trebuie să se ştie că bătrânul Împărat nu va mai reveni; căci cu mare greutate i s-a putut smulge hotărârea să sacrifice o provincie. – Eu îl întreb: «Dar ce i-aţi oferit în ceea ce priveşte Transilvania?» – El: «Brătianu nu vorbeşte niciodată de Transilvania. El nu ţine deloc la ea». – Eu: «Dar alţii, care ar putea şi ei să lucreze, ţin mult la ea; ce vreţi să se spună ţării dacă vii cu mâna goală? Nu spuneai d-ta că Tisza n-a spus încă tot dar că el nu vrea să-şi dea cărţile pe faţă?» – El: «Sunt sigur că d-tale personal, Tisza ar spune tot şi că ţi-ar face concesii pe care nu le-ar face altcuiva. Consimte să-l vezi; îl voi decide poate, să vină la Braşov» – Îmi rezerv răspunsul. – El insistă: «Vă rog s-o faceţi; dar sunt sigur că nu o veţi face!!».

Czernin a vorbit cu Costinescu, pe care l-a găsit foarte îmbătrânit. (Aceeaşi observaţie a făcut-o Pierre Solomon, care mi-a spus că la 10 Iulie, după ce vorbise mult cu Costinescu, acesta i-a cerut să-i redea o rezoluţie pe care i-a pusese pe o cerere, ca să-şi reamintească ceea ce scrisese!) Tot ce Costinescu a spus lui Czernin tindea să confirme rezoluţia lor de a merge spre o neutralitate definitivă.

– *Sefa Bey* mă întreabă despre propunerile Ungurilor. Îi citez textul Tisza, pe care îl găseşte puţin precis, şi numai promisiuni şi nimic real. – N-are nicio grijă în privinţa Constantinopolului, şi este convins că Brătianu este hotărât a nu intra în acţiune. Îi răspund că acesta este un motiv

pentru a formula propuneri clare şi precise, dar serioase. El adaugă: «Mai ales că nu e nimic de pierdut şi totul de câştigat!»-

– *Brănişteanu* raportează impresiile lui Bădărău. Pentru el Regele se simte prizonierul lui Brătianu şi ar dori un sprijin în afară din guvern; Bădărău crede că ar trebui ca acum jocul să fie dat pe faţă, pentru a da un sprijin Regelui. (Prevestirea dată lui Arion la curse ar avea oare acest înţeles?) – Johnson a spus lui Brănişteanu că, în lipsa lui Rubin, Brătianu i-a dat lui directiva, că posibilitatea unei acţiuni alături de Tripla Înţelegere este de acum înainte exclusă! Johnson adaugă că lui Brătianu îi e grozav de frică de Ruşi, nu de armata lor. Dar de atentate şi de revoluţia preparată de ei. – Pentru Brănişteanu, guvernul este orientat asupra neutralităţii definitive. De altfel, aceasta reieşea, deunăzi, dintr-un articol din «L'Indépendance Roumaine» asupra datoriei României.

– Georges Stirbey nu înţelege să sacrifice Basarabia pretenţiunilor Transilvănenilor.

Marti, 14 Iulie. – Sinaia– *Czernin* va merge mâine la Bucureşti să comunice lui Brătianu că oferta Bucovinei este definitiv retrasă, termenul) fiind expirat încă de ieri. – Îl întreb: la ce bun să taie definitiv aţa? – El îmi răspunde: «Guvernul meu o cere. Nu este de demnitatea noastră să lăsăm o astfel de ofertă în suspensie, când d. Brătianu nu-şi dă nici cea mai mică osteneală spre a sta de vorbă cu noi». – Eu: «Rămâne vreo urmă din propunerea d-v.? Există vreun text!». – El: «Nu. Convorbirile mele şi comunicarea ofertei oficiale d-lui Pherekyde şi d-tale; apoi mai sunt şi telegramele mele guvernului. Am procedat cum s-a procedat cu Italia când s-a tratat cu dânsa. Dealtminterea am întrebat precis pe d. Brătianu ce cere pentru a lăsa liberă trecerea muniţiilor. Oricare ar fi pretenţiile româneşti, le voi examina imediat. D. Brătianu a răspuns că, cu niciun preţ nu le va lăsa să treacă. În totul, o vădită rea voinţă. De şapte săptămâni un tren cu rufe şi ajutoare pentru prizonierii noştri stă în Serbia; în fine, ca chestie umanitară, după ce am învins toate rezistenţele, trenul trebuind să treacă prin

Bulgaria, se expediază fără ştirea mea la Severin, de unde acum trebuie trimis înapoi. Cu Brătianu nu mai tratăm! Neutralitate? Două torpiloare ruseşti sunt la Cladova. Când aeroplanele noastre le-au descoperit, s-au adăpostit la Severin: acesta este incidentul bombelor căzute la Severin». – Întreb cu insistenţă dacă el e sigur de acest fapt. – El afirmă. «Se expulzează mereu supuşi austriaci, oameni în vârstă pe simplul motiv că Filipescu alcătuieşte mereu liste de proscrişi! – Eu: Răspunde-mi categoric ce poţi face şi cât vrei să faci pentru Transilvania?». – El: «Primeşte d-ta să vezi pe Tisza, şi îţi va face concesii pe care mie nu mi le poate face». – Eu: «Din momentul ce ai d-ta încredere în discreţiunea mea de ce o întrevedere plină de neajunsuri, când, cu toată siguranţa d-ta poţi să-mi destăinueşti concesiunile pe care aş putea să mă reazem»? – El insistă, căci un sistem general poate fi discutat, iar nu scris. Primesc în principiu sub rezerva că voi aproba sau nu modalităţile; precizez că nu poate fi vorba în momentul acesta, decât de neutralitate. – El: «Dar trebuie garanţia Regelui că această neutralitate va duce ulterior la o acţiune».

Miercuri, 15 Iulie. – D-nul de *Bussche* a vorbit cu Costinescu, care i-a spus foarte liniştit că după război totul va continua ca şi înainte. Bussche i-a răspuns ca se înşală, fiindcă Germania nu va mai putea fi pentru România ceea ce a fost înainte.

– *Bussche* îmi spune că regretă că România a pierdut o ocazie pe care nu o va mai întâlni. Pentru dânsul, de când cu ştirile aduse de Wagenheim, nicio primejdie nu ameninţă Constantinopolul. El ştie că Costinescu a spus: «binecuvântată va fi ziua care va vedea deschiderea Dardanelelor» şi că Brătianu s-a exprimat şi el în acelaşi sens. Aceasta este puţin în raport cu afirmaţiunea făcută de Brătianu lui Bussche că regimul dorit pentru Constantinopol e cel turcesc. – Simt că nu ni se va mai face nicio propunere şi că băncile au să strângă şurubul, pentru a obliga pe producător să ridice glasul în contra guvernului în chestia grâului.

– Bussche îmi mai spune că Tripla Înţelegere va pune în

picioare o operaţie de cumpărare a recoltelor. El nu este partizanul unei întrevederi cu Tisza şi profit de aceasta spre a-l convinge că ar fi de-ajuns ca prin intermediul lui, să cunosc maximum concesiunilor care s-ar putea obţine pentru Transilvania. Bussche crede că Regele ştie ce s-ar putea da. – Eu . «Dacă nu este decât ceea ce mi s-a comunicat, acest lucru fusese refuzat înainte de război». – Bussche vede: în admiterea a patruzeci de deputaţi, în extensiunea limbii române în administraţie, în supresiunea legilor Appony, în amnistia generală – ameliorări sensibile. Asupra amnistiei insistase şi Czernin, şi Bussche adaugă că va vorbi numaidecât lui Brătianu de ea, fiindcă ştie că Brătianu se teme de atentatele refugiaţilor!!

16 Iulie. – *George Stirbey* şi *Barbu Catargi* sunt de părere că trebuie să iau poziţie şi să definesc politica noastră. Stirbey este hotărât: el admite chiar acţiunea noastră imediată; Catargi consideră încă mare, riscul întreprinderii, şi ar dori o politică de neutralitate binevoitoare faţă de Germania, dacă poate fi acceptată.

17 Iulie. – Contele de *Waldburg* se scuză de refuzul (de care nici nu mă sinchisesc) Consulului de a da viza pentru Germania dlui Mischoznicky. Acest tânăr, bogat, scrie articole patriotice în «Bukarester Tageblatt», dar editează şi pune în galantare cântecul «Le chien du Boche». – Vorbim apoi de Unguri şi de intransigenţa lor. Ar fi trebuit să se aranjeze afacerea Transilvaniei înainte de a se reîncepe ofensiva; cum s-a făcut spărtura la Tarnov, am ştiut că cu Ungurii nu mai e nimic de făcut. – Waldburg îmi spune că uneori obţine de la Costinescu lucruri foarte grele, fără discuţie, şi că imediat după aceasta i se fac şicane de neînţeles. El nu se arată prea lacom pentru obţinerea trecerii muniţiilor: materii prime, fier, oţel, ar ajunge. În această privinţă va căuta un aranjament cu Costinescu. – Vorbind despre Take Ionescu şi de tratatul din 1884, Waldburg îmi spune că a vorbit cu Take înainte de război. – El. «România va observa oare tratatul?» – Take: «Cu siguranţă, România îşi va ţine cuvântul». – El: «D-ta eşti sigur de aceasta?» – Take: «Poate că ai dreptate, e

îndoielnic!».

– Am primit pe d-rul *Karl Mühling,* corespondentul ziarului «Berliner Lokalanzeiger». El cârmuieşte politica străină a gazetei şi îşi face ancheta. Nu vreau să-i dau un interview şi îl rog să nici nu-mi citeze numele. Încep prin a stabili că partea slabă a situaţiunii este chestiunea Transilvaniei, care paralizează toate bunele voinţe.

Miercuri, 22 Iulie. – *Povolny,* întors din Rusia, povesteşte că lupta secretă dintre Curte şi marele Duce este foarte vie. Împărăteasa e denunţată ca germană; reamintiri ale dramei Ludovic al XVI-lea-Marie Antoinetta. Trei atentate au avut loc în contra marelui Duce, care e păzit de toată jandarmeria. Povolny pretinde că se şopteşte că împăratul n-ar fi străin de comploturi. Dacă se vorbeşte de pace, marele Duce amenintă că va merge la Petrograd şi că va mătura tot. El este acela care mânuieşte Duma prin preşedintele Rozianko, care este omul lui. S-a servit de Dumă ca să scoată de la Ministerul de Război pe Sukolimow, omul împăratului. Englezii şi Francezii susţin pe marele Duce, şi furnizori francezi au fost chemaţi pentru a acuza pe Sukolimow că a primit mită. El pretinde că publicul ştie toate veştile rele, dar că adeseori el nu poate afla pe cele bune. Toată lumea este în contra guvernului şi în contra Dumei.

Joi, 23 Iulie. – Henri *Verona* este disperat. Herţa este blocată de jandarmerie; nu poţi să introduci nimic, pentru ca nimic să nu treacă în Bucovina. El poate să-şi vândă porumbul şi grâul, dar i se cere 1500 de lei de vagon pentru autorizare. Generalului Lambrino, luat la Ministerul de Finanţe de către uşier drept un provincial, acesta îi spune că este imposibil de a vedea pe Ministru, dar dacă este vorba de vagoane, primeşte fiul Ministrului. Generalul Lambrino a autorizat pe Verona să repete aceasta. Tot Verona îmi povesteşte că scriind lui Alexandridi pentru a obţine autorizarea de a vinde 300 de boi al căror preţ iar fi plătit arenda, a fost refuzat; însărcinând însă pe un evreu cu aceasta, el a vândut boii în Austria, dar a fost silit să-i treacă prin grajdul unui liberal.

– *Teodor Mihaly* e foarte amărât de tot ceea ce vede.

Niciodată n-a fost mai umilit decât în România. El îşi va continua apostolatul spre a împedica populaţiunea de a muri de foame. În împrejurimile Dejului se afurisesc Românii. După treisprezece călătorii, toate făgăduielile posibile, bani depuşi, Mihaly de abia a obţinut 130 de vagoane din 1000. În mai multe rânduri, îmi spune că Ungurii nu sunt aşa: O promisiune este totdeauna ţinută şi totdeauna i se face cinstea unui răspuns. El a fost ieri la Sinaia să se plângă Regelui. Filipescu a susţinut în faţa lui cruda teorie că refuzându-se de toate populaţiunii, ea va fi mai sigur împinsă spre revoluţie! De altfel la început când a venit să organizeze transporturile, Anghelescu a chemat pe Filipescu spre a vorbi împreună. De ce? se întreabă Mi haly.

– *Neniţescu* este de părere că trebuie o politică afirmativă şi chiar dacă n-ar da Ungurii nimic, trebuie să luăm Basarabia. Eu îi spun că Czernin nu mi-a dat niciun răspuns în privinţa Ardelenilor şi că se pare că Germanii pierd contactul cu Guvernul şi cu mine: – Neniţescu se întoarce la mine după două ore. El a văzut pe Bussche, care pune dilema următoare: dacă cade Constantinopole, nu ne sunteţi de nici un folos; dacă la urmă suntem definitiv învingători, de ce să vă mai dăm ceva? Deci acum, şi nu mai târziu, trebuie să intraţi în acţiune.

Vineri, 24 Iulie. – *D-l v. Bussche* îmi confirmă zvonurile care circulă de ieri; el a iscălit o convenţie pentru schimbul unor materiale necesare Turcilor, pentru schimbul de cărbuni, din care 1000 de vagoane de tranzitat în Turcia, dar pentru rest aceeaşi rezervă din partea guvernului. Costinescu ceruse să ni se dea 1000 de vagoane şi ca în schimb să tranzităm 1000. Nu, a răspuns Germania, nu ne veţi mai prinde ca cu recolta din 1914: 100 de vagoane pentru d-voastră, 100 tranzitate şi aşa mai departe! Multă încredere inspirăm...

Bussche îmi destăinuieşte că Suedia, Norvegia şi Danemarca s-au legat primtr-un tratat de garanţie şi de neutralitate, dar Suedia îşi rezervă dreptul de a intra în război. Beldiman tratează cu Suedia (!). Şi Brătianu ştie, dar nu răspunde. Regele Suediei e partizan al războiului. Dacă

am intra noi, imediat ar intra şi Suedia. – Şi asupra, întrebării mele Bussche spune: *«Bulgaria va intra în acţiune chiar în ziua când vă veţi hotărî d-voastră”.* Deci se poate concepe o acţiune bulgară-română-suedeză.

Bussche insistă iar să nu pierdem ocazia. Vorbind cu Regele, M. S. i-a spus că speră ca în curând să aibă neutralitatea binevoitoare. Şi Bussche adaugă că forma germană a frazei Regelui implica chiar ceva mai mult.

El revine discret la chestiunea că ar fi trebuit să fac lui Czernin o propunere scrisă de ceea ce am cere noi. – Varşovia a căzut. Brătianu ar fi spus lui Bussche oă singurul lucru care îl interesa, este de a şti ce s-a capturat!

Sâmbătă, 25 Iulie. – *Povolny*. Povesteşte palavrele ce circulă în Rusia. La ministerul Afacerilor Străine se spune că Românii au satisfacţie completă pe toate punctele, dar că au trebuit ameninţări din partea ambasadorului Franţei. S-ar fi cedat asupra Banatului, în urmă şi asupra Cernăuţilor, dar de astă dată numai în urma unei scrisori a Reginei Maria către împărat(?). Împăratul ar răspunde regulat: «Veţi vedea că e degeaba. Românii nu se vor mişca!». – Din Decembrie s-a căpătat asigurarea că Constantinopole va reveni Rusiei. În fine Serbia va fi somată să se supună şi să cedeze imediat Macedonia Bulgariei.

– *Teodor Mendel* a venit la mine împreună cu d-rul Karpels din Viena, în privinţa unui aranjament de export de cereale despre care au vorbit cu Ştefănescu de la Banca Românească. Înţeleg imediat – ceea ce dealminterea simţisem dintr-o conversaţie avută cu Bussche – că a venit ordinul să nu se mai trateze nicio afacere cu România. De altfel îmi spune Karpels că doi germani, Offenheim şi consulul Klein, veniţi şi ei ca agenţi comerciali, s-au reîntors imediat.

– *Barbu Catargi* îmi citeşte o scrisoare de la fratele său Lexi. Acesta afirmă că aranjamentul e făcut la Paris după concesiunea Banatului şi că s-a iscălit sau se va iscăli zilele acestea, dar el, din cauza discreţiunei profesionale, nu poate spune mai mult. În oraş circulă zvonuri care ar concorda cu această scrisoare.

– Golescu ştie că Anglia ar fi confiscat un vapor încărcat cu aluminium, care ne era destinat.

Duminică, 26 Iulie. – Rog pe *Tzigara* Samurcaş, când va vedea pe Regina Elisabeta, care la rândul ei vede acum des pe Rege în afară de prezenţa Reginei Maria, să comunice ştirea care am primit-o de la Paris. Tzigara îmi confirmă intenţiunile nestrămutate ale Regelui, care de altfel începe să se ferească de Brătianu. Regele aflându-se în mijlocul unei convorbiri cu Regina Elisabeta, Regina Maria a intrat pe neaşteptate şi Regele a schimbat vorba, dar cu atâta dibăcie încât Regina Elisabeta a rămas uimită.

– Aflu că Feld a auzit cu urechile lui pe d-rul *Istrati* povestind că acordul era semnat, şi anume: România peste aproximativ şase luni, după căderea Dardanelelor, este obligată să declare război. Se fixează forţarea Dardanelelor la un termen de şase sau şapte săptămâni.

– Cu *Bussche* vorbim despre concesiunea făcută Bulgariei: «până unde li se dă?», mă întreabă el. De altfel el nu crede în defecţiunea ei. – În chestia Transilvaniei ar dori ca în trei, Czernin, el şi mine, să se definească pe teren, căci el nu cunoaşte îndeajuns situaţiunea. – Asupra exportărilor, adaugă că învoielile cu cărbuni o dată făcute, ei nu vor mai intra în combinaţii cu guvernul român.

Miercuri, 29 Iulie. – Gazetele de ieri mă înştiinţează că Acţiunea Naţională m-a excomunicat şi mă declară trădător. «La Roumanie» se umflă pentru a vorbi de această măsură încă fără precedent. Din gura lui Crăciun se află că Take Ionescu este promotorul acestei acţiuni. Zvonurile de remanierea guvernului probabil că l-au îngrijorat.

– Vorbind cu Dobrescu. Teodoru şi *Mitilineu* de reorganizarea Clubului, Mitilineu îmi spune pentru a doua oară: «Cu Germanii nu cred să putem merge».

– Golescu îmi spune că am ajuns în stare de faliment financiar; Danielopolu, la faimoasa Casă de credit a agricultorilor, n-a putut da 700.000 de lei unui om care prezenta gaj de 2.000.000, zicându-i: nu avem parale. De faliment politic ne apropiem, d-rul Anghelescu strigând faţă de martori în minister: «Cât timp voi fi eu în minister, un

glonte de muniţiuni nu se va tranzita». Deci, Brătianu este angajat, căci altminterea Anghelescu n-ar cuteza să vorbească astfel.

– Primesc o scrisoare de la Czernin, care îmi cere cu insistenţă să mă duc să-l văd, căci dânsul nu poate părăsi Sinaia şi că situaţia cere *absolut* o întrevedere.

– *Marinkowici* este foarte tulburat, nu mai doarme, a slăbit cu 2 kg. de când a aflat vestea că Rusia a cedat totul Bulgariei: li se dă Macedonia până la lacul Ohrida cu Uskub. Aceasta reprezintă 30.000 de km. din patria sârbească! şi nu li se promite lor nimic spre mare. Nici nu se vorbeşte de Albania; iar pe vremuri li se concedase Bosnia şi Herzegovina, care reprezintă 50.000 km., dar este un pământ groaznic, numai stâncă goală. Şi Serbia va fi silită să primească, căci ei n-au decât pe Pasici şi el este cu cuţitul la os. Iar în ceea ce priveşte pe Greci, pe ei nici nu-i consultă nimeni: li s-a semnificat că trebuie să cedeze Cavalla şi regiunea Dramei şi atâta tot. El sugerează o pace separată între Turcia şi Tripla Înţelegere. În acest mod Turcia scapă, şi scapă pe lângă ea şi Sârbii; ne mai având pretenţiunile bulgăreşti, se poate în două luni reconstitui confederaţiunea balcanică, care se sustrage Europei. – Eu: «Dar Tripla Înţelegere nu ar primi astăzi propunerile Turciei». – El: «Cred că Anglia ar fi încântată să scape de Rusia la Constantinopol şi la urma urmei noi ne-am legat să ajutăm victoria Ruşilor: se obţine trecerea Dardanelelor şi în acest mod i se dă Rusiei posibilitatea de a se bate fiind aprovizionată; dar nu ne-am legat pentru a ajuta pe Ruşi în anexări teritoriale, pentru aceasta nu mai dăm niciun ajutor! Şi ni se cere şi execuţia imediată! Pentru a cimenta reconstituirea blocului, noi am fi siliţi să dăruim Bulgariei malul stâng al Vardarului!». El mă roagă stăruitor să studiez chestiunea, căci peste patru cinci zile ar trebui un răspuns. Termenul este în mâinile lui, căci Pasici l-a consultat. (Propunerea este deci oficială). – Îi promit că voi vorbi cu Bussche. El mă grăbeşte să merg cât mai neîntârziat să-l văd. – Va fi oare posibil de revenit la o pace separată cu Serbia? Şi el şi eu am luat mereu ca punct de plecare

imposibilitatea de a admite pe Ruşi la Constantinopol. – El: «Ruşii la Constantinopol înseamnă că li se dărueşte marea Egee şi că Serbia pierde chiar contactul cu Grecia dacă i se ia Macedonia. Pe de altă parte, izgonită din Adriatică de Italieni, ea este condamnată». – Eu: «Teza mea este cunoscută: Sugestiunile economice produc servitutea politică».

Joi, 30 Iulie. – Convorbirea cu *Verzea.* El îmi povesteşte toate peripeţiile trăite de Aurel Popovici, care la Berlin n-a putut vedea pe împărat din cauza intervenţiei lui Tisza şi puţin (însinuiează Verzea) din cauza lui Beldiman, prea ahtiat să nu-i displacă lui Tisza. Este aşteptat la Bucureşti către 12 August; Verzea plănuise să meargă în întâmpinarea lui, dar Brătianu l-a disuadat. După întrevederea din Berlin (Bethman-Houweg, Zimmermann, Vaida, Beldiman, Aurel Popovici), guvernul ungar a tratat pe Vaida ca trădător şi, după sfatul acestuia, Aurel Popovici, cu toate că trebuia să fie însoţit de un ofiţer german, a renunţat să treacă prin Ungaria ca să vină aci. Ipohondru, zice Verzea; fricos, zic eu. El se află acuma la Zürich. Verzea crede, după spusele lui Strauss, că Aurel Popovici ar fi reuşit să vadă pe Wilhelm. Verzea m-a lăsat să înţeleg că este hotărât în cazul când Brătianu ar rămâne în direcţia rusească, el să nu-l urmeze. – Asupra lui Tăzlăoanu, el ştie că este un păcătos şi că respectabilul Andrei Bârsan de la «Astra» a fost încântat să se scape de el şi de Goga, pe care îi avea secretari ai instituţiunei.

– *Sir Valentine Chirol,* în misiune oficială trimes de Sir Edward Grey, vrea să mă vadă, după cum îmi scrie Barclay. Acesta este primul meu contact cu Legaţiunea englezească din ziua când Barclay mi-a dat, prin «Adevărul», o dezminţire stupidă. Am avut cu Chirol o lungă conversaţie pe faţă şi deschisă. Este un om foarte bine, vorbeşte bine franţuzeşte, fără subînţelesuri în ceea ce spune. Mă explic cu el cu aceiaşi francheţă. Îi spun că nu pot primi cu niciun preţ pentru ţara mea, ideea că Constantinopolul ar putea vreodată să aparţină Ruşilor. Această idee dictează toată politica mea. În Septembrie Poklevsky şi de Giers vorbiseră

de internaţionalizare, iar de la şedinţa Dumei şi de la Consiliul împărăţiei din Aprilie, îndoiala nu mai este posibilă. Grija ce se are de a preciza Bulgarilor, în nota celor patru puteri, că linia Enos-Midia va rămâne inviolabilă, indică că toată lumea este de acord pentru a da Rusiei Constantinopol şi regiunea sa. Arăt diferenţa care este între Constantinopolul turcesc şi Constantinopolul rusesc. – El recunoaşte că raţionamentul meu este fondat şi adaugă - «Cred că vom găsi mijocul de a asigura libertatea comercială a strâmtorilor». – Eu: «Aţi face război pe această chestie?» – Tăcere. El îmi spune că dacă Turcia ar fi învingătoare, grânele din Asia Mică, puse în valoare, ar face din Turcia o concurentă. –Eu îi răspund că ei fiind în toate cazurile pe Marea Mediterană, regimul Mării Negre n-are vreo importanţă în chestiune. Vorbim apoi, în caz de victorie rusească, de hegemonia slavă instalată pe Mediterană. – El: «Aceasta este problema viitorului, deocamdată trebuie să ne ocupăm de ceea ce e mai arzător». – Eu: «Pentru D-voastră aceasta n-ar fi decât un război colonial şi singuri D-voastră puteţi vedea lucrurile de mai sus şi de mai departe». – El: «Din contră, e un război de viaţă şi de moarte. Tot imperiul britanic e în joc; de aceea trebuie să ne ocupăm de ceea ce este mai urgent; nu ne putem încurca cu amănunte».

Cel puţin nicio ipocrizie. Avusesem grija să spun că nu în virtutea principiului naţionalităţilor Rusia cere Constantinopolul şi coasta de nord a Asiei Mici. Această convorbire probează clar ca se va face o mare sforţare pentru a târî pe neutri în război.

– *De Bussche* mă întreabă dacă nu pot să mă duc să văd pe Czernin la Sinaia. Deci, *se insistă.* El a văzut pe Brătianu: îi pare liniştit, a încheiat unele aranjamente de schimb cu nişte materiale care interesează apărarea turcească. – Îl pun la curent cu zvonurile sârbeşti. Crede că va putea să mijlocească o negociere; cred şi eu la rândul meu că dacă Pasici nu se simte părăsit, va putea să amâne răspunsul său celor patru puteri. Ştie şi el că s-a procedat faţă de Grecia lăsându-i pur şi simplu o copie a notei dată la Sofia, prin care se atribuie simplu Cavalla Bulgarilor. Regele şi Gunaris

sunt furioşi. El crede că Bulgarii vor persista. Îmi mai spune că în momentul de faţă se află în Bucureşti mulţi ofiţeri ruşi. I s-a insinuat că ei ar fi aici pentru a semna o convenţie militară, dar nu crede. Spionaj? Poate. Îmi atrage atenţia asupra lor.

Sâmbătă, 1 August. – Am o conferinţă la Sinaia cu *Czernin.* Bussche transmisese greşit comunicaţia lui Marinkovici. Dau versiunea exactă. Sunt însă mari dificultăţi. Cum să împaci interesele Bulgariei şi Serbiei, dacă interpretezi că deschiderea Dardanelelor, dacă este autorizată, ar avea ca semnificare posibilitatea unei păci separate cu Serbia. Oferta malului stâng al Vardarului nu poate avea altă însemnare. Ce rost are consultaţia lui Passici? Sunt rugat de a câştiga puţin timp ca să poată Czernin să refere, şi dacă este autorizat de Bussche să spună că Germania primeşte să trateze, *dar în altă direcţie.* (Bussche, pe care l-am văzut un moment, aprobă). – Voi vorbi cu Marinkovici, dar îi voi spune tot adevărul.

Vreau să reiau conversaţia asupra Transilvaniei. Dar de astă dată, departe de a ajunge la o formulă mai pozitivă, Czernin îmi spune că se poate conta că Tisza va face mult pentru Români drept mulţumire pentru fidelitatea lor, dar că aceasta va fi o chestie internă, iar nu un acord încheiat cu o putere(!). – Dar trebuie să ştiu ce se va face? – El: «Sunt acreditat pe lângă guvern, dar cu acest guvern nu mai vorbesc de nimic absolut de nimic: Regele să vă desemneze pe D-voastră ca viitor preşedinte de Consiliu şi vom putea trata». – Eu: «Câtă vreme Regele are un prim-ministru, nu se poate adresa unei alte persoane». – El: «Să vă însărcineze pe D-voastră cu negocierea – homo regius, – şi vom sta de vorbă asupra tuturor chestiunilor». – Eu: «Acest proiect mi se pare puţin realizabil şi nu pot încerca nimic dacă nu ştiu pe ce pot conta» – El: «Nu pot să spun nimic mai mult; D-ta sau Maiorescu, veţi avea tot; guvernul acesta nimic. Îşi are vederile hotărâte şi nu e nimic de aşteptat de la el: Îi este oare frică lui Brătianu de Rusia? Nu, fiindcă noi i-am oferit să trimitem un militar care s-ar bucura de încrederea lui, spre a vedea tot pe front, şi să-i raporteze situaţia exactă: el

a refuzat, zicând că se teme de Filipescu. Poimâine este ziua Împăratului: Brătianu m-a rugat stăruitor să suprim orice ceremonie; îmi ete imposibil să opresc colonia să serbeze ziua împăratului! Domnul Brătianu n-are decât să-şi ia măsurile, să-şi facă poliţia cum o înţelege, dar eu nu pot primi această situaţie înjositoare să nu serbez serbarea naţională.

Aceste două destăinuiri m-au uimit: frică sau complicitate? Când Czernin a spus lui Brătianu că oferta Bucovinei era retrasă, i s-a părut că aceasta a supărat pe Brătianu, care a răspuns că această retragere nu era definitivă. Czernin l-a asigurat că era definitivă şi irevocabilă!

– Am avut o conferinţă cu Barbu Catargi, Grigore Cantacuzino şi *Neniţescu.* Acesta din urmă, foarte stăruitor, emoţionat până la lacrămi: Trebuie începută o acţiune, memonandum Regelui, întrunire la Club; trebuie pusă clar chestiunea. Cantacuzino tot aşa de afirmativ ca ceilalţi, însă el nu este pentru soluţia extremă imediată, adică intrarea în război, dar pentru neutralitatea egală pentru toţi, deci: trecerea muniţiilor. *Catargi* se declară gata să se ducă să vorbească lui Maiorescu.

Beldiman a trimis Regelui un raport în româneşte, pentru a se descărca de răspundere. Bethmann-Hollweg i-a spus: m-ai certat cu Ungurii şi am avut neplăcerea să dau dreptate contelui Tisza care mă prevenise că guvernul român nu va intra cu niciun chip în război. Ne vom ocupa de Bulgaria şi vom face o Bulgarie mare, din momentul ce D-voastră n-aţi vrut să aveţi o Românie mare!

Şi Petersen mi-a spus ieri ceva cam în acelaşi sens.

Miercuri, 5 August. – Marinkovici insistă ca să nu afle nimeni că el ar fi făcut vreun demers. Îl fac atent că nimeni în jurul meu nu ştie nimic, dar că partizanii mei ştiu foarte bine că «sugestiunea» nu vine de la mine, ci de la ei. Îi spun foarte clar că pacea separată cu Turcia este irealizabilă; Englezii cei dintâi nu o pot primi. El protestează asupra acestui punct. Eu adaug că puterile Centrale n-au nici un interes la această pace. Îmi răspunde că dacă Turcia ar ieşi din conflict, împătrita înţelegere nu mai are nimic de oferit

popoarelor din Balcani pentru a le pune în mişcare. Îi comunic că până la noi dispoziţiuni, dacă Serbia descurajată doreşte învoială directă, n-are decât să facă primul pas şi Germania va introduce negocierea. Marinkovici cere ca Serbia să fie lăsată pe din afară(?) şi ca să prezint noile argumente care pledează pentru pacea separată a Turciei. Lungi, foarte lungi, explicaţii destul de copilăroase.

– *Bussche* îmi confirmă că Berlinul nu poate sta de vorbă decât dacă ar veni o propunere de la Niş. El pare hotărât a nu înlesni exportul cerealelor, spre a nu uşura situaţiunea lui Brătianu, de care are prea mult să se plângă. Semnalează un zvon: Schneider-Creuzot ar trimite tunuri de artilerie grea împreună cu tot personalul necesar mânuirii lor; aceasta ar indica că există o înţelegere cu Franţa.

– Tot în privinţa aceasta, *Gr. Golescu* raportează că guvernul împinge băncile a forma o societate de fabricare a oţelului, luând fondurile Izbândei de la Brăila, spre a avea cilindre de 15 cm., căci în momentul de faţă ea nu poate furniza armatei decât cilindre de 5 cm. Or, noile instalaţii ar fi un cuptor Siemens-Martin care există în Rusia, şi care ar fi instalat de un inginer francez, a cărui demobilizare ar fi cerută de guvernul nostru guvernului francez!

– Am primit o scrisoare de la *Maiorescu,* în urma căreia am convocat pe Neniţescu, Grigore Cantacuzino, Mitilineu, Barbu Catargi şi Mihail Răhtivan. Catargi va pleca la Montreux pentru a vedea pe Maiorescu, a cărui prezenţă este judecată ca necesară. Neniţescu este foarte partizan unei acţiuni, Cantacuzino mai temporizator.

– Serbarea zilei Împăratului Austriei a avut loc şi banchetul de două sute de tacâmuri n-a fost turburat nici de cel mai mic incident. Atunci ce sens avea demersul nesocotit a lui Brătianu?

Joi 6 August. – *Czernin* îmi spune că Burian fiind lipsă, răspunsul propunerilor sârbeşti a fost întârziat. El ar primi să stea de vorbă în privinţa unei păci cu Serbia, dar nu cu Turcia. Czernin va merge la Rege şi vrea să-i vorbească deschis; nicio propunere nu se va mai face actualului guvern; ele se vor relua, de nu va fi trecut momentul, cu alt

guvern. Nici exportare română nu se va mai acorda: D-nul Spiess care mersese prea departe, a fost aspru mustrat. Comisionarii evrei n-au decât să se agite; cum n-au să mai capete vagoane, vor fi siliţi să se astâmpere. El nu ştie cine e persoana care s-a prezentat la Căile Ferate, anunţând că voia să cumpere toată recolta. (Această propunere emoţionase cercurile Băncii Naţionale şi ieri s-a trâmbiţat peste tot). Acest lucru nu va avea loc... Czernin constată că Brătianu a părăsit Bucureştii pentru a nu asista la serbarea Împăratului.

– Ieşind, întâlnesc pe *Victor Antonescu,* care coboară din automobil spre a mă însoţi pe jos până la Banca Agricolă. Găsesc prilejul de a-i spune că ceasul se apropie când politicile noastre se vor despărţi; că guvernul înclină aşa demult într-o parte, încât toată lumea crede că a luat angajări formale. –El protestează şi mă asigură că acţiunea României e încă liberă. –Eu: «Aş dori s-o cred, dar *cum nu ştiu nimic,* fac şi eu presupuneri ca toată lumea». Reproşez înţepăturile inutile, mojicia de a se fi căutat şi în buzunare la graniţă, ataşatul militar austriac; tonul gazetelor oficioase. – El îmi vorbeşte de Costinescu în termenii cunoscuţi, la care răspund că lumea nu mai vrea să creadă că Costinescu face ce face fără asentimentul primului ministru. Îi mai spun că prea ascultă de intimidările teroriştilor care n-au nici un ecou; ei vor să facă scandal şi să spargă geamurile la inaugurarea Clubului meu; noi le vom sparge capetele.

– Miclescu îmi raportează o conversaţie avută cu D-rul *Anghelescu,* care a voit să-l convingă că Brătianu ar fi germanofil. De reţinut: Brătianu este supărat fiind că aş fi organizat eu mişcarea proprietarilor pentru libertatea graniţelor. Anghelescu (pretinde bineînţeles că guvernul n-a luat niciun angajament.

– După audienţa ce a avut la Rege, *Czernin* a venit la mine. A găsit pe Rege bine dispus: El a constatat că opinia publică s-a schimbat, ceea ce permite ca gândul să se îndrepte spre perspective noi. O schimbare de guvern, în favoarea mea, ar fi o schimbare prea bruscă pe care opinia publică poate nu ar primi-o încă. Czernin vorbind de un

guvern mixt, de exemplu Maiorescu, cu cele două partide, Regele a răspuns că dificultatea ar veni din partea lui Brătianu care n-ar primi. Czernin şi-a făcut declaraţia în ceea ce priveşte ţinuta lor faţă de actualul guvern. Îmi povesteşte că de câte ori Regele zicea: Oamenii cumsecade şi cuminţi, adăuga: cei ai lui Marghiloman. Descreieraţii erau cei a lui Take Ionescu. – Impresia generală a lui Czernin este că Regele ar dori să se dezrobească şi că caută un sprijin.

Vineri, 7 August. – *Mitilineu* a văzut ieri pe Em. Lahovary de la Paris, care i-a spus: Brătianu nu poate să nu iscălească cu Quadrupla Înţelegere; a fost silit să arate telegrama lui unor oameni politici din Paris pentru a-i încredinţa că lucra din ordin. Singuri Clemenceau şi Millerand mai au o îndoială asupra hotărârii României. De altfel, ca urmare, Italia are să ne predea muniţiile ce i le-am comandat şi pe care ni le reţinea până acuma; iar inginerul Teodorescu pleacă în Franţa pentru a recepţiona alte muniţii. (În ceea ce priveşte pe Teodorescu, mi s-a spus alaltăieri că era trimis în Franţa spre a face o comandă de 250 milioane!).

– *Povolny* îmi povesteşte unele zvonuri: Take Ionescu şi Filipescu şi-au pierdut tot creditul pe lângă Blondel şi mai ales pe lângă Poklevsky. Acesta din urmă ar fi spus directorului agenţiei Havas, care vroda să telefoneze lui Take Ionescu pentru a-i cere un aviz: «dar nu ştie nimic, şi nu poate nimic». În cercurile sârbeşti domneşte credinţa că tot se trec muniţii peste munţi; un oarecare Jaktchich, căpitan de rezervă, ar fi propus ca podul peste Dunăre să fie azvârlit în aer pentru a isprăvi cu contrabanda, dar Poklevsky s-ar fi opus zicând că această faptă ar înfuria inutil pe Români.

– Am scris lui Maiorescu să se întoarcă neapărat. Scrisoarea mea va pleca mâine prin Barbu Catargi.

Miercuri, 12 August. – *Paul Teodoru* îmi spune că Colonelul Razu nu crede adevărat zvonul că 80.000 de Ruşi ar fi căzuţi prizonieri la Novo Georgewsk, fiindcă buletinul oficial al Statului-Major nu pomeneşte nimic despre această

victorie! Teodoru îmi mai povesteşte că soldaţii de la Zărneşti care lucrează la el la moşia Stâlpu, i-au spus că toată lumea vrea pacea şi numai Marghiloman vrea războiul; aşa li s-a spus de către ofiţeri la cazarmă. Deci în armată se dau într-un mod sistematic, veşti false. – Astă-seară a apărut în «L'Indépendance Roumaine» un articol violent în contra celor care critică buletinul oficial (dezertarea cauzei naţionale), şi un alt articol documentat în ziarul «Moldova». (Aflasem de la Virgil Arion că Colonelul Sturdza fusese la Statul-Major pentru a protesta în contra neexactităţilor voite ale Buletinului).

– Joi mă duc să văd pe *Christescu.* Generalul îmi spune că tot ce se reproşează Buletinului este exact. El este redactat la serviciul informaţiunilor de către majorul Condeescu numit ad-hoc de Generalul Iliescu şi de către un major Georgescu şi contrasemnat de Zottu, din care Iliescu face tot ce vrea, căci Zotu caută înainte de toate a se menţine dincolo de limita de vârstă la care ajunge în Octombrie. La începutul războiului, Christescu făcuse o conferinţă ofiţerilor săi; două zile în urmă el a fost acuzat de germanofilie, fiindcă lăudase armata germană; i s-a dat peste degete şi progresiv a fost desărcinat de orice atribuţie. Defectul personal al lui Iliescu este nota rusofilă. Am să mă ocup de această chestiune în gazetele mele.

Sâmbătă, 14 August. – D-nul de *Bussche* a văzut ieri pe Rege. L-a găsit în bună sănătate, dar mai ales în foarte bune dispoziţii. *Regele* i-a spus lucruri în genul acestuia: «D-l Take Ionescu va fi cel dintâi care îmi va susţine politica, când voi putea, după cum încă sper, să intru în acţiune alături de D-voastră». Vorbind cu Filipescu care se plânge că s-a pierdut ocazia, Regele l-a întrebat dacă el ar mai ataca şi acum Puterile Centrale, şi după răspunsul lui foarte evaziv. Regele i-a spus cu insistenţă că faptul de a ataca astăzi Puterile Centrale ar fi o curată nebunie. Privitor la grija lui Bussche că sunt numeroşi ofiţeri ruşi care se zice că tratează cu Statul Major, Regele a afirmat că nu există nicio înţelegere, fiindcă ar cunoaşte-o cel dintâi. – Bussche este foarte liniştit în ceea ce priveşte Constantinopole. Ducele de

Mecklemburg (Ioachim - Albrecht) trece prin Bucureşti; el a scris Regelui, care îl va primi la întoarcere, când va sta aici două zile.

Nota apărută în ziarul «National Zeitung» care vorbeşte de un tratat secret între Pasici şi Quadrupla Înţelegere, prin care s-ar da voie Serbiei să ia Macedonia spre a pedepsi pe Bulgari, notă care a fost reprodusă de gazetele noastre, este confirmată printr-o copie a tratatului, ce se află la Berlin.

– *Povolny* a fost la legaţiunea sârbească, unde i s-a vorbit de tratatul secret. Şi în cercurile greceşti toată lumea vorbeşte de acest tratat! El pretinde că gazetele ruseşti sunt pline de suferinţele ce îndură populaţia civilă, care este silită să părăsească oraşele; evreii sunt îngrozitor de maltraţi. Constată lipsa absolută de înţelegere în sânul Quadruplei; fiecare voind să-şi cruţe armata.

Joi, 20 August. – D-l de *Bussche* îmi dă două ştiri: el a declarat lui Brătianu că Germania nu mai ţine a tranzita muniţii prin România! (se verifică deci zvonurile că s-ar transporta muniţii în Turcia cu submarinele), şi a hotărât pe colegul său Czernin să facă declaraţia, – «pe care aţi povăţuit-o d-voastră», – că în caz de un atac în contra Serbiei, linia Salonicului va fi lăsată liberă pentru România. (Deci atacul este aproape. Tzigara Samurcaş raportează că în Banat este o concentrare de trupe germane).

– *Regina* călătoreşte mult. În nordul Moldovei a vizitat nenumărate localităţi. A fost foarte mult admirată. Tzigara a luat parte la un dejun unde nu erau decât patru persoane; Regina vorbea în numele Regelui: «Iată ce doreşte Regele» – ca o mamă care îşi apără copilul... Mediul în care trăeişte Regina este foarte «bochophobe». A prins o deosebită afecţiune pentru d-na Victor Antonescu care a reuşit să fie publicat un basm al Reginei, tradus în franţuzeşte de dânsa, în «La Revue des Deux Mondes».

– D-l *Strauss* de la Deutsche Bank, succesorul la Bancă al ministrului Helferich, mă întreţine de un proiect de subvenţiune cu 200 de milioane a băncilor şi sindicatelor agricole pentru susţinerea agricultorilor. Având în vedere partea politică a chestiunii, sunt foarte rezervat şi nu indic

nici persoane, nici soluţii. El îmi mai vorbeşte cu această ocazie de voinţa Germanilor de a lua măsuri pentru ca samsarii dubioşi să nu mai poată specula asupra vagoanelor şi să se îmbogăţească în dauna producătorului şi consumatorului. Este foarte mirat că nimeni nu se emoţionează de acuzările generale aduse în contra actelor lui Costinescu şi ale familiei sale. El credea un lucru ca acesta imposibil. Niciodată Germania nu va permite acestui guvern să scoată din ţară aur în vederea taxelor. Alt guvern ar obţine-o.

21 August. – Primesc pe d. Elie Kurez a cărui prezenţă mi-a fost semnalată acum vreo două săptămâni; este în gazdă la Paspati (cassa Blank) şi a fost prezentat lui Paul Teodoru ca un om atotputernic, agent al marelui Duce Nicolae, însărcinat să controleze pe Poklevsky, etc... El îmi spune că este gazetar, membru al Asociaţiunei gazetarilor din Paris, dar deocamdată detaşat pentru un serviciu direct. Rapoartele sale merg la Cartierul General, şi d. Goremikine le arată Împăratului. Îmi face complimentele de rigoare: că sunt cu totul altfel decât i-am fost descris, etc. Sasonov este cel mai slab ministru de afaceri străine pe care l-a avut vreodată Rusia, dar n-au cu cine-l înlocui. Poklevsky nu prea deştept, dar oricum mai bine decât Blondel: a citit un raport al acestuia scris în stil de băcan în care se laudă; el Kurez, a făcut un raport lui Delcassè asupra unei inexactităţi voite a lui Blondel şi Delcassè a promis că-l va rechema, dar nu înainte de Aprilie. Ataşatul militar Semenov trăeşte într-o societate care n-ar trebui să fie societatea ataşatului militar al Rusiei, etc.– La rândul meu vorbesc de trecut, pentru a evita întrebările: reamintesc lunga neînţelegere care a existat între Regele Carol şi Împăratul Wilhelm, arăt modul cum Germanii au luat la noi locul părăsit de Englezi şi de Francezi. Dar tot ajungem la întrebări: Ce gândesc asupra sorţii războiului? – Eu: «Dacă nu intervine vreun factor nou, cred că este câştigat de Puterile Centrale» – «Dar nu cunoaşteţi Rusia: mobilizarea industriei ei; se restitue atelierelor lucrătorii şi inginerii care i se luaseră prosteşte, sufletul rusesc se deşteaptă, etc. De ce n-aţi intrat alături de

noi?». – Eu: «Dacă aş fi fost ministrul Rusiei, având trecere...» – El: «Poklevsky n-are deloc». – Eu: «Aş fi hotărât pe Români dar cu două condiţii: 1) Aş fi oferit României restituirea Basarabiei-..» – El: «Este foarte greu pentru un Stat mare: ar fi ca şi când ţi-ai amaneta ceasornicul». – Eu . «Nu acum, dar în momentul când eraţi învingători, în plină ofensivă. 2) Aş fi oferit României garanţia că niciodată comerţul ei nu va fi supus vreunui tratament deosebit la Constantinopol». – El: Dar împăratul n-a cerut niciodată Constantinopolul; avem destule dificultăţi în Polonia(?) pentru a căuta extensiuni în ţări străine; aceasta este ideea lui Sasonov». – Eu: «S-a vorbit totdeauna de un regim internaţional la Constantinopol, or şi Duma şi Consiliul Împărăţiei au proclamat principiul: Constantinopolul rusesc, fără control şi fără restricţie. La aceasta eu nu subscriu». – El: «A fost o greşeală, regimul unei comisiuni internaţionale este regimul cel bun».

O notă hazlie: Am vorbit despre Spiess; după ce l-am identificat, Kurez mi-a spus că-l cunoaşte şi că îi procurase chiar un paşaport rusesc; dar că Spiess plecase înainte. Or, întâlnindu-se faţă în faţă când ieşea de la mine, ei nu s-au salutat, şi Spiess afirmă că nici măcar numele nu-i este cunoscut!

– *Spiess,* în numele lui Bussche, îmi cere părerea asupra legii pe care Bundesratul a decretat-o, şi care nu a fost publicată în urma stăruinţelor lui Bussche. Germania nu mai vrea să admită specularea agiului şi a vagoanelor (şi în contra guvernului, după câte înţeleg). Legea conţine trei dispoziţii: 1) Taxele în vigoare pentru producţiunea germană (2700 mărci vagonul de grâu) vor fi aplicate şi la grâul importat. 2) O «Central-Ein-kaufs-Kommission» (Statul) poate rechiziţiona cu acest preţ orice cereale importate. (Deci imposibilitatea de a se sustrage). 3) Această comisie are dreptul să majoreze, după cazuri, toate preţurile (Concesiune făcută numai guvernelor amice). Această lege nu se poate evita! întrebarea este: să fie publicată acum în contra guvernului liberal, sau să fie lăsată publicarea ei pe mai târziu, ceea ce ar putea să coincidă cu un guvern

conservator? Spiess insistă ca să-mi dau părerea. – Eu răspund: «Dacă legea este inevitabilă» ea trebuie publicată numaidecât, pentru ca modificările să poată fi concedate unui eventual guvern conservator». – Mai târziu, seara, cântărind bine avantagiile şi dezavantagiile, am scris lui Bussche că, revenind asupra primei mele aprecieri, credeam că e mai bine să nu se publice legea taxelor.

22 August. – *Povolny* îmi spune că Marinkovici s-a întors aseară. Răspunsul Serbiei la nota Quadruplei Înţelegeri este aşa de încărcat cu condiţii, încât pare a fi negativ. Dealtminterelea nu se mai pun insistenţe la Niş pentru concesiuni din partea Serbiei. Sârbii vin cu o propunere de o înţelegere româno-greco-sârbească pentru a zdrobi Bulgaria: s-ar da României o fâşie de pământ cu Dedeagaci, cu alte cuvinte o ieşire la Marea Egee; Sârbii ar lua golful Lagosului!! Ar fi oare un nou progres al Quadruplei? (Adaos: În cursul unei vizite de afaceri la biroul generalului Tantiloff în ziua de 17 Septembrie 1917, generalul a scos o hartă a Balcanilor – găsită la Giurgiu – pe care se însemnase cu creionul roşu delimitările acestui proiect. În adevăr, pe ea se afla o fâşie largă care mergea de la Dunăre la Marea Egee şi pe care era scris «România». Bulgaria rămânea redusă la valoarea a patru sau cinci din judeţele noastre. Deci acest proiect a fost studiat...).

De către Bulgari la Sofia, instalarea Ruşilor la Constantinopole este considerată ca o hotărâre de moarte pentru Bulgaria. Toate acestea par a fi o înfrângere a sforţărilor făcute de Quadrupla Înţelegere în Balcani. Se pare că Take Ionescu ar fi confirmat lui Povolny că Bulgarii nu vor scăpa din mâna Germanilor. După Take Ionescu, Japonezii ar fi pus ca preţ la participarea lor la război în Europa, libertatea de a emigra în Australia şi în Canada, dar ambele ţări ar fi refuzat.

– Am consultat pe generalul *Culcer.* El nu crede ca armata rusească să fi scăpat definitiv de primejdia unei învăluiri; nu ştie exact unde se află capetele de coloane ale trupelor care se retrag. Dar punerea pe picior de război a unei armate mari este imposibilă, având în vedere lipsa de tunuri. El este

hotărât de părere ca să nu le fim niciodată aliaţi. La întrebarea precisă: dacă ne hotărâm să mergem alături de Germani, şi bineînţeles cu Bulgarii, avem şanse de izbândă? – El răspunde: De igur, mari şanse! Şi adaugă: România nu trebuie să facă război decât având lângă ea o ţară cu industrie metalurgică. El refuză să creadă că generalul Iliescu fură la ministerul de Război: «Nu vreau să mă amestec cu ceea ce fac ei».

23 August. – Gazetele noastre repetă în cor că partidul conservator nu ar recunoaşte valoarea unui aranjament făcut cu Quadrupla Înţelegere. Guvernul nu poate în mod unilateral să schimbe atitudinea fixată de către Consiliul Coroanei.

24 August. – «Viitorul», într-un articol de fond, ne dă implicit dreptate: nu este nimic schimbat în atitudinea oficială a ţării aşa cum a fixat-o Consiliul de Coroană.

25 August. – *Tzigara Samurcaş* a văzut pe Rege. Regele nu e mulţumit cu Brătianu, dar se ţine puţin în curent şi nu este destul de informat. (Tzigara îmi recomandă tăcerea).

– *Neniţescu* este foarte grăbit să intrăm în acţiune, se teme că vom sosi prea târziu. Nu crede ca Brătianu să mai poată să se degajeze de Ruşi. Se teme ca, cu masarea trupelor noastre pe graniţă, Brătianu să caute un conflict pentru a ne pune înaintea unui fapt îndeplinit.

26 August. – De dimineaţă, *Barbu Stirbey* vine la mine, trimis de Rege: trebuie să se tempereze câtva timp nota germanofilă, căci Regele se gândeşte la o schimbare de regim şi aceasta nu ar uşura situaţia. Stirbey adaugă că în orice caz un alt guvern va întâmpina mari greutăţi. – Eu: «Poate la Bucureşti, dar desigur nu în ţară». –El: «Desigur că Brătianu nu a semnat vreun acord cu Quadrupla Înţelegere, dar Regele a spus că, chiar de ar fi semnat, aceasta nu l-ar lega nici pe El, nici ţara. Însă fără îndoială că Brătianu s-a legat prea mult, ca să se mai creadă la Berlin că s-ar mai putea schimba». – Reproşez faptul că s-a lăsat să cadă oferta Bucovinei. – *Stirbey:* «Ţie, ţi s-ar oferi din nou». Ar trebui să văd pe Regele. – Explic pentru ce nu m-am dus la Sinaia: nu vreau să dau de bănuit şi Brătianu să nu se

ferească de mine. Stirbey insistă şi eu mă pun la dispoziţie, dacă Regele sau Regina m-ar chema pentru Crucea-Roşie de exemplu. Stirbey îmi anunţă dizgraţia marelui Duce Nicolae. El se miră ca Regele să nu fi răspuns telegramei mele de urări pentru ziua lui. Refugiatul Moldovan, sub numele de «Drumaru», organizează bande pentru suprimarea presei filogermane. Apelurile lui anarhice sunt publicate de «Dimineaţa» şi de «Epoca». Dau gazetele lui Barbu Stirbey, care se însărcinează să le arate Regelui.

– Arthur *Rosenberg* îmi dezvoltă tot sistemul financiar pentru care se agită Ionescu-Giurgiu şi Malteziano şi pentru care a venit Stauss la Bucureşti. El îmi mulţumeşte că am povăţuit să nu se cedeze tentaţiunei de a se constitui un partid agrarian. Pentru a aduce încheierea favorabilă a afacerii, el ar dori ca o comisie de cinci persoane să meargă la Berlin: refuz de a studia această afacere. El atacă pe Spiess, «un bou (ochs) vanitos» pe care Costinescu îl duce de nas. Costinescu l-a povăţuit să se promulge taxele maximale.

– Contele *Czernin* s-a dus să vadă pe Brătianu privitor la închiderea bruscă a graniţelor noastre ieri după amiază. Statul-Major, temându-se de indiscreţiile uşurate de comunicaţiile care se fac mereu peste graniţă (se telegrafiază tot de la Bucureşti la Petrograd şi Paris), având mişcări de trupe de făcut, a închis graniţa pentru vreo 5–6 zile. Pe de altă parte Czernin a întrebat pe Brătianu ce ar face România în caz de ar fi Serbia atacată. Brătianu a răspuns că dacă Czernin îi dă cuvântul lui de onoare că această mişcare nu ar ascunde un ultimatum viitor, declară şi el pe cuvântul de onoare că România n-are rolul de a apăra pe Serbia. (Am notat această declaraţie textual, cum mi-a fost făcută). – Închiderea graniţelor este plictisitoare şi poate produce enervare, dar este o necesitate de război, în contra căreia nu este nimic de obiectat. Vorbind de rolul României, Czernin spunând lui Brătianu că crede că a pierdut legătura, Brătianu l-a mustrat în mod prietenesc, că-i anunţase o dată că pacea cu Rusia era posibilă. Czernin a reamintit că nu făcuse decât o ipoteză pentru a demonstra

că dacă s-ar întâmpla, România n-ar mai avea nimic de câştigat; *ca de altfel, şi în momentul de faţă, când intervenţia României devine pe zi ce merge mai puţin necesară.* Czernin crede pe Brătianu foarte decepţionat că nu a reluat convorbirea privitoare la Bucovina. Un alt guvern ar obţine şi în direcţia aceasta unele concesiuni... – Eu: «Şi Regele ştie şi contează pe ele...» El: «Dar ar trebui puţină grabă, căci dacă avem Dunărea, şi vom avea-o în curând, concursul României nu mai este necesar pentru a merge la Kiew, fără să mai adaug că aceasta ar libera 500.000 de oameni după front, care ar putea fi duşi aiurea». Brătianu este de asemenea foarte deziluzionat în ce priveşte pe Bulgari şi Czernin adaugă că Centralii pot în adevăr să se bizue pe ei. Czernin îmi mai spune că soţia şi mama lui Mişu Cantacuzino sunt foarte îngrijate, fiindcă acesta trebuie să se afle undeva în Austria şi împiedicat de a da ştiri, probabil din cauza unor scrisori compromiţătoare. El nu ştie nimic, dar un agent i-a raportat că Cantacuzino se ascunde la Bucureşti, cu cineva; agentul certifică că l-a văzut (!?). Czernin mă roagă să liniştesc pe aceste doamne; el nu ştie nimic.

– *Eidinger,* agentul secret al cărui nume nu-l ştiam, şi care aproape nu e cunoscut de nimeni sub acest nume, în curent cu tot ceea ce se încearcă în chestiile financiare, crede că va putea hotărî pe Ion Mavrocordat şi Nicu Enăşescu să meargă la Viena pentru a constata seriozitatea ofertelor. Mai interesant: El îmi mulţumeşte că am dat poveţe contrarii ligii agrare (Stauss) şi taxelor maximale (Bussche), deci se bucură de o mare trecere. Îmi afirmă că a trimis pe generalul Mustaţă la Techir-Ghiol, spre a hotărî pe Mihail Pherekyde la o schimbare de atitudine în cazul când ar intra în minister în locul lui Costinescu, sau în cazul când ar primi să intre într-un guvern mixt: «singur Mustaţă poate negocia această afacere». (Hotărât, el e foarte bine informat!).

– *Bussche* îmi mulţumeşte că l-am împiedicat să publice taxele maximale. Îmi spune că a propus guvernului să se construiască, pe toate liniile care duc la gările noastre, căi duble pentru a accelera traficul de exportaţiune, şi că după

şase săptămâni guvernul a refuzat. Iar deschid vorba despre Serbia. Dacă ar interveni un acord secret pentru viitor, s-ar putea hotărî Serbia să nu facă decât o apărare de formă: Bussche refuză. De altfel gazetele au şi vorbit de vagi înţelegeri cu Marinkovitch. Bussche crede că zvonul trebuie să vină de la Niş. Presupun că alte zvonuri de acelaşi fel ar putea să le aducă neplăceri cu Bulgaria.

– *Mihaly* este furios, exasperat: «Să-mi scap cu bine banii ce am în porumb şi piciorul meu să nu-mi mai calce prin România!» Îmi mai spune: «Noi vorbim adeseori de ceea ce se petrece aci şi adevărat nu mai dorim decât un lucru: să stea la ei acasă şi să ne lase în pace». Sunt într-adevăr anateme în contra noastră: totul este furt, minciună, dispreţ de drepturile altuia! Cel puţin când scrie lui Tisza, acesta îi răspunde chiar când nu acordă: ai D-voastră promit tot, nu acordă nimic şi nu răspund niciodată. – Ştie de la Budapesta că niciodată Brătianu nu a cerut ceva pentru ei şi nici nu a primit să stea de vorbă. «Brătianu l-a sfătuit să nu rupă cu Tisza, dar să ceară atât de mult încât să nu i se poată acorda». El n-a urmat acest sfat, mai ales în timp de război, îmi cere iertare că: «m-a necăjit atâta ca să cerem teritoriul de dincolo»; niciodată nu va mai face o astfel de cerere.

27 August. – *Teodorian* a aflat printr-o indiscreţie a cenzurii, că Tavernier a trimis pe ziua de 25 August ziarului «Le Temps» din Paris o lungă telegramă pentru a afirma că eu m-aş fi pus în capul unei instituţii germane care dispune de 125 de milioane şi că eu sunt acela care organizează Liga Basarabeană. El mai constată că francofilia, care poate cu greu să lupte în contra progreselor germane, dă înapoi. Şi guvernul a lăsat această telegramă să treacă!

– Toate semnele zăpăcelii: guvernul ştie prea bine la ce se reduce închiderea graniţei, a dat chiar un comunicat foarte liniştitor în gazetele sale. Cu toate astea doamna Vercescu s-a reîntors de la Predeal căci autorităţile au dat ordin să se evacueze vilele; se taie copacii de la Castelul Cantacuzino, la Zamora, fără niciun respect de proprietatea privată; parcul de la Buşteni a fost transformat într-o fortificaţie; s-au aşezat tunuri în curtea de la Zamora, etc.

28 August. – Regele m-a chemat în audienţă secretă. El este de părere că politica noastră trebuie să se schimbe, «dar nu până la intervenţia militară»; Ruşii nu sunt încă complet bătuţi şi nu ni se cere în acest moment o intervenţie. Eu emit părerea că este o necesitate *urgentă,* căci în curând rolul nostru va fi foarte şters. Dacă ar surveni pacea acum, ne-am găsi izolaţi înconjuraţi numai de răuvoitori. Regele e de aceiaşi părere. –Eu: «Deci imediată neutralitate, deplină, aşa cum o organizează convenţiunea a patra de la Haga». – Regele: «Să vorbim clar: noi admitem trecerea muniţiilor; dar atunci ni se vor tăia muniţiile noastre care se află pe mare». – Eu: «Vom avea tot rezervorul german la dispoziţie; Quadrupla Înţelegere nu poate căuta să ne arunce în braţele Germaniei; şi apoi ce nevoie avem să o facem cu zvon mare? Germania nu este o metresă care cere să fie afişată». – Regele: «Ai perfectă dreptate; e adevărat, e adevărat!» – Eu: «Patru funcţionari discreţi, şi totul trece fără să se afle nimic (nu ştiam încă în acel moment ceea ce mi-a spus Bussche în ziua de 31 August, că Bulgaria, ţară neutră, oferise să semneze o declaraţie că muniţiile erau pentru ea, şi că îşi lua asupra ei toate riscurile!) În afară de aceasta, dacă Germania găseşte o altă cale, Serbia de exemplu, nu mai va fi niciun motiv ca să se mai primească concursul nostru bine retribuit. Dacă ar trece criza fără ca România să obţie ceva, aceasta ar fi o criză pentru Tron. Căci toţi vor face pe Rege răspunzător». – Regele: «O ştiu». – Eu: «În consecinţă revenim cât mai repede la adevărata neutralitate, căci suntem deja în contravenţie: aliaţilor noştri le refuzăm totul; celorlalţi, de dăm totul. Şi mă explic: benzină, făină, transporturile pe apă se opresc şi se ravitaliază la noi. Guvernul va fi silit să-şi schimbe ţinuta, chiar din cauza lipsei de bani». S-a spus Regelui că trebuie să căutăm bani în occident, fiindcă avem nevoie de franci şi de lire sterline. Arăt Regelui că cu schimbul actual s-ar putea cu profit, procura cu mărci, toţi francii şi toate lirele sterline necesare din Elveţia. – Regele convine tot timpul că schimbarea de politică se impune; nu spune cum, şi nu pronunţă un singur cuvânt care ar putea să

fie rău înţeles de Brătianu. Pentru participarea armatei, Regele crede că opinia publică nu este încă îndeajuns pregătită. Eu răspund că ea nu se poate întoarce fără a fi lucrată de guvern. *Opinia publică este cum vrea guvernul să fie.* – Regele: Dar sunt şi nebuni». – Eu: «Nebunii îşi permit luxul de a fi nebuni, fiindcă ştiu bine că cei cuminţi îi opresc să suporte consecinţele nebuniei lor». – În aceeaşi ordine de idei, Regele: «D-rul T... I... este cea mai desăvârşită canalie care se poate vedea; te murdăreşti dacă îl atingi chiar cu cleştele. Articolele lui Take Ionescu sunt ridicole şi el dă semne de prostie». Asupra lui Brătianu şi lipsa lui de hotărâre, Regele zice că este un amestec ciudat de lymfatism şi de acte de energie. Regele ştie că Iliescu fură; a mai spus lui Brătianu că Iliescu vorbeşte prea mult. Când îl va mai vedea, are să-i spună şi altele. Spun că Iliescu vizează Statul-Major. – Regele: «Da, dar sunt eu la mijloc şi asta nu va fi».

Am atras atenţia Regelui să se ferească de a nu fi pus în faţa faptului îndeplinit. Regele ştie că unii s-au lăudat cu aceasta; dar nu se teme. – Am raportat Regelui părerea lui Culcer, care nu crede ca armata să fie în stare să nu asculte; am mai adăugat că pentru Culcer, o participare armată ar avea mari sorţi de izbândă. – În ceea ce priveşte pe Drumaru, Regele a spus lui Morţun chiar azi dimineaţă, că aceasta nu mai e dezordine, ci anarhie. Regele crede pe Morţun partizan al Germaniei. Eu: «Dibaciu numai, şi ştiind, cu toate că vorbeşte foarte mult. Să nu se descopere». – Mai repet Regelui spusele lui Mihaly că Brătianu a tratat totdeauna astfel, încât să facă orice negociere imposibilă. În fine atrag atenţia Regelui asupra măsurilor militare exagerate şi prea bătătoare la ochi, care se iau şi care ar putea să aducă faptul îndeplinit.

– Audienţa mea a fost precedată de o audienţă la Regina; în salonaşul Reginei a venit M. S. în persoană să-mi spună bună ziua. *Regina* recunoaşte că trimiterea Marelui Duce Nicolae în Caucaz este exil: «Micul Împărat a îndrăznit să facă aceasta! Marele Duce este unchiul, reprezintă pe cei bătrâni! – Ce face von Bussche; găsit-a mijlocul să devie mai simpatic?» Asupra dezbinării dintre Poklevsky şi Blondel,

cunoscută de Regina: «Ce mai au şi aceştia?» – Profit, vorbind de curţi, să formulez motivele mele de nemulţumire: Trebuia ca Rusia să ne ofere cele două judeţe care ni le-a luat în 1878 şi să ne dea garanţii pentru Constantinopol. Astfel va şti Regina de ce nu sunt de partea rusească.

30 August. – De Sf. Alexandru, Czernin mi-a trimis pe consulul *Schmidt* ca să-mi aducă felicitările lui. Acest tânăr îmi povesteşte că în cursul săptămânii, când au început mişcări de trupe, toate telegramele lor au fost «sabotate». Nici una n-a fost transmisa cu cifre exacte. Au fost nevoie de intervenţii energice pentru a curma acest abuz.

– *Regele* soseşte pe neaşteptate la curse. În timpul convorbirii îi spun din nou ce excitare produce trimiterea trupelor pe graniţă şi rechiziţiile; Regele îmi răspunde că ar fi şi mai rău dacă nu s-ar face nimic.

– Vorbind cu Arion şi cu mine, *Radeff* ne anunţă ocuparea teritoriilor care le-au fost cedate de Turci; pentru, dânsul acordul e şi semnat; el va fi divulgat când se va cunoaşte textul formal şi răspunsul sârbesc la nota Quadruplei Înţelegeri. În ceea ce priveşte mişcările noastre de trupe este de părere că ele sunt sau prea mari sau prea mici. În orice caz n-ar fi de dorit sa se facă războiul pe două fronturi (Deci Bulgaria ar fi frontul celălalt). – Arion întreabă dacă la ei lumea este excitată şi vorbăreaţă ca la noi: «Nu, noi avem starea de asediu încă de un an. Domnul Radoslavoff este un om cu mare experienţă; el era preşedinte al Consiliului la căderea lui Battenberg şi chiar pe timpul generalului Kaulbars».

– Generalul *Christescu* a spus lui Arion ca toată mişcarea de trupe era opera lui Iliescu, care prin acest fapt a dezorganizat tot planul de mobilizare generală.

31 August. – D-l *Bussche* afirmă că cunoaşte angajamentul luat de Brătianu, şi anume: interzicerea trecerei muniţiunilor pentru Turcia, şi în schimb să ni se dea muniţii nouă. (Dar pentru moment noi n-am primit nimic! Înţeleg mai bine acum sensul spuselor Regelui asupra acestui subiect). – Bussche se plânge de ciuntirea telegramelor lui şi acuză autoritatea militară de acest fapt,

pentru că jumătatea unei serii expediată nu din Bucureşti dar din Sinaia, a sosit nealterată. Cum era a doua zi după declaraţia lui Czernin, împăratul i-a telegrafiat direct, spre a-l întreba. Răspunsul la telefon a fost că Brătianu era furios!

Bussche repetă mereu că dacă se ajunge să se treacă muniţiile pe altă cale, centrul de gravitate se va muta în Bulgaria în dauna României. El crede că Brătianu este în contra măsurilor militare ce se iau. Panaitescu şi agenţii lui au afirmat că trupe erau masate în contra noastră şi atunci Iliescu a învins. Ducele de Mecklemburg sosind Miercuri, Bussche va încerca să obţină amânarea plecării Regelui la Cernavoda, fixată pentru aceiaşi zi. El crede că comunicările ce Ducele are de făcut sunt de cea mai mare însemnătate, şi este foarte grăbit să-şi facă raportul împăratului. – D-l *Kurez* îmi citeşte raportul lui. Protestez când pretinde în raport, că sunt gata să deviu filorus dacă Rusia dă garanţii pentru Constantinopole, etc... Tot raportul lung şi neinteresant. Mai important: cunoaşte şi frequentează pe părintele Lucaci; chiar se serveşte de el: e în stare să se hrănească la două iesle; nu este aşa de deştept cum se pretinde. Îmi confirmă preciziile scrise în «La Politique» (care e cel mai bun articol pe care l-a citit asupra chestiunii) că dizgraţia Marelui Duce Nicolae a întărit pe Ţar. Îmi citează două nume de femei, care au fost funeste Marelui Duce. Nu este exact, cum afirmă Povolny, că Rodzianko preşedintele Dumei, ar fi omul Marelui Duce. Din contra, el este acela care a lucrat împotriva lui. Omul lui de încredere este Gutchkov. Kurez spune mult rău de Semenoff, ataşatul militar, care se compromite cu Fişerovici, simplu samsar.

1 Septembrie. – Asist în gara Buzău la plecarea batalionului 8 de infanterie, care este trimis pe Valea Prahovei, Regimentele de Buzău se trimit în Prahova, cele din Râmnic şi din Brăila pe Valea Buzăului. În acest mod nimeni nu se găseşte în apropierea reşedinţei lui.

– Colonelul *Gorshy* îmi vorbeşte de zăpăceala care va domni, până şi în comandamentele regimentelor, în caz de mobilizare. Iliescu a plasat o droaie de cretini şi de nepricepuţi, camarazii lui de promoţie, care din ajutori vor

trece comandanţi de regimente fără a cunoaşte nimic din meseria lor.

Miercuri, 2 Septembrie – *Czernin a* fost primit de Rege, căruia i-a comunicat, din partea lui Burian, noi asigurări că ceea ce se petrece la graniţă nu este deloc privitor la România, dar exclusiv contra Rusiei şi că Monarhia nu nutreşte niciun proiect ostil României (domneşte o oarecare îngrijorare din cauza trupelor române adunate pe graniţă). Regele şi-a exprimat dorinţa de a vedea graniţa deschisă în timpul cel mai scurt şi atunci El va da ordinul să se retragă trupele. Czernin a adăugat că Statul Major austriac devenise foarte nervos şi că el simţind acest pericol, a provocat această explicaţie a lui Burian. – Când s-a întors acasă la ora 7 seara, a găsit o telegramă anunţând că graniţa era liberă (dealtminterea am avut şi eu personal cunoştinţă de acest fapt, prin călătorii care au sosit la 9 seara din Predeal). Czernin a comunicat imediat această ştire Regelui. – A căutat azi dimineaţă pe Brătianu, dar acesta e lipsă din Bucureşti şi Czernin este îngrijat, căci dacă Regele nu a vestit pe Brătianu, mobilizarea va continua şi se va crede la Viena că ministrul Austriei-Ungariei este tras pe sfoară. Va merge la Morţun pentru a-l ruga să transmită lui Brătianu angajamentul luat de Rege. Mai târziu mi-a spus că transmisese Regelui că la Viena, ca şi la Berlin, nu mai avea nimeni încredere în Brătianu; lucru care a contrariat pe Majestatea Sa.

– Alerg la *Morţun* ca să-l vestesc. Nu trebuie cu niciun chip lăsaţi soldaţii noştri aşa de aproape de Unguri. Am fi la discreţia unui nebun sau a unui răuvoitor. Având în vedere că Regele şi-a dat cuvântul nu trebuie să aibă loc vreo bănuială. Morţun nu ştie nimic; vine de la moşie; şi el a atras atenţia ca să fie puşi pretutindeni căpitani siguri şi serioşi. Este bineînţeles că şi ceilalţi trebuie să-şi retragă trupele. Recunoaşte şi el <gafa> făcută cu buletinul Statului-Major, într-adevăr parţial. – Eu: «Generalul Iliescu este acela care insuflă acest spirit în armată şi care vorbeşte nesocotit». – El: «Ştiu, şi am spus aceasta lui Brătianu». – Eu: «Sunt două luni şi jumătate de când nu l-am mai văzut». – El: «Rău face,

foarte rău». – Eu: «Nu conduceţi opinia publică, iar gazetele D-voastră o dezorientează prin bruştele lor schimbări». El: «Ce vrei! Presa noastră trebuie să liniştească şi pe ceilalţi, pe nebuni, Filipescu şi Take Ionescu» – Eu: «Rău faceţi; n-au pe nimeni în spatele lor». – El: «Am mai spus-o lui Brătianu în timpul alegerilor, când l-am rugat să mă lase pe mine să lucrez». (!?) – Isist din nou să nu se lase ţara la discreţia celui mai mic incident provocat de un ofiţer. Morţun mă asigură că va telefona imediat lui Brătianu.

Când am intrat la Morţun, el m-a interpelat în faţa lumii care se afla în salonul lui cu cuvintele: «Bună ziua, şefule»!

Golescu se plânge că Banca nu mai are bani; deşi pretinde că a dat 30 de milioane avansuri la agricultori ieri a ezitat pentru o afacere de 12.500 de lei şi cum guvernul nu mai are nici el bani, se aşteaptă la un nou împrumut, silit, tot la Bancă. A convorbit cu Stauss şi după cum am convenit, i-a spus să nu se gândească la avansuri de bani, ci numai la cumpărături cu 1/3 avans asupra preţului. Piedicile ce va pune guvernul vor cădea atunci asupra lui.

– Am avut o consultaţie cu câţiva prieteni; N. Ghica, G. Stirbey, M. Seulescu, Neniţescu, Mehedinţi, pentru fixarea deschiderei Clubului. Toţi sunt alarmaţi de posibilitatea de a ne găsi în faţa unui fapt îndeplinit. *Săulescu,* faţă de fratele său, a auzit pe Filipescu spunând: «Există tratat; în curând veţi fi surprinşi de un eveniment brusc, şi veţi merge!»

– *Bussche* va pleca la Ramadan în întâmpinarea prinţului de Mecklemburg, care va fi dus cu un tren special la Brăila spre a vedea pe Rege şi a sta de vorbă cu El; de la Brăila Prinţul merge la Sinaia pentru a prânzi cu Regina Elisabeta, şi apoi îşi va urma drumul. Czernin fiind silit să plece în întâmpinarea lui Pallavicini, el Bussche va comunica lui Brătianu (întors la ora 1), ceea ce Czernin a obţinut de la Rege în privinţa retragerii trupelor. Îl întreb în mod sincer: «S-au trecut muniţii?» – «Absolut fals. S-a încercat acum două luni să fie câştigat Pherekyde; el a refuzat, având credinţa că Strâmtorile vor cădea, ceea ce ar fi o fericire pentru ţară.

Ştie că ministerul n-are bani; n-a putut să plătească

alaltăieri 12½ milioane de mărci la Berlin; Banca Naţională a refuzat. Petersen negociază o convenţie pentru ea Disconto să plătească în schimb această sumă.

– La ora 6 seara *Morţun* vine să-mi aducă răspunsul. Regele n-a comunicat nimic lui Brătianu. – Eu: «Fiindcă nu l-a văzut». – El: «Dar există telegramele cifrate!» (Să fie o minciună? Nu se poate presupune o astfel de uşurinţă din partea Regelui!) Brătianu va retrage trupele peste două-trei zile; unele din ele nici n-au sosit la destinaţie! – Raportez atunci conversaţia Filipescu-Săulescu, pentru a-l ruga să se grăbească şi să nu ne lase la discreţia unei întâmplări. – Morţun se va întoarce la Brătianu pentru a-i comunica; el a reproşat lui Brătianu că a pierdut contactul cu mine; Brătianu i-ar fi răspuns ca nu este nimica schimbat, fiindcă altminterea... – Eu: «Dar nu fac niciun reproş!» – El: «Este de datoria lui să discute şi să consulte cu D-ta».

Restul conversaţiei, politica în general. El loveşte în Take Ionescu. În două rânduri îmi dă *cuvântul lui de onoare* că Brătianu n-a semnat niciun angajament, şi tratează de semeţie extraordinară afirmarea contrarie a lui Filipescu în «Epoca».

3 Septembrie. – *Ministrul Germaniei,* ţinând locul lui Czernin dus în întâmpinarea lui Pallavicini care vine din Constantinopol, a văzut pe Brătianu şi îmi scrie că Brătianu are nevoe de cincisprezece zile pentru a retrage trupele. Scrisoarea sa, fără a dezvălui vreo alarmă, este totuşi stăruitoare.

Stauss îmi supune din nou proiectele sale: Cumpărarea de grâu cu avans plătit, contract sub clauză rezolutorie dacă guvernul împiedică ieşirea, dreptul exclusiv de a dispune de vagoane, 150 de milioane băgaţi în afacere. Se va face o încercare cu 1000 de vagoane. – Eu: «De ce?»

4 Septembrie. – Contele *Czernin* se irită de întârzierea de 15 zile hotărâtă de Brătianu pentru a retrage trupele; el nu vrea să se facă ridicol. A întrebat de două ori pe Rege dacă putea să telegrafieze asigurarea dată de M. S., că trupele se vor retrage imediat ce graniţa va fi deschisă; şi Regele nu s-a opus, nici măcar nu a cerut ca Czernin să

aştepte până a doua zi pentru ca să poată Regele să vadă pe Ministru. Când Czernin a primit telegrama de deschiderea graniţei, a scris imediat Regelui că va comunica cuvântul regal; scrisoarea a fost dusă la Palat de către un secretar şi aghiotantul a anunţat că Regele primise şi citise scrisoarea! Astăzi Brătianu nu vrea să ţie acest angajament. Ce se va crede la Viena şi la Berlin? Că chiar în ceea ce priveşte armata Sa, Regele nu poate dispune nimic! În Brătianu, atotputernic nu mai are nimeni încredere. Spiritele se vor încălzi din nou şi se va crede că el Czernin nu ştie nimic, sau că raportează greşit. – Mă roagă să examinez dacă nu pot interveni. El se va duce la preşedintele Consiliului.

Ora 12. Czernin a căpătat asigurarea că armata face manevre şi că ele nu vor mai dura mai mult de cincisprezece zile; un program de executat. Brătianu, într-un mod foarte dibaci, spune el, i-a reproşat de a fi divulgat că Regele a luat un angajament. Czernin răspunde că afară de miniştri şi de D-nul Nanu el nu a vorbit cu nimeni. – Reflectând bine: D-nul Brătianu îşi bate joc de angajamentele luate de Rege; în aceste împrejurări Regele pleacă pe Dunăre, iar Brătianu nici nu se duce să vorbească cu Regele înaintea plecării sale?!

Adaos: (9 Noiembrie 1916)–Cartea roşie austriacă conţine asupra acestor evenimente o notă sugestivă (No. 42 din 16 Septembrie): –Czernin vede pe Rege şi îi spune: Este drept şi echitabil ca România să-şi retragă acum trupele de pe graniţă. Regele răspunde că aceste mişcări au fost făcute fără ştirea Sa şi că Brătianu a dat ordin ca trupele să fie ţinute la zece km. Cum acest ordin nu a fost executat, Regele a mustrat energic pe Iliescu. Regele spunând că cu timpul aceste trupe vor fi retrase, Czernin declară că acest răspuns nu-l poate satisface. În fine, după o conversaţie agitată, în timpul căreia Czernin răspunde la un cuvânt nedibaci al Regelui: «Că comandantul suprem al armatei române n-are să, *spere,* dar să ordone!». Regele a promis că va retrage trupele imediat ce Austro-Ungaria va redeschide graniţa. – Îndată după aceasta soseşte comunicarea ca graniţa este deschisă; Czernin scrie Regelui că acum el

aşteaptă ca trupele să fie *imediat retrase,* şi raportează că el nu contează, autoritatea Regelui, fiind slabă. Regele pleacă diseară, pentru cinci zile, pe Dunăre şi d-nul Brătianu abia mâine soseşte în Bucureşti, ceea ce face schimbul de vederi între ei doi foarte greu şi nici nu uşurează lucrurile.

Deci notiţa mea din 4 Septembrie 1915 găseşte aci o explicaţie ciudată!

5 Septembrie. – Doctorul *Karpeles,* deputat socialist austriac, se duce în Bulgaria pentru cumpărare de recoltă. El îmi mărturiseşte că au nevoie de grâne, porumb şi mai ales ovăz. Imediat ce Dunărea va fi liberă şi el nu se îndoieşte de aceasta, ei vor căuta cerealele în Bulgaria. – Îmi spune că la ei sunt indignaţi contra noastră: Nici un aranjament încheiat n-a fost ţinut. El singur a prins pe Costinescu telegrafiind în faţa lui un lucru; iar pe de altă parte telegrafia imediat altceva.

Ministrul de război austriac, când el Karpeles i-a raportat că generalul Iliescu şi-a dat cuvântul de onoare, a spus faţă cu martori: «Cuvântul de onoare al generalului Iliescu? Nu e nimic!». Când lui Kropatkine i s-a raportat că Brătianu, până la sfârşit, va intra în Basarabia, Ministrul om foarte ponderat, a spus: «Da, şi asta dacă noi o vom permite».

Aceste înţepături nu se vor uita uşor. Karpeles mai aduce această apreciere: «La d-voastră cocota pariziană a învins pe institutorul german!» El repetă afirmări de venalitate şi de corupţie, pe care cu greu le poţi da la o parte. Dar şi Blondel nu numeşte pe Brătianu decât «l'odalisque fatiguée»; deci, şi în această parte, multă stimă!

Cum va sosi iarna, Austriacii vor ataca Udine, cu Veneţia ca obiectiv. Ei sunt miraţi că au putut ţine linia actuală de front, care era provizorie, şi care nu este adevărata linie pregătită. Italienii din nord se bat bine şi cu elan. Se pare că reţelele electrice fac ravagii mari, când se apropie de ele. Se servesc foarte prost de avioane. Dr. Karpeles crede că războiul va dura până în primăvară. «Cum vom mai putea noi să-l suportăm?» zice el melancolic.

– Primesc o scrisoare de la Maiorescu: cuminte şi de aceiaşi părere cu mine.

– După spusele lui Tzigara Samurcaş, *Ducele de Mechlemburg* ar fi spus Reginei Elisabeta că îi pare rău că s-a obosit zadarnic să se ducă să vadă pe Rege la Brăila şi Macin!! (Ducele, totdeauna însărcinat cu misiuni delicate, vine de la Constantinopol şi de la Sofia; a fost să vadă pe Regele şi s-a întors în Germania trecând prin Sinaia, unde a prânzit cu Regina Elisabeta. De la Sinaia la Predeal, a trecut noaptea în automobil şi a văzut cum se aşezau mine de-a lungul şoselei noastre naţionale!).

– În Dobrogea a avut loc un grav accident de automobil, a cărui victimă a fost Radovici, ministrul comerţului. Trăsura lui urma trăsura lui Duca, care la rândul ei urma trăsura Regelui, şi într-un canivel, el a fost aruncat afară din automobil. Ţin de la fratele său şi de la comandorul Coandă că Regele îşi conducea singur automobilul cu o iuţeală de 90 km pe oră. Greu îmi închipuesc un Rege făcând pe şoferul într-un turneu oficial!!

6 Septembrie. – Filipescu şi Victor Ionescu organizează la curse o manifestaţie ridicolă. Bucovineni plătiţi dau jos de pe cal pe Milton Henry pentru a-i smulge cazaca mea tricoloră. Bătae, scandal. Filipescu tatăl şi fiul jubilează; Fasciotti găseşte lucrul plăcut!

9 Septembrie. – «Dimineaţa» conţine un nou manifest al bandei Drumaru; chemare la asasinat cu desemnarea: Czernin, Bussche şi cu mine, oferiţi la loviturile amatorilor.

– Colonelul *Randa,* ataşatul militar austriac, ne mai găsind pneumatice pentru automobilul lui, se adresează maiorului Slăniceanu de la ministerul de război şi îl întreabă dacă este adevărat că ministrul, care le-a rechiziţionat pe toate, vinde din ele. Li se oferă, merge la depozit şi îşi alege cauciucurile de care are nevoie. Iar când trimite hârtiile, i se spune că Iliescu în persoană a refuzat aprobarea. Şi Randa îmi spune, lucru pe care de altfel îl ştiam, că s-au dat cauciucuri la toată lumea. Randa adaugă că, aflând că grâul lui Presan se strica la Burdujeni, el cu toată interdicţia, a intervenit imediat ca să se cumpere grâul în Austria! De câte ori a fost nevoie de ceva, Randa a mijlocit ca să se acorde totul pentru armată şi pentru ofiţeri. – Asupra ştirilor de război, Randa

afirmă că Ruşii s-au retras de la Tarnopol, şi că în nord se încearcă o mişcare de învăluire între Berezina, bălţile şi Niemenul.

– *Von dem Bussche* îmi destăinueşte că Prinţul de Mecklemburg nu este deloc mulţumit de conversaţia ce a avut cu Regele. Opinia publică nu este destul de schimbată... Situaţiunea Regelui mai grea ca acea a Regelui Greciei... (Ştiu pe de altă parte că Czernin şi Bussche încep a pierde încrederea ce o aveau în Rege; aceasta a spus-o Netzhammer lui Teodorian-Carada).

Mortzun a vorbit lui Bussche de ameninţările «Dimineţei»: e bun de notat că guvernul e vestit. Mortzun i-a mai spus: «Prevăd că peste o lună, şase săptămâni vom intra în acţiune alături de D-voastră». – Bussche: «Nu veţi intra niciodată!» – Mortzun: «Ba de sigur vom intra, dar poate cu alt guvern dacă nu cu al nostru». Mortzun, corectând pe Bussche: «Vă asigur că acum trei luni Iliescu vorbea de intrarea în război, dar acum nu mai zice nimic». (Şi te miri de cele spuse de anumiţi militari!). – Sfătuiesc stăruitor să nu se atace. Sârbii înainte de a face guvernului declarațiunea că linia Salonicului nu va fi tăiată. Bussche promite, că va reînnoi această asigurare, *printr-o notă verbală.*

Bussche îmi povesteşte asupra Doamnei Psicha o anecdotă care pare a fi autentică; ea poartă pecetea rusească!! La un prânz cineva a spus că nu ar mai trebui să se mănânce icre proaspete, căci Dunărea e plină de cadavre de Austriaci şi icrele pot să dea febra tifoidă. Tânăra gâscă: «Dacă aş şti că pot cu dinţii mei să sfâşiu un Austriac, aş mânca icre de două ori!».

10 Septembrie. – *Von dem Bussche* vine din nou să mă vadă după scurta întâlnire ce a avut cu Brătianu. Aseară s-a aflat mobilizarea bulgară; preşedintele consiliului a arătat puţină temere din această cauză. Dar Regele a spus Ducelui de Mecklemburg: «Bulgaria va intra în război pentru a lua Macedonia, dar noi nu ne vom mişca». Şi Bussche adaugă: «Dacă România ar mobiliza în momentul acesta, *poate că Berlinul ar cere explicaţii!»*

– În această noapte a apărut în «Epoca» ştirea demisiei lui

Brătianu; ea a fost imediat dezminţită, în termeni destul de vii, de către «Viitorul». D-rul *Blumenfeld,* care îşi are intrările la «Adevărul», povesteşte că toată noaptea Filipescu a fost într-o agitaţie nebună, căci ţinea drept sigură demisia lui Brătianu, imediat ce se va anunţa mobilizarea bulgară. Aceasta este un mod de a forţa mâna Regelui. – Dar *Mişu Săulescu* a văzut pe Vintilă Brătianu şi i-a spus că venea la mine; Vintilă i-a zis: «Noi suntem liniştiţi şi fratele meu va continua în tihnă, ca până acum. Nu cred ca fratele meu să fi semnat ceva».

– Ziua a fost foarte agitată. Circulă fel de fel de-zvonuri asupra violenţelor proiectate.

– *Osman Izzet Paşa,* fost ambasador la Berlin, pleacă la Constantinopol la ora 1 şi vine să mă vadă. El este entuziasmat de pregătirile germane; Austria e cu totul schimbată: organizarea tranşeelor contra Italiei este o adevărată minune de confort şi prevăzute chiar cu robinete de apă. Nu înţelege nimic din ezitările noastre. Turcia ne iubeşte şi vrea ca prin Tripla Alianţă a Germaniei, Austriei şi Turciei, care va dura, România să devie mare şi tare. Enver Paşa a declarat că dacă România ar intra în Basarabia, ar pune la dispoziţia ei 900.000 de oameni de care nu mai are nevoie. Având în vedere că nu mai sunt imobilizaţi de Bulgari; armată bine echipată şi excelentă. – Izzet Paşa îşi pune întrebarea: ce face România dacă survine pacea, lucru ce va deveni posibil cum se vor convinge Ruşii că Constantinopolul nu va cădea. Bulgarii nu vor intra în Macedonia înainte ca Germanii să fi ajuns la graniţa lor.

– *Czernin* este foarte excitat: Regele i-a spus atunci când s-a închis graniţa, că dăduse ordin lui Iliescu ca pretutindeni trupele să fie ţinute la zece km. de graniţă, recunoscând că era un mare pericol să fii la discreţia unui incident. Departe de a respecta această promisiune, el a văzut cu ochii lui trupe înaintând la Predeal până la câţiva paşi de graniţă. A scris aceasta ieri Regelui. La Viena se va crede că toate înştiinţările ce dă, sunt false! Oricum, nu mai are nimeni vreo încredere în guvern. – Czernin repetă că ultima şansă cade din mâinile României: dacă se mai întârziază cu

acordarea trecerei muniţiilor, în curând va fi prea târziu.

(Nota: Fi-vor temeri în privinţa forţării trecerii prin Serbia? Oare ar fi vreo piedică? Ce sens are această invitaţie?).

11 Septembrie. – După oarecari ezitări, se zvoneşte că Filipescu ar fi hotărât să şarjeze din răsputeri pe Brătianu. De altă parte, «Adevărul» (după spusele lui Blumenfeld), ar fi retras două articole cu care se începeau aceste ostilităţi. Dar este sigur că poliţia începe să se mişte, şi ieri seară a cam dat în manifestanţii care au atacat case particulare şi şcoala evangelică.

– Germania este mai iritată în contra noastră decât Austria. S-a stabilit un boicotaj economic. Negustorii trimit îndărăt scrisorile de afaceri. Bărbulescu mi-a arătat o corespondenţă între o fabrică de vagoane şi societatea Saturn, din care reiese că guvernul german nu dă voie să se vândă vagoanele cisterne ce au fost comandate. Stauss a fost chemat de Costinescu, care cere băncii «Deutsche Bank» 20 de milioane mărci contra lei, pentru cupon; Stauss s-a dat în lături. La graniţă, nu se mai cumpără nimic...

13 Septembrie. – Am avut şedinţa Comitetului executiv la mine acasă. Mare cordialitate. Comitetul are o atitudine hotărâtă pentru o acţiune imediată în contra Rusiei: Neniţescu, Aslan şi Emil Juvara în culise sunt moderaţi, dar înclină spre Germania; Teodor Rosetti, Mehedinţi, categorici ca şi Arion; J. Berceanu şi Grigore Cantacuzino sunt singurii care au luat cuvântul. În unanimitate s-a aprobat sensul discursului meu de mâine, despre care am făcut o scurtă expunere.

14 Septembrie. – Inaugurarea Clubului Conservator. Imens succes. Discursuri bune fără cea mai mică discordanţă. Enormă afluenţă de lume.

15 Septembrie. – Acţioniştii convocaseră Duminică, la Boulevard, pe deputaţii şi senatorii lor. Erau vreo cincizeci de persoane, în aparenţă adunate spre a examina mijloacele pentru reprimarea corupţiei germane, în realitate pentru a cere mobilizarea. Generalul Crăiniceanu, care iscălise convocarea, s-a abţinut. Delegaţii au fost trimişi lui Brătianu,

printre ei: nici Take Ionescu, nici Filipescu. – Brătianu le-a remis în scris declaraţia sa negativă. Seara s-au întâlnit din nou pentru a lua cunoştinţă de rezultat, cunoscut dealtminterea încă din ajun. Ei s-au numărat: din patruzeci şi opt, numărul se scoborâse la treizeci. Toma Ionescu şi D. Dobrescu-Prahova au atacat cât au putut pe Rege şi adunarea s-a spart într-un mod jalnic. Au manifestat pe piaţa Teatrului iar când a sosit manifestaţia în faţa casei lui Filipescu, era foarte micşorată.

17 Septembrie. – *Victor Antonescu,* ministrul justiţiei, vine la mine. Războiul va ţine multă vreme; ar fi nebunie să-ţi bagi capul, pentru a-l vedea poate căzând: soarta Constantinopolului va fi hotărâtă de rezultatul final al războiului: puţin importă dacă cade sau nu astăzi. Englezii recunosc greşeala lor că l-au atacat pe apă şi că în acest mod au dat alarma Germaniei; Costinescu este foarte scăzut ca inteligenţă; de unde oare va mai găsi el bani? Crăiniceanu este un nebun; îl întâlneşte câte odată la Ionel Brătianu. – Concluzie: a se câştiga vreme. Fiasco în ceea ce priveşte banii, pe care s-a dus zadarnic să-i caute în Franţa.

– *Von dem Bussche.* Zice că acum canonada asupra Serbiei are un scop politic, care a fost atins. Ea va fi urmată de atacul armatei, care se va face la ceasul hotărât dinainte. (Acum zece zile, după o bombardare, s-a crezut că acţiunea va începe). Ofensiva în Franţa este oprită; s-au făcut mari sacrificii inutile; Germania o va relua una din zilele viitoare, după ce s-a făcut proba că Francezii nu pot sparge frontul.

18–19 Septembrie. – Filipescu, Take Ionescu şi gruparea din Ardeal cu Mândrescu în cap, fondează o Federaţie-Unionistă cu o formă neprecisă, lăsând să spere tot fără să tranşeze nimic din faimoasa fuziune între Takişti şi dizidenţi, anunţată de Filipescu până şi în ziarul «Le Temps». Rolurile: Take Ionescu prin «Adevărul» atacă pe Rege; Toma Ionescu, şi mai mult: niciun cuvânt însă despre guvern. Filipescu, în «Epoca», înjură pe miniştri: dar niciun cuvânt în contra Regelui.

22 Septembrie. – Rusia trimite un ultimatum Bulgariei. Franco-Englezii debarcă, sau se zice că debarcă (ştirile sunt

contradictorii) la Salonic, fără aviz prealabil al Greciei. Protestări timide şi destul de confuze ale lui Venizelos. Răspuns liniştit al lui Radoslavoff, care negând prezenţa de ofiţeri germani în armata bulgară, nu poate pe acest motiv să dea satisfacţie Rusiei.

23 Septembrie. – *Czernin* îmi repetă că nu mai e posibilă cea mai mică încredere în Brătianu, şi cu toate acestea el este în contra boicotajului economic. Îl sfă-tuesc şi eu să se reia cumpărarea cerealelor, cu toate că pretinde că nu sunt nevoi urgente.

Acum două zile s-a dat pe neaşteptate ordin impiegaţilor unguri de la gara Predeal, care toţi locuiesc în oraş, să părăsească teritoriul românesc. Ciudat, din moment ce nu suntem îu stare de război! Czernin vrea să dea şi el ordin ca eventual să se închidă graniţa, dar mai înainte vrea să vestească pe Brătianu. Câteva ceasuri apoi, Brătianu, care se arătase surprins şi supărat, trimite răspuns lui Czernin, prin şeful lui de cabinet, că ordinul s-a revocat. Cine o fi luat această măsură? Desigur că Iliescu, care caută un incident.

Czernin refuză să mai aibă relaţii cu Anghelescu. El a fost la Anghelescu pentru a regula prieteneşte tranzitul bulgar. Radeff e convocat telefonic, fiind prezent şi Cottescu. Iar seara apare în «Dimineaţa» şi în «Epoca» o notă din cele mai răuvoitoare, tălmăcind tot ce s-a făcut. Radeff a dezsminţit; *Czernin* de asemenea. Cine a putut da această notă, dacă nu ministrul sau Cottescu?

Cu toate permisele obţinute, Czernin a fost oprit să meargă în automobil la Braşov, unde voia să reguleze întârzierile poştale! Brătianu îi promisese că va telefona, dar a refuzat să-i dea ceva iscălit de mâna lui! Czernin a spus lui Brătianu: «Dacă la Viena s-ar face pe jumătate din ce mi se face aici, ce s-ar spune la Bucureşti?» Brătianu a rămas fără răspuns.

Czernin mi s-a părut puţin documentat asupra atitudinii Bulgariei. Crede în deciziunea ei. Apoi revine la subiectul lui favorit: schimbarea guvernului şi îmi spune: «Să ştiţi bine şi să ştie şi Regele *că în caz de schimbare de guvern, suntem hotărâţi să uităm totul şi să întoarcem foaia. Vom relua toate*

propoziţiile făcute şi vom acorda tot despre ce s-a vorbit înainte».

– Pentru *Bussche,* debarcarea la Salonic este o simplă «porcărie» a lui Venizelos spre a forţa mâna Regelui. – Domnul de Wangenheim a văzut pe Rege şi pe Brătianu, la trecerea lui prin ţară. Brătianu i-a spus că România va putea intra alături de Germania când va simţi pe Germani mai aproape de ea: la Kiew sau la Odessa! (Tot condiţiile «imposibile» ale primului nostru ministru; a spus deunăzi că dacă Quadrupla Înţelegere ar avea 400.000 de oameni în Balcani, mobilizează?) – Asupra situaţiei generale. D-l de Jagow, în genere pesimist, telegrafiază că balanţa începe să încline de partea nemţilor.

Von dem Bussche mă întreabă dacă ştiu ceva în privinţa furturilor descoperite la ministerul de război, în care ar fi implicat Iliescu şi care se caută a fi înăbuşite. «Epoca» de azi dimineaţă mai denunţă o afacere de petrol.

– Îmi reamintesc că în ziua da 13 Septembrie, plimbându-mă la curse cu generalul *Christescu,* acesta mi-a spus: «Dacă n-avem un război care să spele tot, Iliescu trebuie să dea foc ministerului de război. – Barbu *Catargi* a primit de curând de la fratele său din Paris afirmări precise de ce se spune acolo, pe faţă, pe socoteala lui Iliescu.

– Seara se află că Regele Greciei, nemulţumit de declaraţiile făcute de Venizelos la Cameră, l-a rugat să se retragă. Aceasta a fost o lovitură de măciucă pentru cercurile noastre agitate. Cei mai mlădioşi şi anunţă că aceasta este o lovitură a lui Salandra, şi că Venizelos va reveni la putere învingând pe Regele său.

24 Septembrie. – Am cerut d-lui Ducă să-mi facă un mic serviciu, acela de a primi ca supranumerar un elev la şcoala centrală; el a venit la mine şi mi-a promis numaidecât aceasta... Vom vedea dacă este şi el din şcoala lui Morţun. – Nimic mai însemnat în politică. *Duca* îmi confirmă căderea lui Venizelos. În ceea ce priveşte faptele lui Filipescu (despre care Duca spune cât se poate mai mult rău), guvernul este hotărât să strângă şurubul, dacă aceşti domni nu-şi bagă minţile în cap: «Este mai sigur să-l ai pe Filipescu în contra

ta, decât alături de tine». – Pentru moment nu este vorba de vreo remaniere ministerială.

– Mişu *Săulescu* îmi povesteşte că în momentul când se accentua ruptura cu Filipescu, acesta s-a dus la dânsul pentru a face un ultim apel vechilor lui prieteni ; – şi arătând casa lui Take Ionescu (căci Mişu Săulescu stă peste drum) striga: «Ce, o să mă lăsaţi pe mâna pungaşului acesta? O să mă lăsaţi pe mâna tâlharilor lui?!».

25 Septembrie. – Zaimis îşi compune guvernul cu Teotoki: leaderul politicii germane, Gunaris, Rally, Dragumis. etc... – Se anunţă că austro-germanii au trecut Dunărea, Sava şi Drina.

De peste tot mi se raportează până la ce punct Take Ionescu e disperat şi Filipescu turtit. – Brănişteanu povesteşte că Blondel atacă cu furie pe Brătianu, care i-ar fi vorbit de interesele româneşti care cer neutralitatea, şi de greşeli făcute de Tripla Înţelegere, etc.

27 Septembrie. – Parastas la Curtea de Argeş pentru Regele Carol. M-am dus în automobil şi am depus flori pe mormânt; la cercul care a urmat dejunul, *Regina Elisabeta* mi-a mulţumit cu efuziune şi când şi-a luat rămas bun de la asistenţă, s-a apropiat din nou de mine şi mi-a spus cuvinte binevoitoare. – Regina Maria a vorbit cu mine şi mi-a mulţumit pentru... calul ei Grui-Sânger, pe care Durnell l-a restabilit. – Regele Ferdinand nu s-a apropiat de mine; afecta să vorbească mai ales cu militarii. Mi s-a spus că prezenţa lui Toma Ionescu, atât de violent anti-dinastic în presă, a produs mare emoţie; de aci ţinuta, rezervată a Regelui cu civilii. N-avea decât să nu-l poftească!

28 Septembrie. – *Von dem Bussche* s-a dus ieri la Curtea de Argeş ca să ducă o coroană cu cifra imperială; iar împăratul a telegrafiat Regelui. Ştiam, dar Bussche n-a spus nimic înainte «pentru ca Austriacii să nu facă la fel!» – El adaugă: ca să nu pară o manifestaţie (?!), pe când împăratul face parte din casa Hohenzollern...

Bulgaria va declara război Serbiei. Imediat Germania va declara guvernului că Bulgaria nu are niciun gând de agresiune în contra României şi că Germania garantează

aceasta. Bussche căuta pe Radeff ca să afle cu exactitate ce moment se alesese. – Regele n-a fost mai afirmativ cu Hohenlohe, decât fusese cu Mecklemburg. – Acum două zile, Viena fusese îngrijată: se anunţase că Brătianu va lăsa pe Ruşi să treacă. Bussche a trimis răspuns lui Brătianu prin Morţun, că el protestase în contra acestei calomnii. – Bussche a luat scrisoarea infamă a lui Drumar din «Adevărul» de ieri, prin care anunţă voinţa lui de a mă ucide, cum şi un articol antidinastic din «Fulgerul, spre a le da lui Stirbey pentru Rege.

29 Septembrie. – D-nul Blumenfeld pe o parte, ziarul «La Politique» pe de altă parte îmi anunţa că a izbucnit războiul între Bulgaria şi Serbia. Bulgarii, după ce au capturat un transport de muniţii ruseşti, au bombardat şi distrus un tren tot de muniţii pornit din Rahovo.

– Tânărul Barnovski îmi destăinuieşte că un avocat basarabean cunoscut la ziarul «Moldova», anume *Niţă,* amestecându-se printre spionii extraordinar de numeroşi, ce întreţine Rusia la noi, ar fi aflat de la ei că se prepară unele asasinate şi că faptul este cunoscut de Filipescu; eu sunt primul pe listă. Stere a fost pus la curent şi a înştiinţat guvernul.

O oră mai târziu, d-rul *Blumenfeld,* în numele lui *Stere,* îmi spune că ieri doi domni bine îmbrăcaţi l-au abordat, faţă fiind şi Blumenfeld, şi i-au vorbit ruseşte; că apoi Stere foarte surescitat a vrut să-i telefoneze lui Duca şi lui Iliescu şi că în urmă a ieşit pentru a aduce la cunoştinţa lui Brătianu că au sosit doi indivizi cu misiunea de a comite un atentat; că acest atentat neputând avea de obiect nici pe Rege, nici pe Brătianu, este deci vorba numai de mine; că el, Stere, cu toate că are nevoie absolută să plece la Iaşi pentru manifestaţia intelectualilor pe care a organizat-o pentru mâine, rămâne la Bucureşti spre a uşura cercetările. – Prin Mille, Blumenfeld a aflat că mâine ambii şefi: Take Ionescu şi Filipescu vor interpela pe Brătianu dacă este sau nu un angajament cu Quadrupla Înţelegere; şi dacă răspunsul nu este satisfăcător: campanie de răsturnare.

– Ca răspuns la telegrama lui Maiorescu, primită Vineri,

telegrafiez prin intermediul lui Czernin că sper întoarcerea lui foarte apropiată.

– *Von dem Bussche* îmi spune: «Orice se va întâmpla, Grecia va rămâne neutră; nu se ştie încă dacă la debarcarea aliaţilor ea va opune o rezistenţă pasivă sau activă. Mai târziu, e posibil să intre în război alături de Germania, dar în niciun raz în contra ei». – Radeff a cerut lui Brătianu o audienţă pentru a face declaraţia că Bulgaria n-are niciun sentiment ostil în contra României; Germania şi Austria vor declara şi ele că la întrebarea lor Bulgaria le-a dat aceeaşi asigurare. La întrebarea mea dacă garantează pentru Bulgaria, Bussche îmi răspunde că da, şi că Regele Ferdinand al Bulgariei a telegrafiat prin Radeff aceleaşi asigurări, direct Regelui nostru: aceasta va uşura situaţia, adaugă Bussche. – Bussche crede că se prepară şi un atac din partea occidentală, că s-a luat de la Est mase importante de cavalerie spre a fi duse în această direcţie.

30 Septembrie. – Contele *Czernin* îmi spune: «Discursul D-tale a indicat o politică nouă. Ai spus tot ce se putea spune, chiar în privinţa trecerii muniţiilor; concluzia discursului D-tale va fi inutilă peste trei săptămâni, căci atunci Dunărea va fi liberată. Vă resemnaţi să rămâneţi pe loc, şi ţara renunţă să-şi joace rolul?» – Eu: «Voi căuta să grupez pe Maiorescu, Carp, Teodor Rosetti şi să exercităm o presiune asupra Regelui». – El: «Poate cineva să conteze pe voinţa Regelui? Prinţul de Hohenlohe i-a vorbit de pericolul inacţiunii din punct de vedere al dinastiei; a vorbit şi cu Regina. Regele este hipnotizat de Brătianu. Nu poate intra în acţiune, căci *o revoluţie* ar izbucni. El este Hohenzollern din tot sufletul, dar ar fi o revoluţie. Imposibil de a vorbi mai mult cu Regele, a spus cumnatul lui!» (Nota: Mişu Baranga devenit deodată vorbitor, aspus lui Miclescu, şi în urmă şi altor persoane, că o să fie o revoluţie!) – Restul conversaţiei noastre: dacă obţinem o schimbare de politică, vor trebui două-trei luni de preparative, şi pentru a aduna muniţii şi pentru a face pe graniţă lucrările necesare. – Czernin crede că se petrec orori la Şipote şi că Ungurii sunt maltrataţi. El a cerut pentru Legaţie autorizaţia de a trimite ajutoare şi bani,

dar a primit un refuz categoric: aceasta ar provoca neajunsuri cu Filipescu!

– Grig. Carp vine mereu cu propuneri de reconciliațiune între Carp şi Maiorescu.

– D-rul Rădulescu de la Regie a fost trimis primăvara trecută la Viena spre a căuta clorat de potasă pentru fabricarea chibriturilor. Generalul Schlesinger i-a cedat 40.000 kg., cu condiţia ca în schimb să li să trimită două vagoane de seu pentru fabricarea glicerinei. S-a luat cloratul, dar nu s-a trimis seul . La ce bun? Peste două luni vom fi în Ardeal!» – Astăzi nu mai avem deloc clorat de potasă, dar nimeni nu mai vrea să trateze cu noi.

– D-rul Blumenfeld, trimis de Stere, îmi face parte de comunicarea lui Barnovski. El nu vrea să se ştie sorgintea, pentru a nu descoperi pe Basarabeanul informator; Take Ionescu şi Filipescu au fost ieri la Costinescu şi se duc astăzi la Brătianu. Pentru ei Costinescu este cu totul în vederile lui Brătianu. Politica liberală, s-a stabilit: Neutralitatea în aşteptarea realizării idealului naţional cu Ardealul, dar nimic de făcut cât nu se vor fi schimbat evenimentele. – Stere crede că Brătianu se va hotărî să părăsească guvernul sau să se împestriţeze, când Aliaţii nu vor mai asedia Constantinopole.

– «Adevărul» publică subt forma: «Opiniunea unui factor răspunzător, răspunsurile lui Costinescu. Ele sunt de acord cu notele care preced. Dar Costinescu ameninţă că în caz de ar fi răsturnaţi, vor da tot sprijinul lor guvernului conservator care le va urma.

– D-rul *Blumenfelcl* îmi telefonează că întrevederea lui Take Ionescu şi Filipescu cu Brătianu s-a terminat prin următoarea declaraţie a lui Brătianu: *«Nu îmi voi schimba politica, – dacă ea nu vă convine, n-aveţi decât să mă răsturnaţi».*

Joi, 1 Octombrie. – Blumenfeld îmi spune că Stere se întreabă de ce Brătianu a fost aşa de categoric cu Filipescu şi Take Ionescu. El crede că Brătianu are cunoştinţă de faptul că asasinul *Cătărău,* care a fost văzut la Bucureşti, a recunoscut că *ar fi văzut pe Filipescu.* Luni, 28. Septembrie,

poliţia a făcut o descindere în strada A. Lahovary No. 29, unde a prins un individ, la care s-au găsit mai multe travestiri paşapoarte false și cartuşe de dinamită. «Epoca» din 1 Octombrie se grăbeşte a spune că el este spion german. Iar Stoian, care mi-a adus imediat vestea, îmi spune că el se numeşte Vladimir Savinsky şi că e rus. – Corbescu n-a vrut să spună lui Mitilineu de ce naţionalitate era individul şi dacă exista vreo corelaţie cu ameninţările de moarte în contra mea; dar l-a asigurat că numitul Cătărău e acum «izolat» – Niţă, despre care îmi vorbise Barnovski, se numeşte Sergiu Niţă. Vulturescu şi Bastache îl cunosc. Acest băiat a văzut la Filipescu lume interlopă, care poate să fie susceptibilă de a furniza pe «răzbunător». Se mai poate ca Brătianu să fie informat, cum bănuieşte Stere, că Ruşii să mediteze trecerea pe la noi spre a merge în Dobrogea (?).

– Ministrul Serbiei a comunicat Regelui că Serbia a întrebat pe Grecia care va fi atitudinea ei faţă de tratatul lor; Zaimis a răspuns că el nu consideră că s-a produs «casus foederis» şi că Grecia nu va lua apărarea Serbiei în contra Bulgariei.

2 Octombrie. – O ediţie specială a «Epocii» anunţă astă-seară vestea, de altfel falsă, că Mihail Cantacuzino ar fi fost arestat la Salzburg; şi ameninţă că Miniştrii Germaniei şi Austriei vor fi făcuţi răspunzători. Noaptea la ora două o bandă de derbedei se duce la Legaţiunea germană şi sparge geamurile cu pietre.

4 Octombrie. – Bussche îmi confirmă, la curse, faptele ce preced. El a scris Regelui, a denunţat faptul guvernului şi plănuieşte să-i spună că dacă vinovaţii vor fi puşi în libertate şi nu vor fi pedepsiţi, el nu mai consideră prezenţa lui ca utilă şi un simplu secretar va conveni tot atât de bine. Însă «Adevărul» şi «Epoca» dezmint amândouă vestea arestării lui Cantacuzino! «Epoca» are neobrăzarea să vorbească de cetăţenii indignaţi de această arestare... Deci «Epoca» a dat dinadins această veste falsă, spre a avea un pretext pentru lovitura ce prepara.

– *Maiorescu* s-a întors Joi seara. Este de acord pe principiul de a se prezenta un memoriu Regelui. Primeşte

împăcarea cu Carp, dar nu se va duce la dânsul acasă. Eu îl întreb: la o terţă persoană? – El îmi răspunde: să nu ne grăbim, căci Carp este prea deochiat şi pentru moment ar fi o piedică pentru noi.

– Joi, *Carp* a văzut pe Rege. În substanţă Regele i-a spus că împărtăşea modul lui de a vedea asupra victoriei definitive a Germanilor, dar că timpul de a intra în acţiune nu venise încă. – Carp mi-a povestit că ar fi spus Regelui: «În timp normal, un Rege poate să se strecoare prin viaţă, lăsând în urma sa o reputaţie de Rege; dar când o ocazie ca aceea de astăzi poate să nu se mai producă nici peste o mie de ani, un Rege care ar pierde-o riscă să fi fost un *Rege neînsemnat»!*

Miercuri, 7 Octombrie. – Contele Czernin a văzut pe Brătianu, pe care l-a găsit foarte neliniştit; cu toate acestea el nu crede că Brătianu va consimţi să părăsească puterea şi că se va crampona de ea, neîndrăznind să ia vreo hotărâre. Iar România pierde un timp preţios. Când Dunărea va fi curăţată, şi aceasta este o afacere de două sau trei săptămâni, nu va mai fi vorbă decât de participare activă; neutralitatea binevoitoare va fi devenit inutilă. – Eu îi răspund că evident atunci nu va mai putea fi vorba decât de o participare activă, precedată de un timp de preparare; dar că concursul nostru le va fi totdeauna preţios; Turcii şi cu noi operând în direcţia Kiewului. Poate să le fie de un folos hotărâtor.

În privinţa dezminţirii pe care contele Berchtold o dă lui Take Ionescu (două capitole din amintirile sale, 22 Septembrie 1915), Czernin îmi spune că telegrama oficială a sosit de acum patru zile şi că Rudi Catargi nu o publicase. Întrebat, Rudi a răspuns că o comunicase lui Take Ionescu, care îi spusese că publicarea ei ar fi dezagreabilă!! A trebuit o insistenţă repetată pentru a obţine serviciul agenţiei Havas.

– Mortzun îmi trimite răspuns prin *Panaitescu,* spre a mă asigura că numitul Cătărău este în imposibilitate «morală» de a încerca orice, şi să n-am nicio grijă. Şeful siguranţei regretă că s-a rezistat cererii de a se proclama starea de

asediu la Bucureşti. El mă mai asigură că este inexact că Cătărău ar fi avut contact cu Filipescu. – Îmi confirmă că «Drumaru, Moldovan» este un vulgar escroc; s-a descoperit de curând dosarul lui, graţie lui Duca, şeful poliţiei din Constanţa, care îl arestase pe timpuri. Panaitescu făcea pe inocentul care nu ştie că Drumaru şi Moldovan era una şi aceiaşi persoană, şi Dumnezeu ştie cât de des s-a publicat aceasta! Cu alte cuvinte, câtă vreme Filipescu şi cu oamenii lui nu s-au legat de mine, trecutul lui Drumaru nu se cunoştea...

Von dem *Bussche* are la legaţie pe d-nul *Falkenhausen,* ataşat militar la Atena. El povesteşte: Când Regele Constantin a concediat pe Venizelos, opinia publică îi era ostilă şi Regele nu ştia chiar care va fi atitudinea armatei. Actul lui de voinţă i-a raliat toate sufragiile şi chiar fratele său George s-a raliat politicii germane.. Ceilalţi doi fraţi îi mai fac dificultăţi Regelui. E de părere că s-a isprăvit cu Venizelos.

Bussche a văzut Luni 5 Octombrie pe Rege. Pentru a putea vorbi, s-a înţeles cu Regele că va simula că aduce o scrisoare, şi când s-a prezentat ţinea în mod ostentativ o scrisoare care nu era decât hârtie albă!! Regele i-a şi spus în privinţa unor cuvinte ce au schimbat Sâmbătă (aniversarea Prinţului Carol), după citirea discursului, că bănuia pe un aghiotant că informase «Epoca»!! – Bussche a comunicat Regelui că dacă Rusia cerea trecerea trupelor sale prin teritoriul român spre ale transporta în Dobrogea şi România ar vrea să refuze, *ea nu s-ar adresa zadarnic Germaniei şi Austriei.* În această privinţă Bussche confirmă ceea ce i-am spus eu acum cinci zile, că nu era decât un «bluf». Rusia a sondat fără să ceară; i s-a răspuns că ne-am opune chiar cu armele în mână!

Brătianu a telefonat lui Bussche regretele sale că s-a spart noaptea un geam la Legaţie. Dar în schimb, nimeni de la Ministerul Afacerilor Străine nu s-a manifestat, iar în gazetele oficioase n-a apărut nici cea mai mică notă de dezaprobare. Dacă astăzi a apărut un rând în l' «Indépendance roumaine», se datoreşte lui Mortzun, care a

cerut aceasta lui Procopiu.

– A avut loc inaugurarea Clubului Federaţiei. Gazetele dau cu anticipare discursul-rechizitoriu al lui Filipescu în contra lui Brătianu. Se anunţase că va fi mai violent decât este în realitate. Nu conţine nici o afirmaţie precisă în ceea ce priveşte malversaţiile de la Ministerul de Război.

– Verzea îmi comunică o scrisoare de la *Aurel Popovici,* al cărei sfârşit îl copiez aci: «Un lucru esenţial: la Berlin nu s-a putut face nimic, pentru că de la Bucureşti le venise informaţia *că ori şi ce s-ar fi oferit* din partea Austro-Germaniei, România nu-şi va schimba actuala ei neutralitate. Prin aceasta, misiunea noastră acolo era *terminată...* Iar până azi eu nu ştiu că Brătianu ar fi voind să revină asupra acestei declaraţii. Atunci te întrebi: *Ce rost ar mai avea venirea mea?* Şi de aceea: *dacă Brătianu vrea să discute* cu ei ofertele lor actuale şi ulterioare, atunci sunt gata să viu cu orice risc şi prin Ungaria, orişicând. Aştept acest răspuns».

Joi, 8 Octombrie. – Impresia lăsată de discursul lui Filipescu la inaugurarea Clubului Federaţiunei este absolut nulă. A fost un fiasco. Lume puţină.

– *Pisoschi* îmi povesteşte că după atentatul de la Debreczin şi uciderea jandarmilor unguri, când cu afacerea statuii lui Arpad (1913) acte de provocare indiscutabile ale Rusiei. Serviciul maritim a debarcat pe Cătărău, pe care căpitanul în persoană îl condusese la locuinţa lui Ionescu, agentul comercial la Cairo. Dar cum detectivii unguri nu pierduse pe criminal din ochi, el a fost făcut nevăzut din Cairo cu concursul poliţiei lui Kitchener şi prin mijlocul a 10.000 franci plătiţi unui detectiv pentru a-l despăgubi de prima de captură ce se făgăduise. Tot prin Serviciul nostru maritim a fost el adus îndărăt în Europa. Regele Carol i-a exprimat gratitudinea (1914). Predarea lui Cătărău autorităţilor austriace ar fi produs mari dificultăţi. Deci guvernul Brătianu a acoperit cu protecţia lui pe acest individ, pe jumătate împământenit şi de origină rusă. Acum înţeleg de unde vine «imposibilitatea morală» de a vătăma, afişată Miercurea trecută de Panaitescu.

Duminică, 11 Octombrie. – Faimoasa manifestaţie

asupra căreia circulau zvonurile cele mai sinistre, a făcut fiasco. Un nenorocit de ovrei a fost omorât cu o lovitură de baionetă. Armata a făcut peste tot, într-un mod sever şi în număr mare, serviciul de ordine.

Miercuri, 13 Octombrie. – *G. Stirbey* îmi povesteşte că cumnatul său (Brătianu), readucându-l cu nevastă-sa de la Buftea, l-a povăţuit să stea în oraş. – Pe de altă parte Neniţescu îmi spune că se continuă cu facerea tranşeelor pe toată graniţa munţilor, şi că se transportă acolo pesmeţi şi muniţii. – Tot *George Stirbey* îmi spune că părerea lui Brătianu este că poziţiunea Germanilor nu este aşa de strălucită cum se zice pe fronturile ruseşti şi occidentale.

– Von dem *Bussche* îmi anunţă că Valievo a fost luat şi joncţiunea cu Bulgarii a fost făcută la Brsza-Palanca. Deci se va avea Vidin pentru debarcarea Bulgarilor, Lom-Palanca şi Rusciuk pentru Turci. Acordul turco-bulgar prevede concursul armatei turceşti dacă Bulgarii vor fi atacaţi de aliaţi. Bussche ştie că în afară de rezerve, von der Goltz comandă la Adrianopole o armată de 250.000 de oameni. Navigaţia va reîncepe când monitoarele ruse vor fi părăsit împrejurimile; se ştie că găseau adăpost la Corabia şi chiar la Severin. Czernin s-a plâns de aceasta, iar Brătianu l-a asigurat că el i-a silit să plece, Sâmbăta trecută, la ora 12.

– Generalul Christescu ar fi spus lui Bronsart că Germania ar fi trebuit să facă noi propuneri. (După care iniţiativă?) I s-a răspuns că Brătianu e acela care trebuie să facă primul pas, fiindcă un Stat mare nu se poate expune din nou la un refuz!

Miercuri, 14 Octombrie, – Marius Teodorian îmi spune că Regele a stat Duminică (ziua manifestării) o oră şi jumătate la arhiepiscopul Netzhammer; că Regele nu mai vede pe nimeni, căci a luat pe faţă o atitudine favorabilă Germaniei, şi cu tot binele ce gândeşte de partidul conservator nu îl crede destul de tare spre a putea lua răspunderea. De câte ori este întrebat, el răspunde: «Ce pot face?» Pentru arhiepiscop, Regele este intimidat de Brătianu, pe care îl crede mai tare în partidul lui decât este în realitate. El e sigur că nu se va acorda nimic României,

dacă nu se hotăreşte, şi că totul va merge la Sofia.

– Raţionamentul lui *Maiorescu* este următorul: Brătianu nu poate părăsi puterea în momentul de faţă, ar însemna o sinucidere, orice tensiune trebuie înlăturată; cea mai bună soluţie ar fi un guvern mixt. Căci un guvern pur conservator nu ar putea să domine situaţia. Singura lui grijă, des exprimată, este că dacă ar surveni pacea noi suntem pierduţi, şi pacea este posibilă: ca probă căderea lui Delcassé.

– *Neniţescu* a fost primit de Rege! El a ieşit foarte mulţumit de la audienţă. Regele împărtăşeşte absolut vederile noastre, dar trebuie să tăcem încă și să răbdăm. Şi Regele are aceiaşi mare grijă: să nu se facă pace. Ştie că tot guvernul Lui gândeşte altminterea; dar asta nu face nimic: Succesul Germanilor este asigurat; nimeni nu poate face nebunia de a se bate pe două fronturi, ceea ce ar însemna sinuciderea României. Regele va şti să evite această catastrofă. El consideră pe Take Ionescu ca isprăvit absolut isprăvit. Pe Filipescu, ca un nebun care îşi sparge capul de un zid. Venizelos, o canalie. – Neniţescu răspunde că acesta are cel puţin patriotismul, după zvonurile care circulă, să se retragă din Cameră pentru a nu face greutăţi guvernului. – Regele: «Este mai puţin canalie decât Take Ionescu, şi atâta tot».

– *Czernin* se duce la Brătianu pentru a cere dezarmarea soldaţilor ruşi, vreo sută, refugiaţi pe vapoare la Severin. – Vorbind de viitor el repetă: «Să nu fie *prea târziu!»*

15–17 Octombrie. – Polemică extrem de violentă între Filipescu şi «Viitorul» (Ministerul de Război). Fiul Filipescu este pus în cauză, el face faţă, dar se apără rău.

Duminică, 18 Oetombre. – Întrunirea Federaţiei la Severin, Craiova, Brăila, Caracal şi Ploieşti. La Ploieşti, Toma Ionescu ameninţă pe Rege cu răsturnarea, iar la Brăila, Filipescu: «Fără Ardeal nu dau trei bani pe dinastia noastră»!

Luni, 19 Octombrie. – Am văzut pe Bussche şi pe Waldburg, întors din concediu. *Waldburg,* spre mirarea mea, îmi spune că a găsit pe Regină gata să uite că este

Englezoaică(?). Ei cred că Regina se gândeşte înainte de toate la coroana ei. Iar despre Brătianu: nimic de aşteptat de la el. I-a silit să reia un material de telegrafie fără fir pe care n-a voit fără niciun preţ să-l lase să treacă.

Marţi, 20 Octombrie. – Foarte îngrijat de zvonurile persistente care i se trimit, *Czernin* vine să mă întrebe dacă cred posibil ca Ruşii să ne ofere Basarabia dacă am da în schimb armatei lor dreptul să treacă pe la noi. Eu răspund că cred lucrul imposibil. El insistă, fiindcă din altă parte i se semnalează o aglomeraţie de trupe ruseşti la Reni. A avut cu Costinescu o convorbire mai prietenească, şi i-a arătat foloasele ce ar avea România dacă ar colabora cu imperiile centrale. Costinescu a lovit în Unguri, dar s-a menţinut partizan al neutralităţii. – Această convorbire a displăcut lui Brătianu care a şi făcut observaţii lui Costinescu! El Brătianu fiind pentru neutralitate... – Czernin insistă că pentru noi este «Head time», fiindcă pacea se apropie...

– D-rul *Dinu Brătianu* îmi spune că Irina Butculescu sosind la Palat pentru a-şi lua serviciul de ziua Reginei, Regina i-ar fi spus: «Nu vom mai fi multă vreme în stare de pace; vine momentul, când vom putea intra în război după inima noastră...» (evident alături de ruşi!) – Deci, ceea ce Regina a spus lui Waldburg este o simplă înscenare pentru a adormi pe Germani! Dinu adaugă că federaţii sunt mai liniştiţi, ca şi cum ar fi siguri că şi-au ajuns scopul!

– *Arion,* în audienţa la Rege, a avut impresia că Regele este absolut sub influenţa lui Brătianu.

Miercuri, 21 Octombrie. – *Mehedinţi* a văzut pe unul din fraţii Negulescu partizan disperat al acţiunii. El *știe* că Francezii vor fi învingători că Japonezii lucrează intensiv la muniţiile ruseşti, că aliaţii debarcă în mare număr la Salonic şi că niciodată ocazia pentru noi n-a fost mai prielnică. Aceasta o aud în fiecare zi!!... Mai interesant este că Filipescu şi Take Ionescu ar fi spus lui Negulescu că Brătianu s-ar fi tocmit primăvara trecută şi că ar fi cerut tot teritoriul până la Tisza; Sasanov ar fi refuzat categoric; de aci pierdere de timp şi amânarea semănăturii. În urmă Delcassé ar fi intervenit stăruitor şi Sasanov ar fi cedat –

(Îmi reamintesc de ceea ce mi s-a raportat atunci asupra intervenţiei imperioase a lui Paleologul la Petrograd, şi de spusele lui Blondel în contra lui Poklevski, care pierdea un timp jreţios, făcându-ne dificultăţi!!). În răstimp a avut loc ofensiva austro-germană şi fortăreţele ruseşti cădeau una după alta, iar Brătianu refuza să mai iscălească şi să mai admită un termen fix. Dar el îşi dă *cuvântul de onoare* că va intra în acţiune la ora pe care o va crede propice. (Dacă toate acestea sunt adevărate, ele explică toată atitudinea lui Brătianu şi toate zvonurile care circulă). – *Golescu* îmi aduce o ştire, care ar confirma spusele lui Negulescu: guvernul tratează cu societatea de navigaţie, din care face parte şi Banca Agricolă, spre a închiria cele două vase ale societăţii pentru transportul muniţiilor noastre din Anglia la Archangel şi a le aduce prin Rusia! – Ieri mi s-a comunicat că Paianti a obţinut cai şi că se întoarce în Rusia pentru o remontă importantă!

Duminică, 25 Octombrie. – Federaţii contramandează întrunirea de la Iaşi. Toţi se pretind subit indispuşi: Filipescu, Take Ionescu, Goga şi Mihail Cantacuzino.

Luni, 26 Octombrie. – La întrunirea federaţilor de la Galaţi s-a întâmplat scandal şi bătăi. Leon Cantacuzino şi Mimi Plesnilă au fost loviţi. Seara, câţiva naţionalişti au spart geamurile la consulatul german.

Miercuri, 28 Octombrie. – Von dem *Bussche* îmi spune că a atras atenţia lui Porumbaru, însănătoşit, că ministrul afacerilor străine nu-i făcuse o vizită după spargerea geamurilor la legaţia germană. – Porumbaru, care în acest timp era grav bolnav, i-a răspuns: Au lipsit de la datorie. – A doua zi, Nanu şi Trăsnea-Greceanu au venit la Bussche: Nanu s-a scuzat ca în acel moment el îngropa pe mama sa. Şi Trăsnea a spus că nu era obiceiul la noi! – Bussche mai adaugă că a primit un raport consular, *care a fost comunicat şi Regelui,* asupra celor ce se uneltesc la Galaţi de către Kartamiceff şi prefectul Gussi.

Joi, 29 Octombrie. – *Radu Ivănescu* îmi precizează oarecare puncte care îmi fusese semnalate de Bussche. La Corabia au fost cinci vase de război ruseşti care remorcau

cincisprezece şlepuri, în care se aflau: 800 de vagoane de orz, un automobil, aeroplane, câţiva cai şi 4 tunuri mari. – Două convoiuri au mai trecut în susul Dunării, unul cu prizonieri sârbi luaţi Austriacilor şi retrimişi în Sârbia, cel de-al doilea cu muniţii. – Primul convoi a trecut, iar celălalt a fost capturat de Bulgari. În ceea ce priveşte cele 15 vase refugiate la noi, se anunţase dezarmarea şi vânzarea conţinutului lor; se tratase chiar cu Ivănescu vinderea orzului; a venit însă un contra-ordin şi totul a trecut sub pavilionul românesc, după ce a avut loc o slujbă făcută de un preot. Dar ofiţerii şi echipajele ruseşti sunt în funcţiune! Într-o bună zi au plecat şi canonierele însoţite de două vase de război româneşti, şi nu s-a mai auzit vorbind de ele.

Sâmbătă, 30 Octombrie. – Chestia grâului nu se rezolvă. *Bussche* îmi spune că Eidingher a adus încetul cu încetul pe Seceleanu şi pe cei ce-l însoţesc spre o combinaţie de bancă (Länderbank şi Deutsche Bank) şi că aceasta nu poate fi admis de comisiunile oficiale. Czernin, cel dintâi, ar cere ca Eidingher să nu se mai întoarcă. Ar fi oare o legătură cu plecarea lui Spiess?...

Duminică, 1 Noiembrie. – Întrunire publică a Federaţiei la Iaşi. *Filipescu* găseşte mijlocul de a spune că trebuie în momentul de faţă să fii sau rusofil sau germanofil, şi dacă nu eşti nici una, nici alta, nu eşti Român decât cu numele! El numeşte pe Ruşi liberatorii! adăugând că trebuie să fim foarte onoraţi de a intra alături de ei!!

Marti, 3 Noiembrie. – Von dem Bussche a pus pe Bronsart să verifice cifra forţelor turceşti. Generalul Bronsart de Schellendorf, care este şeful statului major al armatei anunţă: peste 1 milion de oameni sub arme, din care 300.000 la Saros şi Gallipoli; 200.000 la Adrianopole, gata de a fi aruncaţi unde nevoia va cere; 100.000 sub Constantinopole; restul, 50.000 la Smirna şi 50.000 Mesopotamia, Caucazul şi Anatolia. Bussche a aflat de la Brătianu că guvernul a trimis răspuns la Petrograd că România va refuza trecerea armatei ruseşti, pe teritoriul român; şi de la Stirbey, că Ruşii s-au mirat de această comunicare, căci ei n-au avut nici o dată intenţiunea de a

cere această trecere. (Când te gândeşti că, în ziarele lui şi la întrunirea de la Iaşi, Filipescu cerea Ruşilor să vină şi le oferea trecerea!!). Bussche a întâlnit pe Lucaci la Mortzun! Lucaci venise să ofere o împăcare între Filipescu şi guvern! Acest lucru a fost afirmat de Mortzun. Răspunzând la o întrebare, Bussche îmi spune că raporturile lui cu Costinescu şi Brătianu s-au ameliorat, dar că Anghelescu rămâne omul tutulor şicanelor. – Regina are grijă să i se arate foarte neutră. Cu toate că îi place «Cei doi Grenadieri» de Heine, interzice să se cânte acest cântec, fiindcă fraza finală este luată din Marseilleza. Ea nu va merge diseară la serata pentru ajutorarea refugiaţilor sârbi.

Sâmbătă, 7 Noiembrie. – În cursul unei conversaţii, aflu de la Bu*ssche,* că un corp de armată german părăseşte Serbia, fără să fi avut ocazia să tragă un singur foc de puşcă, şi că nicăeri n-au găsit o populaţie civilă mai puţin ostilă. Ţăranii nu ascund nimic şi vând de bună voie cele trebuincioase soldaţilor. Bussche crede că Francezii au impus Ruşilor să le lase lor direcţiunea convorbirilor cu România. Aceasta confirmă ştirile date de gazete că Anglia lucrează la răsturnarea lui Sasanov din pricina declaraţiunilor prea categorice ce le-a făcut în privinţa Constantinopolului, declaraţiuni care au alarmat pe Români şi au îndepărtat pe Bulgari. Ştirea retragerii lui care a circulat multă vreme, a fost dată de către Reuter, după o telegramă sosită probabil cifrată, pe cale diplomatică.

Bussche îmi vorbeşte din nou de necesitatea de a remite toate negocierile privitoare la grâu comisiunei austro-germane care se află aci: Länderbank şi Deutsche Bank au vrut să treacă alături de «Einkaufskommission»; din acest motiv Seceleanu şi tovarăşii lui n-au putut reuşi.

– Am văzut pe d-nii Melchior, Klein şi Offenheim însoţiţi de Stârcea. Eu i-am povăţuit şi ei au acceptat să ofere trei mii de lei pentru grâul pentru care ei nu ofereau decât 2750. Aceşti comisari nu cred că vor reuşi să se înţeleagă cu ministrul Constantinescu şi cu Comisiunea Oficială. Constantinescu le-a spus minciuna ca avem 1 milion de vagoane de vânzare! Înainte de toate nu mai are nimeni

încredere în noi...

– *Bărbulescu* şi Murgăşanu îmi spun că banca a mai primit 6 milioane aur de la guvern. De unde le ia...? O fi un împrumut englezesc? – Saligny povesteşte la bancă cum a organizat direcţiunea muniţiilor, care i-a iost încredinţată. Peste şapte luni vom avea comandele noastre, care vor trece prin Rusia! Pe de altă parte Murgăşanu semnalează ceea ce se petrece pe Dunăre; sediul şi depozitele regimentului din Calafat sunt mutate la Băileşti, şi tot lungul Dunării se lucrează la fortificări!

Luni, 9 Noiembrie. – Astăzi mare vâlvă. Se reped la mine: Dobrescu Paul Teodoru, Ghiţă Botez, Teleman, Mitache, D-rul Dinu Brătianu, etc. Ţarul este astăzi la Reni; pe neaşteptate se face mare reclamă naţionalistă: aceasta este trecerea Ruşilor. Consulul nostru de la Izmail, Grecianu, i-a văzut şi i-a numărat: 300.000 (raportul lui Ghermany). Aslan ar fi spus că corpul lui de armată va pactiza. Nu mai avem trupe, nici tunuri: totul se află pe graniţa cealaltă, sau pe Dunăre. Teama perpetuă de faptul îndeplinit. Liniştesc, pe cât pot, pe prietenii mei. – Povolny îmi spune că Marinkovici este la Reni, iar că Poklevsky nu a fost convocat: rivalitate personală cu generalul Wisoskine, spune Povolny! – D-rul Brătianu îmi spune că Alexandru Seulescu a surprins pe Prut corespondenţa secretă scrisă cu cerneală simpatică cu care s-ar fi organizat trecerea trupelor ruseşti prin intermediul ţăranilor. El a dus-o la Statul-Major, unde aveau aerul a fi foarte supăraţi de această descoperire.

– Von dem *Bussche* a văzut pe Rege Sâmbătă. Comunicativ, Regele i-a spus că Ruşii nu vor căuta să ceară trecerea, căci guvernul nu o va acorda. Costinescu a dat din nou această asigurare Regelui. Bussche îmi mai povesteşte că la serbarea care a avut loc Marţea trecută în profitul Sârbilor refugiaţi, un cântec de Grigore Filipescu în contra Regelui Ferdinand al Bulgariei a dat loc la scuze pe care Porumbaru a fost silit să le facă lui Radeff.

– *Pherekyde* a spus lui Blumenfeld: România nu va autoriza niciodată o trecere militară decât *unei ţări aliate.* Lovitura de la Reni nu este serioasă. Costinescu va ieşi din

guvern; el a adus ţara la ruină, este un om fiziceşte isprăvit; se vorbea mult de capacităţile lui financiare, dar n-a mai rămas nimic din ele. Stelian poate intra în minister, dar fără pretenţia de a se amesteca în direcţia politică a partidului, nici aceea de a-şi desemna singur portofoliul. Blumenfeld îmi mai vorbeşte de afacerea cailor de la Ministerul de Război: este vorba de cinci mii de cai din Rusia, împrejurul cărora se dă luptă. Pherekyde este reprezentantul lui Nicu Catargi; când acesta a aflat că Păianu, Kornblatt sau Zisu îi lua comanda, el a spus: «nu mă voi lăsa păcălit». El caută să obţie anularea licitaţiei, la care Zisu a oferit preţul cel mai avantajos!

– Primesc vizita generalului *Iliescu,* demult anunţată şi negociată. Îmi mulţumeşte pentru atitudinea mea în certurile lui cu Filipescu; el povăţuieşte pe Brătianu să primească să se examineze ministerul de război. Pretinde că Brătianu i-a cerut să mă vadă înainte de a se lua vreo măsură în contra lui Stavrescu, căci dacă numele meu(?) va fi pronunţat înaintea consiliului de reformă... El insinuează că în toate cazurile i se va da un alt serviciu fiindcă are proba că a furnizat acte lui Filipescu. Iliescu atacă cu îndârjire pe Costinescu şi pe fiii lui. De asemenea şi pe Anghelescu: «Un prost, pe care nu-l ascultă nimeni». N-are decât să se înscrie la Federaţi: «Un nebun mai mult». El va face proba că Grigore Filipescu n-a fost de niciun ajutor. Costinescu e acela care l-a numit aşa zis inginer, ca să poată pleca, în străinătate. El a văzut cu ochii lui, ieri, pe d-rul Anghelescu luând ceaiul la Capşa cu Grigore Filipescu, pe când acesta atacă onoarea Brătienilor! – (Iliescu se-arată blând în toate, dar destul de şiret ca să nu mă linguşească). Mi-a numit pe Colonelii Lupescu şi Arghirescu ca compromişi de Filipescu. Averescu este un adversar, făcând dificultăţi, dar foarte prudent.

Marti, 10 Noiembrie. – Conferinţe şi scrisori numeroase, dintre care una urgentă de la Czernin pentru soluţionarea chestiunii grâului. Am impus un contract de 100.000 de vagoane în loc de 50.000, şi porumbul la 26, grâul la 30. Singur Seceleanu face rezerve pentru porumb. Tratative,

care trebuiesc să le recunosc plăcute, cu Offenheim în prezenţa lui Bussche.

– *Bussche* crede că s-au pus mine la Gura Prutului şi pe Dunăre între Galaţi şi Brăila, unde navigaţia nu se mai poate face decât cu piloţi.. El consideră aceasta, ca un semn bun.

– *Neniţescu* este foarte îngrijat. Obuzierele au plecat la Giurgiu, au fost aşezate la Băneasa. Arhivele de la Giurgiu au fost transportate la Frăteşti; cazărmile sunt goale şi tot materialul militar transportat mai înăuntru.. Cum se conciliază aceste fapte cu spusele lui Brătianu, care declară că va împiedeca intrarea Ruşilor în România?

– *Blumenfeld* îmi comunică: Oswald Teodorian publică în «Opinia» un articol în contra lui Take Ionescu. – V. Dimitropolu a declarat lui Bădărău intenţia ce are de a se despărţi de Take Ionescu. – P. Missir a scris lui Take că el nu poate să aprobe uneltirile lui Toma Ionescu la Universitate. – Povăţuiesc pe Blumenfeld să spună lui Bădărău că trebuie să-şi strângă prietenii în jurul lui; situaţia politică va fi proporţionată cu aportul lui, care aport singur poate şterge pretenţiile ce le-au alţii.

– Tzigara-Samurcaş îmi spune din partea Regelui (cu multe menajări), că Regele mă roagă să nu înaintez prea mult cu Carp. Simt că Carp a jignit pe Rege, sau cel puţin l-a speriat în ultima audienţă ce a avut. Tzigara repetă, ca un ecou cuvintele lui Carp: «Un Rege mediocru poate...!»

Miercuri, 11 Noiembrie. Mândrea, turburat, îmi spune că negocierele s-au rupt în afacerea grânelor: Offenheim a făcut o ofertă cu 25 pentru porumb şi un contract de numai 50.000 de vagoane din care numai 30.000 ferme. Seceleanu repetând spusele lui Stârcea, care la ora 1 promisese 30 pentru porumbul roşu. Vintilă Brătianu a răspuns că rolul comisiunei era să susţie preţurile şi că nu trebuia să se cedeze cele 35 fixate de comisie pentru grâu. Unanimitate de vederi şi ruptură.

– Am avut vizita generalului Stoica, care găseşte mijlocul să mă laude şi să-mi spună că şi-a făcut studiile în Germania, pentru a ajunge să mă roage să-i susţin candidatura la direcţiunea ziarului «Minerva»! Naţionalismul lui va găsi

mijlocul să se acomodeze.

Vineri, 13 Noiembrie., – Buletinele anunţă că s-au făcut 17.000 de prizonieri sârbi şi că s-au luat multe tunuri, după căderea Mitroviţei şi Pristinei. Toată Valea Mierlelor este în posesiunea Austro - Germanilor; tot în această vale Cosovo a stabilit din nou rezistenţa sârbească. Istoria reîncepe, pe toate fronturile de bătaie, în acest război.

Duminică, 15 Noiembrie. – Deschiderea Parlamentului. Gazetele Federalilor anunţaseră fel de fel de cataclisme. Ele spuneau că se aduseseră regimentele din provincie. Pe străzi multă lume dar nici un soldat. Sergenţii de oraş: nimic mai mult. Partizanii lui Take Ionescu şi ai lui Filipescu absolut toţi prezenţi, cu Leonte Moldoveanu şi Vrăbiescu printre ei; chiar Dissescu cu toate că soră-sa care a murit ieri, nu e încă înmormântată. Ei se ţin într-un grup compact în colţul din stânga faţă cu Corpul Diplomatic. Acesta împărţit în două loji după gruparea stării de război: Miniştrii Persiei şi Spaniei cu Puterile Centrale; Olandezul şi Americanul în loja cealaltă. Regele nu isprăvise cuvintele: «Domnilor Senatori, domnilor Deputaţi», când izbucnesc ţipetele grozave în colţul conjuraţilor. S-a auzit: «Huo! – Jos guvernul! – Jos Ungurii! Etc..» – Vii protestări: se strigă: trăiască Regele, şi Regele este lung aclamat. Cel mai indecent a fost Toma Ionescu, care a vociferat tot timpul, întinzând un braţ ameninţător în direcţia Regelui. La ieşire, chiar în incinta Camerei, Paul Rădulescu şi Manolescu-Strunga pălmuiesc pe Mille; Toma Ionescu este viu interpelat; Pherekyde în persoană apostrofează pe Istrati că este o ruşine ceea ce face, iar Istrati rămâne cu gura închisă. Spre sfârşit, Filipescu se urcă pe o bancă şi Mihail Cantacuzino se repede să-l dea jos. N-am văzut vreodată un astfel de spectacol! – Rectificare: Vredenburch intrase numai ca să salute pe colegii de la Quadrupla Înţelegere în loja lor; şi el şi Vopicka au stat tot timpul ceremoniei în loja Puterilor Centrale. Bussche îmi atrage atenţia asupra acestui lucru cu o vădită satisfacţie.

16 Noiembrie. – Von dem *Bussche* mă face să observ că singur d-rul Anghelescu arborase cordonul unei decoraţii

ruseşti la deschiderea Camerei. – Eu: «Probabil că n-are altul». – El: «Duca, Mortzun, etc. neavând cordon românesc s-au abţinut să pună unul străin»! (Fapt adevărat).

Bussche îmi citeşte un raport foarte nostim asupra solemnităţii cu care s-a remis la Galaţi cordonul Sf. Stanislas lui A. Gussi, prefect; asupra profuziunii de cadouri şi de juvaericale ce s-au distribuit, şi asupra chefului făcut de Urusov la cârciuma «Sofia», a cărei socoteală, de 300 de lei, a refuzat de altfel să o plătească. Acest raport a parvenit prin Tzigara Samurcaş în mâinile Regelui. Aslan pe care l-am văzut în cursul zilei mi-a confirmat faptele. «Westnicul» anunţă tocmai că împăratul a vizitat, timp de câteva zile, frontul trupelor de la Sud *care au luat parte la lupte* şi că a stat de vorbă cu recruţii... Nimic special la Reni, unde n-a fost altceva decât un simplu incident al acestei întinse inspecţii. Şi se decorează cu profuziune Galaţii...! Bussche a comunicat guvernului, pentru ca acesta să nu se sperie dacă ar afla din altă parte(?!) că două divizii germane cu artilerie grea sunt la Varna, Bulgarii neavând artilerie grea! – El îmi spune în treacăt: «Nu s-ar putea hotărî D-l Carp să între în partidul D-tale?».

– *Mihail Pherekyde* vine la mine să mă vestească că a aflat că Toma Ionescu trebuia să mă atace şi să mă lovească la Senat, şi să mă păzesc. Missir şi chestorii sunt avizaţi. El a văzut pe Take Ionescu cu prilejul unui proces, şi i-a spus ce mare rău i-ar face un astfel de act; Take i-a mulţumit şi i-a spus că va vedea imediat pe fratele său.

Toată dimineaţa nu mi s-a raportat decât zvonuri în acest sens. Într-un grup de deputaţi Constantinescu ar fi spus că Federaţii au să se uzeze într-o luptă cu Marghiloman. – La Senat, nu s-a petrecut nimic.

17 Noiembrie. – Prizren a fost luat. Bulgarii anunţă 17.000 de prizonieri. Sârbii au distrus tot ce puteau distruge. Regele Petre ar fi fugit în ajun, călare, cu fiul său şi cu Trubetzkoi, ministrul Rusiei.

18 Noiembrie. – Citesc la *Maiorescu* memoriul pe care vreau să-l remit Regelui. Sunt prezenţi: Arion, Neniţescu şi Teodor Rosetti. Se fac două uşoare rectificări. Maiorescu

constată în două rânduri că suntem unanimi. Dealtminterea toţi au găsit memoriul excelent. Trebuie să spun Regelui cine anume îl cunoaşte şi nimeni nu mai trebuie să ia cunoştinţă de el.
În cursul dimineţei am primit vizita lui *Panaitescu.* El ştie de la Reni că a avut loc o defilare de 11.000 de oameni. Ţarul a luat zakuska pe yahtul generalului Wisocki: se pare că a fost foarte proastă; de altfel, adaugă Panaitescu, ţarul nu mănâncă niciodată nimic. Marinkovici n-a fost la Reni, dar la Odessa unde probabil a avut o audienţă. El plecase de Joi, adică cu trei zile înaintea sosirii la Reni. Faptul că Poklevsky nu a fost invitat se atribuie motivului că el stă rău cu Wisocki, care era organizatorul şi primea la dânsul. Karmitceff trece încă de mult peste capul lui Poklevsky care este acuzat că ar fi fost adeseori tras pe sfoară de Blondel şi că ar fi dat înştiinţări false. Poklevsky este silit să îndure pe Kurez, care trimite rapoarte cu cifra lui particulară, pur şi simplu vizate de legaţie. El este în corespondenţă cu Ignatieff (colonelul conte), care este ataşat pe lângă Ţar, şi transmite o copie lui Goremikine şi alta Cabinetului ţarului. Se pare că se fac mustrări lui Poklevsky, când Kurez raportează lucruri, pe care ministrul nu le-a semnalat. – Siguranţa socoteşte că numărul trupelor tinere adunate între Odessa, Tiraspol şi Prut este de 400.000 oameni. Ele sunt comandate de generalul Cerbaceff. Ofiţerii de marină au făcut exerciţii de aruncarea unui pod în faţa Tulcii, la Ceatal; mananevră mai mult politică decât militară. Şeful de Stat-Major care a fost dat Marelui Duce în Kaukas, este un general de jandarmerie, Djiunkowsky, fost vice-ministru de interne, care cu ocazia vizitei de la Constanţa venise să ia ultimele măsuri împreună cu Panaitescu. Bineînţeles că rolul lui principal este de a supraveghea pe Marele Duce! – Teza rusească: noile judeţe din Dobrogea au încă o condiţie nedefinită bine, Sobrania neratificând, cesiunea lor; deci se poate trece prin ele fără a viola neutralitatea română! Panaitescu mai ştie că la Şumla şi la Vama se află câte o divizie germană.

Povolny n-a putut sosi la timp la Reni. La întoarcere, afară

de cei recomandaţi, trecerea se făcea pe la Ungheni: se zice, ca să nu se destăinuiască misterele expediţiei spre Bulgaria. El a văzut tunuri lungi şi mai ales artilerie austriacă adaptată. Peste tot se construiau barăci. I s-a spus că nimeni nu ştia nimic dar că se speră că totul va fi gata spre sfârşitul lui Ianuarie. Şeful Statului-Major, al cărui nume nu şi-l mai aminteşte (?!), i-a spus că dacă ei ar trece, Românii nu ar trage asupra lor. *Take Ionescu le-a dat această asigurare,* adăugând că mai repede armata ar detrona pe Rege. Ofiţerul rus ar fi răspuns că aceasta el nu o crede! – (Pentru aceste clevetiri: cec 600 lei!).

– Colonelul Păianu cu nevastă-sa, Priboianu idem, şi Hortopan pleacă în Rusia pentru a cumpăra cai. Durata călătoriei: trei luni. Deci, a spus Păianu lui Kiriacescu, nu va fi război înainte de primăvară.

20 Noiembrie. – «Epoca» este extrem de violentă cu Brătianu; îl tratează de «imbecil la externe, coţcar la rezbel».

***23* Noiembrie.** – Dintr-o convorbire cu *Czernin* rezultă că Ungurii, foarte tari în monarhie, nu cer deloc participarea noastră la război o Românie tare nu le-ar surâde deloc, şi dacă intervenim *prea târziu,* ei se vor opune la înălţarea noastră. – Plecând, el îmi spune: «Te rog să uiţi tot ce ţi-am spus; nu ţi-a vorbit ministrul, ci numai Czernin». De ce 100.000 de oameni în Carpaţi şi niciunul din spre partea Ruşilor, când este ştiut că Ruşii adună trupe pe Dunăre? Oare se va face numai un simulacru de opunere la trecerea lor? România ştie că ambii împăraţi nu sunt oameni să încerce ceva în contra României, dar dacă teritoriul ei este violat de Ruşi, vom trece şi noi şi războiul va avea loc pe teritoriul ei! – Costinescu ar fi spus lui Radeff, că la primăvară, când Rusia va dori să-şi treacă trupele pe la noi nu ne vom opune decât de formă. Cu toate că el este ramolit pentru o afirmare aşa de gravă, cer lui Czernin o confirmare.

– Ieri a avut loc întrunirea agricultorilor, a fost foarte bună şi a adunat multă lume. *Brănişteanu* zice că ea preocupă pe guvern, şi că Brătianu a dat ordin să se accelereze încheierea celor 50.000 de vagoane tratate cu Austro-

Germania, pentru a calma spiritele. – Din aceiaşi sorginte: generalul Soukholimof a fost silit să restituie pentru operele de caritate milioane de ruble, din banii sustraşi.

– În această privinţă, gazetarul spaniol *Ximenes,* introdus la mine de Bussche, şi care vine de pe front, căci proprietatea sa este aproape de tot de linia de foc, mi-a povestit alaltăeri că generalul Pau a dus la Cartierul general probele că Germanii aveau spioni până şi în statele-majore. Colonelul Mezaiedoff, spânzurat, ţinea de nevastă pe sora tinerei soţii a lui Soukholimof, şi uneltirele ei au adus căderea ministrului de război. Cazul Soukholimof a fost deferit unei comisii, şi cum el ştie prea multe, nu este nici o dată, urmărit. (Aceasta este oare cauza restituţiei menţionată de mai sus? Un aviator militar, fiul preşedintelui Curţii de Apel de la Kiew, lăsa să cadă documentele în liniile germane; el a fost de asemenea spânzurat. În acest mod au cunoscut Germanii situaţia unui întreg corp de armată, care se afla complet izolat şi care a fost luat ca într-o plasă. Marele Duce a trimis jandarmeria lui la Petrograd, s-au arestat vreo treizeci de funcţionari, despre care nu s-a mai auzit niciodată vorbindu-se. – În Rusia este lipsă de toate. În toate zilele au loc lupte. La Mohilev, unde se află cartierul împăratului, oraşul n-are pâine. Dezordine absolută. Nu mai vorbeşte nimeni de faimoasa linie Kolo în Rusia, va fi ea construită...? Muniţii sunt în abundenţă.

26 Noiembrie. – Audienţă la M. S. *Regele.* Am intrat cu hârtia mea în mână, anunţând că memoriul[23]) a fost discutat şi primit de către cei cinci foşti miniştri. N-am vorbit decât politică de la ora 3 la 4½ – *Regele.* – «Trebuie multă prudenţă, căci în orice direcţie nu riscăm nu numai idealul naţional, dar chiar existenţa ţării». Poate să mai existe îndoială, pentru că dacă Puterile Centrale au banii, ceilalţi au America. Nu e mai puţin adevărat că tot ceea ce furnizează America nu este bun. Regele o ştia şi lucrul i-a mai fost confirmat de Rudeanu. – *Pentru noi va fi foarte interesant* ceea ce va face Grecia. (Această declaraţie a

23 **v. Memoriul la Anexe.**

Regelui a fost provocată de un răspuns al meu: Regele spusese că avem o poziţie geografică foarte grea, căci atingem toate frontierele, la care am răspuns eu că poziţia noastră nu era mai grea ca poziţia Greciei.) – Regele declară cu tărie cu insistenţă: «Nu putem sta definitiv neutri, aceasta nu, absolut nu!» – Eu: «Mai ales Bulgaria devenind tare; dar din fericire nu există vrăşmăşie între ea şi noi». Vorbesc din nou de linia Dunăre-Marea, Egee.
Regele: «Întreb pe toată lumea. Ce aveţi de reproşat Bulgariei: i-am luat noi ceva?» Regele ştia încă din anul trecut că Bulgarii erau câştigaţi politicii germane, dar nu prin Derussi, care n-a ştiut nimic sau care a înşelat întotdeauna, căci el nu vedea decât pe Savinsky şi Panafieu, găsind pe germanul Michaelle prea prost. «Prea prost!? dar Regele Ferdinand spune că nu-l frecventează fiindcă e nesuferit, dar că admira marea lui inteligenţă, şi dacă nici Regele Ferdinand nu cunoaşte oamenii...!».

Regele nu va admite trecerea Ruşilor. Este o chestiune de demnitate naţională. Miniştrii i-au declarat-o ei cei dintâi şi Constantinescu P. (sic) şi Antonescu au afirmat că sunt unanimi. Eu: «D-l Costinescu cu toate acestea a emis îndoieli asupra seriozităţii opoziţiei pe care am face-o». – Regele: «D-nul Costinescu? *Poate!* Dar tot restul guvernului nu face nicio rezervă». De altfel Regele a spus şefului de Stat Major: «În acest caz vor trece şi Germanii; şi ei au o armată pe Carpaţi în contra Ruşilor, iar nu în contra noastră». Regele a vorbit despre aceasta şi cu Mişu Cantacuzino, «care nu e deştept» şi i-a întors întrebarea: «Ce ai face D-ta dacă ai fi preşedinte de Consiliu?» Răspuns «Dacă sunt 25.000, îi opresc; dacă sunt mai mulţi. Îi las să treacă.» – Regele: «Cum poţi să spui un lucru ca acesta, Mişule? Nu simţi D-ta că aici este o chestiune de demnitate naţională?»

Regele recunoaşte că am violat neutralitatea, că am fost parţiali faţă de Quatrupla Înţelegere, într-un mod absolut şi că am lipsit de la datoria neutrilor, şi convine că poate Brătianu mai visează încă de o victorie a Quadruplei Înţelegeri. Trebuie să ne ameliorăm starea. Regele doreşte ca vânzarea cerealelor să se facă. Muniţiile noastre nu au

sosit, dar cea mai mare parte se află la Salonic... – Eu . «După câtă vreme? Şi ne putem încrede oare în făgăduieli, când vedem cum se poartă Quadrupla Înţelegere?» – Regele: «Grey a promis concursul nelimitat Sârbiei. Şi apoi a spus că era numai concursul politic!» – Eu: «Dacă este recunoscut că trebuie să ne schimbăm atitudinea, de ce mai menţinem trupele concentrate pe munţi?». – Regele: «Cred că cu venirea lunii Decembrie va începe retragerea lor».

– Eu: «Dar cel puţin se ia vreo precauţie în contra Rusiei? Se întăresc din nou liniile fortificate?» – Regele: «Fortificaţiile nu mai înseamnă mare lucru în ziua de astăzi». – Eu: «Dar tunurile sunt departe». – Regele: «Este adevărat, sunt prea departe!»

Asupra ministerului de război, Regele spune: «Admit că se fură. Se fură pretutindeni. Dar asupra muniţiilor, aceasta nu cred. Ce a făcut Filipescu, n-are scuză. D-ta ştii că Delaunay-Belleville, care cerea 80 de franci de proiectil, n-a fabricat niciodată proiectile? Acum s-a obligat să fabrice pentru Franţa, dar nu poate începe predarea decât în Februarie 1916. Nicu Filipescu a făcut o broşură de strategie, în care dezvăluie toate planurile noastre eventuale în contra Austriei, pe care el le cunoaşte ca ministru de război. Acesta este un lucru admisibil? În ce ţară din lume ar putea să se petreacă un lucru ca acesta?» – Cum vorbim din nou de muniţii, spun Regelui că, cu grâul şi cu benzina noastră, putem obţine totul de la Germani... – Regele: *«Cred că da!»*

Apoi s-a vorbit de generalii care ar fi de schimbat. Exprim părerea că cu un ministru hotărât, toţi ar încerca să facă să se uite opiniile emise de dânşii. – Regele: «Cred şi eu, dar nu Iarca, şi aceasta este spre cinstea lui». – Eu: «El este atins de limita de vârstă, deci lesne de înlăturat». –Regele îmi spune că în fiecare Sâmbătă invită ofiţerii cu soţiile lor şi a putut să constate cât este de isprăvit generalul Bogdan, incapabil de a mai formula o idee. Într-un rând, Bogdan spunând că ar fi trebuit să intrăm în cutare moment, Regele l-a întrebat cum ar fi aşezat el trupele? Bogdan nu a putut măcar să înceapă expunerea. Basarabescu a început să-i sufle la ureche – era gentil, foarte gentil! Atunci am

intervenit Eu: «Nu continuaţi, căci va repeta totul». – Concluziunea mea: «M. V. va face războiul cu generalii cei tineri». În aceste primiri (dineuri) am văzut continuarea ideilor pe care Regina încerca să le precizeze spre sfârşitul domniei Regelui Carol, pentru a-şi face popularitate.

Regele admite că guvernul poate mult în ceea ce priveşte opinia publică şi că are mijloace să o întoarcă. Nu avusesem până astăzi mijlocul să fac pe M. S. să admită acest lucru. – Regele va lua în persoană jurământul trupelor şi le va spune că trebuie să răspundă la apelul Regelui lor: *«oriunde»,* – şi Regele adaugă: «Voi spune aceasta, nu pentru soldaţi, dar pentru ofiţeri!».

«Candidaturile lui Lucaci şi Goga nu trebuie să treacă cu nici un preţ. Fireşte, Lucaci are pentru el pe d. Gussi, prefectul; Lucaci este un «jouisseur» mizerabil, care nu este nici preot, nici catolic». (Toate acestea au fost spuse de Rege cu excitaţiune).

27 Noiembrie. – *Bussche* vine să mă întrebe de impresiile mele. El îmi vorbeşte de afacerea de spionaj, sinuciderea maiorului Ionescu, subşef de Stat-Major la Corpul II. În birourile lor de informaţii s-a prezentat un tânăr ofiţer, care oferise nişte hârtii. El a fost atras în discuţie şi între timp a fost vestită poliţia. Prins asupra faptului, el a mărturisit. Urmarea este că i s-a dat o opţiune ca să se sinucidă. Morţun şi Brătianu cunosc afacerea; Bussche a adus-o la cunoştinţa Regelui.

– *Radeff* a venit la *4½.* Nu-l mai văzusem din toamna trecută la curse. El protestează în contra comunicatului gazetelor, care impută Bulgariei răspunderea încetării tranzitului, când în realitate România este aceea care a fost mereu în vină faţă de ei. Eu îi cer o notă de rectificare pe care să o public. (El nu mi-a trimis-o). Radeff este foarte prietenos cu România, dar foarte sfios faţă de Brătianu; măreţia afectată de acesta a adus de fapt ruptura relaţiilor. – Sârbii s-au bătut într-un mod admirabil; Anglo-Francezii se apără slab; el crede că o parte din armata aliată este învăluită de Bulgari.

28 Noiembrie. – *Czemin* a venit să-mi comunice, foarte

secret, că Morţun i-a spus: «Brătianu are să se compromită iremediabil, cu minciunile lui. S-a apucat să stea din nou de vorbă cu Take Ionescu şi Filipescu, asigurându-i că el va intra alături de Înţelegere!»

– Regele a luat jurământul recruţilor; le-a vorbit, dar... n-a vorbit cum îmi spusese! Această lipsă de curaj e teribilă..!

29 Noiembrie. – Ne-am întrunit, cei cinci foşti miniştri, la Maiorescu. Toţi bănuim pe Brătianu. Hotărâm că nu vom discuta Adresa şi că vom face o vagă declaraţie.

1 Decembrie. – După ce alături «Naţionalul» a atacat «politica posibilităţilor», cu note străvezii, obrăznicii la adresa mea, azi chiar «L'Indépendance Roumaine» laudă această politică, ca singura cu putinţă. Pe de altă parte Crăiniceanu, în «Universul», recunoaşte că noi nu mai putem face nimica (în sensul lui) dacă aliaţii părăsesc Balcanii şi Ruşii nu revin pe frontul lor! Iar Mille, în «Adevăruk de aseară, plânge speranţele pierdute! – Buletinul de astăzi anunţă că Bulgarii au scos pe Anglo-Francezi din Macedonia şi i-au respins în Grecia dincolo de Ghevgheli: două divizii nimicite. Ceea ce nu împiedică pe Vintilă Brătianu să pună pe profesorul Creangă să spună că la primăvară este sigur că mergem cu Rusia! (Raportat de Mavrojani).

– Am văzut pe Czernin, care mi-a spus că se va interesa de afacerea fratelui lui Iantchewetski pentru care intervine Povolny.

– *Von dem Bussche* îmi spune că Carp a văzut pe Rege, care i-a spus «România nu poate păstra neutralitatea definitivă şi ea nu poate intra decât alături de puterile centrale. Dar momentul n-a venit încă». – Carp: «Şi dacă pierdem trenul?» – Regele: *«Mi-am rezervat libertatea* de a fixa momentul!» – Pe de altă parte, Brătianu a văzut Duminică pe Stirbey la Buftea şi i-a spus: «Cu înţelegerea nu este nimic de făcut! Am făcut tot ce era posibil pentru a apăra neutralitatea; mai mult nu puteam să fac». – Stirbey: «Schimbă acum politica». – Fără răspuns. – Bussche şi Stirbey conchid că Brătianu e atât de legat încât, moralmente, îi este imposibil să se întoarcă.

Eu insist: «Sau mai curând el se teme că nu se mai are

destulă încredere într-însul pentru a i se face propuneri». – Bussche: «Foarte posibil. În orice caz este o mare ameliorare. Şlepurile pleacă şi Brătianu trimite special un ofiţer de marină spre a schimba locul torpilelor de baraj, pentru ca şlepurile de la Olteniţa să poată pleca şi ele». Pe de altă parte Anghelescu şi-a schimbat modul de a proceda în manipularea vagoanelor pentru Bulgaria. (Acesta poate fi motivul pentru care Radeff nu a dat urmare).

Czernin, la ora 12, îmi spune despre contractul celor cincizeci de mii de vagoane, că merge foarte prost şi probabil că nu se va face. Iar la ora 3, Bussche îmi spune că sunt speranţe ca lucrul să se aranjeze

– La 4½ *Mitilineu* aduce vestea că un atentat cu dinamită ar fi fost proiectat în contra lui Filipescu, şi că Filipescu ar fi denunţat chiar el faptul poliţiei. Doi din autorii presupuşi s-au predat singuri lui Filipescu: Transilvăneni, cuprinşi de remuşcări; după indicaţiunile lor, al treilea complice ar fi fost prins azi dimineaţă, în momentul când se cobora din tren; s-ar fi găsit asupra lui 80.000 de lei. – Înscenare? Deviaţia unei maşinării având alt scop? Se păstrează secretul... dar Gianni şi N. Polizu vorbeau de aceasta azi la Cameră!

2 Decembrie. – Am avut comitet consultativ, la mine. S-a aprobat sensul scurtelor declaraţii ce voi face la Senat, unde începe astăzi discuţia adresei. Dar pentru a nu fi în remorca guvernului, trebuie să atac chestiunea interioară şi politica economică. – Maiorescu este de părere că în ziua de Sf. Nicolae nu trebuie să mă duc la slujba bisericească pentru împăratul Rusiei.

4 Decembrie. – Şeful siguranţei vine să mă pună la curent în afacerea complotului(?). Fără să o spună, el nu crede în seriozitatea afacerii. Ambii conjuraţi nu pot da nicio indicaţie serioasă asupra învoielilor care pretind că au fost luate la Braşov la Hotel Krone, cu autorii proiectului. Pe de altă parte el găseşte explicaţiile lor copilăreşti; pretind că trebuiau să arunce prin fereastră (Decembrie!) maşina infernală. Or, fereastra este la patru metri înălţime din stradă şi fiecare colet cântăreşte 25 de kg! Presa n-a căzut în

cursă, cu toată reclama făcută. În rezumat: Filipescu, Take Ionescu şi Costinescu trebuiau să sară în aer. «Adevărul» adaugă: şi Brătianu! «La Roumanie» are un» articol grotesc: Serajewo-Bucureşti. Moartea Archiducelui era un eveniment de o însemnătate mult mai mică decât eventuala dispariţie a lui Take Ionescu!

5 Decembrie. –*Von dem Bussche* este foarte nemulţumit de parţialitatea şi de reaua voinţă a lui Rudi Catargi; el va comunica guvernului că se va crea o agenţie telegrafică din moment ce «l'Agence Roumaine» nu dă nici o veste şi refuză comunicările agenţiei «Wolf» şi ale lui Korrespondenzbureau. – El constată la Brătianu o bunăvoinţă mai stăruitoare. Şlepurile pe Dunăre, merg; dintre ele unele se şi întorc la Olteniţa, pentru a fi reîncărcate. – Îi anunţ sosirea azi dimineaţă chiar, a lui Schebeko. Bussche îmi răspunde: «Poate că vine să vă aducă Basarabia!»

6 Decembrie. – Mă fac că sunt absent la Buzău, ca să nu iau parte la ceremonie la biserică şi la recepţia de la legaţia rusească pentru ziua Ţarului; am trimis însă cărţi**.**

7 Decembrie. – La Senat, continuarea discuţiei la Adresă. – Poklevsky şi Schebeko îmi depun cărţi. Brătianu fiind lipsă, îmi trimite răspuns că mă roagă să nu vorbesc decât mâine.

8 Decembrie. – La Senat, în timp ce Alexiu, raportor, vorbea într-un mod foarte cuminte în sensul Puterilor Centrale, Leonte Moldovanu îmi spune că primăvara trecută el rostise la Brăila un discurs ultranaţionalist. Teodoru a aflat de la dânsul că pronunţase acest discurs a doua zi, după o vizită făcută lui Brătianu, de unde ieşise *cu convingerea că peste două, trei zile vom declara războiul!*

Îmi rostesc discursul. Sala este arhiplină. De altfel, de două zile, asistenţa este foarte numeroasă şi părăseşte sala când se anunţă că sunt amânat pe altă zi. Federiştii mă ascultă cu mare atenţie, sunt respectuoşi. Nici o întrerupere. Când zic: «Noi, conservatorii...» mă opresc dinadins, şi nimenea nu suflă. Majoritatea mă aplaudă când vorbesc de politica externă; şi chiar Federiştii (Pariano şi Dissescu ostentativ) aplaudă partea economiei naţionale. Primesc

multe felicitări după şedinţă.

Seara la Club, Bussche îmi anunţă că Englezii încep să părăsească Gallipoli.

9 Decembrie. – Von dem Bussche vine acasă să mă felicite, căci n-a vrut s-o facă ieri la Club. Contractul cu cele 50.000 de vagoane, se face: Costinescu acordă 7% agio asupra taxei aur, din care jumătate rămâne depusă la Berlin. Dar se va notifica contractul guvernului, pentru a se pune la adăpostul capriciilor unora din miniştrii; Brătianu, personal, a insistat pentru aceasta. Raporturile continuă a se ameliora. Şlepurile ies şi se reîntorc cu uşurinţă.

10 Decembrie. – Mă duc să văd pe *Morţun,* pentru alegerea din Galaţi. Îi semnalez inactivitatea candidatului, şi situaţia ciudată a prefectului care primeşte pe Lucaci în acelaşi timp cu Kartamitcheff. Mortun l-a chemat pentru a-i spune că dacă Lucaci iese, el, Morţun, îşi va da demisia, dar că el, prefectul, va sări înnainte. După aceasta Morţun adaugă: «Credem că vor fi trei candidaţi şi că după balotaj ne vom înţelege». – La amiazi Aslan îmi repetă că liberalii de acolo îl împing să-şi pună candidatura!

– Comisia Offenheim-Melchior, însoţită de *Seceleanu,* îmi comunică încheerea contractului celor 50.000 vagoane. Felicitări reciproce. Domnii din comisie remit lui Seceleanu scrisoarea pentru bonificarea de½% pentru Sindicat. De la *Bărbulescu* aflu ca guvernul a făcut astfel de concesii, încât Bibicescu se întreabă dacă bacşişul atribuit de public lui Constantinescu şi fratelui lui nu era o realitate. Guvernul a admis luarea fermă, dar facultativă pentru cumpărător, de 50 până la 70 milioane Mark cu 1.20, pe când Banca Naţională nu înţelege să ia decât 30 până la 40 milioane. 12½ aur depuse la Reichsbank în contul Băncii Naţionale şi livrabile şase luni după război. Agio pe *12½* la 7%, atunci când Banca Naţională nu dă Statului decât 6%.

11 Decembrie. – Într-o interpelare cu privire la cumpărarea de către Stat a fabricii de Blau-gas, făcută de Filipescu, Brătianu a găsit mijlocul să spună: «De la declararea războiului unele comande au fost întârziate, altele au fost împiedicate. Agitaţiunile Acţiunii Naţionale nu

puţin au contribuit la aceasta». Găsisem un ecou al acestei acuzări într-o conversaţie cu Regele. Brătianu caută să stabilească că el n-a putut lua muniţii în Germania din pricina agitaţiunilor Acţiunii Naţionale.

– *Schebeko* a fost la Maiorescu. Probabil, vizite de informaţie. El a căutat mereu să facă proba că Rusia s-a recules, că există unitate naţională, că toată ţara, de la cel mai umil până la suveran, vrea să învingă.

12 Decembrie. – *Von dem Bussche* îmi spune, despre retragerea Englezilor de la Gallipoli, că foarte favorizaţi de o negură groasă şi de o mare foarte liniştită, ei au putut să-şi retragă trupele. Dar nu mai puţin e o retragere silită. Încă de multă vreme ei retrag trupe pe bordul vapoarelor-spitale. Turcii au ştiut, dar n-au vrut să aibă noi neplăceri, trăgând asupra lor. El se interesează de vizita lui Schebeko şi crede că n-a scos niciun avantaj dintr-însa. Brătianu, care nu ştia nimic a fost foarte surprins. Germania a hotărât să excludă pe toţi Takiştii din societăţile cu capital german sau austriac. Ea va întâmpina greutăţi din partea Austriacilor de la Creditul Român, dar este hotărâtă să-i forţeze. Bussche protestează în contra pretinsului boicotaj al ţării de către Germani: ei au trimis 400 vagoane de mărfuri din care: fier, piuliţe, sârmă, deci articolele a căror lipsă este cea mai simţită.

– Căpitanul *Ursianu,* pe care l-am avut prefect, îmi povesteşte că totul este putred la ministerul de război. El avea un strung, pe care dorea să-l vândă cu 3 mii de lei, şi îl oferă, printr-un avocat de la Botoşani, ministerului. A obţinut 3 mii de lei, dar ministerul a plătit 5.500 de lei, dintre care 750 pentru generalul, iar restul pentru maiorul de la Pirotechnie. În 1913, pe când era senator, a oferit orz cu 1100 de lei vagonul, i s-a refuzat oferindu-i numai 900 de lei; dar Schuller a trecut orzul ministerului, cu 1.200 de lei! Astăzi în magaziile generale nu mai sunt decât 10 la sută din echipamentele necesare. Ursianu are 263 de oameni în compania lui şi numai 240 de puşti!

13 Decembrie. – *Morţun* vine la mine pentru a vorbi de alegerea din Galaţi privitor la sindicalişti. Brătianu a văzut

pe prefect şi l-a făcut atent că Lucaci se laudă că are sprijinul lui Costinescu şi a patru miniştri. Promit să văd pe Gherea, pe care îl caut pretutindeni.

Apoi vorbim de Stelian, care în faţa lui, a lui Pherekyde şi Missir, declarase cu câteva zile înaintea violentului atac care l-a făcut la Senat, că este de acord cu Brătianu (Marti, 8 Decembrie). El îşi reaminteşte cuvântul tatălui său: «Să te ferească Dumnezeu de boier scăpătat şi de ţigan îngherocat». Stelian cere ministerul de Interne şi Morţun insistă ca să i se dea! Cu siguranţă că văzuse pe Costinescu înainte de a se lansa. Asupra prostiilor spuse de Stelian despre Consiliul de Coroană, Morţun îşi reaminteşte ceea ce am afirmat totdeauna: Costinescu îşi începuse discursul cu cuvintele: «Un lucru este unanim câştigat, că este o imposibilitate morală să mergem *alături de Rusia".* (Contrariu de ceea ce afirmase Stelian). Morţun, de altfel a vorbit de «necesitatea de timp spre a pregăti opinia publică pentru a merge cu Austria». Ceea ce, evident, nu are sens decât în versiunea «unanimitate» contra acţiunii paralele cu Rusia.

Morţun: «Costinescu n-a înghiţit niciodată neajunsul de a nu fi moştenit el situaţiunea lui Sturdza, aşa cum Sturdza dorea». Dar el, Morţun, lucrase pe Haret şi pe Stelian, cu concursul lui Pherekyde şi al lui Budişteanu, aşa că, chestiunea fiind pusă deodată în Consiliul de Miniştri, Costinescu s-a găsit înaintea unui fapt îndeplinit. Regele Carol se gândea la Costinescu, dar Morţun i-a arătat pericolul ce era, în cazul când Take Ionescu ar fi izbutit să fie şef al partidului conservator: să fie doi şefi de partide, *amândoi oameni de afaceri».* A doua zi după ce a fost desemnat, Regele a «îmbrăţişat» cu căldură pe Brătianu. Rege constituţional! Două zile înainte de a muri, Regele Carol, după dejun, a adus aminte lui Morţun de ceea ce-i spusese în privinţa lui Costinescu, şi i-a strâns mâna... (?).

– La ora 6 am avut audienţă la *Regina Elisabeta.* Mi-a făcut o primire cât se poate de călduroasă; şi mi-a vorbit de discursul meu la Senat. Nu a putut afla nimic despre scopul vizitei lui Schebeko. Regina este tot aşa de fermă în

convingerile ei, dar accentuează timiditatea Regelui.

14 Decembrie. – *Mişu Pherekyde,* la sora mea, povesteşte că Brătianu a făcut două vizite lui Stelian. «Tot, chiar telegramele, i-au fost arătate». Stelian, faţă fiind şi Pherekyde şi Missir, a declarat că este perfect de acord asupra politicii străine. La pretenţia lui de a avea ministerul de Interne, Brătianu l-a legat de gard răspunzându-i: «Regret, dar domnul Pherekyde este acel care ia Internele». Se înţelege, adaugă Pherekyde; furia lui Stelian, silit să vorbească de ministerul de Interne faţă de Morţun.

La Cameră, atât de aşteptatul discurs al lui Carp n-a avut mult răsunet.

15 Decembrie. –Mi se spusese dimineaţa, că era vorba (Vasiliu de la «Steagul») de un nou contract de 50.000 de vagoane de cereale. – La ora 2, D. Seceleanu vine să-mi spună, că a aflat că Costinescu trata cu un sindicat anglo-francez vânzarea a 150.000 până la 200.000 de vagoane (restul disponibil), marfă ce va rămânea în România, în magaziile particularilor sau prin gări. Comisiunea insistând pentru a avea magaziile din gări spre a putea aduna cerealele destinate contractului încheiat, ministrul şi-a tot amânat răspunsul neputând conceda *mai mult de un sfert.* Există oare conexitate?

– D-nul *F. Lossen,* de la Vega. Vice-Consul german la Ploieşti, îmi spune că Mackensen începe o ofensivă spre Odessa! Spre sfârşitul lui Ianuarie va veni afacerea Suezului. Însă gazetele vorbesc de întâlnirile în Bucovina. Stroici zice că toată armata şi populaţia civilă din Basarabia lucrează la tranşee. Azi dimineaţă, d-nul de *Bussche* mi-a spus că, deşi n-are nimic oficial ştie prin veştile biroului militar, că de două zile acolo sunt lupte şi că niciuna din acele ţări nu comunică nimic.

– *Stere* face un discurs mişcător asupra Basarabiei şi reuşeşte a fi ascultat de Cameră, şi chiar susţinut de majoritate.

17 Decembrie. – Am avut o convorbire cu Von den Bussche: «Sunt îngrijat de tonul notelor americane cu prilejul vaporului «Arizona», scufundat de un submarin

austriac. Nu ne putem teme decât de ruptura relaţiunilor. De război, nu. Cercurile militare germane ar prefera războiul, fiindcă atuncea vom scufunda toate vasele de comerţ şi Anglia nu ar mai putea trăi. (Înţeleg că, de când cu «Lusitania», submarinele germane s-au mai domolit). – Bussche nu crede într-o înaintare spre Odessa, care este planul lui Enver-Paşa, căci ar fi periculos de prelungit frontul între Rusia şi România, care în caz de înfrângere ar trebui să dezarmeze armata care s-ar retrage. – El nu ştie dacă se va întreprinde ceva în Egipt, dar această acţiune ar cere urgenţă, fiindcă numai două luni mai sunt utilizabile.

Un căpitan Vasilescu de la Craiova, îmi ceruse să-l introduc pe lângă Bronsart pentru a căpăta publicaţii oficiale asupra istoricului războiului. Aceasta se petrecea cel puţin acum două luni. Acum el s-a prezentat la legaţia germană afirmând că eu i-aş fi promis cumpărarea a 6000 volume, şi cerând ca legaţiunea să-i cumpere 4000!! – Hal de ofiţer!!

Atrăsesem atenţia asupra afirmării lui Iorga că Statul unguresc deposeda de moştenirea lor familiile Românilor morţi pe front. Czernin nu s-a mişcat, iar Bussche a intervenit el la Viena. El constată această apatie a lui Czernin: «Tot ce înconjoară pe Czernin, este inexistent».

18 Decembrie. – Arion trebuie să vorbească la Cameră, la Adresă. Take Ionescu afirmase că eram ţinuţi, printr-un tratat să apărăm Serbia. Scriu lui Maiorescu pentru a vedea textul exact al protocolului de la 1913, pecare l-am considerat pururea căzut, îndată ce tratatul din Bucureşti a fost executat. Maiorescu ştie din gura lui Brătianu, că de la semnare încoace *nici Serbia, nici Grecia* nu l-au invocat, nici nu au cerut nimic în temeiul lui! – Singur, Take Ionescu este omul care-l invocă în contra ţării lui!

– Discursurile lui Carp (al doilea) şi Arion au făcut senzaţie la Cameră. *Carp* a spus lui Take: «Talentul nu scuză toate incarnaţiunile, după cum frumuseţea nu scuză prostituţiunea!».

20 Decembrie. – Bussche a fost Vineri la Rege. Regele mai deschis şi foarte franc. Bussche i-a spus limpede că Puterile Centrale nu se vor putea încrede în d-nul Brătianu,

pentru că îl consideră ca angajat, deci inamic. –Regele: «Angajat nu, dar acum patru zile d-l Brătianu mi-a spus că el tot crede în uzura care va aduce înfrângerea Puterilor Centrale». – Bussche a încercat terenul în privinţa unei eventuale crize de guvern; Regele n-a răspuns.

23 Decembrie. – Se confirmă că Francezii au obţinut de la aliaţi ca Salonicul să nu fie părăsit. Fratele meu Mihai îmi scrisese din Paris că ştie, de sus, că Albania şi Salonic sunt două fronturi ce se vor menţine în Balcani. Evident că politiceşte părăsirea Salonicului ar însemna Grecia liberă în mişcările ei, şi ar însemna mai ales România hotărându-se contra Quadruplei. Regele îmi spusese: «Ceea ce va face Grecia, ne interesează foarte mult». – Oricum aliaţii aduc mereu trupe şi fortifică oraşul. Din contra, Bulgarii şi Germanii s-au oprit la graniţa greacă. – Întreb pe *Bussche* dacă, mulţumită de a avea liberă comunicaţie cu Constantinopol, Germania maschează numai Salonicul. El îmi spune că se pregăteşte atacul şi că vor fi şi Austriaci care vor ataca cu Bulgaro-Germanii.

26 Decembrie. – Crăciun. – *Bussche* ţine să mă vadă; Duminică pleacă în concediu. Faptul de a fi obţinut un concediu, înseamnă pentru el că: sau Grecia a dat în fine o asigurare formală sau că atacul este amânat, din cauza zăpezii foarte abundentă care împiedică transporturile. – Eu: «Veţi putea verifica la Berlin, dacă Austro-Ungaria rămâne în aceleaşi dispoziţii ca vara trecută, şi anume că o schimbare de guvern în România ar trebui să corespundă cu aceleaşi concesiuni». – El: «Cred că puţine lucruri vor fi schimbate, dar că pentru Bucovina un schimb cu nordul Basarabiei va fi trebuincios: Hotin, din cauza fortăreţei de construit, în sarcina Austriei; Bender, pentru România. Planul d-nului Carp». – Nu răspund nimic.

– În timpul sărbătorilor Crăciunului a căzut Lovcem şi a avut loc înfrângerea totală a Muntenegrului. Luarea muntelui inviolabil a avut un mare răsunet.

CUPRINS

1897.....5
1899.....8
1900.....11
1901.....25
1903.....27
1904.....29
1905.....37
1906.....39
1907.....46
1908.....51
1909.....52
1910.....57
1911.....64
1912.....71
1913.....104
1914.....161
1915.....281